

СРПСКИ ЈЕРАРСИ

САВА, ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

СРПСКИ ЈЕРАРСИ

ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

EVRO
УНИРЕК

САВА, ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

СРПСКИ ЈЕРАРСИ

ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

EVRO
ЧИНРСК

Jlp 2279 ID= 162167047

IN II/3

СРПСКИ ЈЕРАРСИ

ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

Издавачи:
ЕВРО, Београд
УНИРЕКС, Подгорица
КАЛЕНИЋ, Крагујевац

За издаваче:
Новица Јевтић, директор
Јанко Брајковић, директор и главни уредник

Рецензент:
Проф. др Сретен Петковић

Уредници:
Радослав Миросављев
Оливера Милић

Графичка опрема и израда регистара:
Радослав Миросављев

Лектор:
Мр Милица Бујас

Тираж:
5000 примерака

1. издање

Штампа:

Д. П. БУДУЋНОСТ, Нови Сад
За штампарију:
Новак Вукотић, директор

САВА
ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

СРПСКИ ЈЕРАРСИ

ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

ЕВРО, БЕОГРАД
УНИРЕКС, ПОДГОРИЦА
КАЛЕНИЋ, КРАГУЈЕВАЦ
1996.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

Инв. бр. К0905

ПРЕДГОВОР

О српским јерарсима писано је много. Редак је наш историчар који није писао о српским епископима, митрополитима, архиепископима и патријарсима. Међутим, сви су ти подаци и биографије расуте по разним часописима и шематизмима до којих је данас тешко доћи.

Одавно се указала потреба да имена свих наших јерараха буду сабрана на једном месту. Наши пак јерарси били су по националности не само Срби већ и Грци, Бугари, Румуни и Руси. Многи од њих „поставши заједничари апостолски по животу и намесници по престолу... ради вере пострадали су све до крви".

Међу српским јерасима било је много исповедника, мученика, генија, великих књижевника, научника, књигољубаца, песника, проповедника, сликара, дуборезаца, дипломата, мецена, преводилаца и црквених организатора.

И поред дугогодишњих напора на скупљању њихових имена, како бисмо их сачували од заборава, у овој књизи, због недостатка података има доста пукотина и празнина. Још увек нам нису позната чак имена појединих јерараха који су живели и радили у недавној прошлости. О појединим архијерејима знамо само захваљујући записима и натписима који често дају само име, некад са годином и титулом, а некад без оба податка.

Проучавајући њихов живот може се закључити да су архијереји рода нашега били свесни времена у коме су живели и своје велике одговорности пред историјом нашега народа и његове Цркве. Српска православна црква имала је да издржи сталну борбу са грађанским властима Турске, Аустроугарске и Млетачке републике с једне стране, и Римске курије с друге стране. У Турском периоду највише добра учинили су цркви они патријарси и архијереји који су водили макаријевску политику, иако то није увек било популарно. Турске пак власти биле су, у првом реду заинтересоване за мир на њиховом терену и уредно плаћање дажбина и такса на декрете приликом постављања и премештаја архијереја. Зато није био редак случај да су пећки патријарси били у ситуацији да лично скупљају од народа материјална средства ради измирења обавеза турској благајни, која је о томе водила врло прецизно књиговодство.

Још увек је неразјашњено у науци како је за време патријарха Пајсија (1614–1647) дошло до збацивања дванаест митрополита.

После тзв. укидања Пећке патријаршије 1766. године многим нашим епархијама управљали су фанариотски јерарси. Често су ови архијереји неправедно нападани. Међу њима било је и просвећених и образованих архијереја који су од подручног свештенства тражили да раде на верском просвећивању народа, нарочито деце, утицали су на преписивачки рад, подизали су нове и обнављали постојеће парохијске и манастирске храмове, манастирске конаке и друге црквене зграде.

У овој књизи доносе се биографије преминулих архијереја од деветог до двадесетог века, азбучним редом, са оном варијантом која је нађена у извору. У оквиру једнога слова биографије су поређане хронолошким редом. Свака личност носи титулу последње катедре коју је заузимао, а године које се налазе испод титуле односе се на титулу.

Биће мо захвални свима онима који буду допуњавали списак српских јерараха.

Захваљујемо госпођи мр Милици Бујас на лекторисању текста, а Преосвећеном епископу будимском г. др Данилу, г. Радомиру Станићу, директору Републичког завода за заштиту споменика културе у Београду, г. мр Слободану Милеуснићу, управнику Музеја Српске православне цркве у Београду, и г. Предрагу Михајловићу, сараднику Народног музеја у Крагујевцу, на помоћи око прикупљања фотографија за ову књигу.

Крагујевац, Велики уторак 1996. *САВА, епископ шумадијски*

АВЕСАЛОМ

митрополит београдско-сремски

1631 – 1632.

Авесалом се први пут помиње 1631. године. Наиме, 7. октобра 1631. године патријарх пећки Пајсије посетио је, заједно са митрополитом Авесаломом, манастир Шишатовац и поклонио се моштима светога праведнога Стефана Штиљановића.[1] Том приликом је патријарх Пајсије написао кратку повест о деспоту Стефану Штиљановићу.[2]

Идуће, 1632. је, за време митрополита Авесалома,[3] ктиторством јерођакона Илије преписан минеј у манастиру Хопову.

АВРАМ

епископ призренски

1204.

Аврам се 1204. године помиње као призренски епископ, а Призрен је тада био под Трновском архиепископијом.[4]

АГАПИЈЕ

епископ преспански

1528 – 1529.

Преспанска епархија је постала самосталном тек у шеснаестом веку. Њеним првим епископом постао је, у времену од 1528. до 1529. Агапије.[12]

АГАТАНГЕЛ

митрополит београдски

1816 – 1825.

На положај београдског митрополита Агатангел, Грк по рођењу, дошао је 1816. Следеће, 1817, између њега и кнеза Милоша постигнута је сагласност за постављење Јована Томића, свештеника српске народности, за протопрезвитера Саборне цркве у Београду.

За време митрополита Агатангела постављен је 1822. иконостас у манастиру Љубостињи, подигнуте су ћелије у манастирима Каленићу и Туману.

За десет година митрополитске службе у Србији био је присиљен да сарађује са кнезом Милошем који се мешао у све црквене послове, не марећи за канонске прописе Православне цркве. Митрополит Агатангел је иначе био учесник скупштине која је 6. новембра 1817. потврдила кнеза Милоша за наследног кнеза у Србији.

За митрополита халкидонског изабран је августа 1825, а за васељенског патријарха 26. септембра 1826. На овом положају остао је до 5. јула 1830, када је збачен са престола. Умро је 1832. у Адријанопољу.[5]

АГАТАНГЕЛ

митрополит зворничко-тузлански

1848 – 1861.

Митрополит Агатангел, Грк, родом из Магнисије у Малој Азији, наследио је митрополита Кирила 1848. За његово време седиште епархије пренето је 1852. из Зворника у Тузлу.

Агатангел се „усрдно старао о културном напретку Срба у својој епархији... у летопису манастира Тамне, који је био писан после 1898, неки од калуђера забележио је како се о томе владици и тада приповедало да није било бољег од њега и да је радио као да је био Србин, те да је и отеран са своје катедре што се је залагао да се чифчије ослободе од давања трећине беговима.“[6]

Да се митрополит Агатангел заиста старао за културно уздизање нашега народа у Босни сведочи и његово писмо упућено 1852. године кметовима једне парохије у планини Мајевици, у Бијелој код Брчког. „У томе акту (некој врсти синђелије) митрополит извештава кметове да им шаље новог свештеника, пошто је њихов стари парох врло болестан. Млади јереј имаће за дужност да учи децу и служи верским потребама. Његов се декрет завршава речима да код новог свештеника деца уче, не само из ваше село но из других села, да долазију деца да уђу, то је моја највиша жеља, да ваша деца у сокаку не скитају.

Овај детаљ јасно показује да митрополит Агатангел није био индиферентан према судбини српске младежи у својој епархији, нити му је свеједно било којим ће путем ићи њихов духовни развој.Он јасно истиче да му је највећа жеља да се деца не скитају по сокацима већ да уче.

Архијерej који чак води рачуна и о васпитању подмлатка једне планинске парохије бесумње није могао бити равнодушан за духовни развој деце и по осталим местима, која су улазила у састав његове дијецезе.“[7]

Овакав рад није се свидео турским грађанским властима. Зато је митрополит Агатангел, који је код свештенства и народа остао у најбољој успомени, опозван у Цариград. Душан Кашић је био мишљења да је Агатангела Порта свргнула 1858. и „послала у Цариград, па је као Ефески митрополит постао члан Светог синода Цариградске патријаршије“.[8] Међутим, Агатангел се као зворнички митрополит последњи пут помиње 25. фебруара 1860. у посланици патријарха Кирила VI и Светога синода поводом одвајања епархије Кисима Селима од Кидонијске епархије.“[9] Његов наследник Дионисије на трону зворничких митрополита помиње се тек 1862. године.[10]

АГАТАНГЕЛ

митрополит струмички

крај XIX века

Помиње се крајем деветнаестог века као један од последњих грчких архијереја Струмичке епархије. У то време стекао је заслуге за струмички водовод, који се по њему зове „Владикина вода“.[11]

АГАТОН

епископ моравски

879.

Агатон, епископ моравски или браничевски, помиње се 879. године. Учествовао је у раду Цариградског сабора 879/80. године. [13]

АКСЕНТИЈЕ

митрополит дабро-босански

1589 – после 1610.

Први помен о митрополиту Аксентију имамо на панегирику који је написан у манастиру Озрену „у првој години свеосвећеног митрополита дабарског кир Авксентија“[14] 1589. године.

Митрополит Аксентије је био велики књигољубац и приложник манастира. Тако је 1590. преписан минеј за новембар[15], 1592. у манастиру Ломници јеванђеље,[16] а у манастиру Озрену Метафраст.[17] Манастиру Ваведења пресвете Богородице у Крагову и „своме старцу Макарију“[18] поклонио је рукописни октоих.

Последњи помен о њему имамо од 18. маја 1610. године, када је приложио ћелији светога Јована Крститеља у Кошчанима „душепотребну књигу“[19] литургију.

АКСЕНТИЈЕ I

митрополит захумско-херцеговачки

1727 – 1736.

У постпасхалном периоду 1727. године патријарх Арсеније IV посетио је манастир Житомислић за време митрополита захумско-херцеговачког Аксентија и том приликом је узео пентикостар да му „послужи у данима“ тим, али под условом „да је она опет манастирска“.[20]

Године 1728. митрополит Аксентије помиње се приликом куповине октоиха од стране Антонија Довољца.[21] За његово време, 1729. године, ђакон Константин понови минеј за новембар у манастиру Свете Тројице код Пљеваља.[22]

Митрополит Аксентије се помиње, заједно са патријархом Арсенијем IV и митрополитом босанским Мелетијем, у једном запису поводом завршетка радова на цркви Светога архистратига Михаила и Гаврила у Сарајеву.[23]

Последњи помен о митрополиту Аксентију имамо из 1736. године на једној обновљеној и повезаној рукописној књизи манастира Свете Тројице код Пљеваља из 1736. године.[24]

АКСЕНТИЈЕ II (Јовановић-Паликућа)

митрополит херцеговачки

1751 – 1760.

После смрти митрополита Филотија (Рацановића), патријарх Атанасије II је својом синђелијом од 26. јула 1751. године поставио за митрополита удове Херцеговачке епархије Аксентија (Јовановића-Паликућу).

Митрополит Аксентије II био је родом из села Мостаћа, код Требиња. Замонашен је у манастиру Тврдошу. У чин ђакона и презвитера рукоположио га је митрополит Аксентије I. Пре избора за митрополита био је егзарх митрополита добробосанског Гаврила. Као митрополит пренео је седиште Захумско-херцеговачке епархије из манастира Дужи у Мостар.

Епархији су у његово време припадали кадилуци: Пријепоље, Чајниче, Пљевља, никшићки, црнички (гатачки), фочански, љубински, столачки, благајски, мостарски и Дувно.[25]

АКСЕНТИЈЕ III

митрополит херцеговачки

1838 – 1848.

Митрополит херцеговачки Прокопије није саставио у Херцеговини ни годину дана, јер „диже га синод патриаршески и из Херцеговине прије године“[26], те „дође владика Авксентија 1838. и много трошка Херцеговина поднесе“.[27] Међутим, по другим записима Аксентије је дошао 1839.[28]

Као митрополит херцеговачки Аксентије је увео нове и велике таксе за извршене свештенорадње и уопште нове намете, кршио је уредбе, мењао свештенике по својој вољи и постао врло непопуларан. Једно време био је потпуно у рукама писара херцеговачког везира Али-паше, Грка Јоана Анђелопуља, зета бившег владике Јосифа. Анђелопуљ му је најзад дошао главе у настојању да поново доведе свога таста. Интервенцијом Али-паше митрополит Аксентије је смењен. Привремено се склонио у манастир Житомислић док није после Ускрса 1848. године премештен у Велес. Умро је у Цариграду.

АЛЕКСИЈЕ (Андрејевић)

митрополит костајничко-зринопољски

1737 – 1749.

После смрти митрополита арилског Јосифа, патријарх Арсеније IV обавештава 7. децембра 1736. године управу Арилске епархије да им је упутио ипопсифија (изабраног али још непосвећеног епископа) кир Алексија.

Протосинђел Алексије био је родом из Пећи и постријжник Пећког манастира. Посвећен је за митрополита 1737. године као ужички и арилски, а помиње се исте године у једном запису на Златоустовом маргариту, „књизи врло корисној“, која се чувала у манастиру Житомислићу.[29] Две године доцније, 12. новембра, митрополит Алексије је поклонио манастиру Гргетегу типик.[30]

Због неуспеха царске војске повукао се у Београд заједно са патријархом Арсенијем IV и архијерејима нишким Георгијем (Поповићем) и рашким Јефтимијем (Дамјановићем). Патријарх Арсеније IV послао га је у Хрватску, где је, као и Данило (Љуботина), „крадом вршио владичанске главне дужности у Хрватској, док напо-

слетку царском дипломом од 24. октобра 1741. године није потврђен био за костајничко-личког владику. Ну, поред тога не смеде отићи у Банију и вараждински генералат, него се смести у Лици, где је рукополагао свештенике и за горњо-карловачко владичанство."[31]

Дајући му грамату приликом преласка на ову епархију, патријарх Арсеније IV каже: „Знајући га од младог узраста, при нама верног служитеља, мужа искусна и добродетељна",[32] јер је у Пећи пратио његово узрастање.

Владика Алексије је „вршио владичанске дужности у хрватско-северинско-марчанском владичанству, за које влада није хтела никако допустити да се постави после смрти Филиповићеве други православни владика".[33]

Митрополит Алексије је пренео седиште Епархије костајничко-зринопољске из манастира Комоговине у Костајницу, „где је купио кућу за епископски двор и овамо се стално настанио."[34]

О својој посети загребачком бискупу Ђури Брањугу (1723–1747) оставио је запис у минеју, који је тих дана обновљен у Загребу, у коме каже: „Љета 1741-го јан. 27. в среду поидохом из Костајнице пут Загреба того 30. и 2го дна феб. имехом ауденцију при јего свјетости господина бискуп (а) Брањуга."[35]

За његово време израђена је 1743. бакрорезна плоча са иконом Вазнесења Господњег, која се чувала у бившем манастиру Комоговини,[36] као и антиминс који је осветио 3. августа 1747. године.[37]

У запису о његовој смрти, 1749, истиче се да су те године преминули и архијереји: пакрачки Никифор, будимски Василије (Димитријевић) и Исаија (Антоновић), митрополит српски.[38]

АМВРОСИЈЕ

епископ призренски

између 1286. и 1292.

Амвросије се у Пљеваљском синодику православља помиње међу призренским епископима као четврти по реду епископ,[39] а у призренском поменику као седми по реду.[40]

Епископ Амвросије насликан је у спољној припрати цркве Богородице Љевишке у Призрену.[41]

АМВРОСИЈЕ

митрополит дабро-босански

1834 – 1841.

Митрополит Амвросије, Грк по рођењу, рођен је 1791. у Еносу, Румелија. Заузимао је катедру дабро-босанских митрополита од 1835. до 1841. године. Био је један од најбољих Грка епископа међу Србима; чувао је народ и штитио га од насиља. Због тога је дошао у сукоб са турским властима и лишен је епископије. У Цариграду је живео без места, у највећој беди".[42]

Будући без епархије, примио се положаја митрополита буковинских старообрјадаца и основао им вишу јерархију. Иако је ово учинио са знањем аустријских власти, прогнан је из Буковине у Целье, где је и умро 1863. године.

АМВРОСИЈЕ

митрополит скопски

1896 – 1897.

Митрополита скопског Методија[43] наследио је 1896. митрополит охридски Амвросије, који је иначе био иследник у вези са спором око грчког и словенског богослужења. У Скопљу није саставио ни годину дана јер је 15. новембра 1897. године смењен и полицијски испраћен из Скопља.

АНАНИЈЕ I

митрополит струмички

1565.

Митрополит Ананије I помиње се међу струмичким архијерејима 1565. године као наследник митрополита Јоакима.[44]

АНАНИЈЕ

митрополит новобрдски

1598 – 1612.

Ананије се помиње 1592. пре избора за митрополита новобрдског, заједно са својим оцем монахом Георгијем, и Војином, братом од стрица, „спахиом". Они су ктитори припрате храма манастира Свете Тројице код Пљеваља, коју из основа подигоше, обновише и живописаше.[45]

Митрополитом новобрдским постао је после смрти митрополита Василија.[46] Помиње се у патријарашкој синђелији православним вернима у Вретанији, 1609, којом се признаје хиротонија Симеона за епископа православних у овим западним крајевима. Међутим, синђелију није потписао патријарх Јован већ седам митрополита, међу којима је и новобрдски Ананије и бечкеречки Висарион.[47]

Митрополит Ананије умро је 1. априла 1612, у среду шесте седмице ускршњег поста, у манастиру Грачаници.[48]

АНАНИЈЕ I

митрополит ћустендилски

1630.

Митрополит ћустендилски Ананије I помиње се међу архијерејима ове епархије као наследник митрополита Макарија.[49]

АНАНИЈЕ

епископ

после 1640.

У Поменику манастира Гомирја иза владике хаџи Епифанија (помиње се око 1640) налази се име владике Ананија. Димитрије Витковић, који је овај Поменик имао у рукама, за владику Ананија каже: „О њему не знам ништа".[50]

Манојло Грбић је претпостављао да би Ананије могао бити један од марчанских владика,[51] јер му се име налази међу марчанским епископима. Година, пак, његовог епископствовања се не помиње.

АНАНИЈЕ

митрополит самоковски и дупнички

пре 1666.

Од самоковских архијереја који су до 1766. године припадали јурисдикцији Пећке патријаршије „познато је само неколико имена. Тако се, без датума, помиње Ананије као владика Самокова и Дупнице".[52]

Из недатованог записа сазнајемо да му је једну књигу писао „многогрешни монах Гаврил' ѿ богохранимаго града Вдинѣ ѿ села Църне Реке".[53]

Како се 1666. као митрополит самоковски и дупнички помиње Висарион,[54] Ананије је, по свој прилици, био његов претходник.

АНАНИЈЕ II

митрополит ћустендилски

1666.

Митрополит Ананије II помиње се као ћустендилски архијереј 1666. године, али није познато колико дуго је придржавао ову катедру.[55]

АНАНИЈЕ

митрополит зворнички

1674.

Једини помен о митрополиту Ананију остао је на једном дискосу који је исковао јеромонах Христофор 1674. с натписом који су манастиру Св. Архистратига Михаила на реци Тари приложили зограф кир Андрија, Стефан, Томанија, монахиња Инђија и Марта.[56]

АНАНИЈЕ

епископ кратовски и штипски

1682.

Епископ кратовски и штипски Ананије заузимао је катедру кратовске и штипске епархије пре Велике сеобе.

Приликом путовања патријарха Арсенија III (Црнојевића) у Свету земљу, почетком јесени 1682. године, сачекао га је у селу Грачаници и указао му гостопримство.[57]

АНАНИЈЕ II

митрополит струмички

1767.

Митрополит Ананије II помиње се као митрополит струмички 1767. године. На катедри струмичких архијереја наследио је митрополита Серафима.[58]

АНАНИЈЕ

митрополит херцеговачки

1772 – 1802.

Митрополит Ананије посвећен је за митрополита херцеговачког 1772. године.[59] За његово време „покри се манастир Довоља с царскијем ферманом... покри се славнијем покровом клисом".[60]

Вероватно је по налогу цариградског патријарха, 1779. године, посетио Гацко „те покупи патријархове аспре по Гацку и узе гроша 320 и оде".[61]

Будући жесток човек, често је долазио у сукоб са мирским и монашким свештенством. Са њиме су нарочито водили борбу монаси манастира Житомислића, који се и сами међу собом нису слагали.

Митрополит Ананије последњи пут се помиње у запису поводом једног пожара. Умро је 1802. године у Мостару.[62]

АНАНИЈЕ

митрополит призренски

1828 – 1836.

Митрополит Ананије заузимао је катедру скопских митрополита у времену између 1820. и 1828. године. На митрополитској катедри заменио је митроплита Захарија, Србина. Ананије се први пут помиње као скопски митрополит 1820. године „када је осветио једну цркву у области Врања".[63]

У Призрен је премештен 1828. године. Радослав М. Грујић је био мишљења да је Ананије премештен 1830. године у Призрен.[64] Међутим, на једној његовој синђелији, датој свештенику Нешу Поповићу, потоњем јеромонаху Неофиту, старешини манастира Бање, налази се митрополитов печат, а „на печату је урезана година 1828"[65] То значи да је Ананије већ 1828. године био призренски митрополит.

Митрополит Ананије је 1836. премештен у Тесалију.[66]

АНАСТАСИЈЕ

епископ велбушки

XIII век

Анастасије, епископ велбушки, први је познати епископ тринаестог века велбушке епархије.[67]

АНАСТАСИЈЕ

владика

1703.

Епископа Анастасија помиње један очевидац обновљеног храма Светог великомученика Георгија код Темске 1703. године.[68] Анастасије је вероватно био епископ нишавски.

АНДОНИЈЕ

архиепископ смедеревски

пре 1439.

Архиепископ Андоније заузимао је смедеревску катедру између митрополита Саватија и митрополита Атанасија, који је смедеревским митрополитом постао 1439. године.[69]

Др АНДРЕЈ (Фрушић)

епископ сремски

1980 – 1986.

Епископ Андреј рођен је 5. јула 1916. године у селу Дивошу у Срему. Крштено име му је било Јанко. Основну школу и гимназију са вишим течајним испитом завршио је у Новом Саду, а Богословски факултет у Београду. Са одличним успехом је на истом факултету одбранио докторску дисертацију на тему „Устав киновита из Тавене".

Др АНДРЕЈ (ФРУШИЋ)

Пре избора за епископа био је суплент гимназије у Новом Саду, а по положеном професорском испиту професор Прве мушке гимназије у Београду.

Замонашен је по чину мале схиме 11. јула 1940. године у манастиру Бођанима од стране игумана Платона (Мишкова), настојатеља манастира. Рукоположен је у чин ђакона 12. јула исте године, а у чин јеромонаха рукоположио га је 2. марта 1941. године епископ бачки др Иринеј (Ћирић). Одликован достојанством синђела 1945. чином протосинђела 1948, а архимандрита 1951. године. Од 1947. до 1959. године био је на дужности духовника цркве Ружице у Београду.

За професора и главног васпитача у Богословији светога Саве у манастиру Раковици постављен је 1949. године, а 1961. године и за старешину манастира. Крајем 1952. године Савет Богословског факултета га бира за доцента, а 1958. године за ванредног професора.

За викарног епископа будимљанског изабран је 19. јуна 1959. а хиротонисан на Видовдан исте године и постављен за администратора Епархије црногорско-приморске. За епископа бањалучког изабран је 20. маја 1961. године. За време његовог архипастирствовања, у овој ратом разореној епархији подигнут је велики број парохијских храмова и домова, а такође и нова Саборна црква у Бањалуци.

По својој жељи прешао је 1980. године на катедру Сремске епархије. Умро је у Сремској Митровици 22. марта 1986. године, а сахрањен у манастиру Крушедолу.[70]

АНДРЕЈА

митрополит јенопољски

1640.

Митрополит Андреја помиње се 1640. као наследник митрополита Лонгина (Бранковића) који је напустио епархију и повукао се у манастир Коман.[71]

АНДРИЈА

епископ зетски

крај XII и почетак XIV века

Епископ Андрија помиње се у Пљеваљском синодику православља иза епископа зетског Михаила.[72] Других података о њему нема.

АНДРИЈА

митрополит

1552.

Митрополит Андрија помиње се у једном берату Мурата III из 1552. године, а у вези са заоставштином једнога монаха. Не помиње се чији је епархијски архијереј био нити његова титула.[73]

АНДРИЈА

митрополит јановски

1640 – 1655.

Као митрополит „ђаура кадилука Јанова и њене области“,[74] у коју је потпадало и место Paancova, помиње се у турском тефтеру насталом у времену између 1640. и 1655. године.

АНТИМ I

митрополит скопски

1759 – пре 1766.

Митрополит Антим I помиње се само 1759.[75] године. Није познато када је постао митрополитом скопским, јер је последњи познати нам митрополит скопски Атанасије II постао пећки патријарх 1747. године. Вероватно се задржао на скопској катедри неколико година јер му се наследник помиње 1766. године.

АНТИМ

митрополит херцеговачки

1766 – 1772.

Прогнаног митрополита херцеговачког Стефана, Србина, наследио је Антим који се по некима сагласио са „укидањем“ Пећке патријаршије и њеним присаједињењем Цариградској патијаршији. Међутим, Антим у то време још није био хиротонисан за епископа и његов избор је уследио тек после гашења Пећке патријаршије. О томе постоји и једно сведочанство. „По казивању попа Моја Мојсија Клапавице, васпитаника митрополита Стефана, да је митрополит у ман. Дужима добио вест о укидању патријаршије. Поп Мојо прича како изненада саопштише жалосне гласове из Цариграда, такођер и *Епистоле* од вселенски патријарха у коїой се пише, да патрїаршїя србска у Ипеку већъ сасвимъ престае суштествовати, да сви архїереи Србски измакну се изъ свои епархїя еръ выше нису ныове, доказујући и то како е опредѣленъ синодално изъ велике цркве за митрополита херцеговачког г. Антимъ.“[76]

Антим је хиротонисан за митрополита 23. септембра 1766. године у време „укидања“ Пећке патријаршије.[77]

Митрополит Антим је пренео седиште Херцеговачке епархије из манастира Дужи у Мостар поред осталог и из ових разлога: „1. Да потпуно раскине са досадашњом традицијом да седиште епархија буде у манастирима и 2. Да се нађе, за сваки случај, у месту где је седиште и свих осталих власти у земљи, са којима је мислио тешње сарађивати него што су то чинили Срби митрополити.“[78]

АНТИМ II

митрополит скопски

1767.

Заузимао је катедру скопских митрополита после „укидања“ Пећке патријаршије.[79]

АНТИМ III

митрополит скопски

1799 – после фебруара 1818.

Професор Радослав М. Грујић био је мишљења да је Антим III дошао у Скопље 1775.[80] године. Међутим, из записа јеромонаха Хрисанта, игумана Марков манастира сазнајемо[81] да је Синод Цариградске патријаршије послао у Скопље митрополита Антима 1799. године. Исти запис нам говори, да је митрополит Антим био „искусан у писању“.[82]

По Рад. М. Грујићу“, последњи му је помен из 1807. год. у једном запису Кирила Пејчиновића“[83] Међутим, митрополит Антим се последњи пут помиње фебруара месеца 1818. године у синодалној синђелији патријарха Кирила VI „о присаједињену егзархије Мецова ка тамошњој грчкој школи. И ту је, на истом месту као и у претходном акту, потписан речени митрополит скопски Антим“.[84]

БИБЛИОТЕКА

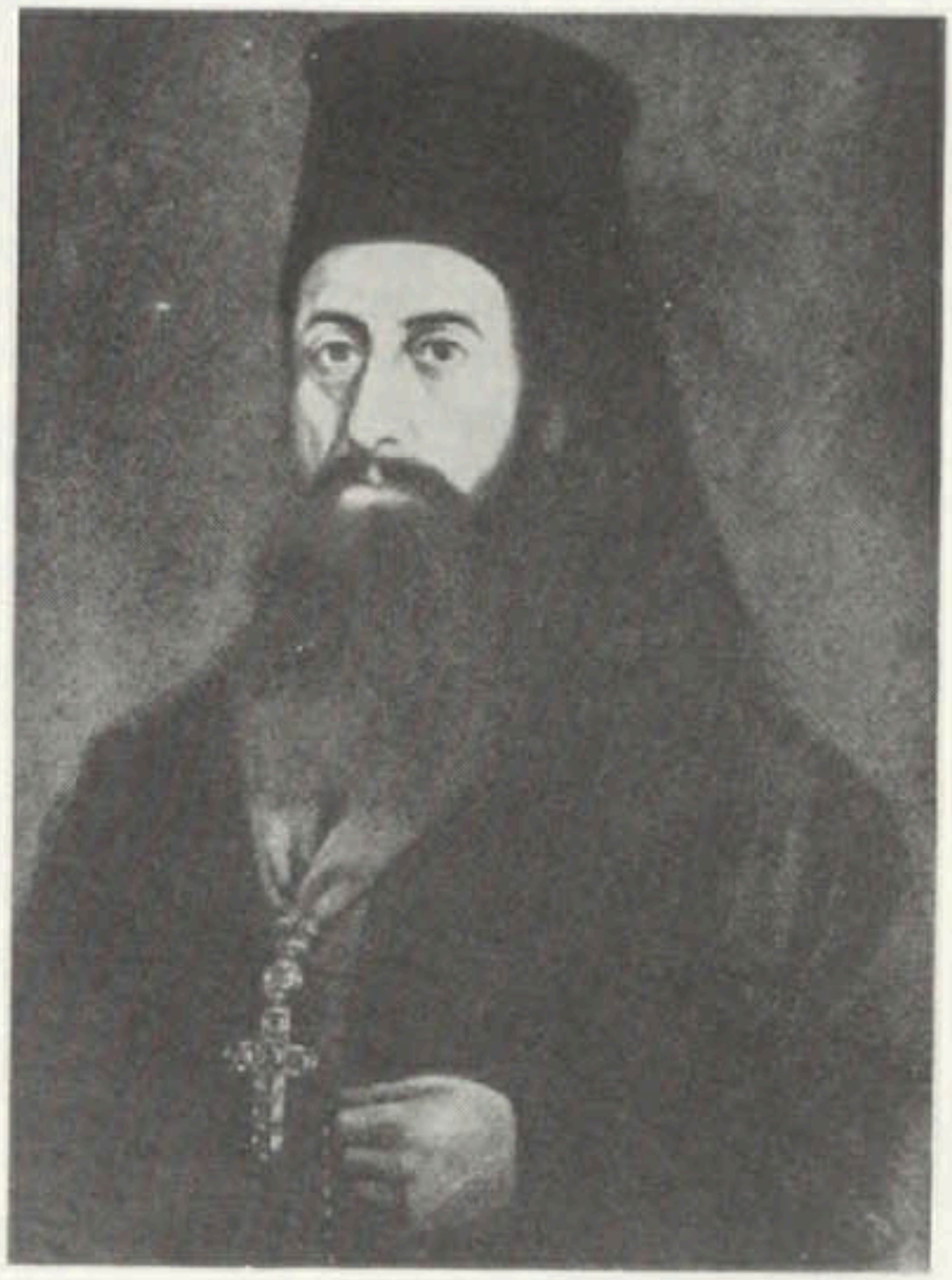
АНТИМ (Зеповић)

епископ ужичко-шабачки

1802 – 1814.

Епископ Антим, Грк по народности, чије је презиме у српским документима посрбљено, рођен је око 1762. године на острву Миконос. Када је митрополит ужички и ваљевски Данило премештен у Трново „Цариградска патријаршија је марта 1802. изабрала на његово место Антима, дотадашњег протосинђела ираклијске митрополије“[85] Антим је првобитно резидирао у Ваљеву, а потом се преселио у Шабац.

За време првог српског устанка владика Антим је учествовао у свим „јавним пословима устаничке Србије“[86] Антим је заједно са митрополитом Леонтијем (Ламбровићем), учествовао на „састанку српских устаничких старешина који су из Топчидера 1. августа (нови календар) надомак Београду – упутили представке-молбе аустријском цару, митрополиту Стратимировићу и генералу Женејну молећи их за помоћ и заштиту“.[87]

АНТИМ (Зеповић)

Владика Антим је средином августа 1805. учествовао у раду скупштине у манастиру Боговађи, где је одлучено да се Карађорђе прогласи за вожда српског народа. У вези са овом одлуком прота Матија Ненадовић је забележио: „Дозовемо ваљевског владику Антима (истина да је био Грк, али света душа), који ће на светој тајни Карађорђа помазати светим миром.“[88]

Иако је положај владике Антима у српско-турским односима био врло деликатан, с обзиром да је припадао Цариградској патријаршији, он је био уз своју паству и уживао потпуно поверење митрополита Стефана (Стратимировића). Када је избегао из Србије, митрополит Стефан му је код аустроугарских власти обезбедио боравак у царевини. Пошто су му грађанске власти ускратиле боравак у Митровици, митрополит Стефан му је понудио да пређе у Карловце или у манастир Бешеново. Владика Антим се са својом пратњом настанио у манастиру Бешенову где га је братство лепо примило јер је знало да га митрополит Стефан уважава због његовог става према српском устанку. „Портрет епископа Антима од настанка па све до Другог светског рата био је чуван у манастиру Бешенову али се из записа закључује да је насликан у Сремским Карловцима, у двору митрополита Стефана Стратимировића 1811. године.“[89]

Током 1807. године владика Антим се вратио на своју дужност (Карађорђе је 1812. имао намеру да епископа Антима постави за митрополита београдског) и на њој остао до 1814, када је Цариградска патријаршија поставила новог ужичко-шабачког епископа. „Како се види, био је интересантна и значајна личност у догађајима првог српског устанка и био радо виђен у српском народу.

За историју грчког народа и грчке културе у иноземству владика Антим био је један од виђенијих и добро примљених Грка у Србији, чији се спомен задржао у српској историографији.“[90]

АНТИМ

митрополит београдски

1827 – 1831.

Митрополит Антим рођен је на острву Андросу. Као митрополит ловчански наследио је београдског митрополита Кирила 1827. године. „Прве године били су односи између кнеза Милоша и митрополита Антима добри, али су се већ друге године почели да муте, да би се поново поправили и до краја остали добри. Антим је 1831. године миропомазао кнеза Милоша за наследног кнеза Србије, а његова последња епископска радња у Србији била је хиротонисање Герасима Ђорђевића за епископа шабачког.“[91]

Митрополит Антим се добровољно повукао са своје епархије. Прво се настанио у Цариграду, а потом у Атини, где је и умро.

АНТИМ IV

митрополит скопски

1830.

После премештаја митрополита Ананије из Скопља у Призрен 1830, за његовог наследника је постављен митрополит Антим IV, који се, изгледа, није дуго задржао у Скопљу, јер се убрзо помиње нови митрополит Гедеон.[92]

АНТИМ

митрополит струмички

1846 – пре 1849.

Помиње се први пут у синодалном акту патријарха Антима, којим му се, као новоизабраном митрополиту струмичком, а такође и њиховим наследницима, дарује титула „пречасни егзарх бугарске Македоније“.[93]

Радослав М. Грујић Антима не наводи у списку архијереја Струмичке епархије.[94]

АНТИМ

митрополит нишавски

1853 – 1860.

Митрополит Антим наследио је митрополита Нектарија и као и његов претходник се „заузимао за зидање нове варошке цркве [у Пироту] на месту старе и молбама пиротских грађана султану и Цариградској патријаршији издејствовао дозволу за њу. Својим ферманом од новембра 1855. године султан Абдул Меџид одобрио је њено зидање, али до тога није дошло“.[95]

Због недоличног понашања протеран је из Епархије нишавске у Цариград јула месеца 1860. године.

АНТИМ

митрополит велешки

1863.

Антим се помиње 1863. године међу синодалним архијерејима Цариградске патријаршије у посланици цариградског патријарха Јоакима, упућеној хришћанима Трикерским поводом укидања те патријаршијске егзархије.[96]

АНТИМ

митрополит дабро-босански

1874 – 1880.

После митрополита Пајсија на катедру дабро-босанских митрополита је дошао Антим, по рођењу Грк. Када је Аустро-Угарска окупирала Босну, на основу конвенције склопљене између Цариградске патријаршије и Аустроугарске, митрополит Антим је своју катедру уступио Сави (Косановићу), првом Србину митрополиту.[97]

АНТОНИЈЕ

епископ липљански

1299.

Епископ липљански Антоније помиње се око 1299. године у једној повељи краља Милутина манастиру Хиландару[98] а такође и у „фалсификатима за Хрусијски пирг".[99]

АНТОНИЈЕ

митрополит скопски

1497.

Помиње га Радослав М. Грујић у низу скопских архијереја 1497. године.[100]

АНТОНИЈЕ (Соколовић)

патријарх пећки

1572 – 1575.

Антоније (Соколовић) био је братанац патријарха Макарија и близак сродник Мустафа-паше.

Није нам познато да ли је постао митрополитом херцеговачким непосредно после митрополита Никанора. Као херцеговачки митрополит први пут се помиње 1570. године „иако је, свакако, и пре тога морао то бити".[101]

Патријарх Антоније био је резбар и сликар. „За пећке резбарене и сликане двери из 1570. године сматра се да су у цјелини његово дјело, а приписују му се и двери у манастиру Дечанима."[102]

Радови патријарха Антонија дају наслутити „да је уметничка вештина представљала и део образовања више црквене хијерархије православне цркве. То на неки начин потврђују турски берати из краја XVIII и почетка XIX века из манастира Дечана, у којима се каже да по „старом обичају" митрополити својеручно израђују пе-

чате појединих манастира, и на овај начин, подвлачи султан Махмут, „израђени су печати свих манастира који се налазе у мом царству“ ... јер „од старина је уобичајено да печате праве митрополити својеручно“.[103]

„Иако су припадали биконфесионалној породици, православни Соколовићи су остали национално свесни истичући припадност српском народу. То се најбоље да осетити у заплетеном лигатурном натпису на пећким дверима, где митрополит Антоније повлачи да их је направио за помен свој и свих правоверних сродника наших’, ограђујући се тако од рођака који су, пошав за везиром Мехмедом, примили ислам и одвојили се од свог матичног народа.“[104]

АНТОНИЈЕ (Соколовић)

Израда окованог крста од позлаћеног сребра с гравираним украсима и натписима трајала је од 1. септембра 1568 до 31. августа 1569. и том приликом дата је информација да је крст, настојањем митрополита новобрдског Дионисија, окован за митрополита Антонија, а за украшавање „велике цркве српске“ у Пећи.[105]

У науци је познато да је патријарх Макарије (Соколовић) посебну пажњу посвећивао манастиру Бањи у којој се „одиграо један од изузетно важних догађаја – предаја престола обновљене српске патријаршије, из руку остарелог патријарха Макарија, његовом синовцу, херцеговачком митрополиту Антонију Соколовићу на сабору српских архијереја, одржаном у пространој припрати цркве Св. Николе, 1572. године. За успомену на овај изузетни догађај, стари патријарх је дао да се припрата цркве Св. Николе ослика фрескама међу којима се налази и приказ поменутог догађаја. Са њим су, као ктитори, насликани и његови рођаци, тада већ преминули Дионисије Соколовић, новобрдски митрополит и нови патријарх, Антоније Соколовић. Тумачећи разлоге због којих се овај догађај збио у Бањи а не у Пећи, што би било логичније, Р. Грујић је помишљао да ће то бити зато што се стари патријарх, већ оболео, лечио у топлим бањским изворима.“[106]

Патријарх Антоније је заузимао престо светога Саве још 1575. године, у току које је преминуо, јер се у току исте године помиње већ нови патријарх пећки Герасим.

АНТОНИЈЕ

епископ вршачки

1611 – 1620.

Епископ Антоније био је родом из Диоклетије (Зете). За вршачког епископа изабран је „на место епископа Симеона, који је напустио своју епархију“[107] на сабору који је одржан у Рудничкој митрополији, што се види из синђелије патријарха Јована од 16. децембра 1611. године.

По налогу патријарха српског Пајсија (1614–1648) путовао је у поверљивој мисији у Москву 1620. године. Том приликом посетио је српског епископа Павла, који је живео у манастиру књегиње Кортецке, цара Михаила Теодоровића и патријарха

руског Филарета (Никитића), а такође и бившег охридског архиепископа Нектарија, који је живео у Сергијевској лаври.[108]

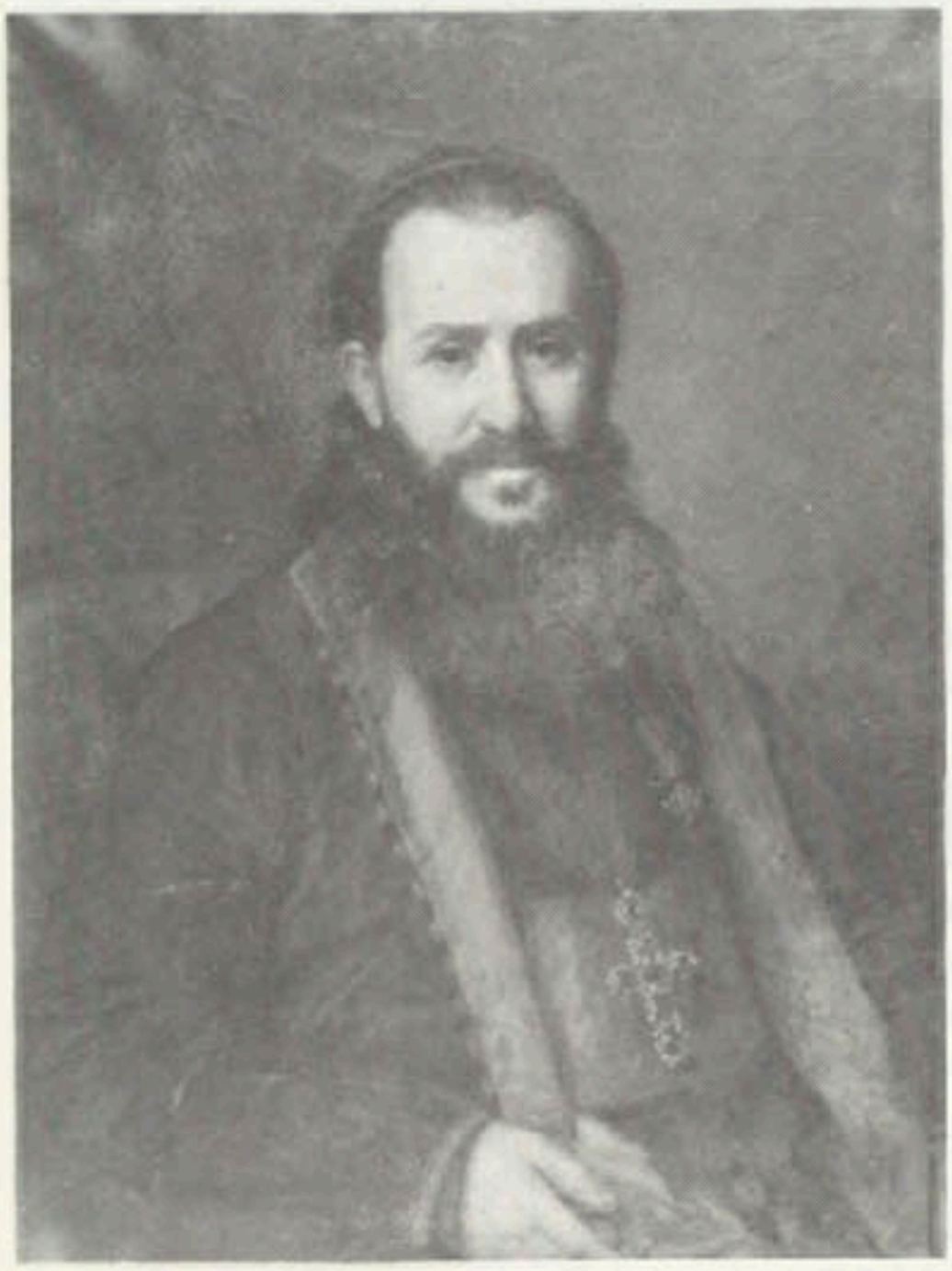
Каква је била судбина епископа Антонија после његовог повратка из Русије и колико је још после тога живео, није нам познато.

АНТОНИЈЕ (Нако)

епископ темишварски

1865 – 1872.

Рођен је 1817. године у Коморану у познатој српској породици. Гимназију је завршио у свом родном месту, а потом филозофију и права. Након положеног адвокатског испита уписао се у Карловачку богословију и по завршетку био њеним професором од 1845. до 1852. године. Замонашен 1844. и рукоположен у чин јерођакона, а 1849. године у чин јеромонаха. Произведен је за архимандрита манастира Ходоша 1853. године, у којем се није дуго задржао. По Димитрију Руварцу, Антоније је био старешина манастира Ходоша од 28. јуна до 28. јула 1853. године, а по листи објављеној у монографији овога манастира, од априла до октобра 1853, године. Исте године је Антоније (Нако) прешао за настојатеља манастира Месића. Као архимандрит манастира Бездина, изабран је 1864. године за епископа темишварског. За време своје краткотрајне управе истакао се као строг епархијски архијерej и порадио на увођењу реда у својој пространој епархији.

АНТОНИЈЕ (Нако)

Већ 1869. године поднео је молбу Светом архијерејском синоду „да се ослободи од управљања епархијом због болести и да се стави у стање покоја".

Умировљен је 1872. године и као такав се настанио у Лозани, Швајцарска, где је и умро 1900. године.[109]

Посмртни остаци пренети су 1995. у Темишвар и сахрањени у Саборној темишварској цркви.

Свети АРСЕНИЈЕ

архиепископ српски

1233 – 1263.

Своју намеру о повлачењу са архиепископског престола свети Сава је прво саопштио игуману жичком Арсенију, а потом краљу Владиславу. Након тога је на сабору у манастиру Жичи игуман Арсеније изабран за архиепископа све српске и поморске земље.

Свети АРСЕНИЈЕ

Архиепископ Арсеније је био родом из села Дабра, близу Дунава и града Сланкамена. Одушевио се радом светога Саве које је у манастир Жичу дошао већ као монах. Придошлог монаха је свети Сава примио у своју келију да би руководио његовим духовним животом и пратио његово узрастање у хришћанским врлинама. Пошто се Арсеније истакао у побожном животу, свети Сава га је поставио за еклисијарха велике и саборне цркве архиепископије жичке. О његовом постављењу за игумана манастира Жиче говоре касније извори.

Размишљајући о поновном путовању у Свету земљу и о свом повлачењу са положаја поглавара Српске православне цркве, избор светога Саве је пао на игумана Арсенија, „за кога је био стекао уверење да је предан цркви, да је одан њему и да има доста потребног знања и енергије и способности за место и дужност управника српске цркве“[110]. Пошто га је посветио за епископа 1233, свети Сава је остао извесно време у манастиру Жичи да би помогао своме наследнику у првим данима његове тешке и одговорне службе. У пролеће 1234. свети Сава је пошао на друго поклоничко путовање и са њега се није жив вратио у Србију. Архиепископ Арсеније је дочекао мошти светога Саве при његовом преносу из Бугарске 1237. године.

О раду архиепископа Арсенија нема много података. Из летописа манастира Троноше сазнаје се да је нашао у Хвостанској нахији место где је подигнут храм Светих апостола и ту, у Пећи, биће друга архиепископска резиденција, нарочито у кризним временима. Касније ће овде бити стално седиште поглавара Српске православне цркве.

За време архиепископа Арсенија грађевинска делатност у Српској цркви била је на завидној висини. Из тога времена потичу манастири Сопоћани и Градац, а такође и други манастирски и парохијски храмови. Из његових сачуваних беседа види се да је био одличан беседник.

Када је архиепископ Арсеније оболео, за наследника му је изабран епископ хумски Сава, син Стефана Првовенчаног, 1263. године.

Архиепископ Арсеније умро је 28. октобра 1266. године у Чрнчи, а сахрањен је у храму Светих апостола у Пећи. Услед нестабилних политичких прилика, мошти архиепископа Арсенија ношене су по разним манастирима. Тако су се оне налазиле у манастиру Довољи, Морачи, на Медуну, у Добрићеву, Ждребаонику, Косијереву и од 1920. године стално у Ждребаонику. Архиепископ Арсеније се у Русији први пут помиње као свети 1388. године, а канонизиран је у Москви на Сабору 1549. године.

АРСЕНИЈЕ I

епископ хвостански

XIII век

Помиње се међу епископима хвостанским тринаестог века у Пљеваљском синодику после епископа Јакова.[111]

По Миодрагу Пурковићу, Арсеније I био је епископ хвостански до 1286. године.[112]

АРСЕНИЈЕ I

епископ призренски

1309 – 1333.

Као епископ призренски, Арсеније I помиње се први пут у Светостефанској хрисовуљи 1317. године.[113] Затим, пре 1326. године, заједно са деспотом Драгославом учествује у враћању отете епархијске имовине у Доњем Пологу.

Миодраг Пурковић је мишљења да је епископ Арсеније I био сведок у акту краља Душана, од 22. јануара 1333. године, приликом продаје Стона и Пељешца Дубровнику.[114]

АРСЕНИЈЕ

епископ злетовски

1349 – 1381.

Пре избора за епископа Арсеније је био игуман тетовски. Викарним епископом митрополита скопског, са седиштем у Злетову, Арсеније је постао око 1347. године. Из тога времена познат нам је као наручилац књиге Пареносис, коју је за манастир у Леснову преписао један бугарски монах.

После краткотрајне управе епископа Јована Злетовском епархијом, која је основана 1347. године, постао је епископом злетовским. Портрет му, са ореолом, из 1349. године налази се у припрати манастира Леснова са сигнатуром „Всеосвещенни еписк8пь злетовьски Арсение“[115]. Иначе, помиње се 1353. године у запису једне рукописне књиге.[116]

Епископ Арсеније умро је око 1381. године, а његова је епархија затим укинута.

АРСЕНИЈЕ II

епископ хвостански

1390.

Помиње се у минеју за јануар, који је 1390. године написао неки Михаило.[117]

АРСЕНИЈЕ

митрополит зетски

после 1396 – пре 1417.

После митрополита Давида I, који је умро после пљачкања Луштице 1396, на престо зетских митрополита долази Арсеније. Помиње се у повељи Балше од 16.

јуна 1417. године. Он је, наиме, још пре 1417. године „потврдио са збором и клиросом Пречисте Крајинске дар Балше III цркви Пречисте на Морачнику, који је овој цркви поклонио једно гумно од његових солана у Брдима. То исто Балши III потврђује нови митрополит Давид 16. јуна 1417. године, а Пречистој Крајинској црква у Морачнику даваће десети кабао соли од свог игумана. То значи да нешто пре 16. јуна 1417. године митрополит Арсеније није више био жив, а наследио га је у Пречистој Крајинској митрополит Давид II.“[118]

АРСЕНИЈЕ II

митрополит призренски

почетак XV века

Митрополит Арсеније II заузимао је катедру призренских митрополита почетком XV века, после епископа Јована II.

АРСЕНИЈЕ

митрополит рашки

1427 – 1440.

Митрополит Арсеније помиње се од 1427. до 1440. године.[119] Потрудио се око преписивања целога кола минеја.

АРСЕНИЈЕ III

митрополит призренски

пре 1433.

Помен о митрополиту призренском Арсенију III постоји у Призренском поменику,[120] и то после митрополита Јована, а пре митрополита Венијамина.

АРСЕНИЈЕ II

патријарх пећки

1457 – 1463.

Међу архијерејима који су се бавили преписивањем књига је и митрополит „првопрестолни“ Арсеније, који је „с вољом и свесрдном љубављу“[121] преписао дванаест минеја. Као његов сарадник у овом великом послу помиње се Никодим. Сав овај рад обављен је „милошћу Свете Тројице и пресветог и великог архијереја Христова и чудотворца оца нашега Николе, брзог помоћника северног, који је у Кончулу“.[122] На основу овога записа тврдило се да је Арсеније био митрополит кончулски. Међутим, по Радославу М. Грујићу, нетачна је тврдња да је у XV веку постојао кончулски митрополит, јер се одмах иза овога записа помиње митрополит Генадије који је био рашки митрополит „под чијом је духовном влашћу налазио се манастир Кончул, где је неко време резидовао викарни епископ рашки“.[123]

Радослав М. Грујић је био мишљења да је Арсеније био митрополит смедеревски, а потом је постао патријарх, а Миодраг Пурковић каже да „о Арсенију не знамо ништа“.[124]

АРСЕНИЈЕ

митрополит рудnички

1611 – 1618.

За митрополита рудничког Арсенија зна се да је учествовао, заједно са патријархом пећким Јованом и митрополитом смедеревским Силвестром, на сабору у Рудничкој митрополији, 1611. године, на којем је за вршачког митрополита изабран јеромонах Антоније. За његово време, 1618, у манастиру Враћевшници преписан је минеј.[125]

АРСЕНИЈЕ I

митрополит херцеговачки

1654.

Митрополит херцеговачки или требињски Арсеније I управљао је овом епархијом 1654. године. Касније је његова епархија сједињена са полухерцеговачком, односно петровском епархијом.

АРСЕНИЈЕ

епископ преспански

1668.

Епископ преспански Арсеније помиње се 1668.[126] године. Вероватно је пре њега ову катедру заузимао епископ чије нам име није познато, јер се Арсеније помиње после епископа Матеја који је архипастирствовао између 1607. и 1614. године.

АРСЕНИЈЕ III (Црнојевић)

патријарх пећки

1672 – 1706.

У животу српскога народа патријарх Арсеније III (Црнојевић) имао је врло значајну улогу. Професор Радослав М. Грујић даје му чак место иза св. Саве и патријарха Макарија Соколовића.[127]

Пошто је патријарх Максим тешко оболео, ударен капљом 17. марта 1669. године, а његова болест „није кретала набоље и он стално био везан за постељу, почело се у Патријаршији мислити на његова наследника. Изгледа, међутим, да су неки чланови Синода мислили да се патријарх може временом још и опоравити, па се дошло на идеју да се оболелом патријарху постави помоћник – коадјутор. По свој прилици, под утицајем оболелог патријарха, избор је пао на младог и способног игумана пећког манастира, Арсенија родом са Цетиња, изгледа од споредне лозе Црнојевића."[128]

Као коадјутор оболелог патријарха Максима, игуман Арсеније је изабран за митрополита хвостанског 1669. године. Епископска хиротонија је извршена на Спасовдан 1669. године, о којој нам говоре и натписи са зида манастира Грачанице. У натпису за исту годину каже се: „В лето зорз вьсприет дарь архиереи(с)тва Арсение їгѹмен Пекй на вазнесенїе Христово", а у другом натпису: „Смѣрни Арсение въсприехъ дар арьхиереиства лет(а) зроз на Вазнесенїе".[129]

Будући да није било наде на оздрављење оболелог патријарха Максима, митрополит хвостански Арсеније је крајем 1672. године изабран за пећког патријарха.

Патријарх Арсеније III рођен је у Цетињском племену 1663. године. Сам за себе каже да је „од Цетина рожден(и)ем". Врло рано, 1665. године, постао је игуман бројном братству Пећког манастира и стекао углед и поверење код патријарха Максима и митрополита сабраних око пећког престола.

АРСЕНИЈЕ III (Црнојевић)

Као архипастир, Арсеније је посебну пажњу посвећивао свештенству и пастви коју је ревносно обилазио до краја живота. Као новопосвећени митрополит помиње се у манастиру Дечани 1669. године,[130] а као нови патријарх, 1673. године, у српском приморју. Том приликом патријарх се састао и са надбискупом барским Андријом Змајевићем, који овако описује младог патријарха: „Патријарх је у добу од 35–40 година, лепа и достојанствена изгледа и у опхођењу врло љубазан."[131]

До поласка у Свету земљу „пре него што су се прилике заплеле у југоисточној Европи, млади и енергични патријарх Арсеније III ревносно је обилазио простране области Пећке патријаршије. 1674. видимо га у Босни, 1676. у Браничеву, одакле је прешао у Срем. Идуће 1677. године посетио је манастир Жичу и поново Браничево, а 1680. Смедерево. У јулу 1682, непосрдно пред полазак у Свету земљу, био је у Будисавцима."[132]

Када је рат између султана Мехмеда IV и цара Леополда I био већ на помолу, патријарх Арсеније III кренуо је на поклоњење Христовом гробу. На путу за Јерусалим срдачно га је дочекивала његова паства и митрополит скопски Теофан и епископ кратовски и штипски Ананија. У Јерусалиму је патријарх Арсеније III био гост чувеног патријарха јерусалимског Доситеја Нотара (1669–1707).

За време путовања по Светој земљи патријарх Арсеније III је водио дневник и по овом документарном путопису припао је „новој српској књижевности"[133]

Иначе, кроз путопис патријарха Арсенија III провејава животна радост и задовољство што се још у младим годинама попео на престо св. Саве и тако постао старешина српског народа на великом пространству од Коморана у северној Угарској, па до Солуна на југу.[134]

Патријарх Арсеније III се после Васкрса 1683. године вратио у Пећ и наставио са канонским визитацијма. Пошто је за време његовог поклоничког путовања већ почео аустријско-турски рат, био је у ситуацији да, приликом своје посете манастиру Никољу кабларском, забележи да су агарјани кренули „јако змие крилате на славни град Беч, ну господ грдим противит се, тшт взврати се, а воиску му всу Угри мачу предадоше. И бист велика нужда по всеи земли".[135]

Када се цар Леополд 1687. године обратио за помоћ цариградском патријарху Калинику VII[136] „да помогне хришћанску ствар у борби против Турака, патријарх Арсеније III нашао се у тешкој ситуацији. Требало је пристати уз западне силе, Аустрију и Млетке, али је на тој страни грозила опасност православљу. Пећка патријаршија већ је раније то искусила у Војној граници, где је православље било изложено двојакој агресији, Римске курије и Бечког двора који су, видели смо, сваком згодном приликом радили на том да Србе под видом уније приведу Римској цркви."[137]

Ту опасност од римокатолика осећао је и влашки кнез Шербан, нарочито после посете митрополита скопског Јевтимија, приликом његовог пропутовања кроз Букурешт на путу за Москву 1687. године. „Стога је била оправдана нада да ће и патријарх Арсеније III пристати да се, заједно с православним влашким кнезом, обрати Русији за помоћ против римокатолика."[138]

У исто време патријарх Арсеније III је у два маха био у опасности да изгуби главу, јер Порта није имала у њега поверења. Стога је био принуђен да у новембру месецу 1689. године избегне из Пећи у Никшић, те је отуда вршио канонске визитације у оближње крајеве. Док је патријарх Арсееније III боравио изван Пећи, генерал Енеја Силвије Пиколомини доспео је са царском војском до Приштине и позивао Србе да му се придруже. Чинећи напоре да ступи у везу са представницима Млетачке републике, патријарх Арсеније III добио је поруку на Цетињу од монашког братства из Пећи да се врати у Пећ. „У противном случају цар ће приступити избору другога лица за патријарха, да би задовољио народ који је примио његову заштиту".[139]

Вративши се натраг, патријарх Арсеније III се у Призрену састао са генералом Пиколоминијем и том приликом постигао са њим споразум о врсти помоћи коју ће

Срби пружити царској војсци. Пошто другог избора није било, патријарх Арсеније је „напустио помирљиву политику својих претходника и почео водити ратоборну политику према Турцима. Не обазирући се на то што су његови претходници због покретања борби за ослобођење плаћали својом главом, он је отворено заједно са народом учествовао у раду и устанку против Порте.“[140]

Међутим, смрћу генерала Пиколоминија ратна срећа се окренула у корист Турака. Његовог наследника херцега Ђорђа Христијана, због охолости и надмености према Србима, српска војска не само што није прихватила, већ је почела и напуштати царску војску. Срби у њој више нису видели ослободилачку већ угњетачку силу. Када је патријарх Арсеније III видео да се царска војска повлачи, кренуо је са великим бројем народа у јануару месецу 1690. године према Београду, где је стигао у пролеће.

Шта се догодило са оним Србима који осташе на вековном огњишту најбоље нам говори један запис из 1690. године: „Въ лѣто одъ Адама з.р.к.ї. бистъ ратъ велики и пленъ по въсеи српске земле, и доидоша Немцы и Магяри до Шипа близо Дубнице, и Турци побегоше, и паки се вратише, отераше и преко Дунава.

Охъ! охъ! увы мнѣ! люти страхъ и беда тогда беше, матеръ отъ очесехъ раздваяху, а отъ отца сина; младе робляху, а старе секаху и давляху. Тогда на се человѣци смртъ призиваху а не животъ отъ проклети Турака и Татара. Уви мвѣ, люте туге.“[141]

Пошто се сазнало у Бечу да Срби напуштају своја огњишта, цар Леополд I упућује 6. априла 1690. године „проглас на Србе да се дижу на оружје против Турака“,[142] иако му је врло добро познато да је „становништво српско током ратовања много патило од царске солдатеске.“[143] Међутим, српски народ је прешао преко овог позива као да га никада није ни било.

Будући да је турска сила надирала према Београду, у нашем избеглом народу је завладала општа паника. Међутим, патријарх Арсеније III није губио присуство духа. Сазвао је у Београду црквено-народни сабор у коме су узели учешћа епископи, свештеници, свештеномонаси и народни главари с обе стране Саве и Дунава. Сабор упућује у Беч епископа јенопољског Исаију Ђаковића са саборским захтевима који су се односили на „признање црквене автономије и патријархове јурисдикције у оном обиму како је то било под Турцима“.[144]

Одговор на ове захтеве је повеља цара Леополда I, од 21. августа 1690. године, у којој се, између осталог, Србима гарантује да могу „између себе, собственом влашћу, из српског народа и језика постављати себи архиепископа, кога ће црквени и мирски сталеж између себе бирати. И овај архиепископ нека има слободну власт располагати са свима источним црквама грчкога обреда, епископе посвећивати, свештенике по манастирима разређивати, где буде нужно цркве собственом влашћу зидати, по варошима и селима српске свештенике намештати: једном речи, као и до сада, да буде поглавар над црквама грчкога обреда и над обштинством исте вероисповести, и да има власт њима располагати, собственом влашћу црквеном, по повластицама, које вам дадоше прејемници наши...“[145]

После добијања привилегије, Срби су почели у великим групама да прелазе преко Саве и Дунава, тако да је „последњи транспорт Срба“ прешао на њиховим лађама из Београда за Сланкамен и Петроварадин“ два дана пре него што су Турци поново заузели Београд (8. октобар 1690) ...

Носећи народне светиње, књиге и друге реликвије, Срби су пешке, колима и лађама ишли све даље ка северу. Стигли су чак до иза Будима и до Коморана. Ту су се, углавном, задржали у великим збеговима.“[146]

Убрзо после сеобе Срби су се уверили да злогласни кардинал бечки Леополд Колонић, са племством и жупанијским органима, не признаје дате привилигије, а државне власти у Бечу их изигравају. Неколико година доцније аустријски генерал Хајзлер ће чак поднети писмени предлог како да се „скуче и изиграју српске привилегије и да се разбије компактност српских војника“.[147]

У жељи да се поред верских права осигурају и народна и економска права српскога народа, дошло се до идеје да се гроф Ђорђе Бранковић прогласи за српског деспота. Међутим, са овим се није сложио патријарх Арсеније, који је и овде желео да буде и црквени и народни поглавар.

Углед патријарха Арсенија, црквено-народног поглавара, био је врло велики и код народа који је остао у старом крају и код тамошњег епископата, који није хтео признати наметнутог патријарха пећког Калиника I. Зато је патријарх Арсеније будно пратио догађаје и у делу патријаршије који је остао под Турцима, а нарочито у Далмацији где су се босански фрањевци појавили и развили своју прозелитистичку делатност. Посебно је патријарх Арсеније бринуо о православним Србима у Лици, Крбави, Срему и Славонији, који су били стална мета римокатоличке цркве која је путем уније покушавала да их приведе, милом или силом, у своје крило. Стога је патријарх Арсеније смело, храбро и одлучно ступио у борбу против унијаћења српског народа, а та борба трајала је пуних шеснаест година.

Борећи се против уније патријарх Арсеније се скоро стално налазио на путу, боравећи у крајевима у којима је становао српски народ. Он није имао своју сталну резиденцију: резиденција му је била цела територија коју је настањивао српски народ преко Саве и Дунава.[148]

Своја стална путовања, канонске визитације, патријарх Арсеније је предузео чим је 1692. године добио дозволу државних власти да може чинити канонске посете у Угарској, Хрватској, Србији, Херцеговини и Далмацији. Прво се појавио тамо где је било најтеже – у Крајини. „Посета патријархова Вараждинском генералату, са кнежевском пратњом од 2–3 стотине лепо одевених и богато наоружаних коњаника и пешака, импоновала је свуда, будила национални понос и јачала преданост цркви и вери.“[149]

Да би онемогућио рад новоизабраног унијатског епископа Петронија Љубибратића у Срему, патријарх Арсеније поставља за митрополита у Срему Стефана Метохијца“ који је за кратко време истиснуо Љубибратића из манастира Хопова, па се Љубибратић ставио под заштиту главне војне команде у Осеку“[150] Када је Петронije најзад био посвећен за епископа и настанио се у Пакрацу, „патријарх је разаслао писма на све стране позивајући Србе да не приме унијатског владику Петронија“[151]. Пред своју смрт Петроније се одрекао уније и умро измирен са патријархом.

Није патријарх остао дужан ни унијатском епископу мукачевском Јоану Јосифу де Камелису, који је такође био агресиван у својој унијатској активности.

Преко једне своје делегације, на чијем је челу стајао митрополит Стефан Метохијац, патријарх се пожалио цару Петру Великом на тешко стање српскога народа у Монархији, а нарочито на безобзирну и дрску унијатску акцију међу православним Србима.

Ова жалба није ништа помогла, а унијати су уз помоћ бечког двора постали још безобзирнији. Почели су ширити унију и преко унијатских богослужбених књига штампаних у Сомбатхељу. Цар Леополд I је, пак, својом одлуком од 9. априла 1703. године, отворено наредио истребљење шизматика у Печују. Поводом ових акција, које су изазвале велико незадовољство и узнемирење, дошло је до сазивања зборова у Славонији. На једном од тих зборова присуствоао је и патријарх Арсеније, који је од стране Беча и окривљен за ове буне, те је једна комисија Дворског ратног савета препоручила да се будно мотри на патријархов рад. Зато је и дошло до тога да је патријарх на силу задржаван у Бечу, јер је био циљ да га одвоје од народа. Међутим, патријарху је пошло за руком да из Беча дође у Пакрац и од унијата Јоаникија Љубибратића откупи целокупно имање, а њега пошаље у Русију. На тај начин је патријарх ударио темељ Пакрачком владичанству, коме је за епископа посветио, 17. марта 1705. године, Софронија Подгоричанина. Ни бечки двор, ни кардинал Колонић, ни загребачки бискуп Брајковић ништа нису могли учинити да неустрашивог патријарха

Арсенија спрече у његовом архипастирском раду и старању за српски народ коме је он био „глава нације“. Овакво смело и одлучно патријархово држање изазвало је збуњеност у бечким дворским круговима.

Водећи борбу против унијаћења и, у исто време, за поштовање привилегијалних права, патријарх је уз огромне напоре и велике сметње положио основ једне аутономне црквене области, у оквиру Пећке патријаршије. Преуредивши Српску православну цркву, патријарх је 28. јуна 1694. године поднео предлог цару Леополду I да потврди седам епархијских архијереја, јер су се епископски редови нагло проредили. Ова пред- ставка патријархова, као што је познато, примљена је у Бечу са запрепашћењем.

Патријарх Арсеније је на тај начин „с необичном личном пожртвованошћу, разборитошћу и прегалаштвом, положио и обезбедио главне основе једној новој самосталној[152] српској православној црквеној области, у сасвим новим духовним, културним и политичким приликама, под врло агресивном ултракатоличком аустроугарском влашћу. Из тих основа развила се је ускоро, већ првих година XVIII века, врло активна српска Карловачка митрополија, која је пуна два века достојно вршила намењену јој мисију у српском народу: брижљиво чувала светосавско српско православље и остала национална обележја своје пастве у страној средини, с мудром постепеношћу уводила свој народ у сферу западноевропске цивилизације и уједно вршила значајан утицај на формирање данашњег нашег народног живота. У њој се је, како је тачно нагласио покојни Јован Скерлић: читав век и по мислило и писало за цео српски народ...“[153]

И поред свих тешкоћа и невоља, патријарх Арсеније је могао бити сасвим задовољан постигнутим резултатима свога мукотрпног рада. Међутим, он није био ни срећан, ни задовољан. „Није чудно“, каже Јован Радонић, „што је старим и толико искусним старцем завладала малаксалост и очајање. 'Ради наших грехова', пише патријарх 29. октобра 1705. московском бољару Феодору Алексијевићу Головину, 'један део православних хришћана склонио се од злобе Агарена у угарске крајеве, а потом ђаво, непријатељ доброга, посеја своју злобу по Угарској, те отуда ниче трње неправде и изби међусобна борба с царем. После тога стиже нас љута зима, а многи правоверни, како свештеници тако и мирјани, старци, младићи и деца гоњени беху угарским мачем. И бежећи дан и ноћ са својим осиротелим народом од места до места, бацан тамо-амо као лађа на пучини великога океана, очекујем када ће да гране сунце и покаже се дан, да узмакне тавна ноћ и хладна беда наше несреће...'.[154]

Претпоставља се да је стари патријарх добијао позив из старога краја да се врати у Пећ, а он је то стално и желео. Зато се 29. августа 1705. године и обратио за савет своме старом познанику патријарху јерусалимском Доситеју Нотару, јер је желео да у току свога живота регулише однос између мајке Цркве у Пећи и њеног дела у Хабсбуршкој монархији.

Не желећи да се замери Порти и патријарху Калинику I, кога је Порта довела на положај пећког патријарха, патријарх Доситеј је саветовао патријарху Арсенију III „да нађеш начин и да учиниш, као мудар разборит човек, да сви архијереји и сви православни... буду потчињени пресветој столици у Пећи као и пре и да не оставиш да то буде после твоје смрти, јер ако ти то не извршиш и умреш, нико други не може то извршити“.[155]

Односи између мајке Цркве и њеног дела у Аустријској царевини ипак су регулисани после смрти патријарха Арсенија III, 1710. године, декретом патријарха пећког Калиника I.

Иако патријарх Арсеније није добио од патријарха Доситеја одговор онакав какав је желео, али је од ученог патријарха добио ретко признање. Одавајући му признање, патријарх Доситеј, између осталог, каже и ово: „...Иако је Бог допустио, правдом њему познатом, да се збуде у крајевима Србије оно што се толико година

збива од Немаца, ипак се доброта његова побринула, те је дошла тамо твоја братска љубав и мучила се као други апостол, да по псалму не да сан очима својим, нити дремеж трепавицама својим, него си, по блаженом Павлу, песничао се и борио неизбројним начинима, и сачувао си стадо од противника свете православне вере, и, по светом Јеванђељу, спасао си и спасаваш овце од вукова.

Тако је то! – А ово твоје писмо у истини те показа као најподобнијег светом апостолу Павлу и самоме блаженом Петру, који су се старали да црква буде благочестива, не само за живота њихова него и после њихове смрти... Заиста је твоје блаженство у истини онај за кога Господ... каже: пастир добар душу своју полаже за овце! Налазећи се у овако злим временима, постарао се Бог свега о твоме преосвештенству, да будеш не само пастир него и архипастир, и у животу твом те начинио достојним и првим наследником цркве оних првенаца који су записани на небесима, као што је блаженом Павлу некада, још за живота, рекао: да ће добити венац живота! – Зато те поштује, хвали и уздиже сва источна, тако рећи сва Саборна Црква, као тринаестог апостола...

Стога, љубазни мој и слатки брате, иди твојим светим путем и жури се свима средстима да дело своје приведеш крају твојих настојања, ради којих си постао мученик без крви у цркви Христовој, као Василије, Григорије и остали свети и виђени оци."[156]

Патријарх Арсеније је умро у Бечу 27. октобра 1706. године. Пренет је у манастир Крушедол и сахрањен у гробници светога Максима, деспота српског.

Колико је патријарх Арсеније поштован од српског народа види се и по томе што је за живота називан „велики отац и богомољац", „општи отац и учитељ", „свети стари", „добри пастир", „богодаровани", „милостиви господин", „свети", а после смрти „блажени и богоугодни муж и учитељ наш, сладки патријарх кир Арсеније".[157]

У време одржавања Црквено-народног сабора у манастиру Хопову 1721. године, када је поново запретила опасност од насилног унијаћења, омивене су мошти патријарха Арсенија и том водом кропљени чланови сабора.

Величина патријарха Арсенија, који се у судбоносним моментима за наш народ нашао на његовом челу, састојала се „у његовој великој љубави и ванредној присебности духа, снази разума, одлучности пуној такта и неуморној радиности"[158] те је разумео знаке времена у коме је живео.

Високу оцену патријарху Арсенију дала је Неоактивистичка комисија, иако је била према њену непријатељски расположена, у свом извештају бечкој влади, када је о њему рекла: „Тај шизматички народ има за свога поглавицу као некога краља свог патријарха, кога ми називамо српским архиепископом а његови га зову патријархом, па за њим они у свему пристају као пчеле за својом матицом."[159]

АРСЕНИЈЕ II

митрополит херцеговачки

1715.

Из једне синђелије коју је издао поводом постављења новорукоположеног Ђеорђија Лазаревића на парохију села Нецвијећа и Врбна и снабдео је својим печатом, на коме се налази година 1715, сазнаје се да је Арсеније II постао херцеговачким митрополитом те године.[160]

Митрополит Арсеније помиње се још у записнику манастира Раковца из 1753. године, из којег се види да је јеромонаха Јефтимија (Вукотића) рукоположио у чин ђакона 6. августа 1725. године. Иларион Руварац је претпостављао да је то последњи помен митрополита Арсенија II, те је он „престао бити митрополит Херцеговачки између г. 1725. и 1727; дакле да кажемо да се преставио 1726."[161]

АРСЕНИЈЕ IV (Јовановић-Шакабента)

патријарх пећки

1725 – 1748.

Патријарх Арсеније IV је рођен 1698. у Рашкој области. О његовом школовању, монашењу и рукоположењу у чин ђакона и презвитера нема никаквих података. Врло рано је постао рашки митрополит, а у исто време и егзарх и помоћник патријарха пећког Мојсија (Рајовића). У то време долазио је у манастир Раваницу (Врдник) ради скупљања милостиње за Пећку патријаршију. Патријарх Мојсије га је за живота одредио за свога наследника. Нови патријарх Арсеније IV је својим писмом од 18. фебруара 1725. објавио народу да је узведен на патријарашки престо.

АРСЕНИЈЕ IV (Јовановић-Шакабента)

Арсеније IV је следио политику патријарха Арсенија III и свим силама је радио на ослобођењу српског народа од Турака.[162] Још пре избијања рата Аустрије с Турском (1737–1739), који је донео „велике невоље Србима и арбанаским Климентама нарочито стога, што су се и једни и други ставили на страну ћесароваца против Турака“[163] патријарх Арсеније IV је водио „с меродавним војним и политичким круговима у Бечу преговоре о устанку против Турака“.[164]

Приликом повлачења Турака из Новог Пазара, одакле их је истерао старовлашки кнез Атанасије Рашковић јула 1737. Турци су имали намеру да патријарха обесе, али њега срећа послужи, те побеже у Ругово, а одатле у Васојевиће“.[165]

Кад је избио рат између Аустрије и Турске, Арсеније IV је подигао народ на устанак. Због неуспеха аустријске војске патријарх Арсеније је био присиљен да напусти Пећку патријаршију и да пређе у Срем. На овом путу, односно сеоби, изгинуо је велики број Срба око данашњег села Лелића код Ваљева.

Преласком у Ћесаревину патријарха Арсенија IV Јовановића (1737) и постављењем на пећки престо Грка Јанићија III прекинуте беху и духовне и материјалне везе Карловачке митрополије с Пећком патријаршијом.[166]

Будући да је те године умро митрополит карловачки Викентије (6. јуна 1737), администратором удове Карловачке митрополије постао је патријарх Арсеније IV, који се настанио у Карловцима. После губитка Београда царица Марија Терезија је дипломом од 1. октобра 1741. потврдила Арсенија IV не само у патријарашком достојанству, већ га је поставила и за поглавара над целим српским клиром и народом у њеним наследним краљевинама и покрајинама.

На молбу патријарха Арсенија IV Марија Терезија је преко Угарске дворске канцеларије, 18. маја 1743, потврдила привилегије које су дали српском народу њени претходници. Три године доцније, 1. децембра 1746, Марија Терезија је известила

патријарха Арсенија IV да се народно-црквени сабори не могу сазивати без ћесарског одобрења, на трошак народа и без присуства царског комесара, јер се народ жалио на саборске трошкове.

На месту старе и скромне митрополијске резиденције Арсеније је у Карловцима сазидао нов патријаршијски двор који је постојао све до 1788, када је потпуно изгорео. Уз двор је патријарх сазидао семинар и дворску капелу светога Трифуна, која је постојала све до подизања садашње Саборне цркве у Сремским Карловцима.

„За време управљања Карловачком митрополијом пребеглога под аустријску власт пећког патријарха Арсенија IV (1737–1748) није било никаквих односа између њега и на његово место у Пећи од Турака постављеног новог патријарха Грка Јанићија III (1737–1746), али су одржаване везе са манастирима и Србима разним црквеним представницима у Пећкој патријаршији."[167]

Патријарх Арсеније IV умро је 7. јануара 1748. у Карловцима, а сахрањен је у манастиру Крушедолу.

АРСЕНИЈЕ (Теофановић)

епископ костајничко-зринопољски

1750 – 1753.

Приликом избора епископа за упражњене епархије, Свети архијерејски синод под председништвом митрополита Павла (Ненадовића) на седници одржаној 3. јула 1750. године, за епископа костајничког, зринопољског, глинског, дубичког, јасеновачког, северинског и марчанског, Генералата вараждинског изабрао је јеромонаха Арсенија (Теофановића), игумана манастира Грабовца, Епархија будимска. Са наведеном титулатуром није се сложила царица Марија Терезија и својим декретом од 18. септембра 1750. године забранила је да епископи костајнички носе ову титулу „что ми цјелоје потребление северинскаго или марчанскаго епископата милостивјеје резолвирахом, тако за то не само в напред поминаниа да не творит, но епископ костајнички од такове титулатуре толико јавњее да возудержитсја, јелико Ми како о том резумјели будем, другим неповолним начином казнити принуждени будем".[168]

Епископ Арсеније био је врло образован човек. Студирао је 1745. године у Хали, „Браденбуршкој земљи", одакле је писао: „Учусја немецки, гречески и јеврејски, и тому јешче теологији..."[169] Зато је о њему и забележено да је био човек „високаго разума и глубокој науки".[170]

Епископ Арсеније је врло кратко време живео у Северину јер је умро напречац 15. маја 1753. године. Сматра се да је био отрован. Помен на њега сачуван је у запису на дискосу манастира Лепавине из 1753. године.

АРСЕНИЈЕ (Радивојевић)

епископ бачки

1774 – 1780.

Арсеније (у свету Тимотије Радивојевић) рођен је 1720. године у угледној сентандрејској породици. Школу је учио у родном месту код магистра Адама Коморанца.

У чин ђакона рукоположио га је епископ будимски Василије (Димитријевић), на чијем двору је службовао, 2. јуна 1734, а у чин презвитера митрополит Павле (Ненадовић) септембра 1749. године. За егзарха сремског постављен је исте године, а 2. новембра 1749. замонашио га је митрополит Павле у манастиру Раковцу. За протосинђела произведен је 1757, а за архимандрита 1759. године. За епископа пакрачког посвећен је 2. фебруара исте године, али је због црквених послова више боравио у

АРСЕНИЈЕ (Радивојевић)

Бечу неголи у Пакрацу. Како је народ желео за свога епископа егзарха Генадија (Васића), који је двадесет две године био сарадник пакрачких епископа, епископ Арсеније није се могао надати неком успеху у овој епархији. Његов десетогодишњи рад у Пакрачкој епархији назван је „јаловим". Свестан тога, епископ Арсеније је и сам затражио премештај у другу епархију. Премештен је 1770. године у Будимску епархију, где је остао до 1774. године, да би онда прешао у Нови Сад.

Дугогодишњег професора у школама епископа бачког Висариона, а сада новосадског епископа, чекала су у овој епархији велика искушења. Још пре његовог доласка државне власти су наредиле да се мртваци не носе откривени у цркву на опело, него да опела буду у кући и да се са затвореним ковчезима иде право у опште гробље.

Ова наредба се врло тешко спроводила у живот. Народ је у Новом Саду био веома огорчен и дошло је до демонстрација у новосадском владичанском двору, приликом посете митрополита и темишварског и вршачког епископа. Они су, наиме, при повратку од грофа Хадика, кога су посетили у Футогу, дошли у Нови Сад, да би одложили извршење наредбе о сахрањивању.

Усред ове афере два Новосађанина покренула су акцију против епископа Арсенија не штедећи том приликом ни његов образ.

Епископ Арсеније, за кога је у Диптиху Бачке епархије забележено да је био „добар и милосрдан архијерej"[171] лишен је епархије. После невољног трогодишњег пребивања у манастиру Бездину и другим местима, епископ Арсеније није дочекао крај истраге. Умро је 2. октобра 1783. године и „погребенъ съ трошкомъ изъ Народнихъ Ф8нд8сωвъ".[172]

АРСЕНИЈЕ (Пламенац)

митрополит црногорски

1781 – 1784.

Арсеније (Пламенац) потиче из најпознатије и најугледније црмничке куће. За епископа, односно свога наследника изабрао га је његов ујак митрополит Сава (Петровић). Као епископ Арсеније се помиње већ у почетку владавине Шћепана Малог 1767. За епископа га је посветио избегли српски патријарх Василије (Бркић), што није лепо примљено од оних који су желели да на том положају виде архимандрита Петра.

Посвећење Арсенијево за владику Црне Горе изазвало је опште незадовољство и међу православним Србима у Боки. Отпор је био најјачи у братству Петровића, које је сматрало да митрополитски положај треба да остане у његушком племену.

Епископ Арсеније је признат за коадјутора тек на интервенцију Шћепана Малог који је, као и митрополит Сава, становао у Црмници. Постављењем Арсенијевим ојачала је улога гувернадура, што је све до краја осамнаестог века имало врло негативне последице на унутрашњи живот Црне Горе.

И поред непопуларности у народу, Арсеније је после смрти митрополита Саве, 7. марта 1781, постао његовим наследником. Због болести и старости живео је стално у родној му Црмници. У току свога архипастирског рада није оставио неког виднијег трага на црквеном или државном плану. Умро је 15. маја 1784. године, а жезал црногорских митрополита се поново вратио кући Петровића.

АРСЕНИЈЕ (Стојковић)

епископ будимски

1853 – 1892.

Епископ Арсеније (Стојковић) рођен је 28. октобра 1804. у Мокрину, где му је отац Трифун био ђакон и учитељ. Основну школу учио је у Мокрину и Сентивану. Гимназију је почео учити у Сегедину, а завршио је у Темишвару. После завршене учитељске школе у Сомбору завршио је Богословију у Вршцу. После завршене богословске школе студирао је филозофију у Сегедину и права у Пешти. Замонашио га је у манастиру Раковцу протосинђел Пантелејмон (Живковић), заменик архимандрита раковачког Антонија (Нако), потоњег епископа темишварског. По рукоположењу у чин ђакона био је придворни ђакон митрополита Стефана (Стратимировића) и професор Богословије у Карловцима. У чин протођакона произведен је 1831, а у чин архиђакона 1833. Неколико година био је и конзисторијални бележник Архидијецезе сремско-карловачке. Као професор богословије произведен је 1839. за архимандрита манастира Раковца, а 1845. премештен је за архимандрита манастира Гргетега. После смрти епископа бачког Георгија (Храниславa) осам година администрирао је Бачком епархијом.

АРСЕНИЈЕ (Стојковић)

За епископа будимског изабран је 10. новембра 1852, а посветио га је у Карловачкој саборној цркви 28. априла 1853. патријарх српски Јосиф (Рајачић). У овој епархији остао је скоро четрдесет година.

После смрти патријарха Самуила (Машировића) постављен је 1870. за администратора Карловачке митрополије, а 1872. смењен је са тог положаја. Приликом избора патријарха 1874. године изабран је једногласно за патријарха, али бечка влада га није хтела потврдити. Исто то се поновило и 1881. када је изабран за патријарха већином гласова. Оба пута га је цар одликовао, али га није хтео потврдити за патријарха. Умро је 29. марта 1892. у Сентандреји и сахрањен је у Сентандрејској саборној цркви.

АРСЕНИЈЕ (Брадваровић)

митрополит будимски

1960 – 1963.

Рођен је у Банатској Паланци 24. септембра 1883. године. Крштено име му је било Светислав. Основну школу је завршио у родном месту, а гимназију са вишим течајним испитом у Белој Цркви. Стару карловачку богословију завршио је 1908. а Правни факултет у Београду 1924. године.

У чин ђакона и презвитера рукоположио га је 1909. године епископ вршачки Гаврило (Змејановић). До 1924. године био је парохијски свештеник и то на сасвим малим парохијама бивше Вршачке епархије, а затим је постављен за секретара конзисторије у Вршцу. Када је уведен у живот нови Устав Српске православне цркве, постављен је 1933. за секретара Великог црквеног суда у Београду и на том положају га је затекао избор за викарног епископа моравичког.

АРСЕНИЈЕ (Брадваровић)

По избору за епископа, замонашен је у манастиру Раковици 1. фебруара 1940. од стране митрополита скопског Јосифа. Хиротонију над игуманом Арсенијем извршио је 4. фебруара 1940. патријарх српски Гаврило и епископи, бачки Иринеј (Ћирић) и нишки Јован у београдској Саборној цркви.

На положају викарног епископа владика Арсеније задржао се пуних седам тешких ратних и поратних година. Приликом уласка Немаца у Београд, 1941. године, епископ Арсеније је био једини архијереј који се тада налазио у престоном граду и учинио све да одмах васпостави редован богослужбени живот. Одмах после Другог светског рата упућен је у Сремске Карловце да управља сремским делом Архиепископије београдско-карловачке у ратом разореном и обезбоженом Срему. Ускоро је постављен за администратора епархија: Далматинске, Загребачке, Горњокарловачке и Пакрачке са седиштем у Загребу. Са врло великим успехом је епископ Арсеније занављао црквени живот у овим тешко пострадалим епархијама и као искусан дугогодишњи црквеносудски службеник успоставио је у поменутим епархијама сва црквенојерархијска и црквеносамоуправна тела. Овај успешан рад је прекинут његовим избором, 1947, за митрополита црногорско-приморског.

У Црној Гори је митрополит Арсеније затекао још горе стање. Дошао је на место митрополита Јоаникија, кога су убили српски комунисти у Аранђеловцу, а поред њега је убијено само у Зиданом Мосту око седамдесет свештеника. Када се овоме броју додају свештеномученици, монаси и парохијски свештеници, убијени од истих безбожника у току рата и после рата, онда се тек добија слика потпуно разорене епархије у којој је остао мали број свештенства. Већи број преживелих парохијских свештеника није се после рата вратио из Србије и Војводине. Зато је митрополит

Арсеније, коме скоро нико није смео да приђе у помоћ на Цетињу, могао рачунати са врло малим бројем свештеника у раду на обнови ове намучене епархије. Рад митрополита Арсенија, ретко честитог и поштеног човека, онемогућаван је од стране грађанских власти на сваком кораку. Чак су му чињене сметње и приликом одласка на редовна заседања Светог архијерејског сабора.

После смрти патријарха српског Гаврила (7. маја 1950), као најстарији члан Св. арх. синода Арсеније је управљао пословима Српске патријаршије. Приликом избора патријарха, 1950, његов избор су онемогућиле власти јер је он био жељени кандидат Светог архијерејског сабора, као један од главних послератних стубова Српске цркве.

Шестог јула 1954. године митрополит Арсеније је ухапшен и затворен у истражном затвору, а већ 27. и 28. јула му је одржано суђење у Окружном суду у Цетињу.

Митрополит Арсеније је оптужен да је одмах по доласку у Цетиње, половином 1947. године, створио групу од пет лица којој је био циљ насилно обарање „власти радног народа у Федеративној Народној Републици Југославији". Окружни суд у Цетињу осудио га је на казну строгог затвора у трајању од 11 година и 6 месеци, а Врховни суд Црне Горе смањио је ову казну на једну укупну казну затвора у трајању од 5 година и 6 месеци.

После издржаног вишегодишњег затвора, пуштен је условно и живео је у манастиру Ваведењу у Београду. Знајући да му грађанске власти неће дозволити повратак у његову епархију, по своме пристанку изабран је 1960. године за митрополита будимског. Међутим, никада није преузео управу ове епархије зато што му мађарске власти нису дозволиле улазак у Мађарску, већ је и даље остао у београдском манастиру Ваведењу.

Своје стручне радове из области брачног права митрополит Арсеније је објављивао у нашим црквеним часописима. Иначе, бавио се и публицистиком. Умро је 10. децембра 1963. године у Београду и сахрањен у манастиру Ваведењу.

АТАНАСИЈЕ (Фрашак)

митрополит смедеревски

1439 – 1456.

Митрополита смедеревског Саватија наследио је почетком 1439. године Атанасије (Фрашак) који је већ крајем јуна исте године отишао у изгнанство са деспотом Ђурђем. Деспота су на овом путу пратили и митрополити: београдски Григорије и рашки Никодим. Митрополит Атанасије пратио је 1440. године деспота Ђурђа у Зету, а 1441. године „са Паскојем Сарковићем донео је у Дубровник део блага деспота Ђурђа"[173] Са изасланством деспота Ђурђа учествовао је у преговорима у Једренима са султаном Муратом II.[174]

Атанасије је оверио „својим печатом повељу о измирењу деспота Ђурђа са породицом Хуњади августа 1451. године".[175]

За његово време положене су у митрополијској цркви у Смедереву, 12. јануара 1453, мошти светога апостола Луке.

Умро је 27. марта 1456. године.

АТАНАСИЈЕ

митрополит скопски

1497.

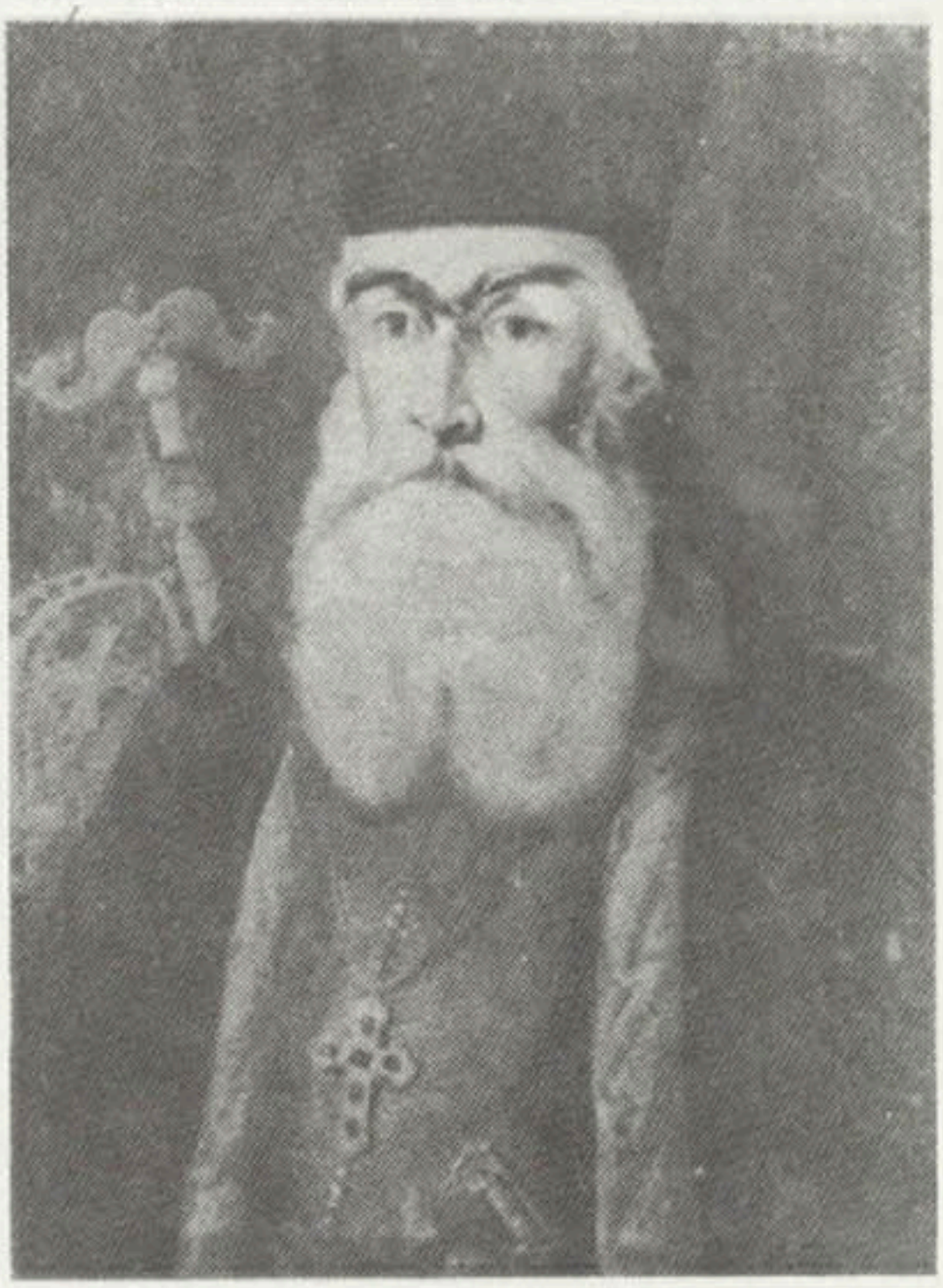
Митрополит Атанасије помиње се у запису над вратима манастира Матке, 1497. године, поводом обнове овога манастира од стране властелинке Милице, удовице угледног Скопљанца.[176] Ово је у Скопској епархији био једини случај кроз цео XV век обнове неког манастира.[177]

АТАНАСИЈЕ (Љубојевић)

митрополит карловачко-зринопољски

1698 – 1712.

Атанасије (Љубојевић односно Љубовић, како се назива у сачуваним документима у Патријарашком архиву у Сремским Карловцима) постао је митрополит дабро-босански 1681. или 1682. године. Резидирао је у манастиру Бањи одакле је слао свештеномонахе да опслужују Сарајевску парохију, са чијом је црквеном општином имао доста сукоба. Из манастира Бање је митрополит Атнасије управљао не само православним верницима у Босни, већ и онима који су били под турском влашћу у Далмацији, Лици, Крбави и Поуњу. Будући да је био умешан у подизање устанка против Турака, избегао је у млетачки део Далмације и настанио се у Котарима. Када је православнима запретила опасност од унијаћења, Атанасије је своје седиште пренео 1695. у Медак, Лика, одакле се много успешније борио против унијата. После једне побуне Срба због сваковрсног насиља, хрватски бан гроф Адам Баћањи им је загарантовао „слободу вероисповести а владици Атанасију Љубојевићу потврдио право суђења у верским стварима с тим да му кнезови помажу“.[178]

АТАНАСИЈЕ (ЉУБОЈЕВИЋ)

Поред овога римокатолички бискупи су „у сваком погледу својатали земље и душе ослобођене од Турака, они су одлучили да онемогуће рад шизматичких епископа, у чему је нарочито ревностан био њихов архиђакон за Лику и Крбаву, иначе прослављени јунак из борби против Турака Марко Месић. Архиђакон Месић и сењски бискуп Мартин Брајковић успели су да епископа Љубојевића протерају из Лике и Крбаве те да појачају притисак на његове вернике ради унијаћења и покатоличења, али је патријарх Арсеније Чарнојевић успео да цар, у склопу потврде српских народних црквених привилегија 1696, потврди Љубојевића за владику у Банској крајини и Карловачком генералату.“[179]

Желећи да појача српски живаљ у својој епархији, митрополит Атанасије је довео у Банију многе српске породице из Босне. Указом бечких власти, које су му уписале у заслугу довођење српског живља у Банију, постављен је 23. септембра 1698. за епископа карловачко-зринопољског. У Банији је Атанасије подигао манастир Комоговину и одавде одржавао сталне везе са Србима у Лици и Крбави, где му је улаз још увек био забрањем. Тек 1706. је призната патријарху Арсенију III јурисдикција над овим крајевима те је Атанасије подигао у Метку своју другу резиденцију. Међутим, државне власти су и даље радиле на томе да српски народ у Хрватској одвоје од осталих делова Српске цркве. Зато митрополиту Атанасију није ни упућен позив да учествује у раду изборног Сабора који је сазван почетком јануара 1708. у манастиру Крушедолу. Међутим, Атанасије је по зимском времену на коњу превалио пут од Лике до Фрушке горе и стигао на Сабор. Покушај да му се оспори право учешћа у раду овога Сабора није успео захваљујући његовој упорности. Митрополит Атанасије је својим активним учествовањем у раду Сабора везао своју дијецезу, најпространију у новооснованој Крушедолској митрополији, за Српску православну цркву. Умро је 1712. године.

АТАНАСИЈЕ

епископ славонски

после 1707.

Помиње се у једном рукопису манастира Ораховице, као наследник епископа Гаврила, који је епископовао после 1707. године.[180]

АТАНАСИЈЕ I

патријарх пећки

1711 – 1712.

После одласка митрополита скопског Јефтимија у Русију 1687. па све до 1706. године у Скопљу није било митрополита, односно до сада није нађен ниједан податак да их је било.

Митрополит скопски Атанасије први пут се помиње у записима 1706. године[181], када је, заједно са епископом самоковским Нектаријем, посетио Рилски манастир и поклонио се Св. оцу Рилском.

Из времена његовог управљања Скопском епархијом сачуван је један запис који се односи на покривање постоља главног кубета Марковог манастира код Скопља.[182]

За патријарха пећког митрополит Атанасије је саборно изабран те је био признат за српског патријарха од свих Срба изван Турског царства. Тако је и поред своје краткотрајне управе „настојао да и у Карловачкој митрополији одржи на снази стару праксу Пећке патријаршије, у којој се од давнина састајао народно-црквени сабор сваке године између Васкрса и Спасова-дне".[183]

Карловачки пак митрополити називали су се, између осталог, и егзарсима „трона пек'скаго". Тако је патријарх Атанасије за наследника умрлог митрополита карловачког Софронија (Подгоричанина) „из раније послао своју потврдну грамату, у којој је требало испунити само име на сабору изабраног митрополита".[184]

Иларион Руварац је заступао мишљење да је Карловачка митрополија постала „самовласном" још 1708. и да већ од тада нису „патријарси пећки са истима јепископијама имали никакава посла и сва се зависност првих овдашњих српских архијепископа од Пећке патријаршије састојала у том што су први овдашњи архијепи-

скопи (...) признавајући пећког партријарха (...) за старијег од себе, молили истог да им као својим ексарсима у Угарској благослови, да се могу називати великим или првим или врховним митрополитима у овој земљи".[185] Међутим, између Пећке патријаршије и Карловачке митрополије односи су били врло живи, изузев када је у Пећи седео наметнути патријарх који није био саборно изабран. Тако, на пример, патријарх Атанасије I даје будимском епископу Викентију (Поповићу) титулу митрополита," а то је значило да Пећка патријаршија има у њему нарочито поверење и да он треба да буде изабран за митрополита".[186] И не само то, него се из напред поменуте потврдне грамате видело да нови митрополит има бити „подклоњен под ипекскоје наше престолноје мјесто српскаго патријаршаства неотимане и до нас допитавати се о црковних наших духовних вештеј".[187]

Да је на карловачкога митрополита гледао као на свога егзарха, види се из даљег текста ове грамате патријарха Атанасија I: „Поње имјејемо га суште в' мјесто својего образа тамо помежду васех вас православних".[188]

Ако ли, пак, неко „помежду вас", каже патријарх Атанасије, „или от архијереји, или от свештених каков човек, или от воинствених, или от осталих јаков човек, супротиван или непокоран својему врховному митрополиту, такови да јест првјеје от Господа Бога всјех држитељ и васех светих просветитељ ср'бских и от нашего умиренија проклет и непрошћен, дондеже ва, чувство паки приидет благословеније да примит".[189]

Патријарх Атанасије I умро је 23. априла 1712. године.

АТАНАСИЈЕ

митрополит коласијски

1732 – 1737.

Митрополит коласијски Атанасије помиње се заједно са митрополитом самоковским Јефремом, са којим је 12. септембра 1732. године посетио Рилски манастир.[190]

Учествовао је на тајном састанку у Пећкој патријаршији у марту 1737. године. Састанак је сазвао патријарх Арсеније IV (Јовановић Шакабента), који је успоставио везе са ћесаревцима након пада Београда.

АТАНАСИЈЕ II (Гавриловић)

патријарх пећки

1747 – 1752.

Избор за патријарха пећког затекао је Атанасија (Гавриловића) на положају митрополита скопског. Као митрополит скопски Атанасије се помиње 1741. године у једном минеју, који се чувао у манастиру Лешку.[191]

Године 1747. Атанасије „узведен би на српски престо Пећке патријаршије" и већ исте године био је у канонској посети Сарајеву. Поводом његовог избора за патријарха Мојсеј Фрушкогорац је записао да би велика радост свим Србима и Бугарима и свим околним крајевима.[193]

У пратњи свога јеромонаха Михаила, патријарх Атанасије посетио је 1749. године Рилски манастир.[194]

Односи између Пећке патријаршије и Карловачке митрополије, након сеобе под Арсенијем IV, потпуно су прекинути јер је на његово место дошао Грк Јанићије Караџа. „Када је затим успео да завлада пећким престолом Србин Скопљанац Атанасије II Гавриловић (1747–1752), обнављају се поново односи између Карловачке митрополије и Пећке патијаршије, иако само на кратко време Атанасијева патријар-

ховања."[195] Тако су из Сремских Карловаца уступљене патријарху Атанасију бакрорезне плоче ради штампања благословних књига. Оне су у Карловачкој митрополији радо примане, а Пећка патријаршија је од њих добијала лепе приходе. Да би скупљао милостињу, патријарх Атанасије је послао у Карловачку митрополију свога егзарха архимандрита студеничког Василија (Петровића). Пошто је архимандрит Василије умро за време скупљања милостиње за Пећку патријаршију 30. новембра 1750, патријарх Атанасије шаље „милостиње ради" у Ваљевску епархију, на чијем је челу тада стајао митрополит Пајсије, 11. фебруара 1751. године свога протођакона и епитропа.

За време патријарха Атанасија II попуњена је Дабро-босанска епархија избором Пајсија, архимандрита манастира Пиве, кога је 27. јуна 1752. године посветио патријарх заједно са митрополитима: нишким Гаврилом, ваљевским Пајсијем и велетским Дионисијем.

Патријарх Атанасије II умро је 1752. године пошто је на патријарашком престолу провео пет година и четрдесет дана.

АТАНАСИЈЕ

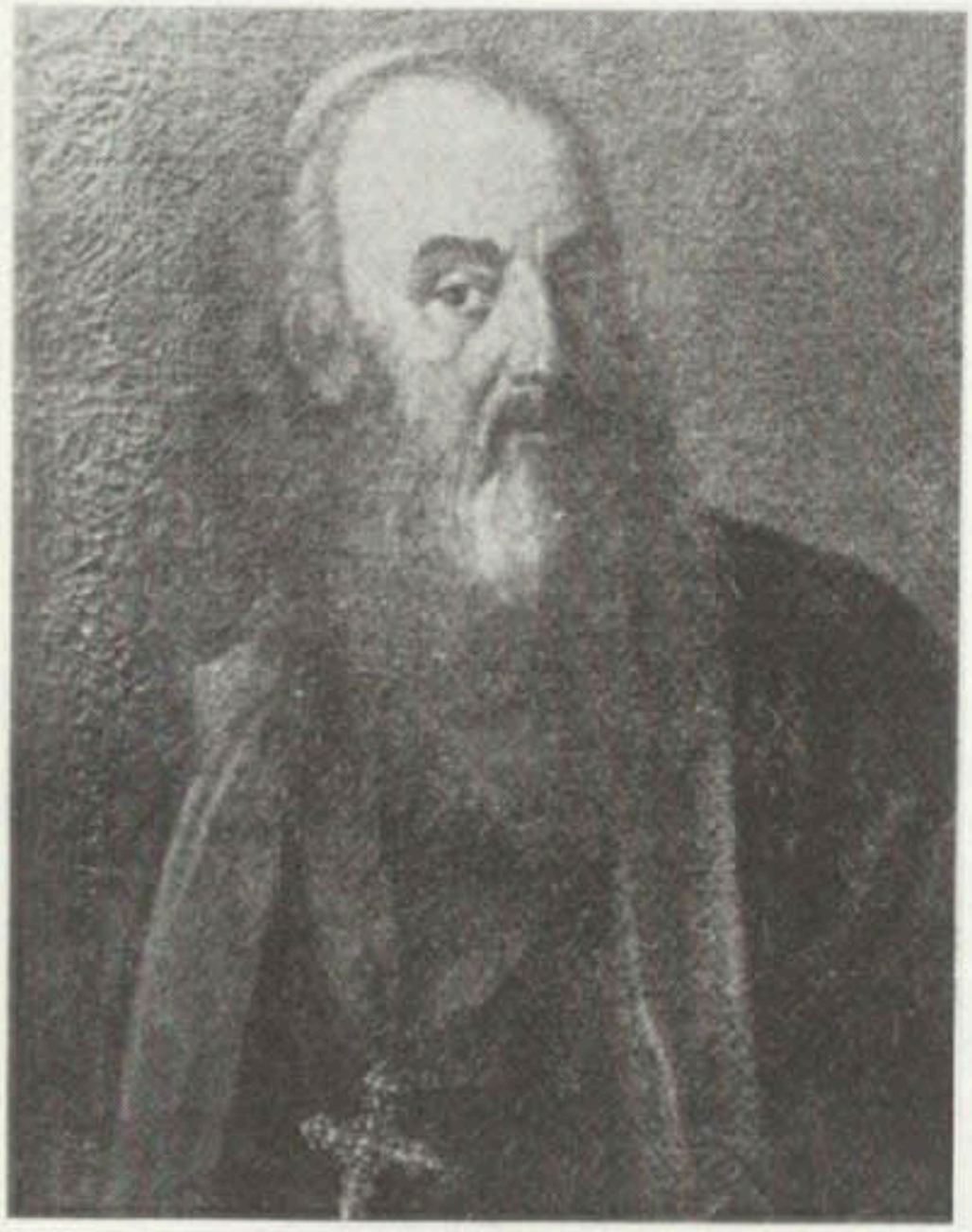
митрополит

На зиду припрате манастира Грачанице убележен је „Кvр Аданасїе", али без навођења епархијске припадности и године његовог архијерејског служења.[196]

АТАНАСИЈЕ (Живковић)

епископ бачки

1781 – 1782.

АТАНАСИЈЕ (Живковић)

Епископ Атанасије (Живковић) рођен је у Сегедину, где је био парохијски свештеник, а касније и окружни протопрезвитер сегедински.[197] За ђакона и презвитера рукоположио га је епископ бачки Висарион (Павловић). Када је остао удов, замонашио га је 15. августа 1755. у манастиру Ковиљу јеромонах Јоаникије и предао му управу манастира. Игуманом овога манастира постао је 4. априла 1756. Као настојатељ манастира Ковиља постављен је од епископа бачког Мојсија (Путника) за егзарха Епархије бачке.

За епископа будимског изабран је 11. децембра 1769, али га царица Марија Терезија потврди за епископа пакрачког. За архимандрита произвео га је 19. марта 1770. митрополит карловачки Јован (Ђорђевић), а на Благовести га је, уз садејство епископа бачког Мојсија (Путника) и будимског Арсенија (Радивојевића), посветио у Саборној карловачкој цркви за епископа пакрачког. Устоличен је у Пакрацу на Петровдан исте године.

За време „његове управе Пакрачком епархијом збиле су се врло многе значајне промене, не само у овој епархији него и по целој Карловачкој митрополији, које су умногим измениле дотадашњи начин црквене управе".[198] Наиме, у циљу регулисања црквено-народног живота Срба на својој територији, аустроугарска државна власт донела је 1770. Регуламент, који је касније повукла и донела 1779. Декларацију. Све ове реформе морао је у Пакрачкој епархији да спроведе у живот епископ Атанасије. За његово време уређене су Екстраординарне и Ординарне конзисторије и укинута су три манастира: Дреновац, Св. Ана и Бршљанац, приликом редукције манастира од стране државних власти.

Када је епископ бачки Арсеније (Радивојевић) оболео, епископ Атанасије, на предлог митрополита Мојсија (Путника), премештен је 24. августа 1781. за епископа бачког. Устоличен је у Новом Саду 23. јануара 1781, а умро је већ 12. марта 1782.

1 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, Београд 1984, 4986.
2 Исто, 4988.
3 Исто, I, 1234.
4 Др М. Ал. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело, III, Скопље 1937, 251.
5 Γιωργος Βαλσάμης, ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ, Βολος 1985, 110.
6 Миленко С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље, VIII (XXIII) Београд 1964, 114–115.
7 С. Душанић, *Просветна делатност тројице грчких владика у Босни*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1951, 114.
8 Др Душан Љ. Кашић, *Архијереји зворнички и зворничко-тузлански*, Српска православна епархија зворничко-тузланска, Шематизам, Тузла 1977, 65.
9 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, Богословље, VIII, Београд 1933, 119.
10 Исто.
11 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 268.
12 Исто, 210.
13 Душан Митошевић, *Епископи и митрополити са територије данашње Браничевске епархије*, Шематизам Епархије браничевске, Гласник Српске православне цркве, Београд 1961, 227.
14 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 807.
15 Исто, 809.
16 Исто, 821.
17 Исто, 822.
18 Исто, IV, 6435.
19 Исто, 6524.
20 Исто, II, 2510.
21 Исто, 2519.
22 Исто, 2534.
23 Исто, 2555.
24 Исто, 2681.
25 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 30.
26 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* II, 41119.
27 Исто, 4117.
28 Исто, 4122.
29 Владимир Ћоровић, *Мостар и његова српска православна општина*, Београд 1935, 52.

30 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2780.
31 Д. Р., *Хрватско-северинско владичанство*, Српски Сион, Ср. Карловци 1905, 124.
32 Исто, 135.
33 Исто, 124.
34 Петар Д. Шеровић, *Записи и натписи на разним стиринама у костајничким црквама*, Гласник историског друштва у Новом Саду, VII, Сремски Карловци 1934, 341.
35 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 7814.
36 Исто, 7829.
37 Исто, 7883.
38 Исто,7932.
39 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византийский Временник, VI, Москва 1959, 324.
40 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV–XVIII века*, Гласник 45, Београд 1875, 35.
41 Гордана Бабић, *Низови портрета српских епископа, архиепископа и патријараха у зидном сликарству* (XIII–XVI в.), Сава Немањић – Свети Сава, Београд 1979, 327.
42 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 41.
43 Исто, 234.
44 Исто, 268.
45 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 835
46 Исто, 797.
47 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 48.
48 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, VI, 10106 и 10107.
49 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 278.
50 Димитрије Витковић, *Дабро-босански митрополит Гаврило Аврамовић* и гомирско или жумберачко владичанство, Богословски гласник, XXI, Сремски Карловци 1912, 283.
51 Исто.
52 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 226.
53 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 4269.
54 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 226.
55 Исто, 278.
56 Миленко С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, 84.
57 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 378.
58 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
59 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 3375.
60 Исто, 5500.
61 Исто, 3499.
62 Исто, 5503.
63 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 245.
64 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
65 Јевстатије Караматијевић, *Синђелије рашких владика*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1931, 41.
66 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 246.
67 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 277.
68 Исто, 5736.
69 Душан Митошевић, *Епископи и митрополити са територије данашње Браничевске епархије*, 227
70 Драган Вукић, *Упокојио се у Господу епископ сремски Андреј*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1986, 70–71.
71 Радмила Тричковић, *Српска цркве средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 133.
72 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, 303.
73 Ванчо Бошков, *Турски документи о односу католика и православне цркве у Босни, Херцеговини и Далмацији (XV–XVII)* век, Споменик CXXX, Одељење историјских наука, Београд 1992, 9.

74 Радмила Тричковић, Српска црква средином XVI века, 161.
75 Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу, 234.
76 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века*, Богословље, XIV, Београд 1939, 30.
77 Исто, 32.
78 Владимир Ђоровић, *Мостар и његова српска православна општина*, 35.
79 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
80 Исто.
81 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, 3759.
82 Исто.
83 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 245.
84 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, 114.
85 Радослав Перовић, *О шабачком владици Антиму* (1802–1806), Београд 1941, 4.
86 Софија Вруја, *Епископ Антим и први српски устанак*, Зборник за историју Матице српске, 15, Нови Сад 1977, 150.
87 Исто, 152.
88 Исто.
89 Лепосава Шелмић, *Портрет епископа Антима Зеповића*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1981, 254.
90 Софија Вруја, *Епископ Антим и први српски устанак*, 160.
91 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, II, Минхен 1966, 343.
92 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 246.
93 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, 118.
94 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
95 Др Илија Николић, *Тефтер Нишавске епархије 1834–1872*, Пирот 1976, X.
96 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, 120.
97 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 66–67.
98 Fr. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1859, 60.
99 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 147.
100 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
101 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века*, 275.
102 Верена Хан, *Интарзија на подручју Пећке патријаршије XVI–XVIII в.*, Нови Сад 1966, 100.
103 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање код Прибоја*, Београд 1981, 100.
104 Исто.
105 Исто, 99.
106 Исто, 19.
107 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 163.
108 Ст. М. Димитријевић, *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, Црква, календар Српске православне патријаршије за преступну годину 1948, 59–60.
109 С[ава], е[пископ] ш[умадијски], *Епископ темишварски Антоније вратио се својој пастви*, Каленић, 1–3, Крагујевац 1995, 28.
110 Ст. Станојевић, *Архиепископ Арсеније*, Гласник историског друштва у Новом Саду, V, Сремски Карловци 1932, 7.
111 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, 303.
112 Миодраг Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело, III, Скопље 1937, 330.
113 Љуб. Ковачевић, *Светостефански хрисовуља*, Споменик Српске краљевске академије, V, Београд 1890, 10.
114 Миодраг Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, 258.
115 Душан М. Колунџић, *Портрети српских епископа у средњем веку и њихова иконографија*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1971, 89.

116 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 102.
117 С. Матић, *Опис рукописа Народне библиотеке*, посебно издање Српске академије наука и уметности, XXCI, Одељење литературе и језика, 3, Београд 1952, 20–21.
118 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, 137.
119 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
120 Ђ. Сп. Радојичић, *О Поменику Св. Богородице Љевишке*, Старинар XV (1940), Београд 1942, 67.
121 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 316.
122 Томислав Јовановић, *Инвентар српских ћирилских рукописа Народне библиотеке у Паризу*, Археографски прилози, 3, Београд 1981, 302.
123 Рад. М. Грујић, Иван Снъгаровъ, *История на Охридската архиепископия. – 1. Отъ основането и до завладъняването на Балканския полуостровъ отъ Турцитъ. София 1924, 1–347. – Отъ паденето и подъ Турцитъ до нейното уницожение (1394–1767. г.)* София 1932, 1–615, Гласник Скопског научног друштва, XII, Скопље 1933, 294.
124 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 155.
125 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1053.
126 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 210.
127 Рад. М. Грујић, *Патријарх Арсеније III Чрнојевић*, Календар „Црква", Сремски Карловци 1941, 120.
128 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 348.
129 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, VI, 10174 и 10175.
130 Исто, 6971.
131 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 363.
132 Исто, 377.
133 Рајко Л. Веселиновић, *Арсеније III Црнојевић у историји и књижености*, Београд 1949, 1.
134 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 379.
135 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1824.
136 По проф. Јовану Радонићу, цар Леополд је 8. фебруара 1687. године и поново 8. марта 1687. године упутио „апел на цариградског патријарха Калиника V" (Римска курија, 384), којим га је замолио да позове хришћане на устанак. Међутим, Калиник V није постојао, а овде се вероватно радило о Калинику који је заузимао васељенски трон у три маха: 1668: 1689–1693. и најзад од 1694. до 1702. године (*Desk Calendar and Year Book*, Greek Orthodox Archdiocese of North and South America, New York 1966, 46).
137 Јован Радонић, *Римски курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 392.
138 Исто, 393.
139 Исто, 398.
140 Рајко Веселиновић, исто, 17.
141 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1934.
142 Јован Радонић, исто, 405.
143 Исто, 405.
144 Исто, 406.
145 Јова Адамовић, *Привилегије српског народа у Угарској и рад Благовештенског сабора*, Загреб 1902, 39–39.
146 Рајко Л. Веселиновић, исто, 20.
147 Алекса Ивић, *Невоље Срба у Угарској после досељавања*, Прилози, св. 4, Летопису Матице српске уз књ. 317 за 1928, 157–158.
148 Рајко Л. Веселиновић, исто, 32.
149 Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија*, Нови Сад 1930, 71.
150 Јован Радонић, исто, 413.
151 Исто, 453.
152 Проф. Радослав М. Грујић је прво заступао гледиште да је Карловачка митрополија била аутокефална. Међутим, она је била и остала, све до васпостављања редовног стања у Српској патријаршији, 1920. године, аутономна област у саставу Пећке патријаршије.
153 Рад. М. Грујић, *Патријарх Арсеније III Чрнојевић*, 84

154 Јован Радонић, исто, 457.
155 Исто, 458.
156 Рад. М. Грујић, исто, 86–87.
157 Исто, 88.
158 Исто, 85.
159 Рајко Л. Веселиновић, исто, 45.
160 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 28.
161 Исто, 29.
162 Јован Радонић, исто, 562.
163 Исто, 563.
164 Исто, 481.
165 Исто.
166 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловички митрополити у XVIII веку*, Отисак из Гласника историског друштва V 1 и 2, Сремски Карловци, 1931, 32.
167 Исто, 13.
168 Д. Р., *Радња Архијерејског синода*, Српски Сион, Ср. Карловци 1905, 202–203.
169 М. П. А. 3/1745. „Б".
170 Вл. Красић, *Епископи зринопољски и костајнички*, Глас истине, IV, Нови Сад 1888, 167.
171 В. Стајић, *Диптих Бачке епархије 1695–1805*, Гласник историског друштва у Новом Саду, VIII, Сремски Карловци 1935, 117.
172 Исто.
173 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, 154.
174 Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 310.
175 Исто.
176 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 387.
177 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 199.
178 Јован Радонић, исто, 412.
179 Исто, 466.
180 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2670.
181 Исто, III, 5747.
182 Исто, V, 7396.
183 Јован Радонић, исто, 481
184 Др Рад. М. Грујић, *Автокефалност Карловачке митрополије*, Гласник историског друштва у Новом Саду, II, Ср. Карловци 1929, 372.
185 Иларион Руварац, *О Архиепископији пећкој*, Летопис матице српске 150, Нови Сад 1887, 75.
186 Др Рад. М. Грујић, исто, 373.
187 Исто, 375.
188 Исто.
189 Исто.
190 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 5780.
191 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 229.
192 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2942.
193 Исто, 3030.
194 Исто, III, 5819.
195 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у XVIII веку*, 13.
196 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, VI, 9725.
197 Стеван Ђурђевић, *Срби у Сегедину*, Споменик CVIII, Одељење друштвених наука, нова серија, 10, Београд 1960, 107.
198 Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија*, 156.

ВАВИЛА

митрополит зетски

1494 – 1520.

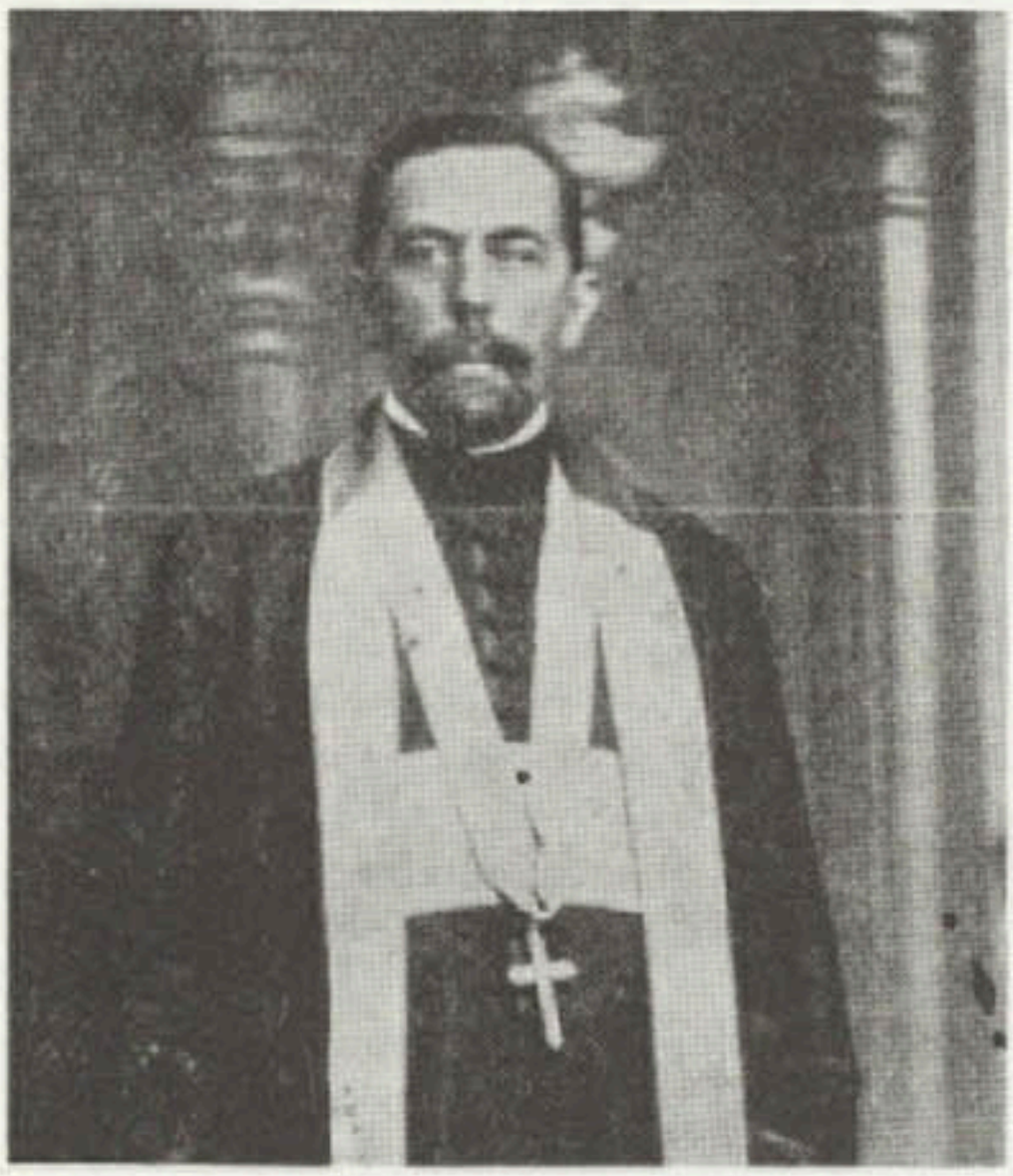
Вавила се први пут помиње 1484. године уз митрополита зетског Висариона,[1] вероватно као његов викарни епископ. Обојица су поменути „и у повељи Ивана Црнојевића, новом седишту Зетске митрополије, манастиру Св. Богородице на Цетињу, од 5. јануара 1485. године."[2]

Епископ Вавила постао је митрополитом зетским после смрти митрополита Висариона и као такав помиње се у Октоиху првогласнику 1494. године, првој штампаној књизи код Јужних Словена. За његово време је свештеномонах Макарије штампао осмогласник 1493–1494, као и зборник у Млецима 1495. Умро је 1520. године.

ВАЛЕРИЈАН (Прибићевић)

викарни епископ сремски

1940 – 1941.

ВАЛЕРИЈАН (Прибићевић)

Епископ Валеријан (у свету Василије Прибићевић) рођен је 25. априла 1870. у Хрватској Дубици. Гимназију са великом матуром завршио је у Раковцу код Карловца, а Духовну академију у Кијеву. После двогодишње наставничке службе у Монашкој школи у манастиру Хопову, замонашио се 8. маја 1894. у манастиру Крушедолу и добио име Валеријан. Од 1897. до 1899. године био је наставник у српској гимназији у Цариграду. Отпуштен је из службе јер није хтео потписати поздравни телеграм поводом повратка у земљу краља Милана. Касније је у Бечу и Лајпцигу студирао грчки језик и византологију, а по повратку је постављен за професора старе Карловачке богословије.

У познатом велеиздајничком процесу у Загребу био је осуђен на дванаест година робије. После Првог светског рата редовно је био биран за народног посла-

ника све до познатог 6. јануара. Дуго година архимандрит Валеријан је био настојатељ манастира Јаска и као такав изабран је за викарног епископа сремског 8. децембра 1939. године. Хиротонисан је за епископа 28. јануара 1940. у Сремским Карловцима од патријарха српског Гаврила, митрополита скопског Јосифа и епископа злетовско-струмичког Викентија. И као викарни епископ задржао је управу манастира Јаска.

Умро је 10. јула 1941. у Сплиту, где је привремено и сахрањен. После Другог светског рата пренет је у манастир Јазак и сахрањен крај манастирске цркве.

ВАЛЕРИЈАН (Стефановић)

епископ шумадијски

1947 – 1976.

Епископ Валеријан (у свету Василије Стефановић) рођен је 14. јуна 1908. у Великој Лешници у Подрињу. Основну школу завршио је у родном месту, шест разреда гимназије у Шапцу, Богословију светога Саве у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Београду. За суплента Шесте мушке гимназије постављен је 1936, а професорски испит положио је 1939. године.

Замонашио се 5. априла 1938. у манастиру Раваници у Срему, а изабран за викарног епископа будимљанског 10. децембра 1940. Хиротонисан је у Саборној београдској цркви 26. јануара 1941. од патријарха српског Гаврила, митрополита кишињевско-хотинског Анастасија, поглавара Руске заграничне цркве, и епископа тимочког Емилијана. За првог епископа новоосноване Епархије шумадијске изабран је 20. маја 1947. Истовремено је добио у администрацију Епархију жичку којом је управљао две године.

ВАЛЕРИЈАН (Стефановић)

Епископ Валеријан је за време свога рада у Епархији шумадијској поставио здраве темеље младој епархији, коју је непрестано обилазио и подстицао подизање нових парохијских домова, црквених сала и звоника, јер за подизање нових храмова није добијао потребне дозволе. Посебну љубав гајио је према монаштву и за његово време је, након три стотина година, пропојао манастир Тресије, а нова епархија је дошла до свога епархијског дома.

Умро је изненада 23. октобра 1976. и сахрањен је у Саборној цркви у Крагујевцу.

ВАРЛААМ

епископ призренски

1284 – 1292.

Епископ призренски Варлаам помиње се у Синодику православља манастира Свете Тројице код Пљеваља као пети по реду,[3] а у Призренском поменику као осми по реду епископ.[4]

ВАРЛААМ

епископ дабарски

око 1557.

У Сопоћанском поменику помиње се епископ дабарски Варлаам.[5] Као први архијереј дабарски након обновљења Пећке патријаршије, резидирао је у манастиру Бањи, одакле је седиште епархије пренето у Сарајево тек после Сеобе 1690. године.

Пре него што је постао епископ дабарски, био је егзарх пећког патријарха за Далмацију.

ВАРЛААМ

архиепископ

пре 1591.

Архиепископ Варлаам помиње се у поменику манастира Крушедола. Поменик почиње из 1591.[6] године и у њему се не помиње епархија на чијем је челу стајао Варлаам нити његова титула.

ВАРЛААМ

митрополит молдавски и оршавски

1649.

Митрополит Варлаам заузимао је катедру „ћаура области Молдаве и Ршаве и њиховог подручја“.[7] Пешкеш је платио 4. јула 1649.

С обзиром да је његов наследник, митрополит Василије, био надлежан и за области Вршца и Панчева, то је и Варлаам морао бити и митрополит вршачки и панчевачки.

ВАРНАВА

епископ липљански

XIII век

Епископ Варнава се помиње у Пљеваљском синодику православља као други по реду епископ липљански, после Мавројана, а пре Саве.[8]

ВАРНАВА (Росић)

патријарх српски

1930 – 1937.

Патријарх Варнава (у свету Петар Росић), рођен је 29. августа 1880. у Пљевљима од оца Ђорђа и мајке Крсмане рођ. Пејатовић. Основну школу завршио је у Пљевљима 1892, а богословију у Призрену 1899. Исте године постао је питомац Светог синода Руске православне цркве и наставио богословске студије у Петроградској духовној академији, где је 1905. године стекао степен кандидата богословља.

Монашки чин Петар Росић прима 30. априла 1905. године из руку ректора академије епископа Сергија, добивши име Варнава, а 6. маја га је исти епископ рукоположио у чин ђакона. Презвитерски чин је примио 6. јуна исте године.

ВАРНАВА (Росия)

У другој половини 1905. јеромонах Варнава дошао је у Цариград и овде се примио дужности свештеника при српском посланству. С обзиром да су у Цариграду живели Срби из разних држава, јеромонах Варнава се старао да их национално уједини.

За време свога боравка у Цариграду јеромонах Варнава је сарађивао у *Цариградском Гласнику* јединим новинама на српском језику у турском царству, управљао српском школом и тесно сарађивао са Цариградском патријаршијом.

Свети синод Цариградске патријаршије изабрао је јеромонаха Варнаву 18. марта 1910. за епископа Дебарско-велешке епархије са титулом главинички. Хиротонију новог епископа извршили су 10. априла 1910 у суботу Св. праведног Лазара – митрополити: дидимотички Филарет, созоагатопољски Доротеј, еласонски Поликарп, приконијски Софроније и сарандаеклисијски Антим у патријаршијском храму Св. великомученика Георгија.

Младог епископа очекивао је сложен и напоран рад на уређењу епархије у административном погледу и одбрани српства и православља. После победоносних ратова, 1913, епископ Варнава уређује целу Српску цркву у Јужној Србији и у свим епархијама организује црквене судове. За време Првог светског рата повлачи се са српском војском преко Албаније на Крф, а одатле одлази, по жељи српске владе, у Русију у дипломатску мисију. После ослобођења, 1918, постаје администратор свих епархија у Јужној Србији у којима је извршио потпуну реорганизацију читавог црквеног живота. После васпостављања Српске патријаршије, епископ Варнава изабран је 17. новембра 1920. за митрополита скопског.

После смрти патријарха Димитрија за другог патријарха обновљене Патријаршије изабран је 12. априла 1930 – у суботу Св. Праведног Лазара – митрополит скопски Варнава. За време његовог патријарховања Српска црква је доживела своју обнову. „Стварно уједињење наше Цркве, раније исецкане у шест разних законодавних, административних, финансијских и јерархијских подручја великим је делом извршено у доба патријарховања“[9] патријарха Варнаве. Донет је, пре свега, Устав Српске православне цркве са Спроводбеним наредбама и „преко 40 правила, правилника, уредаба, начелних одлука и упутстава, које је ново црквено уређење нужно очекивало“.[10]

Заузимањем патријарха Варнаве грађевинска делатност је у целој Архиепископији београдско-карловачкој добила нови замах. Подигнути су многи парохијски храмови и започело зидање храма Светога Саве у Београду, крај које је требала да се подигне зграда Српске патријаршије. Данашња зграда Патријаршије је била намењена за управну зграду Архиепископије београдске подигнута је патријарховим залагањем и трудом.

Због маловремености живота патријарх Варнава није успео да оствари своје планове у вези са отварањем Црквене музичке академије и покретањем дневних новина Српске патријаршије. Умро је 23. јула 1937. у Београду под још увек неразјашњеним околностима. Сахрањен је привремено у малом храму Светога Саве у Београду.

ВАРНАВА (Настић)

викарни епископ хвостански

1947 – 1951.

Епископ хвостански Варнава (у свету Војислав Настић) рођен је 31. јануара 1914. године у Герију (Индијана, САД) од родитеља Атанасија и Зорке. Као мало дете дошао је са родитељима у Сарајево и овде је завршио основну школу и гимназију са вишим течајним испитом. Као одличан студент дипломирао је на Богословском факултету у Београду 1937. године и постављен је за катихету у Учитељској школи и гимназији у Сарајеву.

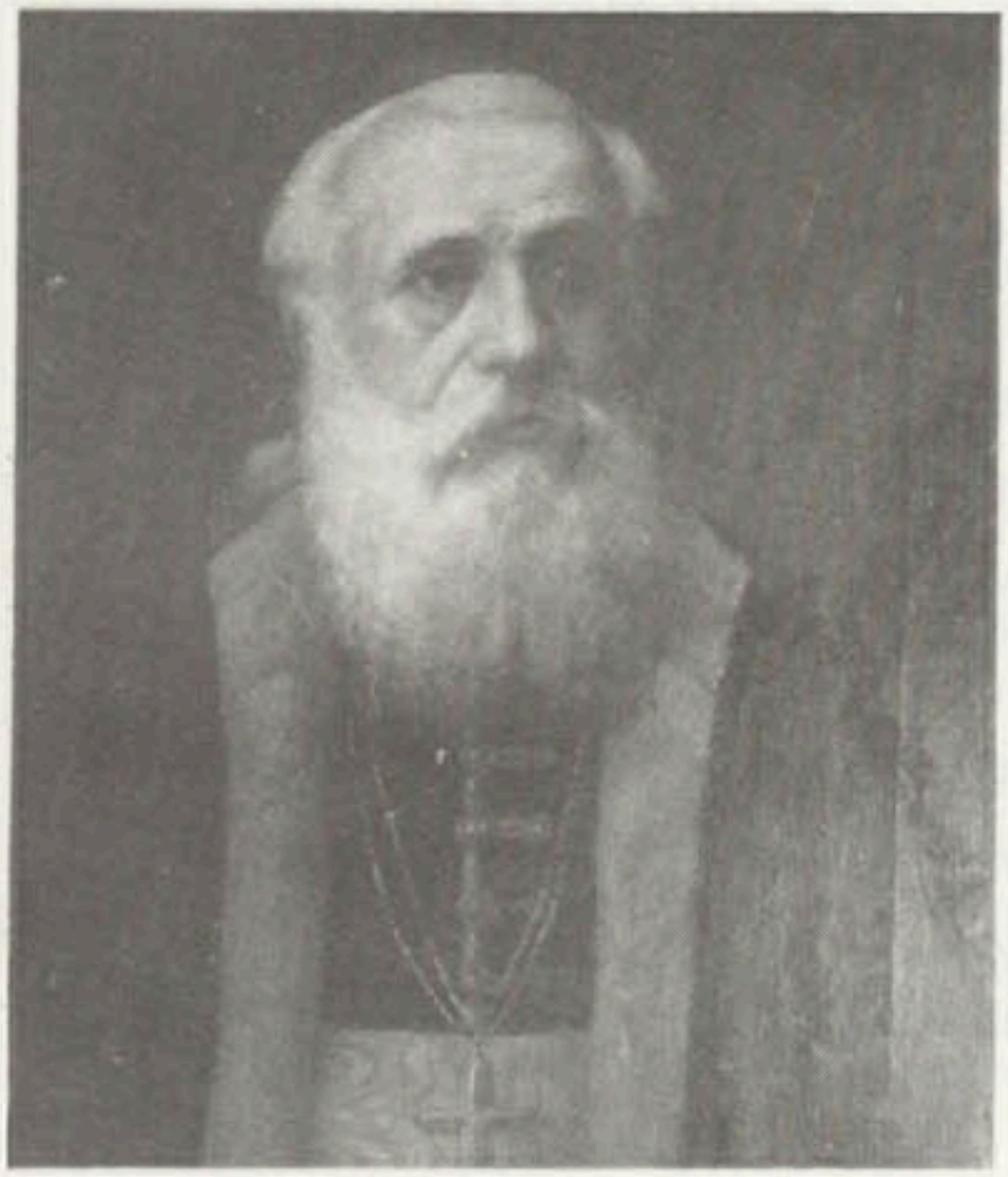
ВАРНАВА (Настић)

После пријема монашког чина у манастиру Милешеви 1940. године митрополит дабро-босански Петар (Зимоњић) рукоположио га је у чин ђакона.

За све време окупације у току Другог светског рата јерођакон Варнава остао је са својим народом у Сарајеву. Павелићеву понуду да се прими за епископа „Хрватске православне цркве“ категорички је одбио. После Другог светског рата у чин презвитера га је рукоположио епископ зворничко-тузлански Нектарије и произвео га у чин протосинђела.

На првом послератном заседању Светог архијерејског сабора, 20. маја 1947, протосинђел Варнава изабран је за викарног епископа хвостанског. У чин епископа хиротонисао га је патријарх српски Гаврило уз садејство епископа: зворничко-тузланског Нектарија и злетовско-струмичког Викентија у Београдској саборној цркви на Преображење исте године. Као викарни епископ помагао је епископу Нектарију, администратору епархија Дабро-босанске и Захумско-херцеговачке, али само за кратко време, јер је већ почетком 1948. године ухапшен и осуђен на једанаест година затвора. Наиме, комунистички режим је осудио епископа Варнаву да му Хрвати не замере да је само надбискуп Степинац осуђен и затворен. Епископ Варнава је под врло тешким околностима издржао казну у Зеници и Сремској Митровици. Приликом премештаја из једног затвора инсцениран је саобраћајни удес у коме је епископ Варнава доживео прелом ногу.

После неколико година заточења пуштен је из затвора и живео је под сталном присмотром Удбе у манастирима Гомионици, Ваведењу у Београду и Беочину, где је умро под врло чудним околностима 12. новембра 1964. Сахрањен је у храму манастира Беочина.

ВАСИЛИЈАН (Петровић)

ВАСИЛИЈАН (Петровић)

епископ бачки

1882 – 1891.

Василијан (у свету Василије Петровић), рођен је 1/14. јануара 1820. године у Темишвару. Гимназију је завршио у родном месту, филозофију и права у Будимпешти, а богословију у Сремским Карловцима.

После пријема монашког чина постављен је за конзисторијалног бележни-

ка у Темишвару. Пошто је 1866. године произведен у чин архимандрита, постављен је за старешину манастира Хопова, а касније за настојатеља манастира Беочина.

Када је епископ бачки Герман (Анђелић) именован за патријарха српског, архимандрит Василијан је постао прво администратор, а потом, 12. јула 1882. године и епископ бачки.

После смрти патријарха Германа, као најближи епископ Сремским Карловцима, постављен је за администратора Карловачке митрополије. На овом положају се задржао све док није прошла јубиларна прослава петстогодишњице Косовске битке. Прославу је забранила аустроугарска власт на територији целе државе. Не желећи да се замери властима, тим пре што је предстојао изборни сабор, епископ Василијан, као администратор Митрополије, није узео учешћа у овој прослави, која је и поред забране одржана у манастиру Врднику (Раваници), те је због тога нападан и осуђиван.

Умро је у Новом Саду између 17. и 18. јануара 1891. године.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит херцеговачки

1281 – 1321.

Митрополит херцеговачки Василије помиње се у поменику манастира Тврдоша поводом обнове овога манастира од стране краља Милутина, а у време архипастирствовања митрополита Василија.[11]

ВАСИЛИЈЕ

епископ босански

1291 – после 1293.

Епископ Василије је стајао на челу православне цркве у Босни за време краља Драгутина, који га је послао, са једним изасланством у Млетке поводом женидбе сина му Владислава. Тако је епископ Василије као шеф изасланства потписао уговор 24. августа 1293. године „о женидби краљевог сина Владислава са Констанцом, ћерком Михаила Морозинија".[12]

ВАСИЛИЈЕ

епископ топлички

XIII век

У низу епископа топличких у тринаестом веку, који нам даје Пљеваљски требник, епископ Василије заузима пето место.[13]

ВАСИЛИЈЕ I

епископ хвостански

XIII век

Помиње се као четврти по реду епископ хвостански у Пљеваљском требнику.[14]

ВАСИЛИЈЕ

епископ

прва половина XV века

Епископ Василије, без назначења епархије на чијем је челу стајао, помиње се у читуљи поменику из времена деспота Ђурђа Бранковића.[15]

ВАСИЛИЈЕ II

митрополит хвостански

1473.

Митрополит студенички (хвостански) Василије помиње се у једном дужем запису у рукопису манастира светога Јована Рилског поводом превођења књиге светог Јована Златоуста „Ан'дрїан'ты". Ову књигу „ѿ гръчьскаго писанїа на срб'ъскыи езыкъ прѣтвори чъстнѣи и изреднѣи по истинѣ въ иноцѣх дивныи кѵр Ан'тонїе". Монах Антоније био је архиђакон „митрополита Стоуденичьскаго кѵр Василїа, послѣдиже бывша е҃зар'ха Дїоклетїе Хвѡстьн'скїе".[16]

ВАСИЛИЈЕ

митрополит будимљански

1532.

Митрополит будимљански Василије помиње се у вези са другим саборним суђењем митрополиту смедеревском Павлу, 1532, као потписник извештаја о суђењу". Из тога излази да је и Будимљанска била једна од оних епархија које су у евиденцију Портине Црквене канцеларије ушле као последица покрета Павла Смедеревског."[17]

ВАСИЛИЈЕ

архиепископ цетињски

1532.

Архиепископ Василије помиње се 1532. године поводом преписивања Тетраеванђеља које „Писа многогрешни рабъ Христовъ дїакъ Їѡанъ".[18]

Исте године је архиепископ Василије учествовао у суђењу митрополиту смедеревском Павлу на Охридском сабору.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит смедеревски

1532.

После збацивања архиепископа смедеревског Павла, након саборног суђења у Охриду 1532. године због покушаја да у Српској цркви васпостави редовно стање, охридски архиепископ Прохор је већ у августу 1532. године на смедеревску катедру поставио митрополита Василија.[19] Међутим, Василије никада није заузео ову катедру јер се архиепископ Павле није ни повукао са свога положаја.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит новобрдски

1587 – 1595/1598.

Митрополит Василије се први пут помиње 1587. године када је платио преписивање Пролога од марта до септембра, који је приложио 26. маја исте године манастиру Грачаници.[20] Истом манастиру, односно „митрополији новобрдској" приложио је 8. новембра 1591. године другу књигу.[21]

Умро је 24. фебруара 1595. или 1598. године.[22]

ВАСИЛИЈЕ

митрополит пожешки

1590 – 1594.

Митрополит пожешки Василије помиње се први пут у рукописном типику манастира Ораховице у запису који гласи: „Сїа книга глаголѣми типик, писа се вь лѣто #.З̄.ч̄.ӣ. въ храмѣ светаго архїереа Христова Николи, въ подкрил(и) велицѣи планини Орѣховиц(и) глаголю Ремета, при вьсечьснеишѡмѫ игѫменѫ кѵр Маѯїмѫ, и еклисархѫ попѫ кѵр Їеремїи, и при вьсесветѣишемѫ митрѡполите пожешкомъ кѵр Василїю."[23]

Помен о митрополиту Василију имамо још у једном запису у Паренесису Јефрема Сирина, који је писао у манастиру Ораховици 1594. године инок Матеј „расодер", а који гласи: „сїе писа смѣрени и мьнїи въ иноцѣхъ Матѳеи, расодерь, при всеѡсвященномѫ митрополитѫ пожешкомѫ кѵр Василїю, и при игѫменѫ же кѵр Маѯимѫ ѣромонахѫ, и при еклисиархѫ ѣродїканѫ кѵр Василїю, и при иконюмѫ же кѵр Рѫвїмѫ. Тогда же прѣстолом пекским добрѣ правецѫ архїепископоу кѵр Їѡанѫ, патрїархѫ вьсеи срьбскои земли и прочимь."[24]

ВАСИЛИЈЕ

епископ бачки

1601.

У Зборнику Јована Злокруховића, лист 79, из почетка XVII века, налази се формулар синђелије епископа бачког Василија новорукоположеном презвитеру из 1601. године. Овом синђелијом нови свештеник добија власт да крштава, венчава, служи божанствене литургије „и све остало свештеничко",[25] и да учи људе душеспасительској настави.

Свети ВАСИЛИЈЕ (Јовановић)

митрополит херцеговачки

1639 – 1671.

Митрополит Василије (у свету Стојан Јовановић) рођен је у селу Мркоњићу, недалеко од Љубомира, око 1610. године од родитеља Петра и Ане. Књигу је изучио код јеромонаха Серафима, настојатеља манастира Завале, чије се братство одликовало преписивањем књига. У циљу даљег школовања игуман Серафим је упутио свога искушеника Стојана у манастир Тврдош. Ту је Стојан замонашен, добивши име Василије, и рукоположен у чин ђакона и презвитера. Претпоставља се да је јеромонах Василије извесно време био придворни монах на Цетињу, али о томе нема никаквих

писаних докумената. Будући да је у манастиру Тврдошу, где је Василије био архимандрит, дошло до неких несугласица међу братством, напустио је свој постриг са намером да оде у Свету Гору. За одлазак у Свету Гору добио је благослов, али не за стални боравак. Након једногодишњег боравка на Атону архимандрит Василије вратио се у свој Тврдош.

Први запис о Василију као архијереју имамо из 1639. године. Наиме, на књизи коју је Стеван Владиславић поклонио манастиру Тврдошу, владика Василије се потписао: „аз смерени митрополїт захумс Вьсїлїе“[26] Те године митрополит Василије осветио је нови иконостас манастира Пиве. Зато се ова година узима као година његове хиротоније. Резидирао је у манастиру Тврдошу и Оногошту, односно у манастиру Острогу.

Патријарх пећки Гаврило 27. новембра 1651. године дао је митрополиту Василију Источнохерцеговачку епархију (Никшић, Плану, Колашиновић и Морачу) тако да је Василије постао митрополит целе Херцеговине.

У години свога представљења митрополит Василије обновио је својим средствима пирг светога Георгија у манастиру Хиландару.[27]

Митрополит Василије упокојио се 29. априла 1671. у Острогу. Његов култ настао је спонтано, с тим што га је прихватила цела Српска православна црква која светог Василија поштује и слави као једнога од својих највећих светитеља.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит пожаревачки

1641 – 1643; 1650 – 1654.

Митрополит Василије је наследио митрополита Евстатија „на основу арза монаха Пајсија, патријарха области Пећи“.[28]

Митрополит Василије је „свргнут због тога што је раји и бераји чинио преголеме зулуме и насиља и није се према њима лепо опходио“.[29]

Поново је дошао на исту катедру, за коју је платио пешкеш 2. марта 1650. године, али је поново свргнут 1654.[30]

ВАСИЛИЈЕ (Предојевић)

епископ марчански

1644 – око 1648.

После смрти епископа марчанског Гаврила (Предојевића), јуна месеца 1644. за епископа марчанског постављен је архимандрит Василије (Предојевић), настојатељ манастира Гомирја.

Вест о смрти епископа Гаврила примљена је од српског народа Марчанске епархије са великом забринутошћу и узнемиреношћу. Народ је желео да се епископска катедра попуни са његовим пристанком, што је и остварено договором граничарских старешина. Захваљујући народој слози сви су се сагласили да нови епископ буде архимандрит Василије. Са овим предлогом и жељом се сагласио и заповедник Славонске војне границе гроф Ђорђе Шварценберг, те је цар Фердинанд на његов предлог и именовао поменутог 26. августа за епископа.

Нови епископ је понео титулу „Епископа вретанијских Срба и архимандрита гомирског“, што значи да је и даље задржао управу манастира Гомирја.

Епископ Василије је преминуо око 1648. године. Постоји мишљење да је отрован.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит молдавски, оршавски, вршачки и панчевачки

1645.

После смрти митрополита Варлама катедру митрополије молдавске, оршавске, вршачке и панчевачке заузео је митрополит Василије.

Пешкеш у износу од 3.000 акчи платио је 26. маја 1654. године.[31]

ВАСИЛИЈЕ

митрополит темишварски

1688.

Помен о митрополиту темишварском Василију сачуван је захваљујући запису у манастиру Хиландару из којег сазнајемо да је платио израду певнице „од ораховине ишарану седевом“[32] 1688. године.

ВАСИЛИЈЕ

епископ далматински

1692 – 1693.

После ослобођења Книнске крајине од Турака престала је у овим крајевима црквена јурисдикција дабро-босанских митрополита. Будући да се српски народ није хтео потчинити грчком архиепископу у Млецима, а 1692. године је избегао из Босне у Далмацију епископ Василије, замољен је патријарх Арсеније III (Црнојевић) да[33] Василија постави за епископа далматинског. Када је од патријарха потврђен, епископ Василије се настанио у Голубићу крај Книна. Пошто су млетачке државне власти тражиле од епископа Василија да за свога старешину призна архиепископа филаделфијског, који резидира у Млецима, а он то није хтео учинити, напустио је 1693. Далмацију и вратио се у Босну.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит славонски

1707.

Помиње се у једном запису рукописне књиге манастира Ораховице.[34]

ВАСИЛИЈЕ (Рајић)

епископ пакрачки

1713 – 1714.

Пре избора за епископа Василије (Рајић) је био егзарх патријарха Арсенија III. Затекао се при патријарховој смрти и допратио његово тело у манастир Крушедол.[35]

Изабран је за епископа арадског на сабору 1710. године, али га цар није потврдио.

Потврђен је за епископа пакрачког 2. августа 1713. Будући болешљив, ускоро после своје хиротоније дошао је у манастир Ораховицу и ту је умро 1714.

ВАСИЛИЈЕ (Димитријевић)

епископ будимски

1728 – 1748.

Епископ Василије рођен је у Новом Саду. Пре избора за епископа будимског био је протосинђел београдско-карловачких митрополита Викентија (Поповића) и Мојсија (Петровића), које је као архијерејски заменик заступао за време њиховог одсуствовања из резиденције. Тако је поступио када му је митрополит Викентије ставио у дужност да се у манастиру Хопову састане са неколико кнезова и саопшти им царски декрет у вези са тужбама српског народа због кршења српских привилегија и наметнутих дажбина.

ВАСИЛИЈЕ (Димитријевић)

Будући да после смрти митрополита Викентија (1725) нису извршена његова тестаментална завештања Пећкој патријаршији, патријарх Арсеније IV (Јовановић-Шакабента) укорио је 15 новембра 1727. године из Ниша протосинђела Василија (Димитријевића): „Ако смо ми и сиромаси, мислим и молим се да не будемо от Бога заборављени", а потом моли „да нам отпишете поради обештанаго покрова на кивот светаго чудотворца Христова Арсенија Србскаго, покојним господином вашим, братом же нашим, митрополитом Виђентијем. Зашто тако положени вам аманет господином вашим светој Великој цркви и ономе угоднику божиему не извршите и не пошлете? Знате ли да хоћемо оставити на Светаго Арсениа, да веће он сам тај аманет којим зна образом себе донесе"[36] Није нам познато да ли је протосинђел Василије после ове патријархове претње и предавања читаве ствари у руке светога Арсенија испунио део тестамента који се односио на Пећку патријаршију.

Колико је протосинђел Василије био поверљива личност на двору митрополита Мојсија види се и по томе што му је митрополит наложио да 1727. и 1728. године прослави његову славу, Светога Николу, у карловачком двору, јер је митрополит у то време био одсутан због неодложних послова. Митрополит му је нарочито скренуо пажњу да се том приликом сети карловачке сиротиње.

Своју одлуку о увођењу матичних књига у свима парохијама Београдско-карловачке митрополије митрополит Мојсије је доставио своме протосинђелу Василију да је спроведе у живот.

За епископа будимског протосинђел Василије изабран је 1728. године. Иако је потврђен од цара Карла 26. јуна исте године, хиротонисан је за епископа тек 30. јануара 1729. године од митрополита Мојсија, а грамата о посвећењу издата му је 12. марта исте године.

Епископ Василије остао је у успомени као добротвор многих манастира. У манастиру Крушедолу је подигао малу, зимску трпезарију.[37]

Патријарх пећки Атанасије у свом писму из Ниша, од 1. августа 1748. године, ословљава га као „ходатаја и својствена добротвора најсветије велике цркве у Пећи"[38]

а студенички монаси му се обраћају као своме добротвору и приложнику с молбом да их не заборави" у ово тешко и прискорбно време".[39]

Заједно са првацима Будимске епархије епископ Василије се заузимао код митрополита Викентија (Јовановића), 1733. године, да покуша код државних власти „прошенија наша и теготи несноснија приказати".

За време архипастирствовања епископа Василија дошло је, на предлог митрополита Викентија (Јовановића), до сједињења Мохачке епархије са Будимском и епископ Василије је 10. октобра 1732. године потврђен за епископа уједињених епархија.

Иначе, између епископа Василија и Срба у Будиму и Пешти трајао је спор читав низ година. „Вероватно да је дошло до сношљивих односа када је епископ 23. октобра 1734. својом посетом удостојио Будимце и у присуству арадског епископа Исаије (Антоновића) обавестио Будимце у „сесији в будимској долној вароши" о ситуацији нашега народа у држави и о приликама у цркви. Седница је трајала цело преподне и по подне настављена. Седници су присуствовали и Сентандрејци и Пештанци.

Мора да су жалбе и од Будимаца, и са других страна, слане и самом царском двору када је митрополит био присиљен да умоли будимског епископа да се учини крај спору јер и „сами врхови говоре да конфузија међу клером и народом конац узме".[40]

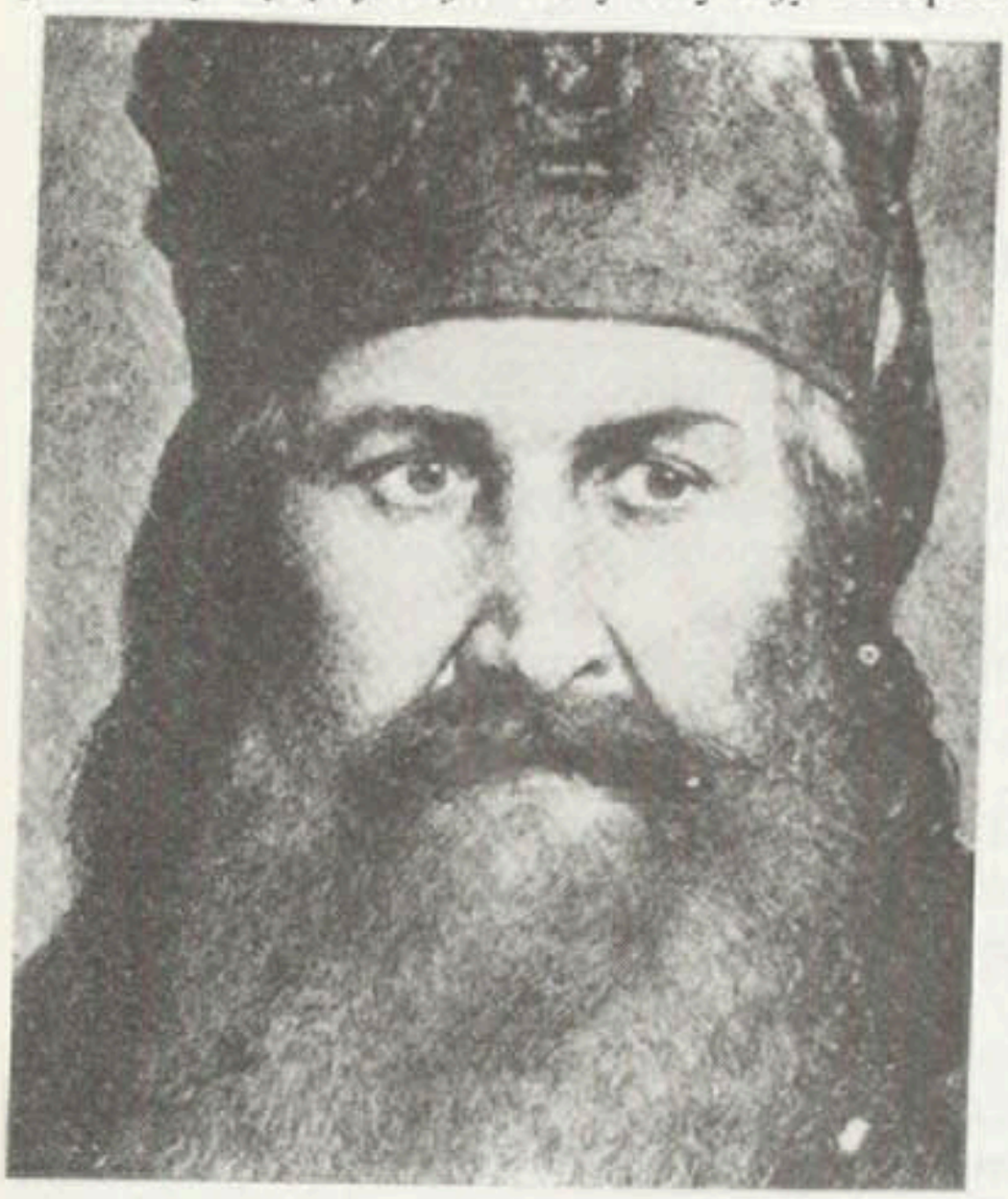
Епископ Василије умро је у Сентандреји 7. децембра 1748. године и сахрањен је у Светоуспенском саборном храму у Сентандреји.

ВАСИЛИЈЕ (Петровић)

митрополит црногорски

1750 – 1766.

У Црногорској митрополији практиковало се да поред митрополита буде још један архијереј који би, у случају митрополитове смрти, био његов наследник.

ВАСИЛИЈЕ (Петровић)

Василије (Петровић) по жељи свога стрица митрополита Саве припремао се за монашки чин у Пећкој патријаршији. Вероватно је овде и замонашен. Пошто је прошао кроз све чинове рукопроизведен је у чин архимандрита.

За време боравка митрополита Саве у Русији, архимандрит Василије га је замењивао у свим пословима црквене и политичке природе. Због акције коју је предузимао у Венецији 1744. дошло је до племенске кризе у Црној Гори и до сукоба са митрополитом Савом. Касније су се односи поправили и на препоруку митрополита Саве, пећки патријарх Атанасије II рукоположио га је 22. августа 1750. у Београду у чин архијереја и поставио га за „егзарха најсветијег пећког трона".

Митрополит Василије радио је на искорењивању крвне освете, оснивању школа и штампарије. У Русију је послао двадесетак младића на школоање, јер се

у Црној Гори осећала велика потреба за школованим људима. Са овом праксом наставило се и касније.

Желећи да и путем писане речи упозна Русију са тешкоћама са којима се бори Црна Гора, митрополит Василије написао је и штампао 1754. године некритичко издање своје Историје о Черној Гори.

Радећи на јачању веза са Русијом, митрополит Василије трипут је ишао у Русију. За време свога боравка пак у Бечу тражио је од царице Марије Терезије да узме у заштиту Црну Гору. Видевши да од Аустрије нема помоћи, сасвим се окренуо Русији, где је и умро 10. марта 1766. Сахрањен је у Благовештенском храму Александро-Невске лавре у Петрограду.

ВАСИЛИЈЕ

митрополит призренски

1756.

Митрополит Василије, последњи познати нам призренски митрополит после Исаије (Димитријевића-Туцака), а пре „укидања" Пећке патријаршије, помиње се 1756. у низу архијереја Призренске епархије, који даје Радослав М. Грујић.[41]

Професор Грујић је свакако имао у виду запис у манастиру Грачаници[42] у коме се, 1756, помиње митрополит Василије, без титуле, поводом његове посете Грачаници. Пошто је у његовој пратњи био и ђак Христо, из Призрена, овде се очевидно ради о призренском митрополиту.

ВАСИЛИЈЕ (Бркић Јовановић)

патријарх пећки

1763 – 1772.

Последњи Србин на пећком трону пре другог гашење Пећке патријаршије је Василије (Бркић Јовановић), син Јована, учитеља из Сремских Карловаца. О његовом школовању познато је само да је учио „латинску" школу Емануила Козачинског.

Патријарх Арсеније (Јовановић Шакабента) врло рано га је прихватио, замонашио, примио у статус придворних монаха и произвео у чин протођакона. У то време, 1746. године, постао је ктитор познатог бакрореза Богојављења, рад Христофора Жефаровића, који се данас чува у Музеју Српске православне цркве у Београду.

Средином 1749. године морао је напустити своје родно место, јер га је епископ бачки Висарион (Павловић), администратор Карловачке митрополије, осумњичио да је неправилно руковао патријарашким приходима, и склонио се у један манастир у Србији. Крајем исте године налазимо га у Птују, а 1752. у Топли код Херцег-Новог.

Митрополитом новобрдским и косовским постао је 1756. и те године посетио је манастир Грачаницу. Декрет патријарха пећког Кирила о избору Василија за митрополита дабро-босанског прочитан је у Сарајевском храму Светих арханђела 21. маја 1759. године. Међутим, нови митрополит појавио се у Сарајеву тек 12. децембра 1760. године. Пећким патријархом постао је 1763.

Оклеветан од сродника збаченог патријарха Кирила за шпијунску активност, патријарх Василије свргнут је са свога положаја и заточен на острву Кипру, али је успео да утекне са Кипра у јужну Далмацију, а потом у Јањево, одакле је преко јужног приморја доспео у Црну Гору 1767. године. Овде је боравио све до 24. октобра 1769. године, иако није нашао заједнички језик са митрополитом Савом (Петровићем).

У Црној Гори патријарх Василије упознао се са кнезом Јуријем Владимировичем Долгоруковим приликом његовог доласка у Црну Гору ради објашњења да

је Шћепан Мали најобичнији авантуриста. Са њим је патријарх Василије пошао у Трст, а потом у Ливорно руском адмиралу грофу Алексију Орлову.

У жељи да најзад дође до неког тихог пристаништа у Русији, којој је чинио услуге, патријарх Василије је у мају 1771. године стигао у Беч. Овде се сусрео са својим познаницима са патријарашког двора у Карловцима, митрополитом Јованом (Ђорђевићем) и бачким епископом Мојсијем (Путником). Обојици се обратио за помоћ. У међувремену је добио сагласност да се може настанити у Русији. Патријарх Василије није дуго живео у Русији. Умро је 10. фебруара 1772. године у Петрограду и сутрадан је сахрањен у Благовештенској цркви.

Патријарх Василије се бавио и књижевним радом. За време свога боравка у Црној Гори написао је Службу и Синаксар св. Василију Острошком.

ВАСИЛИЈЕ (Поповић)

ВАСИЛИЈЕ (Поповић)

митрополит бањалучки

1908 – 1938.

Митрополит Василије рођен је 1860. у Мајевцу. Богословију је завршио у Београду. Рукоположен је у чин ђакона 23, а у чин презвитера 25. августа 1884. До избора за архијереја био је парох у Градачцу и члан конзисторије у Сарајеву. Св. архијерејски синод Цариградске патријаршије изабрао га је за митрополита бањалучко-бихаћког 10. јула 1908. Хиротонисан је 28. септембра исте године у храму Силаска Светога Духа у Бањалуци. Умро је у Окучанима 11.новембра 1938. Прво је сахрањен у храму Рождества пресвете Богородице у Ребровцу, а након подизања нове Саборне цркве у Бањалуци, после Другог светског рата, пренет је у ову цркву.

Др ВАСИЛИЈЕ (Костић)

епископ жички

1961 – 1978.

Др Василије (у свету Тихомир Костић) рођен је 27. новембра 1907. у Великом Јовановцу код Пирота. Гимназију је завршио у Пироту, Богословију св. Саве у Сремским Карловцима, Богословски факултет у Београду, а докторирао је у Атини. Замонашио се још као студент теологије у манастиру Јошаници. Рукоположен је у чин ђакона 11, а у чин презвитера 12. јула 1934. До избора за епископа био је чиновник Св. арх. синода, наставник Монашке школе у манастиру Дечанима и богословија у Призрену и Битољу. За време Другог светског рата извесно време био је затворен у манастиру Војловици.

На првом послератном редовном заседању Св. арх. сабора 20. маја 1947, изабран је за епископа бањалучког, а хиротонисан у Саборној београдској цркви 8. јуна исте године.

Дошао је у потпуно разрушену епархију у којој су свештенички редови били сасвим проређени а храмови разорени. Својим неуморним радом успео је да обнови духовни живот, обнови многе храмове и попуни свештеничке редове кандидатима које је сам школовао. Једно време је живео у Београду, јер су га грађанске власти протерале из Бањалуке.

По жељи Св. арх. сабора прешао је 20. маја 1961. на Жичку епархију, где је наставио свој архипастирски рад проводећи време у сталном обилажењу ове простране епархије. Обновио је у манастиру Жичи за време рата спаљени Владичански конак, а у Краљеву је подигао велелепни Епархијски центар. Због критиковања грађанских власти које су спречавале деци долазак у храмове, издржао је једномесечни затвор у Краљеву.

Др ВАСИЛИЈЕ (Костић)

Своје многобројне радове објављивао је у разним богословским часописима и листовима. Представљао је Српску православну цркву на Свеправославним конференцијама на Родосу и у Женеви.

Умро је у Краљеву 25. априла 1978, а сахрањен на гробљу манастира Жиче.

ВЕНЕДИКТ

митрополит грачанички и новобрдски

пре 1455.

Не зна се тачно када је Венедикт постао митрополит грачанички и новобрдски. То је морало бити пре 1455. године, јер је тада већ морао напустити своју епархију коју су Турци те године већ сасвим освојили.

Даровницом деспота Ђурђа и његовог сина деспота Лазара Бранковића од 6. септембра 1465. године митрополит Венедикт је добио лично доживотно властелинство. „Наиме, 1. јуна 1455. год. Турци су дефинитивно заузели Ново Брдо, а ускоро цело Косово Поље и сву област старе Липљанске или Грачаничке епархије. Митрополит Венедикт, који је по својој прилици био син чувеног војводе Црепа из времена кнеза Лазара, уклонио се је тада пред Турцима у остатак државе деспота Ђурђа и тамо потражио привремено уточиште. Али, када је прошла година дана и све мање било изгледа на могућност скорог повратка изгубљених земаља деспотовини, митрополит је, оставши без средстава за живот, замолио старога деспота: да му осигура егзистенцију каквим личним доживотним властелинством. И стари деспот Ђурађ, са сином деспотом Лазаром, учинили су то горе поменутом повељом. Према тој даровници митрополит Венедикт је добио на доживотно уживање властелинство манастира Св. Ђорђа на реци Враћевшници, југоисточно испод Рудника. То је властелинство основао око 1429. год. Радич Поступовић, велики челник деспота Ђурђа...

Даровница је предвидела и могућност да се митрополит Венедикт врати у своју Грачаничку епархију или да добије на управу какву другу митрополију, па је одредила да он и у тим случајевима задржи ово властелинство, јер му је оно дато на лично уживање до смрти; стога су и калуђери и поданици манастира Врањевшнице у сваком случају дужни били 'да слушају и покоје митрополита до смрти', јер је 'милост господства ни (нашег) да си ову цр'кву и села митрополит Венедикт др'жи до свога живота', па су стога сва села и људи овог његовог властелинства ослобођени били од свих великих и малих работа у корист владареву."[43]

Митрополит Венедикт се није користио овим властелинством ни три године. Наиме, Турци су већ 20. јуна 1459. године завладали целом Србијом те је митрополит „напустио Србију и са деспотовом даровницом повукао се у тадашњи врло угледни манастир Св. Павла на Св. Гори, где је и умро и где се и данас чува поменута даровница деспота Ђурђа и Лазара".[44]

ВЕНЕДИКТ (Краљевић)

епископ далматински

1810 – 1823.

Епископ Венедикт је рођен 15. јануара 1765. у селу близу Солуна од родитеља Христодула, Грка, и мајке Александре, Бугарке. Замонашио се у манастиру Свете Анастасије близу Солуна. приказавши се, након вишегодишњег лутања, у Букурешту и Јањини као протосинђел, посвећен је 1806. године од митрополита дабро-босанског Калиника и митрополита призренског и херцеговачког за титуларног епикопа кратовског. Када је митрополит Калиник отишао у Цариград, Венедикт је, користећи се симонијом, управљао црквом у дабро-босанској епархији. Пошто се избавио из затвора у Травнику, пребегао је у Аустрију и настанио се у манастиру Бешенову који му је митрополит Стефан (Стратимировић) одредио за пребивалиште. Када је отоманска влада затражила од Беча да им се изручи Венедикт, он је након извесног боравка у Београду прешао у Далмацију. После оснивања Далматинске епархије, 1808, Венедикт је свим силама радио да буде постављен за епископа далматинског. Међутим, када је у Далмацији дошло до устанка против Француске, а у корист Аустрије, Венедикт се определио за Француску. По уласку аустријске војске у Шибеник Венедикт је ухапшен и интерниран у манастир Бездин. Остао је у Бездину све до повлачења аустријске војске из Далмације. Ценећи Венедиктове заслуге за Француску, Наполеон је 26. марта 1810. именовао Венедикта за епископа далматинског, с тим што је Епархији далматинској припојио и Боку Которску, Пулу и Пероj. Исте године је у Шибенику Венедикт установио конзисторију и донео одлуку о отварању свештеничког семинара у Шибенику. Првих неколико година Венедикт је управљао својом епархијом на опште задовољство. Међутим, када је Далмација 1813. постала аустријском провинцијом, Венедикт је употребио све силе да би задобио наклоност оних против којих се борио. Своје епархиоте је позвао посебном окружницом на верност аустријском цару коме је од стране свештенства и народа упућена молба да се Венедикт потврди за епископа далматинског. Венедикт је исте године замолио митрополита Стефана (Стратимировића) да прими Далматинску епархију у јурисдикцију Карловачке митрополије, што је и учињено иако је митрополит Стефан био мишљења да Венедикт није канонским путем постао епископом далматинским. Међутим, аустријски двор није формално признао Венедикта, иако му је доделио издржавање.

Епископ Венедикт је био несигуран и узнемирен што у Бечу није признат за законитог и канонског епископа. Признање је стекао за време свога боравка у Бечу (1818 – 1819), када је предложио да се оснује у Шибенику унијатско семениште.

Том приликом је, између осталог, предложио да учитељи у том семеништу буду учитељи грчко-унијатски свештеници из Галиције.

О ситуацији у Далмацији православни верници обавестили су митрополита Стефана (Стратимировића) једним опширним меморијалом и затражили његову помоћ. Митрополит је узео у заштиту свештенство и народ Далмације и својим представкама се обратио цару, бечкој влади и министру иностраних послова Метерниху.

После убиства каноника Ступницког, 10. јуна 1821, ситуација се у Далмацији још више погоршала, те је Венедикт у пролеће 1823. напустио своју епархију и отпутовао у Италију. Заслугом митрополита Стефана (Стратимировића) Венедикт је коначно уклоњен из Далмације. Царском одлуком од 28. децембра 1828. године Епархија далматинска је подређена карловачком митрополиту у питањима вере, додуше уз извесна ограничења, и истога дана је за далматинског епископа именован архимандрит гомирски Јосиф (Рајачић).

Епископ Венедикт умро је у 97. години живота у Млецима 1. фебрура 1862. У својој опоруци, написаној непосредно пред смрт, изјавио је да он никада није био унијат.

ВЕНЕДИКТ I

митрополит нишки

после 1821.

Митрополит Венедикт I помиње се после митрополита Мелентија који је заузимао катедру нишких архијереја 1821. године.[45]

ВЕНЕДИКТ II

митрополит нишки

1842 – 1845.

Митрополит Венедикт II заузимао је катедру нишких архијереја од 1842. до 1845. године.[46]

ВЕНИЈАМИН

архиепископ браничевски

1416.

Помиње се 1416. године за време деспота Стефана, када је непознати преписивач забележио да му је, 20. августа, свеосвећени архиепископ Браничевске епархије кир Венијамин заповедио да препише „кньигы доушепользны ... златаго езыка словеса“.[47]

Архиепископ Венијамин је последњи од браничевских митрополита, за кога се сигурно још може тврдити да је имао седиште у митрополијској цркви Светога Николе у Браничеву.

Постоји мишљење да „помен браничевског архиепископа Венијамина из 1416. године допушта закључак да је браничевски био главни првопрестолни архијереј у време деспота Стефана Лазаревића“.[48]

ВЕНИЈАМИН

митрополит призренски

20. марта 1433.

Митрополит Венијамин је заузимао положај призренског митрополита половином петнаестог века. Не зна се колико је дуго био на овој катедри, јер је једино познат датум његове смрти, 20. март 1433. године, који је забележен на стубу цркве Богородице Љевишке у Призрену.[49]

ВЕНИЈАМИН

митрополит цетињски

1582.

Митрополит цетињски Венијамин помиње се после митрополита Герасима, а пре митрополита Стефана, 1582. године[50].

ВЕНИЈАМИН

митрополит зворнички

XVII век

Помиње се у Сопоћанском поменику заједно са Исаијом. Припадали су седамнаестом веку.

О тим митрополитима нема за сада никаквих других података у познатим изворима.[51]

ВЕНИЈАМИН

митрополит босански

1816 – 1834.

Постављен је бератом од 24. октобра 1816. године. Пошто је Цариградска патријаршија била задовољна његовим дугогодишњим радом у Сарајеву, патријарх цариградски Константин донео је одлуку о повишењу ранга митрополита Венијамина и његових наследника у ранг-листи епархија Цариградске патријаршије.

„Пошто се, дакле, и врховни јерарх свете митрополије Босанске и сарајевске, наш у Светом Духу љубљени и драги брат и саслужбеник Господин Венијамин, „каже се у решењу Константинопољског патријарха „„ човек не само иначе побожан и украшен архијерејским преимућствима, него и дугогодишњи предводник те епархије – показао да је у вољи не само Христовој Цркви због своје неодступне покорности и вршења свих дужности наспрам ње, него и целој својој, духовно потчињеној му, словесној пастви, којој је многоструко користио, заштићавао је и своју душу за њу давао као јеванђелски пастир, пошто, штавише, и сад кад се бави овде у престоници, не престаје помагати нам, и ревносно запињати, у црквеним пословима који нам наиђу; то смо нашли за сходно да тој његовој епархији и митрополији, која се поред осталог, истиче и својим побожним народом, дигнемо ранг испред неких других, а и његово високопреосвештенство да почаствујемо како личи црквеној штедроти; те стога одређујемо да он убудуће има ранг после митрополита писидиског; чиме не заводимо никакву нову праксу него само одржавамо стари обичај, као што је то показано напред. Тога ради пишемо и решавамо саборно са присутнима око нас високопреосве-

ћеним и пречасним архијерејима, нашом у Светом Духу љубљеном браћом и саслужбеницима, да речени високопреосвећени митрополит Босне и Сарајева, пречасни, и егзарх целе Далмације наш у Светом Духу љубљени брат и саслужбеник Господин Венијамин, има од сад па на даље седиште и стајалиште одмах после митрополита Писидиског, и да, кад се случајно налази у престоници, заузима на црквеним скуповима и заједничким стајањима, место испред осталих митрополита чији је степен нижи од реченога; а и његовим ће наследницима остати да, почевши од његовог преосвештенства, уживају част овог унапређења".[52]

Из ове листине константинопољског патријарха, издате маја месеца 1835. године види се да је митрополит Венијами још био у животу маја месеца 1835. године. Према томе, митрополит Венијамин није умро 1834. године, како је то мислио Владислав Скарић, и берат новом митрополиту сарајевском Амвросију није издат 9. октобра 1834. године већ после маја 1835. године.

Иначе, сарајевска „православна општина није била задовољна с њим. Чини се да се мијешао у црквене и школске послове колико није требало, и тражио да му се даје и оно што му се спада. Због тога се општина с њим и процесовала".[53]

Др ВЕНИЈАМИН (Таушановић)

епископ браничевски

1934 – 1952.

Епископ Венијамин (др Владимир Таушановић) рођен је 23. јануара 1884. у Пироту. Основну школу и шесторазредну гимназију завршио је у Београду, духовну семинарију у Кишињеву, православни богословски факултет у Атини, где је и докторирао 1912. године. Замонашен је 11. маја 1913. године у манастиру Раковици од архимандрита Рувима, а привели су га епископ нишки Доситеј и јеромонах Николај (Велимировић).

Рукоположен је у чин ђакона 14. маја 1913. у београдској Саборној цркви од епископа нишког Доситеја, а у чин презвитера у истој цркви 21. маја исте године од митрополита Србије Димитрија. Синђелством и протосинђелством одликован је од епископа велешко-дебарског Варнаве 1919, а архимандритском чином 15. децембра 1920. од епископа рашко-призренског Михаила (Шиљка).

До избора за епископа био је болничар у болницама Кола српских сестара у Београду и Љешу, суплент богословије у Београду, гимназије у Ђевђелији, српске гимназије на Крфу и Велесу. После положеног професорског испита службовао је у Ђевђелији и Охриду, где га је 6. децембра 1925. затекао и избор за епископа новоосноване Епархије бихаћке.

Хиротонисао га је за епископа у београдској Саборној цркви 23. маја 1926. патријарх Димитрије, митрополит бањалучки Василије и епископ рашко-призренски Михаило. За епископа злетовско-струмичког премештен је

Др ВЕНИЈАМИН (Таушановић)

у новембру 1929, а за епископа браничевског 1934.

За његово време подигнуто је деветнаест нових цркава и започето тринаест, а такође је подигнуто и тридесет седам нових парохијских домова..

Епископ Венијамин је припадао оном броју архијереја који су свесрдно помагали богомољачки покрет. Његовим заузимањем основан је епархијски савез хришћанских заједница и покренут лист за богомољце *Светосавски пут*.

У току Другог светског рата епископ Венијамин је примио четрдесет избеглих свештеника, а у манастирима Раваници и Св. Петки отворио домове за избегличку децу.

Пред почетак Другог светског рата подигнута је, заузимањем епископа Венијамина, репрезентативна зграда Епископије у Пожаревцу, у коју се никада није ни уселио. Одмах после рата ушла је војска и остала до данас у њој.

Епископ Венијамин умро је 28. маја 1952. у Београду, а сахрањен је у пожаревачкој Саборној цркви.

ВИКЕНТИЈЕ (Поповић-Хаџилавић)

митрополит карловачки

1713 – 1725.

Митрополит Викентије, син Даскала Лава, рођен је у Јањеву на Косову и замонашен у Пећи. Као и сви први митрополити карловачки, и Викентије је своју каријеру текао у двору пећких патријараха.

За епископа будимског изабран је 7. јануара 1708. године. Саборна црква у Будиму била је проглашена ставропигијом од стране патријарха Арсенија III те су права будимских епископа, када је била у питању црквена општина будимска, била донекле ограничена. Кад је дошло до сукоба између епископа Викентија и Будимаца, ови су га молили „да не чини новине никакве“.[54]

Приликом избора новог карловачког митрополита, 6. маја 1713. године, на првом привилегијалном сабору у Карловцима појавила су се два кандидата: епископ будимски Викентије (Поповић) и темишварски Никола (Димитријевић). Фрушкогорски монаси нису били за епископа Николу, а ни патријарх Арсеније IV који је требао да изда потврдну грамату. Патријарх Арсеније IV је „утицао да буде изабран Виђентије, као епископски и народни кандидат, насупрот Николи Димитријевићу, који је био кандидат аустријског двора“.[55]

Вероватно је патријарх Арсеније IV издао потврдну грамату новоизабраном аутономном митрополиту карловачком и то је и последња потврдна грамата од стране пећког патријарха поглавару аутономне митрополије која је била у саставу Пећке патријаршије. Митрополију која је добила свог новог митрополита патријарх Мојсије (Рајовић) је, у свом писму од 18. јуна 1714. године, назвао „првоначалном“[56]. Сви су изгледи „да је на црквенонародном сабору у Карловцима 1713, у вези са избором будимског епископа Виђентија Поповића – Јањевца за митрополита, донесена одлука да се, у смислу царских привилегија и њихових потврда, карловачки митрополити називају и архиепископима; јер већ одмах после тога сабора, у свима познатим нам званичним и приватним документима, каже Радослав М. Грујић, митрополита Виђентија титулишу митрополитом и архиепископом не само државне власти, него већ и сви црквени и народни представници“.[57]

Између митрополита Викентија и патријарха Мојсија (Рајовића) „постојали су врло живи односи“[58] и међусобно поштовање. До избора, на пример, Викентија (Поповића) за митрополита карловачког, пећки патријарси су давали епархијским епископима титулу митрополита и право ношења сакоса, који епископи нису носили све до 1732. године.

Када је епископ костајнички Никанор (Димитријевић) тражио од патријарха Мојсија титулу митрополита и право да носи сакос, патријарх му је одговорио: „Ви имате начелнаго митрополита, ако ти он допусти и от нас ће ти бити... Ми смо јему благословили, а он сам ако допусти, он зна."[59]

У спору 1718. између карловачког митрополита Викентија (Поповића) и београдског Мојсија (Петровића) обојица су се обратили патријарху Мојсију у Пећ. Он је 22. марта 1719. из Новог Пазара овако саветовао Викентија: „'Елма братствие ваше, сице је [митрополит Мојсеј] брзоуман човек, а ви сте разумнии от свашта и савршении разумом и мудростију: треба јест, и нам и вам, презрети таковом човеку и брату согрешениа... Него брате, аште хоштет љубов ка нам и своему престолу, то иштем за љубов нашу да се самирите са преосвештеним кир Мојсеом белиградским и апархиа што му је и досле била подпуно то да не умањујете... и ово мотримо: човеци су пл'тени [телесни] и мирољубни [воле свет], а најпаче славољубни, да не би дијавол васејао плевел по среће пшенице [мисли на унију]; зашто и прежде независтију један на другога грчасци и римсци на дворе биша. Зато велимо братствију ви, за вашего и нашего живота, да не бисмо којего брата лишени били. Зато молимо ваше преосвештенство, и надејемо се да ћете послушати нашу реч и самирити се с'отим и у јединству бити' – с тим да митрополит Мојсеј призна митрополита Викентија за свога старијег брата и врховног митрополита... а да би се то измирење што пре и што потпуније, с обзиром на народне и црквене интересе Срба под Аустроугарском извело, патријарх је послао, као свога пуномоћника и посредника, рашког митрополита Арсенија. Он је успео да потпуно измири завађене митрополите, те су они од тада у пријатељској заједници предузимали све важније послове црквено-народног живота тако да је патријарх у својој грамати од 15. августа 1721. без икаве бојазни од каквих унутрашњих трзавица, могао одредити и одредио је: да се после смрти митрополита Викентија имају спојити обе автономне митрополије, Карловачка и Београдска, у једну Славено-српску митрополију са резиденцијом у Београду, као старом престолном граду Сервијској краљевини".[60]

Митрополт Викентије издашно је помагао Пећку патријаршију и друге манастире. Тако је дао „израдити и један иконостас у катедралној пећкој цркви"[61] Патријарх Мосије му се 18. марта 1724. године захвалио на послатом крсту, а митрополит рашки Арсеније га је подсетио на обећани покров за кивот св. Стефана Првовенчаног у манастиру Студеници. Патријарх Мојсије је препоручо митрополиту Викентију хиландарске и дечанске монахе за скупљање милостиње „Бога ради, почто последној ништети јесу подпали".[62]

Митрополит Викентије се истакао као задужбинар и у својој епархији. Тако је у манастиру Крушедолу својим средствима подигао трпезарију и кухињу, у Великој Ремети три ћелије и под њима подрум, а у Даљу први двор.

Фрушкогорским манастирима поклонио је разне црквене утвари и књиге, а настојавао је да се обнављају и набављају књиге за потребе парохијских и манастирских храмова.

Као некада митрополит Исаија (Ђаковић), и митрополит Викентије је покренуо питање учешћа Срба у угарском парламенту својом представком од 30. октобра 1714, у име целог српског народа под аустро-угарском влашћу, тражећи да се српским народним депутирцима дозволи место и глас у угарском земаљском сабору; али су тада политичке прилике за позитивно решење тога питања још неповољније биле".[63]

Енергични митрополит Викентије тражио је 1715. године узакоњење привилегија, „но место тога издавали су аустријски цареви Србима потврђене привилегије".[64]

Када је митрополит Викентије парализован, а потом због парализе и онемео (стога прозван „Викентије неми"), његовим пословима је управљао егзарх Викентије (Јовановић), потоњи митрополит. Он је много допринео да народни сабор у Новом Саду, 8. септембр 1722 године, донесе једногласан закључак у коме се, између оста-

лог, каже „Видећи преосвештенога Господина Митрополита и Архијепископа нашего Виђентија Поповића, врло болестију оптежена, мучно и својој тешкој болести бреме носећи, а камоли општега народа теготи и невоље провиђати, того ради једномишлено и са свим општим промотрењем народа нашега, изабрасмо на помошт њему бити, какоти коађутора илити сапомоћника преосвештенаго Господина Митрополита и Архијепископа от краљевине Сервије (која је у то време потпадала под Аустрију) Мојсеја Петровића..."[65]

Митрополит Викентије умро је 23. октобра 1725. у Карловцима, а сахрањен је у манастиру Крушедолу.

ВИКЕНТИЈЕ (Јовановић)

митрополит карловачки

1731 – 1737.

Митрополит Викентије рођен је у Сентандреји 1689. године од родитеља Јована и Ане. Замонашен је у манастиру Раковцу, чијим је касније и ктитором постао.

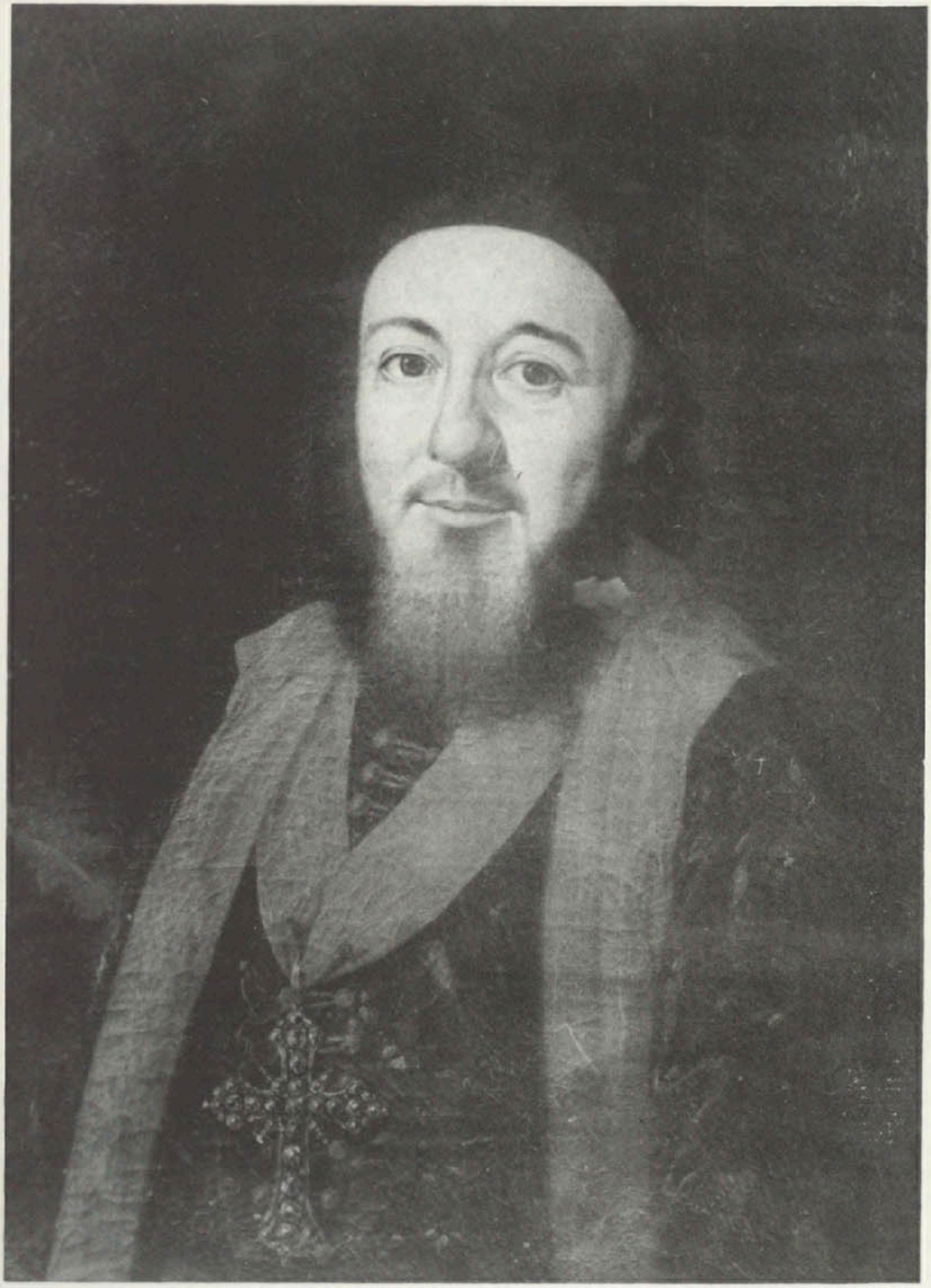
Протосинђел Викентије се врло рано истакао у црквено-народном животу као сјајан организатор и радник, што се нарочито видело на Народном сабору 1726. године, сазваном после смрти митрополита Викентија (Поповића). Наиме, на том сабору сједињене су митрополије Београдска и Карловачка. „то је сабор 1726. једногласно изабрао Мојсија Петровића за архијепископа српског и митрополита Београдског, што је од постојевше дотле две митрополије створена једна, највећа заслуга припада Виђентију Јовановићу, који је и на том сабору играо главну улогу".[66]

По завршетку поменутог сабора изабран је за епископа арадског јенопољског и велико-варадског. У својој спархији епископ Викентије радио је веома много, и будући да се у овој епархији „почела ширити унија: то као савестан епископ, често је ишао по епархији, и утврђивао своју паству у вери православној, и приликом једног таког обилажења пуцали су на њега..."[67]

Приликом издавања декларатирија, 1727. и 1729. године, које је народ са негодовањем примио, епископ Викентије је заједно са митрополитом Мојсијем (Петровићем) настојао да се на Спасовдан 1730. године одржи народни сабор на коме су усвојене одлуке у вези са црквеном просветом које је припремио епископ Викентије. Пошто је 27. јула 1730. године умро митрополит Мојсије, сазван је изборни сабор за 15. фебрур 1731. године.

Иако је царски комесар генерал Локатели упорно настојавао да се на овом сабору изаберу два митрополита: један за Београдску, а други за Карловачку митрополију, сабор је 22. марта 1731. године једногласно изабрао епископа Викентија за архиепископа целог православног српско-романског народа.

Након потврде новог митрополита Дворски војни савет је 5. фебруара 1732. године издао нови „Изјаснителни рескрипт" и то само за новоосвојене крајеве: Србију и Банат. Митрополит није хтео да објави садржину овога рескрипта без црквено-народног сабора, те је на његово упорно тражење сабор дозвољен и одржан у Београду 31. октобра 1732. године. Сабор није примио на знање ни декларатирије из 1727. и 1729, а ни рескрипт из 1732. године. После сабора упућена је делегација у Беч, али митрополит Викентије није био задовољан одговорима из Беча. Када је дошло до побуна у Горњој Крајини, Бачкој, побуне Пере Сегединца, митрополит није пристао да по жељи Беча иде у народ и да га умирује", да се горше ватра между народом невоспалит, с празними рукама пришедше".[68] Цар Карло је ипак био присиљен да изиђе у сусрет митрополиту и да изда, 18. маја 1735. године, „заштитну диплому" којом је „српском народу привилегије не само потврдио, већ из особите милости и раширио"[69]. Ова диплома је прочитана на Сабору који је отворен у Сремским Кар-

ВИКЕНТИЈЕ (Јовановић)

ловцима 20. јула 1735. године. Том приликом је објављено оснивање коњичке регименте којој је митрополит Викентије постављао официре од потпуковника наниже.

Да би регулисао монашки живот, митрополит Викентије је, у сарадњи са епископима, издао 1. новембра 1733. године Монашка правила, као што је то учинио и са мирским свештенством за које је такође прописао Правила. Из ових Правила се види да је митрополит Викентије увео матичне књиге рођених, венчаних и умрлих пре него што је то урадила државна власт.

„Видећи митрополит Вићентије", каже Димитрије Руварац", шта се ради са нашим народом у Вараждинском генералату од стране римске пропаганде, и да се горњокарловачки и костајнички наши епископи не пуштају у марчански и жумберачки округ, у којима се унија ширила, одлазио је сам у њих да тамошњи наш народ утврди у православној вери, и да може у поједине цркве и села улазити, морао је себи пута крчити са хусарима српске регименте. Напослетку је успео у томе да је добио највишу потврду да може у Северину поставити православног епископа."[70]

За православног епископа у Северину постављен је јеромонах Симеон (Филиповић), 1735, „али ипак су православци морали предати манастир Марчу унијатском бискупу".[71]

С обзиром да се у Ердељу и Малој Влашкој увелико радило на унијаћењу православних Румуна, митрополт Викентије је у те крајеве послао епископа Никанора (Мелентијевића) да тобоже скупља прилоге за хусарску регименту, а у ствари послао га је да стане на пут безобзирној унијатској пропаганди и да рукополаже младе румунске кандидате у чин ђакона и презвитера.

У Београду је митрополит Викентије почео зидати саборну цркву, али је због материјалне оскудице није могао завршити. У манастиру Раковцу је подигао нови звоник и у њему капелу Светога Николе.

Када је краљевским решењем дозвољено оснивање нижих и виших српских школа, митрополит Викентије је приступио оснивању латинских школа у Београду, Сремским Карловцима, Осијеку и Дању. За професоре ових школа довео је из Русије Емануила Козачинског, Јована Минацког и Николу Николајевића.

Архипастирство митрополита Викентија пада у време највећих безакоња и насиља аустријских власти у Србији. Најбољу слику и отпужбу свих тих безакоња дао је митрополит у свом мемоару који је поднео руској царици Ани. „Каква су чуда и покоре" – пише митрополит – „починили аустријски генерали Велис и Најперт [...] и остали генерали, заповедници па и сами војници, то није у стању човечији језик испричати, и то како по кућама, и осталим имањима, тако исто и по црквама; штавише, нису остављали на миру ни саме мртваце, него су ископавали из гробова и с њих скидали што су од вредности нашли.

У верским стварима много су нам сметали, а што је најважније, нисмо се могли на та чуда и безакоња жалити, јер нас не пушташе цару. Немачки министри нису хтели подносити цару наше тужбе и тегобе, јер и они имадоше удела од упљачканог плена из Србије."[72]

Затим наставља: „Уз то се киње и муче наши сиромашни земљорадници, измишљавају се досад нечувени начини за њихово мучење, отима им се имање, обешчашћују им се девојке, силују жене, и друга безделија чине.

Ниједна тврђава, ниједна варош, ниједно село, штавише ниједна црква није од њих сигурна. Домаћини се истерују из куће, а његово место заузима гост. То је помоћ и помагање оних који треба да нам помогну!

Зато на све стране ништа друго не видимо, него како нам се отаџбина претвара у пепео и у развалине. Па треба ли се чудити што сви јасно и гласно вичемо и оптужујемо: немачка војска нам је ... као што треба ... дошла у помоћ против Турака, да нам они ништа не отму, а она сама узима, хара, квари и једе. Нема више ништа

за отимање, и ми морамо умрети од глади! Нема нам више шта одузети! Горе нам не може бити него што нам је сада."[73]

Митрополит Викентије умро је после дужег боловања у Београду 6. јуна 1737. године и сахрањен у Саборној београдској цркви коју је почео зидати. Његове посмртне остатке пренео је 1749. године митрополит Павле (Ненадовић) у манастир Раковац и положио их у капелу коју је подигао митрополит Викентије. Гроб овог заслужног српског јерарха патријарх Георгије (Бранковић) обележио је 1893. мермерном плочом у зиду поменуте капеле.

ВИКЕНТИЈЕ (Стефановић)

патријарх пећки

1758.

Претпоследњим патријархом пећким пред гашење Пећке патријаршије постао је београдски митрополит Викентије (Стефановић), васпитаник Карловачке митрополије. „Његов живот је слика времена, слика страдања и премештања Срба с места на место."[74]

Монашки чин примио је, вероватно, у једном од фрушкогорских манастира, а потом је био архиђакон на двору митрополита карловачког Викентија (Јовановића). Као архиђакон вршио је и дужност визитатора митрополита Викентија, коме је подносио писмене реферате о својим визитацијама.

За време заточења епископа бачког Висариона (Павловића) управљао је Бачком епархијом.

„Кад је митрополит Виђентије претрпео пораз у борби против владике Висариона и других неких епископа, био је са генералним секретаром Павлом Ненадовићем и секретарем Матулајем 1736. затворен неколико недеља, а после пада Београда под турску власт у Србији, јамачно не без невоље, остао, и био у Србији прво архимандрит а касније митрополит Београдски."[75] Као београдски митрополит посетио је манастир Дечане и о тој својој посети оставио следећи запис: „Въ лѣто 1753. іуніа 26 приходихъ въ сію свѧтую и царскую обітель Дечанехъ, и поклонихъ сѧ светымъ чудотворнымъ моцемъ светога царѧ Стефанѧ и сестри его Елени смирени митрополитъ Бѣлградскій Викентіи Стефановичъ, и дахъ 11 златицъ и 11 гроша..."[76]

Када је постао српски патријарх, Викентије је отпутовао у Цариград, где је напрасно умро. Сматра се да је овде отрован 1758. године.

ВИКЕНТИЈЕ (Јовановић Видак)

митрополит карловачки

1774 – 1780.

Митрополит Викентије рођен је у Карловцима 10. марта 1730. Књигу је „изучио" код протопрезвитера карловачког кир Јефтимија. За ђакона га је рукоположио 23. маја 1745. у Плашком епископ горњокарловачки Павле (Ненадовић). У чин протођакона је произведен 4. октобра 1749, а монашки чин је примио у дворском манастиру Раковцу 1. новембра 1749. Архиђакон је постао 12. априла 1753. године. По рукоположењу у чин презвитера произведен је у чин протосинђела и архимандрита. Монашки чин и сва производства примио је из руку митрополита Павла (Ненадовића).

После смрти епископа пакрачког Софронија (Јовановића), 26. децембра 1757, дворски архимандрит Викентије (Јовановић Видак) постављен је за администратора Пакрачке епархије.

Посвећен је за епископа темишварског у карловачкој Саборној цркви на Св. Саву 1759. године. Устоличио га је у Темишвару 25. марта исте године викарни епископ Партеније (Павловић).

У жељи да подигне ниво свештенства своје епархије, епископ Викентије довео је у Темишвар ученог архимандрита Јована (Рајића) који је у овом граду провео годину и по дана. Међутим „до искрене и плодне сарадње између њих уопште није могло доћи. По Рајићу би, наравно, изгледало да се то догодило без какве његове кривице, али му то не смемо веровати“[77] – закључује Никола Радојчић, најбољи познавалац Јована Рајића. Рајић се за време свога боравка у Темишвару кретао „у друштву Видакових најближих сарадника, који су највише на потицај државних власти, постали опасни и безочни владичини клеветници. У истрази против темишварског епископа, као и осталих, требало је поткопати углед целе високе српске јерархије и, у тај мах, онемогућити Видаков избор за митрополита“.[78]

Као епископ темишварски помагао је Викентије Доситеја (Обрадовића), Тодора Јанковића Миријевског, Вујановског и многе друге просветне раднике.

Приликом избора новог карловачког митрополита, 30. маја 1774. године, епископ Викентије изабран је једногласно за митрополита. „По избору, сабор је поднео комесару Граваминалну представку преко 30 тачака, у којој се уопште жалио на држање бечких централних власти према Србима. Уз сарадњу митрополита Видака и архијерејскога синода који је тражио да се привилегије никако не крње („Salvis privilegiis nationalibus“) издан је 2. јануара 1777, други Регуламент...

После устоличења новог митрополита заседао је Свети архијерејски синод у присуству царског комесара барона Матезена. На његово тражење синод је био присиљен да смањи број заповедних празника. „Дакле укинуто је још 28 празника, међу њима и сви Срби свеци, осим Св. Саве. Када је српски народ у Угарској дознао да од 1775. године не сме више празновати своје Србе свеце осим јединог Светога Саву, јако му је било неправо. У познијим календарима изостављени су сасвим Срби свеци, осим јединог Св. Саве, и тек их је Вук у својој *Даници* за 1826. г. поново унео“.[80]

Српски народ „није био задовољан ни овим другим Регуламентом. Огорчен је био и на синод од год. 1774. што је пристао да се српски светитељи из календара бришу сем Св. Саве који је Влада признала за национални празник“.[81]

Свети архијерејски синод имао је разлога за забринутост, јер су бечке власти насртале на православне вернике у разним случајевима. „Укидање светаца у српском календару 1776, покушаји фалсификовања катихизиса, насилно спровођење наредбе да се мртваци не смеју сахрањивати у гробницама по црквама и портама, као ни носити до гроба у отвореним ковчезима на опело изазвали су отворене побуне против епископа у Новом Саду и Вршцу. На предлог митрополита Видака повучен је и други Регуламент Илирске дворске депутације која је укинута била 2. децембра 1777.“[82]

Централна органе у Бечу „је изненадио смео и енергични тон митрополита Видака. Љути и кивни на митрополита, Видак је добио из Беча оштар укор, што се упркос Регуламенту још увек истицао као световни поглавица Срба и као такав предузимао кораке код Владе“.[83] Новим рескриптом од 16. јула 1779. године митрополиту је одузета јурисдикција у световним стварима, а митрополита, иако бира народноцрквени сабор, владалац га потврђује. У случају пак да није једногласно изабран, владалац именује митрополита, што ће се касније и догодити – Јосиф (Рајачић) и Герман (Анђелић).

Енергични митрополит Викентије за време свога боравка у Бечу 1776. успео је да добију дозволу да се заплењене богослужбене књиге донете из Русије ослободе и поделе сиромашним храмовима којима су и намењене.

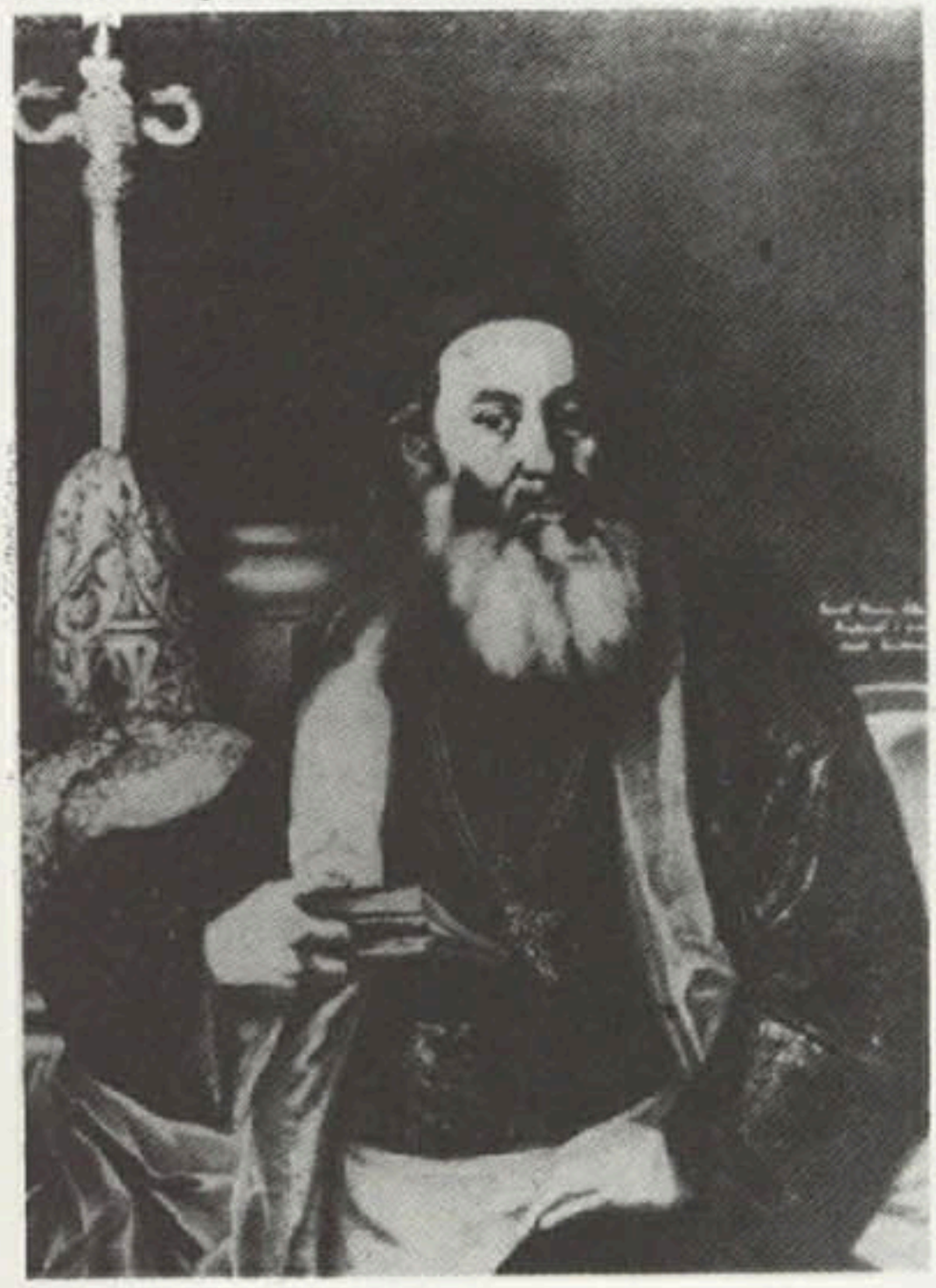
Митрополит Викентије умро је у Дању 18. фебруара 1780. и сахрањен у храму Светога Димитрија.

ВИКЕНТИЈЕ (Поповић)

епископ вршачки

1774 – 1785.

Епископ Викентије рођен је у Пожаревцу. Његова породица је за време рата 1716–1718. прешла у Срем. Књигу је учио у Вуковару код магистра Богића и у манастиру Шишатовцу за који ће бити везан читавог живота. Замонашио се у Шишатовцу 6. октобра 1728. Епископ лепавинско-северински Симеон (Филиповић) рукоположио га је у Северину 29. јуна 1734. у чин ђакона, а 18. априла 1735. у манастиру Лепавини у чин презвитера. За игумана манастира Шишатовца произвео га је патријарх Арсеније IV 12. августа 1739, а за архимандрита митрополит Павле (Ненадовић) 28. маја 1751.

ВИКЕНТИЈЕ (Поповић)

Као настојатељ манастира о свом трошку подигао је садашњи храм манастира Шишатовца, а као велики књигољубац оставио је свом манастиру већи број књига из осамнаестог века.

Када је од српског народа одузет манастир Марча, одређена је делегација да посети царицу Марију Терезију у Бечу и замоли је за враћање манастира. Један од чланова ове делегације био је и архимандрит Викентије.

Хиротонисан је за епископа вршачког у Карловцима 4. октобра 1774. За време његове управе установљена је 1775. конзисторија у Вршцу, сграђена саборна црква и епископска резиденција са капелом.

Приликом спровођења у живот одлука о укидању извесног броја празника и забране сахрана у отвореним ковчезима, епископ Викентије је имао врло великих неприлика од својих епархиота у Вршцу, као и епископ бачки у Новом Саду.

Умро је 16. децембра 1785. у Вршцу и прво сахрањен у манастиру Месићу, а 1810. су му посмртни остаци, по његовој жељи, пренети у Шишатовац о коме се он целога живота старао и чинио му знатне и драгоцене прилоге.

ВИКЕНТИЈЕ (Красојевић)

епископ ужички

1873 – 1882.

Епископ ужички Викентије рођен је октобра 1824. у Горњој Црнући, Руднички округ. Основно образовање добио је у манастиру Враћевшници, где се и замонашио. Рукоположен је у чин ђакона 1844, а у чин презвитера 1846. године. Игуманом манастира Враћевшнице постао је 1859, а за архимандрита произведен је 11. новембра 1870. Као љубитељ и скупљач књига умножио је и средио библиотеку манастира

Враћевшнице. Његовом заслугом у овом манастиру Ђура Јакшић насликао је читаву галерију српских владалаца.

После смрти заслужног епископа ужичког Јоаникија (Нешковића) 1873, архимандрит Викентије посвећен је за епископа ужичког.

Сву своју имовину оставио је у добротворне сврхе и стипендијску закладу. У његовој кући у Београду смештен је Правни семинар и библиотека.

Умро је 15. марта 1882. у Београду.

ВИКЕНТИЈЕ (Крџић)

митрополит скопски

1905 – 1915.

Митрополит Викентије (у свету Василије Крџић) рођен је у селу Ушћу 30. јануара 1853. године. Основно образовање добио је у манастиру Студеници, а богословско образовање у Београду. Замонашен је у манастиру Студеници 16. септембра 1873, а рукоположен у чин ђакона 16. децембра исте године од епископа жичког Викентија (Красојевића). Непуне две године био је дворски ђакон епископа Викентија, а по рукоположењу у чин презвитера, 8. септембра 1875, као сабрат живео је у манастиру Студеници пуних десет година. До 1890. године био је старешина манастира Свете Тројице и Сретења у Овчару. Епископ жички Никанор (Ружичић) произвео га је у чин игумана 1887, а епископ жички Сава (Бараћ) за архимандрита 1894. године.

ВИКЕНТИЈЕ (Крџић)

С обзиром на указану потребу, архимандрит Викентије упућен је 1900. године у манастир Хиландар, где је био саборни старац.

На упражњени престо Скопске митрополије дошао је после митрополита Севастијана, који и не виде своју резиденцију, јер је умро пре свога устоличења у Скопљу. Архимандрит Викентије хиротонисан је за митрополита у Скопљу 1905. године.

После веома плодног десетогодишњег рада, митрополит Викентије убијен је, заједно са својим ђаконом Цветком, од Бугара 1915. године, а потом спаљен.

Др ВИКЕНТИЈЕ (Вујић)

епископ банатски

1936 – 1939.

Епископ банатски Викентије (у свету др Василије Вујић) рођен је у Даљу 29. јануара 1874. године. Осовну школу завршио је у Даљу, гимназију у Осјеку, правни факултет у Бечу, а богословски, са степеном доктора богословља, у Черновицама (Буковина).

Замонашен је у манастиру Шишатовцу на Благовести 1903. године и рукоположен у чин ђакона и презвитера. До избора за епископа прошао је кроз све степене, од јеромонаха до архимандрита.

После примања монашког чина постављен је за подбележника Архидијецезе сремско-карловачке, а у октобру 1903. године и за професора старе Карловачке богословије, чији је ректор био све док она није, након Првог светског рата, угашена и то без икакве одлуке. Архимандрит др Викентије је покушавао неколико пута да овај знаменити црквено-просветни завод обнови, али без икаквог успеха.

На једном од првих заседања Св. арх. сабора, после васпостављања редовног стања у Српској патријаршији, архимандрит Викентије је изабран за епископа захумско-херцеговачког, али се није примио тога избора.

Др ВИКЕНТИЈЕ (Вујић)

После доношења устава Српске православне цркве 1931. године патријарх српски Варнава поставио га је за свога архијерејскога заменика и на том положају га је затекао, 1932. године, избор за викарног епископа моравичког.

За епископа је хиротонисан у Београдској саборној цркви 20. новембра исте године. После смрти епископа банатског Георгија, епископ Викентије је изабран за његовог наследника 1936. године.

Епископ Викентије спадао је у ред најучењих српских архијереја између два светска рата. „Био је члан разних испитних комисија за оспособљење свештеничких, мирских и монашких кандидата за разне свештеничке и више монашке службе, а последњих шест година пре 1931. вршио је службу надзорника средњошколске вероучне наставе у бившој дијецези сремско-карловачкој".

Као викарни епископ предавао је црквено право на Богословском факултету у Београду.

Поседовао је највреднију приватну библиотеку тога времена па је „мноштво својих књига и прочитао и из њих скупио знање језика да се не једном рекло: Наш Мецофанти! Знање историје, права, педагогије, катихетске вештине, тако да је увек он питан од црквених власти и многих приватних, кад је требало дати одговора у ком замршеном питању ових научних области."[84]

Умро је у аутомобилу на домаку Тополе у Шумадији 18. августа 1939. године, а сахрањен у катедралном храму у Вршцу.

ВИКЕНТИЈЕ (Проданов)

патријарх српски

1950 – 1958.

Патријарх Викентије (у свету Витомир Проданов) рођен је 10/24. августа 1890. у Бачком Петровом Селу од оца Ђорђа и мајке Јелене. Основну школу завршио је у свом родном месту, а Српску православну велику гимназију у Новом Саду са вишим течајним испитом 1909. После гимназије уписао се у Српску православну богословију у Сремским Карловцима коју је завршио 1913. године. Извесно време био

ВИКЕНТИЈЕ (Продановъ)

је учитељ у свом родном месту. Епископ темишварски Георгије (Летић) поставио га је 1. јуна 1917. за подбележника Темишварске епархије а потом прима монашки чин 5/18. августа исте године у манастиру Бездину из руку архимандрита Исака (Дошена), настојатеља манастира. У чин ђакона рукоположио га је 12. септембра у темишварској Саборној цркви епископ темишварски Георгије. Када је Темишвар припао Румунији, 1919, јерођакон Викентије је прешао у Југославију и примљен је за подбележника Бачке епархије 1. октобра, где је остао до 1. фебруара 1921. године. Те године је произведен у чин протођакона. Од 1. фебруара 1921. до 1. октобра 1932. био је на дужности тајника Управног одбора манастира Карловачке митрополије. За архиђакона је произведен 1923. године.

Будући да се увек интересовао за науку, уписао се на Филозофски факултет Београдског универзитета и 1929. године дипломирао на групи: историја Срба, општа историја и историја Византије.

Осамнаестог новембра 1929. рукоположен је у чин презвитера, а двадесетог новембра произведен у чин архимандрита.

На основу конкурса изабран је 1932. за главног секретара Светог архијерејског синода. На овом положају затекао га је и избор за викарног епископа марчанског 21. јуна 1936. Хиротонију над архимандритом Викентијем извршио је патријарх српски Варнава уз садејство епископа: бачког Иринеја, рашко-призренског Серафима и викарних епископа: сремског Саве и моравичког Платона у београдској Саборној цркви. Епископ Викентије и као викарни епископ остао је на дужности главног секретара Синода, све до свога избора за епископа злетовско-струмичког 1939. године. После одласка епископа Платона у Бањалуку, 1940, епископ Викентије добио је у администрацију Охридско-битољску епархију којом је администрирао све до свог протеривања из ових крајева.

Из Штипа је протеран 1941. године од стране Бугара, а југословенски комунисти после Другог светског рата нису дозволили да се врати у своју епархију јер су створили тзв. „Македонску православну цркву“ коју, као вештачку комунистичку творевину до данас нико у православном свету није признао.

По изричитој жељи епископа жичког Николаја, епископ Викентије га је замењивао у Жичкој епархији од 1941. до 1947. године. Када је васпостављена самостална Епархија сремска, управљао је њоме у својству администратора од 1947. до 1951. године.

Изабран је за патријарха српског 1. јула 1950. године. Као патријарх српски успоставио је везе са осталим сестринским православним црквама, које су услед ратних прилика биле доста ослабиле. Решио је питање социјалног и пензионог осигурања свештенства, јер је црквени пензиони фонд након рата одлукама државних власти ликвидиран, а право на социјално и пензионо осигурање имали су само лаици.

Поред свих својих црквених послова, патријарх Викентије се од младости бавио науком и био врло активан у Историјском друштву Војводине, које је пре рата издавало изванредни *Гласник Историског друштва*. Једно време је архиђакон Викентије био и уредник овог угледног часописа, који је око себе окупљао наше најбоље предратне историчаре.

Патријарх Викентије умро је под врло загонетним околностима, убрзо после редовног заседања Светог архијерејског сабора, на коме није призната тзв. „Македонска православна црква“. У сваком случају, његова смрт није била природна.

Умро је 5. јула 1958. у Београду и сахрањен у гробници митрополита Михаила у београдској Саборној цркви.

ВИКТОР

митрополит хвостански

1635.

Митрополит Виктор заузимао је катедру Хвостанске епархије, установљене од св. Саве, 1635. године.[85]

ВИКТОР

митрополит вучитрнски

пре 1644 – 1647.

Виктор, митрополит „ђаура области Беласице и Вучитрна“[86] постао је епархијским архијерејем Вучитрнске епархије пре 20. јануара 1644. године, јер се за њега каже да је узео „нов берат због тога што је свој берат изгубио“[87], те је нов платио 20, 21. и 22. јануара.

Митрополит Виктор помиње се и у синђелији патријарха пећког Пајсија издатој поводом хиротоније епископа вретанијског Михаила, 1647, као један од учесника ове хиротоније.[88]

ВИКТОР

митрополит будимски

1660 – 1684.

Последњи познати нам епархијски архијерај Будимске епрхије пре сеобе српског народа 1690. године је митрополит Виктор.

Замонашен је у манастиру Грабовцу. Као владика Виктор се помиње 1660. у једном запису Христофора Пивљанина. Те године је на Светог Луку удовица Богдана купила од владике Виктора Октоих и платила га „ценом сребра за осам арусланија“ за покој душе свога господара Рујице и поклонила га цркви вакшанској.[89]

ВИКТОР, митрополит нишки

Митрополит Виктор је 21. новембра 1665. године осветио цркву у познатој српској оази у Коморану, а 1668. забележена је такође његова канонска посета овој завичајној српској колонији. На књизи хиротонија митрополит Виктор је 1680. убележио своју редовну канонску посету будимској општини.[90] Последњи помен о митрополиту Виктору имамо 1684. године.[91]

ВИКТОР

митрополит нишки

1878 – 1883.

Митрополит нишки Виктор рођен је у Калоферу, Румелија. Замонашен је у манастиру Хиландару и као хиландарски пострижник постао је у својству ар-

химандрита представник свога манастира у његовом метоху у Нишу. На овом положају затекао га је и избор за егзархијског архијереја нишког. Са свештенством и паством изрекао је 18. јануара 1878. године сједињење са Српском црквом и о томе известио митрополита српског Михаила, коме је остао веран до краја живота.

Када се појавио Закон о уређењу свештеничког стања, митрополит Виктор је објавио своју критику, а потом са осталим архијерејима потписао саборску одлуку против овога Закона. Пошто је одбио да учествује у изборном сабору за избор новог митрополита на место збаченог митрополита Михаила и у раду новог Архијерејског сабора, разрешен је 1. априла 1883. године дужности епархијског архијереја. За боравак одређен му је манастир Петковица у Шабачкој епархији. Владика Виктор умро је у Београду 1888. године и сахрањен у старој цркви Светога Марка у Београду. Након пожара који је уништио ову цркву у току Другог светског рата његови посмртни остаци пренети су у нову цркву Светога Марка у Београду.

ВИКТОР (Михаиловић)

викарни епископ скадарски

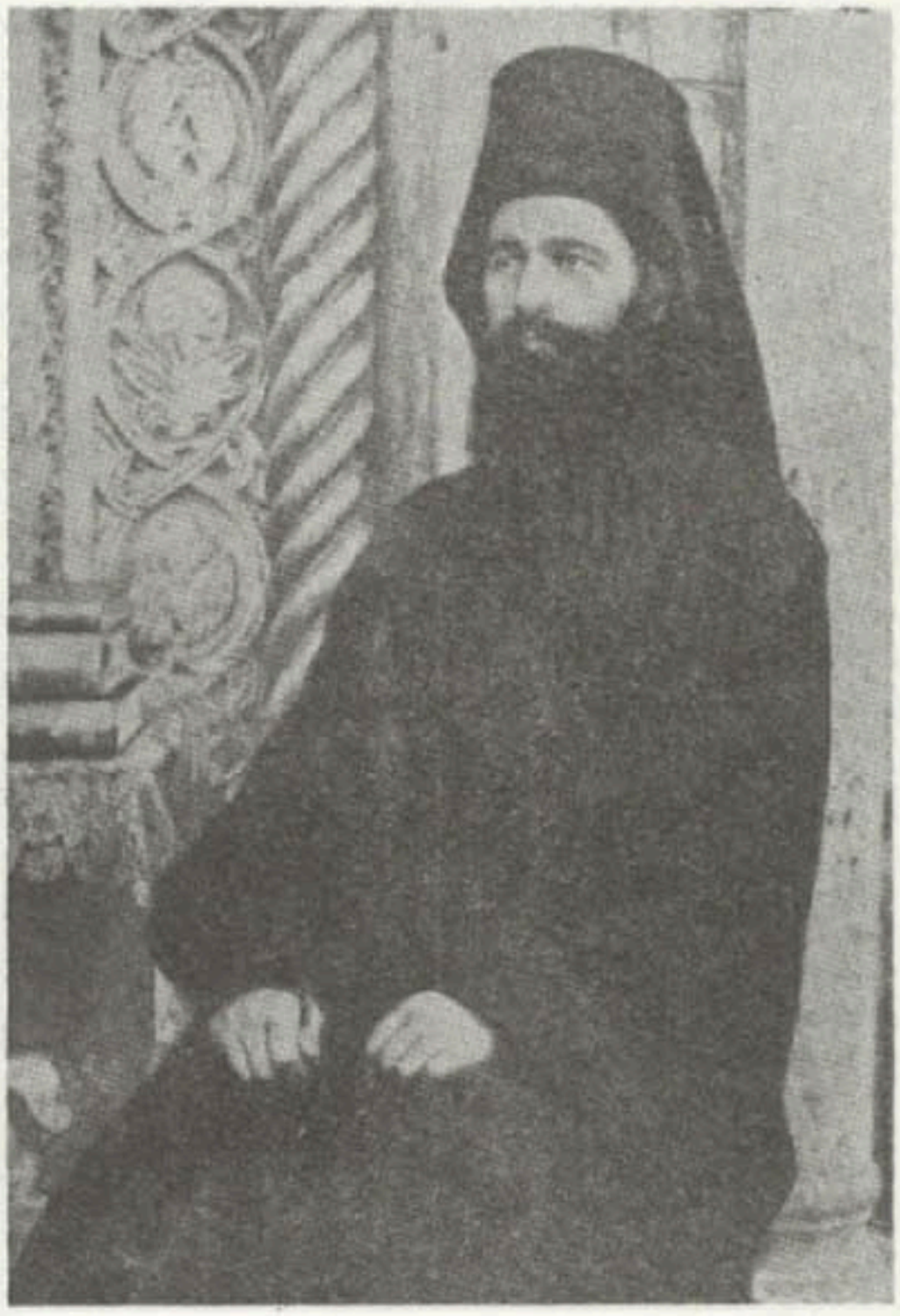
1922 – 1938.

Рођен је у селу Сеоцу, у Пиперима, у Црној Гори. Основну школу је завршио у свом родном месту, шест разреда гимназије у Цариграду, а богословију у Призрену. По пријему монаштва био је упућен у руску ћелију св. Јована Златоустог, на имању манастира Хиландара, у Светој Гори. Када се вратио из Свете Горе, постао је, за време руске управе, секретар манастира Дечана, а у исто време и учитељ српској деци.

Одлуком митрополита црногорско-приморског Гаврила, постао је администратором дела Српске цркве који се налазио у Албанији.

За викарног епископа скадарског посветили су га 18. јуна 1922. године, у придворном патријаршијском храму Св. великомученика Димитрија у Сремским Карловцима, патријарх српски Димитрије, митрополит црногорско-приморски Гаврило и епископ тимочки Емилијан.

Епископ Виктор је под врло тешким околностма деловао у Албанији. Иако је учествовао, са епископом албанским Висарионом, у хиротонији тројице албанских епископа, а самим тим и у стварању албанске јерархије, Албанска православна црква га није узела у заштиту. Морао је избећи из Албаније и настанити се у манастиру Дечанима, где је умро 8. септембра 1938. године. У Дечанима је и сахрањен.

ВИКТОР (Михаиловић)

ВИСАРИОН

митрополит зетски

1484 – 1494.

Митрополит Висарион помиње се као митрополит зетски у време „господара Ивана војводе Црнојевића, а уз њега и његов викарни епископ, а потом и наследник, Вавила.[92] Уз име митрополита Висариона већ се помиње „престол митрополије цетињске, јакоже јест митрополија зетска.“[93]

Помен о митрополиту Висариону имамо и у повељи Ивана Црнојевића од 4. јануара 1485. године.[94]

ВИСАРИОН I

митрополит херцеговачки

1509 – 1525.

Висарион „митрополит земље Херцегове“ први пут се помиње 1509. године у запису свештеномонаха Марка Требињца, који је преписао октоих по налогу митрополита Висариона, а у време архиепископа Јована, у манастиру Успенија пресвете Богородице у Требињу (Тврдош)[95], који обновише њих двојица свега тридесет година после освајања ових крајева од стране Турака. У то време обнављају се цркве и у другим крајевима. „Међутим, живопис на зидовима ових цркава појавиће се, као и у Србији, углавном тек 150 година након заузећа земље од Турака. Једино ће херцеговачки митрополит Висарион наћи снаге да своју цркву у Тврдошу ослика већ 1510. године...“[96]

За ове радове митрополит је „лично најмио познатог дубровачког сликара Вица Ловровог да живопише за тридесет дуката на грчки начин (more greco) његову задужбину“.[97]

Све ово сведочи да је митрополит Висарион био љубитељ уметности. Наиме, његовим благословом је јеромонах Марко Требињац учио сликарство код дубровачког сликара Матка Миловића. Када је 1509. преписао октоих у манастиру Тврдошу, он га је у исто време и украсио минијатурама.

ВИСАРИОН

митрополит рашки, новопазарски и старовлашки

1586.

По Радославу Грујићу,[98] митрополит Висарион је заузимао катедру рашких архијереја од 1586. године.

Манастиру Успенија пресвете богородице у Пиви, где му беше „рожденије и отачаство“, поклонио је један Псалтир.[99] У манастиру Градцу је обновио келију и поклонио му књиге Молабник и апостол.[100]

ВИСАРИОН I

митрополит дабро-босански

1587.

Митрополит Висарион пре него што је постао дабро-босанским митрополитом заузимао је 1586. године Епархију коласијску, ћустендилску и кратовску. Исте године

је путовао у Русију. Наиме, „први сачувани у руској архиви акт непосредних односа обновљене Пећске патријаршије с Русијом је из 1586. године. Онда је, 31. августа, стигао у Москву коласијски, ђустендилски и кратовски епископ Висарион а са Осоговске обитељи преподобног оца Јоакима са игуманом Симеоном и предао цару грамату, коју је упутио архиепископ српске земље, сачуване у препису руском“[101] Патријарх пећки Герасим (1575–1586) обавештава руског цара да је обитељ. Св. Јоакима Осоговског сазидана од стране светопочившег ктитора великог војводе Константина и да је иста настрадала од земљотреса. „Хочемо, вели, да ју поновимо, а сами не смемо, јер је преодолело агарјанско насиловање.“[102] Зато шаљу брата и саслужитеља свога, епископа Висариона“ да се поклони светому ти царству место лица нашег смирења и да ти каже о нужди нашој како пребивамо као овце посред вукова, посведневно од њих измождањавани и унижавани и укоревани вере ради Христове. Тога ради молимо твоје свето царство да прими посланика нашег место лица нашег и да нам буде ктитор светому манастиру.“[103]

По повратку из Русије митрополит Висарион постаје 1587. године митрополит дабро-босански. Те године се помиње у натпису на крсту јеромонаха Авакума Троичанина.[104]

ВИСАРИОН II

митрополит херцеговачки

1590 – 1602.

Митрополит Висарион II био је на положају митрополита херцеговачких у времену од 1590. до 1602. године и тесно сарађивао са патријархом пећким Јованом (Кантулом). „У свом подухвату, патријарх Јован се, од свештених лица, најрадије ослањао на херцеговачког митрополита Васариона, а од народних првака, које је окупљао, најближи му је био никшићки војвода Грдан.“[105]

Још „пре устанка у Херцеговини, владика Висарион с кнезовима слао је фра Доминика Андријашевића најпре у Рим, а затим код цара Рудолфа II. Жалио се на неподношљив положај народа...“

Митрополит Висарион је 24. априла 1596. године потписао „веровни лист ћесару Рудолфу“[106]

Истога дана су патријарх Јован и митрополит Висарион, који су се обратили папи Клименту VIII за помоћ, добили одговор. „За спас душа ваших“, писао је папа, „потребно је да признате римску цркву omnium ecclesiarum caput, matrem et magistrem, а њену главу, викара Христова, као свога старијега. Нека, дакле“, поручивао је папа даље, „отклоне и одбаце све дојакошње заблуде и шизматичка веровања и пригрле католичку веру, ван које нема спаса (extra quam non est salus).“ Да својој акцији не би дао насилнички карактер, папа Климент VIII, при крају писма, истиче да је читав овај посао духовна ствар и да зависи од њихове слободне воље (nom totum hoc negotium spirituale est et ex libera voluntate pendet).[107]

Будући да од уније није било ништа, то је и помоћ у борби против Турака изостала.

ВИСАРИОН

митрополит бечкеречки

1609.

Епископ вретанијски Симеон на врло чудан начин дошао је до епископства. За епископа посветио ге је коринтски митрополит Козма у граду Ђуру и о извршеној

хиротонији издао му је синђелију 20. октобра 1607. Две године доцније, 1609, дошло је до признања ове хиротоније од стране Српске православне цркве. Синђелију је потписало свега седам митрополита, без патријарха, и међу потписницима се налази и име митрополита бечкеречког Висариона.[108] Другог помена о њему нема.

ВИСАРИОН

митрополит београдски

1612.

После митрополита Јоаникија катедру београдско-сремских митрополита наследио је митрополит Висарион, који се помиње 1612. године. Те године митрополит уписује у Поменик Пећке патријаршије своје родитеље: „раба своего Геѡргїа, рабѫ свою Станачю“. [109]

„О овом митрополиту нема више никаква помена, те је лако могуће да се доцније повукао у Св. Гору и можда је он онај владика Висарион, за кога се каже у једном рукописном Прологу манастира Хиландара, да 1621 „ѫбїенъ бысть владика Висарїонъ отъ Грькь НЕВЕРНЇИХ ВЬ САВЕТЕ“ (у Кареји?“).[110]

ВИСАРИОН

митрополит самоковски

1646 – 1682.

Митрополит Висарион први пут се помиње 1646. године у једном запису.[111] Његова епархија обухватала је „области Дупнице, и Разлога, и Ихтимана, и Самокова и њеног подручја“[112]. Поводом ступања на престо новог султана узео је нов берат и за њега платио 30. јуна 1649. године пешкеш у износу од 4.700 акчи.[113]

Приликом одласка патријарха Арсенија III (Црнојевића) на поклоњење Светом гробу у Јерусалим, у септембру 1682. године, са својом пратњом“ у Дупници су хаџије провели две ноћи у дому владике Висариона, који се, такође, придружио патријарху на путу за Свету земљу. На Крстовдан осветио је патријарх у Самокову воду (’и светују агиазму створих и окрописмо се и всех христиани благослових’)“.[114]

ВИСАРИОН

митрополит липовски и ђулски

1651.

После смрти митрополита Лонгина (Бранковића) дуго времена се није знало за јенопољске владике, јер су православни, након спроведене уније у Ердељу, остали обезглављени.[115]

Митрополит Висарион као бегунац појавио се 1651. у манастиру Ходошу и назвао се митрополитом Липове и Ђуле. У то време митрополит липовски и ђулски Софроније, који је платио пешкеш 6. октобра 1641,[116] налазио се у Русији, где је за манастир Ходош добио дарове у одеждама, књигама и новцу. Међутим, не зна се ништа о њему после повратка из Русије.

ВИСАРИОН

митрополит струмички

пре 1661.

Митрополитом струмичким постао је, по својој прилици, пре митрополита Симеона, 1668. године. Када је архиепископ охридски Атанасије поднео оставку 1661, своју катедру је уступио митрополиту Висариону.

Радослав Грујић га не помиње као архиепископа охридског. Вероватно је тај положај заузимао између архиепископа Атанасија, око 1660, и Арсенија, 1668. године.[117]

ВИСАРИОН

епископ бихорски

пре 1686.

Епископ Висарион помиње се у једном запису у Отачнику који је приложио манастиру Милешеви.[118]

ВИСАРИОН

митрополит цетињски

око 1647 – 1654.

У другој половини 1636. године римска Конгрегација за пропаганду упутила је као мисионара у јужно приморје ученог Франа Леонардија, родом из Трогира, свршеног филозофа и теолога, са докторском титулом. Леонарди је себи ставио у дужност „да спроведе унију Пећке патријаршије с Римом".[119] У том циљу је Леонарди убрзо ступио у везу са митрополитом цетињским Мардаријем, који се у преговорима са Римом око уније руководио „поглавито материјалним интересима".[120] Леонардијев помоћник је постао архиђакон цетињски Висарион од кога се очекивало да Леонардија повеже са патријархом Пајсијем у Пећи. До састанка је дошло у октобру 1642 године у Пећи, али без икаквих резултата. Исто се десило и у Црној Гори где „ни владика Мардарије, ни архиђакон Висарион нису ништа учинили у Црној Гори у интересу уније".[121]

Када је преминуо епископ Мардарије, још за живота старога патријарха Пајсија, каже Јован Радонић, дакле негде 1647. године, засео је на столицу епископа цетињскога архиђакон Висарион... Међутим, у недавно објављеном турском тефтеру читамо: „Ставка монаха именом Висо Висариона који је изазвао харања и смутњу. На основу арза садашњег кадије Црне Горе".[122] Стари пешкеш, у износу од 800 акчи, Мардарије је платио 16. априла 1651. године, што значи да је Мардарије био још у животу у пролеће 1651. године.

Сви су изгледи да се митрополит Мардарије повукао са епархије и своје место, у споразуму са Архијерејским сабором у Пећи, уступио свом архиђакону Висариону.

У оним тешким и смутним временима нови митрополит Висарион стао је на страну Млечића. „Радио је свом снагом да црногорска племена покрене на ратовање против Турака, свакако у споразуму с патријархом".[123] Оваквом политиком Висарион се замерио Турцима и морао је напустити Цетиње. „Епископ Висарион, наиме, писао је из Маина на млетачкој територији, 14. марта 1654. папи Иноценцу X да су га Турци изгнали са Цетиња и цркве у Црној Гори порушили. Колико су турске власти мрзиле експоненте Рима, види се и по томе што су у јесен 1654. неки Турци на путу из

Котора у Црну Гору напали на малоруског унијата Павлина Демског, игумана Максима и јеромонаха Киријака који су се враћали из Рима".[124]

ВИСАРИОН (Бориловић)

митрополит цетињски

1682 – 1692.

Први помен о митрополиту цетињском Висариону имамо из 1682. године у натпису на митри цетињског манастира: „Сїа всеосвященна митра скова се настоянїемъ и трѫдом и платою Станише Попова, од васи Нѣгуша, и приложи митрополїи Цетинской, храму рождства пресвете Богородице, и на благословъ владике Скендерїиского кѵрїе кѵр Висарїона, въ лѣто #.з.р.с. Рѫкоделиса маисторъ Андро ѿ места Рисна".[125]

Изгледа да је Висарион пре своје хиротоније, 1682, дао израдити у манастиру Хиландару цистерну за воду, о чему је сачуван следећи запис на цистерни: „Сїю истернѫ сагради протосиггел сербскїѧ патрїаршїи кѵр Висарїонъ за свою дѫшѫ ..."[126]

Митрополит Висарион је аутор једног записа у коме је „на невеликом простору и са мало речи успео да искаже толико много; и одушевљење које је у народу изазвао долазак царске војске на Косово и у Пећ".[127] У запису владика каже, између осталог: „ва лето #.з.р.с.и. егда бисть намь радость велїа и веселие наизглаголано, понѣже ва то лѣто прилѫчи се некоим божїем смотренїем прити воемь и начелникомь римскаго царства са силою многою и плѣнше и претѣраше богомрьзьки род царства Измаилева и скврни езикъ ѿ мѣста Косова и ѿ онихъ ѡкрьстних месть. И придоше до вѣликые цркъви дома Спасова, иже нарицает се Пек, архиепископия ѡтца ѡбитель и пресветлое сльнце, еже сияеть и лѫче испѫцает по васѣи земьи србьскои. И бист ва мале дни подрѫчна. Последи же вьздвигь се са вои своими христоненавистникь и домашни врагь паша Махмѫть–беговић, ѿ места Пећи, и паки восприе сию светѫю ѡбитель и ѡтачаство его место глаголемо Пек. Сиа вса быше божїемь попѫщением грѣх ради наших. И многа зла сам богомрьзьки варварь показа сеи светои ѡбители: васе расхити и разпраши, еже ѿ основанїа бѣше стѣжала..."[128]

О невољама које је наш народ имао оставио је сличан запис и новоизабрани владика нишки и лесковачки Рувим, који је у рукопису Цетињског манастира убележио: „Здѣ прїдох ва лѣто #з.р.ч.з. азь грѣшни Рѫвимь, владика наречени Нишу и Лѣсковцѫ, прїидох ва манастїр Цетинѣ ва Црнеи Гори ѿ велиє бѣде, кою презь да кажѫ свакь мѫдри може знати цо се чини къде се царство изменѫе тачїю, ѫви! ѫви! цю дочекасмо грѣх ради наших! Може богъ дати выѣети васем архиереом ѡбцега ѡца и патрїарха и свою епархїю, зане смо разагнати ѿ безбожнїх чедь. Въ тожде врѣме држецѫ саи манастирь са епархїе васеѡсвѣщени митрополитъ кѵр Висарионъ, емѫ же многа лѣта зане велми милѫе иноке".[129]

Исте године митрополит Висарион купио је рукописну књигу Житије светога Григорија, а касније је наредио да се испише божанствена служба, која је донета после његовог представљања, 1692, и откупљена од јеромонаха Саве ценом од четири златице.[130]

ВИСАРИОН II

митрополит дабро-босански

1690 – 1708.

Поставши митрополитом дабро-босанским, Висарион је резидирао у манастиру Бањи код Прибоја. У току Сеобе Срба 1690. манастир Бања је опустео и митрополит

Висарион је 1693. пренео седиште епархије у Сарајево. „Скромна његова резиденција, која се звала ћелија, сагрђена му је истом 1699. или 1700.“[131]

Поред своје епархије митрополит Висарион је управљао и „Соколском нахијом“ која је на десној страни Дрине. Вероватно је тада њему био потчињен сав онај део Зворничке епархије који није ушао у састав Ваљевске епархије. Као администратор тога дела Зворничке епархије посетио је 1693. манастир Ломницу. Године 1700. ишао је Висарион у Осат али се не зна да ли је тамо ишао као у своју или као администратор Зворничке епархије.

Умро је 14. августа 1708. године.

ВИСАРИОН

епископ ћустендилски

1715.

Висарион је изабран за епископа у првој половини 1715. године. Те године је потписао синђелију епископу вршачко-себешком као ипопсифије.

Посвећен је од патријарха пећког Мојсеја пре 27. јуна 1715. године, јер се тога дана већ потписао као „епископ бањски у подкрилију Осоговске планине“.[132]

ВИСАРИОН (Павловић)

епископ бачки

1731 – 1756.

У свим биографијама овог заслужног јерарха Сентандреја се помиње као његово родно место, иако то није никада доказано. Замонашио се у манастиру Крушедолу и дужи низ година био његов сабрат, а касније и настојатељ. Није нам познато када је отишао у Хиландар, где се 1720. помиње као даскал овога манастира. Исте године и у истом својству појавио се у Пећи код патријарха Мојсија (1712–1726) жалећи му се на тешке материјалне прилике у Хиландару. Мора бити да је оставио добар утисак на патријарха који га је узео за свога даскала и приликом канонских посета налазио се у његовој пратњи. Даскал Висарион се врло рано почео бавити песништвом и био је „претпоследњи од песника који су писали на српско-словенском“.[133]

Поставши протосинђелом „велике цркве“ у Пећи, Висарион је био повереник и посредник између Пећке патријаршије и Карловачке митрополије. „Он се ревносно старао да прикупи што више помоћи патријаршији... Када је Висарион 1730. прешао у клир Карловачке митрополије, по свој прилици у споразуму и са одобрењем патријарха Арсенија IV Јовановића с којим је и даље одржавао најпријатељскије везе, требало је по приведеном решењу Народноцрквеног сабора, да патријарх пошаље новог достојног повереника. И он је то сигурно учинио, али нам није познато ко је то био. Међутим, нема сумње да је Висарион Павловић и даље, као архимандрит крушедолски, а нарочито као епископ бачки (1731–1756), ревносно се старао за помоћ патријаршији све док се Арсеније IV налазио у Пећи.“[134]

После смрти митрополита Мојсија (1730) дошло је до борбе о митрополитски престо између државног кандидата Николе (Димитријевића), епископа темишварског, и народног кандидата Викентија (Јовановића), епископа арадског. Најодлучнији противници епископа Николе су били фрушкогорски монаси на челу са архимандритом крушедолским Висарионом.

Архимандрит Висарион је хиротонисан за епископа Бачког у Карловцима 17. маја 1731.

Чим је дошао у Нови Сад, ондашњи Шанац, епископ Висарион је у септембру исте године отворио латинску школу, која је имала свога ректора и наставнички колегијум. Префектом ове школе постао је јеромонах Дионисије (Новаковић), најученији богослов онога времена, а секретар школе је био јеромонах Арсеније (Радивојевић), потоњи несрећни епископ бачки. У науци су сачувана и два катихизиса настала у овој школи. Један потиче од поменутог јеромонаха Дионисија, а други од Василија Крижановског. Колики је био ниво наставе у овој школи види се и по томе што је један од њених ученика, Петар Милорадовић, студирајући медицину у Халеу, објавио 1765. „дело о догматима православне цркве".[135] Свршени ученици Висарионове латинске школе знали су читати и писати латински, а у то време је Угарска имала сенаторе који нису знали латински, а неки од њих су били и неписмени. „Могле су Висарионове школе постизати тај успех, јер оне 1755. и 1766. имају целу гимназију, и слуша их 61 и 76 ученика. Међу њима је и Теодор Јанковић из Каменице који ће 20 година касније реформисати српске народне школе, а да после исти посао настави у Русији."[136] Ове школе су се одржале читавих шездесет година и у нашем народу извршиле изванредну улогу.

Захваљујући енергичном и предузимљивом епископу Висариону, 1741. године и у Новом Саду подиже се зграда за болницу. Да би материјално обезбедио новосадске цркве, латинске школе и болницу, епископ Висарион је 1748, приликом парцелисања новосадског терена осигурао новосадској црквеној општини сто јутара земље.

У Новом Саду је 1740, да би се школовао свештенички подмладак, основао богословску школу која се звала „Духовнаја колегија" и издржавао је о свом трошку.

Имајући у виду издржавање свих ових установа, честе боравке у Бечу где је свршавао народне послове, а такође и репрезентацију, далековиди епископ Висарион је купио пустару Сириг која је имала неколико хиљада јутара. Њене приходе користили су у прво време бачки епископи, а потом сви епископи Карловачке митрополије све до наших дана.

Губитком својих поседа, хиландарски монаси, који су имали своје метохе у Карловцима и Новом Саду, путовали су по Аустроугарској и скупљали милостињу да би одржали манастир Хиландар. „У предусретљивости и дарежљивости према овим калуђерима предњачили су наши епископи, нарочито бачки епископ Висарион Павловић и митрополит Ненадовић, коме је Хиландар био 'Света лавра наша сербскаја'. Својим прилозима, а под утицајем поменута два архијереја, истакли су се највише грађани двеју најзнатнијих општина у Карловачкој митрополији, грађани Карловаца и Новога Сада."[137]

Епископ Висарион је двапут администрирао Карловачком митрополијом. Први пут после смрти патријарха Арсенија IV, а други пут после смрти митрополита Исаије (Антоновића).

Заслугом и заузимањем епископа Висариона, Матија Јелинек, управитељ Прве српске гимназије у Војводини, превео је са латинског на српски све повластице српскога народа у Угарској и тај превод је озваничен од стране царског комесара на Народно-црквеном сабору у Карловцима 1744. године.

Епископ Висарион умро је у Новом Саду 18. октобра 1756.

ВИСАРИОН (Љубиша)

митрополит цетињски

1882 – 1884.

Митрополит Висарион рођен је 14. јануара 1823. на Св. Стефану, Бока Которска. Стекавши монашко образовање, био је учитељ у манастирима Прасквици, Ре-

жевићу и Савини, а потом парох и учитељ у Пераству. Прешавши у Црну Гору постао је настојатељ манастира Мораче, чијим је и архимандритом постао.

Посвећен је за епископа захумско-рашког, са седиштем у манастиру Острогу, 8. септембра 1878. године. Митрополитом Црне Горе и Брда постао је 6. децембра 1882. године. Његов рад на реформи црквено-просветног живота прекинут је смрћу 14. априла 1884. на Цетињу.

ВИСАРИОН (Костић)

епископ банатски

1951 – 1979.

Епископ Висарион (у свету Дејан Костић) рођен је 14. јула 1910. у Темишвару, од оца Слободана, конзисторијалног бележника, и мајке Паулине. По оцу и по мајци потицао је из старих свештеничких породица. Основну школу завршио је у Темишвару, а гимназију у Будимпешти. Дипломирао је на Богословском факултету у Београду 1933, а потом је био професор новооснованог српског одељења на државном лицеју у Учитељској школи за Србе у Темишвару.

Замонашен је у манастиру Беочину (где му је ујак др Јоаким био дуго година настојатељ манастира) од стране архимандрита Доситеја (Ђорића) 1935. године. Рукоположен је за ђакона у Недељу православља 1937. од патријарха Варнаве, а у чин презвитера на исти празник 1941. од патријарха Гаврила. Достојанством синђела одликован је 1945. године од митрополита Јосифа.

За суплента Богословије у Сремским Карловцима постављен је 1937. и одмах додељен на рад у канцеларију Светог архијерејског синода. Пошто је положио чиновнички испит са одличним успехом, упућен је у Атину да тамо положи докторски испит из области патрологије.

На првом послератном редовном заседању Светог архијерејског сабора 1947. изабран је за викарног епископа топличког. За епископа је хиротонисан у Саборној београдској цркви 29. јуна 1947. од патријарха српског Гаврила митрополита скопског Јосифа и црногорско-приморског Арсенија. За епископа упражњене Епархије банатске изабран је 1951. године, а 1952. поверена му је у администрацију Темишварска епархија.

ВИСАРИОН (Костић)

По доласку у Вршац извршио је нову поделу Банатске епархије према географским, комуникативним и административним условима, а владичански двор, који је након Другог светског рата био одузет од Цркве, вратио у власништво Банатске епархије.

Умро је у Вршцу 1. децембра 1979. године сахрањен у вршачкој Саборној цркви.

ВЛАДИМИР (Буковски)

„епископ предела зетских"

1756.

Када је Црна Гора била у тешким приликама, појављује се на Цетињу Владимир (Буковски), Рус по националности. У чин јеромонаха рукоположио га је угро-влашки митрополит Данило. „Био је један од оних летећих калуђера, које су у благој ироније називали васељенскима, а који су се верали по свету, просили милостињу, служили где нађу места, преметали се у све, не презајући ни од каквих средстава да дођу до новаца и куповали почасне чинове где стигну и нађу."[138] Иако је Српска православна црква била у тешком материјалном положају, архимандрит Владимир (Буковски), сабрат светогорског манастира Дионисијата, добио је 1. априла 1752. дозволу од патријарха пећког Атанасија да може скупљати прилоге на територији Пећке патријаршије.

Када се архимандрит Владимир појавио, црногорске владике Сава и Василије рукоположили су га за „епископа предела зетских који се налазе у њиховој епархији" и 30. октобра 1756. издали му потврду о хиротонији. Будући да су црногорске владике очекивале напад Турака и биле несигурни за свој положај, новорукоположеном епископу Владимиру издали су следећу пуномоћ. „Послије посвећења предадосмо му, као Великорусу, све ствари које даровали бјеху овоме светоме манастиру цар Петар Велики и његова кћер царица Јелисавета да, ако би Турци нашу земљу похарали и нас два архијереја побиједили или погубили, ови архијерej зетски узме све речене ствари и понесе на чување у руску државу."[139]

Није нам познато колико се дуго епископ Владимир задржао у Црној Гори после свога посвећења, јер се већ 1757. године обрео у Русији. Овде му је забрањено не само служење, већ и излазак из Симонова манастира. О његовом случају расправљао је и Свети синод Руске цркве и 7. октобра 1757. донео одлуку „да је неправилно добио архијерејски сан, за доказ чега наводе се одредбе канонске, против којих су се огрешили митрополити црногорски, кад су га посветили; да се протера и никад у Русију не пусти, а да границе руске не пређе, да му се не дозвољава звати и архијерејем".[140]

Свети синод је о овој својој одлуци обавестио и пећког патријарха „коме црногорска држава припада".[141]

ВЛАДИМИР (Боберић)

ВЛАДИМИР (Боберић)

епископ бококоторски

1911 – 1917.

Владимир (у свету Владислав Боберић) рођен је 3. новембра 1873. године у Српској Кларији, Банат, од оца Младена, свештеника, и Анете Машировић, синовице патријарха Самуила (Машировића).

Основну школу завршио је у Врањеву, гимназију у Новом Саду и богословију у Сремским Карловцима. На позив митрополита дабро-босанског Николаја (Мандића) прешао је у Сарајево, где је након положеног катихетског испита постављен за редовног професора сарајевске гимназије.

Замонашен је од митрополита Николаја у манастиру Озрену и на постригу добио име Владимир. Пошто је рукоположен у чин ђакона и презвитера, постављен је за професора Рељевске богословије.

Као привремени ректор богословије, именован је 10. октобра 1911. године за епископа бококоторског.

Бавио се катихетиком, канонским правом и врло успешно црквеном музиком, оставивши за собом доста запажених композиција.

Умро је у Будимпешти 17. фебруара 1918. године, а сахрањен је у Врањеву у Банату.

ВЛАДИМИР (Рајић)

епископ рашко-призренски

1947 – 1956.

Владимир (у свету Љубомир Рајић) рођен је 11. јануара 1882. у Ужицу. Завршио је Витанску духовну семинарију и Московску духовну академију. Дуго година био је професор гимназије у Београду. Пошто је обудовио, замонашен је од патријарха Варнаве у манастиру Раковици. Рукоположен је у чин ђакона 10, а за јеромонаха 13. маја 1937. године и постављен за уредника *Гласника Српске православне цркве*. Хиротонисан је за епископа мукачевско-прјашевског 30. октобра 1938. године у Београду. У овој епархији задржао се до априла месеца 1941. године, када је затворен и након неколико месеци протеран за Србију. Пошто је већи део његове епархије после Другог светског рата припао Руској православној цркви, а Прјашчевина уступљена Чешкој православној цркви, изабран је 20. маја 1947. за епископа рашко-призренског.

Умро је 14. фебруара 1956. у Призрену и сахрањен на призренском гробљу.

ВЛАДИМИР (Рајић)

ВЛАДИСЛАВ (Митровић)

митрополит дабро-босански

1967 – 1992.

Митрополит Владислав (у свету Војислав Митровић) рођен је 1913. у Старом Селу код Гламоча, Босна, од оца Исаије, књижевника, и мајке Стаке. Основну школу завршио је у Гламочу, гимназију у Приједору, богословију у Сарајеву и Богословски факултет у Београду.

У жељи за усавршавањем у историјским наукама, уписао се на Филозофски факултет у Београду (историја Византије, општа и национална историја) и дипломирао са одличним успехом на тему: Богомилство у Византији.

Пре избора за епископа службовао је у црквеном суду у Бањалуци (1932–1935), а од 1940. до 1950. године био је вероучитељ у разним местима Босне и Србије. Године 1950. постављен је за професора Богословије светога Саве у манастиру Раковици.

ВЛАДИСЛАВ (Митровић)

Замонашен је 15. маја 1952. године у манастиру Раковици од митрополита дабро-босанског Нектарија. Рукоположен је у чин ђакона на Видовдан 1952. а у чин презвитера на Св. Саву 1953. године. Исте године је одликован достојанством синђела, а 1955. године је произведен у чин протосинђела.

Изабран је за епископа захумско-херцеговачког 1955. године хиротонисан 31. јула исте године у београдској Саборној цркви.

Намучен у личном животу, епископ Владислав је дошао у разорену и напаћену Херцеговину. Скоро четрдесет година је обнављао храмове, манастире и духовни живот, а при крају живота доживео је рушење свега онога што је обновио и сазидао са онима који су му били верни и одани.

После смрти митрополита дабро-босанског Нектарија 1966. године постао је администратор Епархије дабро-босанске, а 1967. године, по жељи Св. арх. сабора, и митрополит те епархије.

Велики труд и самопрегоран рад и у овој епархији уродио је плодом, јер сав његов мукотрпни живот био је посвећен само Цркви. Пошто је и у новој епархији све обновљено, и у њој је порушено све оно што је четврт века зидао. Животни крај овог честитог српског јерарха био је у сваком погледу болан и пун разочарења у оне којима је највише веровао. Умро је ван својих епархија, изван Херцеговине којој је дао себе самог, у Ваљеву 13. септембра 1992. године, као архијерej без епархије, јер је на мајском сабору 1992 умировљен, и сахрањен у манастиру Докмиру код Уба.

ВЛАХО

епископ призренски

око 1346.

Епископ Влахо помиње се „у попису имања Св. Богородице Хтетовске, који је вероватно настао око 1346. године“[142] Претпоставља се да је Влахо био епископ призренски пре епископа Георгија (Маркуша).

1 Марија Јанковић *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 139.
2 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, Београд 1982, 353.
3 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњеги века*, Хришћанско дело, III, Скопље 1937, 257.
4 Исто, 258
5 Љуб. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, споменици, поменици, записи итд.*, Споменик Српске краљевске академије, Београд 1890, 177.
6 Сава Петковић, *Опис рукописа манастира Крушедола*, Сремски Карловци 1914, 227.
7 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 159.
8 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира св. Тројице код Пљеваља*, Споменик Српске краљевске академије, 56, Београд 1922, 25.
9 *Др Иринеј Ђорђевић, епископ далматински о Патријарху Варнави*, Гласник Српске православне цркве, Сремски Карловци 1937, 458.
10 Др Благота Гардашевић, *Организационо устројство и законодавство Православне цркве између два Светска рата*, Српска православна црква 1920–1970, Београд 1971, 61.
11 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 4300.
12. Мил. С.Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље, VIII (XXIII), Београд, 1964, 51.
13 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира св. Тројице код Пљевиља*, 25.
14 Исто.
15 Љубица Штављанин-Ђорђевић, *Један недовољно познат поменик за времена деспота Ђурђа Бранковића*, Археографски прилози, 9, Београд, 1987, 341.
16 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* III, 5572.
17 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 106.
18 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 471.
19 Радован Самарџић, *Српска православна црква у XVI и XVII веку*, Историја српског народа, III том, Београд 1994, 25.
20 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 796.
21 Исто, 819.
22 Александар Младеновић, *Записи из XVI, XVIII и XVIII века у рукописним књигама манастира Грачанице*, Археографски прилози, 2, Београд 1980, 208.
23 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 813.
24 Исто, 861.
25 Владимир Мошин, *Ћирилски рукописи Повијесног музеја Хрватске и Копитареве збирке*, Београд 1971, 174.
26 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1321.
27 Исто, IV, 6985.
28 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 151.
29 Исто.
30 Исто, 152
31 Исто, 160.
32 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*,I, 1888.
33 Е[пископ] Н[икодим] М[илаш], *Православна Далмација*, Нови Сад 1901, 320.
34 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2670.
35 Др. Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија. Историјско-статистички преглед*. Споменица о Српском православном владичанству пакрачком, Нови Сад 1930, 134.
36 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у 18 веку*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Ср. Карловци 1931, 236.
37 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2888.
38 Д. Р., *Писма патријарха српског Атанасија будимском владици Василију Димитријевићу*, Српски Сион, Ср. Карловци 1905, 560–561.
39 Д. Р., *Писма студеничких калуђера*, Српски Сион, Ср. Карловци 1904, 665–666.

40 Др Душан Ј. Поповић, *Срби у Војводини*, II, Нови Сад 1959, 210.
41 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд, 1993, 211.
42 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*,II, 3111.
43 Рад. М. Грујић, *Лична властелинства српских црквених претставника у XIV и XV веку*, Гласник скопског научног друштва, X, Скопље 1934, 50–51.
44 Исто, 52
45 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 167.
46 Исто, 52
47 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 221.
48 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVI века*, 109.
49 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 10039.
50 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 289.
51 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, 82.
52 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих акапа Цариградске патријаршије*, Богословље, VI, Београд 1933, 116
53 Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, I, Сарајево 1985, 212.
54 Душан Ј. Поповић, *Срби у Будиму*, Београд 1952, 210.
55 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у 18 веку*, 225.
56 Исто, 14.
57 Исто, 15.
58 Исто, 13
59 Исто, 226
60 Исто, 229–230
61 Исто, 235
62 Исто, 237
63 Рад. М. Грујић, *Тражење митрополита Исаије Ђаковића 1708. да му се да место у угарском парламенту*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VIII, Сремски Карловци 1935, 112.
64 Д. Руварац, *Како је дошло до темишварског сабора 1790*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, II Сремски Карловци 1929, 226.
65 Димитрије Руварац, *Живот и радња Виђентија Јовановића, архиепископа српског и митрополита београдског и карловачког*, Српски Сион, Нови Сад 1893, 712.
66 Исто, 714
67 Исто.
68 Исто, 733
69 Исто.
70 Исто, 746
71 Јохан Хајнрих Швикер, *Хисшорија уницаћења Срба у Жумберку*, Крагујевац 1991, 27.
72 Др Рајко Веселиновић, *Шабац и шабачка нахија (дистрикт) од 1683. до 1739*, Шабац у прошлости, књ. 1, Шабац 1970, 316–317.
73 Исто.
74 М. Јакшић, Д. Руварац, *Виђентије Стефановић, митрополит београдски, а затим патријарх српски*, Споменик Српске краљевске академије, LXII, 1925, (Приказ), Гласник Историског друштва у Новом Саду, I, Сремски Карловци 1928, 161.
75 Исто.
76 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 3052.
77 Никола Радојчић, *Српски историчар Јован Рајић*, Београд 1952, 47.
78 Исто, 49.
79 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XX века*, Београд 1950, 630.
80 Лазар Мирковић, *Хеортологија или историјски развитак и богослужење празника православне источне цркве*, Београд 1961, 22.
81 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 630.
82 Исто, 631

83 Исто, 632
84 С., *Новопосвећени епископ др Викентије Вујић*, Гласник Српске православне цркве, Сремски Карловци 1932, 567.
85 Др Владимир Р. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950, 335.
86 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 158.
87 Исто.
88 Стеван Димитријевић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Споменик Српске краљевске академије, LIII, 1922, 202.
89 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 5886.
90 Исто, I, 1766.
91 Гласник Српског ученог друштва, 67, 282.
92 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи натписи*, I, 353.
93 Момчило Спремић, *Слом Црнојевића*, Историја српског народа, II, Београд 1994, 419.
94 F. Miklosich *Monumenta Serbica*, Viennae 1858, 533.
95 Исто, I, 404.
96 Здравко Кајмаковић, *Зидно сликарство у Босни и Херцеговини*, Сарајево 1971, 123.
97 Сретен Петковић, *Раздобље прилагођавања. Уметничка стварања од турских освајања до 1557. године*, Историја српскога народа, III–2, Београд 1994, 340–341.
98 Ст. М. Димитријевић, *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, Црква, календар Српске православне патријаршије за преступну 1948. годину, Београд 1948, 57.
99 Исто.
100 Исто, 57–68.
101 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 790.
102 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
103 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 4418.
104 Исто, 4329.
105 Радован Самарџић, Рајко Л. Веселиновић и Тома Поповић, *Срби под туђинском влашћу 1537–1699*, Историја српског народа, III, први том, Београд, 1994, 323.
106 Исто.
107 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 9
108 Исто, 48.
109 Др Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина, I, Нови Сад 1939, 391.
110 Исто.
111 Светозар Матић, *Опис рукописа Народне библиотеке*, Београд 1952, 161.
112 Радмила Тричковић, *Српска црка средином XVI века*, 145.
113 Исто.
114 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 378.
115 Исто, 444.
116 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 161
117 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 176.
118 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1861.
119 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 136.
120 Исто, 137.
121 Исто, 298
122 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 158.
123 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 396.
124 Др Јован Радонић, *О Македонцу Мардарију, владици цетињском у првој половини XVII века*, Историјски записи, VII, књ. X, Цетиње 1954, 412.
125 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1790.
126 Исто, 1792.

127 Мирослав Пантић, *Књижевност на тлу Црне Горе и Боке Которске*, Историја српског народа, III, други том, Београд 1994, 237.
128 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 7163.
129 Исто, 7165
130 Исто, I, 1953.
131 Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, I, 128
132 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 7451
133 Ђорђе Сп. Радојичић, *Творци и дела старе српске књижености*, Титоград 1963, 359.
134 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у 18. веку*, 32.
135 Васа Стајић, *Културна прегнућа новосадских Срба*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, V, Сремски Карловци 1933, 105.
136 Исто.
137 Ј. Богичевић, Др. М. Костић: *Хиландарски метоси у Карловцима и Новом Саду*, Летопис Матице српске, књ. 313, 485–191 (Приказ), Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1933, 345.
138 Стеван Димитријевић, *Грађа за српску историју из руског архива и библиотека*, 78.
139 Исто,79.
140 Исто, 81.
141 Исто.
142 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, 145.

Г

ГАВРИЛО

епископ дабарски

XIII век

Помиње се у једном позном акатисту Св. Сави са епитетом „кротки Гаврило“.[1]

ГАВРИЛО I

митрополит скопски

XV век

Митрополит Гаврило, који нам је познат само по имену, заузимао је положај митрополита скопског у петнаестом веку пре митрополита Атанасија (1497).[2]

ГАВРИЛО (Аврамовић)

митрополит дабро-босански

пре 1578 – 1588.

Митрополит дабро-босански Гаврило управљао је Дабро-босанском епархијом из манастира Рмња, из кога је, заједно са монасима, морао избећи. Не зна се тачно када је напустио Рмањ и прешао у Хрватску. Пошто се његов наследник Аксентије помиње 1589. године,[3] сеоба је свакако уследила пре тога. Наиме, 1578. године митрополит Гаврило је, као егзарх пећког патријарха поставио новог игумана манастира Крке. Иначе, за име митрополита Гаврила се везује подизање манастира Гомирја и обнова манастира Марче.

ГАВРИЛО II

митрополит скопски

1581.

Митрополит Гаврило помиње се као скопски митрополит у једном Зборнику Хљудове библиотеке у „једноверческом манастиру“[4] код Москве из 1581. године.

За његово време је јеромонах Арсеније преписао једно житије у манастиру Светог архангела Михаила и Гаврила у Скопској Црној Гори у селу Кучевишту.

ГАВРИЛО

митрополит зворнички

пре 1627.

Не зна се тачно када је митрополит Гаврило заузео катедру зворничких митрополита. Резидирао је, вероватно, у манастиру Свете Тројице на реци Тамни, где је и умро 11. јануара 1627.

ГАВРИЛО (Предојевић)

епископ марчански

1642 – 1644.

После смрти епископа марчанског Максима (Предојевића), граничарске српске старешине су затражиле, 1642, да им се за епископа постави Максимов рођак јеромонах Гаврило. Овој акцији се успротивио загребачки бискуп Бенко Винковић, који је желео да се то место попуни кандидатом римокатоличке вере коме би онда лакше било да сав живаљ своје епархије преведе у римокатолицизам. Цар Фердинанд III је ипак усвојио молбу српских граничара и за епископа марчанског је потврдио, августа 1642, јеромонаха Гаврила.

„Из писма угарског канцелара, Ђорђа Липаја, бечком нунцију Гаспару Матеји, од 12. октобра 1642, види се да је цар Фердинанд III наредио новоименованом епископу Гаврилу Предојевићу да пође у Рим и онде даде од себе исповед католичке вере, после чега да буде рукоположен за унијатскога епископа“.[5]

Међутим, јеромонах Гаврило није отишао на рукоположење у Рим већ у Пећ где га је рукоположио патријарх пећки Пајсије. Међутим, архипастирство епископа Гаврила није дуго трајало, јер је већ у јуну 1644. године умро.

ГАВРИЛО

митрополит новопазарски

1643.

За новопазарског митрополита Гаврило је постављен након свргнућа његовог претходника митрополита Максима“ на основу арза монаха Пајсија, пећког патријарха“.[6]

Пешкеш је платио 25. јула 1643. године.

Свети ГАВРИЛО I (Рајић)

патријарх пећки

1648–1655; 1659.

После свргнућа митрополита Новопазарског и рашког Максима „на основу арза монаха Пајсија, Пећког патријарха“[7], за новог митрополита Новопазарског и рашког изабран је Гаврило (Рајић), дотадањи митрополит смедеревски. Пешкеш је платио 25. јула 1643. године.

Као рашки митрополит затекао је запустели манастир Св. архистратига Михаила и Гаврила у поткриљу планине Ковиљ. Овде је подигао неколико келија и воденицу, ослободио је манастирску земљу која је запустела и за коју се није знало, а

такође и докупио неколико њива и ливада и приложио овом манастиру у коме је и сам неко време пребивао.[8]

После смрти патријарха Пајсија, 3. новембра 1647. године, изабран је за новог патријарха пећког у манастиру Морачи почетком 1648. При ступању на патријарашки престо, патријарх Гаврило је кесим у износу од 100.000 акчи платио у руке Мехмед-аге.[9] Берат је обновио приликом промене на турском престолу, 4. јула 1649. године[10], а плаћао годишњи кесим: 4. јануара 1650[11], 27. новембра 1650[12], 24. фебруара 1652[13], 10. јула 1652,[14] 12. августа 1653,[15] и 31. маја 1654. године.[16] Даље није плаћао кесим, јер је отпутовао у Русију а патријарашки престо попуњен је новом личношћу.

Већ 1649. године, патријарх Гаврило путује у Цариград „да покуша олакшати тешко стање Пећке патријаршије код новога режима у Цариграду који је, 10. августа 1648. срушио и дао удавити Султана Ибрахима и довео на престо његова малолетна сина, Мехмеда IV."[17] Да ли је било неких резултата приликом ове посете није познато.

Вероватно је патријарх Гаврило и због тешких материјалних прилика у којима се налазила Пећка патријаршија, предузео канонску посету Старом Влаху. Том приликом је, као и други епархијски архијереји, био присиљен да од парохијског свештенства, манастира и народа убира допринос ради испуњења материјалних обавеза према турској државној благајни, која је о томе строго водила рачуна. У том циљу је патријарх отишао у посету Влашкој и крајевима на доњем Дунаву.

Овакво тешко стање у Пећкој патријаршији покушала је да искористи Римска курија која је у српске крајеве упутила мисионара Павлина Демског. Са патријархом Гаврилом Павлин се састао у манастиру Светога Ђорђа у Будимљу код Берана, а призренски бискуп Фране Сојимировић средином 1652. године на Косову. Разговори су вођени о унији, о миру између хришћана и о политичким питањима.

Крајем 1653. године патријарх Гаврило је кренуо у Русију и на Бадњи дан исте године срео се са митрополитом требињским Арсенијем. По Арсенијевом исказу, приликом саслушања у Москви, патријарх је дошао у Трговиште на позив влашког војводе Матије Басарабе да га „измири с козачким хетманом Богданом Хмељницким". Међутим, Јован Радонић је био мишљења да је патријарх „ишао у Русију поглавито у интересу балканских православних хришћана које је требало ослободити од турског јарма".[19] Све ово говори да је патријарх Гаврило био политичке природе и да је следио „стопама својих предходника, Јована и Пајсија"[20] и радио на ослобађању балканских народа од Турака па чак и учествовао у завери балканских старешина. У тој завери „били су Петар Парчевић, потоњи надбискуп марцијанопољски, Кирило, митрополит трновски и ранији цариградски патријарх Партеније II, као и српски патријарх Гаврило".[21] У том контексту треба схватити и патријархов пут у Русију, који је предузео из политичких разлога, а такође и у циљу тражења материјалне помоћи за своју сиромашну патријаршију која је била у веома тешкој ситуацији.

„За време бављења у Русији, патријарх Гаврило уживао је велико поверење цара Алексија Михајловића и патријарха Никона",[22] али се не бисмо могли сложити са тврђењем Јована Радонића да је неко време чак „заступао патријарха Никона, како се види из писма Никонова, упућеног" о свјатјем Дусје брату нашему сослужебнику Гаврилу, архиепископу Петцкому и серпскому патриарху".[23] Наиме у званичном општењу сви православни архијереји обраћају се један другоме као „саслужитељи" и према томе, у „саслужебнику" треба видети само једну уобичајену фразу која се употребљава од давнина.

За време патријарховог боравка у Русији, 25. септембра 1654. године посетио је „србску земљу" јерусалимски патријарх Пајсије дошавши у манастир Крушедол.

Из сачуваних записа сазнајемо да је патријарх Гаврило био велики књигољубац. У манастиру Сретењу у Овчару пронашао је 1650. типик запустелог манастира Ариља, узео га и однео у Пећ, а Сретењу даде „др8г8 кнїг8 типикь 8 замен8".[24]

За његово време, 1651, у Врхобрезници, близу Пљеваља "сьписа се си месечникъ."[25]

Епископу нишавском Лонгину, патријарх је поклонио књигу „хиротонїѧ грочањске црькве" 4. маја 1651,[26] а цркви Благовештења Пресвете Богородице на реци Тисовици, у селу Штиткову, Пентикостар.[27] Иначе, ову цркву је из основа подигао.

Приликом свога доласка у Русију, патријарх Гаврило је донео књигу „Типик избраније многоје от 34 книг на латинскују јерес цареградскаго патријарха Михаила Кавасила".[28] Патријарх је „молио да би цар Алексије и патријарх Никон наредили да се та књига наштампа и њему преда".[29] Што се тиче аутора „Патријарх Гаврило навео је ту погрешно писца тога списа. Није то Патријарх цариградски Михаило Кавасила, него солунски митрополит Нил Кавасилас (Καβάσιλας), познати писац XIV века који се истакао као противник учења Римске цркве."[30]

Сви су изгледи да је патријарх Гаврило желео да остане у Русији имајући на уму тешко стање у којему је оставио Патријаршију. То га је и руководило да се писмено обрати патријарху Никону и замоли га да помогне православнима у Србији.

Због патријарховог одсуства распала се и Патријаршија са својим вишим и нижим свештенством. Осетивши „сву горчину живота у туђини, а још више када је остао усамљен, пошто је своју пратњу упутио натраг у Србију, Молио је стога и патријарха Никона и цара Алексија Михајловића да му дају отпуст да, заједно с антиохијским патријархом Макаријем, оде у Свету земљу и поклони се гробу Христову."[31] Међутим, патријарх није отишао у Свету Земљу већ се вратио у Србију где је затекао новога патријарха Максима. Наиме, патријарх Гаврило писао је српским властима да изаберу новога патријарха сазнавши о пропадању Пећке Патријаршије. Његов покушај да поново заузме престо Св. Саве није успео.

Патријарх Гаврило, оклеветан да је утицао на руског цара да зарати са Турцима обешен је у Бруси. Сахранио га 18. јула 1659. године презвитер Павле.

ГАВРИЛО

епископ арильски и жички

1651.

Помиње се као сведок приликом давања студеничког еванђеља у залог 1651. године.[32]

ГАВРИЛО I

митрополит нишки

1655.

Митрополит Гаврило се помиње у једном турском дефтеру који се односи на време од 1640. до 1655. године у којем се каже: „Дошао је на место монаха именом Герасима, који је умро".[33]

ГАВРИЛО (Мијакић)

епископ марчански

1663 – 1670, 1686.

После смрти епископа марчанског Саве појавила су се четири кандидата и након дуже борбе постављен је за епископа марчанског јеромонах манастира Марче Гаврило (Мијакић), родом из Ђура, као најспособнији од све четворице. „Но пошто

се бојао отпора католичке средине цара Леополда и утицајног бискупа Петретића, Гаврило Мијакић, са писмима српских старешина и уверењем да га желе за свога епископа, није отишао у Пећ на посвећење него у Молдавију. Онде га је у августу 1663. посветио за вретанијског епископа сучавски и молдавски архиепископ Сава Бистрички."[34]

У загребачком бискупу Петру Петретићу, епископ Гаврило је имао жестоког противника, а положај му се погоршао и због побуне Стевана Осмокруга 1666. године. Свој положај је покушао да поправи посетом Риму, али у томе није успео. Цар Леополд је одузео епископу Гаврилу владичанство 1668. године, поставиши унијата Павла Зорчића, а када је, 1670. откривена завера грофова Зринског и Франкопана, у коју је био уплетен и епископ Гаврило, он је „ухваћен, окован и одведен у затвор у Грац, а одатле у Гладско у Шлескоj". Овде је, 1686, епископ Гаврило завршио свој мученички живот. „ Са епископом Мијакићем завршава се први период историје православне марчанске епископије, а с Павлом Зорчићем почиње период насилне уније Срба у Славонији".[35]

ГАВРИЛО

епископ славонски

1715 – 1716.

У рукопису манастира Ораховице епископ Гаврил помиње се у низу од четири славонска епископа: „Прежде бивши епископи славон.: Василїи ѕ лѣтѕ 1707, по немѕ Гаврїилъ, Аданасъи, Никифоръ у лѣтѕ 1735".[36]

Пре избора за епископа био је у служби патријарха Арсенија. Приликом једне патријархове посете Бечу, 1706, у току богословске расправе са римокатолицима физички је напао Петра Бакића, потоњег бискупа ђаковачког (1716–1748), који је вређао православне и неповољно се изражавао о православној цркви.

Претпоставља се да је на пакрачком гробљу озидао храм који је по њему назван „Гавриница".

Будући веома темпераментан, долазио је често у сукоб са потчињенима. Сличан њему по нарави, убио га је у стању афекта поп Стојан.

ГАВРИЛО (Георгијевић)

митрополит рашки

1739 – 1790

Услед неуспеха ћесарове војске у аустријско-турском рату, са патријархом Арсенијем IV је избегао, 1737, и митрополит рашки Јефтимије (Дамјановић). На његово место је дошао Гаврило (Георгијевић) који је катедру заузимао од 1739. до после 1751. године.

Митрополит Гаврило је 16. августа 1751. издао своју синђелију Бјелоречкој парохији коју је упутио да дужну миријy плати попу Михаилу или његовом егзарху,[37] а касније и синђелију кућанској парохији. Митрополит, наиме, извештава кнежеве, кметове и православне вернике да им је поставио попа Михаила на поменуту парохију у чији састав улазе села: Кућани, Негбина, Бурађи, Јасенова, Бијела Река и Ајковица.[38]

ГАВРИЛО II (Михић, Михајловић)

патријарх пећки

1752.

После смрти митрополита дабро-босанског Мелетија, 1741, „постави се на владичанство Гаврил митропол, босанским“[39] Родом је био из Сарајева. Као син Михајлов презивао се Михајловић. Међутим, два записа[40] га називају Микићем, а Радослав М. Грујић[41] и Војислав Богићевић[42] Михић.

Већ прве године свога архијерејствовања потписао је пролог који је јеромонах Атанасије (Кецман) поклонио манастиру Рмњу за свој вечни помен и његовог сина презвитера Саве.[43]

Име митрополита Гаврила, који је освећивао антиминсе почевши од 1749, налази се на антиминсима све до 1754. када већ није био у животу. Зато је на два места и избрисано његово име, јер су издати после његове смрти, а потписао их је архијереј који их је издао за богослужбену употребу.

По налогу патријарха пећког Атанасија (Гавриловића), митрополит Гаврило је посветио архимандрита Симеона (Кончаревића) за епископа далматинског у манастиру Дужима и о томе му издао одговарајућу грамату 15. септембра 1751. године.[44]

Поред поменуте хиротоније, забележена је још хиротонија коју је извршио 6. октобра исте године у манастиру Свете Тројице над свештеничким кандидатом Видом, кога је и замонашио“ и надене име мени, каже Вид, Василїе попъ Гоиковићъ по ѕдовцвѕ, и попова .м̄. цркви Надомрка (?) ѕ рамѕ светаго Димитриа“.[45]

Митрополит Гаврило није остао на својој катедри до избора за пећког патријарха, јер „в лѣто господнѥ 1752. мѣсеца маиа 4. нїзложенїе с престола босанскїе мїтрополїи Гаврїла Мїхїћа в Травнїке прї корте светлаго господина везїира Ахмет–-паше Ъѕпрїлїћа, ї оглашенїе вь Сараеве прї сѕдейском доме сего месеца в 10-ѫ день.“[46]

Збачени митрополит Гаврило је исте године постао пећким патријархом“ после Атанасија II и да му је берат издат 6. X 1752. год. рачунајући по грегоријанском календару (27 зилкаде хиџр. 1165). Али он је пре истека 50 дана од дана кад му је издат ферман умро, а на његово место је дошао његов имењак Гаврило син Николин, пре тога митрополит нишки“.[47]

Будући да је свега око педесет дана био патријарх, за „своје савременике он је био 'мними' патријарх: Да се зна когда се постави мними патриарх Гаврїл лѣта 1752“.[48]

Патријарх Гаврило (Михајловић) није ни устоличен, а патријаршијско право је предао, пет дана пре своје смрти митрополиту нишком Гаврилу.

ГАВРИЛО III (Николин)

патријарх пећки

1752.

Пет дана пред своју смрт, патријарх пећки Гаврило II. (Михајловић) предао је „патријаршијско право“ – престо – који никада није ни заузео, јер су га болест и смрт спречили, митрополиту нишком Гаврилу.

Митрополит нишки Гаврило се помиње у једном запису, 27. јуна 1752. године[49], у вези са архијерејском хиротонијом архимандрита Пајсија (Лазаревића), сабрата манастира Пиве, који је изабран за митрополита дабро-босанског, а коју су извршили патријарх пећки Атанасије, митрополити: нишки Гаврило, ваљевски Пајсије и велетски Дионисије.

Обавештавајући великог везира о смрти патријарха Гаврила II, Гаврило (Николин) му, између осталог, пише: „Његовом смрћу звање патријарха је остало упражњено, потписани ваш слуга још као митрополит Ниша који припада епархији Пећке патријршије, прихватио је Патријаршију и држи је од 1 дана месеца мухарема. Овај ваш слуга је поново исплатио државној благајници уобичајени поклон, исто тако сваке године плаћа надлежним местима суму која се отсеком плаћа а тако исто и канцеларискe таксе. На пет дана пре своје смрти поменути покојник овом вашем слузи је од своје добре воље уступио и предао своје патријаршиско право уз услов да се сума коју је он, поменути покојник, за исплату мириског поклона и остале канцеларискe и друге трошкове и таксе по признаницама узајмио, врати свакоме оном који буде показао његову признаницу а и да се никако не узима у поступак тражња његових наследника, ако би се у току времена појавили и захтевали на дотичним местима да им се врате трошкови учињени око исплате мирског поклона и остали издаци и таксе наводећи: „онај чији смо ми наследници умро је пре но што је примио патријаршиско право (следовање). Он је мени предао и свој берат, и својим печатом потврђену претставку о свом повлачењу предао ми је у руке. За то молим да се изволи милостиво наредити да ми се подари и удели високославни берат на упражњено звање поменутог покојника уз услове како је од старине уобичајено“.[50]

У вези са новонасталом ситуацијом у Пећкој патријаршији, дефетердар је поднео великом везиру свој извештај у коме каже за патријарха Гаврила II: „Пошто је према извештају Одељења за сталне дохотке од епископија поменути Гаврило положио у месецу зилкаде године 65 ирсалију и мириски поклон, па пошао за своје место. У путу је, нападнут, од неке смртне болести, умро.

... Поменути калуђер други Гаврило, син Николин, својим печатом потврђеном претставком молио је да се звање патријарха и право патријаршиско од дана када је поменути њему то уступио, од месеца мухарема године -66, пренесе на њега. Показао је и печатом поменутог покојника потврђену претставку о томе да се одрекао у његову корист“.[51]

С обзиром да је Гаврило био пећки патријарх само педесет дана, нису га „неки ни убрајали у српске патријархе“,[52] а патријарха Гаврила III Николина сматрали су за Гаврила II.

Ни патријарх Гаврило III није се дуго задржао на пећком престолу, јер сам каже: „мене от престола дигосте и сверх всјех страданија моего до посљедније нишчетје приведосте“.[53]

Будући да се његов наследник свирепо понашао у односу на своју паству „сабрали су се у Нишу истакнути претставници Српске цркве и предела од Ћустендила до Цетиња и од Пећи до Струмице одакле се обраћају митрополиту карловачком Павлу Ненадовићу (1749–1768), да им он помогне да успоставе мирно стање у цркви како би се црква и народ заштитили од турског насиља. Због тога су они молили митрополита да он са своје стране утиче на бившег патријарха Гаврила III, пошто они нису успели да га наговоре, да би се повратио на пећки престо, а кога су и цетињске владике, преко изасланика, наговарали да се поврати и обећали му подршку у раду као и помоћ Патријаршији“.[54]

Овој конференцији одржаној у Нишу, који је у то време „био центар српског црквеног живота под Турцима“[55], председавао је митрополит ћустендилски Серапион који се, заједно са осталим учесницима ове конференције, састао са бившим патријархом Гаврилом коме изјавише „намјерение с многим плачем и молением да примитсја с(вја)тителскаго престола паки и нас озлоблених горко да утјешит, и ни једним начином не можно јего склонити, точију отвјетствовал, да будући ја вам патриарх бих почто мене от престола дигосте... а ви что сте хотјели втораго имјети патриарха сад будите да ш ним доволно мене о сем не стужаите“.[56]

Резултат ове конференције је био долазак Василија (Бркића) на пећки престо 1763. године, а након смишљене акције Срба који су политички потпадали „под три управе: турску, аустриску и слободну црногорску. Црква је била једина веза која их је спајала и без обзира под којом су се управом Срби налазили они су водили борбу за своју браћу на целом простору српске земље“.[57]

ГАВРИЛО IV

патријарх пећки

1758.

Патријарх Гаврило IV, Грк по рођењу, помиње се само 1758. године. На пећком трону наследио је патријарха Пајсија II, такође Грка по рођењу, али се није задржао ни годину дана, јер се убрзо помиње нови патријарх Кирило II.

ГАВРИЛО

митрополит рашки

1760 – 1766.

Митрополит рашки Гаврило помиње се први пут у децембру 1760. године „когда се постави попо Стоѩнъ свещеникомъ. Постави се его Гаврилъ митрополитъ Рашки“.[58] Поп Стојан, син попа Величка, би постављен од истог митрополита на „Племетинскѫ нѫрию“.[59]

Из записа попа Стојана Кнежевића сазнајемо да за време митрополита Гаврила, 1763, „бисть велики з(ѕ)лоумь ѿ пр(о)клетие Тоурака: цркве опоусћеше... Црна Река запоусће... запоусће при п(а)триароу и владици Гавроу пазарскому. Паки бист попь Стоѩнь“.[60]

Године 1765. митрополит Гаврил је, заједно са архимандритом Григоријем (Дреховићем), из Ниша, долазио „подь врхъ у мистар (!) [вероватно манастир] Николаѧ“.[61]

Митрополит Гаврило се последњии пут помиње 1766. године, али заједно са својим наследником Герасимом II. „Уколико се ту не ради о погрешном читању истог имена, онда се може претпоставити да се те године догодила њихова смена повлачењем са катедре, или смрћу једног од њих двојице“[62] закључује Светозар Душанић. Међутим, још Иларион Руварац помиње Герасима као рашког митрополита 1766,[63] а што значи да је катедра рашких митрополита те године била упражњена било смрћу или повлачењем митрополита Гаврила.

ГАВРИЛО

митрополит ћустендилски

пре 1765 – 1766.

Име митрополита ћустендилског Гаврила налази се међу оним архијерејима који су „пристали„ на спајање Пећке патријаршије са васељенским престолом.[64] Међутим, потпис митрополита Гаврила се не налази на молби за „укидање“ Пећке патријаршије, јер приликом потписивња тога акта није био ни присутан.

Митрополита Гаврила видимо као члана Светог синода Цариградске патријаршије који је у свом заседању од 11. септембра 1766. године изабрао новог митрополита призренског Гаврила.[65] Све ово указује на то да је митрополит Гаврило по народности био Грк.

ГАВРИЛО II

митрополит нишки и белоцрквански

око 1766.

Митрополит Гаврило помиње се 1766. године када је и добио берат 13. септембра.[66] Није познато колико се дуго задржао на овој катедри, јер се више нигде не помиње.

ГАВРИЛО

митрополит призренски

после 1766.

После насилног гашења Пећке патријаршије, 1766, дошло је до проширења граница Призренске епархије која сада обухвата призренски, новобрдски, приштински, вучитрнски, ђаковачки и пећки крај. Након ове аронданције дошло је до избора новог митрополита у лицу бившег амасијског, Гаврила, по народности Грка.

ГАВРИЛО

митрополит зворнички и градачки

1808 – 1837.

Митрополит Гаврило, Бугарин по рођењу, родом из Сливне, школовао се у грчким школама.

За време своје скоро тридесетогодишње управе овом епархијом обновио је манастир Тавну и Троношу, саградио нову цркву у Зворнику и основао школе у Зворнику, Локању и Тузли.

За његово време је учитељ Живко Марковић преписао „божанствене заповести“[67], а откупљен је и један апостол за 20 гроша[68].

Због дефектности једне ноге звали су га „Хроми“. Иначе, потпуно се сродио са средином у којој је живео, делећи и зло и добро са својим народом у коме је оставио најлепшу успомену.

Умро је 1837. године и сахрањен је у манастиру Тавни. „У натпису на гробу му стоји да је умро у 75. (или 73) години живота...“[69]

ГАВРИЛО III

митрополит скопски

око 1830 –1843.

Митрополит Гаврило је био родом из Смирне или из Ксантија. „Словенски је слабо научио, али је био врло храбар и угледан представник цркве. Од његовог доба и под његовим утицајем почела је градња монументалних цркава по Скопској митрополији, у вези са повластицама датим хришћанској цркви у Турском царству Ђулханским хатишерифом, после мира у Једрену 1829. године.“[70]

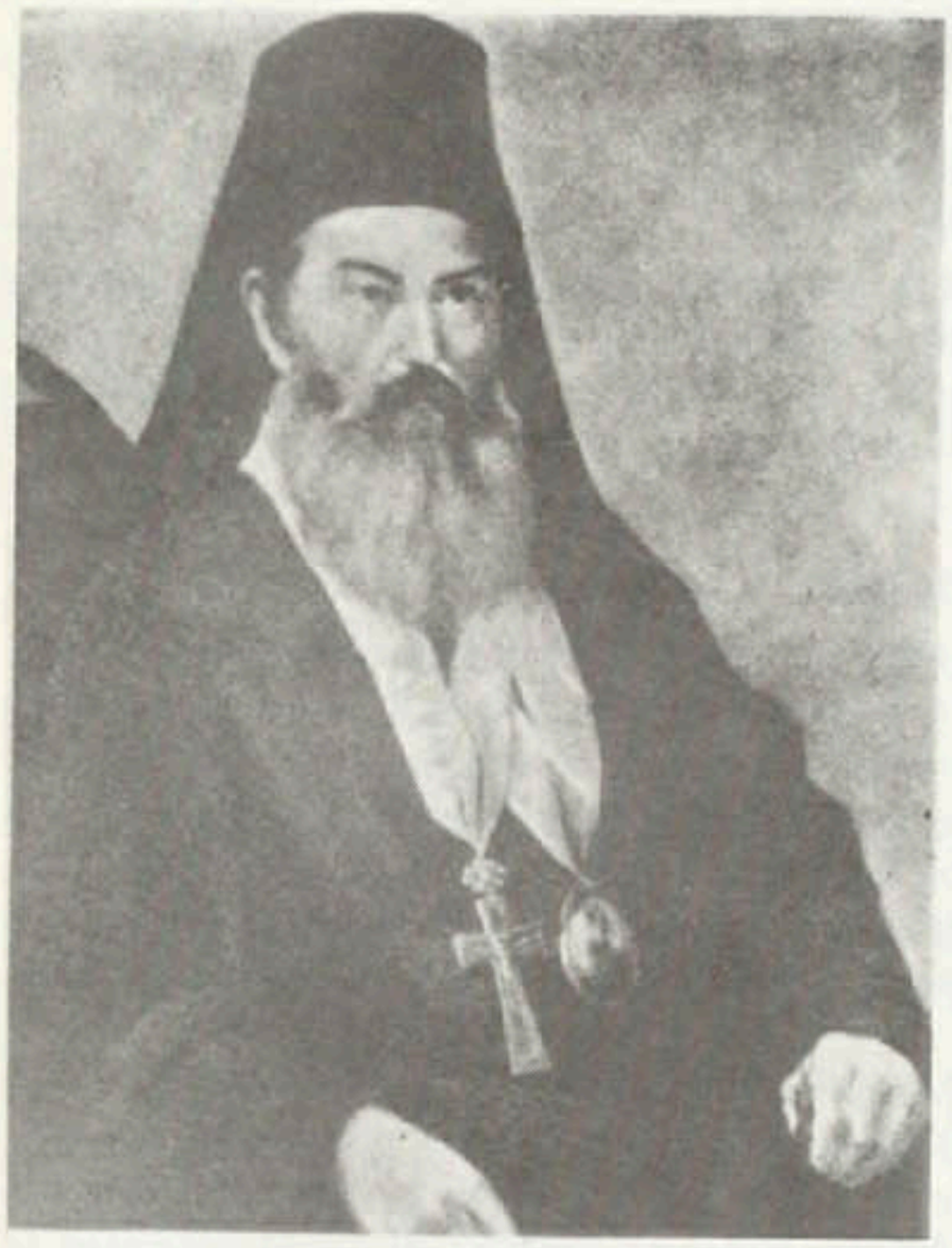
За његово време сграђена је црква Свете Богородице у Скопљу, 1835, коју је прогласио катедралном црквом. Умро је у Скопљу 1843. и сахрањен крај поменуте цркве.

ГАВРИЛО (Поповић)

епископ шабачки

1860 – 1866.

Епископ Гаврило рођен је у Баји 16. октобра 1811. Основну школу и шест разреда гимназије завршио је у родном месту. Оба филозофска разреда завршио је у Сегедину и Ђуру, а прву годину права у Пешти. Богословију је завршио у Карловцима и на позив митрополита Петра прешао у Србију 1834. године. Деветог маја исте године је рукоположен у чин ђакона, а 25. марта 1835. произведен у чин протођакона. Пре избора за епископа био је чиновник у Митрополији, члан конзисторије (1836), а уједно и професор богословије. Године 1839. протосинђел Гаврило је постављен за професора веронауке при Лицеју у Крагујевцу, а када је исти премештен у Београд, протосинђел Гаврило је и даље предавао веронауку, с тим што је 1842/3. био и ректор Лицеја. Године 1842. изабран је за редовног члана Друштва српске словесности. Када је 12. маја 1844. произведен у чин архимандрита, разрешен је дужности у Лицеју и постављен за редовног члана архидијецезалне конзисторије. Бавећи се књижевношћу објавио је следеће књиге: *Разговори за образовање срца и душе, Кратку и пространију свештену Историју, Кратки и пространи Катихизис, Животопис славни људи, Мали буквар, Историју цркве Старог и Новог завјета, Повјест о првом вселенском Сабору, Повјест о старом вселенском сабору,* и *Свештене повјести из Стар. завјета.* Превео је књиге *Забаве за децу, Часови Благоговјенија, Астрономија* и књиге о Товити и Јудити.

ГАВРИЛО (Поповић)

После избора епископа шабачког Михаила за митрополита, за епископа шабачког посвећен је 13. новембра 1860. архимандрит Гаврило, ректор београдске богословије. На овом положају је остао до 27. октобра 1866. године, а тада је по својој молби умировљен. Након умировљења живео је у манастирима Раваници и Букову код Неготина. Умро је у Београду 7. фебрура 1871. и сахрањен је у старој цркви Светога Марка у Београду. Како је за време Другог светског рата стара Маркова црква изгорела, пренет је у нову цркву Светога Марка.

ГАВРИЛО (Змејановић)

епископ вршачки

1896 – 1920.

Епископ Гаврило (Змејановић) рођен је 25. августа 1847. у Добановцима у Срему од оца Михаила, свештеника, и мајке Еве. Завршио је гимназију и Карловачку

богословију а потом апсолвирао на економској академији у Алтенбургу. Од 1870. до 1882. године бавио се економијом и проучаваньем природних наука. Замонашио се у манастиру Крушедолу. У чин ђакона је рукоположен 19. новембра 1882, а сутрадан за презвитера. Од 1882. до 1891. године био је војни свештеник, а 1891. му је патријарх Георгије (Бранковић) поверио управу манастира Крушедола и исте године произвео га у чин протосинђела. У исто време му је Саборски одбор поверио надзор над црквено-народним добрима. Архимандритом манастира Крушедола постао је 1894, а 1895. године и мандатаром упражњене Епархије вршачке. За епископа вршачког је изабран 18. маја 1896. За епископа су га посветили 27. јула исте године у карловачкој Саборној цркви патријарх српски Георгије и епископ горњокарловачки Михаило.

За време епископа Гаврила епископски двор у Вршцу је добио данашњи изглед и снабдевен је одговарајућим намештајем. Пензионисан је по својој молби 1920. Умро је 14. октобра 1932. у Земун-Пољу и сахрањен у породичној гробници у Грабовцима у Срему.

ГАВРИЛО (Змејановић)

ГАВРИЛО (Дожић)

патријарх српски

1938 – 1950.

Патријарх српски др Гаврило (Дожић) рођен је 17. маја 1881. године у Врујцима у Доњој Морачи. Мирско име му је било Ђорђе. Богословију је учио у Призрену и на Халки. Богословски факултет је завршио у Атини и овде је промовисан и за доктора теологије. Замонашио се још као ученик богословије 26. фебруара 1900. у манастиру Сићеву код Ниша. Сутрадан је рукоположен у чин јерођакона, а недељу дана доцније у чин јеромонаха од епископа нишког Никанора (Ружичића).

По завршетку Богословско-учитељске школе у Призрену постављен је за учитеља у Дечанима, али убрзо одлази на острво Халку, а потом на даље школовање у Атину. По завршетку својих студија, синђел Гаврило је постављен за главног секретара манастира Хиландара, а потом за референта за црквено-школска питања при Српском посланству у Цариграду, а у исто време за управитеља српске школе у Цариграду. У циљу изучавања француског језика, синђел Гаврило је извесно време провео у Швајцарској и Француској, а по повратку у Цариград је произведен у чин архимандрита. Првог децембра 1911. године је изабран, а три дана доцније хиротонисан за митрополита рашко-призренског. На овом положају је остао све до краја Балканског рата. Две године доцније је премештен за митрополита обновљене Пећке епархије.

ГАВРИЛО (Дожить)

После смрти митрополита Митрофана (Бана), изабран је 17. новембра 1920. за митрополита црногорско-приморског.

На свеправославном конгресу у Цариграду 1923. митрополит Гаврило је био на челу делегације Српске православне цркве. За патријарха српског је изабран 21. фебруара 1938. Архипастирство патријарха Гаврила пада у најтеже време новије српске црквене историје. Пре избијања другог светског рата успео је да реши финансијско питање Српске православне цркве на врло успешан начин. Његовим настојањем је подигнута зграда интерната студената Богословског факултета на Карабурми у Београду и настављени радови на подизању храма светога Саве на Врачару, чије је темеље он и осветио уз учешће свих чланова Светог архијерејског сабора Српске цркве и представника Руске и Бугарске цркве.

После избијања другог светског рата у Југославији, 1941, ухапшен је од стране Немаца у манастиру Острогу и прошао кроз затворе у Сарајеву и Београду, интернације у манастирима Раковици и Војловици, да би затим био одведен, заједно са епископом жичким Николајем, у злогласни логор Дахау. После невољног боравка у иностранству, вратио се у земљу 14. новембра 1946. године и одмах сазвао Свети архијерејски сабор у ванредно заседање у току којег се упознао са претешком ситуацијом у земљи и у Цркви.

На првом послератном редовном заседању Сабора, у мају месецу 1947, дошло је до креирања нових епархија и избора шест епископа, а такође и до доношења прерађеног и допуњеног Устава Српске православне цркве из 1931. године.

Патријарх Гаврило је изненада умро 7. маја 1950. године у Београду и сахрањен је у Саборној београдској цркви између кнежева Милоша и Михаила Обреновића.

ГЕДЕОН (Никетић)

епископ православних Румуна

1784 – 1788.

Епископ Гедеон рођен је у Будиму у српској породици. Рукоположен је за ђакона и презвитера и произведен за протопрезвитера од епископа будимског Дионисија (Новаковића). Пошто је остао удов, замонашен је у манастиру Раковцу 18. јула 1775. године од митрополита карловачког Викентија (Јовановића Видака), а у присуству епископа бачког Арсенија (Радивојевића). Исте године произведен је за архимандрита манастира Шишатовца.

Изабран је за епископа православних Румуна у Аустријској царевини. Резидирао је у великом румунском селу Решинару, код Сибиња, „и уредио своју епископију према организацији српских епископија у Карловачкој митрополији“.[71]

ГЕДЕОН (Петровић)

епископ бачки

1807 – 1832.

Гедеон (у свету Ђорђе Петровић) рођен је у Сомбору 12. новембра 1770. године. У родном месту завршио је граматикалну школу, у Сегедину хуманитарне науке, а у Печују филозофију. Пошто је две године провео у Сомбору као канцелиста, отишао је у Пешту, где је завршио правне науке. Стратимировићеву богословију завршио је у Карловцима.

Рукоположен је у чин ђакона 30. јула 1798. године, 6. августа произведен за протођакона, а 8. септембра за архиђакона. У чин презвитера рукоположен је 27. децембра 1799. године. Замонашен је у манастиру Крушедолу 30. јануара 1800. од

архимандрита ковиљског Јована (Рајића), добивши име Гедеон. За протосинђела произведен је исте године на Благовести, а 4. маја 1801. године га је митрополит Стефан (Стратимировић) произвео за архимандрита манастира Крушедола.

До избора за епископа био је учитељ Богословског завода у Карловцима. После смрти епископа бачког Јована, 1805, постављен је за администратора Бачке епархије, а на Видовдан 1807. године посвећен је за епископа бачког.

Заслугом епископа Гедеона је Сава Вуковић основао у Новом Саду српску гимназију. Епископ Гедеон се постарао да добри професори буду постављени у новооснованој гимназији.

Године 1826. основао је фонд за свештеничке удовице и свештеничку сирочад Епархије бачке. Веома је ценио науку и допринео да се Магарашевићу дозволи даље издавање *Летописа* и поводом тога циркуларно је наредио свештенству да набаве ову корисну књигу.

Умро је у Новом Саду 10. новембра 1832. године и сахрањен у Новосадској Саборној цркви.

ГЕДЕОН (Петровић)

ГЕДЕОН

митрополит скопски

после 1830.

Митрополит Гедеон помиње се у низу скопских митрополита (Грка по рођењу), после митрополита Антима, 1830, а пре митрополита Генадија.[72]

ГЕНАДИЈЕ

митрополит кончулски

1427 – 1456.

Митрополит Генадије се помиње у једном запису „који је временски врло широко датован, у 1427–1456. годину“ од стране Љубе Стојановића. Наиме, митрополит Генадије је убележио следећи текст: „Благочѣстивомѫ и христолюбивомѫ господинѫ деспот Гѫргю, Сръблем и поморїю задѫшник царства тї смѣрени митрополїтъ Генадїє.“[73]

Марија Јанковић је добро приметила да је овај запис врло занимљив и каже: „Ту митрополит Генадије себе назива задушником деспота Ђурђа, што изгледа није исто што и духовник-исповедник.“ Задушни човек је „слуга, ослобођен господином ради спасења душе“.[74] Према томе, митрополит Генадије себе сматра слугом господина Ђурђа, господина коме он верно служи.

ГЕНАДИЈЕ

митрополит будимљански

1559.

Према запису у рукопису храма Светога Николе помиње се 1559. године Генадије као митрополит будимљански.[75]

ГЕНАДИЈЕ

митрополит ердељски

1580.

Митрополит ердељски Генадије управљао је верским животом Срба, Влаха, Грка и Русина. „За његово време основана је штампарија у Сасшебешу, јужно од Ердељског Београда, и ту, по његовом налогу, 1580 прештампан Зборник или Празнични минеј Божидара Вуковића, први пут штампан у Млецима од 1536–1538. Задржана је, притом, не само српска редакција и српски светитељи, него и цео поговор Божидарев, само са том разликом што се као наредбодавац, место Божидара, помиње „освештени митрополит кир Ђенадије арђелски“.[76]

ГЕНАДИЈЕ

митрополит призренски

1626.

Митрополит Генадије помиње се у натпису у цркви Светога Николе у селу Поповљанима код Призрена, која је за његово време, 1626, живописана.[77]

ГЕНАДИЈЕ I

митрополит скопски

после 1767.

Митрополит Генадије помиње се после насилног гашења Пећке патријаршије као митрополит скопски, после 1767 године, као јерарх који је заузимао поменуту катедру између митрополита Јоасафа и Софронија.[78]

ГЕНАДИЈЕ (Димовић)

епископ горњокарловачки

1786 – 1796.

Рођен је у Шиклушу, Барања, око 1727. године. Словенску школу је изучио код знаменитог учитеља Петра Рајковића у Сремским Карловцима и у Будиму код Диоинсија Новаковића, најспремнијег богослова онога времена, а латинску у Коморану и Шопрону.

ГЕНАДИЈЕ (Димовић)

Рукоположен је у чин ђакона 1754. у Темишвару од митрополита темишварског Георгија (Поповића), а протођакон је постао 1756. Замонашен је у манастиру Раковцу 6. марта 1762. После дугогодишње капеланске службе уз генерала Љубибратића, произведен је за раковачког архимандрита 31. јула 1781. године.

За епископа горњокарловачког посвећен је 15. јуна 1786. од митрополита Мојсија (Путника). Умро 20. децембра 1796. у Плашком.

ГЕНАДИЈЕ II

митрополит скопски

пре 1820.

У времену од 1807. до 1820. године помињу се четворица скопских митрополита. Последњи међу њима је Генадије. Помиње се у поменику цркве Св. Спаса у Скопљу, а такође и у једном попису „скопских митрополита из оставштине претпоследњег митрополита Грка у Скопљу, Пајсија..."[79]

ГЕНАДИЈЕ

митрополит дебарски

1860.

Митрополит дебарски Генадије познат нам је из једне посланице патријарха цариградског Јоакима, који му је исту упутио 20. новембра 1860. године поводом његовог одлажења „у туђе епархије (нпр. у Битољ), а није за то тражио ни допуштење од тамошњих архијереја."[80]

Митрополиту Генадију је наређено „да престане с тим одсуствовањима, већ да себи подигне у својој епархији сталан владичански двор, па да тамо живи старајући се о народу своје епархије".[81]

ГЕОРГИЈЕ (Маркуш)

епископ призренски

после 1333 – 1346.

На призренској катедри Георгије (Маркуш) наследио је епископа Влаха.

„Епископ Георгије Маркуш расправљао је са хором и властелом Доњег Полога о власништву плодног манастирског земљишта Плеш, које је некада присвојио неки Прогон".[82]

С обзиром да је 1346. године Српска православна црква добила ранг патријаршије, а Призренска епархија ранг митрополије, „није познато да ли је он био и први митрополит Призренске митрополије".[83]

ГЕОРГИЈЕ

митрополит сегедински

1578 – пре 1581.

Митрополит сегедински Георгије примио је монашки чин у манастиру Петковици, под Цером, коме је, као своме постригу, поклонио 27. септембра 1578. године Синтагму Матије Властара, чије је преписивање платио златом.[84]

Епархију је напустио пре 1581. године, јер се у запису на четворојеванђељу, које се „исписа ценом и откупом злата“, а поклони манастиру Петковици“ где прими свети и анђелски образ“, потписао „смирени Гаоргије, по милости Божјој бивши митрополит сегединскога града, бачке области“.[85]

Пошто се повукао са епархије, митрополит Георгије је живео у манастиру Петковици где је и примио велику схиму.

ГЕОРГИЈЕ

митрополит нишавски

1597.

Митрополит нишавски Георгије познат нам је само по једном запису у вези са преписивањем псалтира, 15. августа 1597. године, више села Горњег Матејевца, у храму светога Претече.[86]

ГЕОРГИЈЕ

митрополит зворнички

XIV–XVII век

Помиње се у Сопоћанском поменику.[87] Сем овога помена, о њему никаквих других података нема.

ГЕОРГИЈЕ

владика

1606/7.

На полеђини великог крста на иконостасу у манастиру Морачи, који је израђен у време између маја 1606. и августа 1607. године помиње се „владика Георгије резбар“[88] али без титуле, што је необично, јер су и умировљени архијереји употребљавали назив своје бивше епархије.

ГЕОРГИЈЕ

митрополит бачки

1667.

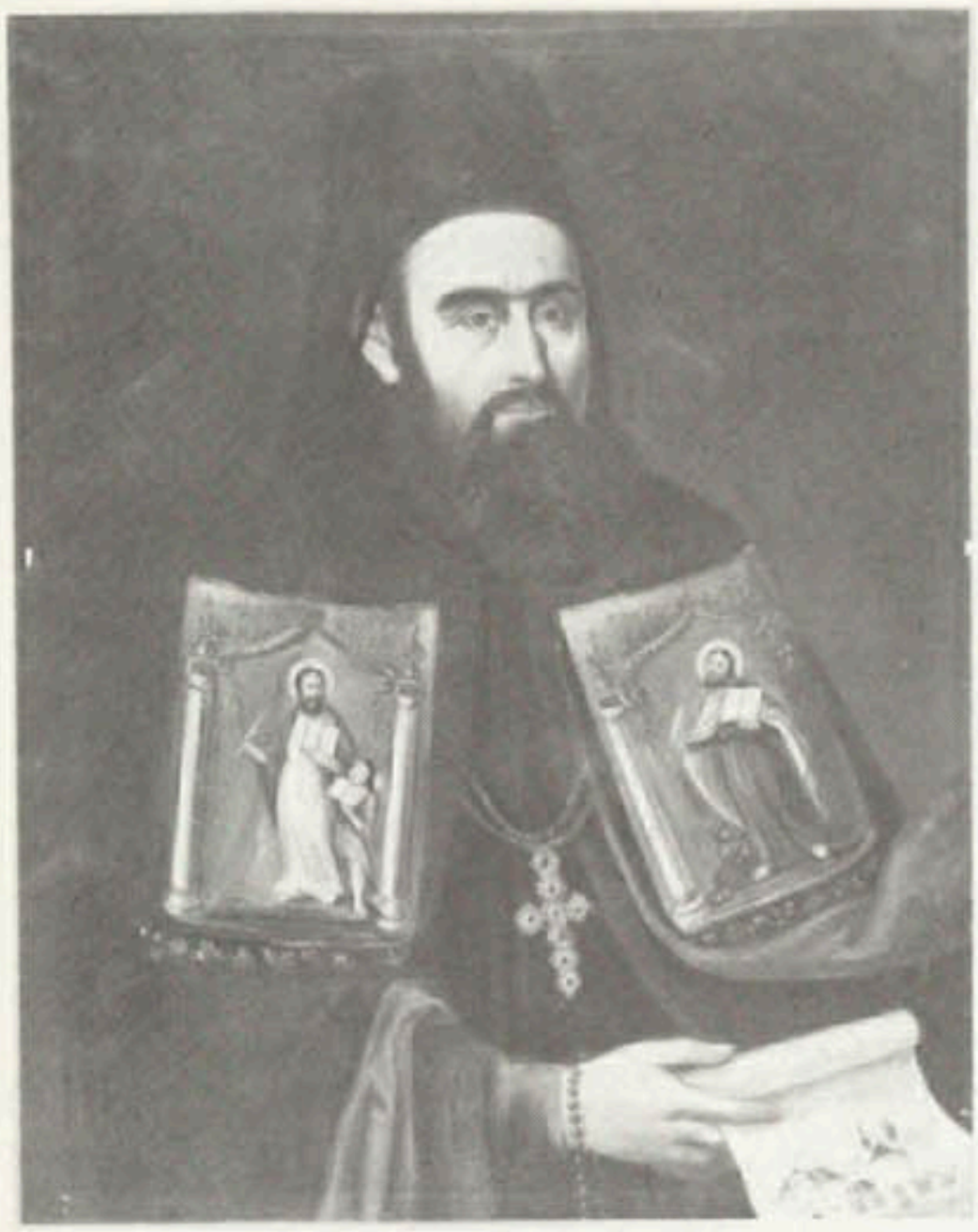
За време митрополита бачког Георгија израђена је икона Христовог васкрсења над проскомидијом цркве дунапантелијске у Епархији будимској.[89] Приложник ове иконе је вероватно био митрополит Георгије, јер иначе не би било разлога да се његово име помиње на територији суседне Епархије будимске.

ГЕОРГИЈЕ (Поповић)

митрополит темишварски

1745 – 1757.

Георгије (Поповић) рођен је око 1701. од оца Милоша, свештеника, и мајке Ефросиније у Старом Влаху. Није имао богословско образовање, али се сам образовао те је „био јакога здравога разума и цењен као високо образован духовник свога

ГЕОРГИЈЕ (Поповић)

времена“.[90] Замонашен је у манастиру Дечанима. Патријарх Арсеније IV посветио га је 3. августа 1735. за митрополита нишког. „Док је био на катедри Нишке епархије, Поповић је био примио на се, односно на своју епархију, дуг које остао од његова претходника митрополита Јоаникија, а и сам је био начинио дуг код Јеврејина безрђана Елијосафа Јањалије, хазнадара Бећир-пашина, и они су га, после рата, за тај дуг, дипломатским путем тужили код Дворске канцеларије у Бечу. Мисли се да Дворска канцеларија због тога није хтела Поповићу дати епархију – поред свих његових стечених заслуга у минулом рату с Турцима и обећања Дворског ратног савета још у Нишу и поред неколико представки патријарха Арсенија IV код Дворског савета“.[91] Узалуд је митрополит Георгије, који је пребегао у Аустрију заједно са патријархом Арсенијем IV“ доказивао да дуг ради кога је тужен није био његов лични дуг, већ дуг Нишке епархије, односно њене некретности, позивајући се при том и на правило које за дугове влада код Васељенске Патријаршије“.[92]

После смрти епископа лепавинско-северинског Симеона (Филиповића), патријарх Арсеније IV поставио га је за епископа те епархије. Међутим, царица Марија Терезија је одбила да га потврди за епископа лепавинско-северинског. Сасвим неочекивано, у време када је патријарх предлагао за епископа темишварског Јована (Ђорђевића) и Симеона (Христијана), царица Марија Терезија је 18. августа 1745. наименовала митрополита Георгија за темишварског епископа, имајући у виду његову верност аустријском двору за време турског рата.

За време његове дванаестогодишње управе Темишварском епархијом подигнута је епископска резиденција у Те-мишвару и Саборни храм Вазнесења Господњег, а такође и школске зграде. Покушао је да у Темишвару отвори семинарију за образовање свештеничких кандидата, јер је био уверен да само образовано свештенство може да се успешно бори са свештеницима римокатоличке цркве који су радили на унијаћењу Срба и Румуна. Отварање семинарије и зидање храма у Темишвару-Фабрика није доживео.

Митрополит Георгије је уктиторио себе приликом израде триптихона за манастир Студеницу, 1750, а такође и живописањем олтарског простора манастира Крушедола 1751. године. Умро је 1. децембра 1757. и сахрањен у темишварској Саборној цркви.

ГЕОРГИЈЕ (Хранислав)

епископ бачки

1839 – 1843.

Гаврило Хранислав, у монаштву Георгије, рођен је у Руми 8. новембра 1775. од родитеља Павла и Алке. Учио се код домаћих учитеља јереја Пантелејмона Хранислава и старца Тимотија Иванића, а потом код учитеља ђакона Василија Крстића код кога је, у времену од 1781. до 1786. завршио основну школу. Затим је премештен у славеносрпску школу, која је била у заједници са римокатоличком школом на челу са директором Стефаном Вујановским. Овде је од 1787. до 1791. изучавао основе немачког и латинског језика Гимназију је учио у Карловцима и Новом Саду, а по завршетку исте је прешао у Велики Варад, где је у тамошњој краљевској академији слушао философију. Студирајући четири године права на Пештанском универзитету, приватно је слушао естетику и дипломатику. На постдипломским студијама у Бечу је слушао права и философију, а од 1801. до 1804. је био практикант код дворског угарског агента Павла Кизла.

ГЕОРГИЈЕ (Хранислав)

Ставивши се на расположење митрополиту Стефану (Стратимировићу) од 1804. до 1812. био је професор гимназије у Карловцима.

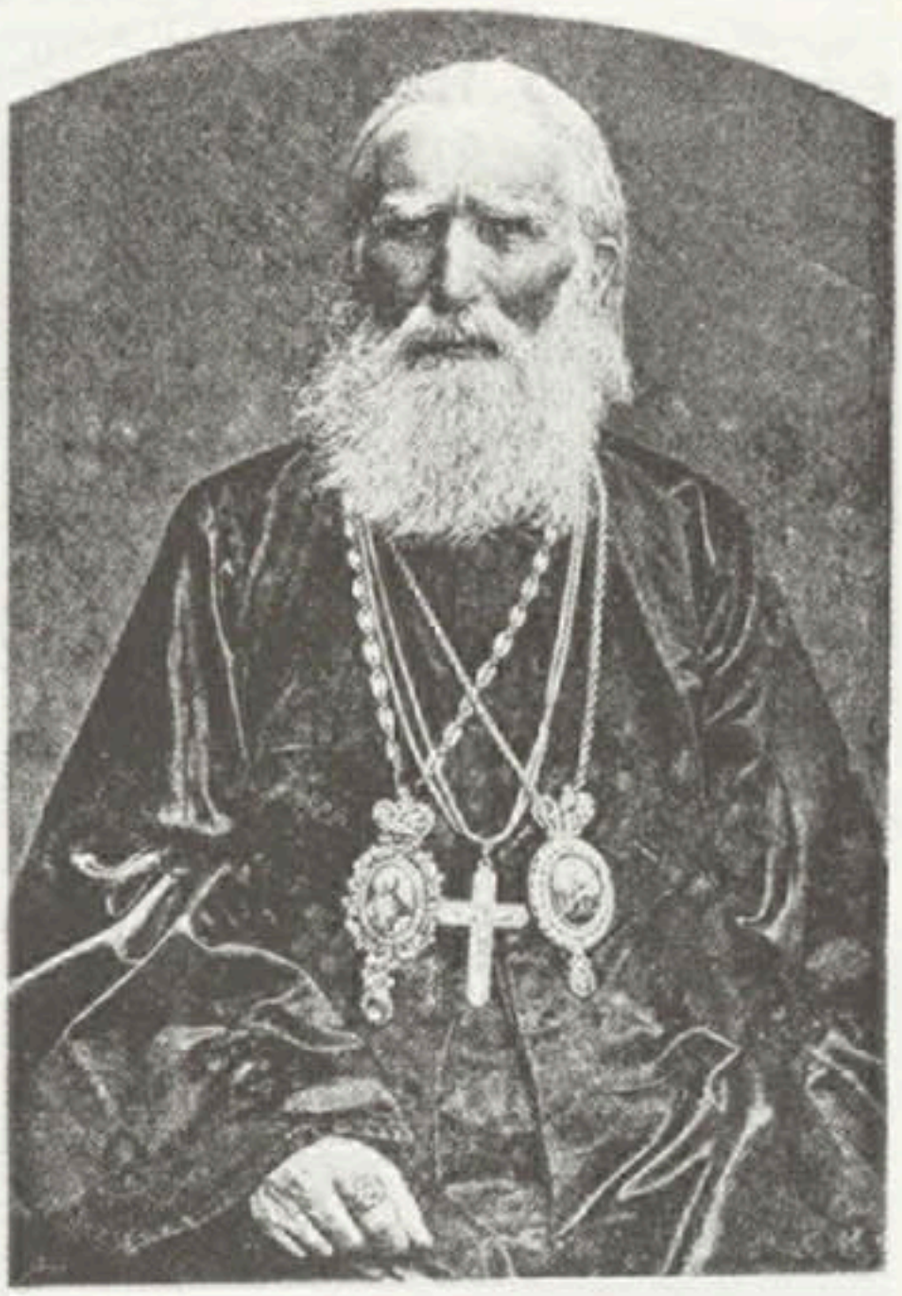
Митрополит Стефан (Стратимировић) рукоположио га је у чин ђакона 6. октобра 1812, произвео га за протођакона 31. јануара 1813, а за архиђакона 21. новембра 1814. Замонашио га је, 11. јануара 1816, у манастиру Крушедолу архимандрит Димитрије (Крестић) давши му име Георгије. За презвитера рукоположен је 2. јуна 1818, а 21. новембра произведен за протосинђела од митрополита Стефана. За архимандрита раковачког произвео га је 28. новембра 1821. епископ пакрачки Јосиф (Путник). Од свога рукоположења па све до 1827. године је био професор богословије у Карловцима. У исто време, од 1812. до 1821. био је заклети нотар, архидијецезалне конзисторије и апелаторије, члан конзисторије, а такође и разних црквених комисија, а по потреби и члан--заменик апелаторијалног асесора.

Одлуком митрополита Стефана постављен је 28. августа 1826. године за представника архидијецезалне конзисторије и фрушкогорских манастира на конгрегацијама сремске жупаније. За време његове управе, манастир Раковац је потпуно обновљен у сваком погледу, о чему су сведочили манастирски протоколи, инвентари и годишњи рачуни.

Када се премештајем епископа Јосифа (Путника) на темишварску катедру упразнила Пакрачка епархија, архимандрит Георгије је 24. јануара 1829. посвећен је у катедралној карловачкој цркви за епископа пакрачког.

У млађим годинама се епископ Георгије бавио књижевношћу. Своју богату личну библиотеку је пренео у Нови Сад, која је за време Мађарске буне 1848. пропала заједно са епархијском архивом.

Епископ Георгије је премештен у Бачку епархију 26. маја 1839. После смрти митрополита Стефана (Станковића) администрирао је Карловачком митрополијом од 31. јула 1841. до избора новога митрополита 1842. Као добротвор омладине, школовао је сиромашне студенте, а помагао је и сиротињу. Умро је 22. јуна 1843. Сахрањен је у Саборном новосадском храму.

ГЕОРГИЈЕ (Николајевић)

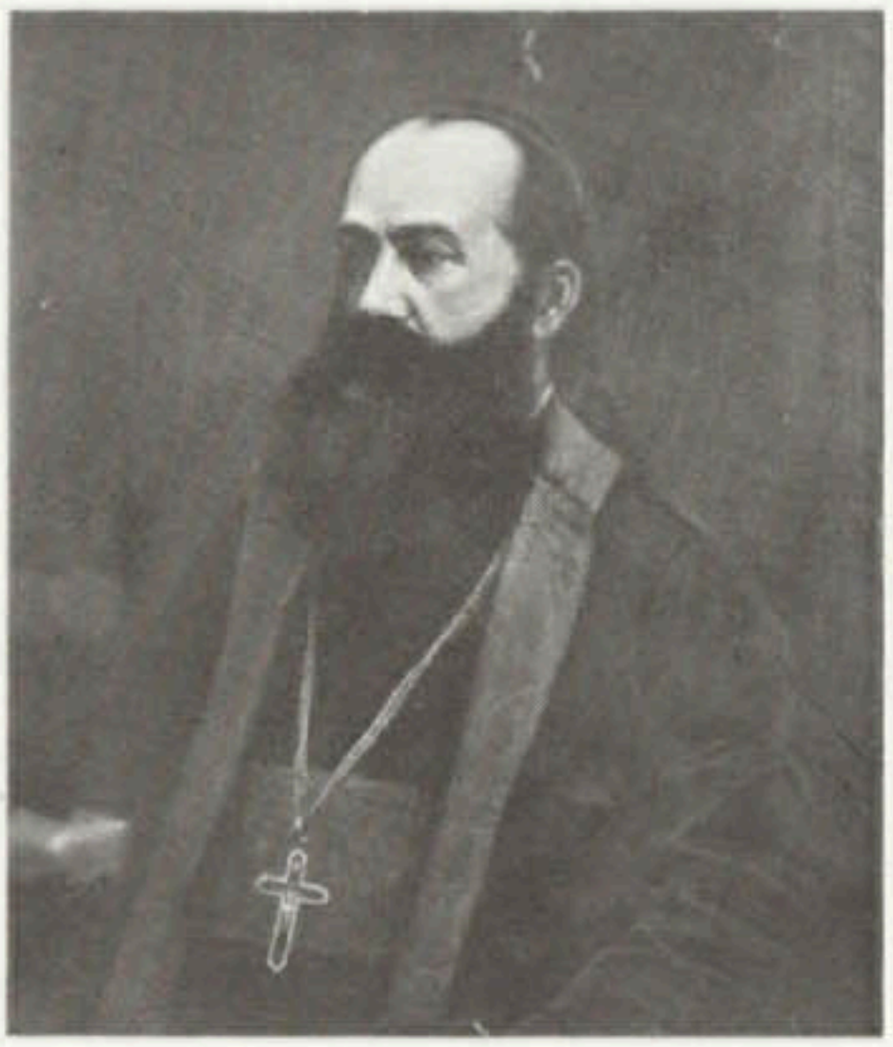
ГЕОРГИЈЕ (Николајевић)

митрополит дабро-босански

1885 – 1896.

Митрополит Георгије рођен је у селу Јаску 1807. Основну школу учио је у родном месту и у Митровици, а гимназијске и богословске науке у Сремским Карловцима. Извесно време студирао је филозофију на пештанском универзитету.

На молбу Српске православне црквене општине у Дубровнику послао га је митрополит Стефан (Стратимировић) за учитеља у Дубровник 1830. Три године доцније рукоположио га је за ђакона и презвитера епископ далматински Јосиф (Рајачић) и поставио за пароха дубровачког. У чин протопрезвитера произвео га је 1843. епископ далматински Јеротеј (Мутибарић). Од 1858. до 1860. године био је професор задарске богословије, а тада је постао конзисторијалним саветником у Сарајеву. За митрополита дабро-босанског именован је 1885.

ГЕОРГИЈЕ (Вољновић)

Као свештнеик и архимандрит врло вредно радио је на књижевном пољу. Као архимандрит у Сарајеву издавао је шематизам Епархије дабро-босанске. Из својих личних средстава основао је разне закладе у добротворне и просветне сврхе.

Умро је 20. фебруара 1896. у Сарајеву, а сахрањен је у Блажују у својој задужбинској цркви.

ГЕОРГИЈЕ (Војновић)

епископ темишварски

1874 – 1881.

Епископ Георгије рођен је у Руми. После избора сибињског митрополита Прокопија (Ивачковића), изабран на првој синодској сед-

ници за епископа темишварског. До избора за епископа био је архимандрит манастира Беочина. Хиротонисан је за епископа у Карловцима 16. септемра 1874. године.

Умро је у Карловцима 23. децембра 1881. године и сахрањен у карловачкој Саборној цркви.

ГЕОРГИЈЕ (Бранковић)

патријарх српски

1890 – 1907.

Патријарх Георгије (у свету Ђорђе Бранковић) рођен је 13. марта 1830. године у Кулпину од оца Тимотија, пароха кулпинског, и мајке Јелисавете, рођене Бикар.

Гимназију је завршио у Врбасу, а Богословију у Карловцима. Пре рукоположења био је подбележник града Сенте. За ђакона рукоположен је 6. децембра 1855, а за презвитера 25. децембра од епископа бачког Платона (Атанацковића). Постављен је за капелана своме оцу у Сенти, а потом и за администратора сенћанске парохије. Пошто је 1859. године изабран за окружног протопрезвитера сомборског, произведен је у чин протопрезвитера 6. августа 1859. године.

Са свога савесног и свестраног рада, млади протопрезвитер сомборски постао је познат широм Карловачке митрополије, те је 1861. године именован и за управитеља српске учитељске школе у Сомбору. На тој дужности остао је до 1872. године. За то време је његовим настојањем сомборска општина подигла зграду за учитељску школу. Епископ бачки Платон је, на предлог проте Ђорђа Бранковића установио свој „Платонеум“ који је давао стипендије сиромашним ученицима не само из Карловачке митрополије, већ и из Босне и Херцеговине.

Као један од најугледнијих српских свештеника, биран је за посланика народно-црквених сабора у времену од 1861. до 1882. године.

Пошто је обудовио, изабран је за епископа упражњене Епархије темишварске 7. маја 1882. године, а након примања монашког чина у манастиру Ковиљу за епископа су га посветили 1/14. јула патријарх Герман и епископи будимски Арсеније и бачки Василијан.

У Темишварској епархији епископ Георгије установио је епархијски фонд којим су издржаване епархијске власти, а нарочито српске православне вероисповедне школе. Својим личним средствима снабдео је владичански двор у Темишвару потребним намештајем. После смрти патријарха Германа (Анђелића), 26. новембра 1888. године, Аустроугарска није дозволила да се одмах попуни патријарашки престо, као што неће дозволити ни 1913. године. Наиме, грађанске власти нису желеле да престо буде попуњен у години обележавања петстогодишњице Косовске битке и двестогодишњице Француске револуције, јер се плашила да се свечаности не претворе у манифестације које њој не би одговарале. Избор новог патријарха је обављен 1. маја 1890. године у личности епископа темишварског Георгија. Избору епископа Георгија нису се обрадовали настојатељи фрушкогорских манастира, јер је нови патријарх долазио из редова тзв. белог свештенства. Међутим, сви су они доживели да виде све фрушкогорске манастире генерално обновљене. Неки од њих су обновљени и личним патријарховим прилозима. Зато је уздржљиви архимандрит Иларион (Руварац) приликом обнављања манастира Гргетега и рекао: „Од како Његова Светост управља митрополијом српском, обновљени су готово сви фрушкогорски манастири и то ревним настојањем и подстреком Његове Светости, те су данас и спољашњим обликом својим достојни свога светога позива.

Ево вам погледајте, на прилику, како је красан манастир Шишатовац, који је чувен и славан са свога Лукијана Мушицког, у којем је тај заслужни архијерej српски толико за своју цркву и народ трудио се и колико патио. Ево вам манастира Беочина,

ГЕОРГИЈЕ (Бранковић)

како му је црква и кућа украшена! Пођите од Кувеждина, па Бешенова, Врдника, Хопова до Крушедола редом – све се то данас у чистоти и лепоти својој обновљеној блиста, а све је то било до скора још старо и овештано. Па ено вам чак и сиромашне свете обитељи суседне нам Велике Ремете, како је лепо и красно и она обновљена!"[93]

Посебну пажњу је патријарх Георгије посветио школовању монаштва у Карловачкој митрополији отварањем Монашке школе у манастиру Хопову и, захваљујући прилозима свих манастира, подигао је семениште манастирских питомаца за спремање монашких кандидата. Импозантним бројем учених монаха, школованих у руским духовним академијама и на богословским факултетима Атине и Черновица, могла се поносити и много већа аутокефална или аутономна православна црква. Кроз његову школу, Патријаршијски двор у Сремским Карловцима, прошли су многи монаси који су били примљени у статус придворних монаха, а потом су постали архијереји. То им је касније помогло да се сналазе у разним ситуацијама, будући да су пратили на извору живот своје цркве.

Црквена просвета била је посебна брига патријарха Георгија, а нарочито Карловачка богословија којој ће дати факултетско уређење. „Наиме, првог септембра 1906. године ступио је на снагу Статут Карловачке богословије у коју су примани кандидати са великом матуром. Доцентима, ванредним и редовним професорима могли су постати само они кандидати који су имали академски степен. За њихово напредовање у служби тражени су научни радови и уџбеници. Зато се није могло замислити предавање једнога предмета без потребног уџбеника. Тако су добијена богословска дела др Димитрија Стефановића, др Лазара Мирковића, др Иринеја Ћирића, др Мојсија Стојкова, Митрофана Шевића, Јована Живановића и Јована Живковића, којима се и данас после осамдесет година служе богослови и студенти теологије.

До патријарха Георгија Карловачка богословија је радила у неприкладним просторијама. Већ школске 1891/92. године она се уселила у новоподигнуту зграду, задужбину браће Анђелић. Питање пак богословског семеништа нови патријарх је покренуо одмах након свога устоличења, а десет година доцније је осветио нову зграду Богословског семинара коју је подигао о свом трошку. Три године доцније је прилозима манастира подигнуто и Семениште манастирских питомаца.

Патријарховом иницијативом покренут је лист Српски Сион, који је излазио седамнаест година (1891–1907) и за време уредништва Димитрија Руварца доносио драгоцену историјску грађу. Иза добро уређеног Бранковог кола (1895–1914) је такође стајала штедра рука патријарха Георгија, као и иза листа Српски пчелар.

Многи претходници патријархови на трону Карловачке митрополије покушавали су да у Карловцима отворе српску штампарију, али им није полазило за руком, јер се аустријски двор томе противио. Трудом архимандрита Илариона (Руварца) и Платона (Телечког) купљена је штампарија у Карловцима и као Манастирска штампарија радила је све до Другог светског рата. После рата она је национализована и потпуно растурена.

Захваљујући патријарху Георгију, подизањем монументалних зграда у Сремским Карловцима овај град променио је урбанистичку физиономију, јер су нови Патријаршијски двор, Народни фондови, Богословски семинар и Стефанеум постали украс града.

Својим личним средствима патријарх је подигао зграде Учитељске школе у Сомбору, основних школа у Белом Брду, Даљу, Баји и родном Кулпину, с тим што је овој школи поклонио за њено издржавање и тридесет јутара земље. Када је у Будимпешти основан Ангелијанум, патријарх је плаћао изнајмљене просторије. Многи храмови парохијски и манастирски, а нарочито Саборна црква у Сремским Карловцима, убележили су га као свог великог добротвора.

Богословија у Карловцима доживела је за његово време свој највећи успон јер је дала низ дипломираних теолога међу којима је било сјајних научника, црквених

радника, настојатеља манастира и архијереја међу њима: Саву, епископа горњокарловачког, и Арсенија, митрополита црногорско-приморског.

Својим задужбинама и прилозима у црквено-просветне сврхе, који су износили преко милион круна, патријарх Георгије уврстио се у ред највећих задужбинара овога века и учинио више него сви скупа поглавари Карловачке митрополије од митрополита Стефана (Стратимировића) па до њега.

Умро је 17. јула 1907. године у Сремским Карловцима и сахрањем у Световаведенском храму.

Др ГЕОРГИЈЕ (Летић)

епископ банатски

1931 – 1935.

Епископ др Георгије (у свету Ђорђе Летић) рођен је 19. априла /1 маја 1872. у Старом Бечеју од оца Милоша, учитеља, и мајке Милеве. Основну школу завршио је у Бачком Градишту, гимназију у Новом Саду, а богословске науке у Сремским Карловцима и Черновцима, где је 1897. године и промовисан за доктора теологије.

Замонашен је 4. априла 1895. године у манастиру Беочину од архимандрита Платона (Телечког), настојатеља манастира. На Цвети исте године рукоположен је за јерођакона, а на Ваведење произеден у чин протођакона. На Митровдан 1897. постао је архиђакон, а 20. марта 1898. рукоположен је у чин презвитера синђела. За протосинђела произведен је на Божић 1899, а за придворног архимандрита 7. маја 1901. године.

Пре избора за епископа био је редовни професор црквеног права, катихетике и педагогике у Карловачкој богословији, извесно време настојатељ манастира Беочина, патријарашки скевофилакс (ризничар), члан редакционог одбора Богословског гласника и разних комисија.

За епископа темишварског изабран је једногласно 27. новембра 1903. године, а посвећен 27. марта 1904, у карловачкој Саборној цркви од патријарха Георгија, епископа будимског Лукијана и бачког Митрофана. Устоличење у темишварској Саборној цркви извршио је патријарашки изасланик протосинђел Данило (Пантелић), потоњи епископ далматинско-истријски, 10. маја 1904. године.

Др ГЕОРГИЈЕ (Летић)

До Првог светског рата епископ Георгије посветио се архипастирском раду и црквено-школским и народним пословима своје простране епархије. Посебну пажњу посветио је школству, не само у својој епархији, већ у целој митрополији. Његовом заслугом изведена је реформа веронаучне наставе у вероисповедним школама Карловачке митрополије, 1907. године, а његов *Катихизис* је употребљаван као уџбеник

не само у основним школама ове митрополије, већ и у Босни, Херцеговини и Далмацији.

После завршеног Првог светског рата, 1918. године, епископ Георгије постаје чувар патријаршијског престола у Сремским Карловицима, који је мученичком смрћу патријарха Лукијана (1908–1913) остао упражњен, јер Беч није дозвољавао сазив народно-црквеног сабора ради избора новога патријарха. Требало је, по мишљењу бечких властодржаца, да Српска црква у Аустроугарској за време рата буде обезглављена. У исто време епископ Георгије био је и мандатор упражњених епархија Горњокарловачке и Бачке.

Приликом попуњења упражњених епархија, 1920. године, епископ Георгије је изабран за епископа бачког, али је ова одлука неколико недеља касније на његову молбу стављена ван снаге и он је остао и даље на положају епископа темишварског све до 1931. године. После предаје Темишвара румунским властима, епископ Георгије се преселио у Велику Кикинду, а одатле је управљао и делом епархије у Румунији. Од 1. јануара 1931. године, после умировљења митрополита вршачког Илариона (Радонића), епископ Георгије је администрирао Вршачком епархијом све док се она 1931. године није, са делом Темишварске епархије у Југославији, сјединила у Банатску епархију. Те године је епископ Георгије изабран за епископа банатског.

Манастири су били посебна брига епископа Георгија. Његовим трудом обновљен је манастир Кусић, који су Турци спалили 1788. године. Својим личним средствима подигао је у Петровграду (данас Зрењанин) женски манастир Свете Меланије.

Од свога оца, српског православног вероисповедног учитеља, епископ Георгије наследио је љубав према школи и школској омладини. За средњешколце отворио је интернате у Великој Кикинди и Темишвару, посебан мушки и посебан женски интернат. Годину дана пред своју смрт оснива Васпитни дом школске омладине у Вршцу и Великом Бечкереку.

После Првог светског рата многе српске породице из разних крајева Југославије насељене су у Банату, у местима где није било православне цркве. Његовом заслугом подигнути су нови храмови у Великој Греди, Великим Ливадама, Руском Селу, Стајићеву, Купинику, Милетићеву, Дебељачи и Вишњићеву.

Епископ Георгије је почео да се бави књижевним радом још као студент теологије у Черновицама. Поред *Катихизиса*, који је доживео неколико издања и преведен је и на чешки језик, написао је већи број чланака, приказа и читаву збирку архијерејских посланица. Преводио је богословске и друге чланке са разних језика. Својим књижевним радом, који је одавао солидну богословску спрему, подигао је, заједно са осталим професорима, ниво старе карловачке богословије. Од важних његових заслуга истичемо само неке: реформу и организацију религиозне наставе у школама Карловачке митрополије, његову сарадњу на обрађивању и изградњи канонскога права, изучавање скоро свих важнијих катихетских питања и свега што се тицало унапређења школа.

Приликом васпостављања Српске патријаршије 1919. године, епископ Георгије суделује у раду око нове организације нашег црквеног живота, јер се одмах увидело да за целу Патријаршију треба да важи један Устав. Данашњи Устав Српске православне цркве је плод десетогодишњег рада. Нацрт Устава израдила је комисија у којој су од стране Светог архијерејског сабора учествовали: митрополит црногорско-приморски Гаврило, епископ темишварски Георгије и битољски Јосиф.

Већ у првим данима живота васпостављене Патријаршије изабран је епископ Георгије за члана средишњег архијерејског сабора уједињене Српске православне цркве. Израда свих важнијих одлука била је поверена њему.

Од колике је вредности било његово богословско знање, преданост Цркви и народу, а такође и умешност у управљању црквеним пословима види се и из тога што

је стално био биран за члана Светог архијерејског синода или Патријаршијског савета.

Умро је 8. новембра 1935. у Београду, а сахрањен у Саборној вршачкој цркви.

Др ГЕОРГИЈЕ (Зубковић)

епископ будимски

1912 – 1951.

Епископ Георгије (у свету Ђурађ Зубковић) рођен је 23. априла 1878. у Будиму од оца Арсена, судије, и Милеве Зубковић. Основну школу и гимназију завршио је у Будиму, а Православни богословски факултет у Черновцима, где је промовисан за доктора теологије. Замонашен је у манастиру Бездину. У чин ђакона рукоположио га је 19. децембра 1901, а за презвитера 1905. епископ темишварски др Георгије. До избора за епископа био је конзисторијални бележник Епархије темишварске. За епископа будимског изабран је 10. децембра 1911, а хиротонисан 29. децембра 1912. у Сремским Карловцима од патријарха Лукијана, епископа вршачког Гаврила и темишварског Георгија.

Др ГЕОРГИЈЕ (Зубковић)

Мађарске власти су између два светска рата непрестано покушавале, а такође и за време Другог светског рата, да оснују Мађарску православну цркву. За све време су вршиле притисак на епископа Георгија да се прими за поглавара ове цркве. И поред свих претњи, епископ Георгије је категорички одбијао све нападе сачувавши своју епархију у саставу Српске патријаршије.

При крају живота остао је без катедралног храма и епископске резиденције у Будиму, који су оштећени били за време Другог светског рата, а потом срушени од стране грађанских власти. На тај начин се град Будим, вековно седиште будимских епископа, уписао у читуљу изумрлих српских градова.

Колики је углед уживао епископ Георгије у Српској православној цркви види се и по томе што га је Свети архијерејски сабор двапут кандидовао за српског патријарха (1938. и 1950).

Епископ Георгије преминуо је 11. априла 1951. у свом родном Будиму. Мађарске власти нису дозволиле да се одмах сахрани у припремљеној му гробници у сентандрејској Саборној цркви. Првобитно је сахрањен на будимском гробљу, а потом је по наређењу истих власти пренет, неколико месеци касније, у Сентандреју.

ГЕРАСИМ

епископ призренски

1286 – 1292.

Помиње се у Српском синодику православља као други по реду епископ призренски.[94]

ГЕРАСИМ

епископ рашки

око 1284

Пљеваљски синодик га помиње иза епископа Козме, као четвртог по реду епископ рашког.[95]

ГЕРАСИМ

епископ моравички

пре 1299.

Герасим је заузимао катедру епископа моравичких по Пљеваљском синодику[96] између Меркурија, за чије време је сазидана саборна црква моравичких епископа у Ариљу, и Јевсевија, за чије време је храм живописан, дакле пре 1219. године.

ГЕРАСИМ

епископ топлички

1301 – 1303/4.

Епископ Герасим помиње се као топлички епископ у времену од 1301. до 1303. године.[97]

ГЕРАСИМ

митрополит полошки

1569.

Митрополит полошки Герасим познат нам је у вези са обновом једнобродне цркве Св. Арханђела у селу Непроштену код Тетова, која се сагради, живописа и освети 5. августа 1569. Цркву су, наиме, подигла браћа Никола и Раден уз помоћ свих православних хришћана тога села 1567/8. године, а би освећена од митрополита полошког Герасима.

Према натпису у олтару, ова црква је подигнута 1569.[98]

ГЕРАСИМ

митрополит зетски

1573.

Помиње се у једном запису у минеју писаном при храму пресвете Богородице у Шудикови, на реци Лиму, 1753. године.[99]

ГЕРАСИМ (Соколовић)

патријарх пећки

1574 – 1580.

Герасим (Соколовић), рођак патријарха Макарија, пре избора за митрополита херцеговачког био је придворни монах у Пећи. Све „најистакнутије личноси из патријаршијске династије Соколовића, који су у првом реду тежили да организационо учврсте српску цркву и да је економски оснаже[100] „искористили су благонаклоност турских власти да Српску цркву обнове у сваком погледу и да је организују.

Наследником патријарха Антонија (Соколовића) постао је његов рођак митрополит херцговачки Герасим, који је енергично приступио реорганизацији Пећке патријаршије. Герасим је био „први патријарх за кога се зна да се и сам потписао као патријарх Срба и Бугара".[101]

Из сачуваних записа о њему сазнаје се да је био и књигољубац. По његовом наређењу преписивани су минеји[102] за „велику цркву" у Пећи и за манастир Грачаницу. Такође је наредио да се о његовом трошку препише Панегирик који је поклонио цркви митрополије новобрдске у манастиру Грачаници.[103] За његово време је Георгије, „митрополит сегединскога града бачке области", у манастиру преподобне матере Параскеве, под планином Цер, „ценом злата" преписао „свети и божанствени законик" и приложио га поменутом манастиру у коме је примио и „свети анђелски образ".[104]

Није нам познато да ли се патријарх Герасим добровољно повукао са патријаршког престола 1580. и своје место уступио своме рођаку митрополиту херцеговачком Саватију.

Иначе, помен о патријарху Герасиму имамо у једном рукопису Пећке патријаршије из 1587. године.[105]

ГЕРАСИМ

митрополит петрушки

XVII век

Митрополит петрушки Герасим помиње се у Сопоћанском поменику. Претпоставља се да је живео у првим деценијама седамнаестог века.[106]

ГЕРАСИМ

епископ нишавски

1645 – 1649.

Епископ нишавски Герасим помиње се у Четворојеванђељу са праксапостолом у манастиру Хиландару где је оставио следећи запис: „Многїе руке проиде, и приде на паметъ грѣшним, лѣто 7153. Епискупь нишевски Герасим".[107]

Умро је пре 16. јуна 1649, јер је тога дана платио пешкеш нови мирополит нишавски Гаврило.

ГЕРАСИМ I

митрополит зворнички

пре 1690.

Први митрополит зворнички који се помиње после Ананија 1674, био је Герасим. „У пратњи Арсенија III Чарнојевића, по његову бекству из Србије, био је 1690. у Београду, поред осталих, зворнички епископ Герасим. Пуномоћ за епископа Исаију Ђаковића, који је био упућен у Беч ради преговора са царем Леополдом, поред осталих представника српског народа на аустријској страни потписао је и „Герасим епїскѫп зворнички". Тај епископ зворнички кир Герасим учествовао је, међу осталим архијерејима, у рукополагању црногорског митрополита Данила, јуна 1700. у Сечују. Пошто је Герасим напустио Зворник, свакако стога што се је у односу према Турцима компромитовао, он се врло вероватно није више ни враћао у Зворник него је прешао у Војводину и тамо добио неку епархију или живео у ком манастиру"[108] – закључује Мил. С. Филиповић. Међутим, епископ Герасим није добио нову епархију, јер га патријарх Арсеније III није ни предложио за епархијског архијереја када је приступио реорганизацији Српске православне цркве у крајевима око Саве и Дунава. Вероватно се епископ Герасим настанио у неком манастиру.

После 1700. године, када је учествовао у раду народно-црквеног сабора у Сечују, у Барањи, више се не помиње.

ГЕРАСИМ

митрополит вршачки

после 1690.

Иза митрополита Спиридона (Штибице) који је прешао са патријархом Арсенијем III и извесно време заузимао катедру вршачких архијереја, као вршачки митрополит помиње се Герасим.[109]

ГЕРАСИМ (Поповић)

митрополит херцеговачки

1694 – 1732.

У време полухерцеговачког митрополита Нектарија Зотовића, који је изгледа посвећен 1693. године, помиње се у разним записима у времену од 1694. до 1717. године, и други митрополит херцеговачки Герасим. По овлашћењу патријарха Арсенија III учествовао је, са митрополитом београдским Симеоном и захумским Саватијем у епископској хиротонији епископа црногорског Саве новембра 1694. године.[110] Четири године доцније, 18. октобра 1698. је рукоположио у чин јеромонаха Димитрија Станисављевића, а 1701. године на исти дан и у истом манастиру, светога Луке у Херцеговини, у чин презвитера.[111] У синђелији патријарха Калиника, издатој 4. новембра 1709. године новопосвећеном митрополиту дабарском Мојсију Петровићу помиње се „митрополит захумски Герасим"[112] Његовим настојањем, написан је молитвеник попа Марка Рупића, из Оногошта 1713. године.[113] За његово време је ђакон Василије Пивац преписао, 1711. године, књигу Дионисија Ареопагита у манастиру св. архистратига Михаила и Гаврила.[114] У натпису на икони манастира Мораче стоји, да је, 1713, године, икона сликана с благословом митрополита херцеговачког Герасима.[115] Идуће, 1714. године, за његово време „обновише се ћелије, мађупница и доња келија" у манастиру Пиви.[116] Исте године се „сдјела" једна икона у манастиру Морачи

„при митрополиту захумском кирју кир Герасиму“[117] С његовим благословом дато је тетраеванђеље, које је некада припадало манастиру Пиви, протопопу кир Пеји „од племена Никшића“ 1700. године.[118]

Следећи помен је из 1717. године када је Григорија, сина Деспине и Радула, „поставио на ђаконство и поповство“.[119] Из свих ових записа Иларион Руварац је извео закључак, да је Герасим „био владика у оном делу Херцеговине, где су манастири: никшићки св. Лука, Морача, свето арханђелски манастир на Тари и Пива манастири покрај њега могао је Нектарије Зотовић бити митрополит требињски“.[120]

Герасим се последњи пут помиње 1732. године. Те године написао је он сам неку нагодбу око имања манастира Пиве. „И то подписахъ азъ смерени Герасимъ митрополит херцеговачки“[121]; то се догодило 20. фебруара. „Да се зна како би реч с Вуиновићи за потписату барѳ“.[122]

ГЕРАСИМ

епископ ресавски и сервински

1763.

Као епископ ресавски и сервински помиње се у једном запису из 1763. године поводом посете Григорија Дрекаловића „от Кастриот“.[123]

ГЕРАСИМ

митрополит рашки

1766 – 1776.

Митрополит Герасим је заузимао катедру рашких митрополита од 1776. године, а што се види и из његовог печата. Наиме, на његовом „владичанском печату стоји, као почетна, 1766. година“.[124]

Својом синђелијом од 15. августа 1772. године, наређује верним кућанским да за верске обреде имају примати само попа Аксентија.[125]

ГЕРАСИМ II

митрополит зворнички

пре 1777 – 1804.

Митрополит Герасим, по националности Грк, управљао је Зворничком епархијом више од 27 година. Наследио је митрополита Григорија, који је напустио Зворник 1773. године, али први помен је о њему од 4. фебруара 1777. године. Последњи пут се помиње 1804. године.[186]

ГЕРАСИМ (Адамовић)

православни епископ ердељски

1786 – 1796.

Православни Румуни будући изложени сталним насртајима унијата, желели су да потпадну под канонску јурисдикцију Карловачке митрополије. Ова Митрополија је, кад год јој се указала прилика, слала своје архијереје у Ердељ који су једноверну румунску браћу спасавали од уније и поред врло великих сметњи од стране римокатолика и аустријских власти. Тако је, на народно-црквеном сабору у Сремским

Карловцима, 1769. године, покренуо ово питање тражећи да се српске привилегије протегну и на Румуне. Тек после проласка цара Јосифа кроз Ердељ, који се и сам уверио, да Румуни желе јурисдикију карловачких митрополита, донета је, 30. септембра 1783. године, одлука о поновном установљењу јурисдикције архиепископа карловачког – али само in dogmaticis et pure spiritualibus".

За православног ердељског епископа постављен је архимандрит шишатовачки Герасим Адамовић са седиштем у Решинару код Сибиња[127] те је као такав 1786. године учествовао у раду Светог архијерејског синода у Сремским Карловцима.

ГЕРАСИМ (Домнин)

митрополит шабачки

1816 – 1830.

Митрополит Герасим рођен је у Трапезунту. На митрополитској катедри у Шапцу наследио је убијеног Мелентија (Никшића). Као митрополит долазио је често у сукоб са кнезом Милошем око уређења свештеничких проблема, а такође и архијерејских принадлежности. Као противник добијања црквене аутономије у Србији и права избора митрополита Србије, морао је исту напустити 1830. године и отићи у Цариград. Онде је добио Мирликијску епархију. Умро је насилном смрћу.

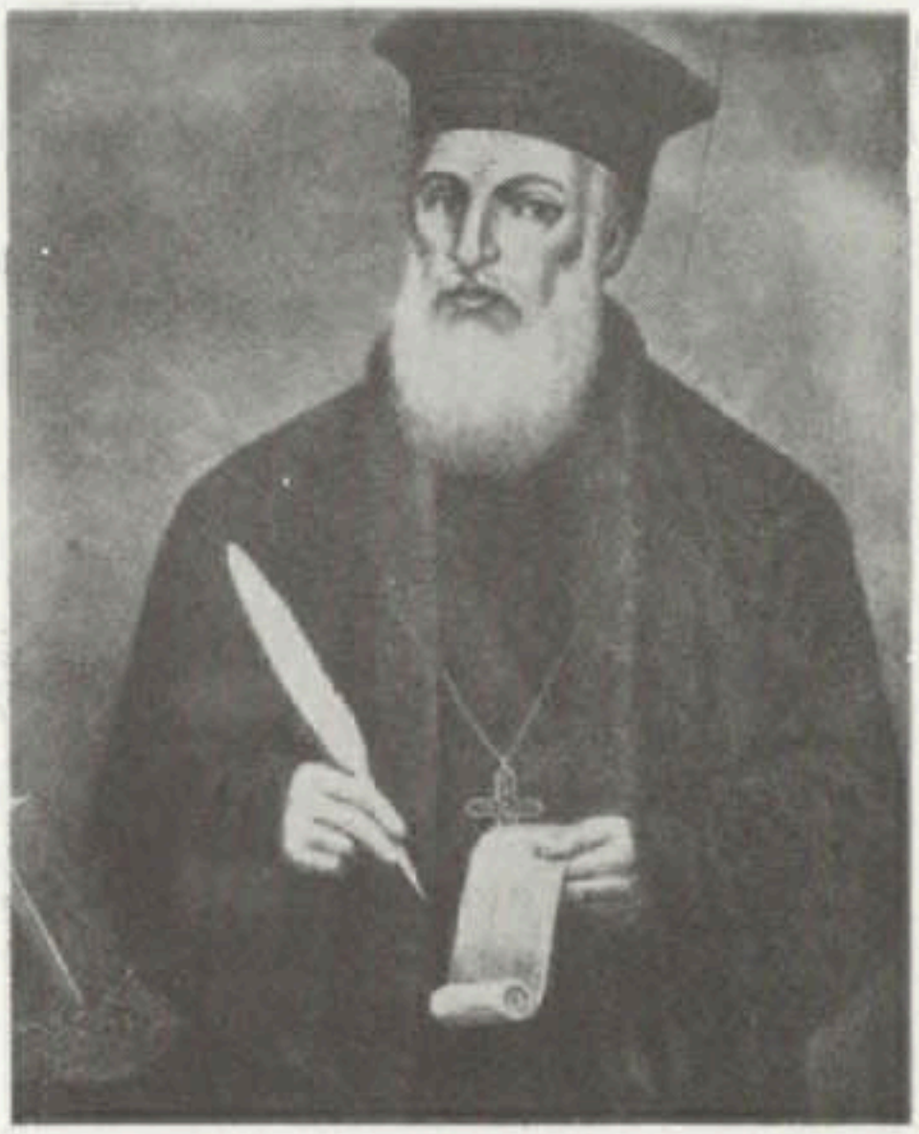
ГЕРАСИМ (Ђорђевић/Георгијевић)

митрополит шабачки

1831 – 1839.

Герасим (Ђорђевић/Георгијевић) родио се у Видину око 1779. године. Школу је учио код Викентија (Велимировића), духовника манастира Студенице и црквеног писца (1761–1806). У истом манастиру је примио и монашки чин, а такође и рукоположење у ђаконски и презвитерски чин од епископа новопазарског Јоаникија.

Заједно са студеничким и врањевшничким монасима пребегао је са моштима преподобнога Симона монаха из манастира Врањевшнице, 1813. године, преко Београда и Земуна у манастир Фенек и јеромонах Герасим. Те године имао је 35 година, а 11 година од свога рукоположења у презвитерски чин. Један део студеничког братства је изјавио жељу да остане у Срему и, пошто су положили заклетву на верност аустријском двору, као аустријски поданици распоређени су по фрушкогорским манастирима. Међутим, јеромонах Герасим је изразио жељу да само привремено остане у Аустрији.[129] За време Хаџи-Проданове буне вратио се у Србију и био веома одан кнезу Милошу. За епископа шабачког хиротонисан је у Старој крагујевачкој цркви 14. октобра 1831. године. Умро је 29. марта 1839. године у Шапцу.

ГЕРАСИМ (Ђорђевић/Георгијевић)

ГЕРАСИМ

митрополит битољски и прилепски

1833.

За митрополита битољског и прилепског изабран је од стране Цариградске патријаршије, а утврђен бератом од 20. августа 1833. године којим су потврђена његова „права митрополитска међу свештенством и паством.“[130] Да је митрополит Герасим имао изузетан положај, види се из поменутог берата за који је платио 16.500 аспри.[131]

Синодалним актом од августа 1836. године митрополиту Герасиму и његовим наследницима подигнут је ранг тако да њихова епархија сад „долази одмах иза митрополије Прусе (Брусе у Малој Азији). Разлог је с једне стране у томе, што је седиште митрополије Пелагонске, град Битољ, постао многољудан, врло напредан, и политички веома важан, јер је ту столица гувернера Румелиске области; а с друге стране и у томе, што је митрополит Герасим, ма да је тек од скора поглавар те епархије, стекао и за своју епархију и за цариградску цркву великих заслуга, тако да је потпуно заслужио ово унапређење“.[132]

ГЕРАСИМ (Рац)

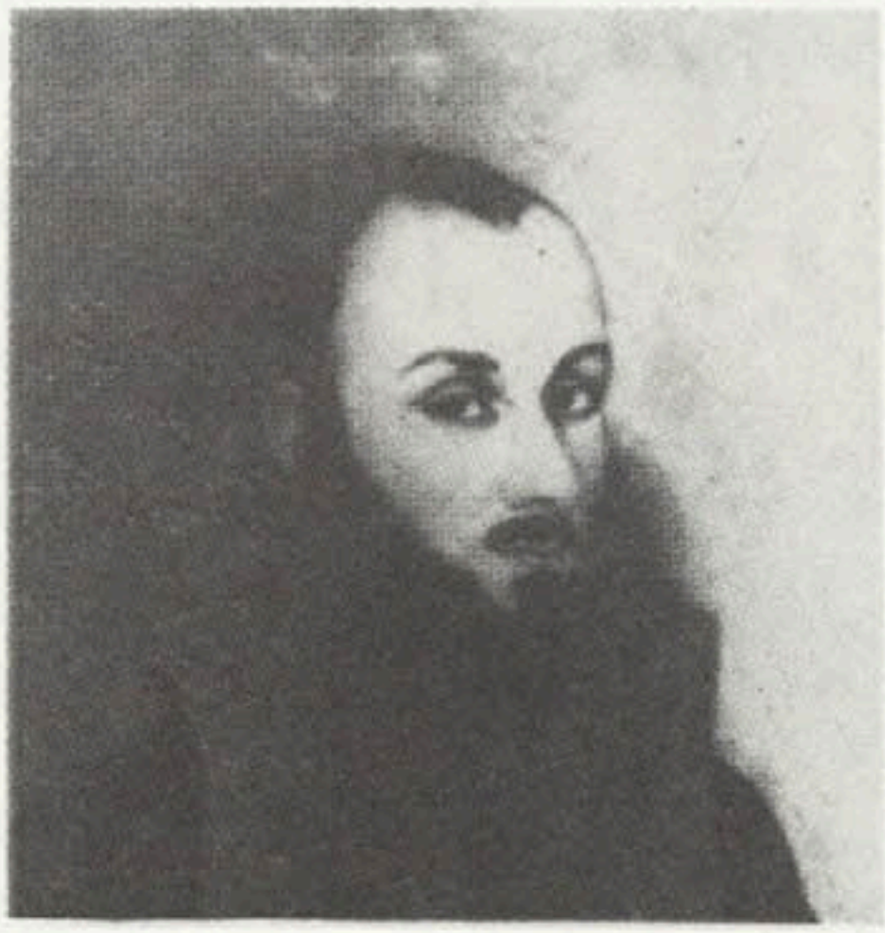
епископ арадски

1835 – 1850.

Герасим (у свету Гаврил Рац), рођен је 1793. године у селу Roit, жупанија Бихор.

Школовао се у Орадији, Темишвару, Сремским Карловцима и Бечу. Пре избора за епископа арадског, од стране Светог архијерејског синода Карловачке митрополије, био је парохијски свештеник и окружни протопрезвитер у Орадији. Замонашио се 1831. године. Произведен у чин протосинђела 2. децембра 1834. године, а за епископа изабран 3. фебруара 1835. године.

Умро 15. августа 1850. и сахрањен у манастиру у Арад-Гају, задужбини епископа Синесија (Живановића).

ГЕРАСИМ (Рац)

ГЕРАСИМ (Стојковић)

епископ неготински

1854 – 1865.

Рођен је 1811. године у Араду. Основну школу и гимназију завршио је у свом родном месту, филозофју и права у Будимпешти, а богословију у Срем. Карловцима. За професора богословије у Београду постављен је 1839. године. Замонашен је у манастиру Враћевшници. Рукоположен у чин ђакона 27. августа 1839, произведен у чин протођакона 12. децембра, а за јеромонаха рукоположен 6. јануара 1840. године. За протосинђела произведен је 15. маја 1844, а за архимандрита 9. маја 1853. године.

За епископа неготинског посвећен је у Саборној цркви у Београду 10. октобра 1854. године. Умро је у Неготину 11. јула 1865. године и сахрањен у неготинској цркви.

ГЕРАСИМ

митрополит дебарски

1864.

Митрополит Герасим помиње се 1864. године као потписник синодалних листина цариградског патријарха Софронија III поводом укидања патријаршијске егзархије Никисијана, Палеохориона и Корамисте, а такође и егзархије Инопољске.[133]

ГЕРАСИМ (Петрановић)

епископ бококоторски

1871 – 1906.

Епископ Герасим рођен је у Шибенику 23. априла 1820. године. Основну школу завршио је у родном месту, гимназију и Богословију у Сремским Карловцима, а филозофију у Загребу. Замонашен је 14. октобра 1844. године у манастиру Крупи. Рукоположен је у чин ђакона 9. децембра 1844. године а за презвитера 20. јула 1846. У чин архимандрита произведен је 6. децембра 1855.

До избора за епископа новоосноване Епархије бококоторске, дубровачке и спичанске био је професор Богословије у Задру и потпредседник конзисторије. Изабран је за епископа 25. фебруара 1871.

Целог свог дугог живота бавио се књижевним радом. Био је један од уредника Српско-далматинског магазина. Од својих скромних средстава основао је фонд за сиромашне занатлије.

Умро је у Котору 18. априла 1906, а сахрањен у манастиру Савини.

ГЕРАСИМ (Петрановић)

ГЕРМАН I

епископ зетски

око 1219.

Помиње се око 1219. године, после епископа Илариона. Обојица су резидирали у Боки.[134]

ГЕРМАН II

епископ зетски

1286 – 1292.

О епископу зетском Герману нема никаквог помена, изузев Пљеваљског синодика православља где се помиње као зетски епископ.[135]

ГЕРМАН I

епископ будимљански

XIII век

У Пљеваљском синодику православља даје се списак петорице епископа будимљанских. На петом, последњем, месту се помиње епископ Герман I.[136]

ГЕРМАН II

епископ будимљански

1292 – 1309.

Помиње се у повељи краља Милутина из 1292 – 1309. године, заједно архиепископом српским Јевстатијем II. Ђорђе Сп. Радојичић је мишљења, да је Герман II шести или свакако седми епископ будимаљски".[137]

ГЕРМАН

епископ топлички

крај XIII и почетак XIV века

Епископ топлички Герман помиње се за време краља Милутина и архиепископа српског Јевстатија II (1292 – 1309).[138]

ГЕРМАН I (Матија)

митрополит скопски

после 1473 – пре 1497.

Митрополит Герман је заузимао катедру митрополита скопских после митрополита Јосифа, 1473, а пре митрополита Антонија, 1497, што значи да је његово архипастирствовање падало у другој половини петнаестог века.[139]

ГЕРМАН II

митрополит скопски

почетак XVI века

Помиње се у Шишевском поменику, из почетка XV века, као митрополит скопски.[140]

ГЕРМАН

епископ мегленски

1762.

Изабран је за епископа мегленског 1762. године.[141] У његовом избору учествовао је и епископ самоковски Неофит, коме је свој глас поверио митрополит солунски Теодосије.[142]

ГЕРМАН

митрополит рашко-призренски

1836 – 1838.

После премештаја митрополита рашко-призренског Ананије у Тесалију, 1836, на катедру рашко-призренских митрополита постављен је Герман. Услед арнаутских побуна митрополит Герман саставио је једва годину дана, а потом се вратио у Цариград. Последњи помен о њему је из 1838. године када је, поред осталих архијереја сабраних на синодској седници, потписао синодални акт о присаједињењу острва Астипалеје епископији Лернискоj.[143]

ГЕРМАН (Анђелић)

патријарх српски

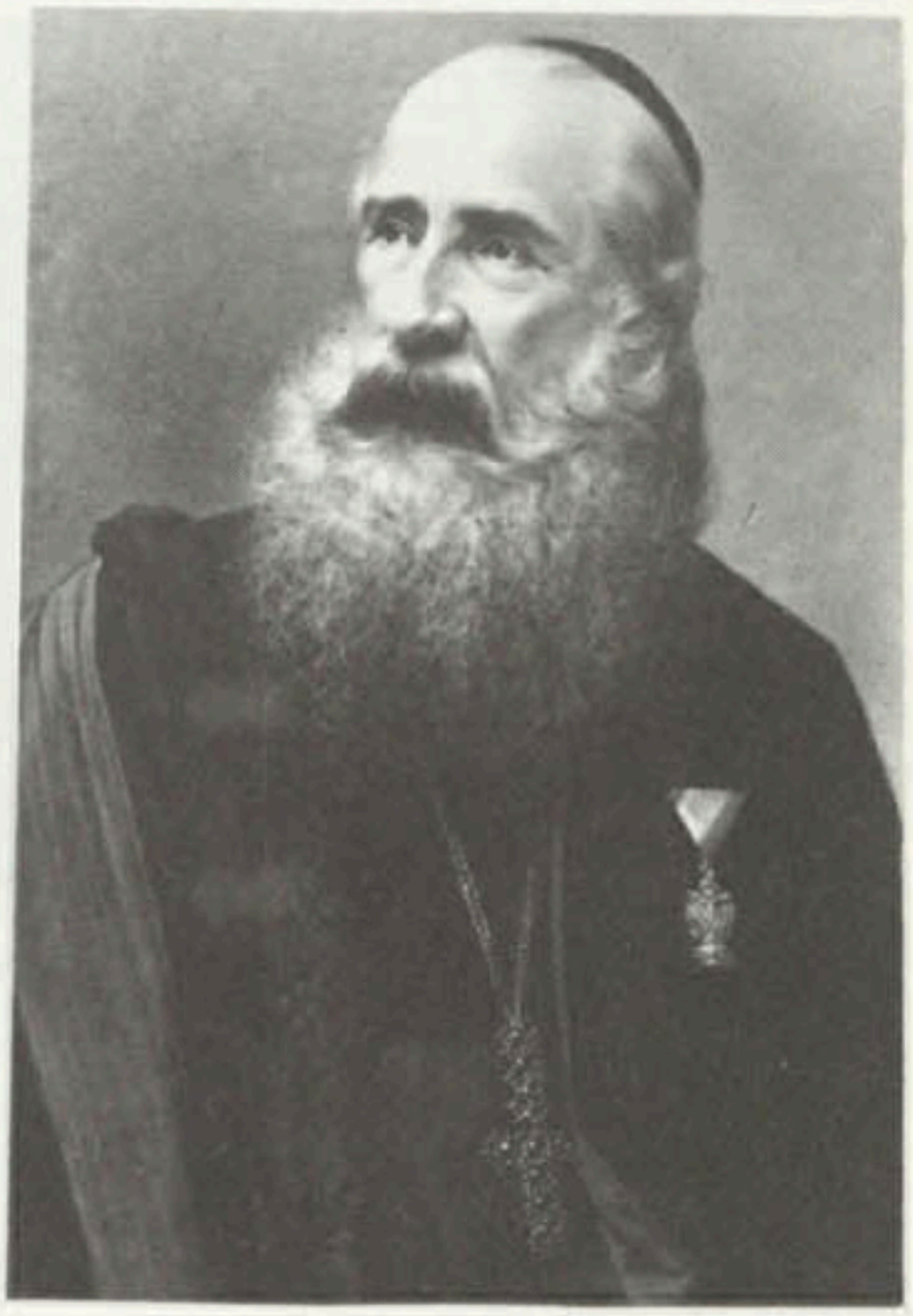
1882 – 1888.

Григорије Анђелић, у монаштву Герман, рођен је 1822. године у Сремским Карловцима од оца Павла, пароха Саборне карловачке цркве, и мајке Ане, рођ. Шероглић.

Гимназију је завршио у Сремским Карловцима, а такође и богословију. Права и филозофију је студирао у Пешти и Шарошпатаку.

Замонашио га је 20. маја 1848. године архимандриг крушедолски Прокопије (Ивачковић) у манастиру Гргетегу. Рукоположио га је у чин јеромонаха 12. маја 1848. године горњокарловачки епископ Евгеније (Јовановић).

Када се црквена општина у Трсту обратила митрополиту Јосифу (Рајачићу) 1848. године с молбом да им пошаље ђакона, избор је пао на јеромонаха Германа. Шаљући им јеромонаха Германа, Јосиф (Рајачић), сада већ патријарх, каже да млади ђакон „српски, славонски, немецки и латински и од чести мацарски говори“.[144] Он је, наставља патријарх, „не само богословију овде у Карловци, но и философију и права на други мести с похвалним успехом завршио, даже и адвокационалну цензуру положио“. Као ђакон храма Светог Спиридона у Трсту вршио је две године и учитељску дужност при црквено-школскоj општини.

ГЕРМАН (Анђелић)

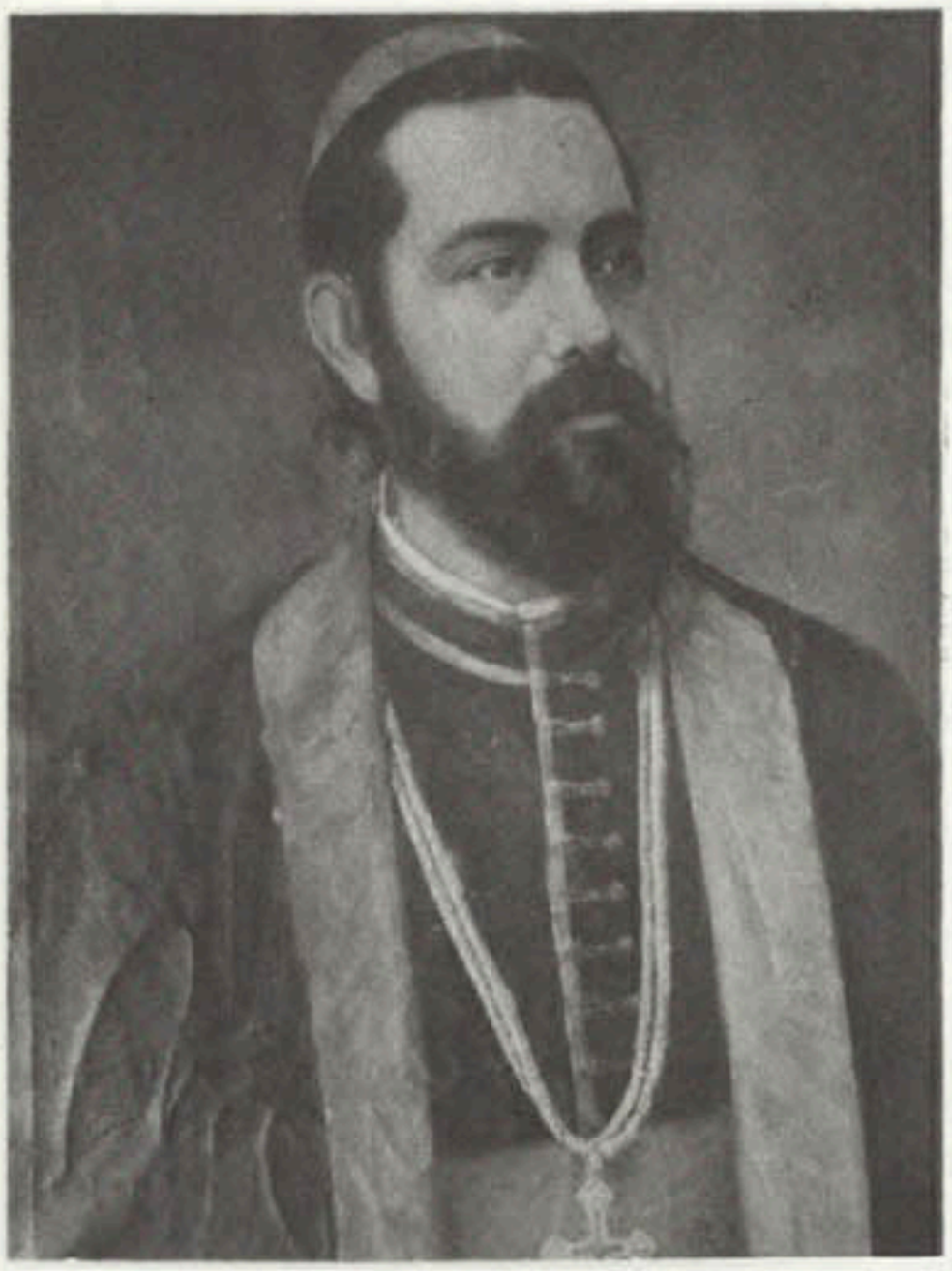
Од 1850. до 1866. године био је професор, а такође и ректор Карловачке богословије.

За архиђакона је произведен 1853. године, поставши и конзисторијалним бележником, а синђелским достојанством одликован је 1858. године. Три године доцније, 1861, постаје протосинђел и, најзад, 1864.године архимандрит гргетешки.

После смрти заслужног епископа бачког Платона, 9. априла 1867. године, постаје мандатар, а потом и администратор епархије бачке. Када су Тршћани завршили свој нови храм, позвали су, 1869. године, патријарха Самуила (Маширевића) да освети храм. „У патриархово име дошао је да освети цркву архимандрит Герман Анђелић, који је двадесет година пре тога служио као ђакон у Трсту и произносио јектеније у старој и малој цркви Св. Спиридона“.[145]

Исте године је архимандрит Герман изабран за епископа бачког. Како је патријарх Самуило (Маширевић) умро 7. јануара 1870. године, новоизабраног епископа бачког посветио је за епископа тек 11. августа 1874. године нови патријарх Прокопије (Ивачковић). После насилног пензионисања патријарха Прокопија, 1879. године, епископ Герман је постављен за администратора карловачке митрополије. Нико у митрополији није одобравао овај потез. Још веће ће незадовољство изазвати у народу и клиру његово именовање за патријарха 1882. године. Наиме, бечки цар није потврдио избор епископа горњокарловачког Теофана, школског друга Германовог и највећег беседника деветнаестог века, за патријарха, већ је за патријарха именовао епископа Германа.

Личност патријарха Германа још није довољно проучена, иако је о њему и његовом раду доста писано. Патријарх Герман је био човек широке руке и био је у могућности да од средстава добијених од даљског спахилука даје „стипендије, пензије и милостиње, на које је у току свога живота дао преко 60.000 форината, а са братом Стеваном за подизање карловачке гимназије 162.500 форината“. Но, ипак је остао ретко непопуларан. Народ му никада није могао заборавити на какав се начин успео на престо Арсенија Трећег и Четвртог. Томе је допринело и његово непријатељско држање према архимандриту Иларину Руварцу, кога је из Сремских Карловаца прогнао у Гргетег.

ГЕРМАН (Опачић)

Умро је 26. новембра 1888. године у Сремским Карловцима.

ГЕРМАН (Опачић)

епископ бачки

1894 – 1899.

Рођен је у Слабињи 8. августа 1857. године од оца Марка, свештеника, и мајке Софије. Основну школу је завршио у Војнићу, гимназију у Загребу и Новом Саду. Извесно време је студирао право у Загребу, а потом је завршио Карловачку богословију 1884. године. Од 1884. до 1890. године био је катихета у гимназији, а од 1889. године и професор богословије. Консисторијалним бележником Ар-

хидијецезе сремско-карловачке је постао 1890. године.

Замонашен у манастиру Кувеждину од стране игумана Амфилохија (Јеремића). У чин јерођакона рукоположен 24. априла 1888. године од патријарха Германа. За протођакона је произведен 13. децембра 1890. од патријарха Георгија, а 6. октобра 1891. године у чин архиђакона. На Божић исте године је рукоположен у чин презвитера, добивши у исто време наслов синђела, а 6. октобра 1891. произведен у чин протосинђела.

За епископа бачког једногласно је изабран 1893. године, а посвећен на Ђурђевдан 1894. године од стране патријарха Георгија и епископа темишварског Никанора и горњокарловачког Михаила. После краће болести, преминуо у Бечу 18. јануара 1899. године и сахрањен у Платоновој капели на Алмашком гробљу у Новом Саду.

ГЕРМАН (Ђорић)

патријарх српски

1958 – 1990; 1991.

Патријарх Герман (у свету Хранислав Ђорић) рођен је 7. августа 1899. у Јошаничкој Бањи од оца Михаила, учитеља (који је касније рукоположен у чин ђакона и презвитера) и мајке Цвете. Основну школу је учио у Великој Дренови и Крушевцу, а деветоразредну богословију, започету у Београду, завршио је у Сремским Карловцима 1921.Извесно време је студирао права у Паризу, а потом се уписао на Православни богословски факултет у Београду који је завршио 1942. године.

У чин ђакона рукоположио га је епископ жички Јефрем поставивши га за писара Духовног суда у Чачку. У исто време је предавао и веронауку у чачанској гимназији. Из здравствених разлога напустио је црквено-административну службу и пошто је рукоположен у чин презвитера, 1927, постављен је за пароха у Миоковцима. На овој парохији је остао до 1931. године, а тада је премештен у Врњачку Бању. После избора патријарха Гаврила, 1938, постављен је за референта Светог архијерејског синода. На овој дужности га је затекао избор за викарног епископа моравичког 12. јуна 1951.

Као удовог свештеника, замонашио га је 7. јула исте године у манастиру Студеници епископ шумадијски Валеријан давши му име Герман. У чин архимандрита произвео га је 12. јула епископ бањалучки Василије. Чин архијерејске хиротоније извршио је, 15. јула 1951. године, патријарх српски Викентије уз учешће епископа шумадијског Валеријана, сремског Никанора и бањалучког Василија.

Новоизабрани епископ Герман је у исто време, по одлуци Светог архијерејског сабора, примио и дужност главног секретара Светог архијерејског синода. Ову дужност вршио је све до избора за епископа жичког 1956. У исто време, уређивао је „Гласник“, службени лист Српске православне цркве будући да је на овом пољу радио још као парохијски свештеник уређујући „Преглед“, службени лист Жичке епархије и календар „Свети Лазар“.

На заседању Светога архијерејског сабора 1952. епископ Герман изабран је за епископа будимског. До устоличења није никада дошло, јер за то није могла бити добијена сагласност тадашњих мађарских грађанских власти. После смрти епископа жичког Николаја, 1956, епископ Герман, администратор Жичке епархије, изабран је за епископа жичког. Као епископ администрирао је Епархијом будимљанско-полимском (1955–1956) и Епархијом рашко-призренском (1956–1957).

На патријаршком трону наследио је патријарха Викентија 13. септембра 1958.

Архипастирство патријарха Германа пада у врло тешком времену за српски народ и Српску православну цркву, која је била у стању прогона. Све што је постигнуто у овом времену учињено је са великим напором и огромним сметњама. И поред

ГЕРМАН (Ъорить)

тога, издавачка делатност је добила нови замах, а грађевинска делатност је зависила од разних фактора који према Цркви нису били расположени. Па, ипак, подигнуте су зграде Богословског факултета у Београду и Богословије у манастиру Крки и, најзад, упорним залагањем патријарха Германа настављен су радови на храму Светога Саве на Врачару.

За време тридесетогодишње управе Српском црквом, у време патријарха Германа основане су нове епархије: Источноамеричка и канадска, средњезападноамеричка и западноамеричка (1963), западноевропско- аустралијска (1969), аустралијска (1973), врањска (1975), канадска (1983) и бихаћко-петровачка (1990).

У овом времену дошло је и до два раскола у Српској цркви. Епархије скопска, злетовско-струмичка и охридско-битољска, уз велику подршку државних власти, издвојиле су се из састава Српске православне цркве насилним путем у „самосталну" Македонску православну цркву, коју није признала ниједна православна црква у свету.

Приликом оснивања нових епархија у САД и Канади, 1963, епископ америчко--канадски Дионисије није признао одлуке Светог архијерејског сабора, отишао је у раскол и затражио заштиту грађанских судова. Врховни суд САД донео је пресуду у корист Српске цркве.

Број богословија повећан је заузимањем надлежних епархијских архијереја и патријарха Германа отварањем богословија у ма́настиру Крки и Сремским Карловцима, а Монашка школа, отворена прво у манастиру Преображењу, а потом у манастиру Острогу није имала среће да заживи.

Патријарх Герман имао је нарочито смисла за грађевинску делатност и у датим приликама учинио је много. Посебну љубав гајио је према манастирима и материјално их помагао.

Након дуже болести, патријарх Герман је умировљен 1990. године. Преминуо је 27. августа 1991. и сахрањен у храму Светога Марка у Београду.

Свети ГОРАЗД (Павлик)

епископ чешко-моравски

1921 – 1942.

Након хиљаду година обновљено је поново православље у Чехословачкој после првог светског рата. Првим епископом Православне цркве у овој земљи постао је др Мађеј Павлик у монаштву Горазд.

Епископ Горазд је рођен у селу Хруба Врбка, на територији бивше Велике Моравске, 26. маја 1879. године у римокатоличкој породици. Завршио је римокатоличко дечачко семениште, са матурским испитом 1898. године, а богословски факултет у Оломоуцу 1902. године. Интересовање за источно хришћанство је показивао још као студент и путовао у Русију да би се упознао са православљем.

Као римокатолички свештеник, Мађеј Павлик се истиче као духовник, као сарадник Црвеног крста у пружању помоћи рањеницима у току првог светског рата, уредник независног месечника „Право народа" и публикације „Обнова католичке цркве у Чехословачкој", као пионир практичног екуменизма а посебно као духовник душевно оболелих.

После првог светског рата око 80 процената римокатоличких свештеника изјаснило се за реформе у Римокатоличкој цркви и са таквим програмом су основали своје удружење. Када се увидело да од тих реформи нема ништа, а захтевало се увођење народног језика у богослужењу, организовање самосталне цркве и оживљавање правог религиозно-моралнног живота, створена је чехословачка народна црква. Док су се извесни планови ове нове цркве колебали којим путем да пођу, Мађеј

Павлик“ је одлучио да и јавно иступи за православну оријентацију. То је одлучио после темељитог размишљања. Његов пут према православљу није био нимало лак, али представљао је победу уверења о позитивном хришћанству. Прогласио је православље за најплоднију форму хришћанства како религиозно тако и национално“.[146]

Пошто се обратио за помоћ Српској православној цркви, она је изаслала у Чехословачку епископа нишког Доситеја (Васића), који је не само тада, него и много касније пружао драгоцену помоћ младој Чехословачкој православној цркви која је против себе имала Римокатоличку цркву, Чехословачку народну цркву која је пошла путем протестантизма, а такође и према православљу нерасположеног председника државе Томаша Масарика.

Свети архијерејски сабор Српске православне цркве примио је свештеника Мађеја Павлика у крило Цркве и изабрао га за епископа чешког и моравско-шлеског.

Свети ГОРАЗД (Павлик)

Мађеј Павлик је примио монашки чин 21. септембра 1921. године у манастиру Крушедолу добивши име Горазд. До епископске хиротоније прошао је, по пропису, кроз остале чинове. Игуманом је постао у манастиру Гргетегу, а архимандритом у манастиру Хопову. Хиротонисан је за епископа у Саборној београдској цркви 25. септембра 1921. године од стране патријарха српског Димитрија и српских архијереја.

Рад епископа Горазда на организовању и признању Православне цркве, а што се признања тиче оно се односи и на Православну мукачевско-прјашевску епархију, која је такође била у саставу Чехословачке, трајао је дуги низ година. Међутим, сав двадесетогодишњи рад епископа Горазда био је скопчан са разноврсним потешкоћама које су долазиле са многих страна. Наиме, „све непријатељске снаге ујединиле су се за одлучујући напад против православне оријентације у Моравској. Иницијатор те борбе била је тадашња чехословачка влада. Православна оријентација целе Моравске није одговарала њиховим ставовима, плашила се продирања политичких утицаја са истока“.[147]

На основу архивског материјала, епископ Горазд је доказао да су верници новостворене Чехословачке за време Аустроугарске припадали задарском епископу и карловачкој митрополији, а тај однос признала је Чехословачка 1918. године. На тај начин је епископ Горазд отклонио примедбе које су се односиле на јурисдикцију Српске патријаршије.

Решавајући питање свештеничког кадра, епископ Горазд је упутио у српске православне богословије око тридесет кандидата од којих су неки наставили своје студије на Богословском факултету у Београду.

Уводећи у својој епархији православно богослужење, постепено и мудро, епископ Горазд је приступио превођењу најпотребнијих богослужбених текстова на народни језик. „Године 1927. објавио је превод литургије светог Јована Златоустог и

светог Василија Великог, године 1929. била је припремљена за издавање прва нотна свеска Гораздових источних црквених песама, затим Историја Библије проф. Фијале за ученике 3–4 разреда, Православље и католичанство Сахарова, 'Словенски свети Вацлав', Грузина и низ других".[148]

За богослужбене потребе, епископ Горазд је штампао, 1935. године, Велики зборник, скоро на 1000 страна, који замењује скоро све богослужбене књиге Православне цркве, који је још увек најбољи зборник ове врсте у Православљу.

Поводом 1050-годишњице смрти Св. Кирила Словенског, епископ Горазд је, под псеудонимом П. Мали, објавио књигу „Живот Св. Кирила и Методија", а за потребе својих верника Православни катихизис.

Будући непосредни сусед хитлеровске Немачке, Чехословачка је већ 1938. године наслућивала опасност која јој прети. „Епископ Горазд, чија је једна од карактерних особина била увек ангажованост, сматрао је и сада за своју дужност да јавно изнесе свој став о политичкој сигуацији у ЧСР. Живот цркве није стао нити је смео стати, али поред постојећих тешких задатака појавили су се и они који су везивали православну цркву са судбином чешког народа"[149] а он је свој став о фашизму изложио још 1937. године. После окупације Судета од стране Немаца, епископ Горазд је својом чувеном посланицом од 28. октобра 1938. године, упућеном свим поглаварима православних цркава, позвао целокупну светску јавност у помоћ.

И после окупације целе Чехословачке, епископ Горазд наставља свој мисионарски рад служећи, проповедајући, предавајући веронауку деци и посвећујући нове храмове.

Уласком Рајнхарда Хајдриха у Праг, на положај заменика протектора у Чешкој и Моравској, „ушла је смрт" у поменути град, а свега неколико дана касније, 7. октобра 1941. године, у Праг је дошао и православни епископ Серафим (Ладе), пореклом Немац, са местом пребивања у Берлину. Након посете епископу Горазду, оставио му је акт у којем се каже: „Преузео сам Чешку епархију под своју заштиту до краја рата, исто као и православну цркву у Словачкој..."[150]

Након извршеног атентата на Хајдриха од стране чешких родољуба-падобранаца, који су долетели из Енглеске, падобранцима нико није хтео и смео да да уточиште. Замољен је и др Ото Становски, капелан катедралне цркве светог Вита у Прагу да их римокатолчка црква сакрије у неком од својих манастира. Међутим, „Становски је ову молбу категорички одбио и није желео да са целом ствари има ма каква посла".[151] Падобранце је примила Православна црква и сакрила их у крипти катедрале Св. Ћирила и Методија. Када се сазнало где су падобранци скривени, почела су хапшења у Прагу, а епископ Горазд је написао три писма надлежним грађанским, окупаторским властима. „Да би спасао цркву, ухапшене, да престану да страдају и невини, епископ Горазд је написао: „Предајем одговарајућим органима себе на располагање, спреман сам да истрпим сваку казну, чак и смртну".[152]

Епископ Горазд је ухапшен, заједно са својим најближим сарадницима, мучен у затвору и осуђен на стрељање 3. септемра 1942. године. Епископ Горазд је стрељан 4. септембра 1942. године у прашком предграђу Кобилиси, а потом спаљен у прашком крематоријуму.

Немци су 4. октобра забранили рад Православне цркве у Чехословачкој, а сву њену имовину конфисковали.

Српска православна црква, а потом и Чешка православна црква, након Другог светског рата, уврстиле су епископа Гораздa у ред светитеља и његову успомену славе 23. августа / 4. септембра.

Светитељски лик епископа Гораздa налази се на зидовима манастира Дивостина и Светоуспенског саборног храма у Крагујевцу.

ГРИГОРИЈЕ I

епископ рашки

1286 – 1291.

У Пљеваљском синодику православља дат је низ епископа рашких. У том низу епископ рашки Григрије I заузима шесто место.[153] Био је епископ у време архиепископа српског Јакова (1286 – 1292).

ГРИГОРИЈЕ II

епископ рашки

Између 1. септембра 1304. и 31. августа 1305 – 1313.

Пре избора за епископа Григорије је био сабрат манастира Хиландара. За епископа рашког изабран је после епископа Филипа у времену између 1. септембра 1304. и 31. августа 1305.

Као епископ рашки преписао је номоканон за манастир Хиландар и замолио је манастирско братство да га упишу у поменик и каже: „и поменуите брата вашего и сьслоужьб'ника Григорија".[154]

Из записа се такође види да је живео у Расу у „домоу светыхь апостоль иже вь Расѣ".[155]

Епископ рашки Григорије помиње се још једном у натпису на крсту које је дарован Саборној цркви Светих апостола Петра и Павла у Расу, који се данас налази у доминиканском манастиру у Дубровнику.[156]

ГРИГОРИЈЕ

епископ девољски

1361.

Епископ девољски Григорије „забележен је као првопрестолни у натпису из 1361. године у манастиру Зауму"[157] Наиме, „српски кесар Гргур подигао је 1361. или раније на југоисточној обали Охридског језера манастир Богородице Захумске... који је данас познат под именом Заум"[158] За време Стефана Уроша манастирску цркву је „изографисао девољски епископ Григорије, који се такође назива ктитором".[159]

ГРИГОРИЈЕ

епископ бањски

1376.

Први помен о епископу бањском Григорију имамо из 1376. године када је, заједно са епископом водочким (струмичким) Данилом, учествовао у решавању спора „о границама хиландарских имања у околини Струмице".[160]

ГРИГОРИЈЕ I

митрополит београдски

пре 1439.

Приликом првог пада Србије у Дубровник је избегао, заједно са деспотом Ђурђем Бранковићем, и митрополит београдски Григорије.

Митрополит Григорије је за време свога боравка у Дубровнику оставио код „дубровачког племића Ђорђа Гучетића у поклад извесне ствари београдске цркве. Како је митрополит Григорије ускоро умро, право на поменуте ствари прешло је, изгледа, на Бранковиће“.[161]

ГРИГОРИЈЕ II

митрополит београдски

почетак XVI века

Митрополит београдски Григорије налазио се на положају београдског митрополита почетком XVI века,[162] пре митрополита Теофана.

ГРИГОРИЈЕ

митрополит себешки

друга половина XVI века

Помиње се у другој половини XVI века. „За његове је управе прештампао ђакон Кореси празнични минеј Божидара Вуковића.“[163]

ГРИГОРИЈЕ

епископ пелагонијски и прилепски

XVI век

Епископ Григорије заузимао је катедру епископа пелагонијских и прилепских у шеснаестом веку. Бавио се књижевним радом и превео је Дамаскина Студита.[164]

ГРИГОРИЈЕ

епископ полошки

1532.

Епископ полошки Григорије помиње се 1532. године у синодалном акту Охридске архиепископије[165] као један од двадесет девет учесника сабора који је судио и свргнуо митрополита смедеревског Павла који се „не окривљује ни за што друго до што је прогласио Пећку цркву самосталном као што је била од Св. Саве, и њоме почео управљати“.[166]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит врањски

пре 1635.

Григорије је постао митрополит врањски пре 1635. године, што се сазнаје „на основу података о пешкешу који је платио и за села Стари Нагорич, Драгуш и Државу“.[167]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит грачанички

1649.

На предлог патријарха пећког Гаврила дошло је 1649. године до смене на престолу Грачаничке и Липљанске епархије. Место митрополита Јефтимија постављен је митрополит Григорије.[168]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит моравичко-ужички

пре 1697.

Григорије је постао митрополитом моравичко-ужичким пре 1697. године јер се поменуте године већ помиње као избеглица у Славонији. Наиме, поунијаћени епископ Петроније (Љубибратић) је 1697. године издао своју грамату митрополиту Григорију којом га поставља „за игумана обновљеног манастира Пакре“.[169]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит рашки

1697 – 1730.

У записима се помиње као књигољубац. Обновио је јеванђеље и поклонио га, заједно са антиминсом, манастиру Хиландару.[170]

После разарања манастира Студенице, пронашао је у селу Коничу једну књигу која је припадала овом манастиру и „узео је к себи“.[171]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит пожешки

XVIII век

О пожешким епископима током осамнаестог века имамо само неколико врло оскудних података. Тако су, у два манастирска поменика, сачувана само два имена пожешких архијереја. У Сопоћанском поменику, наиме, помиње се пожешки митрополит Софроније, а у рачанском Григорије.[172]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит ваљевски

1708.

Први познати нам митрополит ваљевски –Григорије, помиње се 1708. године.[173]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит арилски

1712.

Митрополит Григорије помиње се 1712. године. Није искључено да је управљао и Зворничком епархијом о чијим епископима из тога времена нема никаквог помена.[174]

ГРИГОРИЈЕ (Димитријевић)

епископ бачки

1713 – пре 1718.

Пре избора за епископа бачког, сегединског и јегарског, Григорије (Димитријевић) био је егзарх патријарха Арсенија (Црнојевића). На предлог митрополита Викентија (Поповића) цар Карло га је 2. августа 1713. потврдио за епископа бачког. Исте године га је митрополит Викентије и посветио за епископа.

За његово време је, 25. јула 1714, Виктор Лепавинац завршио преписивање требника у манастиру Моноштру, храму Ваведења пресвете Богородице у Бачкој епархији.[175]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит зворнички

1767 – 1773.

Родом је био из Атине. На катедри митрополита зворничких био је од 1767. до 1773. године.[176]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит дебарски

1828.

Григорије се помиње марта 1828. године као последњи синодални митрополит који је потписао синодално писмо патријарха цариградског Агатангела свештенству и народу Пелагонијске архиепископије у вези са њеним сједињењем са Корчанском митрополијом.[177]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит нишки

пре 1841.

Када је избио устанак 5/6. априла 1841. године у појединим пределима Нишке епархије, у Нишу је тада епархијски архијереј био митрополит Григорије. Уплашивши се од могућих последица, избегао је у Цариград.

ГРИГОРИЈЕ

митрополит херцеговачко-захумски

1854.

После митрополита Јосифа за новог митрополита, по Владимиру Ћоровићу,[178] дошао је 21. новембра 1854. године Григорије. У овој епархији остао је до 19. априла 1860. године.

„За време његове управе овом епархијом издат је Хатихумајум, као последица Кримског рата и Париског конгреса. У Мостару је објављен 28. фебруара 1856. године. По њему су владике требале да буду плаћене из државне касе, а дотадашњи систем наплаћивања и прибирања владичанских прихода требао је да престане. То је, као и многе друге ствари, остало мртво слово на хартији. Забележено је да су Григорија хтели опљачкати ускоци у Бишини, али га је спасла бројна турска пратња, која је била с њим.“[179]

ГРИГОРИЈЕ

митрополит струмички

1908.

Митрополит Григорије, Грк по рођењу, био је један од последњих струмичких архијереја. Приликом оснивања Митрополије кидонијске у Малој Азији, један од оних који су о томе одлучивали у Цариграду и потписали синодални томос био је и струмички Григорије.[180]

ГРИГОРИЈЕ (Живковић)

митрополит зворничко-тузлански

1897 – 1909.

Када је митрополит Николај (Мандић) прешао из Тузле у Сарајево, за његовог наследника изабран је архимандрит Григорије (Живковић), члан Сарајевске конзисторије.

Митрополит Григорије (у свету Никола) рођен је у селу Меминској, Срез костајнички, од оца Григорија, свршеног богослова и потоњег свештеника, и мајке Јелице, 6. децембра 1839. године. Основну школу учио је у Дубици, а гимназију у Петрињи и Загребу, где не беше бољег математичара од њега, а Богословију у Сремским Карловицма.

Пре ступања у чин био је извесно време учитељ у Црквеном Боку. Рукоположен је у чин ђакона 8. септембра 1861, а у чин презитера 26. октобра исте године од митрополита Петра (Јовановића) и постављен за капелана своме оцу у Дубици, а потом у Црквеном Боку. Две године потом, 1863, постављен је за катихету у Раков-

цу крај Карловца. Професорски испит полагао је у Бечу за предавача српског и немачког језика. Испитивач за српски или хрватски језик био му је учени слависта Фрања Миклошић. Скоро тридесет година је Никола Живковић провео у поменутој гимназији, а у исто време био је члан конзисторије и један од првих сарадника епископа горњокарловачких Лукијана и Теофана. Епископ Теофан га је и одликовао чином протопрезвитера.

Пошто је умировљен 1893. године, на Теодорову суботу исте године прима монашки чин, узима очево име Григорије и као патријаршки протосинђел прима управу манастира Гомирја. На позив митрополита дабро-босанског Георгија прелази 1. јануара 1897. у Сарајево за члана конзисторије и бива произведен у чин архимандрита. Исте године постао је митрополит зворничко-тузлански и посвећен је 27. јула 1897.

Као митрополит, узео је учешћа у стварању Уредбе црквено-просветне управе српских православних епархија у Босни и Херцеговини „која је тамо законом постала, а том је Уредбом православним Србима у Босни и Херцеговини дата могућност да концентришу своју снагу и за друге народне потребе“.[81]

Будући дугогодишњим црквено-просветним радником, митрополит Григорије је написао *Историју хришћанске цркве* и *Литургику* (књиге су доживеле два издања), које су као уџбеници коришћене у гимназијама у Раковцу, Новом Саду и Сремским Карловцима, а такође и у српским православним учитељским школама. Напослетку, приредио је и објавио *Збирку наредаба митрополијске управе српске православне епархије Зворничко-тузланске.*

Иако је у Тузлу дошао за митрополита у време када се у Босни и Херцеговини водила борба за црквено-просветну аутономију, митрополит Григорије се у овој ситуацији одлично поставио. Додуше, у настојањима имао је доста разочарења. По своме пожртвованом раду, митрополит Григорије спада у ред најбољих митрополита зворничко-тузланских.

Умро је 24. априла /7. маја 1909. у Меминској, а сахрањен је на Дубовачком гробљу у Карловцу.

ГРИГОРИЈЕ (Удицки)

епископ западноамерички

1963 – 1985.

Епископ Григорије (у свету Никола Удицки) рођен је 14. јануара 1911. у Великој Кикинди, Богословију је завршио у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Београду.

Као суплент Битољске богословије прима монашки чин из руку јеромонаха Василија (Костића) 9. августа 1936. у манастиру Хиландару, а потом је рукоположен у чин ђакона и презвитера. Као професор богословије радио је при епархијској управи у Чикагу као секретар епископа америчко-канадског Дамаскина. Извесно време био је парох у Бјуту, одакле се пред Други светски рат вратио у Битољ.

После Другог светског рата јеромонах Григорије је емигрирао у Америку, где је до избора за епископа био парохијски свештеник у Јангвуду. Одликован је чином архимандрита 1957. године.

За епископа новоосноване Западноамеричке епархије изабран је на ванредном заседању Светог архијерејског сабора 27. јула 1963. Хиротонисали су га за епископа у храму Преподобног Симона монаха у Алхамбри 4. августа 1963. епископи браничевски Хризостом, источноамерички и канадски Стефан и средњозападноамерички Фирмилијан.

Умро је 9. октобра 1985. у Алхамбри и сахрањен на старом српском гробљу у Лос Анђелесу.

1 *Акатист Св. Сави*, Летопис Матице српске, књ. 109, Нови Сад 1864.
2 Стојан Новаковић, *Пишњески поменик*, Споменик 29, Београд 1895, 10.
3 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, Београд 1982, 809.
4 П. Срећковић, *Неколико српских споменика*, Споменик XV, Београд 1892, 30.
5 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 216.
6 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*,, Глас CCCXX, Одељење Историјских наука, књ. 2, Београд 1980, 157.
7 Исто.
8 Љуб. Стојановић, Исто, 1389.
9 Радмила Тричковић, исто, 142.
10 Исто.
11 Исто.
12 Исто, 143.
13 Исто.
14 Исто.
15 Исто.
16 Исто, 144.
17 Јован Радонић, исто, 309.
18 Исто, 316.
19 Исто, 317.
20 Исто.
21 Исто.
22 Исто, 318
23 Исто.
24 Љуб. Стојановић, исто, 1446.
25 Исто, 1466.
26 Исто, 1471.
27 Исто, III, 5680.
28 Аутор Типика је Нил Кавасила, а не Михаил, Јован Радонић, исто, 172.
29 Јован Радонић, исто, 172.
30 Исто.
31 Исто, 331.
32 Д. Р., *Писма студеничких калуђера*, Српски Сион, Сремски Карловци 1904, 668.
33 Радмила Тричковић, исто, 151.
34 Јован Радонић, исто, 226
35 Исто, 227.
36 Љуб. Стојановић, исто, II, 2670.
37 Јевстатије [Караматијевић], *Синђелије рашких владика*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1931, 40.
38 Исто.
39 Љуб. Стојановић, исто, 2832.
40 Исто, 2965, 3060.
41 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 205.
42 Vojislav Bogićević, *Dabrobosanka mitropolija*, Enciklopedija Jugoslavije 2. Zagreb MCMLVI, 640.
43 Љуб. Стојановић, исто, V, 7801.
44 Јован Радонић, исто, 613.
45 Љуб. Стојановић, исто, II, 3008.
46 Исто, 3173.
47 Гл. Елезовић, *Атанасије II, Гаврило II и Гаврило III, пећки патријарси*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1937, 297.
48 Исто, 298.
49 Љуб. Стојановић, исто, 3022.
50 Гл. Елезовић, исто, 293.

51 Исто, 294–196.
52 Исто, 297.
53 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Покушај црквене конференције у Нишу 1761. да поврати патријарха Гаврила III на пећки престо*, Зборник православног богословског факултета II, Београд 1951, 137.
54 Исто, 135–136.
55 Исто, 138.
56 Исто, 137.
57 Исто, 138.
58 Љуб. Стојановић, исто, V, 8029.
59 Исто, 8030.
60 Исто, II 3231.
61 Исто, 3272.
62 Свет. Ст. Душанић, *Будимљанска епархија и манастир Успења у Сељанима код Пријепоља*, Београд 1964, 9.
63 И. Руварац, *Рашки епископи и митрополити*, Глас Српске краљевске академије LXII, Београд 1901, 40.
64 В. Прибићевић, *Акта о укидању Пећке патријаршије*, Богословски гласник VI, Сремски Карловци 1904, 379.
65 Исто, 455.
66 И. С. Јастребов, *Подаци за историју Српске цркве*, Београд 1879, 20.
67 Љуб. Стојановић, исто, III, 5921.
68 Исто, 6922.
69 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост зворничке епархије*, Богословље VIII (XXIII), Београд 1964, 113.
70 Др Рад.М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935.
71 *Азбучник Српске православне цркве по Радосаву Грујићу*, 162.
72 Исто, 234.
73 Љуб. Стојановић, исто, I, 317.
74 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 93.
75 Д. Н. Анастасијевић, *Споменици из Старих цркава у „Санџаку"*, Богословље VI, Београд 1931, 67.
76 Др Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина I, Нови Сад 1939, 398.
77 Љуб. Стојановић, исто, VI, 10131.
78 *Азбучник Српске православне цркве по Радосаву Грујићу*, 234.
79 Др Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, 245.
80 Д. Н. Анастасијевић, исто, 119.
81 Исто, 120–121.
82 Марија Јанковић, исто, 145.
83 Исто, 146.
84 Љуб. Стојановић, исто, I, 741,741
85 Исто, 756.
86 Исто, IV, 6464.
87 Љуб. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типици, поменици, записи* и др., Споменик Српске краљевске академије III, Београд 1890, 177.
88 Здравко Кајмаковић, *Георгије Митрофановић*, Сарајево 1977, 30.
89 Љуб. Стојановић, исто, 6961.
90 Д. Р., *О прелазу владике нишког Георгија Поповића на ову страну*, Српски Синон, Ср. Карловци 1906, 537.
91 Миленко А. Марковић, *Георгије Поповић, епископ нишко-белоцрквански (1735–1737) и темишварски (1745–1757)*, Преглед цркве Епархије нишке, Ниш 1933, 257.
92 Исто, 259.
93 Сава, епископ шумадијски, *Писма патријарха Георгија Бранковића*, Крагујевац 1994, 7.

94 Владимир Мошин, *Сербская редакция Синодика в неделю православия*, Византийский Временник XVI, Москва 1959, 340.
95 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, Споменик 56, Сремски Карловци 1922, 25.
96 Исто.
97 В. Мошин, *Споменици за средневековната и поновата историја на Македонија* I, Скопје 1975, 309.
98 Др Владимир Р. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950, 210.
99 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 704.
100 Сретен Петковић, *Зидно сликарство на подручју Пећке патријаршије 1557–1614*, Нови Сад 1965, 30.
101 Миодраг Југовић, *Титуле и потписи архиепископа и патријараха српских*, Богословље IX, Београд 1934, 261.
102 Љуб. Стојановић, исто, I, 720.
103 Исто, 751.
104 Исто, 742
105 Исто, 781.
106 Љуб. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи...*
107 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1402.
108 Мил. С. Филиповић, исто, 84.
109 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 57.
110 Љуб. Стојановић, исто, 1985.
111 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 26.
112 Исто.
113 Љуб. Стојановић, исто, II, 2242.
114 Исто, 2216.
115 Исто, 2243.
116 Исто, 2268.
117 Исто, 2273.
118 Исто, IV, 7000.
119 Иларион Руварац, исто, 27.
120 Исто.
121 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумска епархија и епископи (митрополити) до краја XIX века*, Богословље XV, Београд 1940, 286.
122 Љуб. Стојановић, исто, II, 2603.
123 Исто, VI, 10311.
124 Иларион Руварац, *Рашки епископ и митрополити*, 40.
125 Јевстатије [Караматијевић], исто, 40.
126 Д. Р., *Синђелија митрополита зворничког Герасима*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 392.
127 *Азбучник Српске православне цркве по Радосливу Грујићу*,9.
128 Атанасије Поповић, *Поменик шабачко-ваљевске епархије*, Београд 1940, 23.
129 Д. Р., *О преносу св. моћију Стевана Првовенчаног краља српског из Студенице у ман. Фенек и о пребеглим калуђерима и свештеницима из Србије на ову страну 1813*, Српски Сион, Срем. Карловци 1905, 46.
130 Владимир Стојанчевић, *Јужнословенски народи у Османском царству од Једренског мира 1829. до Париског кконгреса 1856. године*, Београд 1971, 95.
131 Исто, 97.
132 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих акаћа цариградске патријаршије о њеним епархијама*, Богословље VIII, Београд 1933, 117.
133 Исто, 122.
134 *Азбучник Српске православне цркве по Радосалву Грујићу*, 90.
135 Марија Јанковић, исто, 133.

136 Владимир Мошин, *Сербская редакция Синодика в неделю православия*, 304.
137 Ђорђе Сп. Радојичић, *Будимљански епископи*, Богословље I, Београд 1926, 269.
138 *Азбучник Српске православне цркве по Радосалву Грујићу*, 274.
139 Исто, 234.
140 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 212
141 Ђоко М. Слијепчевић, *Укидање Пећке патријаршије 1766*, Богословље XIII, Београд 1938, 281.
142 Исто, 280–281.
143 Д. Анастасијевић, исто.
144 Миодраг Ал. Пурковић, *Историја Српске православне црквене општине у Трсту*, Трст 1960, 123.
145 Исто, 143.
146 Радомир Једлински, *Горазд, епископ чешкоморавски*, Крагујевац 1991, 32.
147 Исто, 15.
148 Исто, 50.
149 Исто, 60.
150 Исто, 85.
151 Исто, 90.
152 Исто, 94.
153 Љуб. Стојановић, *„Требник"*, 25.
154 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, 38 ,
155 Исто, 40.
156 Ђорђе Сп. Радојичић, *Стихови у сребро урезани*, у: Творци и дела старе српске књижевности, Титоград 1963, 109.
157 Марија Јанковић, исто, 66.
158 Василије Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњевековној Србији*, Сремски Карловци 1920, 117.
159 Исто, 118.
160 Марија Јанковић, исто, 81.
161 Др Мих. Ј. Динић, *Поклад београдског митрополита Григорија из XV века*, Зборник за историју Јужне Србије и суседних области, Скопље 1935, 28.
162 Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 310.
163 *Азбучник Српске православне цркве по Радосалву Грујићу*, 57.
164 Ђорђе Сп. Радојичић, *Књижевна збивања и стварање код Срба у средњем веку и у турско доба*, Нови Сад 1967, 148.
165 Љуб. Стојановић, исто, 118.
166 Исто, 117.
167 Радмила Тричковић, исто, 93.
168 Исто, 105
169 Др Радослав М. Грујић, *Пакрачка епархија*, Споменица пакрачког владичанства, Нови Сад 1930, 124.
170 Љуб. Стојановић исто, V, 7658, 7659.
171 Исто, III, 5727.
172 Др Радослав М. Грујић, исто, 27.
173 Споменик Српске краљевске академије XIII, Београд 1905, 173–4.
174 Мил. с. Филиповић, исто, 85.
175 Љуб. Стојановић, исто, 7432.
176 Мил. С. Филиповић, исто, 113.
177 Д. Анастасијевић, исто, 117.
178 Владимир Ћоровић, *Мостар и његова српска православна општина*, Београд 1933, 58.
179 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумска епархија и епископи (митрополити) до краја XIX века*, 39–40.
180 Д. Анастасијевић, исто, 122.
181 Ј. Д. [= Јован Живковић], *Григорије Живковић, српско православни митрополит зворничко-тузлански*, Богословски гласник XV, Сремски Карловци 1909, 395.

ДАВИД I

митрополит зетски

1391 – после 1396.

Митрополит Давид помиње се „у једној парници која се водила 9. априла 1431. године између Которана браће Бубанића и Богете Миошића са Брда (Томбе)“.[1]

„Исти митрополит налази се поменут и у тужби калуђера Романа од 19. јуна 1431. године против неких Богдашића. Приликом сведочења, утврђено је да је баштину, за коју се тужио Роман, дао још 36 година раније митрополит његовом оцу, што значи – још 1395. године. Очигледно је да се ради о истом митрополиту Давиду I“.[2]

ДАВИД

митрополит призренски

XIV век

Митрополит призренски Давид према Призренском поменику[3] заузимао је катедру призренских митрополита између митрополита Јефрема и Јована III.

ДАВИД II

митрополит зетски

око 1417 – 1435.

После митрополита Арсенија за новог митрополита зетског постављен је, пре 16. јуна 1417. године, Давид II. Наиме, „приликом сведочења Радича Тутормића, 28. јула 1431. године, у спору Миочина Страчиновића... каже се како је Давид II наследио митрополита Арсенија и наредио Радичу Тутормићу да чува све напуштене земље до повратка њихових господара... Митрополит Давид II помиње се и нешто касније, у тужби Бошка Бубанића од 29. јула 1446. године. Ту се наводи да је митрополит Давид још 25. јула 1435. године издао неку исправу, према којој се не може продати спорна земља. То би значило да је Давид још 1435. године био зетски митрополит.“[4]

ДАВИД (Хорисен)

митрополит прилепски

1444/5. – 1467/68.

Митрополит прилепски Давид је „познат из натписа у цркви Св. Илије Тесвићанина, у селу Долгаец“[5] која је подигнута 1455. године. „Да је тај митрополит Давид

добро стајао код Мехмеда II (451–81) види се по томе што је он према одредби једне султанове повеље (HÜKM I HUMAYUN) држао у своме поседу (око 1476) као власништво (MULK) манастире: Трескавац, Арханђела и цркву св. Јована Продрома (Слепче)".[6]

Последњи помен о митрополиту Давиду имамо „у опширном пописном дефтеру за Прилепску нахију из 1467–68".[7]

ДАВИД

митрополит милешевски

1466 –1470.

О Милешевској митрополији врло мало се зна. У једној служби св. Сави она се назива „славном митрополијом". Један милешевски митрополит, чије се име не зна, крунисао је бана Твртка за српског и босанског краља. Први милешевски митрополит чије нам је име познато је Давид. Био је „блиски сарадник и поклисар херцега Стјепана Вукчића и његових синова".[8]

Приликом састављања тестамента херцега Стјепана, митрополит Давид га је писао[9] и био сведок[10] приликом потписивања истога.

Др ДАМАСКИН (Грданички)

митрополит загребачки

1947 – 1969.

Др Дамаскин (у свету Драгутин Грданички) рођен је у Лесковцу 1892. године. После завршене основне школе уписао се у деветоразредну Богословију светога Саве у Београду и завршио је 1912. У исто време учио је и Музичку школу у Београду. После завршене богословије предавао је музику у Првој крагујевачкој гимназији, а потом се уписао на Духовну академију у Петрограду. Пре поласка у Русију замонашио га је у манастиру Раковици синђел Платон (Јовановић), потоњи епископ бањалучки, а митрополит Димитрије рукоположио га је у чин јеромонаха. Духовну академију завршио је са степеном кандидата богословља 1917. године. Потом је завршио Филозофски факултет у Фрајбургу, Швајцарска, где је промовисан за доктора филозофије. За време Првог светског рата био је у Оксфорду парох и вероучитељ нашој избегличкој колонији, а извесно време и војни свештеник Друге добровољачке дивизије у Русији. Од 1918. године налазио се на положају професора Богословије светога Саве у Енглеској, Београду и Сремским Карловцима.

Од 1922. до 1923. синђел Дамаскин је био на положају првог секретара Српске патријаршије, а септембра 1924. изабран је за доцента Богословског факултета у Београду. На овом положају га је затекао избор за епископа мукачевско-прјашевског 1931.

Др ДАМАСКИН (Грданички)

У Епархији мукачевско-прјашевској епископ Дамаскин је вратио сву интелигенцију из унијатства у православље, донео Устав епархије, подигао већи број храмова, упутио на школовање у српске богословске школе завидан број свештеничких кандидата и подигао у Мукачеву зграду епископије.

По своме пристанку епископ Дамаскин премештен је 1938. на катедру Епархије америчко-канадске. Иако се у Америци није дуго задржао, епископ Дамаскин је овде заорао дубоку бразду. Највећу пажњу посветио је црквеној просвети уопште, а посебно недељним црквеним школама. За његово време је Црквено-народни сабор допунио Епархијски устав донет за време епископа Мардарија. По своме пристанку изабран је за епископа банатског 1939. године. У Вршцу је епископ Дамаскин покренуо *Банатски весник* и покушао да преко Црквене музичке школе образује кадар црквених појаца и диригената, али је Други светски рат омео све његове племените намере.

Приликом попуњавања упражњених епархија, на првом послератном редовном заседању Светог архијерејског сабора 1947, изабран је за митрополита загребачког.

Митрополит Дамаскин објављивао је своје радове из литургике, пастирског богословља, омилитике и црквене музике у нашим богословским часописима. Његово животно дело *Српско црквено појање* угледало је света после његове смрти.

Умро је 7. октобра 1969. године у Београду и сахрањен у манастиру Ваведењу, где је сахрањен и његов претходник митрополит Доситеј.

ДАМЈАН

епископ топлички

XIII век

Митрополит Дамјан помиње се као последњи у низу топличких архијереја, иза епископа Василија, у Пљеваљском синодику православља.[11]

ДАМЈАН I

митрополит призренски

1301/4 – 1307/8.

Митрополит призренски Дамјан I први пут се помиње у фалсификатима за Хрусијски пирг 1301–1303/4. године.[12] „О њему се говори и у повељи краља Стефана Дечанског Св. Богородици Љевишкој из 1326. године. Ту се говори како је још краљ Милутин, прво се епископом Дамјаном I, а касније и са епископом Илијом, потражио од Жегра насилно отете поседе призренске катедрале у Пологу. Вероватно се овај догађај збио 1307. године, или нешто раније, јер се у натпису из 1307. на цркви Св. Богородице Љевишке епископ Дамјан помиње још као жив."[13]

ДАМЈАН II

митрополит призренски

крај XIV века

О митрополиту призренском Дамјану II сазнаје се из пописа призренских архијереја у Поменику Св. Богородице Љевишке који је настао у првој половини XV века. Митрополит Дамјан II помиње се иза митрополита Теодосија, као последњи у реду призренских дијецезана.[14]

ДАМЈАН

митрополит хвостански

XIII – XIV век

По наређењу митрополита Дамјана ђак Бунило је написао синаксар на рукописно јеванђеље које се налази у Хиландару.[15]

У хиландарском рукопису бр. 27 вероватно је исти Дамјан написао: „О всѣхь благаи Господи слава тебѣ Дамиань.“[16]

ДАНИЛО

епископ

XIII

У храму Ризе Богородице у Бијелој, Бока Которска, сачуван је портрет епископа Данила чија се титула не наводи. Сачувани остаци фресака у овој цркви, по Владимиру Петковићу,[31] потичу из четрнаестог века. Овде се вероватно ради о српском епископу чија нам епархија до данас није позната, а фреске су свакако радили грчки сликари.

ДАНИЛО I

архиепископ српски

1271 – 1272.

У науци још није познато колико је Српска црква била удова после смрти Саве II (8.фебруара 1271). За његовог наследника је изабран Данило. Пре избора био је на положају игумана манастира Хиландара. За њега је забележено да је „био достојан водитељ вере божанствене и бринуо се за Христову цркву као што треба“.[17] Па, ипак, „ради неког случаја који му се догодио, био је смењен са светитељског престола“.[18]

ДАНИЛО

епископ ибарски

пре 1286.

Ибарски епископ Данило се помиње у српском Синодику православља и то међу покојницима, јер се за њега каже: „И Данилоу ибров'скомоу Епископоу: вѣчна памет(ь)“.[19]

ДАНИЛО

епископ звечански

1301 – 1303/4.

Епископ Данило се помиње у списку епископа у фалсификатима за Хрусијски пирг[20] као епископ звечански. Његова епархија се раније звала ибарском, а касније бањском.

ДАНИЛО II

Свети ДАНИЛО II

архиепископ српски

1324 – 1337.

Данило II, чије се мирско име не зна, био је властелински син. Пре одласка у манастир био је у дворској служби краља Милутина, а одатле је попут светога Саве побегао „у манастир св. Николе, у Кончул, где га је игуман Никола замонашио и изменио му непознато нам световно име у Данила...“[21]

Као што је некада свети Сава примио у ћелију Арсенија, свог будућег наследника, тако је и јеромонах Данило примљен у ћелију архиепископа Јевстатија у којој се подвизавао годину и по дана. На сабору, одржаном у Србији, изабран је за игумана хиландарског. Убрзо је стигла у „Свету Гору и Хиландар велика напаст од каталонских разузданих разбојничких чета, које су додијавале Светогорцима три године и три месеца, 1307 –1309“.[22] На челу одбране Хиландара стајао је игуман Данило који је у то време био „више ратник, дипломата и управник него ли монах“.[23]

После једне поверљиве мисије у Дебрцу, у другој половини 1310, игуман Данило се вратио на своју дужност у Хиландар. Међутим, убрзо се повукао у Карејску ћелију, али се овде није дуго задржавао, јер је половином 1311. године изабран за епископа бањског. Новом епископу је краљ Милутин, који је започео изградњу храма Светог Стефана у Бањској, ставио у дужност„да се брине о свршетку храма тога, и што је на потребу за подизање и устројство уметности црквене лепоте свете цркве“.[24]

Будући да је присуствовао последњим часовима краљице Јелене, „оставио је детаљан и дирљив опис њене смрти и полазак погребне поворке из Брњака за Градац...“[25]

Када је завршено подизање Бањске, епископ Данило се повукао у Хиландар у првој половини 1315. године, а идуће године се вратио у Србију на позив краља Милутина који је желео да га види на престолу светога Саве. Епископ Данило је после смрти архиепископа Саве III, 26. јула 1316, узео учешћа у раду изборног сабора који се трипут састајао и тек тада изабрао за новог архиепископа игумана хиландарског Никодима (1317–1324), Даниловог ученика. Претпоставља се да је епископ Данило много допринео да се страсти смире и да за архиепископа буде изабран Никодим.

С обзиром да се жеља краља Милутина није остварила, епископ Данило је изабран за епископа хумског са седиштем у Бијелом Пољу при саборном храму Светих Апостола. Заслугом епископа Данила осликана је припрата и наос ове цркве у времену од 1318. до 1320. године. Будући одан краљу Милутину, епископ Данило се нашао и крај краљеве самртне постеље и сахранио га у храму Светог Стефана у Бањској.

Када се Данило повукао са Хумске епархије у Хиландар, епархију је половином 1322. године поверио познатом епископу Стефану Пекпалу. После смрти архиепископа Никодима епископ Данило је, 14. септембра 1324. године изабран за једанаестог архиепископа српског.

Архиепископ Данило је дошао на престо светог Саве са врло великим искуством. У његовом раду посебно су дошле до изражаја његове способности за грађевинске послове, а које је он показао приликом грађења манастира Дечана. Као што је санирао материјалне прилике осиротеле Хумске епархије добијањем нових властелинстава, тако је допринео и утврђењу властелинства манастира Дечана. За време његове управе Српском црквом подизане су нове и обновљење запустеле цркве. „Подигао је у Пећи храм Богородице Одигитрије – Путеводительнице, с два мала храма у њој, Св. Јовану и Св. Арсенију, где је набавио грчке књиге и осигурао службу грчким монасима. Саградио је црквицу Светог Николе крај своје велике задужбине. Сми-

слио је и извео испред пећких храмова красну, насликану, припрату с помостом. Сазидао је пирг с црквицом Св. Данила на врху и са звонима, с Приморја мучно довезеним. Верујем, завршио је прекинуту обнову Жиче, опустеле од Кумана, покрио ју је, дигао је стуб, сликао трпезарију и подигао једну дрвену зграду."[26]

Поред тога архиепископ Данило је још „у Магличу обдарио цркву Св. Ђорђа, подигао је палате и саградио ћелије. У Јелшици је подигао цркву Св. Михаила и двор. У Лизици је обновио цркву Св. Саве. Све своје задужбине опколио је виноградима, воћњацима и вртовима. Где није стигао подићи цркве од камена, градио ју је од дрвета."[27]

Архиепископ Данило спада у ред најзаслужнијих последника светога Саве. „Ишао је стопама св. Саве и његових најбољих наследника. Настављао је што су добри митрополити започели и исправљао што су слаби покварили; тако је и он, отприлике, исписивао суд о добрим архиепископима којих је Животе писао."[28]

Животно дело архиепископа Данила *Животи краљева и архиепископа српских*" остало је вековима жив члан српске књижевности".[29]

Архиепископ Данило придржавао је престо светога Саве четрнаест година и три месеца. Представио се 19. децембра 1337. године. Српска православна црква га је уврстила у ред светих.

ДАНИЛО

епископ водочки

1376.

Епископ Данило, владика струмички, називан је и водочким, јер је резидирао у манастиру светога мученика Леонтија близу села Водоче. Помиње се први пут 1376, „када је у друштву с бањским епископом Григоријем и вештацима решавао неки спор око граница хиландарског имања у околини Струмице", а „у дане свеблагочастивог деспота Драгаша и брата му Костадина".[30]

ДАНИЛО III

патријарх српски

1390 – 1396.

Када се патријарх Јефрем по други пут повукао са патријарашког престола, у јесен 1390. или у пролеће 1391, на сабору који је сазвао кнез Стефан Лазаревић, изгледа у манастиру Жичи, изабран је Данило III за патријарха српског. Постоји у науци мишљење да је Данило III изабран 1392.[32]

О патријарху Данилу зна се врло мало. Епископ Марко га је лично познавао, али о њему ништа не говори. Данило се помиње у једној недатованој повељи кнеза Стефана,[33] у даровници монахиње Евгеније и њених синова Стефана и Вука, која је издата у Новом Брду 1395, а односи се на разна добра поклоњена руском манастиру Св. Пантелејмон у Светој Гори, на којој се Данило назива „патрїархь всѣмь Србьлюмь и поморию"[34]

Патријарх Данило се помиње у недатованом запису у рукописном прологу манастира Дечана који је овом манастиру поклонио еклисијарх Варлаам.[35]

У науци се претпоставља да је патријарх Данило дао пристанак да се мошти кнеза Лазара пренесу из храма Св. Спаса у Приштини у његову задужбину манастир Раваницу. Том приликом је кнез Лазар канонизован, али се патријархово лично учешће не помиње. Патријарх Данило је умро 7. априла, али година његове смрти није позната.

Патријарх Данило се бавио и књижевношћу, Написао је *Похвалу кнезу Лазару* пре 1393. године. „Писана с књижевним укусом, ова *Похвала* спада међу најлепше књижевне творевине старије српске књижевности". За Данила је речено: „његов је израз биран, реченица широка и свечана". Данас су познати и ови књижевни састави патријарха Данила: *Слово о Симеону Немањи, Слово о св. Сави, Житије и служба краљу Милутину, Стихови св. Симеону и краљу Милутину*".[36]

ДАНИЛО IV

патријарх пећки

1406.

После смрти патријарха Саве V (умро 7. октобра, али се година не зна јер се у записима не помиње)[37], његовим наследником је постао, 1406, Данило IV о коме се скоро ништа не зна. Ђоко Слијепчевић га чак и не помиње у својој *Историји Српске православне цркве* међу пећким патријарсима, јер одмах после патријарха Саве V наводи Даниловог наследника Кирила (1407–1419).[38]

ДАНИЛО

митрополит дебарски

1528 – 1529.

Митрополит Данило је заузимао катедру дебарских митрополита између 1. септембра 1528. и 31. августа 1529, када се помиње као учесник сабора у Охриду који је заседао у то време за време архиепископа Прохора.[39]

Може бити да је митрополит Данило постао митрополитом и пре овога времена, али о томе нема помена.

ДАНИЛО

митрополит херцеговачки

1559.

Митрополит Данило помиње се у једном запису из 1559. године на крају рукописног минеја за март при храму Светога Николе у Бијелом Пољу, као архијереј који је придржавао престо „на херъцегъ санъжатїи".[40]

ДАНИЛО

митрополит липовски

пре 1563.

После пада Баната под турску власт, 1552, основана је митрополија са седиштем у Липови. Данило није „први познати липовски митрополит"[41], већ је непосредни наследник митрополита Софронија који је 1561. отишао у Русију, одакле се није вратио.

Набедреник митрополита липовског Данила из 1563. године чувао се у ризници манастира Крушедола.[42]

ДАНИЛО

митрополит ђулски

1652.

Након стогодишњице оснивања Митрополије липовске, која је основана после пада Баната под турску власт 1552. године, из њеног састава се издвојила Ђула. Њеним првим епископом је постао 1652. године Данило.[43]

ДАНИЛО I (Петровић)

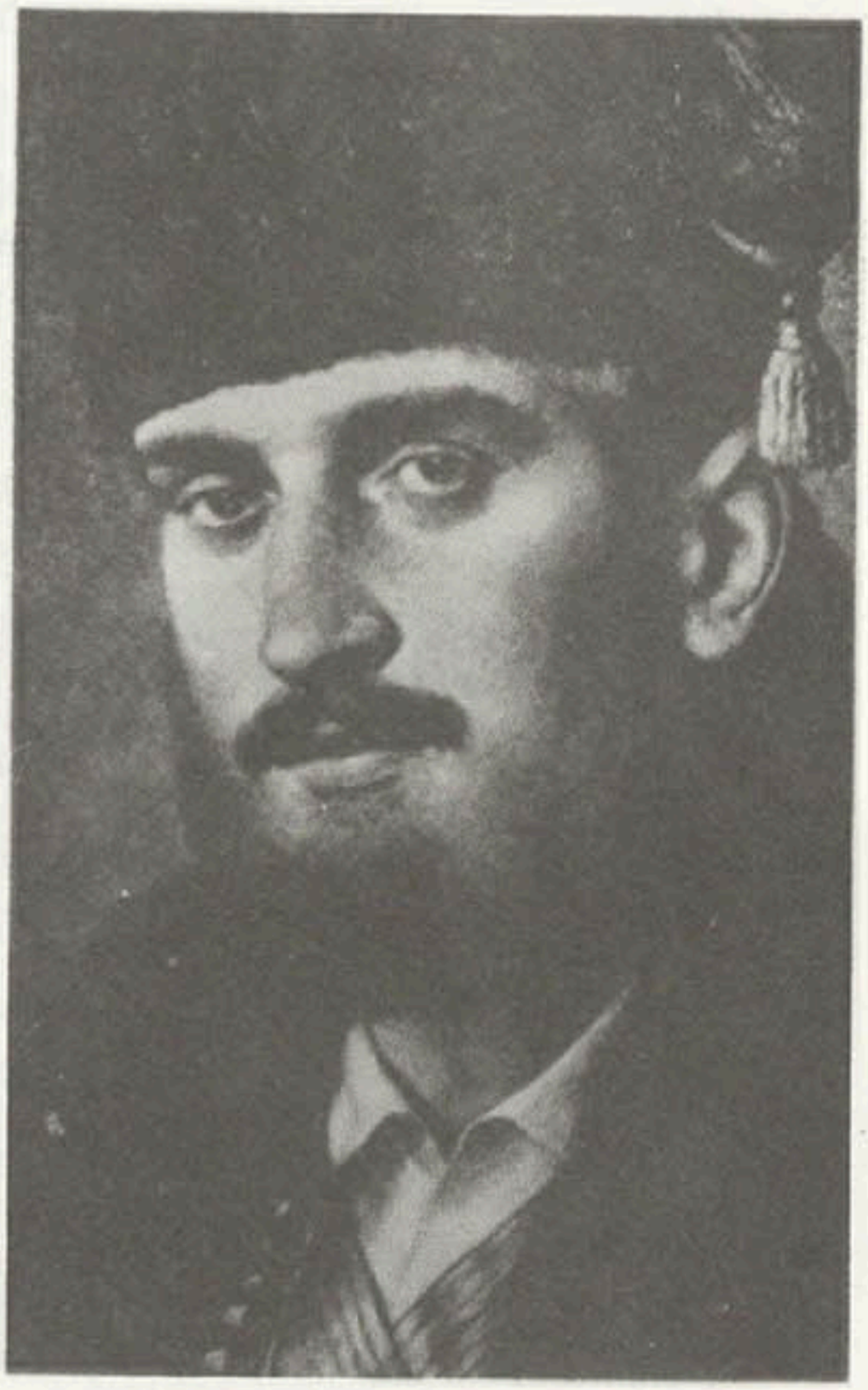
митрополит црногорски

1700 –1735.

Када је умро митрополит Висарион 1697. „и у Црној Гори настали метежи око избора новога владике, которски бискуп, Марин Драго, гледао је да искористи ову прилику да ослаби утицај цетињског владике у српском приморју и појача утицај католицизма у Црној Гори. Насупрот младом кандидату Данилу Петровићу развио је живу акцију...“[44] Међутим, и поред ове акције цетињским митрополитом је постао Данило (Петровић) на кога ће се, касније, бискуп Марин Драго жалити Конгрегацији у Риму: „Он је агресиван, и ако му светске власти не стану на пут, католицизам у удаљенијим крајевима његове епархије доћи ће у веома велику опасност. Цетињски владика “, тужи се бискуп Драго, „спушта се сваке године с Цетиња у которску дијецезу, те, поред православних, опорезује и католике.“

Митрополит Данило је рођен од оца Стјепана и мајке која ће се у монаштву назвати Ана.[45] За митрополита га је посветио патријарх Арсеније III, јер није хтео ићи у Пећ, где му је било много ближе, пошто „није признавао да је пећки патријарх Калиник (постављен од Турака) надлежан да га посвети за владику. Зато је дошао у Сечуј 1700. године, па га је за владику посветио патријарх Арсеније“.[46] У његовој хиротонији, извршеној у Сечују у току народно-црквеног сабора, узели су учешћа и митрополити: захумски Саватије, будимски Јефтимије, сремски Стефан, бачки Јефтимије, јенопољски Исаија, вршачки Спиридон и зворнички Герасим.

У синђелији коју му је издао патријарх Арсеније III поводом његовог посвећења, оцртане су и границе Цетињске, односно Скендеријске епархије под коју су „спадали Црна Гора, Грбаљ, Паштровићи, Кртоле, Љуштица, Бар, Скадар, Улцињ, Подгорица, Жабљак, Зета, Кучи, Васојевићи, Братоножићи, Пипери и Бјелопавлићи“.[47]

ДАНИЛО I (Петровић)

Архипастирство митрополита Данила пада у време започете борбе против Турака и против римокатоличког продора. „У најближој позадини ратишта, црногорска, брдска и херцеговачка племена преживљава су, из године у годину, најмучнија искушења између Млечана и Турака. Утичући тиме повољно на њихово међусобно приближавање, Млечани су их позивали на сарадњу и заједнички отпор Турцима; ови су их, с друге стране, појединачно поткупљивали или их присиљавали на покорност војним истрагама, па их тиме задржаали у разједињености. Судећи по потоњим клетвама владике Данила, упућеним своме народу, чини се да су Турци, разбијајући савез племена, и даље задуго имали више успеха од Млечана, недовољно убедљивих чак и својим цекинима".[48] Руски цар Петар је позивао Србе у Црној Гори, Херцеговини и око Пећи на устанак обећавајући „да ће у победоносном рату с Турцима ослободити хришћане испод турског јарма".[49]

Митрополит Данило се налазио 1714. у Москви и том приликом је добио на поклон 10.000 рубаља и помоћ цетињском манастиру сваке треће године у висини од 500 рубаља.[50]

„Чим се, наиме, владика Данило, у пролеће 1716, вратио из Русије и и искрцао у Грбаљској Жупи и настанио у Маинама, 'dove tiene una chiesa in faccia Budua', обавестио је одмах о том Млетачки сенат которски провидур Севастијан Вендрамин. Читаву годину 1716. владика Данило проучавао је тадашњу политичку ситуацију, не хотећи ангажовати се пре времена. И када су до њега допрли гласови о поразу Турака пред Петроварадином (6. августа 1716) пустио се он у преговоре с генералним провидуром за Далмацију, Франческом Ерицо (Erizzo). У тим преговорима показао је владика Данило ванредну вештину и спретност, што истиче которски провидур у писму Сенату од 22. августа 1717. Которски провидур не заборавља да нагласи да владику читав народ слуша и поштује."[51]

Захваљујући вештини владике Данила I, Јован Корнелије, „дукалом од 7. маја 1718. признао је владици Данилу црквену јурисдикцију над православнима у крајевима и местима која су дошла под власт млетачку у тадашњем рату, са слободним вршењем 'del rito Greco Serviano', с правом поправке старих и подизања нових цркава у свима местима потчињеним владичиној јурисдикцији."[52]

Митрополит Данило је умро 4. јануара 1735.

ДАНИЛО (ЉУБОТИНА)

ДАНИЛО (Љуботина)

епископ карловачко-сењско-приморски

1713 – 1739.

Епископ Данило је рођен око 1660. године у Српском Пољу, Гацка долина. Школу је учио у Перојју и манастиру Гомирју. Као игуман манастира Гомирја, у својству народног посланика, пратио је митрополита Атанасија (Љубојевића) на изборни сабор у манастир Крушедол 1708. године. Њихов боравак на овом Народно-црквеном сабору био је од пресудног значаја за будући живот Горњокарловачке епархије, јер грађанске власти нису желеле да она буде у саставу Крушедолске митрополије. Изабран је за епископа српскога народа на подручју Карловачке и Приморске крајине на сабору у манастиру Хопову 1713. Као епископ горњокарловачки, преместио је седиште своје епархије из манастира Гомирја у Плашки где је подигао дрвен

владичански двор, а дрвене храмове у Гомирју и у неким другим местима заменио је зиданим.

Епископ Данило је умро 29. јануара 1739. након двадесет петогодишње управе Горњокарловачком епархијом.

ДАНИЛО (Јакшић)

епископ горњокарловачки

1751 – 1771.

Епископ Данило рођен је на Божић 1715. у Српским Моравицама од родитеља Милете и Стојне. Школовао се у манастиру Гомирју. У деветнаестој години је рукоположен у чин ђакона и презвитера од епископа горњокарловачког Данила (Љуботине). Извесно време је био парох у Сјеничаку и то у време насртаја унијатског епископа Теофила (Пашића) „који се 1740/41. г. тужи највише на Јакшића да је припремио изасланство у Беч да га тужи цару“.[53]

У својим претходницима на епископском трону владика Данило је имао сјајне примере за углед. Тако га је епископ горњокарловачки Павле (Ненадовић) поставио 1748. за свога егзарха, а као митрополит карловачки, 1749, произвео га је за архимандрита манастира Гомирја и поставио за администратора прво Горњокарловачке, а потом и за администратора Костајничке епархије.

ДАНИЛО (Јакшић)

Излазећи у сусрет жељама народа и свештенства, Свети архијерејски синод бира 3. јула 1750. године архимандрита Данила за епископа горњокарловачког. Бечком двору се вероватно није журило са потврдом избора те је епископска хиротонија извршена тек 4. новембра 1751. у дворском манастиру Раковцу, а устоличење је обављено 19. августа 1752.

Архипастирство епископа Данила пада у најтежем времену по цркву и њене верне. Положај новога епископа је био врло деликатан и оптерећен тешкоћама и проблемима. У Војводини долази до исељавања Срба у Русију, а у Горњокарловачкој епархији до народних побуна које је лично морао да смирује епископ. Угледајући се на свога великога претходника епископа Павла (Ненадовића), епископ Данило оснива у својој епархији српске школе. „Као главни резултат ових школа показало се да је свештенство за оне прилике било и образовано и писмено у језику, стилу и лепом писању, што ће се показати нарочито касније у време опадања школа после Јакшића.“[54]

За време епископа Данила у манастиру Гомирју настаје сликарска школа из које су изашли „домаћи мајстори Лука Никшић, Јован Грбић, Ђорђе Мишљеновић.“[55]

Посебну пажњу епископ Данило посветио је грађевинској делатности. За његово време и његовим великим прилозима подигнута је монументална катедрала у

Плашком, а дрвени храмови су, и поред велике сметње државних власти, замењивани зиданим.

Римокатоличка црква је успела да за време овог ревносног архијереја поунијати Жумберак, а бечка влада је епископу Данилу забранила улазак у овај део његове епархије. Последњи ђакон православне вере завршио је свој живот у затвору, јер није хтео примити унију. Сви енергични покушаји епископа Данила да спасе православне у Жумберку остали су без успеха, јер је иза безобзирне римокатоличке пропаганде стајао Беч, који је преко оружаних снага забрањивао православном свештенству да посећује православно становништво у овом крају.

После смрти митрополита Павла (Ненадовића) народни кандидат за новог митрополита био је епископ Данило. Иако је царски комесар на Народно-црквеном сабору 1769. године дао ласкаву оцену епископу Данилу рекавши: „Јакшић је у црквеним стварима беспрјекоран, примјерни духовник, има сасвим чист животни пут, те се показао веома марљив при новом уређењу и уставу ради подизања земље“[56], ипак је његов избор за митрополита од истог тог комесара ометен.

Епископ Данило је умро 27. јануара 1771. у Плашком и сахрањен у крипти своје задужбине.

ДАНИЛО

митрополит дабро-босански

1769.

После „укидања“ Пећке патријаршије за првог митрополита дабро-босанског Цариградска патријаршија је поставила 1769. Данила, ранијег егзарха васељенског патријарха. Није нам познато колико се дуго задржао на овој катедри. Нови митрополит се помиње тек 1776.

ДАНИЛО (Влаховић)

епископ буковински

1789 – 1822.

Епископ Данило (у свету Димитрије Влаховић) рођен је у Чуругу, Бачка, где је био и парохијски свештеник од 1764. до 1768. године. Замонашио се у манастиру Ковиљу 25. јануара 1771. добивши име Данило.

После примања монашког чина митрополит карловачки Мојсије (Путник) упутио је архимандрита Данила у Буковину. Наиме, у саставу Карловачке митрополије били су тада Крижана, Ердељ и Буковина у којој је основана православна епархија са седиштем у Радауцу. Касније је седиште премештено у Черновце. Првим епископом је постао архимандрит Данило (Влаховић) 23. априла 1789. године.

Нови епископ је у својој епархији заорао дубоку бразду. Основао је, пре свега, прву богословску школу, која ће касније прерасти у чувени богословски факултет. У другој половини деветнаестог века овај факултет ће похађати леп број наших кандидата из тадашњих покрајинских цркава.

Колико се епископ Данило старао за верске потребе своје епархије, а нарочито за просвећење своје паства види се из његовог упорног захтева да се у Новаковићевој ћирилској штампарији у Бечу „одштампа и знатан број црквених и школских књига за потребе новопripојене буковинске епархије. Књиге су биле наручене на румунском и црквенословенском језику, али, по свему судећи, у одвећ малом броју примерака да би неискусни трговац, као што је био Новаковић, могао да извуче неке веће материјалне користи од ове наруџбине за своју штампарију.“[57]

ДАНИЛО

митрополит шабачко-ваљевски

1794 – 1802.

Митрополит Данило, по националости Грк, родом из Цариграда, први пут се помиње као шабачко-ваљевски митрополит 1794. године. За његово време хаџи Рувим, архимандрит, игуман Василије (Петровић) и Герасим (Георгијевић) из основа подигоше храм светога великомученика Георгија у манастиру Боговађи.[58] Идуће, 1795. године хаџи Рувим је постављен за архимандрита овога манастира.[59] За време митрополита Данила генерално је обновљен манастир Вољавча[60] и подигнута је нова црква у селу Гучу, Округ руднички.[61]

Почетком 1797. године митрополит Данило је поставио јеромонаха Теодосија (Ристића), постријжника манастира Благовештења, за настојатеља манастира Вољавче,[62] а хаџи Рувим је забележио за манастир Боговађу: „ми нашъ манастиръ 8красисмо иконїимъ писанїемъ, при митрополиту Данил8 валевскомъ“[63] 1801. године.

ДАНИЛО

епископ шабачки

1814 – 1815.

Када су Србијом поново овладали Турци, за епископа шабачког је дошао Данило, као наследник епископа Антима (Зеновића), 1814. године. Међутим, није се дуго задржао у овој епархији. Наиме, „кад је кнез Милош устао на Турке, 1815, Данило се поплаши, одбегне из Шапца Турцима у Ваљево и с њима се затвори у шанац да се бије са рајом, а одатле побегне у Босну, а из Босне у Аустрију, а куда је после отишао, не зна се“. [64] Турци су га звали „Дели Папаз“, а Срби „Алаук“.

ДАНИЛО (Пантелић)

епископ далматинско-истарски

1921 – 1927.

Епископ Данило (у свету Душан Пантелић) рођен је 2. августа 1865. у селу Кузмину код Сремске Митровице од родитеља Илије, учитеља, и Драгиње рођене Поповић. После завршене основне школе свршио је Српску православну велику гимназију у Сремским Карловцима, а затим се уписао на правни факултет у Загребу. Када је завршио овај факултет, уписао се у Стару карловачку богословију и завршио је 1897. године. Као свршени богослов постављен је за конзисторијалног бележника и референта Архидијецезе сремско-карловачке. Исте године примио је монашки чин и рукоположен је у чин ђакона. О Божићу 1897. постао је протођакон, а 1898. архиђакон. У чин презвитера-синђела рукоположен је 1901. Протосинђелом је постао 1903, а архимандритом манастира Гргетега 1905. На

ДАНИЛО (Пантелић)

овом положају га је затекао избор за епископа далматинско-истарског. За епископа га је хиротонисао 25. децембра 1920. у београдској Саборној цркви патријарх српски Димитрије, митрополит скопски Варнава и епископ бококоторски Кирило.

Умро је 2. јануара 1927. у Шибенику и сахрањен је у шибенском храму Светога Спаса.

ДАНИЛО

митрополит нишки

1821.

Пре свога постављења за митрополита нишког, Данило је заузимао пре 1815. године катедру ужичких митрополита, али га је цариградски патријарх Кирил VI (1813–1818) лишио епархије. После убиства митрополита нишког Мелетија, 1821, постављен је за митрополита нишког.[65]

ДАНИЛО (Дајковић)

митрополит црногорско-приморски

1961 – 1990.

ДАНИЛО (Дајковић)

Митрополит Данило (у свету Томо Дајковић) рођен је у Друшићима 19. октобра 1895. Основну школу завршио је у свом родном месту, нижу гимназију у Подгорици, Богословско-учитељску школу на Цетињу, а Богословски факултет у Београду. Рукоположен је у чин ђакона и презвитера 1920. и био парохијски свештеник до 1930. године. До избора за митрополита црногорско-приморског био је секретар Духовног суда у Штипу, црквеносудски тужилац у Скопљу, члан суда, архијерејски заменик и управник патријаршијског двора у Београду.

Изабран је за митрополита црногорско-приморског 20. маја 1961. Хиротонисао га је у београдској Саборној цркви 24. јуна 1961. патријарх српски Герман, митрополит загребачки Дамаскин и епископ банатски Висарион.

За време његове дугогодишње управе Црногорско-приморском епархијом обновљени су многи храмови и манастири и отворена Монашка школа у манастиру Острогу.

Умировљен је по својој молби 1990. године. Умро је на Цетињу 14. септембра 1993. године и сахрањен у манастиру Острогу.

ДИМИТРИЈЕ

епископ велбушки

XIII век

Епископ велбушки Димитрије, чије је седиште било у Бањи велбушкој, помиње се у тринаестом веку као наследник митрополита Епифанија.[66]

ДИМИТРИЈЕ (Бранковић)

епископ задарски

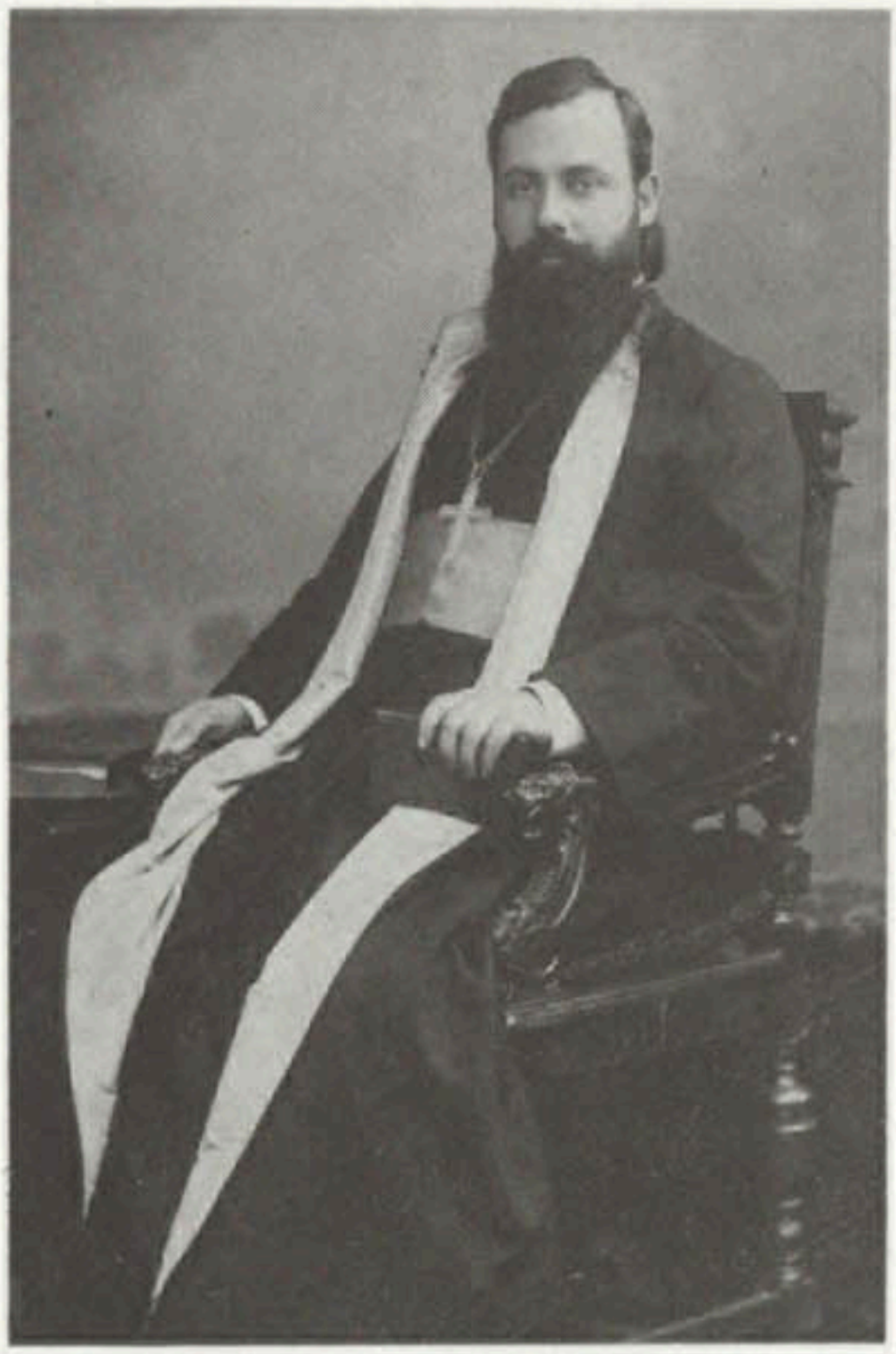
1913 – 1920.

Епископ Димитрије (у свету Добривој Бранковић) рођен је 8. јула 1868. у Темишвару у свештеничкој породици. Основну школу и гимназију са великом матуром завршио је у родном месту, а богословске науке студирао је у Задру, Сремским Карловцима и Атини, где је 1893. и промовисан за „пролитиса" богословља.

Замонашио га је у манастиру Грегетегу 1894. архимандрит Иларион (Руварац) давши му име Димитрије. После рукоположења у чин јеромонаха постао је катихета у Сремским Карловцима, а од 1895. до 1898. био је професор старе Карловачке богословије. Након рукоположења у чин презвитера одликован је чином протосинђела и архимандрита. До избора за епископа био је на положају настојатеља манастира Кувеждина (1899–1900) и манастира Беочина (1900–1912). Изабран је за епископа задарског 1913. Хиротонисали су га у Бечу 3. фебруара 1913. митрополит буковински Владимир (Репта) и епископ бококоторски Владимир (Боберић).

По завршетку Првог светског рата епископ Димитрије је добио канонски отпуст своје епархије из вештачки створене Буковинско-далматинске епархије која је потом примљена у састав Карловачке митрополије.

Епископ Димитрије бавио се научним радом. Умировљен је по својој жељи. Умро је 28. јануара 1938. у манастиру Раковцу, а сахрањен је у капели Св. Георгија у манастиру Беочину, чије је подизање помогао у материјалном погледу.

ДИМИРТИЈЕ (Бранковић)

ДИМИТРИЈЕ (Павловић)

патријарх српски

1920 – 1930.

Патријарх Димитрије рођен је у Пожаревцу 1846. од родитеља Стојана и Милосаве Павловић. Основну школу је учио у Пожаревцу, Великом Селу и Београду. После завршених пет разреда гимназије уписао се у Београдску богословију и завршио је 1868.

После завршене богословје био је учитељ у селу Ратковићу и Брзану, Шумадија, а 1870. рукоположен је у чин ђакона и презвитера и постављен за капелана у Лапову. Оставши удов, 1873, уписао се у Велику Школу у Београду, филолошки одсек, и када је завршио студије постављен је, 1878. за суплента, а 1882. за професора Београдске богословије. Као такав, изабран је за време митрополита Србије Теодосија (Мраовића), 8. новембра 1884. за епископа нишког.

По повратку митрополита Михаила у земљу, епископ Димитрије је отступио са свога положаја заједно са целом јерархијом митрополита Теодосија и настанио се у Француској. У Монпељеу епископ Димитрије је три године слушао књижевност и филозофију, а две године је студирао на пољопривредној академији.

После смрти митрополита Михаила, 1898, постао је прво државни саветник, а крајем године епископ шабачки. Након смрти митрополита Краљевине Србије Инокентија, изборни сабор је 19. августа 1905. за новог митрополита изабрао епископа Димитрија.

У току Првог светског рата, митрополит Димитрије се и против воље српске владе, која је желела да он остане са народом у Србији, повукао преко Албаније на Крф. Пошто су остали епархијски архијереји одведени у заточеништво, у Србији за време рата није било ни једног архијереја.

Када је дошло до васпостављања редовног стања у Српској патријаршији, митрополит Димитрије је изабран за патријарха српског и устоличен 31. октобра 1930. године у Београдској саборној цркви.

За време патријарха Димитрија обновљена је стара Браничевска епархија (1921) и креиране три нове епархије: Чешко-моравска (1921), Америчко-канадска (1921) и Бихаћка (1925) и изабрано је 16 нових архијереја.

По жељи патријарха Димитрија подигнута је у манастиру Раковици зграда за будућу штампарију Српске православне цркве око које се највише потрудио архимандрит Платон, потоњи свештеномученик бањалучки. Но, како су чињене сметње није никада дошло до отварања ове штампарије, јер је у конаку била смештена Монашка школа.

Пуних десет година (1920–1930) припреман је јединствен Устав за целу Српску православну цркву, који је проглашен после смрти патријарха Димитрија.

Патријарх Димитрије је радио и на књижевном пољу. Његово издање Хиландарског типика светога Саве и данас се у науци сматра најбољим. Канонизовао је деспота Стефана Лазаравића, али Свети архијерејски сабор није признао ову канонизацију пошто је то учинио без знања сабора, и написао му службу.

Својим завештањима омогућио је подизање храма светога Димитрија у селу Ратковићу и храма Покрова пресвете Богородице у Београду, а такође и покретање часописа „Богословље“, органа Богословског факултета у Београду. У Београду је основао фонд за изнемогле свештенике и њихову сирочад.

Умро је 6. априла 1930. у Београду, и по својој жељи је сахрањен у манастиру Раковици.

ДИМИТРИЈЕ (Павловић)

ДИОМИДИЈЕ

митрополит херцеговачки

пре 1524.

Претпоставља се да је митрополит Диомидије заузео катедру херцеговачких митрополита после милешевског митрополита Давида, а пре митрополита херцеговачког Марка (1524).[67]

У Сопоћанском поменику помињу се имена двојице херцеговачких митрополита: Диомидија и Дионисија, али се време њиховог архипастирствовања не наводи.[68]

ДИОМИДИЈЕ

митрополит рудnички

1577 – 1582.

У саставу обновљене Пећке патријаршије била је извесно време и Софијска митрополија. На њеном челу стајао је, 1564. године, митрополит Диомидије као суфраган пећког патријарха Макарија (Соколовића).

Митрополит Диомидије морао се повући из Софије и 1577. прећи на катедру Митрополије рудничке. Седиште ове митрополије је било у манастиру Враћевшници, а извесно време и у манастиру Благовештењу на Руднику. Из турских пописа, из 1528/30. године, види се да је манастир Враћевшница била напуштена. „Ово стање потрајало је до 1579. године, када је, упркос великим тешкоћама, црква обновљена и украшена трудом рудничког митрополита Диомидија.“[69] Из записа који нам је оставио види се да је, обнављајући манастир Ваћевшницу,“ био испуњен многим напорима, које од сиромаштва, које од беде и од Агарјана, а такође и од злих завидљивих“.[70]

После 1582. године немамо више помена о митрополиту Диомидију.

ДИОНИСИЈЕ

епископ моравички

XIII век

Први по реду епископ моравички, по Пљеваљском требнику, био је Дионисије.[71]

ДИОНИСИЈЕ

епископ топлички

XIII век

У Пљеваљском синодику православља Дионисије се помиње као други по реду епископ топлички.[72]

ДИОНИСИЈЕ

митрополит

1382 (?)

Помиње се у једном запису Романовог типика поводом саветовања у манастиру Хиландару, заједно са митрополитом Савом и осталим старцима, проигуманима, про-

икономима и духовницима, у вези са проблемима насталим услед „многих испитивања“ међу братијом.

Митрополит Дионисије, чија се титула не помиње, вероватно се као бивши епархијски архијереј једне од српских епархија, можда у Сремској области, настанио у манастиру Хиландару.[73]

ДИОНИСИЈЕ

епископ јенопољски

1479.

Помиње се 1479. године са седиштем у Јанови, односно Јенопољу. Претпоставља се да је био викарни епископ београдског митрополита.[74]

ДИОНИСИЈЕ (Соколовић)

митрополит новобрдски

око 1564 – 1570.

Дионисије (Соколовић), рођак патријарха Макарија и митрополита Антонија, био је архиђакон патријархов и за себе каже „дїакон маншїи въ иноцѣхъ“[75]. За митрополита новобрдског је хиротонисан око 1564. године у манастиру Бањи, али не у „бањској припрати“[76] већ у олтару бањске цркве, јер се хиротоније ђакона, презвитера и епископа врше само у олтару, при часној трпези, а никако у притвору који има у првославној цркви други функционални карактер. Зато се никако не може рећи: „Познато је да су се у притвору одржавали сабори и *хиротоније*“ (подвукао С. е. ш.).[77]

ДИОНИСИЈЕ (Соколовић)

Дионисије се бавио и резбарством и као резбар царских двери манастира Грачанице оставио је на истима запис назвавши се „аз грешни Дионисије“.[78]

Такође се потрудио да се окује крст за његовог рођака митрополита Антонија, „а намењен је за украшавање велике цркве српске“[79] 1568/9. године.

„Изразита склоност ка меценству, а нарочито лично залагање на пољу уметничке делатности митрополита Дионисија, пружају нешто више светлости на још увек доста неразјашњена питања настанка уметничких дела и њихових твораца, у средњем веку код нас.“[80]

Иначе, „Крст митрополита Дионисија је, барем за сада, најстарији датовани крст наших збирки из времена турске власти, што такође доприноси његовом значају као уметничког дела и историјског објекта“.[81]

Митрополит Дионисије је умро 1570. године. Лик му је насликан после смрти у припрати цркве Светога Николе у Бањи, као ктитора овога храма, заједно са другом двојицом ктитора, патријархом старим Макаријем и новим Антонијем.[82]

ДИОНИСИЈЕ

митрополит цетињски

пре 1577.

Митрополит Дионисије помиње се у једном запису у рукописном јеванђељу Цетињског манастира, које „исписа“ игуман Максим пре 1577. године.[83]

ДИОНИСИЈЕ I

митрополит грачанички

1568 – 1570.

Први помен о митрополиту Дионисију имамо из 1568. године када је „Всеоружаство богословија, од Јевтимија Зигабена, писано по заповести Пећког патријарха, а трошком јепископа Дионисија године 7076“.[84]

Умро је 15. априла 1570. године.[85]

ДИОНИСИЈЕ II

митрополит грачанички

1586.

Једини помен сачуван на митрополита Дионисија односи се на рукоположење попа Јована које је он извршио 12. априла 1586. године.[86]

ДИОНИСИЈЕ (Угарковић)

епископ костајничко-зринопољски

1713 – 1716.

Епископ Дионисије родом је из Радешића у Зрињском пољу. Вероватно је био пострижник манастира Комоговине. За првог епископа костајничког, личког и крбавског изабран на сабору 1713. године, а потврђен након епископске хиротоније од цара Карла VI 2. августа 1713. године.

Умро је 1716. године, по свој прилици у Комоговини, где му је и иначе била резиденција.[87]

ДИОНИСИЈЕ (Новаковић)

епископ будимски

1749 – 1767.

За епископа будимског посветио га је митрополит Павле (Ненадовић) у Карловцима 24. јула 1749.

Након проглашења Декрета о толеранцији обновљена је Ердељска православна епархија и за епископа постављен је од стране цара, без знања митрополита и синода Карловачке митрополије, најудаљенији православни епископ Дионисије. Цар није по-

ДИОНИСИЈЕ (Новаковић)

верио Ердељску епархију епископима који су ближи Ердељу, темишварском, вршачком или арадском, мислећи да ће будимски епископ због даљине само формално администрирати овом епархијом, а Румуни ће опет бити далеко од Срба. Међутим, епископ Дионисије је врло ревносно управљао овом епархијом и поред својих поодмаклих година редовно је обилазио и своју паству у Ердељу.

Када је у Далмацији дошло до позитивних промена у односу на православне вернике, далматински Срби „упутили су, 20. новембра 1754, молбу дужду да им се даде за владику Дионисије Новаковић“ који наш српски језик познаје и грчког је обреда и вјерни је поданик Ваше Светлости, родом из Книнске крајине у Далмацији, који је учио у манастиру св. Богородице у Савини код Ерцегновога“.[88]

ДИОНИСИЈЕ

митрополит велетски

1752.

Са пећким патријархом Атанасијем и митрополитима: нишким Гаврилом и ваљевским Пајсијем учествовао је 27. јуна 1752. године у епископској хиротонији новоизабраног митрополита дабро-босанског Пајсија у Сарајеву.[89]

ДИОНИСИЈЕ (Никшић)

митрополит новобрдски

1762.

Пре избора за митрооополита новобрдског, како се види из његовог записа на једној књизи „Дїонvсїи ѡ Никшич’скога племена“[90] био је пећки епископ и игуман, а за митрополита новобрдског је хиротонисн у Пећи 24. новембра 1762. године. Сви су изгледи да Дионисије није ни отишао у Сарајево, јер се већ исте године помиње у запису урезаном у паперти пећке саборне цркве као „Дїонvсїи Нїкшїчъ архїереи Новобрьдски“.[91]

ДИОНИСИЈЕ (Поповић)

митрополит будимски

1791 – 1828.

Митрополит Дионисије (Папазоглу, који се презивао и Пападопулос или Поповић), Грк по рођењу, рођен је 1750. године у Кожанима, близу Солуна. На катедри београдских архијереја је наследио митрополита Јеремију 1784. или 1785. године.

За његово време обнови се храм Св. оца Николаја у манастиру Јошаници 23. априла 1786.[92] Следеће године је рукоположио монаха Герасима, сабрата манастира Вољавче.[93]

Пре предаје Београда Турцима, митрополит Дионисије, као присталица Аустрије, избегао је са Немцима у Аустрију.[94]

Митрополит Стефан (Стратимировић) примио је избеглог Дионисија у клир Карловачке митрополије поставивши га 1791. године за дијецезана Будимске епархије.

Умро је 28. јануара 1828. у Будиму и сахрањен у Саборној сентандрејској цркви.

ДИОНИСИЈЕ (Поповић), МИТРОПОЛИТ БУДИМСКИ

ДИОНИСИЈЕ

епископ штипски

пре 1788.

Митрополит дабарски Дионисије је наследио у Штипској епархији митрополита Филарета.[95] Није нам познато зашто је 1788. године свргнут са епархије.

ДИОНИСИЈЕ (Поповић)

митрополит београдски

1813 – 1815.

Митрополит Дионисије Нишлија (у свету Димитрије) био је драгоман код Рушид-паше. Наследио је на катедри бео-градских митрополита избеглог митрополита Леонтија (Ламбровића).

Берат о постављењу добио је од султана Махмуда (1808–1839) 7. новембра 1813.[96] У берату се каже „да су грчки патријарх и његов синод изабрали митрополита Дионизија, те су молили султана да се исто лице потврди и да му се изда берат, а он ће положити царској хазни уобичајени пешкеш за митрополитско достојанство. Султан је тада наредио да се прегледају епископски протоколи који се чувају у царској благајни (хазни), па је онда потврдио изабраног Дионизија за београдског митрополита, наредивши му да за берат плати уобичајени пешкеш од 21.000 аспри. Дионизију се, као обласном митрополиту, даје власт постављања и збацивања епископа и свештеника, право несметане управе црквама и манастирима, дисциплинска власт над епископима, калуђерима и свештеницима, као и право наслеђивања завештаних имања од стране православних. Митрополит, даље, има право да од епископа, калуђера и попова и других верних купи мирију, на коју он према постојећим канонима и бератима има прво.“[97]

Умро је у Београду 1815.

ДИОНИСИЈЕ

викарни епископ штипски

1845 – 1858.

За време администрације Цариградске патријаршије седиште митрополита ћустендилско-штипске епархије је било у Ћустендилу, а у Штипу је резидирао викарни епископ. Од 1845. до 1858. викарни епископ у Штипу био је Дионисије,[98] који је по народности вероватно био Грк.

ДИОНИСИЈЕ

митрополит дабро-босански

1856 – 1860.

После митрополита Прокопија (1851–1856) за новог митрополита дабро-босанског изабран је од стране Цариградске патријаршије Дионисије, Грк по националности, који је по својој просветној делатности остао у најлепшој успомени.

Првих дана месеца октобра 1859. године митрополит Дионисије шаље митрополиту српском Михаилу „једно писмо, у коме моли да се он заузме, да би у Сарајево дошао један добар и способан наставник, коме би они поверили 'развитак ума младежи' њихове. У почетку свога писма митрополит Дионисије истиче да он са великим негодовањем своје душе посматра оскудност у развитку омладине, која је погођена недостатком наставног кадра. Он се жали на способне просветне раднике, да они избегавају долазак у њихову средину и тако узалуд пропада златно време њихове младежи."[99]

Овај напор добронамерног митрополита Дионисија на културном уздизању његове паствe пропао је јер се у Србији није могло наћи погодно лице, али извори сведоче да је он увиђао потребу да се српска омладина културно уздигне и правилно васпита.

ДИОНИСИЈЕ I

митрополит зворничко-тузлански

1861 – 1865.

Митрополит Дионисије I, Грк по народности, веома образован теолог и зналац неколико светских језика, одличан беседник,[100] заузимо је катедру зворничко-тузланских митрополита од 1861. до 1865. године. Умро је у Тузли 24. децембра 1865.

ДИОНИСИЈЕ II (Илијевић)

митрополит зворничко-тузлански

1865 – 1868; 1872 – 1891.

Митрополит Дионисије II рођен је 1838. године у Копиловцима од оца Илије и мајке Василике. По деди Михајлу био је српског порекла. Богословску школу завршио је на острву Халци код Цариграда. У чин ђакона рукоположен је 1854, а у чин презвитера 1855. године. Већ као архиђакон постао је архијерејски намесник у Берковици, свом родном крају, а 1860. канцелар Цариградске патријаршије. После смрти митрополита зворничко-тузланског Дионисија I изабран је 1865. једногласно за његовог наследника. Будући да су његовим радом сви били задовољни, премештен

је на сарајевску катедру у знак признања 1868. године. Међутим, због неспоразума са сарајевском црквеном општином уклоњен је са овога положаја 1871. По жељи епархиота зворничко-тузланске епархије поново је дошао у Тузлу 1872. године.

Митрополит Дионисије II је за време турске владавине у Босни своју архипастирску дужност вршио врло часно и савесно, али је након аустроугарске окупације Босне и Херцеговине дошао у сукоб са новим властима будући да се истицао као Србин и русофил. Поред тога, успротивио се отцепљењу епархија у Босни и Херцеговини од Цариградске патријаршије, а такође и штампању богослужбених књига о трошку аустроугарске владе. Честити митрополит Дионисије II свргнут је са свога положаја 12. маја 1891. године. Извесно време живео је у Београду и Нишу, а потом се стално настанио у Цариграду.

По сведочанству његових савременика, митрополит Дионисије II је „пао у борби за право Православне цркве“,[101] као истински борац и национални радник. Умро је у Цариграду 30. марта 1894.

ДИОНИСИЈЕ (Петровић)

митрополит рашко-призренски

1896 – 1900.

После пола века у Призрен је 1896. године дошао за митрополита Србин Дионисије (у свету Дамјан Петровић). Рођен је 1858. године у Босанској Градишки. Након завршене основне школе дошао је у Београд и завршио „страначку богословију“. После рукоположења постао је окружни протопрезвитер босанско-градишки. Одликован је 15. августа 1883. године протосинђелским чином, а касније и правом ношења напрсног крста. После извесног времена вратио се у Београд, одакле је упућен у Богословску школу на острву Халци, „коју сврши на потпуно задовољство Цариградске патријаршије, која га узме себи у службу, а након неког времена пошаље у Скопље као архимандрита и наме-сника Скопљанске Митрополије.“[102] Хиротонисан је за митрополита рашко-призренског 25. јануара 1896. године у Цариграду.

ДИОНИСИЈЕ (Петровић)

„Нови митрополит је, у сарадњи са владом у Београду, са много елана почео обнову верско-просветних установа у својој епархији. Дионисије је обнављао црквено-школске општине, отварао нове и преуређивао старе школе, доводио нове кадрове. Али готово на сваком кораку морао је да се сукобљава са српским општинарима који су, штитећи своје уске интересе, пружали отпор његовим настојањима да реформише, оснажи и својој власти подреди све верско-просветне организације на подручју рашко-призренске епархије.“[103]

Покушај митропололита Дионисија да обнови презадужени и осиромашени манастир Високе Дечане донео му је врло много непријатности у његовом маловременом животу.

Након четворогодишњег управљања епархијом у 43. години живота умро је 7. децембра 1900. године у Скопљу.

ДИОНИСИЈЕ (Миливојевић)

ДИОНИСИЈЕ (Миливојевић)

епископ америчко-канадски

1939 – 1964.

Дионисије (у свету Драгољуб Миливојевић) рођен је 13. јула 1898. у селу Рабровцу. Богословски факултет завршио је у Београду. До избора за викарног епископа био је старешина манастира, професор богословије и управитељ Монашке школе у манастиру Дечанима. Изабран је за викарног епископа моравичког 1938. године и хиротонисан 24. августа исте године у београдској Саборној цркви. Крајем 1939. године изабран је за епископа америчко-канадског. Због стварања раскола у Српској православној цркви у Америци, рашчињен је од стране Светог архијерејског сабора 1964. године.

ДОМЕНТИЈАН

епископ зворнички

пре 1532.

Епископ Доментијан је постављен за епископа тридесетих година шеснаестог века од стране архиепископа охридског Прохора. Учествовао је у раду Охридског сабора 1532. године, који се састао да осуди митрополита смедеревског Павла.

Сви су изгледи да епископ Доментијан никада није ни живео у својој епархији.[104] У њој се тада налазио епископ Теофан кога је поставио митрополит Павле.

ДОМЕНТИЈАН

епископ нишки

1909 – 1912.

Доментијан (у свету Драгутин Поповић) рођен је у Сокобањи, родном месту митрополита српског Михаила, који га је и послао у Кијев. Овде је завршио семинарију и Духовну академију. По завршетку школовања постављен је за писара духовног суда у Шапцу, а потом за суплента гимназије у истом месту. Као суплент примио је монашки чин у манастиру Петковици 1903. године. Истога дана је рукоположен у чин ђакона, а сутрадан у чин презвитера од епископа шабачког Димитрија. Хиротонисан је за епископа нишког 1909. Обилазећи рањенике добио је пегави тифус и умро у Нишу 1912. године.

ДОМЕНТИЈАН (Павловић)

епископ врањски

1978 – 1983.

Епископ Доментијан (у свету Живојин Павловић) рођен је 20. августа 1911. у селу Пертате од оца Владимира и мајке Десанке. Основну школу и пет разреда

гимназије завршио је у Лесковцу, Богословију у Сремским Карловицма, а Богословски факултет у Београду. До избора за епископа био је суплент и професор богословија у Сарајеву, Цетињу и Призрену.

Пре примања суплентске дужности у Сарајеву, замонашио га је у Придворном патријаршијском храму, по чину мале схиме, 31. децембра 1939. митрополит скопски Јосиф. У чин јерођакона и јеромонаха рукоположио га је 3. и 10. марта 1940. године митрополит дабро-босански Петар. Одликован је свим чиновима пре избора за епископа. За епископа врањског хиротонисали су га у Саборној београдској цркви 11. јуна 1978. године патријарх српски Герман, митрополит црногорско-приморски Данило и епископ тимочки Милутин. Умро је после тешке саобраћајне несреће 1. јуна 1983. у Београду, а сахрањен је у врањској Саборној цркви.

ДОСИТЕЈ

митрополит грачанички

1426 – 1449.

Доситеј се помиње у минеју Липљанске митрополије за септембар-новембар[105] као митрополит грачанички, који је познат и као „егзарх све српске и подунавске земље“.[106]

Владимир Мошин сматра да је митрополит Доситеј умро 1449. године.[107]

ДОСИТЕЈ

митрополит арилски

после 1526.

О митрополиту ариљском Доситеју знамо захваљујући његовом потпису „на једном свом Молитавнику, после 1526. године“.[108]

ДОСИТЕЈ

митрополит самоковски

прва половина XVIII века

Митрополит Доситеј посвећен је за самоковског митрополита од стране патријарха пећког Мојсија (1712–1726). Митрополитску катедру заузимао је после митрополита Нектарија, а пре митрополита Јефрема.[109]

ДОСИТЕЈ (Николић)

епископ ваљевски

1715 – 1738.

Доситеј (Николић) био је родом из Херцеговине. Познато је да је пре него што је постао епископ био егзарх ваљевског епископа. За епископа је изабран у првој половини 1714, јер се 28. јула исте године помиње као ипопсифије (изабрани али још непосвећени епископ).

За његово време обнови капетан Станиша, 1735, храм Св. оца Николаја у манастиру Драчи.

Као епископ ваљевски учествовао је у раду на сабору у Хопову 1721. и у заседању митрополитском новембра 1732.

У току свог архипастирског рада долазио је стално у сукобе са митрополитом, а нарочито са епископом бачким Висарионом (Павловићем). Крајем августа 1735. године збачен је са управе „ и затворен у манастир Хопово, а кратко време и у Грге-тегу, и за администратора ваљеске епархије митрополит Вићентије Јовановић постави Андрију Јоакимовића, који је све до 19. јануара 1737. администрирао истом епархијом“[110] Међутим, „ 7. новембра и. г. морао је митрополит Вићентије не само репоновати владику Доситеја, него и јавно признати да је заведен био од других онако да поступи против њега“.[111]

Епископ Доситеј умро је у Карловцима 11. јуна 1738. и сахрањен у горњој цркви Ваведења пресвете Богородице.

ДОСИТЕЈ

митрополит дебарски

1818.

Митрополит Доситеј заузимао је катедру дебарских митрополита вероватно пре 1818. године, јер је те године учествовао у раду Синода у Цариграду. Наиме, приликом доношења синодалног акта патријарха Кирила VI „о подизању епископије Триполице у Пелопонезу, раније патријаршијске егзархије, на степен митрополије, и о присаједињењу к њој епископије Амикла“[112] овај акт је потписао као последњи потписник митрополит дебарски Доситеј.

ДОСИТЕЈ (Новаковић)

епископ тимочки

1834 – 1854.

Епископ Доситеј рођен је у селу Дабници недалеко од Прилепа. Основно образовање добио је у Прилепу. Замонашио се у манастиру Трескавцу, а потом је постао сабрат манастира Зографа, где је и рукоположен у чин ђакона и презвитера. По повратку из Свете горе постао је протосинђел епископа нишког Мелентија. После владичине мученичке смрти постао је старешина манастира Горњака, где је постао и архимандрит.

Хиротонисан је за епископа тимочког на Сретење 1834. године у Старој крагујевачкој цркви од митрополита Србије Петра (Јовановића) и епископа ужичког Нићифора и шабачког Герасима.

Незадовољан духовним стањем народа у Зајечару, пренео је 1839. године седиште епархије из Зајечара у Неготин. Умро је у Неготину 2. априла 1854. године и сахрањен код старе неготинске цркве.

ДОСИТЕЈ (Јовић)

епископ бококоторски

1908 – 1910.

Епископ Доситеј рођен је 16. октобра 1856. у Дрнишу у Далмацији. У чин ђакона рукоположио га је епископ далматински Стефан (Кнежевић) 25. јануара 1877, а за презвитера на Божић 1878. Пре избора за епископа био је двадесет пет година члан конзисторије и сарадник епископа далматинских Стефана и Никодима (Милаша). Архимандритом је постао 1886. године. За епископа бококоторског посвећен је у грчком храму Свете Тројице у Бечу 21. новембра 1908. Посветили су га ми-

ДОСИТЕЈ (Јовић)

ДОСИТЕЈ (Васић)

трополит буковински Владимир (Репта) и епископ далматинско-истарски Никодим (Милаш), чланови Синода вештачке српско-румунско-руске Буковинско-далматинске митрополије. Живот је завршио трагично 12. октобра 1910. године.

ДОСИТЕЈ (Васић)

митрополит загребачки

1932 –1945.

Митрополит Доситеј (Васић) рођен је у Београду 5. децембра 1887. године. Гимназију и богословију завршио је у свом родном месту, а Кијевску духовну академију, са степеном магистра богословља, 1904, године. Након двогодишњих студија богословских и филозофских наука на Берлинском универзитету, студирао је у Лајпцигу чисту и експерименталну филозофију.

Замонашио се још као ученик богословије и рукоположен је у чин јеромонаха.

За суплента Богословије светога Саве у Београду постављен је 1907. године, а две године касније наставио је студије на Сорбони и Вишој школи социјалних наука. Крајем 1910. године прешао је у Женеву где је боравио као студент до објаве Балканског рата.

Свети архијерејски сабор Краљевине Србије изабрао га је за епископа нишког у мају 1913, а 25. истога месеца посвећен је за епископа.

Једва је епископ Доситеј саставио у Нишу две годне, избио је Први светски рад. Сви су очекивали да ће се епископ повући из своје резиденције. Међутим, епископ Доситеј је дочекао непријателљску војску, а она га послала у интернацију. Одмах затим поубијано је на зверски начин – камом око 150 свештеника.

Из интернације се епископ Доситеј вратио на своју епархију 1918. године. У време васпостављања редовог стања у Српској православној патријаршији после Првог светског рата епископ Доситеј заузима положај потпредседника Средишњег архијерејског сабора и у том својству учествује у преговорима са Цариградском патријаршијом у циљу узимања на знање одлуке о васпостављењу Српске патријаршије у којој је дужи низ година била пауза у поглаварству.

У време враћања Чеха и Словака у православље из римокатолицизма, а у Прикарпатској Русији из уније, епископ Доситеј је три године провео у Чехословачкој као изврстан мисионар, а потом је одржавао сталну везу са младом Православном црквом у овој земљи.[113]

Доношењем новог Устава Српске православне цркве 1931, од делова одузетих од Горњокарловачке и Пакрачке епархије створена је Загребачка епархија. На молбу чланова Светог архијерејског сабора, епископ-мученик Доситеј се примио избора првог митрополита загребачког. Његов рад као православног јерарха у Загребу био је разноврстан. Бавећи се целог живота каритативним радом, митрополит Доситеј је у Загребу, поред осталог, основао женски манастир Свете Петке и радио на оспособљавању православних монахиња за рад у болницама.

Администрирао је епархијама Горњокарловачком и Бањалучком и више година помагао престарелом епископу пакрачком Мирону († 1941) у вршењу епископске службе. За време болести патријарха српског Варнаве као најстарији члан Синода управљао је пословима Српске православне цркве, а после патријархове смрти, до избора паријарха Гаврила 1938, администрирао је Архиепископијом београдско-карловачком.

Одмах после избијања Другог светског рата митрополит Доситеј је затворен у Загребу. У затвору је малтретиран и толико претучен – а у томе су учествовале и римокатоличке монахиње – да је у бесвесном стању донет у манастир Ваведење у Београд, где је брижљиво негован од стране сестринства овога манастира. Не долазећи више к свести, умро је 13. јануара 1945. године у манастиру Ваведењу у Београду и сахрањен је у манастирској порти.

ДОСИТЕЈ (Стојковић)

викарни епископ топлички

1951 – 1958.

Доситеј (у свету Димитрије Стојковић) рођен је 7. децембра 1906. године у Смедереву од оца Лазара и мајке Софије.

Основну школу и гимназију завршио је у Београду. Богословију је започео 1922. године у Сремским Карловицма, а завршио је 1937. године у Битољу. Дипломирао је на Богословском факултету у Београду 1942. године.

Замонашио се 1924. године у манастиру Свете Пречисте код Кичева. Од 1924. до 1932. године био је сабрат манастира Хиландара, а по повратку из Свете Горе сабрат манастира Грачанице. У чин јеромонаха и презвитера рукоположен је 1934. године. Синђелом је постао 1945, а архимандритом 1948. године. Од 1937. до 1947. године био је чиновник Светог архијерејског синода, а од 1947. године управник Патријаршијског двора у Сремским Карловцима. На том положају га је затекао и избор за викарног епископа топличког 1951. године.

На Црквено-народном сабору 4. октобра 1958. године, који је одржан у Охриду без иједног архијереја, „изабран“ је за поглавара „Македонске православне цркве“, напустио своју редовну дужност у Београду и ставио се на чело расколничке организације коју је створила Комунистичка партија, не дозвољавајући после Другог свет-

ског рата канонским архијерејима: митрополиту скопском Јосифу и злетовско-струмичком Викентију да се врате на своје епархије.

Умро је 20. маја 1981. године у Скопљу као расколник, неизмирен са својом Црквом.

1 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 136.
2 Исто.
3 Ђорђе Сп. Радојичић *О поменику Св. Богородице Љевишке*, Старинар XV (1940), Београд 1942, 67.
4 Марија Јанковић, исто, 137.
5 Исто, 100.
6 Светозар Радојчић, *Једна сликарска школа из друге половине XV века*, Зборник за ликовне уметности 1, Нови Сад 1965, 87.
7 Марија Јанковић, исто.
8 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање*, Београд 1981, 17
9 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 9.
10 Др Владимир Р. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950, 190.
11 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византийский Временник XVII, Москва 1960, 304.
12 Марија Јанковић, исто, 143
13 Исто, 143–144.
14 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV и XVIII века*, Гласник Српског ученог друштва 42, Београд 1875, 35.
15 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* II, Београд 1983, 4177.
16 Исто, 4178.
17 Архиепископ Данило, *Животи краљева и архиепископа српских*, превео Др Лазар Мирковић, Београд 1935, 208.
18 Исто,
19 Владимир Мошин, исто.
20 Марија Јанковић, исто, 42.
21 Никола Радојчић, *О архиепископу Данилу II и његовим настављачима*, у књизи Животи краљева и архиепископа српских, Београд 1935, VII.
22 Исто.
23 Исто, VIII.
24 Архиепископ Данило, исто, 113.
25 Марија Јанковић, *Данило, бањски и хумски епископ*, у књизи Архиепископ Данило II и његово доба, Београд 1991, 84.
26 Никола Радојчић, исто, I.
27 Исто, XII.
28 Исто, XI.
29 Исто, V.
30 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, књига 2, Београд 1980, 91.
31 Др Владимир Р. Петковић, исто, 25.
32 Реља Новаковић, *Да ли је Данило изабран за патријарха 1390. године?* Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. 26, св. 1–2, Београд 1960, 80.
33 F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1858, 568.

34 Гласник Српског ученог друштва XXIV, Београд 1868, VII.
35 Љуб. Стојановић, исто, I, 65.
36 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 131.
37 Љуб. Стојановић, исто, III, 5044.
38 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве* I, Минхен 1962, 195.
39 Љуб. Стојановић, исто, 115.
40 Д. Анастасијевић, *Споменици из старих цркава у „Санџаку" неиздани или са погрешкама издани*, Богословље VI, Београд 1931, 67.
41 Радмила Тричковић, исто, 131.
42 Љуб. Стојановић, исто, I 639.
43 Радмила Тричковић, исто.
44 Јован Радонић, Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века, Београд 1950, 432.
45 Љуб. Стојановић, исто, II, 2391.
46 Рајко Л. Веселиновић, *Арсеније III у историји и књижевности*, Београд 1949, 66–67.
47 Јован Радонић, исто, 159.
48 Радован Самарџић, Срби у ратовима Турске до 1683,, у књизи Историја српског народа, Београд 1994, 340–341.
49 Јован Радонић, исто, 528.
50 Стеван Димитријевић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, Споменик Српске краљевске академије LIII, Београд 1922.*
51 Јован Радонић, исто, 585.
52 Исто.
53 Милан Радека, *Владика Данило Јакшић (1715–1771) и његово време*, IX, Београд 1966, 77.
54 Исто, 80.
55 Исто, 81
56 Јохан Хајнрих Швикер, *Хисторија унијаћења Срба у Жумберку*, Крагујевац 1991, 33.
57 Др Никола Гавриловић, Историја ћирилских штампарија у Хабзбуршкој монархији у XVIII веку, Нови Сад 1974, 11.
58 Љуб. Стојановић, исто, 3684.
59 Исто, 3707.
60 Исто, 3720.
61 Исто, 3724.
62 Исто, 3743.
63 Исто, 3779
64 Атанасије М. Поповић, *Поменик Шабачко-ваљевске епрхије*, Београд 1940, 21
65 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 167.
66 Исто 277.
67 Н. Дучић, *Књижевни радови II, Београд 189, 285.*
68 Рељa Катић, *Поменик хиландарског метоха манастира Св. Петра Коришког*, Археографски прилози 4, Београд 1981, 150.
69 Олга Зиројевић, Црква и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1683. године, Београд 1984, 81.
70 Љуб. Стојановић, исто, I 747.
71 Владимир Мошин, исто, 304.
72 Исто.
73 Љуб. Стојановић, исто, III, 5008.
74 Дејан Медаковић, *Путеви српског барока*, Београд 1971, 217.
75 Љуб. Стојановић, исто, I, 626.
76 Исто.
77 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање код Прибоја*, Беогад 1981, 19.
78 Исто, 70.
79 Исто, 99.

80 Исто.
81 Исто, 100.
82 Рад. М. Грујић, *Фреска патријарха Макарија како уступа престо своме наследнику Антонију*, Гласник Скопског научног друштва XII, Скопље 1933, 277.
83 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6301.
84 Исто, I, 673
85 Исто, IV, 6353.
86 Исто, I, 782.
87 Манојло Грбић, *Карловачко владичанство*, II, Карловац 1891, 185.
88 Јован Радонић, исто 615.
89 Љуб. Стојановић, исто, II 3022.
90 Исто, 3190.
91 Исто, V, 8234.
92 Исто, II 3567.
93 Исто, 3586.
94 Исто, 3651.
95 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 303.
96 Јован Радовић, исто, 160.
97 Исто, 163–164.
98 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 303.
99 С. Душанић, *Просветна делатност тројице грчких владика у Босни*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1951, 114.
100 *Српска православна епархија зворничко-тузланска. Шематизам.* Тузла 1977, 65.
101 Исто, 73.
102 *Весник Српске цркве*, Београд 1900, 1417.
103 Душан Т. Батаковић, *Дечанско питање*, Београд 1989, 45–46.
104 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље VII (XXIII), Београд 1964, 75.
105 Марија Јанковић, исто, 148.
106 Исто.
107 Vladimir Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije* I, Zagreb 1955, 169.
108 Мил. С. Филиповић, исто, 71.
109 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 226.
110 Д. Руварац, *Доситије Николић, владика ваљевски*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1921, 393.
111 Исто, 394.
112 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије о њеним епархијама*, Богословље VII, Београд 1933, 114.
113 *Митрополит Доситеј Васић, епископ нишки 1913–1933*, Ниш 1933, 15.

Е

ЕВГЕНИЈЕ

митрополит скопски

1807.

Митрополит Евгеније, родом са острва Еписиса, наследио је на скопској епископској катедри митрополита Антима[1] који се последњи пут помиње 1807. године.

ЕВГЕНИЈЕ

митрополит зворничко-тузлански

око 1807 – око 1808.

Митрополит Евгеније наследио је на катедри зворничко-тузланских архијереја митрополита Јоаникија. О митрополиту Евгенију „се зна само по томе што је 1808. замењивао дабро-босанског мирополита Калиника: у ферману од 5. фебруара 1808. упућеном сарајевском кадији, каже се да је босански митрополит Калиник 'ради неких послова' дошао у Цариград и да му се, на молбу Синода и патријарха, одређује за 'наследника' зворнички владика Евгеније. Очигледно је Евгеније био само привремени администратор Дабро-босанске митрополије, јер је Калиник као сарајевски митрополит умро 1816. и наследио га је митрополит Венијамин."[2]

Иначе, не зна се тачно када је Евгеније постао зворничким митрополитом и докле је управљао Зворничком епархијом.

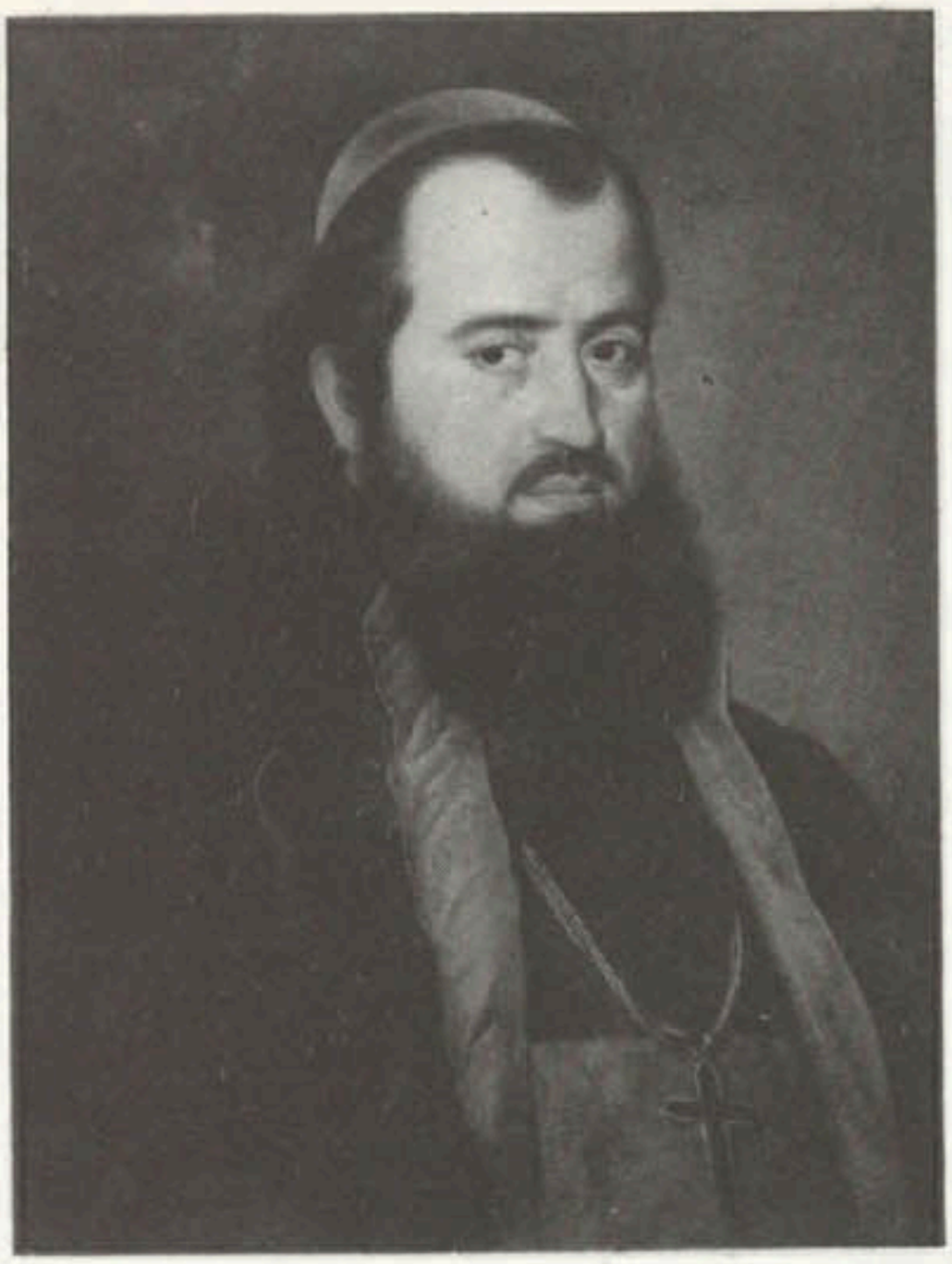
ЕВГЕНИЈЕ (Јовановић)

епископ горњокарловачки

1839 – 1854.

Епископ горњокарловачки Евгеније (у свету Јевтимије Јовановић) рођен је 19. фебрура 1802. године у Голубинцима од родитеља Григорија и Ангелине. Школу је учио у родном месту и немачку у Старом Сланкамену, а гимназију у Сремским Карловцима. Гимназију и богословију завршио је са одличним успехом и постављен за учитеља у Сремским Карловцима, а потом за професора прве и друге латинске школе у Великом Бечкереку. Напустио је службу и завршио философију и права и постао адвокатски приправник у Темишвару. За адвоката је промовисан на Пештанском универзитету 1828. године.

До примања монашког чина био је у црквеној служби у Вршцу и Сремским Карловцима.

ЕВГЕНИЈЕ (Јовановић)

Замонашен је 1829. године, примљен у статус придворних монаха и постављен за професора карловачке богословије. Извесно време је јерођакон Евгеније вршио је и дужност секретара митрополита Стефана (Стратимировића). У чин презвитера рукоположен је 1833. године и одликован достојанством синђела а потом произведен за протосинђела. Раковачким архимандритом је постао 1834. године. За администратора горњокарловачког постављен је 29. јуна 1837, а за епископа посвећен 10. септембра 1839. године. Бурне 1848. године био је потпредседник Народне скупштине у Сремским Карловцима.

Будући да је стекао сјајну спрему и владао многим језицима, епископ Евгеније се са успехом бавио правном науком и лингвистиком. Библиографију његових радова објавио је Димитрије Руварац.

Др Благота Гардашевић написао је читаву расправу о томе ко је „Писац најстаријег уџбеника православног црквеног права“ (Јевтимије или Евгеније Јовановић)[3], тврдећи, на крају, да је овај уџбеник написао Јевтимије Јовановић. Професор Гардашевић очевидно није имао у рукама Животопис Евгенија Јовановића, који је он написао на немачком језику, у својству епископског кандидата, и предао га епископу будимском Пантелејмону (Живковићу) на употребу. Да није написао „Канонично право грчке неунијатске цркве“, на славенском језику, „који износи на 50 табака“, како сам Евгеније наводи у свом Животопису, он свакако не би то смео рећи једном Пантелејмону, епископу будимском, који је сматран стожером Српске православне цркве онога времена. И не само то, епископ Евгеније у једном писму епископу Пантелејмону каже: „Данас управо из св. Георгија (до Сења) добио сам једну акцију, гдје се иште Widereinsetzungs in den vorigen Stand, то код нас мјеста не има, али људи не знају наше законе, ни системе, пак пишу у лудост, дакле не треба ли ту отворити им очи? Ја имам цео Jus canonicum наше церкве, гди се мало друкчие запиње за цјело свјашченство, сљедовательно и Епископе [...].“[4]

Из области црквенога права епископ Евгеније је написао и расправу *О судјех церковних свјатија восточнија соборнија и апостолскија церкве иже во державах Австријских*.

Епископ Евгеније је у Плашчанској богословији држао предавања и уопште је велику пажњу поклањао српским школама. Седамнаест година његовог архипастирствовања у Горњокарловачкој епархији оставило је значајне трагове а седиште ове епархије 1848. године пренео је из Плашког у Карловац.

Умро је 14. септембра 1854. године у Карловцу и сахрањен у гробници епископа горњокарловачког Лукијана (Мушицког) на црквеноопштинском гробљу у Карловцу.

ЕВГЕНИЈЕ (Симеоновић)

епископ тимочки

1865 – 1880.

ЕВГЕНИЈЕ (Симеоновић)

Јефтимије Симеоновић у монаштву Евгеније, рођен је 4. јануара 1815. у Белој Цркви у Банату. Основну школу завршио је у родном месту, гимназију у Карловцима, филозофију у Пешти а богословију у Вршцу. Од 1839. до 1841. године био је професор богословије у Београду, а потом регистратор у књажевој канцеларији. Замонашио се на Митровдан 1841. и поново се вратио у богословију. У чин ђакона рукоположен је 26. октобра исте године, протођакон је постао 1841, архиђакон 1844, јеромонахом 1845, синђелом 1850, протосинђелом 1853. и архимандритом манастира Манасије 1854.

После смрти епископа Герасима изабран је за његовог наследника и за епископа тимочког са седиштем у Неготину посвећен је 29. септембра 1865. После петнаест година архипастирствовања умро је 24. априла 1880. и сахрањен у старој неготинској цркви, а 1929. је пренет у нову неготинску цркву.[5]

ЕВГЕНИЈЕ (Летица)

митрополит добробосански

1908 – 1920.

Евгеније (у свету Манојло Летица) рођен је 1858. у Плашком. Гимназију је завршио у Карловцима, а правне науке у Бечу, Грацу и Загребу. Пошто је положио сва три државна испита и адвокатски испит, постављен је за судију и ерарijалног фискала у Сарајеву. Напустивши световну службу, уписао се у Карловачку богословију и завршио је 1895. године. Замонашен је у манастиру Кувеждину и исте године постављен за другог бележника Саборског одбора. На овом положају се задржао краће време.

У чин ђакона рукоположио га је 9. јула 1895. патријарх српски Георгије, а 3. новембра је именован за привременог бележника епархијске управе темишварске

ЕВГЕНИЈЕ (Летица)

и за референта конзисторије, оба одсека. Крајем исте године га је епископ темишварски Никанор произвео у чин протођакона. Пошто је претходно примио презвитерски чин, хиротонисан је за првог митрополита новоосноване Епархије бањалучке 30. децембра 1900. године у Бањалуци, а 1908. је, након смрти митрополита Николаја, постао дабро-босанским митрополитом. У мировину се повукао 1920. године и живео је у манастиру Раваници у Врднику.

Као врстан правник, митрополит Евгеније је учествовао у изради првобитног нацрта устава Српске православне цркве донетог 1931. године. Умро је у Суњи 3. октобра 1933.[6]

ЕВРЕМ

митрополит пожешки

1639.

Митрополит пожешки Еврем (Јефрем) помиње се „у писму фра Јеронима Лучића, написаном у Сарајеву 1639. године, а послатом у Рим „Конгрегацији".[7]

Убијен је од римокатоличке светине у селу Куле, близу Пожеге.

ЕВСТАТИЈЕ

митрополит пожаревачки

до 1641.

Митрополит Евстатије нам је познат само по имену. Заузимао је митрополију „Ђаур кадилука Ресава, и Голубац, и Рам с Мајданпеком и њене области".[8] Ништа друго о њему не знамо.

ЕВСТАТИЈЕ

митрополит рашки

1757 – после 1763.

Евстатије је постао митрополит рашки 1757. године, о чему сведочи његов печат. Наиме, на печату „Евстатија, смиреног митрополита Расијскога" урезана је 1757. године, што значи да је тад дошао на архијерејски престо у Новом Пазару. После тога, 1763. године, налазимо његов потпис на једном документу кнежева Рашковића.

Иларион Руварац помиње митрополита Јевстатија као једнога од оних владика, родом Срба, који су тада када се укидала Пећка српска патријаршија одстрањени те се потуцали по српским земљама.[9]

ЕВСТРАТИЈЕ

епископ ужички

пре 1774.

Епископ ужички Евстратије помиње се 25. децембра 1774. године у вези са рукоположењем једног свештеничког кандидата, који је касније службовао у Архидијецези сремско-карловачкој.[10]

ЕЛЕВТЕРИЈЕ

митрополит београдски

1673 – 1678.

Рођен је у селу Лежимиру, близу манастира Шишатовца, где је и примио монашки чин. Пре него што је 1673. постао београдским митрополитом био је типикар манастира Хиландара. Јеромонах Елевтерије се вероватно противио свом избору, јер је у псалтиру манастира Хиландара који је он „оправио“ и оставио запис из којег се види да је он „бывши насилован прїети сань архиереиства бѣлградскїе епархи, при архиепископе србъском Максиме“.[11]

Митрополит Елевтерије се повукао са катедре око 1678. године, јер се поменуте године већ помиње нови београдски митрополит Пајсије (1678 – 1680).

Преко Свете Горе митрополит Елевтерије доспео је у Чернигов, где је помагао у црквеним службама архиепископу черниговском. По препоруци хетмана Ивана Самуиловића у Чернигову, доспео је 1684. године у Москву тражећи милостињу. Његов боравак у Москви, за време цара Алексија, помиње се у једном запису у манастиру Шишатовцу.

Пред смрт дошао је из Београда, где је живео по умировљењу, у свој постриг манастир Шишатовац. умро је 5. фебруара 1689. године и сахрањен пред шишатовачком црквом, у другој припрати.

ЕМИЛИЈАН (Кенгелац)

епископ вршачки

1853 – 1885.

Епископ Емилијан је рођен у угледној банатској породици Кенгелац 3. јуна 1807. у Кикинди. Гимназију је завршио у Сегедину, права у Кежмарку, а богословију у Вршцу. По завршетку школовања три године је био гимназијски професор. Замонашен је у манастиру Беочину. Епископ далматински Пантелејмон (Живковић) рукоположио га је у чин ђакона, а затим је постављен за конзисторијалног бележника у Темишвару, с тим што је у овом граду предавао и веронауку на тамошњем лицеју.

Епископ темишварски Пантелејмон (Живковић) произвео га је у чин архимандрита 9. децембра 1845. и поставио за старешину манастира Ходоша. На овом положају остао је до 1853. године, односно до хиротоније за епископа вршачког 12. маја 1853.

Епископ Емилијан спада у ред најревноснијих архијереја Карловачке митрополије деветнаестога века. Енергично је устао у одбрану православља у време установљења Лугошке унијатске епископије, затим у очувању јединства Српске православне цркве у Аустроугарској монархији, „па онда за држање српских

ЕМИЛИЈАН (Кенгелац)

вероисповедних школа у развојаченој Крајини посебце, на очување српске народне индивидуалности уопште".[12]

Својим улогом од 4.000 форинти основао је фонд за свештеничке удове и сирочад вршачке епархије.

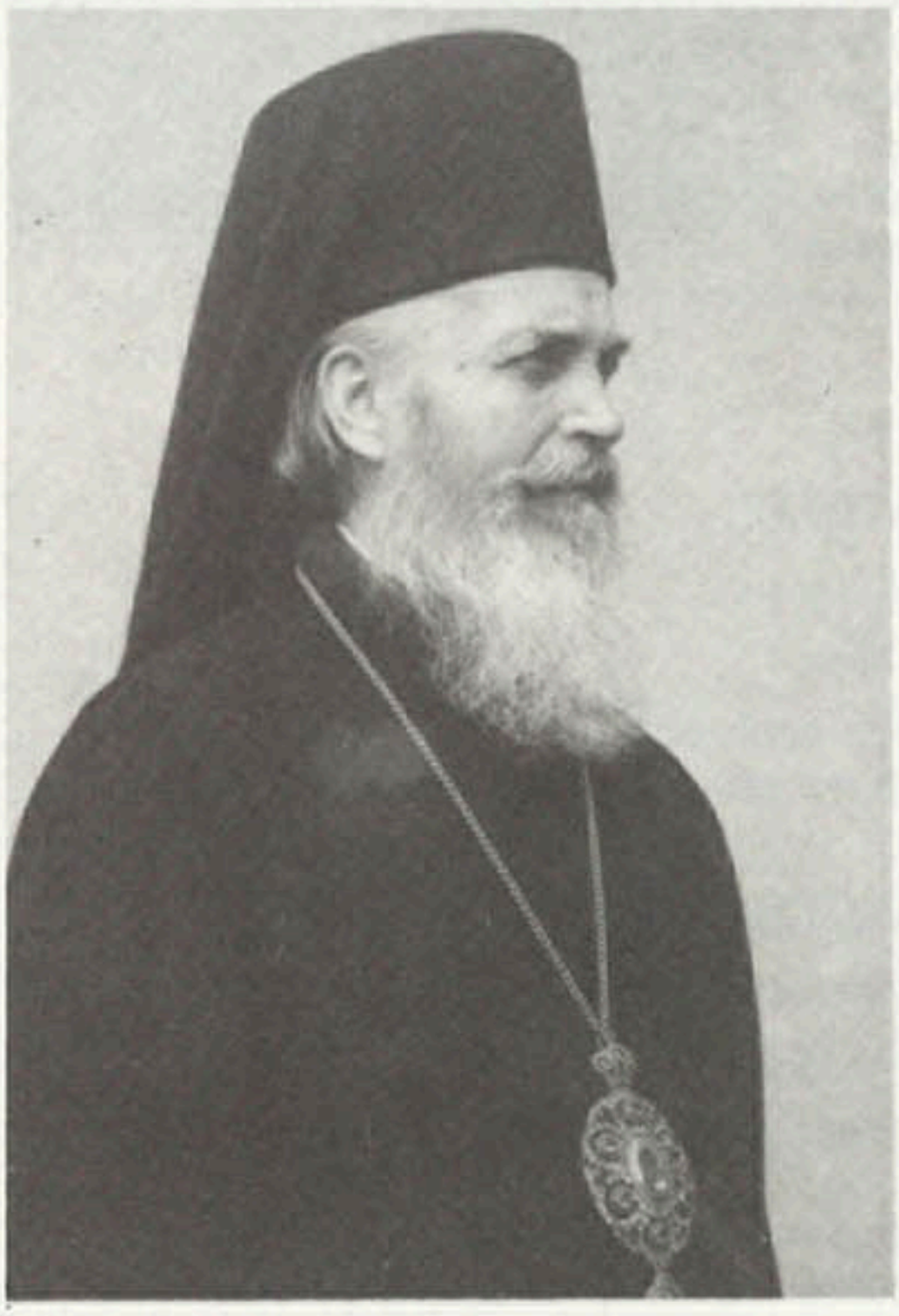
Умро је 25. јуна 1885. у Вршцу и сахрањен у вршачкој Саборној цркви.

Др ЕМИЛИЈАН (Пиперковић)

епископ тимочки

1922 – 1970.

Епископ Емилијан (у свету Недељко Пиперковић) рођен је 23. августа 1886. у Липљану на Косову. Основну школу је завршио у свом родном месту, а нижу гимназију у Приштини и Солуну. Богословију је завршио на острву Халци, где је провео седам година. После завршене богословије постављен је за приправника при Српској митрополији у Скопљу и вероучитеља у гимназији и учитељској школи. Као питомац Светог архијерејског сабора у Краљевини Србији упућен је на Богословски факултет у Атину 1913, где је дипломирао 1918. и докторирао 1919. године.

ЕМИЛИЈАН (Пиперковић)

Након завршених студија постао је секретар митрополита српског Димитрија на Крфу, а после ослобођења Србије је, као члан делегације, преговарао са Цариградском патријаршијом о канонском присаједињењу ослобођених крајева Српској православној цркви и васпостављању Српске патријаршије.

Када се вратио у земљу, постављен је за вероучитеља Београдске реалке, а убрзо затим за професора богословије у Сремским Карловцима. На овом положају затекао га је и избор за епископа тимочког. Недељко Пиперковић је замонашен 1911. у манастиру Св. арх. Михаила у Кучевишту, и ускоро га је митрополит скопски Викентије рукоположио у чин ђакона. У чин јеромонаха га је рукоположио 29. јуна 1920. митрополит српски Димитрије. За епископа тимочког је хиротонисан 23. јануара 1922. године.

Своје научне радове објављивао је у грчким и нашим црквеним часописима. Умро је у Зајечару 10. септембра 1970. године и сахрањен у зајечарској Саборној цркви.

ЕМИЛИЈАН (Мариновић)

епископ славонски

1951 – 1982.

Епископ Емилијан (у свету Емил Мариновић) рођен је 10. јула 1902. у Горњем Михољцу у Славонији. Богословију је завршио у Сремским Карловицма, а Богословски факултет у Београду. Епископ пакрачки Мирон рукоположио га је 16. септембра 1933. у чин ђакона, а сутрадан за презвитера. До избора за епископа био је библиотекар Патријаршијске библиотеке и парохијски свештеник. За викарног епископа марчанског изабран је 28. маја 1949. и додељен митрополиту загребачком Дамаскину да помогне у администрацији Епархијом пакрачком. За епископа пакрачког изабран је 12. јуна 1951. После смрти митрополита Дамаскина дуже време администрирао је епархијом загребачком. Умро је 18. јануара 1982. у Пакрацу.

ЕМИЛИЈАН (Мариновић)

ЕПИФАНИЈЕ

епископ велбушки

XIII век

У тринаестом веку су нам позната три епископа велбушка. Други по реду је Епифаније[13] о коме сем имена ништа друго не знамо.

ЕПИФАНИЈЕ

митрополит далматински

око 1640 – 1648.

Владика Епифаније помиње се око 1640. године на првом месту у поменику манастира Гомирја.[14]

Епифаније је примио монашки чин још за време патријарха Јована, а синђелију о рукоположењу за митрополита далматинског издао му је патријарх Пајсије.

ЕФТИМИОС

митрополит новобрдски

пре 1649.

Митрополит Ефтимиос помиње се као претходник митрополита Григорија. Наиме, Григорије је дошао на катедру новобрдских митрополита „место монаха именом Ефтимиоса, који је свргнут. На основу арза патријарха Ђаура у Пећи".[15]

Митрополит Григорије је платио пешкеш 4. јула 1649. године, што значи да је Ефтимиос одступио исте године пре јула месеца.

1 *Азбучик Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1992, 234.
2 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље VIII (XXIII), Београд 1964, 112–113.
3 Др Благота Гардашевић, *Писац најстаријег уџбеника православног црквеног права*, Зборник православног богословског факултета III, Београд 1954, 165–179.
4 Д. Р., *Евгеније Јовановић, епископ карлштатски од 1839–1854*, Српски Сион, Срем. Карловци 1904, 491.
5 *Споменица Тимочке епархије* 1834–1934, Сремски Карловци 1934, 9
6 *А. Е. и митрополит Евгеније (Летица)*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1933, 688–689.
7 Слободан Милеуснић, *Пожешка епахија*, Православна мисао XXIII, Београд 1980, 118.
8 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 151.
9 Свет. Ст. Душанић, *Будимљанска епархија и манастир Успење у Сељанима код Пријепоља*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1964, 124.
10 Д. Руварац, *Статистички подаци* (Архидијецезе Сремско-карловачке из године 1774, 1798, 1808, 1819, 1833, 1910), Споменик Српске краљевске академије XII, Земун 1925, 86.
11 Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978, 89.
12 Митрофан Шевић, *Епископи вршачке епархије*, у: Шематизам Српске православне епархије вршачке за годину 1898, Вршац 1899, 23.
13 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 277.
14 Димитрије Витковић, *Дабро-босански митрополит Гаврило Аврамовић и Гомирско или Жумберачко владичанство*, Богословски гласник XXIII, Сремски Карловци 1912, 282.
15 Радмила Тричковић, исто, 159.

3

ЗАХАРИЈЕ

епископ сегедински

1556.

Епископ Захарије је родом из села Вранеша код Шаховића. Поклонио је рукописно Еванђеље 1556. године цркви Ваведења пресвете Богородице која се зове „селинска“.[1]

ЗАХАРИЈЕ

митрополит смедеревски

1562.

Митрополит смедеревски Захарије помиње се 1562. године као обновитељ манастира Жиче. Наиме, у XVI веку звршена је рестаурација манастира Жиче у којој је узео учешћа митрополит смедеревски Захарије, о чему сведочи и натпис који у преводу гласи: „Захарија, смирени митрополит овога светога места и града Смедерева, нађох ову обитељ запустелу и подигох ову келију за одмор за оне који хоће овде да живе. Сетите се и мене грешнога. године 7070.“[2]

Из овога записа сазнајемо да се манастир Жича 7070. тј. 1562. године налазила у саставу Браничевске епархије, јер митрополит Захарије назива себе митрополитом „овога светога места“.

Вероватно је том приликом митрополит Захарија поклонио манастиру Жичи дискос који је сав „од најчистије срме“ на коме пише: „Си дискос створи смијерни Митрополит Захарија Храму свјетаго Взнесенија архиепископије Жидчи. Јему же буду вечна памет“.

„У доба обнављања Пећке патријршије његова митрополија се, за цело, подударала с границама Смедеревског санџака који је (1563) обухватао кадилуке Смедерево, Београд, Ужице, Чачак, Рудник, Кучајну и Ниш, са 23 нахија“.[4]

ЗАХАРИЈЕ

митрополит призренски

1603.

Митрополит Захарије помиње се на једној икони насликаној за његово време.[5] Икону је поклонио цркви Пресвете Богородице у Мушутишту Симон или Симеон, а данас се налази у Приштини.[6]

ЗАХАРИЈЕ

митрополит скопски

1776 – 1792.

Митрополит Захарије први пут се помиње у запису у паперти манастира Светих Арханђела у Скопској Црној гори поводом његове посете овом манастиру, 1. октобра 1776. године. Овом приликом га је пратио његов протосинђел Никодим Хиландарац.[7]

Писац једног записа из 1792. године жали се да је у време митрополита Захарија Марков манастир Светога Димитрија спао само на једно здање.[8]

ЗАХАРИЈЕ

митрополит рашки

1819 – 15. марта 1830.

Митрополит Захарије рођен је у селу Винци код Куманова. Пре избора за митрополита рашког Захарије је био сабрат манастира Дечана. Када је дечански игуман Данило (Кажанегра) 17. новембра 1811. године произведен у чин архимандрита, Захарија је истога дана добио чин свештеноигумана од митрополита рашког, призренског и скендеријског Јоаникија.[9] Обојица су, Данило и Захарије, приложили манастиру Хиландару једно Еванђеље 29. новембра 1813. године.[10]

Као наследник архимандрита Данила (Кажанегре), „његов најбољи ученик хаџи Захарије успео је да без већих потреса очува манастир и да га унапреди...[11]

За митрополита светорашког, призренског и скендеријског Захарије је посвећен 1819. године у Цариграду.[12]

Из једног записа сазнајемо да је за његово време почела обнова манастира Свете Тројице у Мушутишту, који је био разорен, и игуман Дионисије (Савић) га је „подвезао под Марков манастир[13], имајући за то синђелију митрополита Захарија „Дечанског".

Захарије се помиње као „архиепископ дечански" и у Поменику манастира Светога Николе у Бијелом Пољу, иза св. Петра Цетињског.[14]

Међутим, у годинама после грчког устанка репресивне мере Порте захватиле су и Метохију. Неколико калуђера из Дечана било је обешено и убијено, а сам митрополит је са неколико свештеника једно време чамио у тамници."[15]

О смрти митрополита Захарије оставио нам је један летописац запис који гласи: „Године Господње 1830. марта 15. у суботу у час седми, престави се Господин рашко-призренски Захарије, бивши игуман дечански и положисмо у гроб тело његово у Дечанима за олтаром и Бог душу да му опрости."[16]

1 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, Београд 1987, 6293.
2 Милоје Васић, *Жича и Лазарица* Београд 1928, 29.
3 Јован Р. Бојовић, *Летопис манастира Пива*, Подгорица 1992, 224.
4 Љубисав Андрић, *О штампарији у Мркшиној цркви*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, XXXIX, св. 3/1991, Нови Сад 1991, 518.
5 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 5638.
6 Ј. Радовановић, *Шеетопедесетогодишњица цркве пресвете Богородице у Мушитишту*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1966, 17
7 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, VI, 10334.
8 исто, II, 2640.

9 Исто, V, 9008.
10 Исто, 8010.
11 Душан Т. Батаковић, *Дечанско питање*, Београд 1989, 13
12 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 9095, 9096.
13 Исто, II, 4067.
14 Д. Н. Анастасијевић, *Споменици старих цркава у „Санџаку" неиздани или с погрешкама издани*, Богословље, VI, Београд 1931, 68.
15 Душан Т. Батаковић, *Дечанско питање*, 13.
16 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 9188.

И

ИГЊАТИЈЕ

епископ липљански

1314 – 1316.

Пре избора за епископа липљанског, Игњатије је био игуман манастира Свете Богородице код Тетова.

„У времену издавања повеље за катедралу Липљанске епископије, у Грачаници 1314–1316. године, познат је епископ Игњатије, који се такође помиње и у потврди архиепископа Никодима за манастир Св. Стефана у Бањској. "[1]

У поменутој повељи „наведена ја активност липљанског епископа Игњатија око враћања епископији зависних људи које су отели властелини, из Сливова. Такође је неки Оливер отео из Грачанице епископове људе који су овом повељом краља Милутина враћени епископу."[2]

ИГЊАТИЈЕ

митрополит рашко-призренски, скендеријски и ђаковачки

1840 – 1849.

Митрополит Игњатије помиње се 1840. године. По свој прилици је те године дошао за митрополита у Призрен и наредио попу Петру Пјаковачком „да учи дјецу".[3]

ИГЊАТИЈЕ I

митрополит дабро-босански

1841 – 1851.

Након уклањања са положаја митрополита дабро-босанског Амвросија, 1841. године, Цариградска патријаршија је поставила дотадашњег митрополита самоковског Игњатија.

Последњи помен о њему имамо из 1851. године, када је за игумана манастира Гомионице поставио јеромонаха Дионисија, који је рођен у селу Граову „у малим Пећима".[5]

ИГЊАТИЈЕ II

митрополит дабро-босански

1860 – 1868.

Помиње се први пут у новембру 1860. када је, заједно са осталим синодалним архијерејима у Цариграду, потписао посланицу патријарха цариградског Јоакима II вернима Дебарске епархије „да подигну своме митрополиту Генадију владичански двор, како би му омогућили сталан боравак међу њима.“[6]

Митрополит Игњатије II је 1866. године поставио темељ „Босанско-бањалучкој богословији“. На тај корак он се одлучио „први од своје воље и жеље ... за љубав народа ... за просвету и напредак његов, а особито за умни и наравни развитак нашег свештенства.“ У томе циљу он је не само основао овај школски завод (на подстрек Срба, истакнутих грађана Бањалуке), већ је за његов опстанак и развој поставио управни одбор, прописао правила и осигурао материјалне изворе. Сам је дао, за оно време ванредно велики прилог, 1.000 цесарских дуката, као основни капитал за издржавање ове школе.

У својој препоруци за издржавање и напредак овог завода он „отечески“ моли да сви „по својој вољи и могућности „буду у помоћи“ овом богољубивом дјелу за превелику корист народну“.[7]

Умро је 1868. године у Бањалуци.

ИГЊАТИЈЕ

митрополит херцеговачки

1875 – 1888.

Митрополит Игњатије рођен је на острву Лезбосу 1828. године. Богословску школу завршио је на острву Халци. Рукоположен је у чин јерођакона 1852. у Видину, а у чин јеромонаха 1866. године у Цариграду и произведен у чин архимандрита. За епископа је хиротонисан 1868, а за митрополита херцеговачког изабран 14. маја 1875. године.

„Политичке прилике у Херцеговини у време његовог доласка биле су такве да се он умногоме губио и био безначајан у њима. За време његове управе херцеговачком митрополијом променила се политичка власт у Босни и Херцеговини и дошла је нова управа. Разграничење између Аустрије и Турске требало је да одвоји Новопазарски санџак од Херцеговачке митрополије. То је подстакло Игњатија да протестује, а тиме да навуче на себе мржњу аустријске власти. Иако је ово коначно спроведено тек 1894. издвајањем подручја Пљеваља и Пријепоља, ипак је овај Игњатијев протест власт узела као довољан разлог да изрази своје незадовољство њиме. После преговора са патријаршијом влада је успела да Игњатије буде пензионисан, пошто се претходно захвалио на епархији. Пензионисан је 15. фебруара 1888, а 16. фебруара исте године Синод је изабрао за његовог наследника Србина Леонтија Радуловића. Игњатије је био одређен да учествује у Леонтијевом посвећењу; када је оно извршено, отпутовао је из Мостара 2. маја 1882. године преко Метковића за Цариград. Испраћен је са пажњом и почастима од великог броја народа.“[8]

ИЛАРИЈЕ

епископ хумски

1219 – 1239.

Епископа хумског Иларија поставио је свети Сава. Претпоставља се да је био његов ученик. Помиње се 15. маја 1239. године на састанку у Стону. „Наиме, састанак између Дубровника и Омишана требало је да се одржи у присуству епископа Иларија у Стону, а такође и дубровачког кнеза и посланика краља Владислава.“[9]

ИЛАРИЈЕ

епископ призренски

1284 – 1292

Помиње се у Пљевљском синодикону православља као трећи по реду епископ призренски после Герасима[10], а у Призренском поменику Иларије је шести по реду епископ.[11]

Лик епископа Иларија насликан је „на северном делу западног зида у спољној припрати“[12] цркве Богородице Љевишке.

ИЛАРИОН

епископ зетски

1220.

У историјској науци врло много се расправљало о личности епископа зетског Илариона или Иларија. Ишло се тако далеко да се чак сумњало да је и постојао. „М. Пурковић је изнео цео проблем око епископа Илариона, као ктитора манастира Св. Николе у Врањини и првог зетског епископа. Узимајући у обзир сву старију литературу и изворне податке, М. Пурковић се опредељује за закључак да поменути Иларион из повеље за манастир Врањину 1233. године није био први зетски епископ“[13]. Међутим, Владимир Мошин је дошао да закључка да повеља архиепископа Саве манастиру Св. Николе у Врањини 1233. није фалсификат и да је Иларион први зетски епископ из 1220. године.[14]

На једној гробници у манастиру Врањини налазио се следећи натпис: „Овде се престави раб Божији Иларион, јепископ зетски, градитељ овога светога места“.[15]

ИЛАРИОН

митрополит грачанички

око 1455.

Митрополит грачанички Иларион помиње се после грачаничког митрополита Венедикта (Цреповића)[16], који је 1455. морао напустити своју епархију коју су Турци те године сасвим освојили.

ИЛАРИОН

митрополит печујски

1640 – 1641.

„Митрополија области Сигетвара с Печујем“ затечена је 1640. године у берату митрополита Илариона“,[17] који је постављен на овај положај „на основу писма пећког патријарха“.[18]

У састав његове митрополије улазили су градови „Кадилука Мохач, и Сексар [Сексард], и Печуј, и њене области“[19] пошто је „у септембру 1641. обновио свој берат“.[20]

ИЛАРИОН

митрополит београдски и сремски

1650 – 1654.

Митрополит Хаџи Иларион спада у ред врло значајних митрополита београдских. Његов је рад био свестран: вредни је прегалац у области архипастирског рада, а тако исто и као мецена и велики приложник многих српских манастира.

Сачуване књиге сведоче да је био књигољубац.[21] Митрополит Иларион је имао посебан слух за уметност, нарочито када је у питању метал, за чију је израду проналазио тада најбоље златаре тако да „еванђеља Хаџи Илариона спадају међу изврсна дела ове врсте“.[22] За сликање икона је митрополит Иларион нашао Андрију Раичевића, великог сликара из Полимља,[23] што сведочи о његовом истанчаном уметничком укусу.

Уметнички окована еванђеља поклонио је манастирима Крушедолу 1656. године[24], Хопову 1657[25], Кувеждину 1660[26] Хиландару 1662[27] и Пиви 1662[28].

Посебну пажњу поклањао је манастиру Крушедолу, као лаври фрушкогорских манастира, што се види из његових прилога овоме манастиру и радовима изведеним у његово време.

Године 1644. поклонио је Крушедолу Богородичну икону[29], рипиде исковане у сребру,[30] које се данас чувају у Музеју Српске православне цркве у Београду, огрaдио манастир Крушедол[31], а следеће, 1645. године, поклонио је истом манастиру још једну Богородичну икону[32] и друге иконе.[33] Своју панагију је такође похранио у Крушедолу 1652. године[34], где се раније, 1650. године, оковао и његов крст.[35]

Свештеник Богдан, из Батање, за здравље архиепископа пећког Гаврила и митрополита Илариона дао је живописати крст у Крушедолу.[36] Вероватно је он дао налог да се испише „општи лист“ у манастиру Крушедолу 1657. године.[37]

У његово време пада и посета патријарха јерусалимског Пајсија, 1645. године, манастиру Крушедолу.

Да је Митрополит Иларион поклањао пажњу и осталим манастирима види се по томе што је за његово време, од 10. маја до 8. новембра 1654. године, живописана припрата манастира Хопова.[39]

ИЛАРИОН (Рогановић)

митрополит црногорско-брдски

1860 – 1882.

Иларион (у свету Илија Рогановић) рођен је 12. јула 1828. у Подгорици од родитеља Ђуре и Марије, рођене Марковић. Књизи се учио код попа Алексија Ради-

чевића и јеромонаха Исаије (Бајковића), који га је и замонашио у манастиру Врањини. У чин јерођакона рукоположо га је 1843. митрополит Петар II (Петровић Његош), а 1847. у чин јеромонаха. После смрти јеромонаха Исаије постављен је за старешину манастира Ждребаоника, а 1856. године позван је на Цетиње „да изучава богословске предмете у цетињској семинарији“.[40] Након извесног времена јеромонах Иларион је постао старешина манастира Острога. Када је митрополит Никанор (Ивановић) 1860. године напустио своју катедру на Цетињу, кнез Никола именовао га је 5. августа исте године за митрополита. Хиротонисан је 23. маја 1863. године у Александро-невској лаври.

У току своје архијерејске службе, осветио је 45 нових храмова и рукоположио 119 свештеничких кандидата. Умро је 15. јануара 1882. на Цетињу и сахрањен у Влашкој цркви.

ИЛАРИОН (Рогановић)

ИЛАРИОН (Радонић)

митрополит вршачки

1922 – 1929.

Иларион (у миру Жарко Радонић), рођен је у Молу, Бачка, 8. септембра 1871. године. После завршене Српске православне велике гимназије у Новом Саду уписао се у Стару карловачку богословију и по завршетку исте студирао правне науке у Јегри и Пешти. Као дипломирани теолог и правник прелази у Босну и постаје професор Рељевске богословије. Рукоположен је у чин ђакона 3, а у чин презвитера 11. октобра 1899. године. Ректором поменуте богословије постао је 1909. године.

Своје радове је објављивао у *Источнику*, који је уређивао са великим успехом. За митрополита зворничко-тузланског изабран је од стране Светог синода цариградске патријаршије 14. децембра 1909. године, а хиротонисан је у Тузли 15. маја 1910. године.

ИЛАРИОН (Радонић)

После Првог светског рата постаје члан Средишног архијерејског сабора који је извршио све припреме за васпостављење Српске патријаршије.

По својој жељи прешао је у Вршачку епархију 6. априла 1922. године и у њој остао до 1929. када је пензионсан због болести.

Умро је у Осијеку 4. марта 1932. године и сахрањен на осјечком гробљу.

ИЛАРИОН (Зеремски)

епископ горњокарловачки

1920 – 1931.

Иларион (у свету Владимир Зеремски) рођен је у Турији 27. фебруара 1865. године. Завршио је Српску православну велику гимназију у Новом Саду, правне науке слушао у Будимпешти, а Московску духовну академију завршио је 1890. године са степеном магистра богословља.

За професора Старе карловачке богословије постављен 1891. године. Замонашен у манастиру Ковиљу 14. октобра 1893, рукоположен за ђакона 26. октобра а за презвитера 27. октобра исте године. Достојанством синђела одликован 1898, протосинђелством 1899. а чином архимандрита 1904.године. До избора за епископа био је настојатељ манастира Хопова и Раковца. За викарног епископа хиротонисан 18. децембра 1912. године. После смрти епископа горњокарловачког Михаила, 1914. постављен за мандатара ове епархије, чији ће епархијски архијереј постати у новембру 1920. године.

ИЛАРИОН (Зеремски)

Као професор покренуо је у Сремским Карловцима *Богословски гласник* 1902. и са осталим професорима богословије уређивао га и држао на „висини коју није достигао ниједан богословски лист после рата“.

У Старој карловачкој богословији је предавао Нови завет из којега је превео и протумачио најважније делове, од којих је само мањи део објављен у *Богословеском гласнику.* Поред Новога завета, епископ Иларион се бавио и историјом, чији је сјајан познавалац био.

Када су се Румуни издвојили из састава Карловачке митрополије и покренули парницу, тражећи манастире и уопште имовину ове митрополије, тадашњи архимандрит Иларион је на основу архивске грађе написао књигу *Српски манастири у Банату*, која је у многоме помогла решењу овога спора који је вођен пред мађарским судовима. Његове историјске студије *Српска Патријаршија* и *О женском манастиру у Старом Јаску* и данас имају велику вредност, јер је приликом писања истих користио архивски материјал из митрополитског, бечког и будимпештанског архива.

На мировној конференцији у Паризу 1919. године епископ Иларион је био, као експерт за Војводину, члан наше мировне делегације. Исте године је изабран и за професора Универзитета у Београду, али због одласка на епархију није могао прихватити овај положај.

Као врсни сарадник Историјског друштва у Новом Саду, епископ Иларион је припремио за штампу књигу животописа архијереја Карловачке митрополије, која је требало да изађе у издању овога друштва, али је сав овај материјал, на жалост, нестао за време Другог светског рата.

Као епархијски архијереј посебно се бринуо за побољшање материјалног положаја парохијског свештенства најпространије епархије Карловачке митрополије, као што се бринуо и за интерниране српске свештенике у манастиру Гомирју у току Првог светског рата.

У епископу Илариону Српска црква је имала једнога од најобразованијих јерараха без којега се није могао замислити ниједан рад када се радило о доношењу законских прописа или стварање црквених установа и организација.

Умро је 1. јануара 1931. године у Плашком и сахрањен у катедралном храму.

ИЛИЈА I

епископ призренски

1307 – 1309.

Епископ Илија I је наследио епископа призренског Дамјана, али се на трону призренских епископа задржао врло кратко. Заједно са краљем Милутином водио је спор са Положанима око отете земље призренске катедралне цркве 1307–8. године.[41]

Умро је 13. априла,[42] али не знамо да ли 1309. или нешто касније.

ИЛИЈА

епископ липљански

пре 1321.

Епископ Илија је на епископској катедри липљанској наследио епископа Саву пре 1321. године.[43]

ИЛИЈА II

митрополит призренски

пре 1433.

После митрополита призренског Арсенија, који је заузимао призренску епископску катедру 1326. године, не знамо за име следећег архијереја за читавих сто година. Тек око 1433. године помиње се следећи митрополит призренски Илија II,[44] о којем се сем имена ништа друго не зна.

ИНОКЕНТИЈЕ (Васиљевић)

епископ римнички

1728 – 1731.

У време када је Римничка епархија била у саставу Београдско-карловачке митрополије за епископа римничког је изабран архимандрит Инокентије (Васиљевић). Његово епископско посвећење су извршили у августу 1728. године митрополит београдско-карловачки Мојсије (Петровић) и епископи крушедолски Никанор (Мелентијевић) и бачки Софроније (Томашевић).[45]

Епископ Инокентије се последњи пут помиње 23. априла 1731. године, када је ђакона Првула Предојевића рукоположио у чин презвитера.[46]

ИНОКЕНТИЈЕ (Павловић)

архиепископ београдски и митрополит Србије

1898 – 1905.

Инокентије (у свету Јаков Павловић) рођен је 1. августа 1840. у Шапцу. Отац му је био познати прота Јован Павловић. По завршеној основној школи и нижој гимназији, почео је учити богословију у Београду, а завршио је у Кијеву. У овом граду је завршио и Духовну академију.

Рукоположен је у чин ђакона 28. августа, а у чин презвитера 29. августа 1863. и постављен за суплента, а потом за професора гимназије у Крагујевцу. У исто време био је и војни свештеник у овом граду. Професором богословије у Београду постао је 1. марта 1870, а 1877. и њеним ректором. Пошто је произведен у чин протојереја, постављен је за начелника Министарства просвете и црквених дела, да би се 1886. поново вратио за ректора богословије.

Оставши удов, примио је 24. новембра 1892. године монашки чин у манастиру Раковици,а неколко дана касније произведен је у чин архимандрита.

За епископа нишког изабран је једногласно 1. августа 1894. године, а 2. августа исте године посвећен за епископа у Нишу.

После смрти митрополита Михаила постао је његовим наследником 15. фебруара 1898. године. Као поглавар Српске цркве у Србији није оставио неког нарочитог трага. Умро је 19. маја 1905. у Београду и сахрањен у Саборној цркви.

ИНОКЕНТИЈЕ (Павловић)

Др ИРИНЕЈ (Ћирић)

епископ бачки

1922 – 1955.

Рођен је у Сремским Карловцима 1. маја 1884. од оца Исидора, српског народног црквеног тајника, и мајке Евелине рођ. Кречаревић. Основну школу је завршио у родном месту, гимназију са испитом зрелости у Новом Саду, Духовну академију у Москви, Филозофски факултет у Бечу, где је одбранио и докторат филозофије из групе семитских језика.

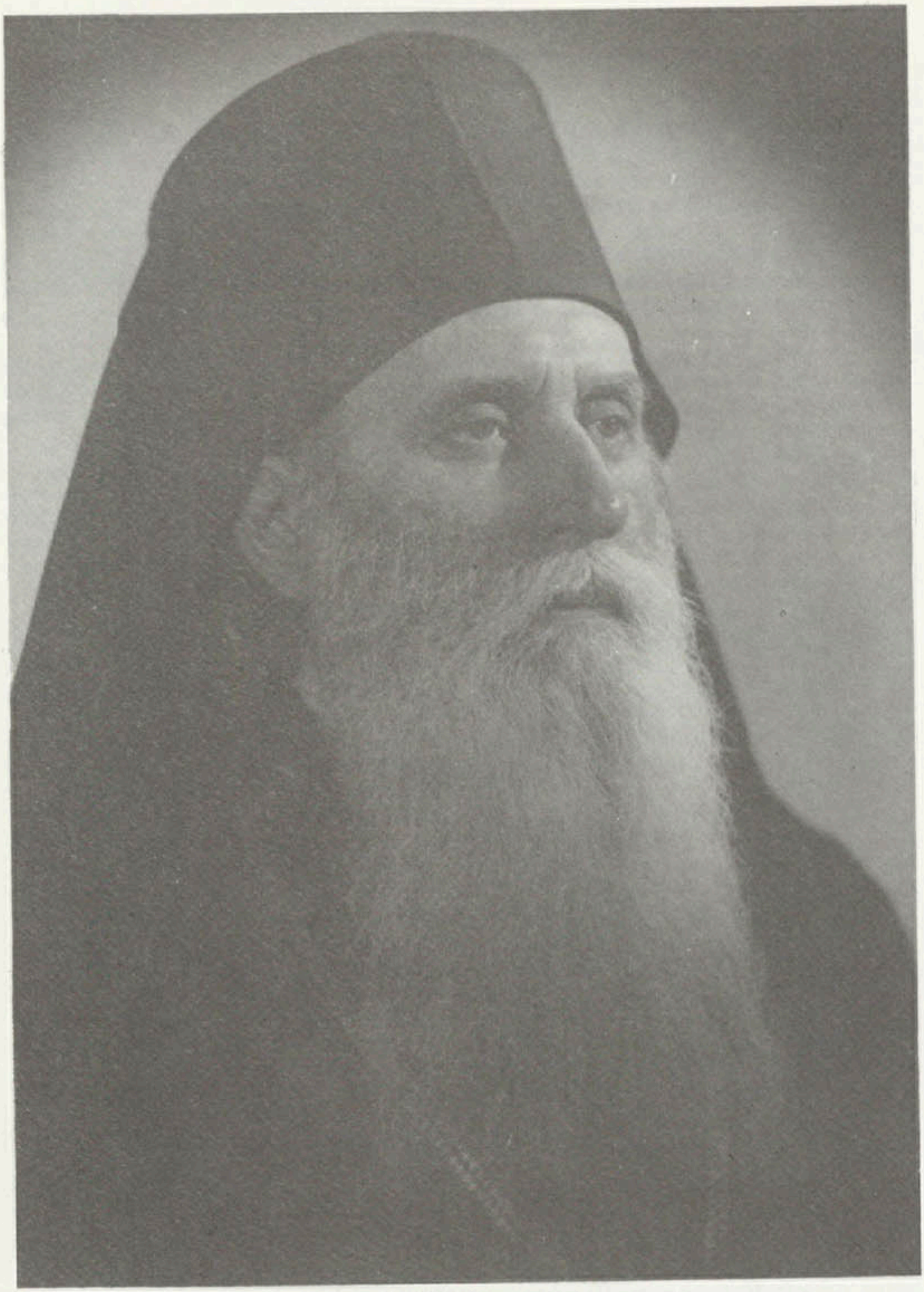
Пред Божић 1908. замонашен је по чину мале схиме у манастиру Хопову од архимандрита др Августина (Бошњаковића). На Божић исте године рукоположен је од патријарха српског Лукијана за ђакона. За протођакона произведен је 1910, а за архиђакона 1912.

Априла 1909. јеромонах Иринеј постављен је за библиотекара патријаршијске библиотеке у Сремским Карловцима, а у септембру исте године за доцента за Стари завет са археологијом и јеврејски језик, пошто је претходно успешно одржао пробно предавање на тему дату од савета Богословије „Данашњи научни резултати о постанку Петокњижја". Касније је, на основу објављених научних радова, изабран за ванредног и редовног професора. Извесно време је предавао и литургику. Школске 1911/12. предавао је и веронауку у Карловачкој гиманзији. Када је Свети архијерејски синод формирао комисију за превод Светог писма на српски језик, постао је њеним чланом. Као професор преводио је старозаветне текстове са јеврејског језика и пропратио их својим коментарима.

Ретко је који професор старе Карловачке богословије долазио за њеног учитеља са толико нада и очекивања као што је био случај са његовим доласком. Богослови су имали у њему учитеља кога би могла пожелети свака школа, српска православна богословска књижевност ауторитативног интерпретатора њених учења и бивша Карловачка митрополија члана на кога се у свим питањима, како свога унутрашњег живота тако и односима спољa, могла увек ослањати и стварно се ослањала у својим најтежим данима. Он је код нас први почео научно обрађивати проблеме из Старога завета, а ти радови заузимају и данас видно место у нашој богословској науци. Доласком епископа Иринеја у Карловачку богословију оживела је не само његова катедра, већ и сама Богословија. Припадао је групи професора, на челу са ректором Јованом Вучковићем, чијом је заслугом богословија добила прави факултетски карактер. За епископа тимочког изабрао га је Свети архијерејски сабор бивше краљевине Србије 5. јуна 1919. У чин презвитера рукоположио га је и произвео у чин архимандрита епископ темишварски др Георгије (Летић), администратор Карловачке митрополије. Хиротонисан је у београдској Саборној цркви 15. јуна исте године од архиепископа београдског и митрополита Србије Димитрија, епископа велешко--дебарског Варнаве, нишког Доситеја, жичког Николаја и викарног Илариона. На овој епархији је епископ Иринеј остао до краја 1921. године, а тада је, по својој жељи, прешао у Бачку епархију.

Епископ Иринеј се врло рано почео бавити песништвом, иконографијом и белетристиком. Дуго година бавио се изучавањем црквеног појања не само нашег, него и византијског, руског и румунског. Спремио је уџебник црквеног појања за наш Богословски факултет који, на жалост, није угледао света. Целог живота бавио се и преводилачким радом, а преводио је са јеврејског, латинског, грчког, француског, руског, немачког и мађарског језика.

Врло рано је увидео потребу превођења богослужбених текстова са грчког на српски језик и превео је, између осталог, Службу месопусне недеље, Вечерње молитве, службу Недеље свете Педесетнице и Осмогласник (васкрсне недељне службе).

ИРИНЕЈ (Ћирић)

Као делегат Српске православне цркве, провео је 1927. годину у прикарпатској Русији где му је била поверена мисија уређења православне цркве. Администрирао је епархијама вршачком, банатском (у два маха) и темишварском. Представљао је Српску цркву у Покрету за уједињење цркава („Вера и уређење“), у Свеопштем савезу за практично хришћанство, светском савезу за међународно пријатељство помоћу цркава (данашњи Екуменски савет цркава), који га је два пута бирао за председника управног одбора, а 1939. изабрао га је за председника читаве организације. Године 1930. био је представник наше цркве у Лондону у комисији Ламбетске конференције за уједињење Англиканске и Православне цркве, а исто тако и у заједничкој англиканско-православној научној комисији 1931. године. Када се 1928. године основао покрет „Мир путем религија“ изабран је у одбор. Био је члан почасног одбора првог интернационалног религијско-психолошког конгреса у Бечу 1930. године. Организовао је 1936. у Новом Саду Предспремну конференцију православних цркава за израду предмета намењених конференцији стокхолмског васељенског покрета за практично хришћанство, која се састала 1937. у Оксфорду. Заслугом епископа Иринеја из мађарског логора Шарвара размештено је по Бачкој епархији око 2800 деце и 180 мајки са одојчадима, а у Новом Саду је основана Епархијска дечја болница за лечење деце која су у овом логору оболела од туберкулозе. Касније је порадио на спасавању одраслих из логора и на њиховом респоређивању по домовима његових епархиота.

Одмах после завршетка Другог светског рата стављен је у кућни притвор, у коме је држан седамнаест месеци, а после пуштања на слободу претучен је. После дуже болести преминуо је у Новом Саду 5. априла 1955. године и сахрањен у крипти Саборне новосадске цркве.

Др ИРИНЕЈ (Ђорђевић)

епископ далматински

1931 – 1952.

Епископ Иринеј (у свету Милан Ђорђевић) рођен је 22.маја 1894. у селу Врнчанима од оца Добросава и мајке Драгиње. Основну школу завршио је у Такову, а Богословију светога Саве у Београду. Замонашен је у току Првог светског рата и као питомац Светог архијерејског сабора упућен на студије у Петроград, где је остао краће време. Потом је прешао у Оксфорд, у Енглеску, где је завршио студије и положио докторски испит. До повратка у отаџбину био је, за време рата, секретар, а потом и председник српског бироа у Енглеској. По повратку, 1919, рукоположен је у чин ђакона и упућен на Православни богословски факултет у Атини, где је и докторирао.

До избора за епископа био је суплент Богословије светога Саве у Сремским Карловцима, асистент и доцент Богословског фаултета у Београду, са ког положаја је и изабран за викарног епископа

Др ИРИНЕЈ (Ђорђевић)

па сремског. Хиротонисан је за епископа у београдској Саборној цркви 25. новембра 1928. од патријарха српског Димитрија, митрополита црногорско-приморског Гаврила и епископа темишварског Георгија. На овом положају је остао до 2. октобра 1931. године, када је изабран за епископа далматинског.

Доласком епископа Иринеја у Далмацију црквени живот је добио нови импулс. После напора који су трајали више од два века, започео је изградњу храма Светога Саве у Сплиту, а на Вису, где се после првог светског рата јавио покрет за прелазак у православље, осветио је нови храм Св. Кирила и Методија, који је после Другог светског рата срушен под врло чудним околностима.

После смрти епископа америчко-канадског Мардарија, 1935, администрирао је овом епархијом до избора новога епископа 1938. године. За време Другог светског рата, 1941, интерниран је у Италију, а после рата отишао је у Америку. Извесно време је вршио парохијску дужност у Стубенвилу, Охајо, и био професор Богословије у манастиру Светога Саве у Либертивилу. Након дужег боравка у Америци дошао је 1949. године у Енглеску, где је радио на универзитету у Кембриџу и ту га је и смрт затекла 27. августа 1952. Сахрањен је на лондонском гробљу.

ИСАИЈА I

епископ дабарски

1281 – 1291

Епископ Исаија I помиње се у Пљеваљском синодику православља међу умрлим архијерејима дабарским као седми по реду епископ, после епископа Спиридона, а пре епископа Јована, са узгласом „вѣчнаꙗ памѧть“.[47]

ИСАИЈА II

епископ дабарски

крај XIII века

У Пљеваљском синодику православља међу живим архијерејима помиње се епископ дабарски Исаија II.[48] Као епархијски архијереј истакао се у искорењивању богумилске јереси.

ИСАИЈА I

митрополит босански

1627 – 1635.

Митрополит Исаија помиње се први пут у вези са куповином октоиха. Њега је за десет гроша купио поп Божо за време, митрополита босанског кир Исаије Хаџије.“[49]

Други помен о митрополиту Исаији имамо поводом његовог поклона – игуманског стола – манастиру Хиландару.[50]

В. Ћоровић назива Исаију „бањским“, вероватно по месту у коме је резидирао.[51]

За време митрополита Исаије „списа се и понови“ једна књижица рукама Захарије Возушчана.[52]

ИСАИЈА

митрополит зворнички

XVII век

Митрополит зворнички Исаија наводи се у Сопоћанском поменику као последњи у низу зворничких архијереја, иза Георгија, Теодосија, Луке и Венијамина.

ИСАИЈА II

митрополит босански

1640 – 1655

У турском дефтеру насталом у времену између 1640 и 1655. године помиње се Исаија за кога се каже: „Умро је монах Исаија који је био архиепископ. Зато је, на основу пећког патријарха, прећашњи берат дат монаху именом Лонгин.“[53]

Берат је издат 31. октобра 1655.[54] године, што значи да је митрополит босански Исаија II умро пре октобра месеца 1655. године.

ИСАИЈА

митрополит темишварски

1640.

У једном турском дефтеру на два места се помиње као Исаил, а на једном месту као Исаи, што значи да се митрополит звао Исаија[55]

Пешкеш у износу од 3.000 акчи платио је 24. новембра 1640. године као архијерej чија се епархија назива „митрополија ђаура санџака Темишвар, и Бечкерека, и Чанада, и њихове области“.[56]

ИСАИЈА (Поповић)

епископ марчански

1689 – 1701.

Као сабрат манастира Марче, епископом марчанским постао је јеромонах Исаија 1689. године наследивши Марка (Зорчића). Будући кротак, запамћен је као „муж разумниј, которij народу абије објавил все от Зорчића содјеланоје, и јако он њест унитом, такође и свјешчеников при всјех их обичајах оставил“.[57]

Свој однос са Пећком патријаршијом регулисао је за време посете патријарха Арсенија III Марчанској епархији крајем 1692. године.

ИСАИЈА (Ђаковић)

митрополит крушедолски

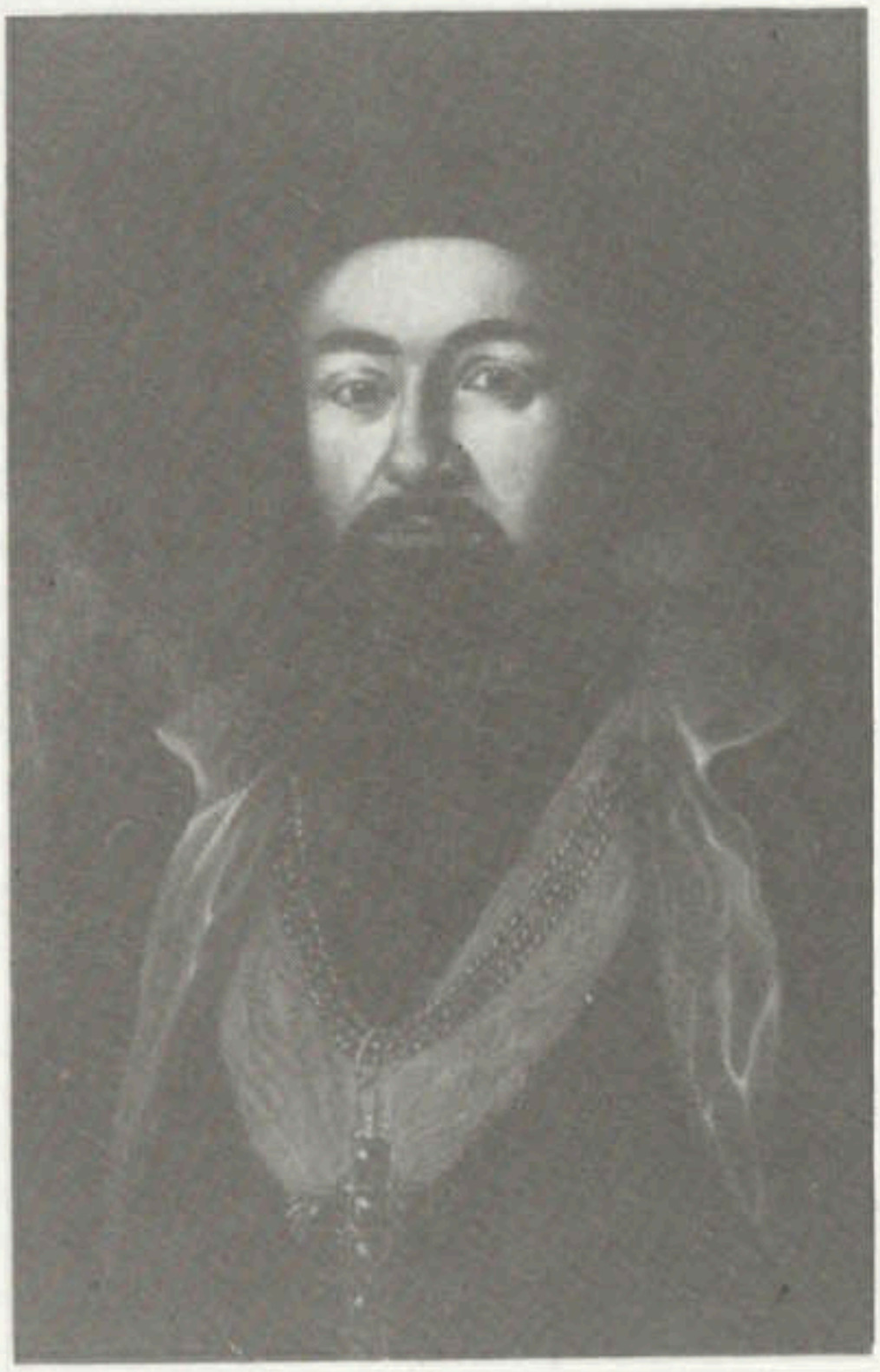
1708.

Митрополит Исаија је рођен у селу Грабовцу близу Сланкамена. У свом родном месту је био парохијски свештеник, а када је остао удовац, замонашио се у манастиру Крушедолу. Епископом јенопољским и арадским постао је пре Велике сеобе, 1690, за време које је имао врло значајну улогу.

Када је патријарх Арсеније III, који није познавао прилике у Хабзбуршкој монархији, држао 18. јуна 1690. године у Београду народни збор, уочио је све особине епископа Исаије, као и његово познавање политичких прилика, и одлучио да се потпуно ослони на њега. На овом збору су формулисани захтеви српског народа који је имао намеру да пређе у Угарску. Тражено је да се обезбеди слободно исповедање православне вере, саборно бирање архиепископа српске националности, слободно вршење јурисдикције архиепископа и свих епископа где год се Срби налазе и убудуће буду налазили, празновање празника по старом календару, ослобођење црквених има-

ња од обавеза према држави, као и самостално управљање том имовином, а такође и право да патријарх једино суди за преступе ниже и више јерархије.

Као познавалац страних језика, окретни епископ Исаија је отишао у Беч и састао се са ухапшеним грофом Ђорђем Бранковићем са којим је заједно уобличио захтеве са Београдског збора и 21. августа 1690. добио од цара Леополда I привилегију којом су загарантована тражена права. „На наваљивање епископа Исаије текст већ спремљене привилегије проширен је реченицом, којом се власт српског патријарха проширује и признаје и над православнима у Угарској и Хрватској“[58] Потписивањем овакве привилегије постигнуто је заједништво српскога народа у ћесаровини, што је истовремено представљало пораз римокаоличке цркве. Истини за вољу, све привилегије су донекле поштоване само у време када је требало бранити границе српским снагама, иако су поглавари Српске православне цркве у овим крајевима настојали да оне не остану мртво слово на папиру.

ИСАИЈА (Ђаковић)

С обзиром на интензиван рад римокатолика на унијаћењу Срба у Срему и Славонији, патријарх Арсеније III је добио у Бечу, 5. марта 1692, путни лист за себе и епископа Исаију за вршење канонских посета својих верника. Том приликом је епископ Исаија упућен у Србију, Херцеговину и Далмацију.

Ускоро после Велике сеобе цар Леополд I је даровао манастир Гргетег са свим његовим поседима, Нерадином, пустаром Банковцима и воденицама, на доживотно уживање епископу Исаији. Приходе од закупа и од саборних дана (панађура) епископ Исаија није користио само за своју репрезентацију, већ и за одржавање манастира. Његовим средствима је генерално обновљена гргетешка црква. Касније, када је постао митрополит Крушедолске митрополије, Гргетег је прогласио митрополитским добром, односно ставропигијалном лавром крушедолских митрополита. За све време се називао и свештеноархимандритом крушедолским.

„Да би српски народ још боље расположио према себи и династији, цар је листином од 8. мрта 1695. потврдио писмо сегединског префекта од 8. марта 1693, којим се епископу Исаији Ђаковићу уступа млин на реци Бегеју у Банату (...)“.

После шеснаестогодишње одбране српског народа од безобзирне унијатске пропаганде, коју је водио уз помоћ епископа Исаије, стари патријарх је изненада умро у Бечу 27. октобра 1706. Све су очи сада биле упрте у епископа Исаију. И поред тога се догодило да су монаси приликом погреба патријарха Арсенија III у манастиру Крушедолу извикали за наследника патријарховог епископа Стефана (Метохијца). Овај „избор“ обављен „при вину на даћи“ није ни узиман у обзир, јер је исти требало обавити на изборном народно-црквеном сабору. Именовањем епископа Исаије цар-

ским саветником, после патријархове смрти, као да је двор хтео да стави до знања да је Исаија дворски кандидат.

Нико није боље познавао ситуацију у ћесаровини од епископа Исаије који је страховао да ће Беч сада изиграти дате привилегије и да их се неће придржавати. Зато је послао позиве у многа српска места и тражио да му буду при руци. „Ја сам писао је он пред крај 1706. Будимцима не могу ништа учинити, чинисмо колко смо могли.Ето 15 лета како се мучимо и трудимо, више од друге моје братије и јеште до крви хошту се подвизати за наш сиромашни народ, али једини человјек не може, пачеже празнима и паштима рукама."[59]

После патријархове смрти епископ Исаија је радио на томе да што пре попуни место духовног поглавара и упражњене епархије. У погледу регулисања односа са Мајком црквом Пећком патријаршијом, заступао је гледиште, супротно од осталих архијереја, да се изабере нови патријарх и организује посебна патријаршија. Други су, на челу са фрушкогорским епископом Стефаном (Метохијцем), заступали гледиште да се мора остати у традицијама Пећке патријаршије и да се Српска црква у овим крајевима организује као аутономна митрополија у саставу Пећке патријаршије.

Трећег марта 1707.године одржана је у Бечу заједничка конференција представника Дворског ратног савета и Дворске угарске коморе и том приликом је донета одлука „која је била против обе српске тезе и као да је имала тежњу да их измири. Конференција је, наиме, закључила, да се приликом избора новог црквеног поглавице аустро-угарских Срба има нстојати, да се он прогласи потпуно независним од свих патријараха под Турцима, али да ни сам не може носити име патријарха. – Као што се види потпуно у смислу предлога кардинала грофа Колонића, у његовој тајној информацији на представку патријарха Арсенија III од марта 1706, где је нарочито наглашено: да се после смрти патријархове, у интересу лакшег унијаћења, има одступити од многих повластица датих Српској цркви, а поглавици њеној дефинитивно забранити назив патријарха".[60]

Представници српског народа, схвативши шта желе државне власти, одржали су збор 29. септембра 1707. године и донели одлуку о којој су известили Христофора Игњата пл. од Квариента и Рала, члана Дворског ратног савета, који је одређен да као царски комесар буде присутан на сазваном сабору у манастиру Крушедолу. Пошто су у писму од 29. септембра 1707.године саопштили своје становиште у вези са организовањем Српске цркве у Угарској и Хрватској, они, између осталог, кажу да су „на све начине размишљали о избору *новога патријарха и архиепископа* (omnimode cogitavimus de novi Patriarchae et Archiepiscopi electione) и најзад дошли до закључка да иако су из љубави и оданости према дому аустријском дошли под цареву заштиту и желе под њом стално остати *„ипак се од наше пећке столице не можемо одвојити, јер је тамо већ блажено преминули патријарх другога патријарха поставио на своје место, те, дакле, на једној столици два патријарха не могу бити; а како је ова наша патријарашка столица у Пећи допуштена благословом четири велика патријарха, цариградског, александријског, антиохијског и јерусалимског, ми се од ње не можемо оделити"*, „јер када би се ми од ове столице оделили, били бисмо одлучени и од ова четири патријарха и од целе цркве источнога обреда, и од свештенства".[61]

Пошто је Дворски ратни савет примио закључке народног збора у Карловцима, достављеног преко Христофора Игњата, одржао је другу седницу заједно са Дворском комором 21. октобра 1707. у Бечу и донео одлуку „ да се не допусти зависност крушедолске митрополије од Пећске патријаршије... због опасности да се Срби поврате натраг под Турке и да би се лакше могла спроводити унија међу њима"[62] па је Игњат, будући царски комесар на сабору у том смислу добио и упутства.

Христофор Игњат је стигао у Карловце око 15. децембра 1707. и одмах је известио црквене и народне представнике о шест услова постављених од стране државних власти у вези са избором новог црквеног поглавара. Нашим првацима је нарочито

сметао четврти услов који је наређивао „да како будући митрополит, тако и епископи и целокупно свештенство, не сме захтевати да зависи од Пећке патријаршије, нити од осталих Турском царству потчињених патријаршија; а нарочито ако би та зависност односила се и на темпоралија. Последња реченица у овом услову пружила је могућност Кварієнту, да, бар за овај случај измири становиште народних представника и државних власти, те су народни представници, усвојиши потпуно прва три услова, дали му ову изјаву односно четвртог услова; Одлучно је противно нашем обреду, да новоизабрани митрополит не буде зависан ни у духовним стварима од Пећскога Патријарха и од остала четири Васељенска Патријарха у Турској Империји, те ми од те зависности нисмо вољни одступити. Али, што се тиче темпоралија пристајемо, па у томе немамо од њих нити какве зависности, нити уточишта; а не може се показати ниједан пример, да је икада и раније наш архиепископ покушавао што чинити противно царским намерама и интенцијама нити да би од сада то покушавати хтео'."[63]

На сабору, 6. јануара 1708. у манастиру Крушедолу, победила је теза митрополита Стефана (Метохијца) да се не смеју прекидати везе са Пећком патријаршијом. За митрополита новоосноване Крушедолске митрополије изабран је једногласно Исаија Ђаковић, најпогоднија личност, који је знао стране језике и двадесет година водио све црквене послове. Приликом устоличења нови митрополит је пред целим првим изборним привилегијалним црквено-народним сабором положио „заклетву верности Православној цркви уопште, цару и пећком патријарху. У првој тачки своје заклетве Ђаковић се обавезује: да ће се верно држати свих закона цркве грчкога обреда, онако како су се држали сви његови претходници и старешине велике свете катедралне цркве Архиепископије Пећске и Патријаршије Српске... да ће светог и блаженог архиепископа пећског и патријарха српског увек признавати као свога стварешину, по првопрестољу и у духовним стварима увек од њега зависити."[64]

Приликом израде свога првог антиминса, митрополит Исаија је отишао још даље од своје заклетве положене пред црквено-народним сабором,који је прописао текст исте, и то добровољно. Наиме, дао је одштампати један запис, што није случај приликом израде антиминса, у коме „изражава своју веру у поновно добијање пећскога престола. Док у почетку записа он каже да је овај жртавник митрополије крушедолске и осталих цркава које се налазе под влашћу римскога цесара тј. аустријског цара), а у седишту новоустановљеном (манастиру Крушедолу) он одмах затим наставља са излагањем свога мишљења и свога уверења о привремености тога стања у Српској цркви. Јасно он ту истиче своју веру (а тиме свакако и уверење свога свештенства и народа) у поновно добијање пећкога престола (... докле Бог даст и престол пекски добије се...")."[65]

Извештавајући цара Петра Великог, 8. јануара 1708, о свом избору за митрополита аутономне Карловачке митрополије, митрополит Исаија Ђаковић каже да је тај свечани чин извршен „по старовремену световасточному христианском Православному нашему обичају... обште саборно јако духовноје и мирскоје сословије..."[66]

Новом митрополиту је за архидијецезу одређен Срем и Осечко поље. За време своје краткотрајне управе, митрополит Исаија се настанио у Сремским Карловцима, где је 15. маја 1708. држао прво редовно заседање Светог архијерејског синода новоосноване Крушедолске митрополије, који је донео одлуку да Осечки дистрикт увек буде у саставу архидијецезе. У манастиру Крушедолу је митрополит Исаија, 7. јануара 1708, издао синђелију епископу будимском Викентију (Поповићу).

Нови митрополит крушедолски, знајући потребе свога народа и цркве, а са друге стране тежње политичких и римокатоличких кругова, поднео је цару Јосифу I у једанаест тачака захтеве. У име српског народа тражио је „да сви садашњи и будући епископи у Монархији зависе од митрополита док се не освоји Пећ, столица српског патријарха. Крушедолска митрополија има да задржи неокрњена своја дојакошња

добра. Пошто су представници народа живели у страху да им се не наметне духовни старешина одозго, митрополит Ђаковић тражио је, у име народа, да народ сам себи бира митрополите и поставља митрополитске администраторе, да српски клир слободно врши своје дужонсти, а епископи да слободно и несметано обилазе своје епархије и побирају и купе привилиегијама одобрене своје приходе, да је православна вера слободна и равноправна с католичком и да се српски народ не гони да светкује римокатоличке празнике. Сем тога, нови митрополит тражио је да православне епископе посвећује само српски архиепископ и да онај православни митрополит и епископ који пређе на унију буде лишен чина, а да народ место њега може поставити новога митрополита, одн. епископа."[67]

Када је известио цара Јосифа I да је на народно-црквеном сабору једногласно изабран за духовног поглавара, митрополит Исаија је тражио да му се да право „да у име целог српског народа већ у првој идућој генералној дијети Краљевства угарског може учествовати и према карактеру своје службе достојно седиште имати".[68]

Бавећи се црквено-народним пословима у Бечу, митрополит Исаија је изненада умро 20.јула 1708. Сахрањен је у манастиру Крушедолу. Смрћу једнога од најзначајнијих поглавара Српске цркве у ћесаровини, опет у Бечу, нестало је врло рано енергичног првојерарха који је тако снажно бранио веру и народност.

ИСАИЈА III

митрополит дабро-босански

1708 – 1709

Митрополит Исаија III наследио је митрополита дабро-босанског Висариона 1708. године, али се није дуго задржао на катедри дабро-босанских митрополита. Већ 1709. године на овој катедри је митрополит Мојсије (Петровић).[69]

ИСАИЈА (Димитријевић – Туцак)

митрополит призренски

1731 – 1735.

Пре свога избора за митрополита ариљског и моравског (моравичког и ужичког) Исаија је, како сам каже, био ђакон, архиђакон и егзарх бачких епископа Христофора и Григорија (Димитријевића)[70] Избор за митрополита ариљског и моравског затекао га је у манастиру Хиландару коме је послужио годину дана, за које је време купио себи ћелију у Кареји. Када му је патријарх пећки Мојсије (1712–1726) понудио, 1720, Епархију ариљску, напусто је Свету Гору и вратио се у Србију, оставивши о томе запис.[71]

Као митрополит ариљски, Исаија је 1721. године посетио манастир Жичу,[72] а 1723. је, на заповест патријарха Мојсија, пренео „иѡванске книге из Николе"[73] у манастир Свете Тројице у Овчару „сѫцѣ тогда ѡскѫднѣ книгами ѕ предржанне".[74]

Када је окрњена Епархија зворничка, једним њеним делом је администрирао митрополит дабро-босански, а другим делом митрополит Исаија из манастира Троноше. У овом манастиру је рукоположио „за ђакона и свештеника Саву Јовановића, родом из Петњице у Херцеговини, а поставио га за свештеника у селу Буковици на Дрини".[75]

Митрополит Исаија се 1729. обратио једним писмом митровачком провизору у вези са бекством калуђера Исака (Бођанца)" који је покрао неке црквене ствари и иконе и продао их у Митровици".[75]

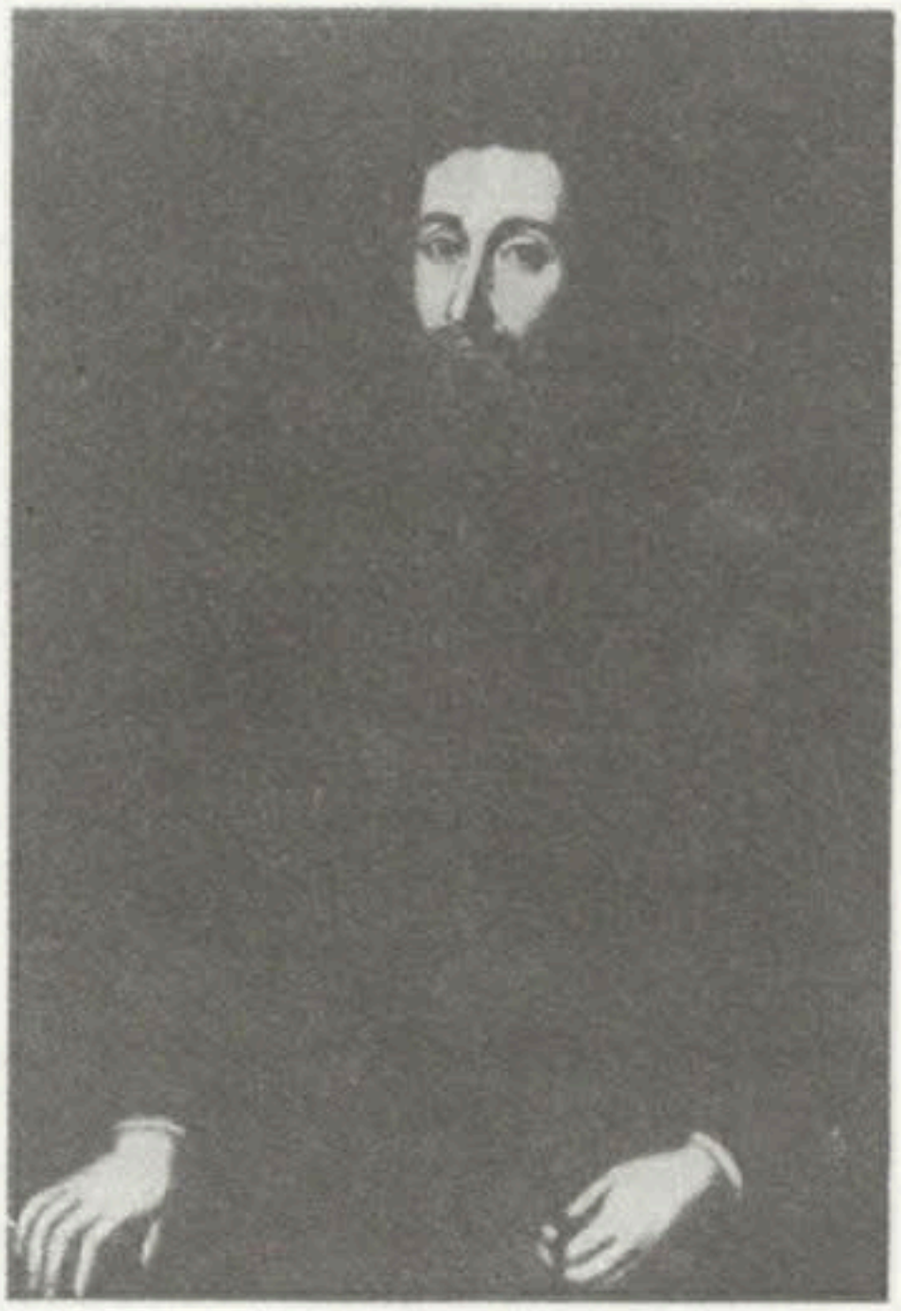
Митрополит Исаија је 1731. постао митрополитом призренским. О својој посети Мушутишту забележио је следеће: „Придох в село Мшштице, не приаша мнѣ". Приликом поновног доласка у крајеве Хоришке, оставио је у цркви светога Марка за „смотрителиа і ѵправителиа" игумана кир Серафима.

Последњи помен о митрополиту Исаији имамо из 1735. годие када је 8. септембра рукоположио монаха Пајсија (Андровића) у Пећкој патријаршији у чин јеромонаха. Јеромонах Пајсије је касније избегао са патријархом Арсенијем IV и постао сабрат манастира Гргетега.[78]

ИСАИЈА (Антоновић)

митрополит карловачки

1748 – 1749.

ИСАИЈА (Антоновић)

Исаија (у миру Јован Антоновић) је рођен у Будиму 1720. године од оца Антонија и мајке Сузане.[79] Када је Јован Антоновић, парох будимски, обудовио, примио је монашки чин у манастиру Ковину, на Чепелском острву, и добио монашко име Исаија. Као архимандрит поменутог манастира изабран је 1731. године за епископа Арадског и потврђен 15. децембра 1731. године.

Мимо знања црквених власти потврђен је 1741 и за епископа вршачког, због чега је дошло до великих немира на црквено-народном сабору у Сремским Карловцима 1744. године. Том приликом је одлучено, да после његове смрти Епархија вршачка добије свога епархијског епископа.

За митрополита карловачког изабран је на Црквено-народном сабору у Сремским Карловцима 27. августа 1748. године.

Одмах после избора новог митрополита Свети архијерејски синод је 2. септембра 1748. године донео одлуку да се Осечко поље уступи пакрачко-славонском епископу Софронију (Јовановићу). Међутим, десет година доцније, 1758. Осечко Поље је поново враћено Архидијецези сремскокарловачкој.

Митрополит Исаија на новом положају није саставио ни пет месеци, јер је већ 22. јануара 1749. године преминуо у Бечу у 53. години живота. Сахрањен је 6. фебруара исте године у катедралној цркви Светог великомученика Димитрија у Будиму, која је након Другог светског рата порушена.

ИСИДОР

митрополит београдски

пре 1415 – 1423.

О београдском митрополиту Исидору има мало података, а и оно што има не односи се на његове црквене послове, већ на дипломатске.

Бавећи се дипломатијом, митрополит Исидор је „у више махова штитио интересе дубровачких трговаца у Србији, па су му се сви, очигледно као утицајној лично-

сти на деспотовом двору, у том циљу обраћали. Кад су хтели да поврате робу отету њиховим грађанима, или када су се жалили на режим царине у поједином месту, увек су писали њему и тражили његову подршку".[80]

„Карактеристично је да су дубровачки посланици, који су ишли 1415. и 1416. деспоту Стефану уствари дубровачки трговци у Сребреници, добили веровно писмо и за митрополита Исидора, по свој прилици београдског", каже Јиричек, „који је важио на српском двору као пријатељ Дубровчана."[81]

Митрополит Исидор је уживао велики углед код деспота и грађанских власти који су „приходе од појединих царина уступали високим црквеним достојанственицима, црквама и манастирима. Митрополит Исидор примио је од рудничке царине, 1423, 40 литара сребра".[82]

1 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 147–148.
2 Исто.
3 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, Београд 1987, 9237.
4 Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, I, Сарајево 1985, 218
5 Љуб. Стојановић, Исто, V, 9282.
6 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије о њеним епархијама*, Богословље, VIII, Београд 1933, 120.
7 С. Душанић, *Просветна делатност тројице грчких владика у Босни*, Гласник српске православне цркве, Београд 1951, 114–115.
8 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумска епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века*, Богословље V, Београд 1940, 40–41
9 Марија Јанковић, Исто, 141.
10 Љуб. Стојановић *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, Споменик Српске краљевске академије LVI, Сремски Карловци 1922, 304.
11 Ђ. Сп. Радојичић, *О поменику Св. Богородице Љевишке*, Старинар XV
12 Гордана Бабић, *Низови портрета српских епископа, архиепископа и патријараха у зидном сликарству* (XIII–XVI в.), Сава Немањић – Свети Сава, Београд, 1979, 324
13 Марија Јанковић, Исто, 133.
14 Владимир Мошин, *Повеља Светог Саве манастиру Светог Николе у Врањини*, Свети Сава – Споменица осамстогодишњице рођења, Београд 1977, 79–116.
15 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, 16
16 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV–XVIII века*, Гласник Српског ученог друштва XLII, Београд 1875, 35.
17 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 162.
18 Исто.
19 Исто.
20 Исто, 133.
21 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I 1607, 1608, 1727; VI 9532.
22 Светозар Душанић, *Музеј Српске православне цркве*, Београд 1969, XIII
23 Исто, V.
24 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1532.
25 Исто, 1550
26 Исто, 1571.
27 Исто, 1584.
28 Исто, 1585.
29 Исто, 1388.
30 Исто, 1602.
31 Исто, 1604.
32 Исто, III, 5977.
33 Исто, 5978.

34 Исто, I, 1486.
35 Исто, 1454.
36 Исто, 1493.
37 Исто, 1542.
38 Исто, 1510.
39 Исто, III, 4990.
40 Дионисије Миковић, *Иларион Рогановић, црногорско-брдски митрополит*, Српски Сион, Нови Сад 1891, 137.
41 Марија Јанковић, Исто, 144.
42 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* III, 5036
43 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 130.
44 Исто, 211.
45 Рад. М. Грујић, *Припреме у Београду за посвећење новог римничког епископа 1728*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, Нови Сад 1934, 329.
46 D. Suciu – R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei banatului*, I, Timişoara 1980, 274.
47 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, 25
48 Исто
49 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* IV, 6692.
50 Исто, I, 1275.
51 Владимир Ћоровић, *Босанско-херцеговачки манастири*, Гласник земаљског музеја, Сарајево 1911, 511.
52 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1192.
53 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 91.
54 Исто.
55 Исто, 155.
56 Исто.
57 Јован Вучковић, *Прилог за историју православне цркве у негдашњем вараждинском генералату*, Истина, Задар 1888, 300.
58 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенски земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 408.
59 Исто, 159.
60 Рад. М. Грујић, *Проблеми историје карловачке митрополије*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, I, Сремски Карловци 1928, 58.
61 Исто, 59.
62 Исто, 61.
63 Исто, 61–62.
64 Исто, 63.
65 С. Душанић, *Антиминс Исаије Ђаковића и повратак патријаршијског престола*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1946, 190–191.
66 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 159.
67 Исто, 469.
68 Рад. М. Грујић, *Тражење митрополита Исаије Ђаковића 1708. да му се да место у угарском парламенту*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VIII, Сремски Карловци 1935. 112.
69 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 66.
70 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, V, 7509.
71 Исто.
72 Исто, II, 2397.
73 Исто, 2417.
74 Исто.
75 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље VII (XXIII), Београд 1964, 88.
76 Slavko Gavrilović, *Ćirilsko pismo i akta iz prve polovine XVIII veka*, Istraživanja II, Novi Sad 1985, 301.
77 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* II, 2583.
78 Д. Р., *Опис српских фрушкогорских манастира 1753*, Српски Сион, Ср. Карловци 1904, 110.
79 Душан Ј. Поповић, *Срби у Будиму*, Београд 1952, 223.
80 Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 92
81 К. Јиречек – Ј. Радонић, *Историја Срба*, II, Београд 1952, 395.
82 Исто, 431.

J

ЈАКОВ

епископ будимљански

XIII век

Први помен о првом епископу будимљанском Јакову имамо у Пљеваљском синодику православља. О њему се, за сада, ништа друго не зна.[1]

ЈАКОВ

епископ хвостански

XIII век

Епископ хвостански Јаков помиње се као други по реду у списку хвостанских архијереја тринаестог века у Пљеваљском синодику православља.[2]

ЈАКОВ

епископ топлички

XIII век

Међу многим другим епископима тринаестог века у Пљеваљском синодику православља помиње се и Јаков као четврти по реду топлички архијереј.

Осим тога, о њему ништа друго не знамо.[3]

ЈАКОВ

архиепископ српски

1286 – 1292.

О животу и раду архиепископа српског Јакова нема много података. У његовој биографији „само је речено, у општим фразама, да је он био „правитель васакому делу законому преданију", да је дизао „од основанија" цркве у „области држави великије архијепископије", и да се уопште много трудио и чинио прилоге. Владао је 6 година, а умро је, као што с друге стране знамо, 3. фебруара".[4]

Архиепископ Јаков је, иначе, познат и као „љубитель и приложник књига".[5]

ЈАКОВ

митрополит серски

пре 1346 – око 1360.

Приликом освећења темеља манастира Светих Арханђела у Призрену, краљ Душан је 1343. г. за првог игумана овога манастира поставио Јакова, који је био „истакнута фигура српске црквене и културне историје тога времена. Душанов лични пријатељ“.[6]

Постављењем за првог игумана краљеве задужбине, Јаков је стекао угледно место у српском феудалном друштву, па последично и у Државном сабору (збору српском где је био заједно с игуманима светостефанским (бањским) и пантократоровим (дечанским) за посебним столом (трапезом), за којим су били игумни забрдски“.[7]

ЈАКОВ (МИТРОПОЛИТ СЕРСКИ)

Док се манастир зидао, игуман Јаков је живео у манастирском метоху при цркви Преподобног Петра Коришког, код села Корише. Иако му је у овом метоху било одређено пребивање, Јаков је више времена провео на градилишту где је вршио надзор над грађевином за коју је речено да она „добротом и уметношћу превазилази Дечанску цркву изузев мрамора, и величином боља Дечанска“.[8]

Када је после пада Сера митрополит серски напустио град, Стефан Душан је „довео за серског митрополита свога старог пријатеља и сарадника у кога је могао имати поверење. Овај образовани и енергични представник српске цркве остао је на положају серског митрополита и после Душанове смрти кад је Сер постао престоница посебне државе и кад је његов значај као црквеног центра постао још већи за време владе царице Јелене, са којом је такође био везан старим пријатељством. Јаков и даље руководи Серском митрополијом, председава њеном суду и потписује, увек на српском, његове одлуке, све до новембра 1360.“[9]

Митрополит „Јаков је свакако узео учешћа у проглашењу Српске патријаршије и крунисању Стефана Душана за цара (1346)“,[10] а такође и на државном сабору, приликом освећења Светих Арханђела, „на коме је објављена и хрисовуља Арханђеловог манастира. Без сумње то је онај исти Мајски сабор 1349. год. који је донео први део Законика цара Стефана Душана. Чланови сабора су из Скопља прешли у Призрен. Међу њима је неоспорно био и Јаков. Присуствовао је поуздано и сабору од 1353. год., који је употпунио Законик. Као зналац грчког језика, Јаков је био међу онима који су најпозванији да редигују поједине законске чланове.“[11]

Знајући да је његов положај у Серу несигуран, „Јаков је помишљао на ’пресељеније вољно или нуждно’ и тражио је за сваку евентуалност ’прибежиште и покојиште’ од цара Стефана Душана и царице Јелене. Добио је 1352/53. год. храм Св.

Николе на Пчињи под Кожљем, 'порушен и властели насилајем (над њим насеље извршено од властеле), или исте је решти (тачније рећи) померопшен', коме тек што је царица Јелена постала 'втори хтитор'. Одређено је да после митрополитове смрти припадне Арханђеловом манастиру."[12]

За време митрополита Јакова је расодер Калист, „у саборној цркви Светих Теодорâ у Серу првих дана септембра 1354. год. преписао једно Четворојеванђеље на пергаменту, које је 1857. год. Роберт Карсон нашао у светогорском манастиру Св. Павла и које је леди Зеч поклонила Британском музеју у Лондону, где се и сада налази (у Одељењу за рукописе под бр. 39626). На крају [заправо на почетку, како упозорава проф. Сретен Петковић – прим. С. е. ш.] тог Четворојеванђеља насликан је лик митрополита Јакова.

Други српски патријарх Сава изабран је у јесен 1354. год. на државном сабору у Серу у седишту митрополита Јакова. Тако су без сумње митрополитови гости били сам цар, царица, престолонаследник и сви српски световни и црквени феудалци.

Ускоро, после смрти цара Стефана Душана (1355), царица Јелена (монахиња Јелисавета) је из Сера управљала својим поседима. Митрополит Јаков је био њен саветодавац, на кога се као на свог старог и оданог пријатеља могла увек ослонити.

У византијском црквеном песништву забележено је име митрополита Јакова као писца канона ноћног, на грчком језику, али на црквеним документима, писаним грчким, потписивао се српски (1357, 1359).

За царевања 'в нас... цара Стефана Уроша и матере његове монахиње Јелисавете', 1359/60. год. 'серски Јаков митрополит посла сије (ове) књиги в Синају и приложи је (их) Пречистеј деве матери (манастиру Богородици Синајској), јеже (које) и по имени писане бише зде (овде): сугуб'н трипесн'ц (двострук триод, посни и цветни), и часослов'ц, псалтир и чтеније Златоустово'.

Оба триода чувају се данас у Манастиру Св. Катарине на Синају. На хартији су: писани су рецензијом с носним самогласницима. И на једном и на другом триоду је исти српскословенски запис митрополита Јакова, само та два текста не потичу од исте руке. На Посном триоду пише: 'Стефану Уресу', док је на Цветном правилно: 'Урошу'.

Стихови митрополита Јакова су на почетку записа у оба триода. Цветни триод има тај запис и на грчком језику, али без стихова. Грчки текст садржи прецизније хронолошке податке: 6868. год., месеца септембра 22, што значи 1359. год.

Цветни триод је писао 'убоги Гаврил' који је на крају рукописа пожелео да 'почине от великаго труда' ...

Треба још рећи да је последњи помен митрополита Јакова из новембра 1360. год. Августа 1365. год. помиње се његов наследник митрополит Сава".[13]

ЈАКОВ

епископ смедеревски

1453 – 1466.

Приликом преношења моштију Светога апостола Луке у Смедерево, 12. јануара 1453. године, поред смедеревског митрополита Атанасија помиње се и један епископ. Наиме, смедеревски митрополит је имао свог викарног епископа који се звао Јаков. Он се помиње као први сведок у повељи царице Маре, коју је издала 21. маја 1466. године поводом њених дарова манастиру Хиландару.[14]

ЈАКОВ

епископ дупнички

1488.

У натпису у цркви близу села Бобошева, посвећеној Светом великомученику Димитрију, која је живописана 1488. године од стране јеромонаха Неофита и његових синова, попа Димитрија и Богдана, помиње се „ѡсвѣщени епископъ кѵр Їаковь“.[15]

Овде се свакако ради о епископу дупничком Јакову, јер је цело Бобошево припадало Дупничкој епархији.

ЈАКОВ

епископ

1491.

Епископ Јаков, чија се титула не наводи, помиње се у натпису „над вратима цркве у манастирском чифлуку пола часа удаљеном од села Рила“.[16]

„Његовим їеѯодом“ живописа се овај храм.

ЈАКОВ

архиепископ београдско-сремски

1560/61.

Архиепископ београдско-сремски Јаков помиње се у запису презвитера Паве „преглагоговеини [веома побожни] и смерени и на конац богобојажљиви“. „Архиепископу нашем“ Јакову у запису се жели „многа љета в животе и по успенији благодат Божја“.

Тако нам се захваљујући презвитеру Пави сачувао спомен београдско-сремског архиепископа Јакова. Јаков је био архиепископ 1560/61. год., дакле три године после обнове Пећке патријаршије. Можда је Јаков био архиепископ и у доба кад се обнављао престо Св. Саве (1557). Пре Јакова помиње се Лонгин као архиепископ београдски и сремски.[17]

ЈЕВСЕВИЈЕ

епископ моравички

1286 – 1296.

Епископ моравички Јевсевије био је савременик градње цркве Св. Ахилија коју је подигао у Ариљу краљ Драгутин. Приликом живописања овога храма „на боље очуваној ариљској слици архијереја јасније се запажа намера живописца да верно наслика лик свога савременика, моравичког епископа Јевсевија“.[18]

За време његовог архипастирствовања осликан је поменути храм, о чему постоји и запис у куполи храма,[19] на основу чега је Миодраг Ал. Пурковић закључио да је Јевсевије био савременик архиепископа српског Јевстатија II (1292–1309).[20]

ЈЕВСЕВИЈЕ, ЕП. МОРАВИЧКИ

ЈЕВСЕВИЈЕ

епископ рашко-призренски

? – 1789.

Није познато када је Јевсевије постао митрополитом рашко-призренским. Наследио је митрополита Софронија. Сачувано је само једно његово писмо, без навођења године, из којег се „види да је православље постојало у Новом Брду и, свакако, и у Јањеву, бар до краја XVIII века“.[21] Умро је 1789. године.

Свети ЈЕВСТАТИЈЕ I

архиепископ српски

1279– 1286.

Архиепископ Јевстатије I је рођен у Жупи будимљанској. Као младић отишао је у манастир Св. арханђела Михаила где је било седиште Епархије зетске. Пре тога се учио код приватног учитеља, а потом је од монаха светоарханђелског манастира учио божанске науке и законска правила.[22] „И судећи по ономе што је Јевстатије допуњавао своје прво образовање у придворној школи славне Зетске епископије, могло би се претпоставити да је завршио какав световни курс учења, и то код приватног учитеља.“[23]

Замонашио га је епископ зетски Неофит. Као јеромонах, Јевстатије посећује Свету земљу, а потом дуже времена проводи у манастиру Хиландару, где је од 1262. до 1265. био игуман. На зетској епископској катедри наследио је епископа Неофита 1270. За архиепископа српског дошао је после смрти архиепископа српског Јоаникија, по прилици месец дана после његове смрти, у јуну 1279. године.

Архиепископ Јевстатије је управљао Српском црквом седам година. Представио се 4. јануара 1286. и сахрањен прво у манастиру Жичи. Касније је пренет у Пећку патријаршију где је почивао до 1737. године. Потом су, како пише један савремени летописац, „Свѣтаго Евстаѳїа отнесли на инѫ странѫ почивати, мню на Цернои Рѣцѣ“.[24]

ЈЕВСТАТИЈЕ II

архиепископ српски

1292 – 1309?

О животу и раду архиепископа Јевстатија II нема скоро никаквих података. Вероватно је био епархијски епископ пре него што је на архиепископском престолу наследио архиепископа Јакова. Из биографије архиепископа Данила II, коју је написао Данилов ученик, сазнаје се да је архиепископ Јевстатије II обновио манастир Жичу која је била опустела због „нашаствија безбожнего језика куманска“ и као таква је „на длзе била пуста“.[25]

За његово време су „многогрешни црнац Герман“[26] из манастира Милешева и епископ рашки Григорије II[27] писали номоканон. За његово време је завршаван живопис у хра-

ЈЕВСТАТИЈЕ II

му Св. Ахилија у Ариљу тако да „портрет архиепископа Јевстатија II, савременика краља Драгутина и сликара ариљског, стоји на јужном делу западног зида".[28] Преставио се 16. августа, али се година његовог представљења, иако је толико година био српски архиепископ, не може поуздано утврдити.

ЈЕВСТАТИЈЕ

епископ хумски

око 1300.

Јевстатије се помиње као епископ хумски око 1300. године.[29] У борби краља Уроша II са Дубровчанима, која је трајала до 1302. године, епископ Јевстатије је био краљев саветник.

Епископ Јевстатије помиње се још „у фалсификатима за Хрусијски пирг. 1301–1303/4. године".[30]

ЈЕНОФРИЈЕ

епископ хвостански

1219.

Јенофрије је први епископ Епархије хвостанске коју је основао свети Сава 1219. године са седиштем у Малој Студеници, североисточно од Пећи, у Подгору. Вероватно му је право име било Онуфрије. Радослав М. Грујић га не помиње у списку хвостанских архијереја.[31] Међутим, Јенофрије се налази на челу хвостанских епископа који се помињу у Пљеваљском синодику православља.[32]

ЈЕРЕМИЈА (Папазоглу)

митрополит београдски

1766 – 1784.

Први помен о митрополиту београдском Јеремији (Папазоглу) имамо из 1766. године. Његовом дозволом препокривен је кров на храму манастира Каленића и келија[33] које су окружавале манастирску цркву Ваведења пресвете Богородице.

Када је доношена одлука о присаједињењу Пећке патријаршије Цариградској, и митрополит Јеремија се изјаснио за присаједињење.[34]

Приликом своје посете Москви, 1779, раванички јеромонах Софроније је изјавио „да код њих, у Српској земљи нема патријарха, него да су потчињени београдском митрополиту Јеремији, који се налази у Цариграду. 20. јула 1784. поднео је оставку, 19. септембра исте године послат је патријарху извештај да је напустио митрополију и да се жели склонити у Св. Гору".[35]

ЈЕРЕМИЈА

митрополит херцеговачки

1782 – 1815.

На катедри херцеговачких митрополита Јеремија, Грк из Цариграда, је наследио митрополита Ликанија. За његово време многи Срби преживљавали су тешке дане. Умро је од куге у манастиру Житомислићу на Петровдан 1815. године.

Бележећи датум смрти митрополита Јеремије, јеромонах Пахомије рекао је за њега да је био „поцени и богобоязни и смѣрни“.[36]

ЈЕРЕМИЈА (Мађаревић)

епископ будимски

1896.

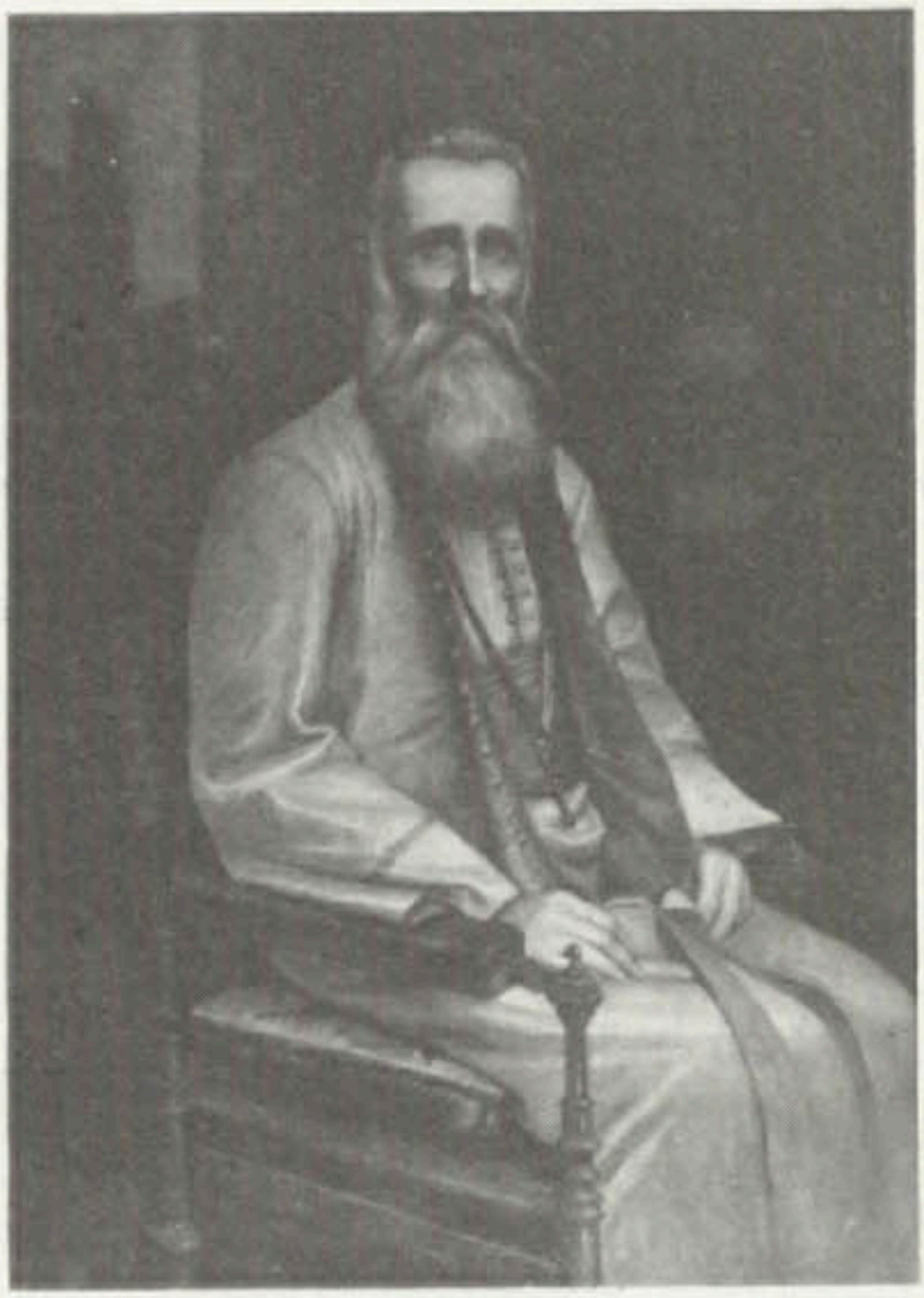
Јеремија (Мађаревић) рођен је у Батосеку, Епархија будимска, 1822. године од родитеља Романа, свештеника, и Софије рођ. Игалић. Основну школу завршио је у родном месту и у Баји, гимназију у Мохачу и Баји, филозофију у Кечкемету, а богословију у Сремским Карловцима.

У чин ђакона рукоположен је 1. а за презвитера 2. фебруара 1844. године и постављен за личног капелана кишфалупском пароху. Исте године је постао и парох у Кишфалуби.

За окружног протопрезвитера мохачког постављен је 1847. године од епископа будимског Платона (Атанацковића). Будимским парохом постао је крајем 1864. године. Епископ будимски Арсеније (Стојковић) га је 1880. године произвео за протојереја и поставио за администратора будимског протопрезвитерата.

Поред својих редовних дужости, био је војни свештеник и вероучитељ у кадетској школи, а такође и у свима будимским школама. Пуних педесет година био је муниципални представник у Будимпешти будући да је једногласно биран на овај положај.

У старијим годинама изабран је за епископа будимског 16. децембра 1895. године. Замонашен је у манастиру Беочину 20. јануара 1896, а сутрадан је произведен за архимандрита манастира Грабовца.

ЈЕРЕМИЈА (МАЂАРЕВИЋ)

Хиротонисан је за епископа 12. фебруара 1896. године у Саборној цркви у Сремским Карловцима од патријарха Георгија (Бранковића) и епископа пакрачког Мирона и бачког Германа.

Епископ Јеремија није саставио ни годину дана владичанства. Умро је у Сентандреји 21. новембра исте године и сахрањен у Светоуспенском саборном храму у Сентандреји.

ЈЕРОНИМ

митрополит зворнички

пре 1770.

Митрополит зворнички Јероним помиње се као архијерej који је 2. фебруара 1770. године рукоположио једног свештеничког кандидата, који је потом службовао на парохији у Архидијецези сремско'карловачкој.[37]

ЈЕРОНИМ

митрополит нишавски

1821 – 1836.

После мученичке смрти митрополита нишког Мелетија 1821, Цариградска патријаршија је поново васпоставила Нишавску епархију и за митрополита поставила владику Јеронима.

За његово време подигнута је у Пироту Стара црква, коју је он осветио 21. децембра 1834.

Митрополит Јероним „Грк по пореклу и схватањима, а незајажљив у грабљивости према својој пастви, ишао је руку под руку са Турцима: његова похлепа са новцем дошла је до изражаја када је за пиротског ајана – војводу дошао неки Махмуд Капицибаша, човек његових моралних особина".[38] По речима Милана Ђ. Милићевића, „ове две старешине, иако су од две супротне вере, и од две несродне народности, сложно су глобили људе, над којима су вршили сваки своју власт, људи су се жалили да им се данак ванредно разрезује, да се неправилно купи, да се приморавају на разне кулуке, и на небројане глобе.".[39]

У току Пиротске буне, 1836, турске власти су сменише пиротског ајана Махмуд Капицибашу и митрополита Јеронима.

ЈЕРОНИМ (Јовановић)

епископ нишки

1877 – 1894.

Јероним (у свету Јован Јовановић Бишинац) рођен је у Шапцу 1825. године. Основну школу и гимназију завршио је у Шапцу и Београду, где је завршио и богословију. У чин ђакона рукоположен је 11. марта, а 29. јуна 1850. за презвитера, добивши парохију мишарску.

Пошто је већ прве године свога свештеничкога живота остао удов, отишао је у Русију и завршио Кијевску духовну академију 1858. По повратку из Русије службовао је у Јагодини и Крагујевцу, одакле је прешао у Београд за ректора богословије.

Пошто је 27. септембра 1877. године изабран за епископа шабачког, замонашен је у манастиру Раковици добивши

ЈЕРОНИМ (Јовановић)

име Јероним. За епископа је посвећен 2. октобра 1877.

У току борбе коју је државна власт у Србији водила са митрополитом Михаилом, епископ Јероним је био најближи митрополиту и са њиме је и одступио будући разрешен управе Епархијом шабачком 2. априла 1883. Пошто је извесно време провео у заточеништву у манастиру Горњаку, добио је дозволу за одлазак у Француску односно Швајцарску.

Са митрополитом Михаилом вратио се из изгнанства 1889. и добио Епархију нишку, јер је његова раније епархија, шабачка, била укинута 1886. године.

Као велики родољуб, епископ Јероним сву своју имовину оставио је српском народу.

Умро је 10. јуна 1894. у Салцбургу, где се налазио на лечењу, а сахрањен је у нишкој Саборној цркви.

ЈЕРОТЕЈ

патријарх пећки

1586 (1587?) – 1591.

Патријарх Јеротеј је, по Илариону (Зеремском),[40] наследио на пећком патријарашком престолу патријарха Саватија, који је врло кратко време седео на престолу светога Саве.

О патријарху Јеротеју сем два записа нема скоро никаквих других података. У запису на минеју, који је оставио у Шишатовцу преписивач јеромонах Георгије, 1589. године, каже се да је исти преписан „въ днїи прѣѡсвещеннаго арїепископа пекскаго, ѡтца и оучителꙗ Сръбїем и Българѡм ї инїим многїим странам владыке кѵр Їеродеа“.[41]

Из записа у рукописном типику манастира Ораховице, који је преписан у време митрополита пожешког Василија и патријарха Јеротеја, види се да је патријарх добро управљао домом светога Саве, јер се за њега каже: „тогда же прѣстолом пекским добрѣ правещѧ патрїархѧ кѵр Їеродею“,[42] иако је био велики пад цркава „ѿ звѣроименїтаго“.[43]

Умро је 17. фебруара 1591.

ЈЕРОТЕЈ (Мутибарић)

епископ далматински

1843 – 1853.

Јеротеј (у свету Игњатије Мутибарић) рођен је у Бегечу, Бачка, 1799. године. После завршених филозофских и теолошких студија Игњатија Мутибарића је замонашио 7. фебруара 1824. године митрополит Стефан (Стратимировић) у манастиру Раковцу. Манастир Раковац се сматрао дворским манастиром и велики број црквених великодостојника је замонашен, не случајно, у овом манастиру.

Јеротеј (Мутибарић) је у клирикалним школама у Вршцу и Сремским Карловцима предавао црквено појање. Поред Архимандрита Димитрија (Крестића) и Дионисија (Чупића), Јеротеј (Мутибарић) је спадао у ред најбољих познавалаца карловачког појања. Карловачко појање је за време Чупића било прилично отегнуто, те га је, по жељи митрополита Стефана Статимировића, Јеротеј Мутибарић скратио. „Коначну редакцију данашњег карловачког појенија дао је, дакле, Јеротеј Мутибарић. Мада је ишао већ прилично утрвеним стазама, које су Крестић и Чупић предспремили, његова заслуга није тиме ни у чем умањена и његово име остаће са пуним правом забележно уз имена Крестића и Чупића“.[44]

ЈЕРОТЕЈ (Мутибарић)

На заседњу Светог архијерејског синода 30. децембраа 1832. године, у коме су узели учешћа митрополит Стефан Статимировић и епископи; будимски Стефан (Станковић) и вршачки Максим (Мануиловић), одлучено је да се протисинђел Јеротеј произведе за „дјествителног“ архимандрита манастира Гргетега.

За епископа далматинског изабран је 1843. године, пошто је његов претходник, епископ Пантелејмон (Живковић), сјајан архијерој у саком погледу, морао по царевом налогу напустити Далмацију. Хиротонисан је за епископа далматинског 25. октобра 1843. године.

Својим личим прилогом основао је фонд за девојачку школу у Далмацији. Покушао је да оснивњем конзисторије организује нормалан живот своје епархије, али му грађанске власти то нису дозволиле. Уклоњен је насилно из своје епархије 1853, као што ће, касније, бити уклоњени и његови наследници, епископи: Никодим (Милаш) и Димитрије (Бранковић). После тога је живео још пет године. Умро је 1858. године у Сремским Карловцима, а сахрањен у манастиру Гргетегу.

ЈЕРОТЕЈ (Гавриловић)

ЈЕРОТЕЈ

митрополит струмички

1862.

Митрополит струмички Јеротеј помиње се као један од потписника званичне ранг-листе архијерејских престола Цариградске цркве, која је утврђена од стране патријарха цариградског Јоакима и Светога синода у јануару 1862. године.[45]

ЈЕРОТЕЈ (Гавриловић)

епископ пећки

1926 – 1931.

Епископ Јеротеј је рођен 2. септембра 1873. у Тетову. Као монах је завршио богословију у Призрену, а потом је дуже времена био сабрат манастира Милеше-

ве. После завршетка Богословског факултета у Атини и био је професор богословије и гимназије. На овом положају га је затекао и избор за епископа пећког. Хиротонисан је 1926. године. Након пензионисања, 1931, живео је у патријаршијском двору у Сремским Карловцима. Други светски рат га је затекао у Словенији. После малтретирања и мучења од стране усташа у Хрватској, пребачен је у Београд. Извесно време је живео у Патријаршији у Београду, а потом се настанио у манастиру Раваници код Ћуприје. Умро је у манастиру Раваници 20. октобра 1946. и сахрањен у притвору манастирског храма.

Свети ЈЕФРЕМ

патријарх пећки

1375 – 1380, 1389 – 1390.

Патријарх пећки Јефрем рођен је у време краља Милутина. Васпитавао се у манастиру Хиландару и одатле прешао на врх Свете Горе. После заузимања Свете Горе од Турака, прелази у околину манастира Дечана и наставља свој подвижнички живот у једној од тамошњих испосница. Због разбојника који су га злостављали, прешао је у испосницу у Ждрело у околини Пећи.

После смрти патријарха Саве (29. априла 1375), који није дочекао измирење са Цариградском патријаршијом и скидање анатеме, требало је изабрати новога патријарха. Време је било врло тешко у српским државама, а такође и у Српској цркви. Изборни сабор су сазвала два владара: кнез Лазар и Ђурђе Баошић. Зато је на сабору и било постављено питање чији ће кандидат бити изабран. За патријарха је изабран 3. октобра 1375. испосник Јефрем, монах који није улазио „у борбе и није се опредељивао за групе и правце“.[46]

Из времена првог патријарховања Јефремовог запажено је једно суђење пред њим из кога се види да је његов суд, попут патријарашког суда у Византији, решавао и питање својине.[47]

Патријарх Јефрем напустио је свој положај 1380. године и повукао се у манастир Св. Арханђела код Призрена. У овом манастиру провео је девет година.

Пошто после смрти патријарха Спиридона, 11. августа 1389, није могао да се састане сабор ради избора новога патријарха, умољен је бивши патријарх Јефрем да се поново врати на патријарашки престо, што је он у ситуацији насталој после Косовске битке и прихватио. После избора новога патријарха Данила, 1390, патријарх Јефрем се 1390. године повукао са свога положаја по други пут у пећину у Ждрелу. Представио се уочи Видовдана, 14.

Свети ЈЕФРЕМ

јуна 1400. године. Сахранио га је у Пећкој патријаршији патријарх Сава. Канонизован је 1407. године. Српска православна црква слави његову успомену на Видовдан.

Житије патријарха Јефрема написао је, вероватно, епископ пећки Марко, а такође и службу у којој је житије унето као синаксар.

ЈЕФРЕМ

митрополит београдски и сремски

1662 – 1672.

Митрополит Јефрем помиње се први пут 1662. у запису јеромонаха Виктора који је преписао службе светих и акатисте у манастиру Крушедолу.[48] За његово време је израђена петохљебница за потребу манастира Хопова као „рѫкоделие раба божиа Лазе“ 1663. године.[49] Митрополит Јефрем је, 1666, поклонио путир манастиру Рачи са угравираним записом донатора.[50] Умро је 24. децембра 1672.[51]

ЈЕФРЕМ (Јанковић Тетовац)

епископ мохачки

1694 –1700/1701.

Јефрем (Јанковић), родом из Тетова, повукао се приликом Велике сеобе са патријархом Арсенијем III (Црнојевићем) до Сентандреје. Хиротонисан је од патријарха Арсенија за епископа петоцрквенског, мухачког, сигетварског, кањишког и шиклошког у Светоуспенском храму у Сентандреји „на саму Пасху“[52] 1694. године.

Када је патријарх Арсеније исте године предложио цару Леополду I да потврди све епископе који су се нашли у његовој области на овој страни, „предложио је и Јефрема Јанковића епископа мохачког који пребива у свето арханђелском манастиру Брањин званом“.[53]

Цар Леополд I је својом привилегијом од 4. марта 1695. године потврдио и Јефрема (Јанковића Тетовца) за епископа Sigetiensis. Међутим, „у дипломи цара Јосифа и потоњих владара, наводио се као Јефтимије. Отуда је и постала пометња да се као први епископ мохачки наводи Јефрем, а као други Јефтимије“.[54]

У ризници Пећке патријаршије и данас се чува једно јеванђеље оковано за епископа Јефрема. Наиме, филигранском жицом забележено је на пећком окову да је израђен за владику Јефрема мохачког 1695. године.[55]

Епископ Јефрем био је присиљен да напусти своју епархију „када Ракоци Ребелант све Попалил опустошил Сербле“.[56]

Иларион Руварац каже да „печујске језуите нису мировали, док нису Јефрема изгонили 1700. или 1701. из његове епархије, и мада се молио цару и краљу Леополду I, и трудио да се поврати у своју епархију, није могао успети и око 1703. оде у Русију, од куда се више није ни повратио.“[57]

Ослањајући се на старе записе, Димитрије Руварац је био мишљења да је епископ Јефрем напустио своју епархију у месецу марту 1703. године. Наиме, за епископа Јефрема је јеромонах Јефрем Хиландарац 23. априла 1701. године преписао и увезао књигу Правило Покрову Богородице,[58] а што значи да је епископ Јефрем тада био у Печују. И сам Јефрем каже да је месеца марта 1703. пошао из Печуја у Букурешт и да му је 1. августа 1703. године кир Сава Бранковић даровао Библију.[59]

Међутим, пада у очи да епископ Јефрем није био учесник Трећег сабора који се одржавао баш у Сечују у јуну месецу 1700. године, јер „још 1700. био је Сечуј неко средиште српско црквено-политичког живота.“[60] У раду овога Сабора, којим је председавао патријарх Арсеније III, учествовали су архијереји: захумски Саватије

(Љубибратић), будимски Јефтимије, сремски Стефан, бачки Јефтимије, јенопољски Исаија, вршачки Спиридон и зворнички Герасим, али надлежног епархијског архијереја Јефрема није било. Да није можда Иларион Руварац био на добром путу када се домишљао да је Јефрем морао напустити своју епархију 1700. или 1701. године. Сви су изгледи да је епископ Јефрем напустио своју епархију пре Трећег сабора који се одржавао у Сечују, а у чијем раду он није учествовао, и отишао у манастир Свете Тројице код Пљеваља. Наиме, проф. Сретен Петровић каже: „Печујски епископ Јефрем Јанковић први је, 1704. године, затражио помоћ у Русији за Свету Тројицу код Пљеваља у којој је, прогнан од унијата, нашао уточиште. Молио је цара да се Тројичанима изда дозвола да долазе редовно за помоћ, али нема никаквог трага да је у томе успео.“[61]

Већ у време смрти патријарха Арсенија III епископ Јефрем је био у Москви, што се види из представке кардинала Леополда Колонића којом је од цара Јосифа I тражио да се престо патријарха Арсенија не попуњава, јер ће се на тај ачин унија лакше спровести. У тој представци коју је написао учени језуита Гаврило Хевенеши каже се, између осталог: „1) Печујски епископ Јеврем, који је отишао у Москву, те се неће више ни вратити, а ако би се он и вратио, не треба га пустити у државу“.[62]

Пошто је примљен у клир Руске православне цркве, епископ Јефрем је у времену од 1708. до 1712. године заузимао положај митрополита суздаљског и јурјевског. После њега су архијереји ове угледне епархије носили титулу епископа.[63]

ЈЕФРЕМ (Бањанин)

епископ великоварадски и јегарски

1695 – 1698.

Приликом реорганизације Српске православне цркве у Хабзбуршкој монархији и одређивања граница епархија од које су многе биле упражњене, патријарх Арсеније III је, 28. јуна 1694. године, предложио цару Леополду да потврди и Јефрема (Бањанина) за епископа великоварадског.

Патентом од 4. марта 1695. године цар Леополд I потврдио је епископа Јефрема не само за епископа великоварадског већ и за јегарског. Међутим, у Јегри је резидирао чувени унијатски епископ Јован Јосиф од Камилиса, који није дозвољавао православном епископу Јефрему да заузме своју катедру. Пошто није могао да заузме катедру, епископ Јефрем је још 1696. године живео у патријарховој резиденцији и помагао му у црквеном пословима у чему су га такође ометали унијати. Када је дошао у Пакрац ради освећења цркава и рукоположења свештеничких кандидата, унијатски епископ пакрачки Петроније дао га је затворити (касније ће и Јефрем постати унијат, као и Петроније, али ће се обојица вратити у православље). Епископ Јефрем је ослобођен тек на интервенцију патријарха Арсенија.[64]

„Оставши без епархије и не хотећи и даље остати у подређеном положају једне врсте викарног епископа према патријарху, епископ Јеврем решио се да напусти православни клир и пређе на унију, очекујући и брзу каријеру и велике материјалне користи.“[65]

Епископ Јефрем је предао „исповедање„ католичке вере 1698. у руке злогласног кардинала Леополда Колонића, који је касније чак са царем Леополдом присуствовао богослужењу епископа Јефрема. Епископу Јефрему је сада пружена сва заштита и помоћ грађанских и римокатоличких црквених власти.

У лето 1699. године епископ Јефрем је отишао у Рим и 13. јула је поднео папи Иноћентију XII „опширну представку на латинском јеезику са потписом „Efrem Banyanin, unitus episcopus Rascianorum“.[66]

Пошто је и овде положио исповест римокатоличке вере пред Конгрегацијом Sancti Officii, острогонски надбискуп га је поставио за викарног епископа за Србе у овим крајевима.

Изложивши своју биографију, однос са патријархом Арсенијем, стање Срба после сеобе и потешкоће које му сада ствара патријарх, епископ Јефрем моли од папе:

„1) да га прими у крило католичке цркве, да га опрости и разреши свих црквених казни и дарује му апостолски благослов;

2) да га потврди у епископском достојанству са свима привилегијама и правима које уживају и други епископи католичке цркве;

3) да му папа за његову цркву дарује неке реликвије и подари пленарну индулгенцију о једном или више празника;

4) да му папа с кардиналима, с обзиром на сиромаштину његове цркве, даде извесну помоћ да би могао своју цркву и манастир оправити и украсити. Он, пак, толико је сиромах да је једва могао стићи до Рима, а живи од онога што му је папа одредио када је дошао у Рим. Све то није довољно да се издржавају и он, и тумач, и служитель..."[67]

Будући да није добио неку унијатску епархију, а због шкртости Конгрегације ни тражена материјална средства, Јефрем се разочарао, напустио унију и доспео у затвор. Пошто је дао обећање да ће се вратити у унију, пуштен је из затвора. Након бекства из Великога Варада, обрео се у манастиру Павлици, југоисточно од манастира Студенице, где је и умро после 1719. године.

ЈЕФРЕМ

митрополит будимљански

1709.

Првог епископа будимског после Сеобе, Јефтимија (Поповића), који се после 1695. године више не помиње, наследио је 1700. године Викентије (Поповић), потоњи митрополит карловачки (1713–1725). Међутим, 1709. године помиње се „марта въ дьнъ великїи господинъ прѣосвященны и Ефремь мирополитъ бѫдимскїи и ... кѫпилъ сию книгѫ житие светыхъ три месецы фтѡрыѧ: декем'рїи, ѧнѫарїи и февръѫарїи на свѡе крѣпле'нїе въ градѣ Бѫдимѣ".[68] Овде се свакако ради о митрополиту будимљанском, а не будимском јер је катедру будимских митрополита у то време заузимао Викентије (Поповић). Житија су вероватно купљена у граду Будиму, али их није купио будимски већ будимљански митрополит. Све донедавно се митрополит Матеј из 1552. године сматрао првим митрополитом будимским, јер се у записима те године назива „будимски". Међутим, недавно је доказано да се ту радило о митрополиту будимљанском.

ЈЕФРЕМ (Станковић)

митрополит коласијски, кратовски и ћустендилски

1722 – 1730.

Митрополит Јефрем први пут се помиње 6. јула 1722. када се потписао у књизи храма Св. архангела Михаила и Гаврила у Леснову као „последни приставник ієпархїе Костендилскїе и Дач(?)ова".[69] Шест година доцније, 1728, посетио га је у његовом двору у Новом Селу, близу Штипа, патријарх Арсеније IV.[70]

Јефрем је преминуо 1730. године и сахрањен 4. априла исте године „во Дѫпничко".[71]

ЈЕФРЕМ

митрополит самоковски

1732 – 1734.

О митрополиту самоковском Јефрему сачуван је једини помен у запису од 12. септембра 1732. године, када је у друштву митрополита коласијског Атанасија посетио Рилски манастир.[72]

Митрополит Јефрем се задржао на својој катедри до краја 1734, а 15. децембра исте године помиње се нови митрополит самоковски Симеон (Поповић) у вези са његовом посетом Рилском манастиру.[73]

ЈЕФРЕМ (Бојовић)

епископ жички

1920 – 1933.

ЈЕФРЕМ (Бојовић)

Епископ жички Јефрем рођен је 1851. у селу Мишевићу, између Сјенице и Новог Пазара. По завршеној основној школи и гимназији уписао се 1870. у Београдску богословију, а потом је наставио студије у Московској духовној академији, коју је завршио 1879. године са степеном магистра богословља. По повратку из Русије постављен је за суплента Београдске богословије, а након положеног професорског испита одлази на постдипломске студије у Немачку. Као професор службовао је тридесет и једну годину, а потом је пензионисан. У току 1915. године, заједно са својим братом војводом Петром Бојовићем, прелази преко албанских планина.

Замонашен је 28. фебруара 1920. у манастиру Раковици. У чин ђакона рукоположен је у истом манастиру 29. фебруара, а у чин презвитера 1. марта. За епископа шабачког посвећен је 8. марта исте године у београдској Саборној цркви. У Шапцу је остао до 17. новембра 1920, а тада је по свом пристанку премештен на катедру Жичке епархије, где је остао до краја живота.

Умро је 3. јуна 1933. у Чачку, а сахрањен је у манастиру Студеници.

ЈЕФТИМИЈЕ

епископ рашки

око 1170

На катедри рашких епископа Јефтимије је наследио епископа Кирила I. Није познато колико се задржао на тој катедри.

ЈЕФТИМИЈЕ

митрополит зетски

1434 – пре 1446.

Име митрополита Јефтимија први пут се помиње у једном „документу у којем он пресуђује спор између Љуштичана Љумотића и Трипка“.[74]

Деспот Ђурађ Бранковић повео је са собом митрополита Јефтимија у Дубровник, 1440–1441, одакле је митрополит прешао у Будву, 1441, и остао овде до 1. августа 1442. године. Када је, пак, Будва признала млетачку власт, митрополит Јефтимије се поново настанио у Пречистој Крајинској.[75]

ЈЕФТИМИЈЕ

митрополит нишавски и лесковачки

1592.

Митрополит Јефтимије помиње се у једном запису 1592. године приликом одређивања границе Нишке и Белоцркванске митрополије.[76]

ЈЕФТИМИЈЕ

митрополит грачанички и липљански

1642 – 1649.

Први помен о митрополиту Јефтимију имамо у једном запису еклисијарха попа Стефана из 1642. године.[77] На предлог патријарха пећког Гаврила I свргнут је са престола 1649.[78]

ЈЕФТИМИЈЕ

митрополит ваљевско-ужички и арилски

1643 – 1654.

За митрополита Јефтимије је постављен 1643. године. Касније је, 1649, вероватно морао обновити свој берат који је „својом руком завео Јусуф-челебија, подложник дефтердара Другог одељења Бекир-ефендија“.[79] Помиње се као председник тобожњег сабора у Морачи 1654.[80] Те године је Јефтимије изгубио своју епархију.[81]

ЈЕФТИМИЈЕ

митрополит скопски

1687.

Митрополит Јефтимије заузимао је скопску катедру само неколико месеци. Наиме, први пут се помиње као митрополит 23. априла 1687,[82] а већ у септембру месецу исте године избегао је у Русију. На путу за Москву „прошао је 1687. кроз Букурешт. Причао је онда о опасности која прети православљу продирањем ћесарева-ца на југ и Млечића на исток. Стога је била оправдана нада да ће и патријарх Арсеније III пристати да се, заједно с православним влашким кнезом, обрати Русији за помоћ против римокатолика“.[83]

Колико је српски клир био забринут види се из исказа митрополита Јефтимија који је дао у Москви у септембру 1687: „Не живимо, него јако патимо од оних који господаре над нама и који намећу на нас теже, неиздрживе дације... У данашње, пак, време с једне стране немачки ћесар запленио је пода се седам епископа српских: будимског, пожешког, липовског, темишварског, вршачког, црногорског (!) и бачког, а с друге стране млетачка војска приближава нам се. С треће стране Турци су се

врло ражестили на нас православне, чинећи насиља, и ко је у стању да искаже свакодневна прекоревања и страдања од њих".[84]

Митрополит Јефтимије је остао у Русији, где је и умро.

ЈЕФТИМИЈЕ (Дробњак)

митрополит бачки

пре 1690 – после 1695.

Јефтимије је био из племена Дробњака. У науци се сматра да је постао митрополитом бачким тек 1695. године, јер га је патријарх Арсеније III предложио цару за митрополита сегединског и јегарског 1694. године. Међутим, Стеван Ђурђевић објавио је запис из којег се види да је Јефтимије био архијерej бачки још пре Сеобе, јер се у запису каже: „Да се зна кад се запопи поп Нешко ва лето # ѦѮѮ [1690] на успенїе престе бце бих дїаконъ, на рождество хво на свещенство при арх... евтимїю бачком..."[85]

Патријарх Арсеније III прешао је у крајеве преко Саве и Дунава у другој половини септембра 1690, а Јефтимија, заједно са осталим митрополитима, само презентирао цару на потврду.

ЈЕФТИМИЈЕ (Поповић)

митрополит будимски и столнобеоградски

1695 – после 1700.

Рођен је у селу Комноушу у близини манастира Шишатовца,[86] у којем је и замонашен. Не зна се тачно када је постао епископ. Патријарх Арсеније III предложио га је 28. јуна 1694. за епископа столнобеоградског и будимског, с тим да му седиште буде у манастиру Грабовцу.

Митрополит Јефтимије прешао је 1697. године у Босну са аустријском војском и том приликом посетио је манастир Тавну[87]. Исте године убележио се у Тавни на једној својој књизи као митрополит будимски.[88]

У току заседања народно-црквеног сабора у Сечују 1700. видимо га као члана овога сабора. Том приликом је са патријархом Арсенијем и осталим присутним архијерејима учествовао у епископској хиротонији Данила I Петровића „под кога су спадале Црна Гора, Грбаљ, Паштровићи, Кртоле, Љуштица, Бар, Скадар, Улцињ, Подгорица, Жабљак, Зета, Кучи, Васојевићи, Братоножићи, Пипери и Бјелопавлићи."[89]

Митрополит Јефтимије се још за живота патријарха Арсенија повукао са епископске катедре у свој постриг манастир Шишатовац и ту је и умро 1704. Сахрањен је у припрати манастирске цркве, с десне стране.[90]

ЈЕФТИМИЈЕ (Дамјановић)

митрополит вршачки

1725 – 1739.

Јефтимије (Дамјановић) је постао митрополитом рашким и новопазарским 1725. године. За његово време обновљен је храм Св. апостола Петра и Павла ниже Новог Пазара.[91] Свој берат, који је добио за време султана Махмуда I, морао је обновити 5. децембра 1731. „пошто му је претходно исплатио у име мири-пешкеша 7.000 аспри, јер је ова просторна митрополија обухватала Нови Пазар с околином, Брвеник, Митровицу, Нову Варош, Бело Поље и Будимље".[92]

Када је патријарх Арсеније IV подигао Србе да помогну војне операције хришћана против Турака, прикључио му се и митрополит Јефтимије. Његовој епархији припадали су од 1732. године и делови бивше Епархије будимљанске.[93] Након не-

успеха акције аустријске војске, избегао је 1737. године заједно са патријархом Арсенијем IV и митрополитима нишким Георгијем (Поповићем) и ужичко-ариљским Алексијем (Андрејевићем). Приликом пријема патријарха Арсенија IV у Бечу 16. децембра 1737. године, Јефтимије је био у његовој пратњи.[94] На патријархов предлог, потврдио га је цар Карло за епископа вршачког 1739. године. Исте године је и умро у Бечу.

ЈОАКИМ

митрополит струмички

1532.

Митрополит струмички Јоаким помиње се 1532. године.[95] Није искључено да се на трону струмичких архијереја задржао више година јер се потоњи митрополит струмички помиње тек 1565. године.

ЈОАКИМ

митрополит београдски и сремски

1607 – 1611.

Први помен о митрополиту београдском и сремском Јоакиму имамо из 1607. године на лигатурном натпису његове митре у манастиру Крушедолу који гласи: „сиа митра блаженога и всеѡсцѣннога митрополита бѣлиград кѵр Ἰωακѵμα сътвори се въ лѣто з̄.р̄.ӣ.ē“. Ова година (1607) била је спорна у науци. „Шафарик ју је читао 1607, Валтровић 1647, а И. Руварац 1597. Обратио сам пажњу на ову годину“, каже Лазар Мирковић и „тачно сам је преписао...“.[96]

Потпис митрополита Јоакима налазимо на патријарашкој синђелији, која је без патријарховог потписа, упућеној 1609. године „православним у области западних страна, тј. у Вретанији“.[97]

За време његовог архипастирствовања је завршено живописање храма светога оца Николаја у манастиру Хопову 1608.[98] године и преписа се минеј за април 1610. године у истом манастиру.[99]

ЈОАКИМ

митрополит параћински и горњачки

пре 1640 – после 1649.

Митрополит параћински Јоаким хиротонисан је вероватно пре 1640.године, јер је те године обновио свој берат, „што значи да је ова епархија била активна и у годинама које су овом дефтеру непосредно претходиле“.[100]

ЈОАКИМ (Ђаковић)

епископ србославонски

1660 – 1667.

Јоаким (Ђаковић) постао је епископ 1660. године. Вероватно је његово архипастирствовање било везано за Славонију у времену од 1660. до 1667.

Епископ Јоаким појавио се у Русији 1667“где се једном приликом назвао епископом, а другом приликом чак митрополитом „србославонским“.[101]

Будући да је дуже година живео у Русији „по указу великаго государѧ посланъ въ Бѣлгородъ на митрополію.“[102] С обзиром да је у то време митрополит бјелгородски и обојански био Теодосије (1667–1671), Србин по националности, овај образовани јерарх је по свој прилици испомагао митрополиту у богослужењу.

Као епископ архангелски, Јоаким је 1672. учествовао на сахрани сверуског патријарха Јоасафа II (1667–1672), а 1676. на крунисању руског цара Феодора III Алексејевића (1676–1682).

ЈОАКИМ

митрополит дебарско-кичевски

1698 – 1706.

Јоаким (Јаћим) помиње се као дебарско-кичевски митрополит 1698.[103] године, а последњи помен о њему имамо 1706. у псалтиру који је купио својим средствима и у њему записао: „да го ѕкрадетъ иматъ гѡ афоресанъ и проклетъ и завезанъ до страшенъ сѧтъ“.[104]

ЈОАКИМ

митрополит ваљевски

1765 – 1787.

Први помен о митрополиту Јоакиму имамо из 1765. године. Његовим благословом су два „сродна брата“, Алексије и Данило, прекрили од основа манастир Вољавчу и саградили две ћелије ’једну 1765. и другу 1776.[105]. За његово време је, због насртаја на имовину манастира Вољавче, 25. маја 1774. године омеђен земљишни посед овога манастира.[106]

Из записа на зиду манастира Жиче сазнајемо да је 1782. године митрополит Јоаким поставио свештеника Вукашина Арсенијевића.[107]

У времену од 1785. до 1786. године његовим благословом се обнови манастир Чокешина.[108] Митрополит Јоаким је, по свој прилици, као и његови претходници, администрирао Зворничком епархијом.

ЈОАКИМ

митрополит скопски

1844 – 1868.

Митрополит Јоаким дошао је у Скопље 1844. године, у време када се и од митрополита које је у ове крајеве слала Цариградска патријаршија тражило, нарочито у градовима ове епархије, знање месног словенског језика. Знајући ово, патријаршија је одредила Јоакиму десет година пре његове смрти наследника како би исти научио језик да се не би са паством споразумевао преко тумача. Будући да је Врањска област припадала Скопској епархији, она је у лицу Пајсија, Јоакимовог ђакона, добила свога викарног епископа, који ће касније наследити Јоакима. Док је Јоаким био члан Синода у Цариграду, у Скопској епархији га је замењивао Пајсије. Митрополит Јоаким је уживао велики углед у народу као скроман и достојанствен архијереј. Умро је у Скопљу 28. фебруара 1868. године.

ЈОАКИМ

митрополит пелагонијски

1907.

Митрополит Јоаким, један од последњих пелагонијских архијереја, члан Светог архијерејског синода Цариградске патријаршије, заузимао је катедру 1907. године, а у исто време узимао је учешћа и у раду Синода у Цариграду.

ЈОАНИКИЈЕ I

архиепископ српски

1272 – 1276.

После уклањања архиепископа Данила I са архиепископског престола, за новог архиепископа изабран је игуман студенички Јоаникије. За њега је речено да је рођен од побожних родитеља, али не и где је рођен. Био је челник архиепископа Саве II, који га је узео за ученика због његових врлина и узорног живота".[109] Приликом одласка свештеномонаха Саве, будућег архиепископа, у Свету земљу, са њиме је пошао и Јоаникије. За време њиховог боравка у Јерусалиму Јоаникије је по молби свештеномонаха Саве рукоположен у чин ђакона. По повратку из Свете земље обојица су се настанили у манастиру Хиландару. Када се Сава вратио у Србију, са њиме је био и Јоаникије, али само на кратко време. Јоаникије се вратио у Хиландар где је постао прво иконом, а потом и игуман манастира. На овом положају је остао дуже времена, а потом се коначно вратио у Србију и постао игуман манастира Студенице. На овом положају га је затекао и избор за архиепископа српског 1272. године.

О раду архиепископа Јоаникија нема скоро никаквих података. Познато је само да је био врло привржен и веран краљу Урошу. Када је краљ Урош изгубио престо и повукао се у Хум, са њиме се повукао 1276. и архиепископ Јоаникије, што представља јединствен случај оданости.

Архиепископ Јоаникије се упокојио 28. маја 1279. у Пилоту, где је и сахрањен. Имајући у виду његову оданост према њеном супругу, краљица Јелена је неколико година касније пренела мошти архиепископа Јоаникија из Пилота у манастир Сопоћане и овде их свечано сахранила.

ЈОАНИКИЈЕ

епископ дабарски

пре 1292.

Епископ Јоаникије помиње се у Пљеваљском требнику[110] као дабарски епископ иза Крстопора (Христофора?), а пре Методија.

ЈОАНИКИЈЕ I

епископ топлички

пре 1292.

Епископ Јоаникије се помиње у Пљеваљском требнику[111] као први међу топличким епископима.

ЈОАНИКИЈЕ II

епископ топлички

1317.

Епископ топлички Јоаникије, као други по реду епископ ове епархије, помиње се 1317. године.[112]

Свети ЈОАНИКИЈЕ I

патријарх српски

1338 – 1346; 1346 – 1354.

После смрти образованог и ученог архиепископа Данила II (19. децембра 1337), требало је попунити архиепископски престо те је сазван државни сабор, који се састао између 19. децембра 1337. и 3. јануара 1338. Овога пута за архиепископа није изабран игуман или неко од сабраће манастира Хиландара, већ Јоаникије, шеф дворске канцеларије – логотет краља Душана. О његовом пореклу и мирском имену ништа се не зна, али његово учешће у дипломатији и у раду државних сабора одаје ученог човека.

Свети ЈОАНИКИЈЕ I

Приликом закључења савеза између Кантакузина и краља Душана, у Паунима у јулу 1342. године, обојица су положили заклетву пред архиепископом Јоаникијем.

С обзиром да се краљ Душан прогласио за цара, а цара крунише патријарх, Српска архиепископија је на Цвети 9. априла 1346. године проглашена патријаршијом, а њеним првим патријархом је постао архиепископ Јоаникије. У састав Српске патријаршије ушла је Света Гора и митрополије у грчким областима које су се сада налазиле на територији српске царевине. Да би се умањио углед цара Душана и Српске патријаршије, цариградски патријарх Калист, по наговору Кантакузина, бацио је проклетство на цара Душана, патријарха Јоаникија и на виши клир Српске цркве. Иако се цар Душан није много обазирао на анатему, ипак, када су Турци прешли у Европу, покушао је да са Цариграском патријаршијом изгладе односе, али у томе за свога живота није успео.

Као образован човек и бивши логотет Душанов, патријарх Јоаникије је учествовао у припремању Душановог законика, што се види и из заглавља Законика које говори о саставу сабора и каже: „Си-же законик постављајем од православнаго сабора нашего, преосвештеним патријархом кир Јоаникијем и всеми архијереји и црковници, малими и великими, и мнoју благоверним царем Стефаном, и васеми властели царства ми, малими же и великими.“[113] На овом сабору обновљене су привилегије дате раније појединм црквама и манастирима и издате су хрисовуље појединим светогорским манастирима.

Патријарх Јоаникије је пребивао у Пећкој патријаршији у дому Спасову коме приложи „многа села и цркве у њима сазда, и на Кармилу сазда цркву Светога Илије и на Тавору цркву Светога Николе“.[114]

Боравећи у Жичи патријарх Јоаникије је изненада оболео и на путу за Пећ умро у Полумиру на Ибру 3. септембра 1354. године. Тело му је положено у гробници у Пећкој патријаршији. Патријарх Јоаникије је канонизован и слави се на дан свога представљења 3. септембра.

ЈОАНИКИЈЕ

епископ полошки

1346 – 1355.

Првим и за сада јединим познатим епископом полошким постао је „Антоније, ктитор манастира Лешка, који је као епископ добио име Јоаникије“.[115]

Пре њега није било епископа у Пологу, а изгледа ни после њега. Његов гроб је ископан 1928. године „из рушевина епископове надгробне цркве Св. Атанасија на брду изнад манастира и села Лешка код Тетова“,[116] а сачуван је и опширни ктиторско-надгробни натпис епископа Јоаникија.[117]

ЈОАНИКИЈЕ

митрополит београдски

око 1427.

Када је Београд 1427. године потпао поново под угарску власт, постао је „седиште православног митрополита, који је имао све услове да буде верски старешина Срба у Угарској.“[118]

У овом времену помиње се митрополит београдски Јоаникије по томе што је на његову молбу краљ Матија 1479. године ослободио намета влашке свештенике у Мармарошкој жупанији, који су митрополиту били потчињени.[119]

ЈОАНИКИЈЕ

митрополит рашки

1446 – 1464.

Митрополит Јоаникије је наследио на престолу рашке епархије 1446. године митрополита Никодима који је постао српски патријарх. Трудом митрополита Јоаникија, а по налогу Михајла Анђеловића, изведена је обнова храма манастира Нове Павлице 1464. године. „У ктиторској композицији Јоаникије приноси Христу, посредством Богородице, модел припрате“[120] обновљеног храма Нове Павлице.

ЈОАНИКИЈЕ

митрополит браничевски

1685 – 1690.

Митрополит Јоаникије био је родом из села Свилоша у Срему. У свом родном месту био је парохијски свештеник, а када је остао удов примио је монашки чин у оближњем манастиру Шишатовцу. Као митрополит пожаревачки помиње се 1685. године,[121] а као браничевски 1690.[122] Исте године напустио је своју епархију и прешао са патријархом Арсенијем III у крајеве преко Саве и Дунава. Овде није добио епархију, али му је за издржавање додељен Футог са још неколико места.[123] Када се разболео, пренет је у манастир Шишатовац, где је и умро 1702, и сахрањен пред црквом у другој припрати с леве стране.[124]

ЈОАНИКИЈЕ (Мартиновић)

епископ арадски

1710 – 1721.

Јоаникије (Мартиновић), пострижник хоповски, изабран је за епископа арадског 1710. и исте године је утврђен од цара Јосифа. Управу Арадске епархије примио је 19. новембра 1710. године.

За време архипастирствовања епископа Јоаникија у Поморишју се радило на унијаћењу Срба и Румуна, а владика се, под утицајем босанског фрањевца Антонија, почео колебати. Због тога га митрополит карловачки Викентије (Поповић-Јањевац) није позвао на народно-црквени сабор у Карловцима у августу 1715, због чега се епископ Јоаникије жалио митрополиту. Наиме, то је била прилика да се епископ Јоаникије оправда пред целим сабором. Зато у писму митрополиту и каже: „И кад би принесао моју тужбу пред лицем сабору, што подносим од проклетога Текелије, *мислим да бисте и ваше светительство и вас сабор честни сажалили каково безчастије и напаст подносим* од безстиднаго и бездушнаго пса Текелије, које дело његово хоћу предјавити с добром сведочбом где ће потреба бити“.[125]

Наиме, „добар православац и дубоко одан прадедовској вери, пуковник Текелија решио се да спречи спровођење уније у Поморишју. Владику Мартиновића требало је уклонити из српске средине тим пре што су, како је сазнао, и нека српска свештена лица увучена била у ту ствар. На унији православних, поред фра Антонија Марковића, живо су радили у самом граду Араду и фрањевци из манастира Марије Радне на десној обали Мориша с чудотворном иконом Богородице, донесеном у манастир 1688. год. Пуковник Текелија добро је знао колико су раније Бечки двор и високи клир с кардиналом Колонићем на челу безобзирно радили на спровођењу уније код православних Влаха у Бихарској жупанији и суседном Ердељу, те није смео отворено устати против епископа Мартиновића и жигосати га као пријатеља уније. Нашао је други начин да га онемогући.“[126] Епископ Јоаникије је најзад добио позив на сабор, остао је у православној цркви и привидно се измирио са пуковником Текелијом, који је будно пратио сваки његов корак. Умро је 24. октобра 1721. године у Араду.

ЈОАНИКИЈЕ I

митрополит нишки и белоцркавски

1722 – 1754.

Митрополит нишки Јоаникије помиње се 1722. године. Његовим „трудом и подвигом“ подигнут је храм Св. Николе у Нишу[127] и обновљен, 1754, храм Св. великомученика Прокопија у Прокупљу.[128] Приликом обнове тог храма, задужили су се код Исака Енишехерлије и Ахмед-паше Сараф-баше прокупачки кнежеви, кметови и уопште хришћани. О том дугу сачуван је запис митрополита Јоаникија, који није успео да га исплати, а ни његов наследник на катедри митрополит Георгије (Поповић).[129] По преласку преко Саве и Дунава, у сеоби са патријархом Арсенијем IV митрополит Георгије дуго није могао да добије епархију, јер су му сметње чиниле грађанске власти из Беча.

ЈОАНИКИЈЕ III (Караџа)

патријарх пећки

1739 – 1746.

После преласка патријарха Арсенија IV у Угарску, за пећког патријарха Васељенски престо је поставио Јоаникија (Караџу), протосинђела велике цркве у Цариграду, родом из истога града из познате фанариотске породице, 1739. године.

Патријарх Јоаникије III покушао је да се састане са својим избеглим претходником и са новим митрополитима нишким и рашким, али до састанка није дошло.

„За време управљања Карловачком митрополијом пребеглога под аустријску власт пећког патријарха Арсенија IV (1737–1748) није било никаквих односа између њега и на његово место у Пећи од Турака постављеног новог патријарха Грка – Јанићија III (1737–1746); али су одржаване везе са манастирима и Србима, разним црквеним представницима у Пећкој патријршији“[130]. Тада су укинуте у Карловачкој митрополији и пећке кутије за скупљање прилога у корист Пећке патријаршије,[131] са којом су прекинуте и духовне везе.[132]

Познато је да је патријарх Јоаникије III за време своје управе посетио манастир Добрићево, Смедерево и Сарајево, где се затекао на сахрани митрополита дабро-босанског Мелетија 5. јануара 1741. године[133], а идуће године и манастир Пиву.

Патријарх Јоаникије III није остао у српском народу у доброј успомени, јер је приликом својих канонских посета ходао са султановим указом, мучио народ и на силу му узимао новац. „Сит брига, натезања и невоља, он је већ 1746. напустио презадужену Пећку патријаршију, на чији се престо, благовољењем Цариградске патријаршије попео Гаврило, ранији митрополит нишки“.[134]

У оцени патријарха Јоаникија III још даље иде Гиоргиос Валсамис који за њега каже: „Претходно митрополит пећки (1746) потрошио је новац своје митрополије и на крају је продао свом наследнику 1756. Патријарх Пајсије му је поверио Халкидонску епархију. 26. марта 1761. наследио је на васељенском трону Серафима II. Патријарховао је до 21. маја 1763. када се повукао у манастир Светог Георгија „Кримског“ на Халки, где је и остао до смрти (1793).“[135]

ЈОАНИКИЈЕ (Георгијевић)

митрополит рашко-призренски

1781 – 1818.

Митрополит Јоаникије (Георгијевић) родио се у Тулежу у Колубарском срезу. У педесетој години живота, 1781, постао је митрополитом рашко-призренским, о чему сведочи запис у олтару манастирске цркве Светих Врачева у селу Зочишту, а односи се на његово служење 1. јула 1781. године са попом Милошем и ђаконом.[136]

Врло ревносно је обилазио своју паству и остао је у успомени као необично вредан и активан епархијски архијереј.[137]

За његово време је свештеник Симеон, са сином Алексијем, завршио у манастиру Дечанима, 2. новембра 1814. године, нови „темпло“ са престоним иконама.[138]

Митрополит Јоаникије поклонио је јеванђеље протопопу Сави Петровићу Подгоричанину 10. јуна 1817. године.[139]

Умро је у Призрену 26. новембра 1818. године.[140]

ЈОАНИКИЈЕ

митрополит зворничко-тузлански

1804 – 1807.

Јоаникије, по народности Србин из Херцеговине, пре избора за митрополита био је помоћник митрополита дабро-босанског Пајсија. Митрополитом зворничко-тузланским постао је 1804. године. Убрзо се разболео и отишао у Сарајево на лечење. Овде је и умро 1807. године. Сахрањен је на Старом сарајевском гробљу.

ЈОАНИКИЈЕ (Нешковић)

епископ ужичко-крушевачки

1854 – 1873.

Епископ Јоаникије родио се 14. јануара 1804. у селу Миланџи од оца Нешка Недовића и мајке Анђелије. На крштењу је добио име Иван. Основну школу је учио у Заблаћу и у Каленићу. Београдски митрополит Кирил рукоположио га је 26. јула 1826. у Крагујевцу за ђакона. У времену од 1831. до 1833. био је ђакон београдског митрополита Мелентија (Павловића), а након његове смрти вратио се у манастир Каленић. Исте 1833. године епископ ужички Нићифор (Максимовић) рукоположио га је у чин јеромонаха. После посвећења митрополита Петра (Јовановића) у Цариграду, јеромонах Јоаникије је био придворни монах све до 16. фебруара 1836, а тада се вратио у манастир Каленић.

Пре него што је постао епископ, Јоаникије је био надзиратељ манастира Студенице за време њене обнове, члан Апелаторијске конзисторије, намесник и старешина манастира Калећа, члан конзисторија у Београду и Шапцу за време подизања епископског конака у Шапцу, који је после Другог светског рата насилно одузет од Цркве.

За епископа шабачког су га хиротонисали митрополит Петар, епископи: ужички Нићифор и неготински Доситеј 23. октобра 1849.

Својим личним средствима епископ Јоаникије је подигао „двократно тврдо Зданије код манастира Калећа“[141], школу и цркву Светога Саве у Миланџи.

„Епископ Јоаникије је 1857. у Прерадовцу, надомак Калећа, и на његовом земљишту, где је раније саградио и један коначић-кућицу, о свом трошку подигао Цркву. Она је грађена од камена и када је била готова, по одобрењу београдског митрополита, осветио ју је 18. октобра 1861. и посветио Светом Краљу Стефану Првовенчаном.“[142]

ЈОАНИКИЈЕ (Нешковић)

Одлуком Светог архијерејског сабора од 4. априла 1854. године епископ Јоаникије је премештен за епископа ужичког, с тим да станује у Карановцу „те му се због тога и придаје у Епархију и Крушевачко окружје“.[143]

Одмах по доласку у нову епархију епископ Јоаникије је отпочео рад на обнови манастира Жиче око које је „највише уложио средстава“.[144]

Епископ Јоаникије је, као велики књигољубац, волео српску књигу, „будно је пратио шта се штампа и набављао за своју библиотеку, која мора да је била повећа. Да је то морало тако бити сведочи његово претплаћивање на књиге, више пута и на више примерака на једну књигу, за себе и за друге или поклањање, чиме је доприносио и ширењу српске књиге“.[145] Сем тога, прикупљао је старине, рукописне књиге

и стари новац и слао их на поклон Друштву српске словесности и Српском ученом друштву, која су га изабрала за свога члана. Умро је 20. фебруара 1873. у Карановцу, а сахрањен је у манастиру Жичи.

ЈОАНИКИЈЕ II

митрополит нишки

1856 – 1858.

Митрополит Јоаникије II постао је митрополитом нишким 1856. као наследник митрополита Никифора. Већ две године касније морао је да напусти своју епархију јер је био оптужен „да пише молбе хришћанима и да им даје новац за пут и шаље их у Цариград да се жале турским властима противу Турака у Србији на глобе којим их терете..."[146]

ЈОАНИКИЈЕ (Липовац)

митрополит црногорско-приморски

1940 – 1945.

Јоаникије (у свету Јован Липовац) рођен је 16. фебруара 1890. у Столиву у Боки Которској, од родитеља Шпира Липовца и Марије Дамјановић. Основну школу завршио је у Прчњу, класичну гимназију са матуром у Котору, Православни богословски завод у Задру и Филозофски факултет у Београду. У Београду је положио и професорски испит из богословских предмета.

Рукоположен је у чин ђакона 8, а у чин презвитера 10. новембра 1912. од епископа бококоторског и дубровачког Владимира (Боберића). Од 1912. до 1918. био је протски капелан у Котору, а потом парох у Ластви. Од 1919. до 1925. био је суплент гимназије на Цетињу, нижој женској школи, женској учитељској школи и Цетињској богословији. Од 1925. до 1940. био је професор Прве мушке гимназије у Београду.

Као удов протојереј изабран за викарног епископа будимљанског крајем 1939. године, замонашен у манастиру Раковици од митрополита скопског Јосифа и произведен у чин игумана. Хиротонисан је за епископа у београдској Саборној цркви 11. фебруара 1940. од патријарха српског Гаврила, митрополита скопског Јосифа и епископа зворничко-тузланског Нектарија. Исте године 10. децембра на ванредном заседању Св. арх. сабора, изабран је за митрополита црногорско-приморског.

Митрополит Јоаникије је управљао Црногорско-приморском епархијом за време Другог светског рата под врло тешким околностима. Његовим заузимањем, Цетињска богословија је радила је-

ЈОАНИКИЈЕ (Липовац)

дина од свих пет богословија у Српској патријаршији, чија је организација била разорена.

Са седамдесет својих свештеника покушао је да избегне из земље пред налетом комунизма, али није успео. Сви свештеници су стрељани у Зиданом Мосту, а митрополит Јоаникије је доведен у Аранђеловац и ту убијен од комуниста. Гроб му је до данас остао непознат.

ЈОАСАФ

митрополит самоковски

1578.

Митрополит самоковски Јоасаф познат нам је по митрополитском данку (ресим митрополтлк) који су хришћани Самоковске епархије дужни били да му исплаћyју.[147]

ЈОАСАФ

митрополит вучитрнски

1578.

Митрополит Јоасаф нам је познат од 1577. године када је, као крупнички митрополит, приложио оковано јеванђеље манастиру Светога Јована Рилског.[148] Идуће, 1578. године, помиње се као митрополит вучитрнски.[149] По његовом наређењу је исте године написана при храму Светога Николе Сибовачког књига Триод („дриот“).[150]

ЈОАСАФ

митрополит врањски

1640 – 1644...

Митрополит „митрополије ђаура нахије Радомир и Сиришгник и Пресвета“ Јоасаф помиње се у турском тефтеру бр. 2539 од 1640. до 1655. године. Идуће, 1641. године, Јоасаф је платио обичан пешкеш 25 дуката, а велики пешкеш 8.000 акчи.[151] Године 1644, или мало касније, његова епархија је припојена Скопској епархији.

ЈОАСАФ

митрополит скопски

1767.

Митрополит скопски Јоасаф помиње се 1767. године после митрополита Антима, а пре митрополита Генадија.[152]

ЈОВАН

епископ скопски

1217 – 1220.

Јован је био на положају скопског епископа од 1217. године и остао је у Скопљу у време добијања аутокефалности Српске православне цркве 1219. године. По њему је архиепископ Димитрије Хоматијан послао свој протест светоме Сави поводом проглашења самосталности Српске цркве и Савиног посвећења у чин архиепископа.[153]

ЈОВАН I

епископ призренски

XII век

Епископ призренски Јован I помиње се у Пљеваљском синодику православља као први на листи призренских епископа.[156] Писао је коментаре на беседе св. Јована Златоуста.

ЈОВАН I

епископ дабарски

XIII век

У Пљеваљском синодику православља се као наследник епископа Николе помиње Јован I, као пети по реду епископ дабарски.[155] О њему се ништа друго не зна.

ЈОВАН II

епископ дабарски

после 1286.

Епископ Јован II помиње после 1286. године, а из Пљеваљског синодика православља види се да је био непосредни наследник епископа Исаије.[157]

ЈОВАН

епископ зетски

после 1279 – 1304.

Није познато ко је наследио епископа зетског Јевстатија, који је 1279. године постао српски архиепископ. Следећи познати нам зетски епископ је Јован, који се помиње у попису српских архијереја у фалсфикатима за хрусијски пирг.[154] Међутим, није познато када је постао зетски епископ.

ЈОВАН III

епископ дабарски

после 1286 – 1292.

У Пљеваљском синодику православља на деветом месту, иза Јована II, налази[158] се име епископа дабарског Јована III, о коме сем имена ништа друго не знамо.

ЈОВАН

епископ липљански

XIII век

Епископ Јован помиње се у Пљеваљском синодику православља као „епископ плански“.[159] Миодраг Пурковић је приметио да Плана, трг у ком су Дубровчани имали своју колонију, није никада имала „трагова да би се тамо у том крају помињао епископ“.[160] С правом је помињао да то место у Пљеваљском требнику треба схватити као „липљански“[161].

JOВАН II

епископ призренски

XIII век

У Српском синодику православља из 1286–1292. године даје се низ призренских епископа, а он се завршава Јованом II, чији је лик насликан „на северном делу западног зида спољне припрате цркве Богородице љевишке у Призрену.[162]

JOВАН

епископ хвостански

1301 – 1303.

Помиње се почетком четрнаестог века у актима за хиландарски пирг Прусију.[163]

JOВАН IV

епископ дабарски

1301 – 1217.

Епископ Јован IV дошао је за дабарског епископа после епископа Исаије II и заузимао је ову катедру и 1317. године.[164]

JOВАН

епископ хумски

1305 – пре 1317.

У хрисовуљи краља Милутина, којом су потврђени дарови краљице Јелене римокатоличком манастиру Свете богородице ратачке код Бара, између 1305–1306. године помиње се епископ хумски Јован.[165] Том приликом су у Котору били краљ Милутин, епископи Михаило II зетски, хумски Јован, барски надбискуп Марин и которски бискуп Думоња.

Епископ Јован је „имао сукоб са корчуланским латинским епископом Иваном Крушићем, који је истицао своја нека права над Стоном и Стонским Ратом, и да је у томе сукобу овај корчулански епископ подлегао услијед енергичног посредовања у томе тадашњег српског архијепископа Јевстатија код српскога краља“.[166]

JOВАН

епископ мачвански

1317.

У време српске управе у Београду, у периоду од 1284. до 1319. године, у овом граду резидирала су два српска епископа.Првом епископу, кога помиње папа Никола у лето 1290, не знамо име, а други се помиње у потврди архиепископа српског Никодима 1317. године.[167] Он је епископ мачвански (или мачевски?) Јован. Седиште му је, вероватно, било у Дебрцу, престоници српског краља Драгутина.

ЈОВАН I

митрополит скопски

пре 1346 – 1349.

Када се цар Душан 1346. године прогласио за цара, Српска архиепископија у Пећи проглашена је патријаршијом, а Скопска епархија постала је „првопрестолна митрополија". На катедри Скопске митрополије тада се затекао епископ Јован, који је постао првим „првопрестолним мирополитом", са седиштем у манастиру Пресвете Богородице Тројеручице у Скопљу.

Митрополит Јован нам је познат и по једној плаштаници која се чува у манастиру Хиландару. Њу је митрополит Јован даровао „својој резиденцији Пресв. Богородици Тројеручици [у Скопљу], а када је ова 1392. године до темеља разорена од Турака, склоњена је у Хиландар".[168]

ЈОВАН

епископ злетовски

1347 – пре 1353.

Приликом уздизања Српске цркве на степен патријаршије, 1346. године, манастир Светога архистратига Михаила у Леснову, задужбина деспота Јована, уздигнут је „од игуманије на епископство".

Први познати нам епископ је Јован, чији је портрет насликан 1349. године у припрати манастира Леснова, као старац беле браде и прорећене кратке косе"[169]

Епископ Јован се није дуго задржао на катедри злетовских епископа, јер се већ 1353. године помиње други епископ.

ЈОВАН

митрополит топлички

1381 – 1389.

Митрополит топлички Јован помиње се у запису на крсту браће Стефана и Лазара Мусића. Крст су поклонили својој задужбини, храму Ваведења у Новој Павлици „по представљењу монахиње Теодосије".[170]

Илариону Руварцу није било јасно зашто се митрополит Јован помиње заједно са Мусићима.[171] Решење је врло једноставно. Јован је био син потоње монахиње Теодосије, а брат Стефана и Лазара Мусића. Иначе, зашто би један митрополит прилагао крст за покој душе једне монахиње.

ЈОВАН II

митрополит [скопски]

1389.

Помиње се без титуле у натпису више проскомидије у манастиру Светога Андрије на реци Тресци код Скопља 1389. године, заједно са монахом Григоријем „писавших зде".[172]

Вероватно се ради о митрополиту скопском који се бавио и сликарством.

ЈОВАН III (Иванко)

митрополит скопски

после 11. јануара 1428.

У поменику манастира Матке после митрополита скопског Матеја помиње се митрополит Јован (Иванко), а такође и „у опширном пописном дефтеру бр. 443 из 1467/8. године. У попису вакуфа Исхак-бега, међу становницима села Бањана наведен је и 'Иванко Пискуп'."[173]

ЈОВАН

архиепископ српски

1506 – 1508/9.

Ариепископ Јован је придржавао престо светога Саве од 1506. до 1508/9. године.

За његово време је „многогрешни диак „Владислав преписао 1508. године Житије светога Саве,[174] а свештеномонах Марко је у Требињу, у суботу светога и праведнога Лазара 1509. године, завршио преписивање октоиха.[175]

ЈОВАН

митрополит херцеговачко-захумски

1508 – 1513

Митрополит Јован заузимао је катедру херцеговачко-захумских архијереја између 1508 и 1513 године.

ЈОВАН IV

митрополит скопски

XVI век

У Милешевском поменику с почетка XVI века помиње се бивши митрополит скопски Јован, а у Шишевском поменику као последњи у низу скопских архијереја.[176]

ЈОВАН

патријарх пећки

1592 – 1614.

Од обнове Пећке патијаршије, 1557, па „до доласка на пећки трон патријарха Јована 1592, српски народ и црква у знатној мери су се средили и духовно преобразили, па су с више поверења у сопствене снаге могли очекивати нова невољна времена."[177]

У време доласка патријарха Јована на пећки трон српски народ је „започео борбу ширих размера против турског господства"[178]. Наследивши патријарха Филипа, 1592. добија султанов берат и отпочиње рад на црквеном и политичком плану.

„О патријарху Јовану, личности изванредно динамичној и интересантној, зна се много мање него што би се претпостављало. По његовом презимену *Кантул* претпостављају да је био влашког порекла, али се зна да је био сав у идејама српске средњовековне државе."[179]

Да су почетни кораци патријарха Јована били добри сведоче записи са више страна који за њега кажу „тогда же прѣстоломь пекскимь добрѣ правещѧ кѵрь Їоан'нѫ".[180]

И поред свих потешкоћа за време патријарха Јована сачувана је организација Пећке патријаршије, попуњаване су упражњене епархије избором и хиротонијом нових епископа и одржавани црквени сабори у Пећи.

За његово време преписиване су богослужбене и друге књиге. Сви су изгледи да је преписивање подстицао сам патријарх, који је књиге поклањао Великој цркви у Пећи[181] и манастиру Хиландару.[192]

Његовим трудом и настојањем обнови се храм у Пећи[183] и живописани су храмови манастира Свете Тројице[184] у Пљевљима и Хопова.[185]

Приликом његових канонских посета Румска курија му је преко својих представника чинила велике сметње уопште, а нарочито у своме раду на унији православних Срба у Паштровићима. У случају успеха, унија би захватила и Црну Гору. „Од Црне Горе до Пећи, средишта православља, тако рећи, само је један корак, те би се тако могли с успехом наставити ранији разговори с пећским патријархом Јованом."[116]

ЈОВАН, ПАТРИЈАРХ ПЕЋКИ

За све време свога архипастирског рада патријарх Јован, напустивши политику патријарха Макарија, био је „активан учесник у акцији западних држава за ослобођење балканских народа од Турака. Занет идеалом те борбе патријарх Јован је напустио политику наслона на Турке иако је Турска у то време била у снажном замаху надирања према северу и према западу".[187]

Папа Климент VIII (1592–1605) покушао је да образује хришћански савез у који би ушли и шпански краљ Филип III (1598–1621), аустријски надвојвода Фердинанд и савојски херцег Карло Емануило I. У исто време патријарх Јован је преко никшићког војводе Грдана спремао устанак у Херцеговини, „али од свих тих планова не би ништа. Наш је народ, у истину, вољан био да се диже против Турака, али западњаци, донекле и они авантуристи, желели су да се са што мање трошка и жртава дочепају нових земаља и кметова-радника, док су папе из тога покрета гледале да извуку што више користи за снажење папске моћи и Римокатоличке цркве."[188]

Будући да је цела ова акција пропала, „патријарху Јовану је било суђено да се горко разочара у све своје наде, које је везивао за запад".[189] Иначе, патријарх Јован је био наш једини патријарх који није имао везе са Русијом.[190]

За време патријарха Јована Српска православна црква је доживела један од најтежих својих удараца. Наиме, Синан-паша је наредио да се у априлу 1594. године на Врачару спале мошти светога Саве, које се везује за устанке против Турака у Банату и Херцеговини. После ових догађаја нагло је ојачан притисак на Српску цркву и српски народ.

Патријарх Јован је обешен у Цариграду 14. октобра 1613. и сахрањен код Јени-капије.[191]

ЈОВАН

митрополит

XVI–XVII век

На зиду припрате манастира Грачанице помиње се кир Јован, али се његова титула не помиње.[192]

ЈОВАН

митрополит херцеговачки

1675 – 1676.

Митрополит Јован помиње се у времену између 1675. и 1676. године. Као митрополит херцеговачки резидирао је у манастиру Милешеви.[193] Њега Јован Радонић назива „загонетним“[194] јер се о њему, изузев преговора са Римом, врло мало зна.

ЈОВАН

епископ јано́вски

пре 1687.

Епископ Јован јановски (јеновски или јенопољски) хиротонисан је за епископа пре 1687. године, када се повукао из своје епархије и живео до 1694. године у манастиру Папрађи.[195]

Епископ Јован дошао је 31. јула 1688. године у Севск на путу за Москву, ради скупљања милостиње за манастир Папрађу.[196]

ЈОВАН

митрополит рашки

1688.

Митрополит рашки Јован помиње се 1688. године.[197] Пре избора за митрополита рашког био је парохијски свештеник у Сарајеву.

ЈОВАН

митрополит петрушки

XVII век

Митрополит петрушки Јован помиње се у сопоћанском поменику у првим деценијама седамнаестог века, „с тим што је Јован сменио Герасима на епископској столици“.[198]

ЈОВАН

митрополит

1747.

На зиду у манастиру Картину забележено је да је дошао 1747. године Јован најсветији „от Јеленово“.[199]

ЈОВАН (Ђорђевић)

митрополит карловачки

1769 – 1773.

Митрополит Јован (Ђорђевић или Георгијевић) неславно је ушао у нашу црквену и културну историју, јер о њему архимандрит Јован (Рајић) није нашао ниједну лепу реч, а онда су се на њега угледали Доситеј Обрадовић, Гаврило Витковић и многи други све до наших дана. Оптуживали су га да је без школе, да не зна добро ни читати, а још мање разумети, да нема гимназије, филозофије ни богословије. Ковиљски архимандрит Јован је, иако сјајан богослов и историчар, био стално у сукобу са својом околином и са црквеним властима нижим и вишим. „Ненадовића Рајић није марио, Ђорђевића и Видака дубоко је мрзео. Путнику је бар некад и понекад био одан, а према Стратимировићу је био у заштитничко-учитељском и пријатељском ставу...[200] Тако је створен неверан лик митрополита Јована. „Два брата Руварца, Илариона и Димитрије, много су се намучили док су доказали колико су Рајићеве тврдње о митрополиту Јовану Ђорђевићу нетачне. Рајићева освета успомени митрополитовој много је више њему нашкодила неголи ономе коме је била намењена. Нимало усамљен случај.“[201]

Митрополит Јован рођен је у Карловцима. Још као дете доспео је у манастир Дечане и био ђак, ђакон и архиђакон патријарха Арсенија IV. Као архиђакон био је у пратњи патријарховој приликом његове посете митрополиту ђустендилском Јефрему (Станковићу),[202] а такође и приликом посете ове двојице црквених великодостојника лесновском манастиру.[203] Приликом патријархове посете манастиру на реци Тресци,[204] поред митрополита скопског Кирила у пратњи се налазио и архиђакон Јован. Све ово говори да је био врло близак патријарху Арсенију IV и да није био без способности. Из једног сачуваног снимка музичког рукописа, грчког и српског, који је изгорео 6. априла 1941. у Београду, на коме се налазе стихови архиђакона Јована писани на српскословенском, дâ се закључити да је он био образован човек. Ти његови стихови „занимљиви су највише по томе што су међу последњима који су данас познати на српскословенском“.[205] У години писања ових стихова, 1735, архиђакон Јован је први пут посетио манастир Грачаницу, што је учинио и 1736. године урезавши „своје име на зид спољашњег нартекса“.[206]

У време друге сеобе Срба архиђакон Јован се придружио патријарху Арсенију IV и нашао му се при руци у свом родном месту. Идуће, 1738. године, архиђакон Јован учествовао је у ликвидирању руских школа у Карловцима.

Када се упразнила Темишварска епархија, патријарх Арсеније IV покушао је да свога архиђакона Јована именује за епископа темишварског, али у томе није успео јер је на патријарха вршен притисак да се за епископа постави Симеон Христијан, кога Димитрије Руварац назива пробисветом. Међутим, „наш лаковерни народ што-но реч на рукама га је носио, и мољакао да му се даде епархија“.[207]

Када су хрватски сталежи поднели предлог на сабору у Пожуну да се у Хрватској и Славонији укину све православне епархије, а православни верници потчине унијатском епископу, српски народни прваци су 12. септембра 1742. изабрали народне депутирце међу којима су, поред осталих, били епископ Павле (Ненадовић) и архиђакон Јован (Ђорђевић). Његов задатак је био да затраже да се потврде све привилегије које је српски народ добио и да се прогласе у свима хрватским жупанијама.

На Богојављење 1746. године патријарх Арсеније IV рукоположио је архиђакона Јована у чин презвитера и произвео га у чин архимандрита. Будући да је био вешт дипломата, што се видело приликом његовог боравка у Бечу, где је заступао интересе Српске цркве, патријарх Арсеније IV послао га је у манастир Дечане. Као дечански архимандрит и патријархов егзарх финансирао је 1746. Жефаровићев ба-

ЈОВАН (Ъоръевић)

крорез Кнез Лазар, а такође и Сремске светитеље. Његовим заузимањем патријарх Арсеније IV издао је бакрорез Цар Урош.

На Велику Госпојину 1746. године патријарх Арсеније IV заједно са митрополитом београдским Софронијем и епископом бачким Висарионом (Павловићем) хиротонисао је у Саборној карловачкој цркви архимандрита Јована за епископа осечко-пољског. На овом положају је остао три године, али се углавном задржавао у Срему, о чему нам сведоче бројни подаци о чинодејствима, монашењима и рукоположењима која је извршио помажући и на тај начин патријарху.

Када се упразнила Епархија карансебешко-вршачка, епископ Јован је премештен у Карансебеш 1749. године. После извесног времена преместио је седиште у Вршац, где је подигао велелепни владичански двор са придворним храмом у коме је вредни иконостас које је исликао његов дворски сликар Никола Нешковић.

Епископ Јован спада у ред највећих приложника цркава и манастира. Његовим заузимањем, пре свега, подигнути су многи храмови и снабдевени црквеним стварима уметничке вредности и израде. Тако је на његов захтев Никола Нешковић обновио икону светих српских деспота у манастиру Крушедолу, коме је поклонио и једну нову икону истога садржаја. Његовим трошком и старањем довршени су везови покрова за кивоте св. Стефана Дечанског и св. цара Уроша.

После смрти митрополита Павла (Ненадовића) изабран је на Карловачком народно-црквеном сабору, као владин кандидат, за митрополита епископ Јован 7. септембра 1769.године. Истога месеца, пре него што је од царице Марије Терезије потврђен, царица је затражила од новог митрополита да покаже своју благодарност на тај начин што ће се известан број заповедних празника укинути. Крајем године Синод је разрешио 56, празника од којих је 27 било руских. Укидање празника је пропраћено великим негодовањем, које је код римокатолика, чији су празници такође укинути, било још веће. После свега овога у Бечу је 1771. штампан српски календар. У овом календару наведено је тринаест празника светим Србима. Они су ушли у календар на заузимање митрополита Јована који је био велики поштовалац и пропагатор слављења успомена светих Срба. У овом месецослову објављена је и општа стихира српским светитељима коју је написао митрополит Јован. Захваљујући Србљаку који је изишао из штампе 1761. у Римнику у Малој Влашкој, који је приредио за штампу епископ арадски Синесије (Живановић), успео је митрополит Јован да поменуте свете унесе у месецослов и на тај начин осигура њихово слављење у српском народу.

Због Срба светаца у Зборнику молитава митрополита Јована побунили су се унијати те је у Бечу 1773. сазван синод унијатских епископа из Хрватске, Угарске и Ердеља. Резултат овога синода је одлука царице којом се тражило укидање календара из 1771, с тим што би се број православних празника, као и унијатских, свео на шеснаест. Међутим, митрополит Јован ово друго укидање празника није доживео.

После свог овећег Зборника молитава, митрополит Јован је сачинио кратак извод молитава из поменутог Зборника и наменио га војницима православне вере, а потом и свима верницима српске и румунске народности. Све је то штампао о свом трошку и после Божића 1771. разаслао епархијским епископима да их као његов дар поделе војницима који знају читати, а не могу учествовати у православном богослужењу будући да су удаљени од православних храмова.

„Молитвеник за старе ослабела вида Јована Георгијевића код Срба је сасвим особена и изузетна књига. Њено особено место одређено је већ њеном несвакидашњом наменом... тај *Молитвеник* је осам пута већи од других, уобичајених молитвеника. Књига је, затим штампана веома крупним словима, таквим каквим су штампана само престолна јеванђеља. *Молитвеник* је био тако приређен да је доиста могао служити старим особама ослабела вида".[208]

Будући везан за манастир Дечане, митрополит Јован је послао овом манастиру своје рукописне књиге *Параклис* и *Канон молебни Стефану Дечанском* које говоре „да је иза њих стојао сентименталан човек".[209]

Као љубитељ књиге, митрополит Јован их је писао, штампао и поклањао црквама, манастирима и верницима.

Из записа се сазнаје само за мањи део књига које је поклонио и на тај начин неговао традицију поклањања књига у српској цркви. Тако је поклонио престона јеванђеља храму Вазнесења Господњег у Руми, Успенском храму у Вршцу и царској лаври у Дечанима; Србљак храмовима манастира Месића и Горњег Ковија; Пасхалну службу храму у Баноштру и Николајевским храмовима у Иригу и Шуљму; цео круг црквених књига придворном храму у Вршцу, Цветни триод манастиру Средишту, дванаест минеја, Службеник и Пентикостар у Дечанима. Поред књига, митрополит Јован је поклонио придворном храму у Вршцу часну трпезу, а такође и двоструку икону на којој је изображено Рођење и Богојављење. Сребрна кандила поклонио је манастирима Хопову и Јаску, сасуд за свето миро многим банатским црквама.

Проучавању ове заслужне личности која је осуђивана и хваљена, али још увек недовољно проучена, доприноси и мишљење Вељка Петровића који је добро приметио да „нарочито средином осамнаестог века Јован Ђорђевић и Павле Ненадовић шаљу по десетине младих људи да уче филозофију, права и уметност".[210] Његовом заслугом је и Никола Нешковић „постао добар уметник и угледан грађанин града Вршца".[211]

С правом је примећено да „када би се у испитивању животописа овог црквеног великодостојника ослонило искључиво на мишљење и сведочанства многих савременика, добила би се поражавајућа слика о Георгијевићу као незналици и каријеристи... Ни тридесет година његовог деловања на највишим црквеним положајима нису изменили негативан став и неповерење савременика о њему. Међутим, материјални подаци о настојањима и активностима Георгијевићевим дају лик умногоме друкчији од оног каквог су га видели људи његовог времена."[212]

Митрополит Јован је био човек учен и храбар, окретан и свестан како је доспео на највиши положај у Карловачкој митрополији, а њој и српском народу послужио је часно, водећи рачуна да ће га српска историја, до које му је толико стало, поставити на право место, а о њу се није огрешио.

Митрополит Јован је посебну љубав гајио према српској књизи . „По томе шта је радио и колико је учинио за српску књигу, Јован Георгијевић заузима истакнуто место и сасвим изузетно место међу карловачким митрополитима и патријарсима. Нема карловачких митрополита и патријараха, и оних за које се држи да су били веома образовани, који су толико учинили за српску књигу. Иларион Руварац је то добро приметио и, с разлогом, високо ценио. Нико више од њега није учинио да српску књигу усмери националним интересима. При свему томе, и његове књиге биле су добро бележене у Бечу, са којим, додуше, чини се, никада није ни долазио у сукоб."[213]

У митрополиту Јовану „треба видети човека који је служио свему што припада његовом народу. Чини се да је у томе био чак веома искључив. Држао је само до српских светитеља. Знао је само за српску историју. Држао се само српских градова, насеља и манастира. То није могло остати непримећено оним савременицима који су бринули о политици Аустрије, па и аустријских Срба."[214]

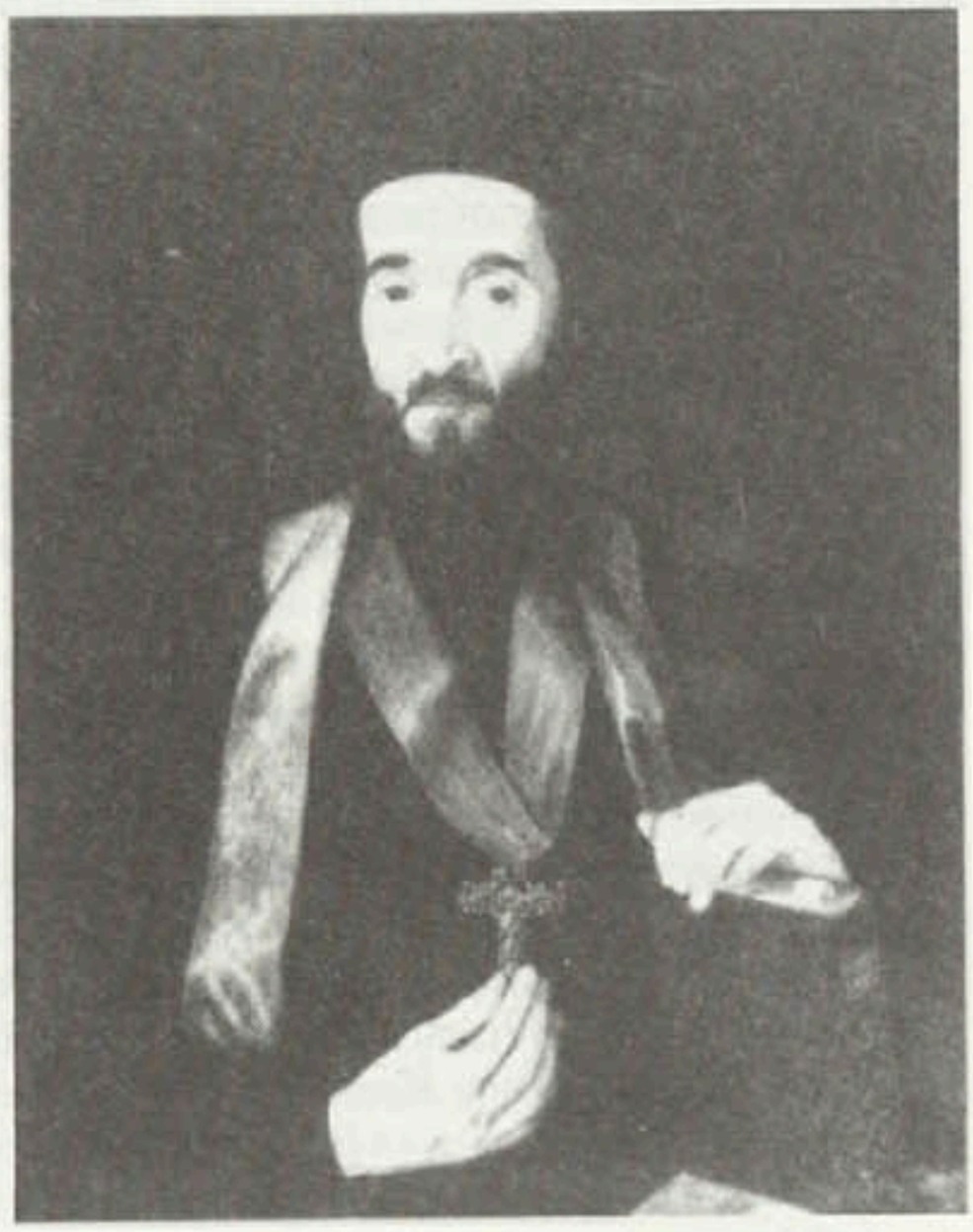
Умро је 23. маја 1773. у Карловцима, а сахрањен је у манастиру Крушедолу.

ЈОВАН (Јовановић)

епископ бачки

1786 – 1805.

Епископ Јован је рођен у Карловцима 1732. године, где је завршио основну и средњу школу. За време школовања био је питомац епископа темишварског Викентија (Јовановића Видака), потоњег митрополита карловачког. Пошто је примио монашки чин у манастиру Бездину, произведен је у чин протођакона. Још за живота игумана хоповског Василија (Недељковића) архимандрит Јован је постављен за настојатеља манастира Хопова. Тако је у Хопову био, у исто време, игуман и архимандрит, а што је био јединствен случај у Карловачкој митрополији. На синодској седници у Темишвару, 2. новембра 1873, изабран је за епископа горњокарловачког и убрзо посвећен у Карловцима од стране митрополита Мојсија (Путника). За време своје краткотрајне управе Горњокарловачком епархијом, којом се није ни у чему прославио, подигао је средствима епископа Данила (Јакшића) нови епископски двор у Плашком. Државним рескриптом од 14. јуна 1786. је, мимо знања архијерејског синода, премештен за епископа бачког.

ЈОВАН (Јовановић)

Епископ Јован, уз сагласност цара Јосифа, ишао је у Србију да диже народ против Турака и старао се око српске емиграције у Аустрији. Његова је главна жеља била „ослобођење Срба и васкрс српске славе, а о средствима за ту сврху нису ни много сталоженији радници од њега имали јаснију представу него он. Њему су сва средства била добра за која је мислио да воде циљу. Много их је налазио, јер их није пробирао".[214] Први тучани топ је даровао Карађорђу, а исти је излио у Тополи Јован, земунски ковач.

Обилазећи епархију, умро је 12. априла 1805. у Сомбору и сахрањен у сомборском Светођурђевском храму.

Др ЈОВАН (Илић)

епископ нишки

1933 – 1975.

Епископ Јован (у свету др Јордан Илић) рођен је у Дојкинцима 27. децембра 1883. године од родитеља Маре и Апостола Илића. Основну школу завршио је у родном месту, а гимназију у Пироту. После четвороразредне гимназије завршио је богословију у Београду 1902. године. По завршетку богословије био је осам година учитељ у Завоју, Дојкинцима, Каменици и Рсовцима. У чин ђакона 25. априла 1911, а у чин презвитера 27. априла исте године рукоположио га је епископ нишки Доментијан и поставио га за пароха у Рсовцима. Као парох рсовачки одлази на студије

у Швајцарску 1913, и завршава Старокатолички богословски факултет у Берну. За време Првог светског рада свештеник Јордан Илић васпитава у Нојшателу избеглу српску децу, а после рата враћа се на своју парохију. Докторирао је у Берну 1921. године, а потом постављен прво за референта Светог архијерејског синода, а потом за секретара. На овом положају остао је све до 5. децембра 1925, када је изабран за епископа захумско-херцеговачког.

Протојереј Јордан Илић замонашен је у манастиру Раковици добивши име Јован. Хиротонију протосинђела Јована извршио је 21. марта 1926. године у Саборној београдској цркви патријарх српски Димитрије са епископима бачким Иринејем и рашко-призренским Михаилом. За време његовог управљања овом епархијом издата је *Споменица епархије захумско-херцеговачке*.

ЈОВАН (Илић)

После смрти епископа браничевског Митрофана епископ Јован изабран је за епископа браничевског 1931. године, где је провео две године. У Браничеву је владика Јован спровео црквену организацију на основу новог црквеног Устава, покренуо *Браничевски весник*, основао Верско-добротворна старатељства и основао неколико црквених хорова. За његово време довршено је неколико нових храмова и парохијских домова и започето подизање неколико нових храмова и црквених објеката. Када је епископ нишки Доситеј изабран за митрополита новоосноване Загребачке епархије, епископ Јован је 1933. прешао у Ниш.

За време епископа Јована у Нишу је подигнут Епископски конак, живописана Саборна црква, довршен и подигнут велики број парохијских храмова, организована Верско-добротворна старатељства и посвећена је велика пажња богословским часописима који су излазили пре Другог светског рата. Своје радове епископ Јован је објављивао у разним нашим и страним богословским часописима.

Умро је у Нишу 5. фебруара 1975. и сахрањен у нишкој Саборној цркви.

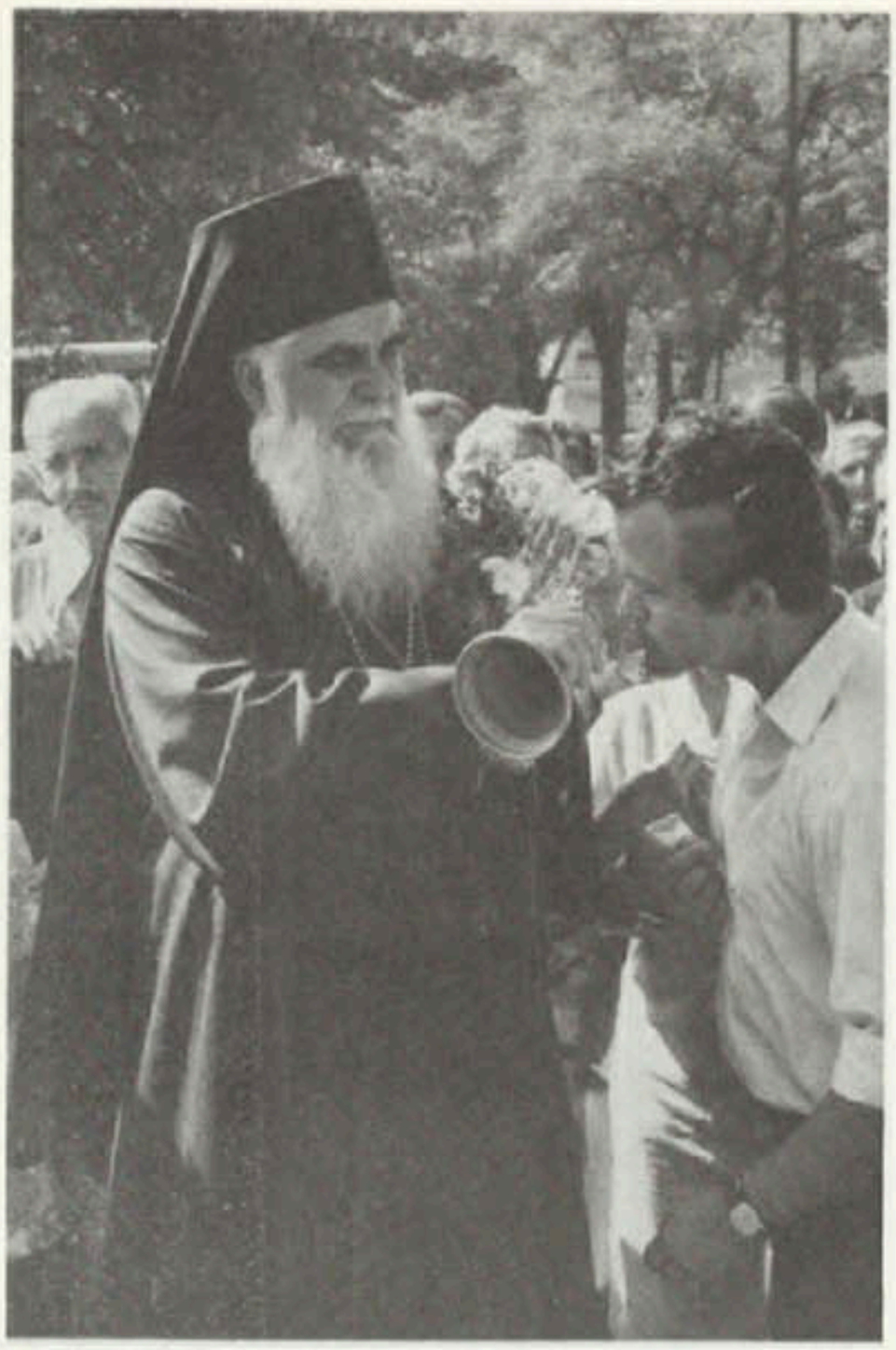
ЈОВАН (Велимировић)

епископ шабачко-ваљевски

1960 – 1989.

После смрти епископа шабачко-ваљевског др Симеона за његовог наследника изабран је архимандрит Јован (Велимировић). Рођен је 3. јуна 1912. у селу Лелићу код Ваљева од оца Душана и мајке Пелагије. После завршене ниже гимназије уписао се у Богословију светога Јована Богослова у Битољу, а по завршетку исте на Богословски факултет у Београду. Пре избора за епископа био је професор богословије у Битољу и Београду, где је од 1952. био и ректор.

Замонашио га је архимандрит др Андреј, старешина манастира Раковице, 1952. године. Исте године га је патријарх српски Викентије рукоположио у чин јерођакона 26. фебруара, и јеромонаха, на Цвети, и произвео у чин архимандрита. Хиротонисан

ЈОВАН (Велимировић)

је за епископа шабачко-ваљевског 7. августа 1960. у Саборној цркви у Сремским Карловцима.

Као дугогодишњи професор богословије извео је на пут многе богословске генерације, а као историчар развијао је код својих ученика љубав према овом предмету и према Српској цркви. Из те области дао је неколико запажених чланака.

У својој епархији успоставио је путем честих канонских посета тесну везу са свештенством и паством.

Умро је 28. марта 1989. у Шапцу, а сахрањен у задужбини породице Велимировић у селу Лелић.

ЈОСИФ

епископ браничевски

пре 1346.

Епископ браничевски Јосиф помиње се у „загребачком рукопису Синодика православља, који је датован у последњу четвртину XIV века.[215] Претпоставља се да би епископ Јосиф могао „управљати Браничевском епархијом пре 1346. године.“[216]

ЈОСИФ

епископ

1427 – 1456.

Епископ Јосиф помиње се у једној читуљи из времена деспота Ђурђа Бранковића, али без титуле.[217]

ЈОСИФ

митрополит зетски

1453.

У мају месецу 1453. године ђакон Дамјан, по жељи митрополита зетског Јосифа, преписао је Синтагму Матије Властара.[218] Тако се митрополит Јосиф побринуо „да за своју дијецезу набави један крупан правни споменик, који у своме домену на неки начин ограничава царску традицију српске династије, а потврђује византијске црквене и политичке погледе тога времена“.[219]

Превод Властареве синтагме „рађен за зетског митрополита Јосифа 1453, према томе, значајан је и за оцјену црквених и политичких односа Зете према идеји централне државне власти, а уједно и према питању византијског културног утицаја у нашој земљи“.[220]

ЈОСИФ I

митрополит скопски

пре 1468.

Први митрополит скопски после Матеја I чије нам је име познато је Јосиф, који је постао митрополит вероватно пре 1468.[221] године. Умро је 25. јула 1468. године.

ЈОСИФ II

митрополит скопски

1475.

Митрополит Јосиф помиње се у једном запису у рукопису Хлудове библиотеке у Москви као сведок да је поп Драгослав, из села Говрљева, купио за 273 аспре књигу од Дмитра Мајкова.[222]

ЈОСИФ

митрополит угарски

1532.

Међу српским епископима, као самосталним епархијским архијерејима који су узели учешћа 1532. године на Охридском сабору, помиње се и епископ угарски Јосиф.[223]

Радослав М. Грујић претпоставља да је епископ Јосиф био викарни епископ београдског митрополита за северни Банат. „Тај јенопољски српски викаријат", каже Грујић, имао је постати самосталном епархијом, чији је епископ добио наслов 'угарски' митрополит тек онда када је београдско-сремски митрополит потпао под турску власт (1521) и изгубио јурисдикцију над оним православнима који су и даље остали под угарском влашћу. Нема сумње да је тада на тог 'угарског' епископа могла бити пренесена и целокупна власт духовног архипастира над свима православнима у Угарској, те зато он тада и није носио обласно име своје епархије, јенопољски, него целе државне области, угарски. Да ли је поменути митрополит Јосиф, чији потпис као 'угарског' митрополита налазимо у записнику охридског Архијерејског сабора из 1532. био и једини са тим насловом, није познато. Поуздано је само то да је наведени документ досада једини познати спис, који једног српског православног епископа у Угарској назива тим именом."[224]

ЈОСИФ I

архиепископ хвостански

1543.

Архиепископ хвостански Јосиф познат нам је као архијереј који је 1543. године придржавао престо светога Саве у Пећи.

По његовом наређењу, а усрђем духовника Николе, повезани су тетрајеванђеље, тромесечни минеј, пролог, минеј за јули, литургија и Лествица при храму Успенија пресвете Богородице у Студеници.[225]

Епископа Илариона (Зеремског) је збуњивао овај запис јер му није било јасно „у каквој је вези с њим Јосифом манастир Студеница". Овде се, наиме, радило о манастиру Пресвете Богородице, званој Мала Студеница, у области Пећи.

Није нам познато да ли он беше архиепископ, 1530. године, који је попу Танаску дао 20 гроша.

ЈОСИФ

митрополит дабарски

пре 1575.

После смрти митрополита дабарског Никанора на катедру дабарских митрополита дошао је митрополит Јосиф.

О смрти митрополита Јосифа у манастиру Бањи, 15. маја 1575. године, сачуван је запис у псалтиру са последовањем Виценца Вуковића из 1561. године.[226]

ЈОСИФ II

митрополит хвостански

1579.

На једном аеру у манастиру Студеници хвостанској, који је извезао „грешни" Лонгин, помиње се митрополит Јосиф 1579. године.[227]

Исте године уписао се на листу 79 V Дечанске хрисовуље, али датум уписивања није навео.[228]

ЈОСИФ

митрополит пожешки

1585.

После заузимања Пожеге, односно целе Славоније од Турака 1543. године, основана је Епархија пожешка.

Најстарији помен о овој епархији сачуван је тек из 1585. године у једном Пентикостару (Лазаревцу) манастира Ремете-Ораховице, који је писан поменуте године „при свеосвештеном митрополиту пожешком кир Јосифу".[229]

ЈОСИФ III

митрополит хвостански

1597.

Последњи митрополит хвостански коме знамо име био је Јосиф III, који се помиње 1597. године.[230] Хвостанска епархија опустела је и укинута током седамнаестог века.

ЈОСИФ

епископ пожаревички

1616.

Епископ пожаревачки Јосиф 1616. помиње се у запису у рукописном служебнику манастира Шишатовца, који је преписао јеромонах Епифаније 26. априла 1616. године у Молдавији. Одатле је послат на дар епископу Јосифу, а он га даде свом манастиру у коме је пострижен за монаха.[231]

ЈОСИФ

митрополит рашки

1620 – 1629.

Митрополит Јосиф помиње се као наследник митрополита рашког Силвестра II у времену од 1620. до 1629. године.[232]

ЈОСИФ

митрополит врањски

пре 1640 – 1644.

У првој половини седамнаестог века Ћустендилска епархија звала се Сарандапорска по сарандапорском односно осоговском манастиру Светога Јоакима.

Из тога времена познат нам је митрополит Јосиф, који је 1640. године ишао у Русију. О његовом доласку у Путиваљ известио је Москву путиваљски војвода, да је „долазио до Путивља из серпскије земље сарандапора манастира митрополит Јосиф са пратњом, и пошто је добио помоћ враћен је натраг.“[233]

Године 1644. митрополит Јосиф прешао је на катедру Митрополије врањске.

ЈОСИФ

епископ хоповски

пре 1641.

Један од четворице епископа који се помињу у манастиру Хопову, можда као викарни епископи београдско-сремских мирополита био је и Јосиф.

У једној књизи која је некада припадала библиотеци манастира Хопова, а данас се налази у манастиру Хиландару, сачуван је запис да се 3. септембра 1641. године упокојио „добри поп Филотеј“ и да су га сахранили „пред светом црквом код владике Јосифа“.[234]

Свети ЈОСИФ (Фуско)

митрополит темишварски

1643... 1648 – 1656.

Свети Јосиф Нови, митрополит темишварски, рођен је у српској породици Фуско у Дубровнику. Књизи се учио у Охриду. Након монашења у Светој Гори био је старешина манастира Светога Стефана у Андријанополису.

После смрти митрополита темишварског Исаије, 1643. године Јосиф је посвећен и постављен за темишварског митрополита „на основу арза монаха Пајсија, патријарха области Пећи, и сходно узвишеном ферману".[235]

Пешкеш у износу од 3.600 акчи митрополит Јосиф је платио 24. новембра 1643. године.[236] Можда је долазак Дубровчанина Јосифа Фускоа у Темишвар за митрополита резултат веза између Дубровника и Темишвара, о чему сведочи и један документ из 1641.[237] године. Митрополит Јосиф је носио и титулу „влашкоземски".

Односи између патријарха Пајсија и митрополита Јосифа нису били добри, јер само две недеље после добијања берата Темишварске митрополије „опет на основу предлога патријарха Пајсија– исти берат издат је неком Теодору. Митрополит Јосиф није лако уступио раније добијену владичанску столицу, те је у септембру 1644. године, на предлог патријарха Пајсија, берат дат Севастијану. Годину дана касније Јосифу је пошло за руком да истисне Севастијана и, по други или трећи пут, добије берат Темишварске митрополије. Био је поново свргнут у јулу 1647. године, кад је поново постављен Севастијан. Тек после Севастијанове смрти, у септембру 1648. године патријарх Гаврило предложио је Јосифа за темишварског митрополита. Узрок његовој озлојеђености на патријарха Пајсија, и његов покушај да се 1645. године наметне за патријарха остали су непознати."[238]

Добро је приметила Радмила Тричковић да је ово „непобитан знак о тешком раздору унутар српске црквене јерархије у наведеној години, за коју су два митрополита нудила Порти кесим, тражећи за узврат патријаршијски берат".[239]

Митрополит влашкоземски Јосиф помиње се у једном запису 1652. године у вези са Прологом који је за десет гроша продао студеничком јеромонаху Ананији у манастиру Војловици.[240]

Иларион Зеремски је у манастиру Светога Ђурђа пронашао књиге које су некада биле својина српскога манастира Партоша са записима из седамнаестог века. „Такав је запис на богослужбеној књизи Чиновник (архијерејскога служења) митрополита темишварскога Јосифа из 1655. Рукопис је српскохрватске редакције, а написан је 1529. Похрањен је у библиотеци манастира Св. Ђурђа под бр. 19. Запис гласи: „Сїѧ книга митро(п)олита кѵ(р) Їѡсифа темишварскога въ лѣто а.х.н.е. (даље је писано другом руком) котори ѡставилъ самоволно Епархїю свою й вселилсѧ во вѣчнїй покóи идѣже с(ъѧ)тїй почиваютъ."[241]

Упокојио се у манастиру Партошу 15. септембра 1656. године и сахрањен је испод олтара манастирске цркве. Тридесет година доцније, 1686, већ је називан светитељем. Канонизован је од стране Српске и Румунске православне цркве и слави се 15/28. септембра.

ЈОСИФ

митрополит прилепски

1652 – 1657.

Помен на митрополита прилепског сачуван је захваљујући исликавању икона манастира Трескавца, које је обављено за време његовог архипастирствовања 1652.[242] и 1657. године.[243]

ЈОСИФ

владика

1655.

Владика Јосиф помиње се у једном запису, вероватно монаха Максима, који је владици, који се помиње без титуле, дао зајам.[244]

ЈОСИФ

митрополит велески

1670.

Митрополит велески Јосиф помиње се само 1670. године поводом завршетка радова на храму светога пророка и крститеља Јована, зван Отрјешич, који сазда и живописа „сь своею спенз боголюбиваго епископа кирь Иѡсифь ве(ле)шкого“.[245]

ЈОСИФ

митрополит мухачки

пре 1690.

У Крушедолском поменику заједно са епископом будимским Кирилом, пре Велике сеобе помиње се митрополит мухачки Јосиф. Једино се зна да је био митрополит „за време Турске пре прелаза патријарха Црнојевића“.[246]

ЈОСИФ (Будаи)

митрополит темишварски

1688 – 1690.

Митрополит темишварски Јосиф II родом је из познате српске породице Будаи у Коморану. Митрополит Јосиф био је тесно везан са манастирима Бањом код Прибоја и бањским метохом манастиром Вувцем, на Увцу, што би могло да значи да је био постријжник једнога од ова два манастира.

Овај темишварски митрополит познат нам је и као велики приложник манастира. Манастиру Бањи поклонио је око 1692. године чувено Силоаново јеванђеље, које је откупио „ са неподобног места“[247] оправио га и оковао сребром, 1693. године, велелепни сребрни крст,[248] а манастиру Вувцу 7200 године(од септембра 1691. до августа 1692. године) беседе светога Јована Златоустога.[249]

Митрополит Јосиф је вероватно пре Велике сеобе избегао из своје епархије и настанио се у свом постригу, манастиру Бањи.

ЈОСИФ

митрополит арильски и моравски

1727 – 1730.

Митрополит Јосиф се јавља наследником митрополита Исаије. Посетио је 1729. године манастир Жичу,[250] која је запустела, а идуће године, 1730, заједно са братијом оправио јој кров.[251]

ЈОСИФ

митрополит

1733.

Митрополит Јосиф помиње се у једном запису у старој штампаној књизи у сарајевској Старој цркви, али без титуле.[252]

ЈОСИФ (Стојановић)

епископ горњокарловачки

1771 – 1774.

Јосиф (Стојановић) замонашен је у манастиру Раваници у Врднику. Као јеромонах припадао је придворном монаштву у Карловцима те је морао положити заклетву коју је ригорозни митрополит Викентије (Јовановић) тражио од ових монаха „који су одлазили на страну на науку".

За епископа костајничког Јосиф је посвећен на Светога Јована 20. јануара 1754. године у карловачкој Саборној цркви од митрополита Павла (Ненадовића), епископа арадског Синесија и викарног Партенија. Приликом хиротоније саслуживао је и архимандрит хиландарски Герасим. Новопосвећени епископ костајнички, зринопољски, северински и Генералата вараждинског Јосиф је већ 25. јануара исте године пошао „кроз Срем, за своју епархију".

Нови епископ није се прославио својим радом у епархији у којој је завладао неред. Митрополит Павле је био присиљен да пошаље „к њему шишатовачког архимандрита Викентија, да му помогне начинити реда у управи, а особито по манастирима, гдје је био завладао сваки неред и безаконье. Али владика просто не прими ни архимандрита ни митрополитова савјета."[253]

Због понашања епископа Јосифа, које није доликовало архијерејском чину, дошло је до укидања Епархије костајничко-зринопољске 1769. године. Две године доцније, 1771, епископ Јосиф је премештен за епископа горњокарловачког, с тим што је он и даље остао у Костајници, а за администратора епархије је именован Алексије (Гавриловић) бивши егзарх арадског епископа.

Епископ Јосиф био је присиљен да се 30. јуна 1774. године одрекне владичанства и као умировљени епископ настанио се у Осијеку. Умро је 2. марта 1775. године у Осијеку и сахрањен је у Светоуспенском осјечком храму.

ЈОСИФ (Јовановић Шакабента)

епископ вршачки

1786 – 1805.

Епископ Јосиф рођен је око 1743. године у Иригу од оца Андрије, свештеника, млађег брата патријарха Арсенија IV (Јовановића Шакабенте).

За ђакона је рукоположен 25. децембра 1758. године, на Ускрс 1760. произведен је за протођакона, а 1770. на Велики четвртак за архиђакона. Сва производства извршио је епископ односно митрополит Јован (Ђорђевић). За презвитера га је рукоположио, а потом произвео у чин протосинђела 1774. године митрополит Викентије (Јовановић) Видак). Исте године 19. октобра, замонашен је у дворском манастиру Раковцу од епископа темишварског Мојсија (Путника), а у присуству двојице архијереја: вршачког Викентија (Поповића) и горњокарловачког Петра (Петровића). Првога новембра исте године митрополит га је произвео у чин архимандрита.

ЈОСИФ (Јовановић Шакабента)

За епископа пакрачко-славонског и целога Ђенералитета вараждинског хиротонисао га је у Карловцима митрополит Мојсије (Путник) 31. јула 1781. године.

„Један од првих и најважнијих послова, који је нови пакрачки епископ имао да изведе, било је сузбијање уније, јер је она баш у то време почела нову и врло живу акцију у Вараждинском генералату."[254]

Приликом своје посете парохијама у Вараждинском генералитету 1782. године епископ Јосиф је све преварене Србе примио натраг у православље и „предузео је енергичне кораке да се свима унијатима, који се кају, дозволи повратак у православље. Сада је наступило велико гоњење свих који су изјавили да се враћају у православље и почетком 1783. год. биле су их пуне тамнице, нарочито у Беловару."[255]

За непуне три године епископ Јосиф је у Славонији заорао дубоку бразду. Од свештенства је тражио „да поучавају свој народ у истинама вере и морала"[256] и посебну пажњу је посветио тајни исповести те је духовницима дао посебна упутства. С обзиром на већи број капелана у епархији, регулисао је односе између парохијских свештеника и капелана. Плодан рад је прекинут премештајем епископа Јосифа у Бачку где се задржао две године (1784-1786).

Своје организаторске способности епископ Јосиф показао је и у Вршачкој епархији и много шире. У Вршцу је основао нижу гимназију и поред ње интернат. Обновио је манастир Месић, који је био порушен од Турака, а Вршцу је издејствовао статут слободног краљевског града.

Као учесник Темишварског сабора 1790. године борио се за успостављање Српске војводине.

Умро је у Вршцу 31. децембра 1805. године и сахрањен у Саборној светониколајевској цркви у Вршцу.

ЈОСИФ

митрополит моравски

1782.

Митрополит Јосиф помиње се 1782. године у вези са постављењем попа Вукашина Арсенијевића.[257]

257

ЈОСИФ

митрополит херцеговачки

1817 – 1835; 1848 – 1854.

Године 1817. за митрополита херцеговачког изабран је епископ кратовски Јосиф, сестрић босанског митрополита Калиника.

За његово време сагрђене су ћелије у манастиру Довољи 1833. године.[258]

На позив Цариградске патријаршије митрополит Јосиф је 1834. године позван у Цариград, одакле се није ни вратио у Мостар „за нѣгов8 гордостъ".[259] Међутим, он је и даље носио титулу херцеговачког митрополита и у том својству потписао је са осталим синодалним архијереијима листину патријарха цариградског Григорија VI, којом се митрополиту касандријском Јакову даје нова титула.[260]

Када је, пак, митрополит херцеговачки Аксентије 1848. године премештен у Велес, митрополит Јосиф је по други пут дошао у Херцеговину и остао до 1854. године. „Искуство и оскудица, коју је претурио преко главе за време заточења у Св. гори, учинили су га обазривим и доста сервилним према турским властима. Он је писао турским властодршцима у Пријепољу 14. јануара 1849. године да долази 'свенизно и слушки вам се поклонити и пољубити ваш свијетли скут и руку.' Прилике у Херцеговини, а Мостару нарочито, биле су у ово време тешке, Јосиф се није могао у њима снаћи. Да би могао доћи у Мостар, морао се задужити код Али'паше са 50.000 гроша. И поред тога био је дужан у Цариграду, а није успео да се одужи. У дубокој старости дигнут је са епархије и послат у манастир у коме је живео доста бедно, тамо је и умро."[261]

ЈОСИФ

митрополит битољски

1824.

Митрополит Јосиф помиње с у мају месецу 1824. године као потписник једне синодалне листине и посланице патријарха цариградског Антима III.[262]

ЈОСИФ (Путник)

епископ темишварски

1829 – 1830.

Јосиф Путник (у свету Јован) рођен је 1777. године у Новом Саду од родитеља Димитрија и Марије, рођене Саплонцаи од Теодори. После завршеног универзитета у Пешти уписао се у Карловачку богословију и завршио 1798. године.

По ондашњој пракси постао је ђакон у целибату при двору митрополита Стефана (Стратимировића), који је око себе окупљао учене људе. Монашки чин је примио у манастиру Крушедолу 1800. године. Као поверљива личност по налогу митрополита Стефана (Стратимировића) посредовао је да се Тицанова буна у Срему оконча на миран начин.

Извесно време је предавао у Српској православној карловачкој гимназији, као трећи по реду професор, наследивши Петра (Јовановића) и Гедеона (Петровића), који су изабрани за епископе.

После смрти епископа вршачког Јосифа (Јовановића Шакабенте) (19. децембра 1805) постао је мандатар, а потом и администратор удове Епархије вршачке.

ЈОСИФ (Путник)

Као архимандрит гргетешки, постао је 16. августа 1807. администратор, а 12. јула 1808. године и епископ Пакрачке епархије. Иако је био епископ пакрачки од 1808. до 1828. године, епископ Јосиф је у Пакрацу живео свега једанаест година, јер је девет година живео у Араду, где је, као последњи српски архијереј, администрирао упражњеном Арадском епархијом.

Године 1829. епископ Јосиф је изабран за епископа темишварског. Умро је већ идуће године, 4. новембра, и сахрањен у Световазнесенском храму у Темишвару.

Епископ Јосиф је био изузетна личност. Главни циљ му је био образовање и просвећивање евештенства, јер од тога „самое народа благонравие и изображение происходит". У том циљу је отворио и обавезан интернат за ученике богословског училишта које је било одлично организовано.

ЈОСИФ

митрополит нишки

после 1821 – пре 1837.

После митрополита нишког Данила (1821), а пре митрополита Григорија (1837-1842), помиње се митрополит нишки Јосиф.[263]

ЈОСИФ (Рајачић)

патријарх српски

1848 – 1861.

Илија Рајачић (у монаштву Јосиф) рођен је у Лучанима 20. јула 1778. од оца Луке, свештеника, и мајке Василије. Основна знања добио је у немачким грађанским школама, а затим је учење наставио у Загребу, Карловцима и Сегедину, где је код пијариста завршио прву и другу годину филозофије. Студије је наставио у Бечу, где је учио латински језик, лепе уметности и више науке, али универзитетске студије није завршио. Студије је прекинуо услед ратних прилика и ступио у ђачки батаљон, 1809, када су се Французи приближили Бечу.

Пошто је прекинуо студије, ставио се на располагање своме епископу Мојсију (Миоковићу) и 10. априла 1810. примио монашки чин у манастиру Гомирју. Као гомирски свештеномонах, а касније и протосинђел, службовао је у епископском двору у Плашком. За архимандрита произведен је 20. децембра 1811. Као архимандрит гомирски и аминистратор Епархије пакрачке посвећен је 24. јуна 1829. за епископа далматинског у Саборној карловачкој цркви од митрополита карловачког Стефана (Стратимировића).

ЈОСИФ (Рајачић)

Као епископ далматински владика Јосиф је отворио у Шибенику Клирикалну школу. Када је од њега затражен извештај на који начин би се из далматинских православних цркава могле уклонити руске богослужбене књиге и колико би стајало штампање истих у Бечу или Пешти, избегао је одговор на тај начин што је за штампање дао врло високу цену у жељи да се од тога плана одустане.

До првог сукоба између епископа Јосифа и далматинске владе дошло је поводом преласка двојице свештеника у унију. Полемика се још више заоштрила када му је саопштено да је задатак владе да подстиче прелазак православних верника на унију. Епископ Јосиф био је присиљен да дигне свој глас због прозелитизма, због којег је дошло до великог узнемирења у народу и до демонстрација. Када су грађанске власти затражиле брисање из православних матичних књига оних лица која су прешла на унију, епископ Јосиф се није дао заплашити и није издао наређење парохијском свештенству за брисање тих лица у парохијским матицама. Најзад, одлуком Дворске канцеларије од 5. јула 1833. епископ Јосиф премештен је за епископа вршачког. Ова вест је обрадовала римокатолике, а растужила православне вернике.

Својим одлучним ставом у одбрани православља епископ Јосиф стекао је симпатије код митрополита Стефана (Стратимировића), чијим је заузимањем и синодално изабран за епископа вршачког.

Својим прилогом од 3.600 форинта епископ Јосиф положио је темељ гимназијском фонду у Вршцу. Врло брзо је пожелео да из Вршачке епархије пређе у Бачку епархију, али му се жеља није испунила.

Приликом избора новога митрополита у августу 1842. царском комесару је наређено да у случају да не дође до слоге у избору једнога лица, и то једногласно, саопшти Народно-црквеном сабору да ће цар именовати новога митрополита. Тако се и догодило. Први пут у историји Карловачке митрополије цар је у лицу епископа вршачког Јосифа именовао карловачког митрополита. Иако је постао митрополитом, што је толико желео, Јосиф је био незадовољан и поражен оваквим исходом. Овај преседан ће 1881. године послужити цару да именује епископа бачког Германа (Анђелића) за српског патријарха.

У време доласка митрополита Јосифа на положај поглавара Карловачке митрополије заоштравају се односи између јужних Словена и Мађара, а такође и између Мађара и Немаца у Аустроугарској царевини. Својим познатим и значајним дугим говором у Горњем дому Пожунске дијете устао је митрополит Јосиф у заштиту свога народа. Овим говором покушао је да заинтересује надлежне државне факторе за отварање свештеничког семинара, уздизање гимназија у Карловцима и Новом Саду у ранг пуних гимназија и поправљање стања у постојећим учитељским школама. Успео је само да отвори Митрополитску штампарију у Карловцима.

Када је талас револуције, који је пошао из Париза, захватио и Аустрију, дошло је до велике узнемирености и врења међу Србима у Аустријској царевини. Видећи узрујаност српског народа, митрополит Јосиф је одлучио да се прикључи народном

покрету рекавши: „Ми ћемо с народом, па шта Бог да.“ Наиме, млађи школовани људи су желели велику државу у којој би се нашли сви Срби, старија пак школована српска генерација желела је потпуну грађанску равноправност за Србе, а сељаци, притиснути кулуцима и наметима, олакшање свога стања. Митрополит Јосиф је за 1. мај 1848. сазвао претходни састанак у циљу формирања јавног мишљења, с тим да касније сазове Народно-црквени Сабор. У целу ову акцију укључила се Србија са жељом да помогне Србима у Војводини. Карловачка скупштина 1848. године потпуно је успела да повеже све Србе. „Она је дала прилике Србији да врати Војводини стари дуг из времена устанка и да се и пред собом и пред целим светим покаже као потпуно зрела за пуну политичку самосталност, коју тада формално још није имала.“[264]

Иако је мађарска влада тражила да се рад Мајске скупштине обустави, она је наставила рад. Скупштини у Карловцима присуствовали су у великом броју Срби из Србије, а такође и изасланици и посматрачи српске владе. Ова скупштина се издваја од свих осталих, јер су у њеном раду учествовали представници целокупног српског народа без обзира на државне и покрајинске границе. На њој је митрополит Јосиф проглашен за патријарха и у том достојанству потврђен је царским манифестом од 15. децембра 1848. „Патријарашка част, тада од народа обновљена остала је као од народа створена, а не од власти подељена, како је Аустрија покушавала представити.“[265]

Покушај патријарха Јосифа да у Карловцима 1854. године отвори универзитет није успео.

Иако омрзнут на двору цара Фрање Јосифа I, патријарх Јосиф одважно је бранио црквено-народне интересе и због тога често долазио у сукоб са царем и централним властима у Бечу. Такав је био и онда када су биле у питању чисто црквене ствари. Није, на пример, дозволио епископима (далматинском, ердељском и буковинском) да учествују у раду синода који је 1852. требао да попуни четири упражњене епархије, јер поменуту тројицу није бирао Свети архијерејски синод Карловачке митрополије, већ су именовани. Именовање православних епископа од стране цара патријарх је сматрао противним канонским прописима Православне цркве и српским привилегијама тим пре што се и сам стидео свога именовања за митрополита.

Укидање Војводине 1860. болно је одјекнуло у души остарелог патријарха који је тим поводом упутио свој протест цару. Цар је својеручним писмом дозволио састанак Народно-црквеног сабор који је отворен 2. априла 1861. Исте године, 1. децембра 1861, умро је патријарх Јосиф у Карловицма. Сахрањен је у Саборној карловачкој цркви

ЈОСИФ (Цвијовић)

митрополит скопски

1932 – 1957.

Јосиф (Цвијовић) рођен је у селу Дрежнику, Ужички срез, 28. августа 1878. године од оца Крсте и мајке Јелисавете. Основну школу завршио је у Пожеги, а гимназију у Ужицу. После шестог разреда гимназије уписао се у Београдску богословију и по завршетку рукоположен је у чин ђакона 15. септембра 1903, а у чин презвитера 1. октобра исте године. Као парохијски свештеник службовао је у парохијама маковишкој и драгојевачкој, а када је остао удов, уписао се у Кијевску духовну академију. Радом „Улога српског свештенства у ослобођењу свога народа“ стекао је степен магистра богословља. Иако му је била понуђена двогодишња специјализација у Кијеву, враћа се у земљу и бива постављен за наставника Београдске богословије и управника монашке школе у манастиру Раковици.

Замонашен је 15. септембра 1913. године у манастиру Раковици. У ратовима за ослобођење учествовао је у четничком одреду војводе Вука. После окупације Србије био је у дипломатској мисији у Бизерти и Русији, а 1917. године постављен је за ректора Српске православне богословије у Енглеској. По завршетку Првог светског рата вратио се на дужност у Београд и убрзо је постављен за ректора Призренске богословије. На овом положају га је затекао, 19. децембра 1920. године избор за епископа битољског.

ЈОСИФ (Цвиловић)

У Битољу је епископ Јосиф отворио богословију чије је издржавање у прво време пало на терет манастира Битољске епархије. Захваљујући одличном наставничком кадру у коме су, поред осталих, били свештеномонаси Јован (Максимовић) и Кипријан (Керн), ова богословија је давала продуховљене свештеничке кандидате.

Као епископ битољски провео је годину дана у својству мисионара у Прикарпатској Русији, где је успешно враћао унијате у православље и припремио терен за првог епископа мукачевско-прјашевског.

Првог јануара 1932. године епископ Јосиф је изабран за митрополита скопског. Будући умешан и врло практичан човек, сав се предао реорганизацији црквеног живота у Скопској епархији. Око себе је окупио велики број научних радника, међу којима су били и професори новооснованог филозофског факултета, и покренуо *Хришћанско дело*, један од најбољих црквених часописа између два светска рата. У Скопљу се појављују запажена научна издања, отвара се Црквени музеј Јужне Србије, за чије отварање посебне заслуге има професор др Радослав М. Грујић, и прва Галерија фресака код нас.

Своме родном Дрежнику митрополит Јосиф, задужбинар и приложник многих цркава, манастира и сиротиње, подигао је школу и цркву.

Плодни рад митрополита Јосифа у Скопској епархији прекинут је његовим прогонством у Београд, 5. маја 1941, од стране Бугара. Видевши у каквој се ситуацији нашла Српска православна црква и њена централа у Београду, митрополит Јосиф је прво посетио заточеног патријарха српског Гаврила који је ухапшен у манастиру Острогу и после боравка у затвору Окружног суда у Београду отпраћен у манастир Раковицу.

Иако га је патријарх Гаврило приликом те посете само замолио да помогне викарним епископима моравичком Арсенију и будимљанском Валеријану у збрињавању избеглих свештеника,митрополит Јосиф се ставио на чело Цркве. У то време митрополит Јосиф је у Светом архијерејском синоду био члан заменик.

Митрополит је преузео бригу о Српској цркви, учинио све што је било могуће да се дозволи рад Светог архијерејског синода и подузео кораке да се олакша положај патријарха Гаврила да му се омогући вршење његових патријарашких дужности.

С обзиром да најстарији члан Синода, епископ бачки Иринеј (Ћирић), није могао долазити на седнице Синода, јер је живео у мађарском окупационом подручју, митрополит Јосиф је преузео у Синоду место председавајућег, као најстарији по посвећењу архијерej. „По природи храбар и одлучан, он је преузео власт у цркви... Да би се успоставио бар какав црквени живот, он је наредио да се канцеларије поставе у суседној згради конаку кнегиње Љубице, где се пре рата налазио црквени музеј. То место је постало зачас седиште духовних и политичких збивања нашег поробљеног народа. Ту су долазили сви они који су тражили утехе и помоћи. Одатле је збринуто све избегло свештенство, а свештенству на окупираном подручју давана је подршка и охрабрење колико год је било могуће. Уз највећи ризик слат је новац на Косово, у Македонију, у Босну и Херцеговину, Далмацију и друге крајеве. Ту су стизале и прве вести о усташким злочинима и страдањима на свим странама.

Кад је требало подићи глас против нечувених злочина и обавестити светску јавност о њима, иницијатива је потекла из те куће. Прва конференција истакнутих српских јавних радника, која је требала да одлучи шта да се ради и којим путем да се окрене, одржана је у конаку кнегиње Љубице под председништвом блаженопочившег митрополита Јосифа. Ту је одлучено да се упути познати протестни меморандум немачком команданту и да се исти протури у иностранство до југословенске владе у избеглиштву и наших савезника. То је била прва вест која је продрла у спољни свет о нечувеним патњама српског народа.“[226]

Српска црква је после Другог светског рата, по речима митрополита Јосифа, доведена до просјачког штапа, јер је први пут у својој историји остала без своје имовине и обезбеђених прихода за издржавање централних тела и просветних установа. На опште изненађење, па чак и негодовање, сналажљиви митрополит Јосиф у репрезентативној згради Патријаршије отвара 1946. године Завод за израду свећа, који је остваривао приходе на које се Црква у послератном периоду ослањала.

После Другог светског рата митрополиту Јосифу није био дозвољен повратак у његову епархију. По налогу Комунистичке партије створен је у Скопљу Иницијативни одбор за оганизовање „Македонске православне цркве“, што није био израз схватања и жеља тамошњег народа. Ускоро су водеће личности овог Иницијативног одбора комунисти похапсили као бугараше и противнике државног јединства.

Покушај митрополита Јосифа да се настани у Врању, делу Скопске епархије који је отет од Српске православне цркве, није успео јер је из Врања протеран каменицама од стране српских комуниста.

У другој половини 1950. године митрополит Јосиф је у Београду ухапшен и без суђења држан у затвору, а касније је притворен у манастиру Жичи. После пуштања на слободу скоро осамнаест месеци администрирао је Жичком епархијом. Пошто је оболео, настанио се у манастиру Ваведењу у Београду, где се и упокојио 3. јула 1957. године. Сахрањен је у манастирској порти крај изгнаног и намученог митрополита загребачког Доситеја.

ЈУСТИН

митрополит ћустендилски

1644.

У низу епископа ћустендилских помиње се и „Пуспун“ 1644. године. С обзиром на то да ово није календарско име, Радослав М. Грујић закључује да је право име овога ћустендилског епископа Јустин.[267]

ЈУСТИН (Јовановић)

епископ будимски

1834.

Јустин (у свету Јован Јовановић) рођен је 26. марта 1786. године у Осијеку од оца Антонија, имућног трговца и угледног доњоварошког бирова, и мајке Ане.

С обзиром на положаје које је у цркви заузимао, Јустин (Јовановић) је морао поседовати највишу спрему. Класично образовање му је омогућило да буде рецензент радова писаних на латинском језику.

Замонашен је у манастиру Гргетегу 25. маја 1819. године, а потом је прошао кроз све дворске чинове: протођакона, архиђакона и протосинђела. Био је професор богословије и конзисторијални бележник у Архидијецези сремскокарловачкој.

За време његовог службовања у Сремским Карловцима митрополит Стефан (Стратимировић) му је уступио на преглед рукопис *Богословију моралну*, на латинском језику, рад ученог Атанасија Влаховића, пароха старобечејског. Јустин је поднео митрополиту своје примедбе, али рукопис никада није штампан јер је Влаховић био у сукобу са Стратимировићем и својим епископом Гедеоном (Петровићем).

ЈУСТИН (Јовановић)

За архимандрита гргетешког Јустин је произведен 27. фебруара 1829. године, а већ 21. јула исте године премештен је за настојатеља манастира Бездина. Вероватно је тада разрешен и дужности професора карловачког Богословског училишта. О професури архимандрита Јустина Иларион Руварац не говори ништа. Могуће је да је његово професорање било кратког века, као што је било и архимандритство у Гргетегу. Међутим, управу манастира морао је примити још као протосинђел.

За епископа будимског Јустин је посвећен 19. августа 1834. године, а умро је већ 25. новембра исте године. По казивању његовог синовца, владика је трагично скончао, изваливши се из кола.

Владика Јустин је сахрањен у катедралној цркви у Будиму, која је приликом бомбардовања Будима 1944. оштећена, а потом и до темеља срушена. Приликом рушења ове „најлепше зграде чистог барока“ епископ будимски др Георгије (Зубковић) пренео је посмртне остатке епископа Јустина у Сентандреју и сахранио их у Пожаревачкој цркви. Том приликом је пренета и оригинална надгробна плоча. Епитаф је недавно објавио др Димитрије Е. Стефановић.[268]

1 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, Споменик LVI, Сремски Карловци 1922, 25.
2 Исто, 25.
3 Исто.
4 Ст. Станојевић, *Српски архиепископи од Саве II до Данила II (1263-1326)*, Глас Српске краљевске академије CLIII, Београд 1933, 63.
5 Исто, 64.
6 Георгије Острогорски, *Серска област после Душанове смрти*, Београд 1965, 104.
7 Ђорђе Сп. Радојичић, *Творци и дела старе српске књижевности*, Титоград 1953, 125-126.
8 Исто, 127.
9 Георгије Острогорски, исто.
10 Ђорђе Сп. Радојичић, исто.
11 Исто, 128.
12 Исто.
13 Исто, 129-130.
14 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 94.
15 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* IV, Београд 1983, 6179.
16 Исто, I, 370.
17 Ђорђе Сп. Радојичић, *„Књига зовом Ерван" са записом о београдско-сремском архиепископу Јакову (из 1560/61. год)*, Гласник Историског друштва у Новом Саду XIII, Нови Сад 1940, 134-135.
18 Гордана Бабић, *Низови портрета српских епископа, архиепископа и патријараха у зидном сликарству (XIII–XVI в.), Сава Немањић – Св. Сава, Београд 1979, 319.*
19 В. Ј. Ђурић, Византијске фреске, Београд 1975, 200.
20 Миодраг Ал. Пурковић, Српски епископи и митрополити средњега века, Хришћанско дело, Скопље 1937, 247.
21 Петар Костић, Црквени живот православних Срба у Призрену и њиховој околини у IX веку, Београд 1928, 8.
22 Архиепископ Данило, *Живот краљева и архиепископа српских*, изд. Ђ. Даничића, Загреб 1866, 294.
23 Др Јордан П. Илић, *Српске школе у доба Немањића*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1946, 177.
24 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, 1501.
25 Ст. Станојевић, исто, 67.
26 Љуб. Стојановић, исто, III, 5543.
27 Исто, I, 38.
28 Гордана Бабић, исто, 322.
29 F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1859, 60.
30 Марија Јанковић, исто, 142.
31 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 282.
32 Љуб. Стојановић, „Требник", 25.
33 Љуб. Стојановић, Стари српски записи и натписи, II, 3281, 3282.
34 В. Прибићевић, *Акта о укидању Пећке патријаршије*, Богословски гласник V, Сремски Карловци 1904, 454.
35 Стеван Димитријећ, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Споменик Српске краљевске академије, LIII, Београд 1922, 219.
36 Љуб. Стојановић, исто, II, 3942.
37 Димитрије Руварац, *Статистички подаци* (Архидијецезе сремско-карловачке из године, 1774, 1798, 1808, 1819, 1833, 1910), Споменик Српске краљевске академије LXII, Земун 1925, 86.
38 Вл. Стојанчевић, *Кнез Милош и источна Србија 1833–1838*, Београд 1957, 188.
39 Милан Ђ. Милићевић, *Поменик знаменитих људи у српског народа новијега доба*, Београд 1888, 183.
40 Иларион, епископ горњокарловачки, *Српска патријаршија од 1557-1592*. Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1931, 39.
41 Љуб. Стојановић, исто, I, 806.
42 Исто, 813
43 Исто, IV 6429.
44 Алимпије Поповић, *Српско народно црквено пјеније*, Календар Српске православне епархије бачке за преступну годину 1944 [Нови Сад 1944] 94.

45 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, Богословље VIII, Београд 1933, 119.
46 Миодраг А. Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 102.
47 Исто, 104-108.
48 Љуб. Стојановић, исто, I, 1579.
49 Исто, 1593.
50 Исто, 1618.
51 Исто, 1681.
52 Исто, VI, 10202.
53 Иларион и Димитирије Руварац, *О Епархији печујско-мохачко-сечујско-сигетској од 1695-1733*, Срем. Карловци 1922, 11.
54 Исто.
55 Гордана Бабић, *О српском четворојеванђељу XVII века из збирке FITZWILLIAM-овог Музеја у Кембрицу*, Зборник Светозара Радојчића, Београд 1969, 20.
56 Иларион и Димитрије Руварац, исто, 14.
57 Исто, 12.
58 Исто, 15
59 Љуб. Стојановић, исто, II, 2120.
60 Др Владислав Пандуровић, *Сечујски Срби 1711-1713*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VIII, Нови Сад 1935, 119.
61 Сретен Петковић, *Манастир Света Тројица код Пљеваља*, Београд 1974, 112.
62 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 463.
63 С. В. Булгаковъ, *Настольная книга для священнослужителей*, Кіевъ 1913, 1396.
64 Јован Радонић, исто, 445.
65 Исто.
66 Исто, 446.
67 Исто, 447.
68 Љуб. Стојановић, исто, V, 7375.
69 Исто, 7536.
70 Исто, 7634, 7635.
71 Исто, II, 2549.
72 Исто, III, 5780.
73 Исто, 5775.
74 Марија Јанковић, исто, 137.
75 Исто, 138.
76 Љуб. Стојановић, исто, I, 824.
77 Исто, VI, 10142.
78 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVI века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 105.
79 Исто, 65.
80 Јован Радонић, исто, 318-321.
81 Радмила Тричковић, исто, 113
82 Љуб. Стојановић, исто, I, 1886.
83 Јован Радонић, исто, 393.
84 Исто, 392
85 Стеван С. Ђурђевић, *Срби у Сегедину*, Споменик CVIII, Београд 1960, 107.
86 Душан Ј. Поповић, *Срби у Срему до 1736/7*, Београд 1950, 74.
87 Миленко С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље VII (XXXIII), Београд 1964, 85.
88 Љуб. Стојановић, исто, I, 2035.
89 Јован Радонић, исто, 159.
90 Д. Р, *Записи о смрти неких српских архијереја*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 362-363.
91 Љуб. Стојановић, исто, V, 7632.
92 Јован Радонић, исто, 161.
93 Свет. Ст. Душанић, *Будимљанска епархија и манастир Успења у Сељанима код Пријепоља*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1964, 124.
94 Љуб. Стојановић, исто, II, 2721.

95 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
96 Др Лазар Мирковић, *Старине фрушкогорских манастира*, Београд 1931, 29.
97 Јован Радонић, исто, 48.
98 Љуб. Стојановић, исто, III, 4985.
99 Исто, I, 993.
100 Радмила Тричковић, исто, 154.
101 Евгений Голубинскїй, *Краткїй очеркъ исторїи православныхъ церквей Болгарской, Сербской и Румынской или Молдо-Влашкой*, Москва 1871, 608.
102 Стеван Димитријевић, исто, 174.
103 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 71
104 Љуб. Стојановић, исто, V, 7330.
105 Исто, II, 3277.
106 Исто, 3412.
107 Исто, 3527.
108 Исто, 3506.
109 Ст. Станојевић, *Српски архиепископи од Саве II до Данила II (1263-1326)*, Глас Српске краљевске академије CLIII, Београд 1933, 61
110 Љуб. Стојановић, *„Требник"*, 25.
111 Исто.
112 Љуб. Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља*, Споменик IV, Београд 1890, 10
113 Рајко Лав. Веселиновић, *Патријарх Јоаникије*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1946, 133.
114 *Животи краљева и архиепископа српских од архиепископа Данила II*, превео Л. Мирковић, Београд 1935, 288.
115 *Рад. М. Грујић, Полошко-тетовска епархија и манастир Лешак*, Гласник Скопског научног друштва XII, Скопље 1933, 67.
116 Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 179-180.
117 Марија Јанковић, исто, 73.
118 Сима Ћирковић, *Српски живаљ на новим огњиштима*, Историја српског народа, Београд 1981, 44.
119 Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 310.
120 Бранка Кнежевић, *Манастири у нахији Брвеник по турским пописима из прве половине XVI века*, Зборник Матице српске за ликовне уметности, 26, Нови Сад 1990, 263.
121 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 7120.
122 Исто, 7121.
123 Д. Р, исто, 364.
124 Исто.
125 Р. Грујић, *Око сабори у Карловцима 1715*, Гласник историског друштва у Новом Саду III, Сремски Карловци 1930, 463–464.
126 Јован Радонић, исто, 483.
127 Љуб. Стојановић, исто, II, 2402.
128 Исто, 2625.
129 Д. Р, *О прелазу владике нишког Георгија Поповића на ову страну*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 537.
130 Др Рад.М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у XVIII веку*, Гласник Историског друштва у Новом Саду IV, Сремски Карловци 1931, 13.
131 Исто, 26.
132 Јован Радонић, исто, 481.
133 Љуб. Стојановић, исто, 3170.
134 Јован Радонић, исто, 664.
135 Γιωργος Βαλσαμης, ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ, Βολος, 1995, 89–90.
136 Љуб. Стојановић, исто, III, 5889.
137 Исто, II, 3526.
138 Исто, 3928.
139 Исто, 3970
140 Исто, 3982.
141 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Епископ Јоаникије Нешковић и обнова манастира Жиче*, Краљево 1987, 17.

142 Исто, 20.
143 Исто, 46.
144 Исто, 69.
145 Исто, 93
146 Петар Гагулић, *Неки записи на територији Нишке епархије*, Православна мисао, Београд 1969, 116.
147 Мирко Мирковић, *Правни положај и карактер Српске цркве под турском влашћу (1459-1766)*, Београд 1965, 147.
148 Љуб. Стојановић, исто, I, 735.
149 Исто, 739.
150 Исто, 740.
151 Радмила Тричковић, исто, 86.
152 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
153 Ст. Станојевић, *Свети Сава*, Београд 1935, 52-53.
154 Марија Јанковић, исто, 134.
155 Љуб. Стојановић, *„Требник"*, 25.
156 Исто.
157 Исто.
158 Исто.
159 Исто.
160 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело III, Скопље 1937, 333.
161 Марија Јанковић, исто, 147.
162 Исто, 184.
163 Исто,149.
164 Исто, 156.
165 Стојан Новаковић, *Законски споменици српских држава средњега века*, Београд 1912, 605.
166 Никодим Милаш, *Стон у средњим вијековима*, Дубровник 1914, 56.
167 Љуб. Ковачевић, исто, 10.
168 Л. Мирковић, *Црквени уметнички вез*, Београд 1940, 16-18
169 Миодраг Ал. Пурковић, исто, 408.
170 Љуб. Стојановић, исто, I, 175.
171 *Зборник Илариона Руварца*, спремио за штампу Никола Радојчић, Београд 1934, 360.
172 Љуб. Стојановић, исто, 168.
173 Марија Јанковић, исто, 161.
174 Љуб. Стојановић, исто, 399.
175 Исто, 404.
176 Рад. М. Грујић *Скопска митрополија*, 212.
177 Радован Самарџић, *Српска православна црква у XVI и XVII века* у књизи Историја српског народа књ. III–2, Београд 1994, 64.
178 Исто, 67.
179 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве* I, Минхен 1962, 347.
180 Љуб. Стојановић, исто, I, 821, 861; III, 5633.
181 Исто, I, 879.
182 Исто, 925, 918, 924.
183 Исто, 842
184 Сретен Петковић, *Манастир Света Тројица код Пљеваља*, Београд, 1974, 45–49.
185 Љуб. Стојановић, исто, III, 4985.
186 Јован Радонић, исто, 116.
187 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 348.
188 Јован Радонић, исто, 13.
189 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 351.
190 Стеван Димитријевић, *Односшаји пећких патријараха с Русијом у XVII веку*, Глас СКА 1, LVIII, Београд 1900, 225.
191 Љуб. Стојановић, исто, 1012.
192 Исто, VI, 9723.
193 Јован Радонић, исто, 366.
194 Исто, 369.

195 Рад. М. Грујић, *Духовни живот* у књизи Војводина I, Нови Сад 1939, 397.
196 Стеван Димитријеић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, 188.*
197 Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу, 219.
198 Бранка Кнежевић, Средњовековне цркве и манастири у долини Црнице, Зборник за ликовне уметности 16, Нови Сад 1980, 156.
199 Љуб. Стојановић, исто, VI, 10274.
200 Никола Радојчић, Српски историчар Јован Рајић,, Београд 1952, 62.
201 Исто, 55.
202 Љуб. Стојановић, исто, V, 7634.
203 Исто, 7635.
204 Исто, 760, 7691, 7691.
205 Ђорђе Сп. Радојичић, Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у турско доба, Нови Сад 1967, 306
206 Исто, 303.
207 Д. Р., *Симеон Христиан*, Српски Сион, Ср. Карловци 1904, 545.
208 Лаза Чурчић, *Српске књиге и српски писци 18. века*,Нови Сад 1988, 132.
209 Исто, 134.
210 Вељко Петровић, *Шумадија и Шумадинци*, Гласник Историског друштва у Новом Саду III, Нови Сад 1930, 189.
211 Исто.
212 Мирјана Шакота, *Два илуминирана рукописа из XVIII и XIX века у збирци манастира Дечана*, Саопштење Републичког завода за заштиту споменика културе IV, Београд 1961, 65.
213 Лаза Чурчић, исто, 147.
214 Др Драгослав Страњаковић, *Јован Јовановић, владика бачки,* Гласник Српске православне цркве, Београд 1954, 183.
215 Марија Јанковић, исто, 153-154.
216 Исто, 154.
217 Љубица Штављанин-Ђорђевић, *Један недовољно познат поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића*, Археографски прилози 9, Београд 1987, 341.
218 Љуб. Стојановић, исто, I, 301.
219 Др Димитрије Богдановић, *Властарева синтагма* у књизи Историја Црне Горе 2/2, Титоград 381.
220 Исто, 384.
221 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
222 Љуб. Стојановић, исто, 340.
223 Иларион, епископ горњокарловачки, *Из прошлости Пећке патријаршије*, Сремски Карловци 1931, 113.
224 Рад. М. Грујић, исто, 347.
225 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6260.
226 Љуб. Стојановић, исто, 6379.
227 Исто, 6465.
228 Павле Ивић и Милица Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови сад 1976, 286.
229 Рад. М. Грујић, исто 389.
230 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 282.
231 Љуб. Стојановић, исто, I, 1627.
232 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219
233 Исто, 227.
234 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6795.
235 Радмила Тричковић, исто, 155.
236 Исто.
237 Dr Jon Dejan, *Dubrovnikul si Timisoara*, Altarul banatului, anul III (XLII), Nr. 7-9, Timisoara 1992, 108-109.
238 Радмила Тричковић, исто.
239 Исто, 156.
240 Љуб. Стојановић, исто, I, 1489.
241 Иларион Земемски, *Манастир Партош*, Гласник Историског друштва у Новом Саду III, Сремски Карловци 1930, 208.
242 Љуб. Стојановић, исто, III, 5672.
243 Исто, I, 1543.

244 Исто, 1518.
245 Исто, IV, 6982.
246 Иларион и Димитрије Руварац *О епархији печујско-мохачко-сечујско-сигетској*, Срем. Карловци 1922, 9.
247 Љуб. Стојановић, исто, 4400.
248 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање код Приједоља*, Београд 1981, 23.
249 Љуб. Стојановић, исто, 7200.
250 Исто, II, 2450.
251 Исто, 2543.
252 Исто, 2609.
253 Манојло Грбић, *Карловачко владичанство II, Карловиц 1891, 188.*
254 Др Рад. М. Грујић, Пакрачка епархија, Нови Сад 1930, 164.
255 Исто, 166
256 Исто, 168.
257 Љуб. Стојановић, исто, V, 8589.
258 Исто, 9209.
259 Исто, II 4115.
260 Д. Анастасијевић, исто, 117.
261 Др Ђоко Слијепчевић, Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века, Богословље XIV, Београд 1939, 39.
262 Д. Анастасијевић, исто, 114.
263 Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу, 167.
264 Никола Радојчић, *Српска народна скупштина у Сремским Карловцима 1848 год.* Гласник Српске православне цркве, Београд 1948, 113.
265 Исто.
266 Ристо Грђић, *Опита обнова црквеног живота и устројства* у књизи: *Српска православна црква 1920-1970, Београд* 1971, 240.
267 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 278.
268 Др Димитрије Е. Стефановић, *Епитафи у српским црквама и портама у Сентандреји*, у књизи: Сентандрејски зборник 1, Београд 1987, 324.

К

КАЛИНИК

епископ будимљански

XIII век

У поменику будимљанских епископа Калиник се помиње као други по реду епископ будимљански, после Јакова а пре Теофила.[1] Сем имена, ништа се друго о њему не зна.

КАЛИНИК

епископ рашки

око 1285.

Епископ рашки Калиник помиње се у Пљеваљском синодику православља[2] као први у низу рашких епископа. Иначе, о њему се ништа друго не зна.

КАЛИНИК

епископ бањски

1350.

Епископ бањски Калиник помиње се 1350. године у време српске владавине[3] када је Ђустендилска епархија (називала се и Велбуждска, Бањска, Коласијска епархија) била у саставу Пећке патријаршије.

КАЛИНИК I

патријарх пећки

1693 – 1710.

После бекства патријарха Арсенија III (Црнојевића), 1690. године, његово место није одмах попуњено, као што се све доскора мислило.

Патријарх Калиник I засео је на пећки патријаршки престо у пролеће 1693. уз помоћ свога рођака Маврокордата. Иако је патријарх Калиник био велики борац за православље, добар архијереј, који је са своје стране све учинио да се среди стање у Пећкој патријаршији, српски архијереји га нису признали нити прихватили јер „није изабран за пећког патријарха саборно, већ су га Турци поставили".

„Надбискуп Змајевић каже да је начин Калиникова доласка противан био дотадашњој пракси избора, тако да га православни епископат није хтео признати не само за живота, него и после смрти патријарха Арсенија III. Како је, наставља Зма-

јевић, Калиник био од користи за царску благајну, трудили су се паше и радили на томе да га признаду митрополити и епископи ('per farlo riconoscere dalli sudditi metropoliti e vescovi III'). Да у овоме има истине види се и по томе, како је већ наведено, што је Данило Шћеповић (Петровић) Његош, када је изабран за владику, отишао не у Пећ, него у Угарску патријарху Арсенију III да га посвети за црногорског владику.

После смрти патријарха Арсенија III, српски епископат, под притиском турских власти, признао је Калиника за патријарха. Последњи је био владика Данило I, 'famoso scismatico', који је тек у јануару 1708. признао Калиника за свога духовнога старешину. Он га је, наводи надбискуп Вићентије Змајевић, увео у своју дијецезу и наговорио да посети православне Србе на млетачкој територији."[4]

Турске власти су често приликом персоналних промена на епископским катедрама повећавале њихове материјалне обавезе према Турцима. Тога није био поштеђен ни Калиник, чије су материјалне обавезе биле веће од оних које је имао патријарх Арсеније III. Наиме, „патријарха Калиника поставила је Порта тек пошто је примио на себе обавезе финансијске природе. Берат о постављењу Калиника пећкога патријарха није се сачувао, али се из неких савремених вести јасно види да су његове обавезе биле далеко веће и теже него његових саборно изабраних и тек онда султановим бератом потврђених претходника."[5] Зато су пећки патријарси и сами скупљали прилоге од својх верника приликом обиласка подручних им епархија. Врло лепо је то истакао патријарх пећки Мојсије (Рајовић) рекавши да први патријарси Калиник I и Атанасије I „нису држали (патријаршију) како свој дом и монастир, на јако хан конака ради (јер су увек на путу били скупљајући милостињу), те нису ништа оставили; зато не има ништа, а ми брже не можемо ништа сатворити".[6]

Патријарх Калиник I успоставио је врло добре односе са архијерејима Крушедолске митрополије који су се врло брижљиво чували и неговали. Захваљујући њему су односи „између пећких патријараха под турском влашћу и новоосноване српске митрополије под аустроугарском влашћу, регулисани били на потпуно канонској бази, иако су аустријске власти,нарочито у прво време, енергично настојале да Крушедолско-Карловачку Митрополију потпуно одвоје од Пећке Патријаршије".[7]

То „јединство Српске цркве под турском и аустроугарском влашћу тачно је обележио и јерусалимски васељенски патријарх Хрисант (1707 – 1713),у својој књизи Συνταγματιον (или De officiis ecclesiae orientalis) штампаној у Трговишту. 1715 Он ту, под насловом *'О Архиепископији пећкој'* сасвим правилно каже: 'Епархије потчињене Пећкој архиепископији налазе се у две царевине... Све су [оне] пре бившег турског и немачког рата [тј. пре 1683] припадале турској власти...'. Затим каже: да се је о стању епархија потчињених Пећкој архиепископији подробно и брижљиво распитао код самог пећког архиепископа Мојсија и његових претходника Атанасија и Калиника..."[8]

Колико је патријарх Калиник био далековид и мудар види се и по томе што је читавих пет недеља пре званичног[9] избора (23. априла 1710. год.) Софронија Подгоричанина, дакле, 18. марта 1710. године послао истоме грамату, поставивши га, у исто време, за свога егзарха. И тако је Софроније (Подгоричанин) 'изабран за митрополита у манастиру Крушедолу 23. априла 1710. године, одмах постао и патријархов намесник и егзарх.

Питање статуса Крушедолске митрополије вероватно је расправљено са патријрхом Калиником одмах после смрти патријарха Арсенија III. После једногласног избора за првог митрополита Крушедолске митрополије, Исаија (Ђаковић) се заклео на верност и пећком патријарху. Нова митрополија је, дакле, остала је у саставу Пећке патријаршије. „Ваљало је сада још добити признање тој новој црквеној области и од надлежног патријарха и Синода пећке патријаршије."[10] Када је то питање раније уређено „пошто су сви канонски услови испуњени, имала је да се изврши само формалност и изда синодална грамата о том споразуму. Та грамата није сачувана или

бар није пронађена. Али њено постојање претпостављају разне чињенице, поред саме логике ствари. Ако нпр. из потврдне грамате патријарха Калиника I, издате у Немету код Темишвара 18. маја 1710. за новоизабраног (23. априла и.г.) крушедолско-карловачког митрополита Софронија Подгоричанина,јасно се види како је већ раније морало бити потпуно уређено питање односа између Крушедолске Митрополије и Пећке патријаршије..."[11]

Тачно је да је патријарх Калиник I, Грк по рођењу, „доспео на престо св. Саве не избором, него натурен од Порте, због чега дуго времена нису га признавали српски епископи у Турској"[12], али у Српској цркви патријарх Калиник није остао у лошој успомени. Колико је већ почетак његовог рада био тежак, види се из једног записа из 1693. године у коме се говори о његовој борби са „великом змијом, отровним Сокол Пашићем", којом приликом је поднео многа зла и страдања" ради свете и велике цркве", да би на крају завршио своје јадиковање речима: „Јао, јао, у каквој љутој притешњености тада бејах."[13]

Умро је 16. августа 1710. године у Темишвару, док се у једном другом запису као датум његове смрти помиње 15. август.

КАЛИНИК

митрополит струмички

1718 – 1746.

Митрополит струмички Калиник од свих струмичких архијереја од 1532. до 1767. најдуже се задржао на катедри. Струмичком епархијом управљао је двадесет осам година.[14]

КАЛИНИК

митрополит белоцрквански и нишки

1754.

После избора митрополита нишког Гаврила за патријарха пећког (1752) „променило се у нишкој митрополији неколико лица".[15] Један од њих био је Калиник, који је заузимао катедру Белоцркванске и Нишке епархије 1754. године. Те године је убирао патријарашки прирез милостињу у околини манастира Никоља.

КАЛИНИК

митрополит београдски

око 1759 – око 1761.

У запису штампане књиге Минеја, око 1759. године, забележено је да је Минеј приложен и потписан „при господинѣ мирополитѣ бѣлградскомѣ господинѣ хажи кѵр Каллїникѣ, ктѵторѣ нашемѣ."[16]

КАЛИНИК II

патријарх пећки

1765 – 1766.

Дошао је на престо пећких патријарха још за живота последњег Србина на овом престолу, патријарха Василија (Бркића). Из једног записа сазнајемо да је патри-

јарх хаџи Калиник дошао у Пећ 17. марта 1765.[17] Већ 25. априла исте године јеромонах Никифор, постријжник манастира Дечана, приликом своје посете манастиру Св. Петра Коришког, близу Призрена, прокоментарисао је Калиников долазак као разлог зашто је патријарх Василије прогнан из Пећи. Са оценом ситуације настале Калиниковим доласком на пећки престо са јеромонахом Никифором слаже се и архимандрит нишки Григорије (Дреховић-Кастриотовић), који је приликом своје посете манастиру Светога Николе у Подврху код Бијелог Поља, 8. августа 1765, забележио: „Велми ѕ нѕждѕ бист' српски престоль, и ми елико могосмо послѕжихом еѯаршескомъ слѕжбомъ."[18]

Колико је патријарх Калиник био непопуларан у народу види се и из једног недатованог записа у рукопису тумачења псалтира Цетињског манастира, који се завршава речима: „Патриархѕ же Калїнїкѕ секиріце по хр'батѕ".[19]

КАЛИНИК

митрополит босански

1808 – 1817.

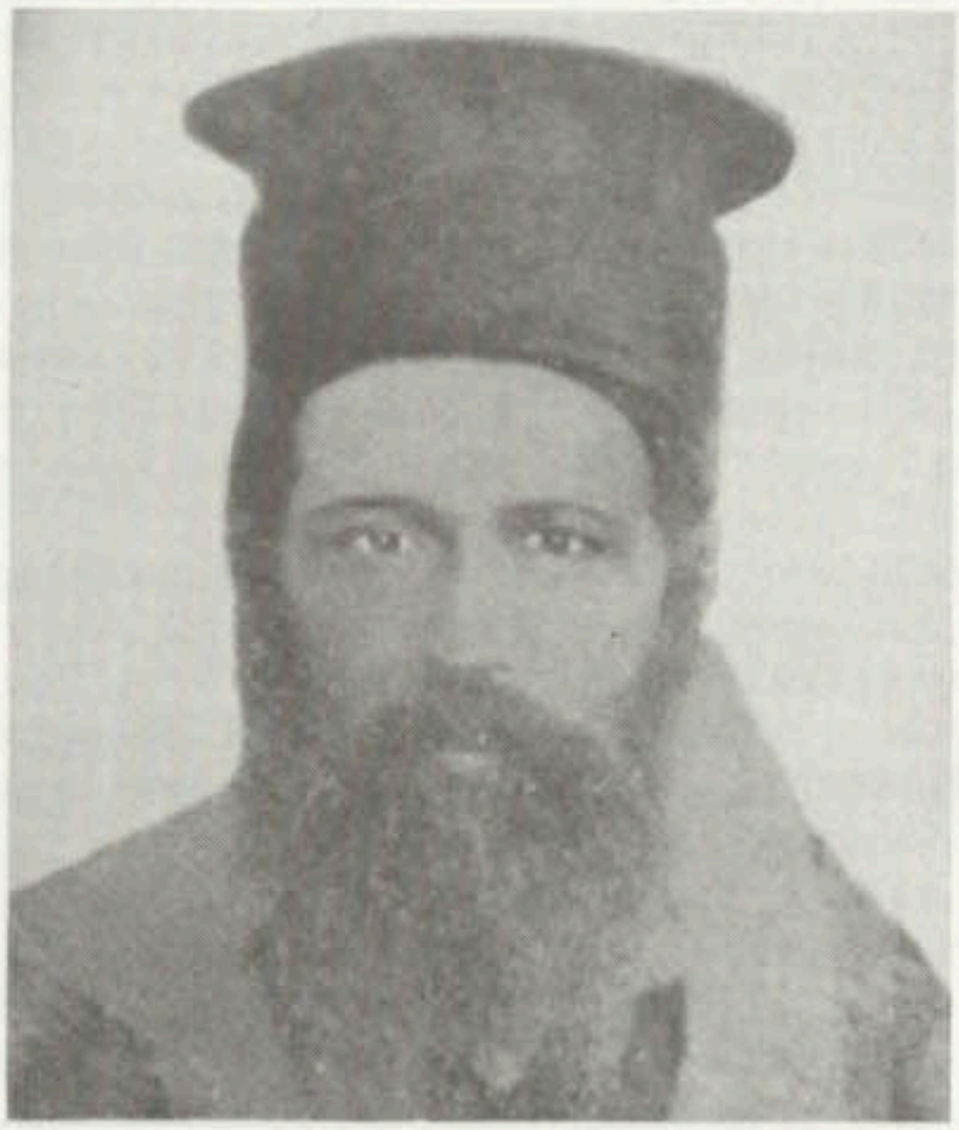
Митрополит босански Калиник помиње се први пут као потписник синодалног акта јуна месеца 1808. године, који се односи на самосталност егзархије Мецова (у Епиру). Његов потпис налазимо и на акту патријарха цариградског Кирила VI из 1815. године, који се односи на спајање „митрополије Нишке и архиепископије Нишавске (то јест Пиротске) у једну епархију, под митрополитом Нишким Мелетијем. Између осталог [овај патријархов и синодски томос] слика и стање ових епархија после слома нашег првог устанка, као и држање цариградске патријаршије и њених тамошњих архијереја у тим приликама."[20]

КАЛИНИК II

митрополит нишки

1869 – 1872.

Митрополита Стефана (Ковачевића) на катедри нишких епископа наследио је 1869. године Калиник II,[21] који се није дуго задржавао на овој епархији јер се убрзо помиње његов наследник.

КАЛИНИК II (митрополит нишки)

КАЛИСТ

митрополит мелнички

1371.

Пре избора за митрополита мелничког Калист је био на положају проигумана манастира Хиландара. Као мелнички митрополит помиње се у мају 1371. године.22 Његовим наследником постао је Спиридон, потоњи патријарх (1380–1389).

КИРИЛ I

епископ рашки

између 1141 – 1143.

Епископ Кирил I помиње се у времену између 1141. и 1143. године.[23]

КИРИЛ II

епископ рашки

после 1196.

Епископ Кирил II помиње се после епископа рашког Калиника, 1196, а пре епископа Козме.[24]

КИРИЛ

епископ моравички

1301 – 1303/4.

Епископ Кирил заузимао је катедру моравичких епископа око 1299. године.[25]

КИРИЛ

митрополит мелнички

пре 1356.

Митрополит Кирил постао је епархијским архијерејем Мелничке митрополије вероватно много пре 1356. године. Седиште му је било у граду Мелнику. У овом месту је митрополит Кирил „нашао стару оронулу цркву Св. Николе, чудотворца Стошког", обновио је, оградио зидом и својим трошком и трудом саградио јој кулу „и к'тому пирьг с'зидал своим трудом и откупом".[26] На нај начин је он стекао ктиторска права над том црквом и њеним имањима, па је преко царице Јелене – дакле на исти начин као и серски Јаков – „умолио цара Уроша да му то мало црквено властелинство даде у неограничену личну баштину",[27] што је цар и учинио.

Основавши тако неограничено властелинство мелничког митрополита, цар је Кирилу дао и највеће повластице и имунитет.

И митрополит Кирил је био присиљен да напусти своју епархију, попут митрополита серског Јакова и новограчаничког Венедикта, и повуче се у Свету Гору. Вероватно је за своје склониште изабрао манастир Хиландар „где се и данас налази хрисовуља коју је писао царев логотет Драгослав, месеца маја 1356. год. у Серезу, по наређењу цара Уроша, за ово лично и неограничено баштинско властелинство митрополитово".[28]

КИРИЛ I

патријарх српски

1409 (?) – 1418.

Патријарх Кирил I наследио је патријарха Данила IV, али се не зна тачно када се то догодило. Његова титула се такође није сачувала. Претпоставља се да је пре избора за патријарха био игуман манастира Хиландара, јер се око 1401. године по-

миње игуман хиландарски Кирил.[29] О њему нема скоро никаквих података. Познато је да је после завршетка манастира Манасије, задужбине деспота Стефана Лазаревића, осветио исту на Духове, дакле на храмовни празник, 15. маја 1418. године. Умро је 27. децембра исте године.

КИРИЛ

епископ будимски

после 1665 – 1679.

Кирил, светогорски постријжник, постао је будимским епископом после 1665. године. Наследио је, дакле, епископа Виктора. Будући одличним беседником, монаси Свете Горе називаху га Златоустим. Умро је 10. децембра 1679.[30]

КИРИЛ

митрополит призренски

између 1712. и 1726.

Кирил је посвећен и постављен за митрополита призренског од патријарха пећког Мосија (Рајовића).

КИРИЛО

митрополит скопски

1725 – 1737.

Митрополитом скопским Кирило је постао у првој половини 1725.[31] године. Већ 20. јула исте године узео је Номоканон из манастира Светога Прохора Пчињског „на прочитање себе".

КИРИЛ (Поповић)

митрополит самоковски

1725.

Митрополит Кирил заузимао је катедру самоковских митрополита 1725. године, што сазнајемо из записа који нам говори о његовом поклоничком путовању моштима светога Јована Рилског, које је предузео заједно са патријархом Арсенијем (Јовановићем) 15. септембра 1725.[32]

КИРИЛ II

патријарх пећки

1759 – 1763.

Када су Турци сменили патријрха Гаврила IV за новог патријарха постављен је 1759. Кирил II, Грк по националности, иначе једна безначајна личност. За његово време је у Сарајеву умро митрополит дабарски и целе Босне Пајсије (Лазаревић), 2. фебруара 1759. године, те је патријарх Кирило II на престо босанске митрополије преместио, 21. марта 1759, епископа косовског односно новобрдског Василија (Бркића). Нови сарајевски митрополит је тек у септембру 1760. дошао у Сарајево.

Которски провидур Зуста каже „да је Василије интригама подрио патријарха [Кирила II] те, 1763, засео на столицу св. Саве, али су сродници срушеног патријарха облагали новог патријарха у Цариграду као издајицу и уходу, те је овај био свргнут и послат у заточење на острво Кипар“.[33]

КИРИЛ

митрополит дабро-босански

1776 – 1779.

Када је митрополит дабро-босански Серафим остарио, „у споразуму са патријархом и синодом преда он оставку и синод изабере на његово мјесто једнога од његових придворних калуђера, Кирила. Пошто је положио у царску касу уобичајени миријски дар од 6000 аспара, издан му је берат 14. реби-ул-евела 1190, тј. 3. маја 1776. године.“[34]

Митрополит Кирил напустио је Сарајево крајем 1778. или почетком 1779. године. Међутим, он се више није враћао у своју епархију.

За време активне службе митрополит Кирил „је потврдио сарајевски црквени устав, али се не зна када, јер није забележе́н датум. Свакако би се са великом вјероватноћу могло мислити да је то било одмах чим је постао митрополит. Иначе се више ништа даље не зна о њему, нити да ли се вратио натраг или је ко други постављен мјесто њега“.[35]

КИРИЛ (Живковић)

епископ пакрачки

1786 – 1807.

Кирил Живковић рођен је 1730. године у Пироту. За време аустријско-турског рата 1737. године Кирилови родитељи су са седмогодишњим дететом пребегли у Бачку, у село Футог. Овде је Кирил стекао основно школско образовање. У монашки чин пострижен је у манастиру Зографу, у Светој Гори, „а дугим путовањима по целом Балканском полуострву, и нарочито по Русији и Италији, стекао је лепо образовање и смисао за виша настојања. Сем тога, провео је по пет година као учитељ у Далмацији и у свом родном месту под Турцима.“[36]

У чин протосинђела произвео га је митрополит Викентије Јовановић Видак 1778. године и поставио за настојатеља манастира Гргетега.

Кирил (Живковић) био је велики љубитељ књиге и за свој манастир је на једној лицитацији купио књигу *Златоуст*. У Пакрацу ће доцније, као епископ пакрачки, основати епархијску библиотеку.

Настојањем протосинђела Кирила и манастирског братства, а уз помоћ Стефана Рашковића, великобечкеречког пургера, осликана је 1780. године трпезарија манастира Гргетега. После осмогодишњег успешног управљања манастиром Гргетегом, Кирил (Живковић), кога је у међувремену 1. јуна 1784. године митрополит Мојсије (Путник) произвео за архимандрита, изабран је за епископа пакрачког. Епископска хиротонија је била 20. јуна 1786. године. Као епископ пакрачки, трудио се око оснивања основних школа, у чему је „показао довољно успеха“.

У Бечу је 1794. године штампао некритики приређено Доментијаново *Житије свјатих сербских просветитељеј Симеона и Сави*, које је доживело и француски превод у Паризу 1858. године. У Будиму је 1803. године објавио *Свјашченомученика Петра нареченаго епископа дамаскога две књиге о человјеческом 1. истином јестественом разумје 2. о духовном разумје, сокрашчено и јасне преписани и на печат дани.*

КИРИЛ (Живковић)

У циркуларним протоколима епархије пакрачке сачуване су његове многобројне посланице, а до Другог светског рата је била сачувана и једна његова литургичко-пасторална студија о празновању недељних и празничних дана.

Према упутствима бечке владе, аустријска обавештајна служба је организовала систематско трагање за поверљивом преписком католичког и православног свештенства с поборницима сједињења Далмације са Хрватском и Угарском. Није ухваћено ни једно писмо митрополита Стратимировића православним свештеницима у Далмацији, али се дошло до неких писама које је његов поузданик, пакрачки епископ Кирило Живковић, упутио појединим истакнутим свештеницима и калуђерима.

Као главне зачетнике овог антинемачког расположења аутор извештаја означава митрополита Стефана (Стратимировића) и пакрачког епископа Кирила (Живковића) са српске стране.

Епископ пакрачки Кирил умро је 12. августа 1807. године.

КИРИЛ

митрополит београдски

1826 – 1827.

Митрополит Кирил рођен је у Јегри а школовао се у Цариграду. Када је, 1826. године митрополит београдски Агатангел изабран за цариградског патријарха (1826–1830), наследио га је исте године Кирил, који није био дугог века. Умро је у Београду 14. фебруара 1827. године.

КИРИЛ (Кирјаковић)

митрополит зворнички

1837 – 1848.

Митрополит Кирил родом је из Цариграда. О његовом раду зна се врло мало. Познато је да је његовим трудом подигнут храм на Мачковцу, у планини Мајевици.

Премештен је 1848. године на епархију ганохорску.

КИРИЛО (Митровић)

епископ бококоторски

1920 – 1931.

Епископ Кирило (Митровић) рођен је 19. марта 1867. у Будви. Основну школу је завршио у Будви, гимназију у Котору, богословију у Задру, а потом је студирао теологију у Черновицама. Замонашен је 31. августа 1892. Рукоположен у чин ђакона 17. септембра 1892, а у чин јеромонаха 11. маја 1894. Именован је за

КИРИЛО (Митровић)

епископа захумско-рашког 27. маја 1908. декретом краља Николе. Хиротонисан је за епископа 31. маја 1909. у Александро-невској лаври у Петрограду. За епископа бококоторског и дубровачког изабран је 7. новембра 1920. Умро је у Котору 24. јула 1931. и сахрањен у манастиру Савини.

КЛИМЕНТ

митрополит скопски

1550.

Након оставке митрополита скопског Никифора 1550. године на његово место је „исте године изабран за скопског митрополита Климент, игуман грчког светогорског манастира Ксенофонта. За њега се у синђелији, издатој му на грчком језику, каже да је посвећен за митрополита Скопља, Врања и Жеглигова, те се анатемом прети онима који му се не би хтели покоравати. Не знамо,каже Радослав М. Грујић да ли је Климент остао на престолу скопских митрополита до обнављања Пећке патријаршије 1557. год., у чији је састав поново ушла и Скопска митрополија, али је врло мало вероватно да је он и после тога остао на тој катедри.“[37]

КЛИМЕНТ (Радовић)

епископ римнички

1737 – 1740.

После смрти епископа римничког Инокентија 1734. године, за новог епископа римниког био је предложен игуман бистричког манастира Климент (Радовић) кога цар и потврди 1. октобра 1735. године. Међутим, митрополит карловачки Викентије није био задовољан овим избором те је позвао румунско свештенство на опозицију. У исто време митрополит Викентије обратио се бечком двору једном представком у којој се правдао што не може да посвети Климента, који „није изабран од целокупног клира и народа, већ противно њиховим привилегијама и црквеним законима, једино од врховне управе; стога тога не може признати и посветити, док се клиру и народу не допусти нов избор и док овај од њих не добије једногласни пристанак, а у то он тим више сумња што поменути клир и народ хоће да изабере другог игумана...“[38]

Митрополита Викентија је молио и игуман Климент да га посвети „а митрополит му је на то одговорио да га не сматра за законито изабраног“.[39]

Иако је новоизабрани епископ био Србин „и презивао се Радовић, па је ипак митрополит онако енергично протестовао против незаконитог његовог постављања за римничког епископа; а то значи да му је интерес православне цркве и правда више свега мила била.“[40]

После строге треће опомене од стране цара „митрополит није имао куд, те је напокон после упорне борбе подлегао и изјавио да кад је већ тако,он ће посветити римничког владику, али се ограђује од тога да је то правилно, боји се оваког прејудицирања и моли да се његова јурисдикција очува неокрњена“.[41]

Да је терен у Влашкој у оно време био погоднији за борбу, енергични митрополит Викентије свакако не би попустио и не би дошло до посвећења Климента, кога је митрополит посветио у Сремским Карловцима трећи дан Ускрса, 12. априла 1737. године.

Последњи помен о епископу Клименту имамо од 25. марта 1740. године, када је рукоположио Лазара Поповића из Фенлака у чин презвитера.[42]

КОЗМА

епископ рашки

XIII век

По Пљеваљском требнику Козма је заузимао катедру рашких епископа иза Кирила, као трећи по реду рашки епископ.[43] Међутим, по Радославу М. Грујићу,[44] Козма је био наследник Кирилов, али је пре Кирила било неколико рашких епископа: Леонтије, Ћирил, Јевтимије и Калиник.

КОНСТАНТИН

епископ призренски

1436 – 1453.

Епископ Константин помиње се у Призренском поменику иза епископа Леонтија, као трећи по реду епископ призренски.[45]

КОНСТАНТИН

митрополит зворнички

1629.

Наследио је „владику" Гаврила († 1627). Помен о њему сачуван је у једном запису на Минеју у коме се каже: „Сїа книга писа се на рѣцѣ Там'лы, въ храмѣ светѣи и живоначелнѣи троице, при їгѹменѹ Саватїю и оуписа се азь многогрѣшны бѣлаць Стоѩнь [...] И сы из'водь донесе исподь планине Цѣра из монастира Пет'ковице, при митрополитѹ Констан'тинѹ".[46] Манастир Петковица је у другој половини шеснаестог века два пута била у саставу Зворничке епархије.

КОНСТАНТИН

митрополит темишварски

1704 – 1713.

Константин, Грк по националности, изабран је и посвећен од стране патријарха пећког Калиника I. За његово време је патријарх Калиник посетио Темишварску епархију, у селу Немету потписао грамату 18. марта 1710. године којом је српској митрополији у Аустро-Угарској даровао аутономију у оквиру Пећке патријаршије, и умро као гост митрополитов у Темишвару исте године.

КОНСТАНТИН I

митрополит скопски

1712.

После избора митрополита скопског Атанасија за пећког патријарха 1711. његовим наследником у Скопљу постао је Константин I 1712.[47] године. Судећи по његовом прејемнику, чије име знамо из 1726. године, Константин се задржао на скопској катедри више од десет година.

КОНСТАНТИН II

митрополит скопски

пре 1766.

После митрополита скопског Антима (1759) помиње се као нови митрополит Константин II. Он се затекао у време „укидања“ пећке патријаршије и у томе и сам учествовао. Наиме, митрополит Константин је био у делегацији коју је сачињавало осам архијереја „који су лично дошли султану“[48] и замолили га „да се пећка патријаршија сједини с цариградском, а за себе су молили да они од сада имају сва права, која имају и остали архијереји васељенске столице“.[49]

КОРНИЛИЈЕ (Станковић)

епископ жички

1883 – 1885.

Епископ Корнилије рођен је у Панчеву 1820. године. Монашко образовање стекао је у Фрушкој гори, где је и замонашен. Био је сабрат неколико манастира у Срему, а потом је прешао у Србију и од 1876. до 1880. године био је сабрат манастира Раванице. Произведен је за игумана 1880. године и 1. марта постављен за старешину истога манастира.

За епископа ужичког изабран је 6. априла 1883. године, а посвећен 19. априла исте године. За време његове управе Епархија ужичка је 26. јуна 1884. године променила своје име назвавши се жичком.

Епископ Корнилије није управљао епархијом ни две године. Пошто је умировљен, настанио се у Крагујевцу. Ту је и умро 24. августа 1889. и сахрањен на варошком гробљу. Посмртне остатке пренео му је у манастир Жичу 29. новембра 1963. године епископ жички Василије и сахранио у Параклису преподобнога Саве Освећеног.

КРСТОПОР

епископ дабарски

XIII век

Крстопор (вероватно му је право име било Христофор) као дабарски епископ помиње се у низу архијереја ове епархије у Пљеваљском синодику православља[50] и сем имена ништа се друго не зна ни о њему, а такође ни о петорици његових наследника.

1 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*,Београд 1985, 151.
2 Исто, 139
3 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1992, 277
4 Јован Радонић, *Римски курији и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 472–473.
5 Исто, 473.
6 Др Радослав М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у 18 веку*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1931, 26.
7 Рад. М. Грујић, *Автокефалност Карловачке митрополије*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, II, Сремски Карловци 1929, 377.
8 Исто.
9 Исто, 372.

10 Рад. М. Грујић, *Проблеми историје Карловачке митрополије*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, II, Сремски Карловци 1929, 63.
11 Исто, 65.
12 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, 479.
13 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, Београд 1983, 1980.
14 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
15 Петар Гагулић, *Прилог за историју Нишке епархије*, Глас православне епархије нишке, XVII, Ниш 1984, 20.
16 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 4365.
17 Исто, 3268.
18 Исто, 3272.
19 Исто, VI, 9491.
20 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку нових аката цариградске патријаршије*, Богословље, VIII, Београд 1933, 111.
21 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 167.
22 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 118.
23 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 218.
24 Исто.
25 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, 157.
26 Рад. М. Грујић *Лична властелинства српских црквених преставника у IV и XV веку*, Гласник Скопског научног друштва, XIII, Скопље 1934, 52.
27 Исто, 53.
28 Исто.
29 Миодраг Ал. Пурковић - Владимир Мошин, *Хиландарски игумани средњега века*, Скопље 1940, 87–88.
30 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 48.
31 Исто, 234.
32 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* II 2353.
33 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље*, 667.
34 Владислав Скарић, *Изабрана дјела* II, Сарајево 1985, 45.
35 Исто, 46.
36 Др. Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија*, Споменица о Српском православном владичанству пакрачком, Нови Сад 1930, 170–171.
37 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*. Споменица српско-православног Саборног храма Свете Богородице у Скопљу, 1835–1935, Скопље 1935, 13.
38 Радослав М. Грујић, *Прилози историји односаја наших с Румунима у XVIII-том веку*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 162.
39 Исто.
40 Исто, 163–164.
41 Исто, 162
42 I. D. Suciu – Radu Constantinescu, *Documente privitoare la Istoria Mitropoliei banatului*, Timişoara 1980, 268.
43 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира св. Тројице код Пљеваља*, Споменик 56, Београд 1922, 25.
44 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 218.
45 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV и XVIII века*, Гласник Српског ученог друштва 42, Београд, 1875.
46 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1200.
47 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
48 Др Никола Радојчић, *Споменици о укидању Пећке патријаршије*, Богословски гласник, XVI, Ср. Карловци 1909, 409.
49 Исто.
50 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира св. Тројице код Пљеваља*, 25.

Л

ЛАЗАР

епископ

1569.

Епископ Лазар помиње се у празничном минеју манастира Хиландара који потиче из прве половине XV века. На листу 298 овога минеја сачуван је запис који каже: „# ЗОЗ (7077 тј. 1569) поставлень бисть епископомь попь Лазарь, мѣсеца июньа к̄д̄ дьнь“[1]. Из записа се не сазнаје да ли је поп Лазар приликом примања монашког чина мењао световно име и коју је епархију као епископ заузимао.

ЛЕОНТИЈЕ

епископ рашки

1123 – 1126.

Први епископ рашки, Леонтије,[2] који нам је познат по имену, увео је Стефана Немању, који је био крштен у римокатоличкој цркви, у православље у цркви Св. апостола Петра у Расу.

ЛЕОНТИЈЕ

епископ призренски

XIII век

Помиње се као призренски епископ у Призренском поменику,[3] после епископа Симеона, као други по реду призренски архијереј.

ЛЕОНТИЈЕ

митрополит херцеговачко-милешевски

1601 – 1611.

Почетком седамнаестог века у Херцеговини помињу се истовремено два митрополита: Силвестар и Леонтије. Митрополит Леонтије имао је седиште у манастиру Милешеви. И поред тога записи га помињу у манастиру „Житомислићу, Завали и Косијереву, манастирима који су припадали требињској епархији“.[4]

У манастиру Житомислићу писан је један месечник 1601. при свеосвећеном митрополиту херцеговском кир Леонтију Милешевском.[5] Касније се помиње у минеју манастира Косијерева, који је, 24. децембра 1605, преписао јеромонах Георгије.[6]

ЛЕОНТИЈЕ

епископ струмички

1695 – после 1706.

Епископ Леонтије дошао је на катедру струмичких епископа после епископа Никодима, [7], који се помиње 1688. Није познато да ли се Леонтије задржао на овој катедри до 1714. године, када се помиње његов наследник Митрофан.

ЛЕОНТИЈЕ (Ламбровић)

митрополит београдски

1801 – 1813.

Леонтије је рођен у Дринопољу. У Београд га је довео као сироче његов претходник митрополит Методије, такође Грк, који га је замонашио и произвео у чин протосинђела. Осумњичен је за смрт свога добротвора митрополита Методија, кога Турци удавише.

Београдским митрополитом постао је 1801.године. За његово време, 1806, обновљен је манастир Манасија.

За време Карађорђевог устанка митрополит Леонтије је покушао да води дволичну политику. Наиме, заједно са вождом Карађорђем и Саветом Леонтије се обратио посебном молбом руском цару у којој је изложен тежак положај српских устаника и наглашено да ће радије сви изгинути „него себе и свој пород поново ставити у нечовечни тирански јарам“[8] По једном његовом мемоару „јачање позиција Србије на Балкану, у смислу њеног територијалног и популационог увећања, одговарало би општим тежњама балканских народа за слабљењем турске власти. Србија је, пише Леонтије грофу Неселродеу, „одређена својим географским положајем да постане језгро (foyer) словенских народа“, односно да „све пограничне области стењу под јармом муслиманске тираније“ и да „њихови становници имају упрте очи на Србију, која им може дати сигурно уточиште“.[9]

Када је по налогу цариградског патријарха митрополит Аксентије дошао да позове Карађорђа, митрополита Леонтија и српски народ на покорност, српске вође су одлучиле да не положе оружје, митрополита Аксентија да протерају из земље а митрополита Леонтија да „убију, или затворе у неки манастир. Вожд је одмах позвао митрополита Леонтија, укорио га и припретио му смрћу“.[10]

Приликом нових мировних преговора, које је иницирао видински митрополит Дионисије, Леонтије је ишао, заједно са Стефаном Живковићем Телемахом и Родофиникиним, у село Голубиње код Пореча. Том приликом је Дионисије је нудио измирење устаника са портом. Сви учесници овога скупа у Голубињу оптужени су од вођа српског устанка „да су продали устанике и Србију, конзул Родофиникин да не ради ваљано посао због кога је послат.“.[11]

На душу митрополита Леонтија ставља се и погубљење Хаџи-Рувима Ненадовића 29. јануара 1804. године.

Митрополит Леонтије је из Србије избегао у Влашку, а по повратку у земљу настанио се у Крагујевцу. Леонтије се окривљује и за прелазак Карађорђев у једном запису у коме се каже: „1813-то лѣто мѣсеца септемврїа 21-го дне премамлѣнъ бистъ господаръ Ђорђе Петровичъ Черни, вождъ Сербиански, наваждењемъ Недобинимъ агентомъ россискимъ, и митрополитом Леонтиемъ у Земунъ.“.[12]

Том приликом је из Србије прешао у Земун и митрополит Леонтије.

ЛЕОНТИЈЕ (Радуловић)

митрополит херцеговачки

1888.

Митрополит Леонтије (у свету Лука Радуловић) рођен је 1835. у селу Туљу код Требиња. Школовао се код свога ујака Јоаникија (Памучине) у Мостару 1844–9. године, а потом у манастиру Дужима. Због болести морао је напустити богословију у Београду.

Замонашио се 1856. и том приликом добио име Леонтије. Исте године рукоположен је у чин јерођакона и јеромонаха.

За време устанка у Херцеговини постао је писар Луке Вукаловића, а када је овај дошао у сукоб са цетињским двором, отишао је у Дубровник. Јеромонах Леонтије провео је извесно време у Задру, где је допунио своје образовање. Након склапања мира постао је парох у Мостару. Почетком 1877. године ухапшен је и одведен у заточеништво у Африку. По повратку из заточеништва 1876. пребегао је у Дубровник где је остао три године. Када се вратио у Мостар 1879. године, произведен је у чин архимандрита и постављен за секретара митрополита Игњатија. Међутим, 1882. поново је ухапшен.

Посвећен је за херцеговачког митрополита 1. маја 1888. „Цео живот му је био пун борбе, немира и напора, који су му, врло рано, скршили здравље, које после никада није могао опоравити“.[13]

Умро је од туберкулозе 12. октобра 1888. и сахрањен у новој Саборној цркви у Мостару.

ЛИКАНИЈЕ

митрополит херцеговачки

1778 – 1802.

Митрополит Ликаније, по националности Грк, у току своје управе Епархијом херцеговачком није оставио добру успомену код народа, а ни код свештенства. „Он је код везира опањкао калуђере манастира Житомислића и Мостарце, који су се одупирали његову гуљењу“.[14]

ЛОНГИН

митрополит београдско-сремски

1545 – 1547.

Први помен о митрополиту београдско-сремском Лонгину имамо из 1545. године, када је завршено живописање благовештенског храма манастира Крушедола.[15]

Деспотица Катарина, удовица деспота Стевана Бериславa († 1535), својом руком је извезла митру митрополиту Лонгину и она се до Другог светског рата чувала у ризници манастира Крушедола.[16] Митру „сътвори“ деспотица Екатерина Бањањи „између 1. септембра 1546. и 31. августа 1547“.[17]

По налогу митрополита Лонгина презвитер Вук у Буђановцима (Срем), од 15. маја до 14. августа 1548. године преписао је четворојеванђеље штампано у штампарији Ђурђа Црнојевића.[18] Ово четворојеванђеље, познато као Буђановачко, поклоњено је патријарху српском Гаврилу (1938–1950), а током Другог светског рата је нестало.

ЛОНГИН

митрополит липљански

1616.

Помиње се у низу липљанских епископа као последњи по реду.[19]

ЛОНГИН (Бранковић)

епископ јенопољски

1629 – око 1636.

Као епископ јенопољски резидирао је у манастиру Св. Николе. Напустио је своју епархију због опасности од Турака, а „после спроведене уније православних у Ердељу и формирања две унијатске епископије у Мункачу и Вел. Вараду, престала је да постоји Ердељска православна митрополија (...)“[20]

Коморанској цркви поклонио је 1636. Маргарит.[21]

ЛОНГИН

митрополит милешевски

1633 – пре 1655.

За време митрополита Лонгина преписа монах Захарије, 17. јула 1633. године, Псалтир у мнастиру Милешеви,[22] а две године доцније, 1635, исти монах је преписао „божанствену службу“.[23]

О митрополиту Лонгину се у турском дефтеру, насталом у времену од 1640. до 1655. године, каже: „Речени је умро. На његово место дошао монах Максим“.[24]

ЛОНГИН

епископ петроски

пре 1643.

О епископу петроском или петровском Лонгину ништа се не зна. Познат нам је само датум његове смрти из записа у рукопису Старе цркве у Сарајеву. Наиме, „архїереи Логинь Петроски“[25] престави се 18. јануара 1643. године.

ЛОНГИН

митрополит нишавски

1651.

Помиње се 1651.[26] године као наследник митрополита Гаврила.

ЛОНГИН

митрополит дабро-босански

1656 – 1666.

Први познати нам митрополит после Исаије, митрополита дабро-босанског (1628–1635), јесте Лонгин, о коме имамо доста оскудне податке. Резидирао је у манастиру Бањи. У Сарајево је долазио приликом канонских посета. За његово време, у априлу 1658, почело је зидање нове цркве у Сарајеву, јер је стара изгорела у пожару 1656. године.

„Пошто је црква сагрђена и одбор предао рачуне и 'простио се', скупио се опет сав народ и саборисао са благословом митрополита Лонгина. На сабору је установљено шта од црквених прихода има ићи цркви, а шта свештеницима, изабрана су тројица 'синова црковних клисархи' за 1658/9. годину и предавани су им сви сасуди по инвентару."[27]

ЛУКА

митрополит зворнички

XVII век

Сопоћански поменик међу прве митрополите зворничке убраја Луку поред Георгија, Теодосија, Венијамина и Исаије. Друго се ништа о њему не зна.

ЛОНГИН (Томић)

епископ зворничко-тузлански

1955 – 1977.

Епископ Лонгин (у свету Љубомир Томић) рођен је 29. априла 1893. у Фенлаку, Епархија темишварска, од родитеља Тимотија и Мисирке. По завршеној основној школи ступио је у манастир Гргетег. Замонашио га је на Петровдан 1919. архимандрит Данило (Пантелић), настојатељ манастира Гргетега, потоњи епископ далматинско-истријски. У чин јерођакона рукоположио га је епископ темишварски др Георгије (Летић). Као дворски ђакон завршио је средњу школу, богословију у Битољу и богословски факултет у Београду. На празник Св. арханђела Михаила 1938. патријарх српски Гаврило руоположио је архиђакона Лонгина у чин презвитера, а на Св. Николу произвео га у чин аримандрита. До избора за епископа био је на дужности економа богословског семинара у Сремским Карловцима, економа патријаршког двора у Београду, настојатеља манастира Раванице (Врдник) и Беочина.

ЛОНГИН (Томић)

Архимандриту Лонгину припада велика заслуга што су мошти св. цара Уроша, св. кнеза Лазара и св. праведног Стефана Штиљановића спасене 1941. од уништења и пренете 1941. у београдску Саборну цркву.

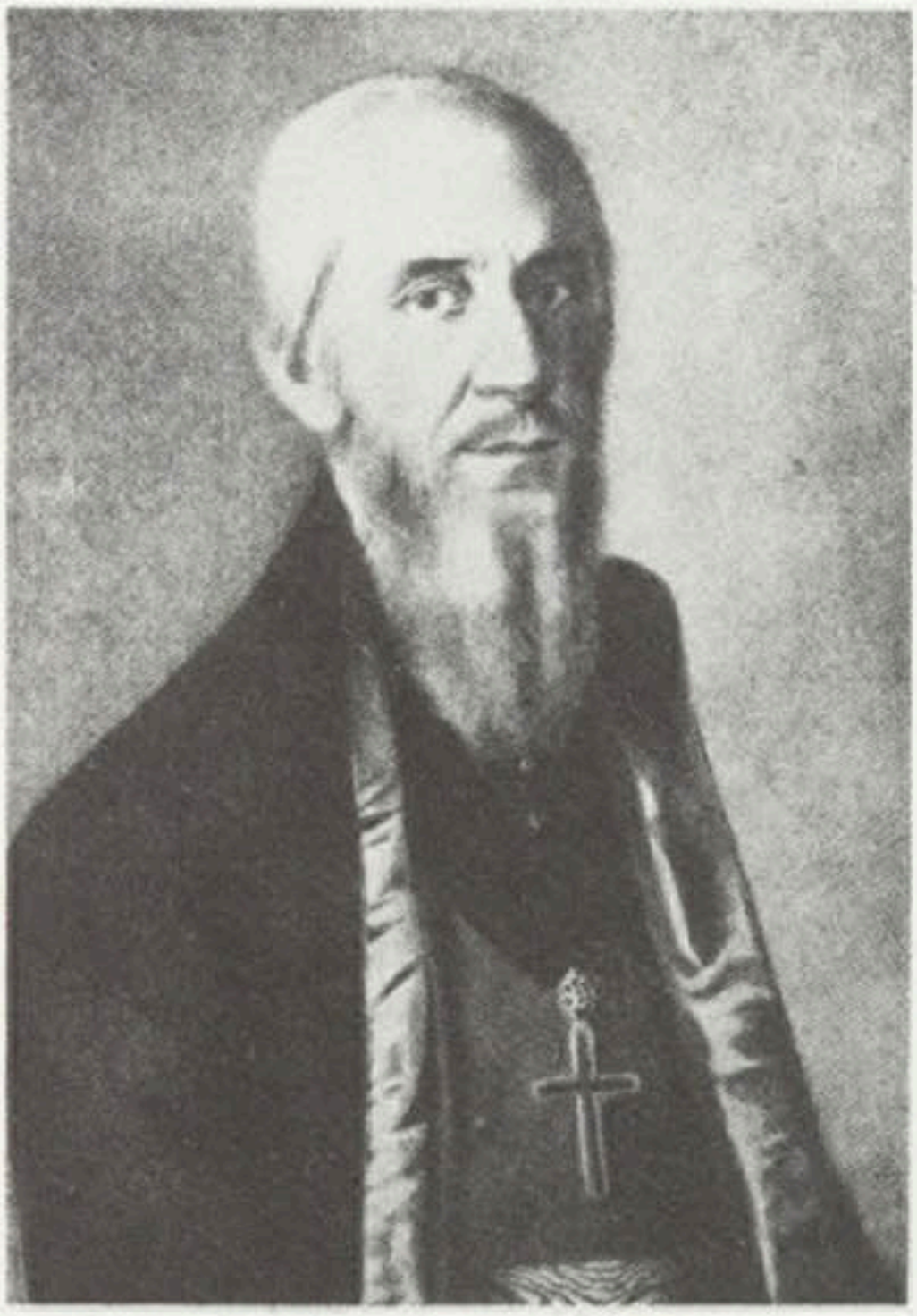
За епископа захумско-херцеговачког архимандрит Лонгин је изабран 1951. године и хиротонисан 1. јула исте године. У овој епархији епископ Лонгин је остао до 1955, а тада је прешао у Епархију зворничко-тузланску. У овој епархији епископ Лонгин је посебну пажњу поклонио подизању нових парохијских храмова и школовању свештеничког и монашког кадра. Умро је 25. августа 1977. у манастиру Тавни, где је и сахрањен.

ЛУКИЈАН (Мушицки)

епископ горњокарловачки

1828 – 1837.

Епископ Лукијан (у свету Лука Емушицки, како се сам потписивао) рођен је у селу Темерину 27. јануара 1777. од оца Ђуре и мајке Насте. После завршене основне школе и шест разреда гимназије, студирао је права и филозофију на пештанском универзитету (1796–1800), учећи овде и француски језик. Богословље је почео изучавати код ученог архимандрита Јована (Рајића). Радећи у Митрополији у Карловцима завршавао је, у исто време, и богословију као питомац митрополита Стефана (Стратимировића). Монашки чин примио је на Св. Николу 1801. у манастиру Гргетегу. Од 1805. до 1812. године био је учитељ у Карловачкој богословији, а 1812. постаје већ као прослављени песник настојатељ манастира Шишатовца, где ће се овековечити својим спевом *Глас харфе шишатовачке*. Као песник „Мушицки је држао да својим песмама (...) проповеда потребу васпитања, да шири смисао за књигу, да развија српску културу“.[28]

ЛУКИЈАН (Мушицки)

Архимандрит Лукијан није имао смисла за финансије и због њих је у животу као настојатељ манастира, администратор и епархијски архијереј, имао много потешкоћа. Због лошег економског стања манастира Шишатовца био је 1816. под истрагом. Па ипак, 1824. године именован је за администратора Епархије горњокарловачке. У овој највећој епархији бивше Карловачке митрополије Лукијан највећу пажњу поклања просвети и школству.

За епископа архимандрит Лукијан посвећен је 1828. и без одобрења црквених и грађанских власти преноси из Плашког у Карловац седиште епархије и богословије 1829.

Епископ Лукијан је, као некада Јован (Рајић), важио за најученијег Србина свога времена. За његово време много се радило на ширењу српске књиге у Горњокарловачкој епархији, на искорењивању сујеверја и на увођењу здраве побожности.

Епископ Лукијан је био „наш први значајни колекционар чију је нумизматичку збирку откупило Друштво српске словесности“.[29]

Умро је 23. марта 1837. и сахрањен на карловачком гробљу.

ЛУКИЈАН (Николајевић)

епископ горњокарловачки

1865 – 1872.

Епископ Лукијан је рођен 1817. у Стејановцима у Срему. Гимназију, сегединski лицеј, Богословију у Карловцима и студије на Пештанском универзитету завршио је са одличним успехом. Замонашен је у манастиру Крушедолу. Као архимандрит манастира Крушедола изабран је за епископа горњокарловачког и посвећен 29. јуна 1865. Устоличен је тек 1867.

„Као прави син свог народа, задушан према сиротињи, њежан и брижљив син, вјеран пријатељ, – свима је био све. Свој је био најмање. Сав у служби човјештва. До смрти сиромах. – Никог није увриједио, ником се светио, никога оговорио и озлобио, никог тужио ни судио. На његове руке и његово име није ничија суза канула, али се на његовом срцу уставила многа“.[30]

Умро је у Даљу 16. септембра 1872, где је и сахрањен.

ЛУКИЈАН (Николајевић)

ЛУКИЈАН (Богдановић)

патријарх српски

1908 – 1913.

Патријарх Лукијан (у свету Лазар Богдановић), рођен је 10. маја 1867. у Баји од оца Александра, трговца, и мајке Милице рођене Летић. Основну школу и гимназију завршио је у Баји, а карловачку богословију 1889. године. Затим је студирао права на Митрополитском Лицеју у Јегри и положио оба основна испита са одличним успехом.

Замонашио га је по чину мале схиме у манастиру Беочину 16. јула 1891. протосинђел Никанор (Поповић), настојатељ манастира, потоњи епископ темишварски. Рукоположен је 21. јула исте године за јерођакона у манастиру Раковцу. Приликом освећења храма у Сремској Митровици, 6. октобра 1891, произведен је у чин протођакона, а за архиђакона произведен је у Даљу на Цвети 1894. Следеће године рукоположен је у чин презвитера синђела у Саборној карловачкој цркви. На Св. Николу исте године произведен је за протосинђела, а 29. децембра за архимандрита беочинског. Рукоположења и сва производства извршио је патријарх Георгије (Бранковић).

Од монашења па до 1. децембра 1891, био је конзисторијални подбележник Епархије бачке у Новом Саду и у исто време предавао је веронауку у гимназији, вишој грађанској, трговачкој и девојачкој школи. Почетком децембра исте године постављен је за катихету у Сремским Карловцима, где је службовао до краја школске 1893/4. Извесно време предавао је црквено појање у Карловачкој богословији. Првог априла 1894. постављен је за конзисторијалног бележника архидијецезалне управе и у исто време за актуара гимназијског патроната у Сремским Карловцима.

ЛУКИЈАН (Богдановић)

После смрти епископа будимског Јеремије (Мађаревића) именован је 10. новембра 1896. за патријарашког мандатара удове Епархије будимске, а крајем јануара 1897. за администратора. За епископа будимског изабран је једногласно 6. децембра 1897. Хиротонисао га је 13. марта 1898. патријарх Георгије (Бранковић) са епископима: горњокарловачким Михаилом (Грујићем) и вршачким Гаврилом (Змејановићем).

Епископа Лукијана је у овој сиромашној и по епархиотима малобројној епархији очекивало широко поље рада. Потребе народа биле су велике. Вероисповедне школе биле су у врло жалосном стању. Његовим заузимањем за неколико година утрошено је на издржавање школа око 100.000 круна. Ускоро се показала потреба за оснивањем одбора за прикупљање прилога за подизање нових школа и прилогом од 10.000 круна он постаје највећи приложник. Храм у Чобанцу је обновио својим личним средствима.

Када је српским вероисповедним школама запретила опасност да буду затворене епископ Лукијан је, као члан Горњег дома, устао против повреда права српског народа у име целог епископата карловачке митрополије и гласао против предложеног законског предлога.

После смрти епископа темишварског Никанора администрирао је епископ Лукијан темишварском епархијом све до избора епископа др Георгија (Летића). Царском одлуком је у априлу 1908. постављен за администратора удове Карловачке митрополије. За патријарха је изабран 22. септембра 1908.

Прилике у Карловачкој митрополији у време избора патријарха Лукијана нису биле ни најмање лаке. Нови патријарх је био свестан тежине свога положаја, који није био лак ни његовим претходницима. Зато је смишљено и плански пришао решавању проблема који су чекали своје решење. У раду је имао добре саветнике, архимандрита Илариона (Зеремског) и протојереја Јована Вучковића, ректора богословије, који је „четврт века знатно утицао на цео унутрашњи живот карловачке митрополије“.[31]

Приликом решавања питања пензионог осигурања свештенства, патријарх Лукијан је обећао стални годишњи допринос из својих личих средстава, а када је донета „Мировинска уредба за српске православне свештенике у српској православној митрополији карловачкој“, прилагао је сваке године 20% свог чистог прихода свештеничко-удовичком фонду.

За његово време донете су значајне црквене уредбе, основани нови фондови и решена многа црквеношколска питања.

Делокруг Светог архијерејског синода није био тачно одређен, те се, нарочито у 18.веку, врло често догађало да је синод решавао послове који спадају у делокург народно-црквених сабора и обратно. Тек 1911.године Свети архијерејски синод донео је „Устројство Св. архијерејског синода православне Српске митрополије карловачке“. Још 1909. године патријарх Лукијан је основао Синодски фонд у који је прилагао 50.000 круна годишње за синодске и црквено-просветне циљеве.

Свети архијерејски синод је 1911. донео „Уредбу за дворско монашко свештенство у православној Митрополији карловачкој“. У статус придворних монаха могао је бити примљен само академски образован младић православне вере и српске народности. Ово је била школа у којој су школовани млади монаси за више положаје у цркви.

Када је хрватско-славонско-далматинска влада крајем јануара 1909. одузела право јавнсти српској учитељској школи у Пакрацу, патријарх Лукијан је предузео одговарајуће кораке и школи је враћено право јавности.

Патријарховом иницијативом Благодјејање митрополита Стефана (Стратимировића) преуређено је у модерни гимназијски интернат – Стефанеум – у којем је око четрдесет гиманазијалаца имало бесплатан стан и храну.

За време Балканског рата, 1912, дошло је до укидања српске народне аутономије. Главни повод за укидање аутономије било је „одбијање предлога да се уз помоћ патријарху за послове архидијецезе креира место епископа суфрагана“[32], јер је угарска влада имала намеру да патријархово седиште премести у Будимпешту. „Ствар је била вероватна, а опасност од таквог чина врло велика. Патријарх у Будимпешти који не би морао, имајући у Карловцима суфрагана, у средину свога народа уопће долазити, могао би седнице свих средишњих власти па и самог народног сабора у Будимпешти сазивати, и могао би починити дела на која се не би усудио резидујући у средини свога народа.“[33]

Када није успела да одвоји патријарха од народа, угарска влада је, изгледа, одлучила да га онемогући или чак и физички уништи. Мађарима је било у интересу да Српска православна црква у Аустроугарској за време рата буде обезглављена, јер им је „милија била провизорија и администрација, која се могла без већег потреса мењати“.[34]

Приликом лечења патријарх Лукијан је 1. септемра 1913. нестао у Бад Гастајну. Његови посмртни остаци пронађени су у реци, али тек крајем месеца октобра, и то тридесет километара од Бад Гаштајна. Сахрањен је у Горњој карловачкој цркви поред патријарха Георгија.

Смрћу патријарха Лукијана, двадесетог поглавара Српске православне цркве у Аустроугарској монархији, завршен је ред митрополита-патријараха, који су се старали да очувају у нашем народу српску индивидуалност и светосавско православље. Неколико година после трагичне смрти патријарха Лукијана престала је да постоји Карловачка митрополија, која је своју узвишену мисију достојно извршила. Са свима епархијама ушла је она у састав васпостављене Српске патријаршије 1920. године.[35]

1 Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978, 114.
2 Љуб. Стојановић, *Стари српски родослови и летописи*, Београд – Срем. Карловци 1927, 18-19, 46, 51, 176.
3 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV и XVIII века*, Гласник Српског ученог друштва 42, Београд 1875, 35.
4 Ђоко Слијепчевић, *Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века*, Богословље XIV, 304, Београд 1939, 256.
5 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* III, Београд 1983, 5633.
6 Исто, VI, 1095.
7 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 268.
8 Радош Љушић, *Вожд Карађорђе*, Смедеревска Паланка 1993, 172.
9 Владимир Стојанчевић, *Држава и друштво обновљене Србије 1815-1839*, Београд 1986, 111.
10 Радош Љушић, *Вожд Карађорђе*, 243.
11 Исто, 286.
12 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* III, 5421.
13 Ђоко Слијепчевић, *Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века*, 41.
14 Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, III, Сарајево 1985, 54.
15 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 3096.
16 Л. Мирковић, *Црквени уметнички вез*, Београд 1940, 36-37.
17 Ђорђе Сп. Радојичић, *Деспотица Екатерина из записа на митри манастира Крушедола*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, III, Сремски Карловци 1930, 105.
18 Др Димитрије Богдановић, *Књижевност*, Историја Црне Горе, књ. 2, том 2, Титоград 1970, 407.
19 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 130.

20 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 444
21 Катарина Мано-Зиси, *Старе ћириличе штампане књиге у Архиву Српске академије наука и уметности*, Археографски прилози, 6-7, Београд 1984-1985, 315.
22 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 6737.
23 Исто, 6752.
24 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVI века*, Глас XXXCC, Одељење историјских наука, књ. 2, Београд 1980, 159.
25 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 6811.
26 Исто, I, 1402, IV, 6851.
27 Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, II, 11.
28 Др М. Малетин, *Теодор Павловић*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IX, Нови Сад 1936, 365.
29 Ђорђе Мано-Зиси, *Отварање Музеја кнеза Павла у Београду*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, I, Нови Сад 1936, 233.
30 Милан Радека, *Горња Крајина – Карловичко владичинство*, Загреб 1975, 190
31 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 59
32 М. Јакшић (Оцена), Д. Руварац, *О Српској Народно-црквеној автономији у Угарској (од 1690–1903)*, Карловци 1936, Гласник Историског друштва у Новом Саду, I, Сремски Карловци 1928, 144.
33 Исто.
34 Милутин Јакшић, *Јесу ли патријарси Арсеније III и Арсеније IV отровани?*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1922, 295.
35 Сава, епископ моравички, *Лукијан Богдановић, последњи архиепископ карловички, митрополит и патријарх српски*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1961, 377.

М

МАВРОЈАН

епископ липљански

1190 – 1220.

Епископ липљански Мавројан спада у ред првих епископа чија су нам имена позната. Можда га је свети Сава поставио за липљанског епископа. „Не треба занемарити ни чињеницу да се у пљеваљском синодику православља, као први епископ Липљанске епископије помиње Мавројан, што на известан начин указује и на грчко порекло овог епископа, а можда и на континуитет живота катедралног седишта у периоду 1190–1220. године.“[1]

МАКАРИЈЕ

митрополит цетињски

1550 – 1558.

Митрополит цетињски Макарије помиње се иза митрополита Василија 1550. године.[2] На катедри је остао до 1558, када се помиње његов наследник Дионисије.

МАКАРИЈЕ

епископ

1553.

Епископ Макарије помиње се, без означавања епархије, у натпису у цркви у Борчу, крај Крагујевца, 1553. године.[3]

МАКАРИЈЕ (Соколовић)

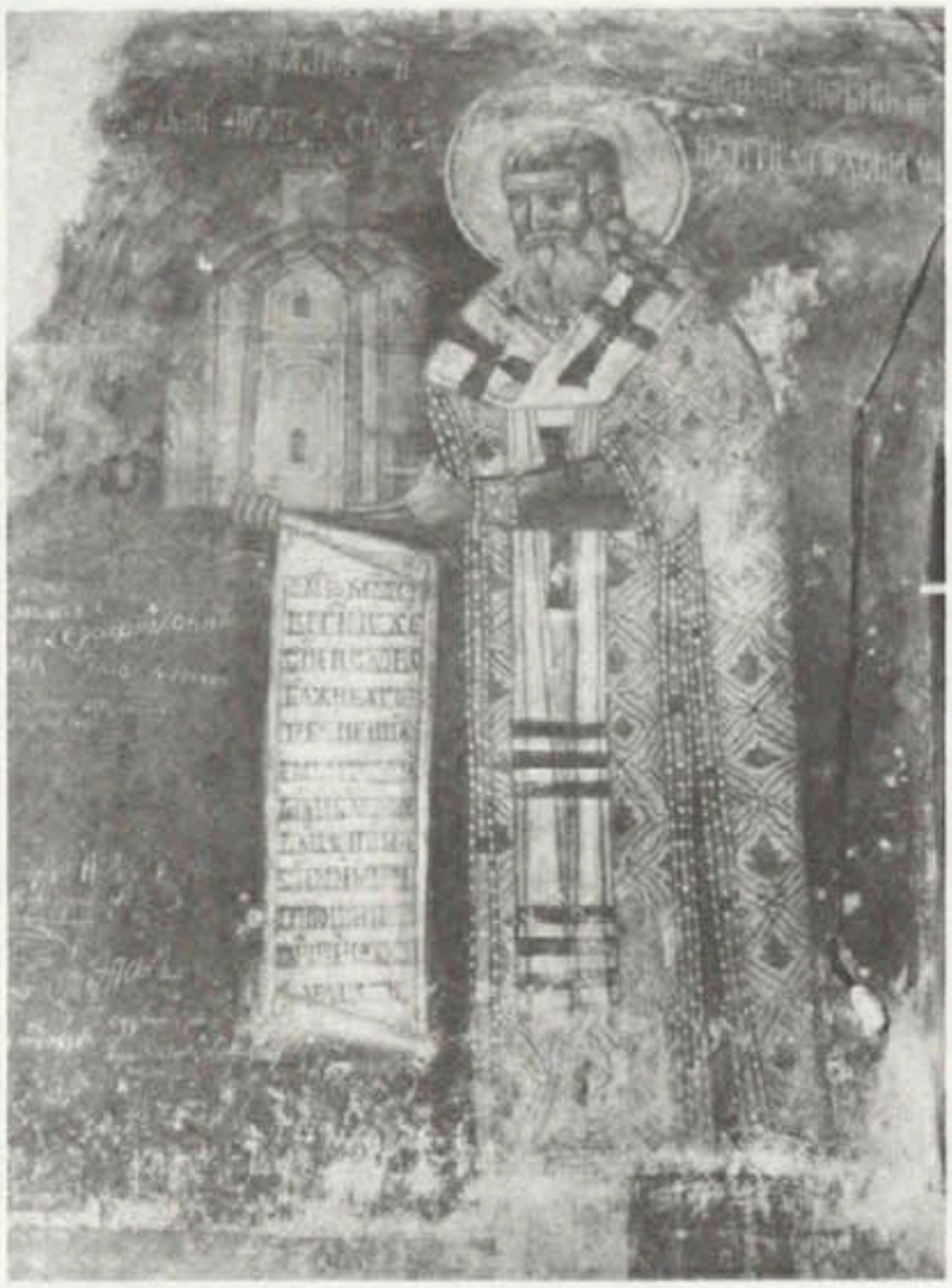
патријарх српски

1557 – 1570/1.

Падом Српске деспотовине разорена је организација Српске православне цркве, архијерејски сабори у Пећи нису се одржавали, а у поглаварству цркве настала је пауза. Охридска архиепископија потчинила је у петнаестом веку само јужне епархије Српске цркве. Када је Сулејман својим ферманом потчинио Пећку патријаршију Охридској архиепископији, „дигао је буну смедеревски епископ Павле, засео на архиепископску столицу у Пећи и отказао послушност Охридској архиепископији“.[4] Несрећено стање трајало је све до 1557, „када је, заузимањем везира Мехмеда

Соколовића, призната била Српска патријаршија и предана на управу новом патријарху Макарију, брату везира Мехмеда Соколовића".[5]

Из ранијег живота патријарха Макарија није ништа познато. По једнима, замонашио се у манастиру Милешеви, где је касније постао и старешином манастира. По другима, био је игуман манастира Хиландара. Такође није познато како је и када дошао на престо св. Саве. Обично се узима да је 1557. дошао за патријарха и ово је био највећи и најзначајнији догађај за српски народ у време турске владавине. По његовом замашном раду види се да су га признавале централне турске власти. „Свака област његовог сложеног и плодног рада показује човека озбиљног и мудрог, који добро зна шта хоће. Као патријарх он је сав у освештаним традицијама своје цркве. Обнављајући Пећку патријаршију он је, стварно, васпостављао нарушени црквени и канонски поредак у њој онако какав је он био у Српској цркви у време њезиног пуног цветања. Што се и у обновљеној Пећкој патријаршији трајно очувао и ревносно примењивао саборни принцип и избегавала самовоља то је последица рада патријарха Макарија."[6]

МАКАРИЈЕ (Соколовић)

Поставши патријархом, Макарије је приступио реорганизацији Српске патријаршије. „Нова патријаршија добила је у своју област све српске земље, које су биле под Турцима. Скоро цео српски народ дошао је тада под власт Пећке патријаршије... Сада су, после много векова, Срби у Босни и старој Рашкој, и Срби у Подрављу, у Подунављу и Потисју, Срби на Моришу и на Вардару, на Тимоку, Морави и Дрини и у приморју опет осетили да су спојени, али не само у државној заједници, која их је подједнако тиштила, него и у заједници која је била њихова рођена, у једној организацији која је радила и бринула се за њих, пружала им духовне хране, наде и утехе."[7]

Обнављајући Пећку патријаршију, Макарије оснива нове епархије са седиштима у Будиму, Печују, Сегедину, Араду, Темишвару, Вршцу, манастиру Ораховици, манастиру Рмњу (за Далмацију), а такође и епархије Самоковску, Тетовску и Машку, о којој се ништа не зна. Отуда савременици патријарха Макарија и називају „патријархом целе српске земље и поморских и северних крајева и осталих".

Патријарх Макарије добио је од султана повластице које је имао и цариградски патријарх: управљање црквеном имовином, наплаћивање црквених дажбина, наслеђивање имовине оних који су умрли без наследника, потврђивање правила свих еснафских организација, суђење у брачним споровима и предметима кривичне природе. Зато се патријарх Макарије с правом сматрао етнархом српског народа.

За време патријарха Макарија обновљен је манастир Бања код Прибоја, Винча код Гроцке и многи други манастири и запустели парохијски храмови. У манастиру Грачаници и Пећкој патријаршији живописане су припрате, а у манастиру Будисавцима храм.

Патријарх Макарије запамћен је и као велики љубитељ књига. Сакупљао их је, куповао и другима поклањао.

Удахнувши живот запустелој Пећкој патријаршији, патријарх Макарије створио је од ње одличну организацију у верском и националном погледу, која је ујединила цео српски народ. На тај начин патријарх Макарије је остварио духовно јединство српског народа.

У времену између 1570. и 1571. патријарх Макарије се повукао због болести са свога положаја и патријарашки престо уступио своме наследнику Антонију. О томе је сачувана и фреска у манастиру Бањи код Прибоја.

Патријарх Макарије умро је почетком септембра 1574. године.

МАКАРИЈЕ

митрополит нишки

око 1570 – 1587.

Митрополит нишки Макарије помиње се у катастарском дефтеру Крушевачког санџака из времена Мурата III (1574–1595). Живео је у манастиру Св. Арханђела код рударског места Медвеђе, које је спадало у царске хасове у нахији Дубочици. „У манастиру је живео још само један монах. Њихова укупна давања, и то одсеком, износила је 100 акчи годишње, а што се види из турског Крушевачког дефтера.[8]

Митрополит Макарије умро је 6. октобра 1587. године.[9]

МАКАРИЈЕ

епископ бачки

пре 1579.

Епископ бачки Макарије помиње се међу првим епископима Бачке епархије после епископа Саве, а пре епископа Симеона, пре 1579. године.[10]

МАКАРИЈЕ

митрополит београдски и сремски

1589.

Митрополит Макарије помиње се само 1589. године у једном месечнику преписаном од јеромонаха Георгија „при свеосвећеном митрополиту београдском и сремском владици кир Макарију у Врднику, у години 1589“.[11]

МАКАРИЈЕ

митрополит ћустендилски

1619.

Архијереји ћустендилске епархије носили су разне титуле: бањски, кратовски, коласијски, штипски, радомирски. Тако се митрополит Макарије титулише као ћустендилски, а у исто време и кратовски. Помиње се у једном запису из 1619. године, који потиче од патријарха Пајсија, великог књигољупца, који је купио једну књигу, на име дуга, од епископа Макарија кратовскога.[12]

Међутим, идуће, 1620. године, епископ Макарије, вероватно због немаштине, морао је продати једну књигу кир Георгију „за харач“.[13]

МАКАРИЈЕ

митрополит дабарски

1620.

Помиње се у запису на кивоту манастира Ораховице 1620. године. Наиме, кивот је сачињен „въ дны въсеѡсвещенѣѡмъ патрїархоу пекскомъ кvр Паїсею и мїтрополїт8 дъбърскѡм кvр Макарїю.“[14]

Није познато да ли је остао на катедри дабарских митрополита до 1628. године, када се на тој катедри већ налази митрополит Исаија.

МАКАРИЈЕ

митрополит зворнички

1640 – пре 1643.

Макарије се помиње као митрополит „Митрополије ђаура Сокола и Сребрнице и њено подручје у Зворничком санџаку“ у време патријарха Пајсија.[15]

МАКАРИЈЕ

митрополит ужички

1654.

Митрополит „ђаура области Ужица и његовог подручја“ Макарије помиње се 4. септембра 1654. године. Тог дана је приспео његов пешкеш (дажбина) турским властима у износу од 3.600 акчи.[16]

МАКАРИЈЕ

владика нишавски

XVIII век

Владика нишавски Макарије помиње се у једном недатираном запису у књизи у којој се налази служба светога Николе, и то после његове смрти, јер се за њега каже: „Вјечна јему памет“.[17]

МАКАРИЈЕ

митрополит белоцрквански

XVIII век

У једном рукопису манастира Дечана, који по Љуби Стојановићу потиче из осамнаестог века, сачуван је запис који гласи: „Макарије, милостију Божијеју митрополит Белоцрквански сьи лист пишем в село Криву Реку кир попо Огнану“.[18]

Име овога митрополита помиње се у Дечанским споменицима у којима се налази списак епископа – митрополита који су посетили Дечане у осамнаестом веку.

Јован Хаџи Васиљевић био је мишљења да је митрополит Макарије „живео тек у другој или трећој десетини година 19 века.“[19]

МАКАРИЈЕ

митрополит нишки

1812 – 1814.

Митрополит нишки Макарије познат нам је по записима у времену од 1802. до 1814. године, када је посећивао епархију и вршио бројна рукоположења.[20]

МАКАРИЈЕ (Ђорђевић)

епископ сремски

1955 – 1978.

Епископ Макарије (у свету Драгутин Ђорђевић) рођен је 25. октобра 1903. у Коцељеву. Гимназију је завршио у Београду, Богословију у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Београду.

Замонашио га је у манастиру Каленићу 1924. године архимандрит Никон (Лазаревић) рукоположио га у чин ђакона епископ браничевски Митрофан (Рајић), а у чин презвитера 1925. епископ горњокраловачки Иларион (Зеремски).

До избора за епископа био је катихета у Сремској Митровици, духовник казнионе у истом месту, управник Монашке школе у манастиру Дечанима и старешина манастира Раковице.

За епископа васпостављене Епархије будимљанско-полимске посвећен је Други дан Духова 1947. у Саборној београдској цркви. На овој епархији остао је до 1955. године, а тада је прешао у Сремску епархију.

Преминуо је 22. марта 1978. године у Новом Саду, а сахрањен је у манастиру Крушедолу.

МАКАРИЈЕ (Ђорђевић)

Свети МАКСИМ (Бранковић)

архиепископ и митрополит београдски и сремски

1508 – 1516.

Архиепископ Максим (у свету деспот Ђорђе Бранковић), син слепог деспота Стефана и мајке Ангелине Бранковић, рођен је 1462. у Албанији. Васпитаван је на двору својих родитеља од учитеља свештеномонаха који су у придворном храму вршили дужност духовника.

После смрти Змај-огњеног Вука Бранковића, угарски краљ Матија Корвин поставио је Ђорђа за деспота српског 1486. године. Поставши деспот, Ђорђе је са мај-

ком, братом и моштима свога оца дошао у град Купиник који је одредио за своју престоницу.

Године 1487. деспот Ђорђе се оженио Изабелом, рођаком угарске краљице Беатриче, али брак није био дугог века, и деспот Ђорђе „постао је монах Максим у 1496. години".[21] У чин јеромонаха рукоположио га је софијски митрополит Калевит. После смрти брата деспота Јована, 1502, отишао је са мајком и моштима брата и оца у Влашку. Овде је хиротоисан за митрополита од збаченог патријарха цариградског Нифона (1497–1498) вероватно 1505. године.

Поред црквених послова митрополит Максим се бавио и дипломатским пословима када се за то указивала потреба. За његово име везује се оснивање прве штампарије у Влашкој у којој је радио монах Макарије из Црне Горе.

Након дипломатске мисије у Будиму 1508. године, митрополит Максим није се више враћао у Влашку, већ је дошао у Срем. Овде је постао архиепископ и митрополит београдско-сремски.

Још као деспот владика Максим помагао је обнову и одржавање православних манастира. Тако се повељом, коју је сам саставио, обавезао да ће сваке године манастиру Светога Павла у Светој Гори давати 500 златника.

Као архиепископ владика Максим подиже манастир Крушедол и ту се настањује. Преминуо је 18. јануара 1516. Након отварања његове гробнице, „око 1532. монаси манастира Крушедола прогласили су Максима, његовог оца, брата и мајку за светитеље. Њихове мошти лежале су у Крушедолу све до 1716, када су их Турци, заједно са манастиром, спалили. У пепелу су нађени само поједини делови руку и ногу, те се и данас чувају у ризници манастира".[22]

МАКСИМ I

митрополит херцеговачки

пре 1532.

У Охриду је одржан 1532. године сабор на коме је осуђен и анатемисан митрополит смедеревски Павле, који је покушао да српске епархије издвоји из састава Охридске архиепископије и васпостави Пећку патријаршију. Као један од потписника пресуде о рашчињењу митрополита Павла био је и митрополит херцеговачки Максим.[23]

МАКСИМ

епископ

око 1550.

Епископ Максим, чија нам титула није позната, оставио је о себи око 1550. године запис у рукопису који се чува у Берлинској библиотеци следеће садржине: „И ꙗ Маѯи(м)ъ епїскѳпъ послїе кѳпихъ ѕ Нїєканора Новобрѫдъскога митрополита за .т. .й. аспри".[24]

МАКСИМ

епископ петрушки

1572.

Епископ петрушки Максим помиње се у тетрајеванђељу које је „за спас душе писао смерни Павел за дијака Петка, у његовом дому у Калањевцима, при петрушком

епископу кир Максиму, у дане султана Селима II, када је велика туга погодила цркве, године 1572“.[25]

МАКСИМ

митрополит хвостански

1572.

Митрополит хвостански Максим познат је захваљујући његовој поруци коју је оставио у Дечанској хрисовуљи III, л. 78. г. Наиме, митрополит Максим „дае въ вѣденїе братоу“, који ће доћи после њега на катедру хвостанску, а у вези са биром који је скупљао по црквеним селима.[26]

Иначе, митрополит Максим заузимао је катедру Епархије хвостанске 1572. године.[27]

МАКСИМ (Предојевић)

епископ вретанијски

1630 – 1642.

Епископа вретанијског Симеона, који је уживао симпатије Римске курије, на опште изненађење наследио је игуман манастира Марче Максим (Предојевић). Наиме, „последњих година живота епископ Симеон био је болестан и већином лежао у постељи, а пословима простране Марчанске епархије руководио је игуман Максим“.[28] Са радом енергичног игумана Максима није била задовољна Римска курија, али је он био „у добрим односима с официрима Војне границе којима је особито стало да одрже Србе граничаре у добром расположењу“.[29]

Пошто је оболели епископ Симеон поднео оставку на свој положај, цар Фердинанд је у Пожуну 8. маја 1630. године именовао игумана Максима за Симеоновог наследника, молећи папу да га потврди. Међутим, новоизабрани епископ Максим није отишао у Рим на посвећење већ у Пећ патријарху пећком Пајсију, који га је и посветио. Патријарх је добро знао прилике у овој епархији и имао одређени став према епископу Симеону, а познат му је био и рад игумана марчанског Максима. „Патријарх Пајсије већ с почетком идуће 1631. године дошао је с митрополитом софијским Јефтимијем у Марчанску епархију, о чему је славонски заповедник, кнез Егенберг, известио Ратни савет у Грацу.“[30]

Бескомпромисни борац за одбрану православне вере од уније, епископ Максим је вршио савесно своје архијерејске дужности. У селу Липници, у Хрватској, био је сачуван руком израђени антиминс који је епископ Максим осветио 1632. године.[31]

Римска курија није могла да се помири са чињеницом да је епископ Максим засео на катедру Марчанске епархије и није мировала. За епископа су настали тешки дани када је загребачким бискупом постао Бенко II Винковић (1637–1642). Бискуп Бенко је молио Фердинанда III да присили епископа Максима да прими унију, а Конгрегацији у Риму га је оптужио „да омета не само ширење уније, него чак католике наводи да прелазе на шизму и прихвате православне обреде“[32]. И Конгрегација и бискуп Бенко желели су да се састану са тим ватреним православцем и да са њиме дискутују.

До састанка је дошло у Загребу на Спасовдан 1639. године. У току разговора водила се расправа на теолошке теме, после којег се епископ Максим са својом пратњом вратио у манастир „са шизмом“, како је то рекао бискуп Винковић.

Ватикански кругови су желели да присиле епископа Максима да на послатом му формулару потпише исповед римокатоличке вере, а бискуп Винковић је упорно

радио на уклањању епископа Максима. Међутим, све су те жеље остале неиспуњене, јер војни кругови у Граници, с обзиром на политичко стање у Аустроугарском царству, нису допуштале да се било шта предузме против православног епископа.

Епископ Максим је преминуо 1642. године, а питање уније је поново дошло на дневни ред.

МАКСИМ

митрополит рашки и новопазарски

1632 – 1637; 1640 – 1643; 1649.

Митрополит Максим се помиње први пут 1632. године. „Сви до сада објављени извори тичу се раздобља од 1632. до 1637. године и, углавном, указују на његову бригу за спасавање и откупљивање црквених књига.“[33]

Светозар Душанић је претпостављао да је Максим на своју дијецезу дошао „у кратком временском раздобљу између 1629. и 1632.“[34] Иначе, Максим „за себе каже да је: 1) митрополит Расу, 2) митрополит Новопазарски и ерej варевски, 3) Новопазарски владика и 4) митрополит Рашки“.[35]

Митрополит Максим је 8. децембра 1632. године откупио Четвороеванђеље које „беше под залогом“.[36] Поред два записа митрополита Максима, Еванђеље је имало отисак његовог печата „где двојица светитеља између себе држе црквицу, и записом његовог предшасника на катедри рашких архијереја, митрополита Симеона, из 1547“[37]. Еванђеље је било некада у власништву протојереја Лазара Давидовића, у Будви, а 1941. године је изгорело у Народној библиотеци у Београду.

Као љубитељ књиге, Максим је 27. марта 1635. године откупио књигу Панегирик, с тим да се иста врати манастиру којем је и припадала.[38] „За Панегирик је платио 300 аспри, што значи много мање него 1632. за Четвороеванђеље, које се налазило код проте Лазара Давидовића у Будви. Већа потреба за еванђељем него за панегирицима, а свакако и богатија опрема Еванђеља, а можда и његова илуминација, утицали су бесумње на разлику у цени.“[39]

Исте године је митрополит Максим „откупио штампани триод, који се налазио у залогу. Нажалост, и ова је књига изгорела у београдској Народној библиоотеци од немачког бомбардовања 1941. На њој се он потписао као 'новопазарски владика'.“[40]

Последњи запис, али не и помен, митрополита Максима имамо од 1. марта 1637. године. Запис је сачуван у Следовалном псалтиру манастира Савине. У овом запису, који потиче од самог Максима, он каже за себе да је „митрополит Расу“.[41]

Толико смо знали о митрополиту Максиму до 1968. године, када је о њему писао Светозар Ст. Душанић. Међутим, из турских извора, објављених 1980. године сазнајемо да је Максим у два маха био новопазарски митрополит и да је последњи помен о њему од 3. августа 1649. године.

Наиме, Максим је постављен за митрополита „ђаура области Новога Пазара и Сенице и Влчитрна, и Брвеника, и Беласице [...] на основу писма пећког патријарха“.[42] Том приликом је Максим платио пешкеш у износу од 45 дуката, а онда је дошло до одвајања Вучитрна с Беласицом у посебну митрополију:„Наређено је да се постави посебан митрополит.“[43]

Приликом ступања на престо султана Ибрахим-хана, митрополит Максим је узео нови берат и за њега платио, 28. априла 1640. године, 6.000 акчи.[44] Три године доцније „речени Максим је свргнут“[45], што заиста сведочи „о тешком раздору унутар српске црквене јерархије“, како је приметила Радмила Тричковић.[46] На његово место је дошао Гаврило који се на катедри митрополије Новога Пазара и Нове Вароши задржао до 1649. године, а потом на истој опет видимо митрополита Максима за кога је забележено да је „узео нов берат о ступању на престо султана Мехмед-хана,

сина Ибрахим-хана. Дао лично, својом руком, пешкеш: 6.000 акчи“ 3. августа 1649. године. То је у исто време и последњи помен о митрополиту Максиму.

МАКСИМ

митрополит мохачки

пре 1643.

У турском дефтеру који садржи податке о српским јерарсима од 1640. до 1655. године помиње се Максим као митроплит „ђаура области Коморана, и Сексара [Сексарда], и Мохача и Симонторне [Шимонторне], спадају под Будимски ејалет“.[47]

У дефтеру није означен датум плаћања пешкеша у износу од 800 акчи.

МАКСИМ II

митрополит херцеговачки

1643 – 1648?

Иларион Руварац у својој познатој студији *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766* не помиње митрополита Максима који је носио титулу митрополита херцеговачког односно милешевског, чије је седиште било у манастиру Милешеви. Као митрополит полухерцеговачки он је у својој епархији имао и манастире Вранштицу, Морачу, Свету Тројицу у Пљевљима и Дубочицу.

Међутим, Нићифор Дучић и Радослав Грујић су знали за митрополита Максима као наследника митрополита Лонгина. Максим је „на основу арза монаха Пајсија, пећког патријарха“ постављен на митрополију „ђаура Препоља, и Пљеваља, и њене области“.[48]

Пешкеш у износу од 2.500 акчи платио је 27. децембра 1643. године и тек тада је могао ступити на дужност.

МАКСИМ (Скопљанац)

патријарх пећки

1655 – 1680.

Максим (Скопљанац), рашки митрополит, постао је пећким патријархом у време када се његов претходник, патријарх Гаврило, налазио у Русији и одатле „поручио да бирају новога патријарха“.[49]

Као учен човек и љубитељ књиге за време својеих честих путовања скупљао је старе књиге. Тако је у Скопљу, свом родном месту, нашао Пентикостар,[50] купио је књигу Тактикон и приложио великој цркви у Пећи.[51] Цетињском манастиру је поклонио минеј за септембар „за любовь митрополитоу чрьногорскомь и вьсеи Скендерїи Роуфимоу“,[52] а манастиру Хиландару је донео „мали дар“ – тетрајеванђеље.[53]

Да би утврдио православну веру у народу, патријарх Максим је доста путовао. Године 1666. посетио је манастир Шишатовац и поклонио се моштима светога Стефана Штиљановића.[54] Празник Христова васкрсења, који се 1671. године догодио на Ђурђевдан, провео је у Никољу под Кабларом.[55] О његовој посети манастиру Дечанима је такође сачуван помен,[56] али није убележена година посете.

С обзиром на дажбине које је морао да плаћа турским властима, патријарх Максим је био присиљен да лично иде у „писанију“ у Влашку 1661,[57] Самоков 1662,[58] Самоков и Разлог 1664[59] и Панчево 1670.[60]

Трудом и „маздою“ патријарха Максима живописан је храм Светога Николе у Пећкој патријаршији 1672, а око манастира подигнут је 1647. град.[61]

Римокатоличка Конгрегација за пропаганду није остављала Српску православну цркву на миру ни за време архипастирствовања паријарха Максима али су сви њени напори остали без успеха.

Почетком марта 1669. године патријах је оболео и на Спасовдан исте године изабран је Арсеније (Црнојевић) за митрополита хвостанског или пећког у својству коадјутора. Патријарх Максим умро је 29. октобра 1680. у Пећи.

МАКСИМ

митрополит струмички

1676.

Митрополит струмички Максим помиње се 1676. године.[62] Никаквих других података о њему немамо.

МАКСИМ (Гавриловић)

епископ сигетски и мохачки

1721 – 1732.

Као архимандрит манастира Бешенова изабран је за епископа сигетског и мохачког на Народном сабору у манастиру Хопову првих дана 1721. године, а посвећен је за епископа на Спасовдан, 18. маја исте године.

Епископ Максим је „купио у Осеку епископски дом од камералног обрдиректора Осенда“[63]. Умро је 6. јануара 1732. године у Сечују приликом визитације епархије.[64]

МАКСИМ
(Несторовић)

МАКСИМ (Несторовић)

епископ вршачки

1728 – 1738.

Епископ Максим родом је из Сентандреје. Посвећен је за епископа вршачког у Београду у августу 1728. године од митрополита Мојсија (Петровића)

По наређењу митрополита Викентија (Јовановића) званично је посећивао Пара-ћинску, Крагујевачку и Црнобарску нахију.

У манастиру Бешенову чувао се један појас, донет вероватно из Јерусалима, на којем се помиње епископ вршачки и карансебешки Максим 1736. године.[65]

Умро је у Вршцу 1738. године.

МАКСИМ (Мануиловић)

МАКСИМ (Мануиловић)

епископ темишварски

1833 – 1838.

Епископ Максим (у свету Михаил Мануиловић) рођен је у Араду. По завршетку богословских наука био је парох и окружни протопрезвитер великоварадски. Течно је говорио латински, мађарски, немачки и румунски.

Замонашен је 18. септембра 1819. године у манастиру Крушедолу од архимандрита Димитрија (Крестића) добивши име Максим.

Посвећен је за епископа вршачког 21. јануара 1829. године. Као епископ вршачки реорганизовао је 1830. године богословију у Вршцу.

Из Вршца је премештен у Темишвар 18. децембра 1833. године. Умро је 7. фебруара 1838. године у Темишвару и сахрањен у Световазнесенском храму у Темишвару.

МАКСИМ (Савић)

МАКСИМ (Савић)

епископ шабачки

1839 – 1847.

Епископ Максим рођен је у селу Вранеш, Чачански округ 1801. године. Књизи се учио у манастирима Жичи, Врањевшници и Фенеку. Замонашен је у манастиру Каленићу, рукоположен у чин ђакона од стране митрополита београдског Агатангела 1821. године, а у чин презвитера од епископа шабачког Герасима 1824. године. Произведен је у чин архимандрита 1839. године.

После смрти епископа шабачког Герасима, као члан конзисторије, буде посвећен 4. јуна 1839. године за епископа шабачког. Као присталица династије Обреновића, насилно је уклоњен са епархије 1842. године и заточен прво у манастиру Студеници, а потом у свом постригу Каленићу. Убијен је ноћу између 4. и 5. јануара 1847. године у конаку манастира Каленића, а сахрањен у храму истога манастира.

Др МАКСИМИЛИЈАН (Хајдин)

епископ горњокарловачки

1931 – 1936.

Максимилијан (у свету др Милан Хајдин) рођен је у Новом Саду 21. августа 1879. у породици која је потицала из села Хајдина у Горњокарловачкој епархији. Основну школу завршио је у Београду, Српску православну велику гимназију у Карловцима, Правни факултет са степеном доктора у Загребу, а Богословију у Карловцима. Пре примања монашког чина, 1906, био је извесно време адвокатски приправник. До избора за епископа био је подбележник, а потом и бележник архидијецезе сремско-карловачке и за то време је рукоположен у чин ђакона и презвитера, прошавши све чинове. Свети архијерејски сабор га је изабрао за титуларног епископа Сремске Митровице 6. децембра 1920, а хиротонисан је за епископа 2. јануара 1921. За епископа далматинског је изабран 1928, а за горњокарловачког 3. октобра 1931.

МАКСИМИЛИЈАН (Хајдин)

Као одличан правник и богослов допринео је својом спремом регулисању односа у васпостављеној Српској патријаршији, а нарочито радом на доношењу новог црквеног устава. Умро је у Београду, као члан Св. арх. синода, 25. фебруара 1936. Сахрањен је у Плашком у Световаведенском саборном храму, али му је гроб оскрнављен од стране усташа 1941. Посмртни остаци су му пренети на гробље, али му се гроб не зна.

МАРДАРИЈЕ

епископ радомирски

1565.

Епископ радомирски Мардарије помиње се у запису на Јеванђељу писаном за његово време 1565. године.[66]

МАРДАРИЈЕ

митрополит бачки

1609.

Митрополит Мардарије помиње се као један од осморице архијереја који су потписали 1609. године патријарашку синђелију упућену верницима у областима западних крајева – у Вретанији – поводом постављења епископа Симеона.[67]

МАРДАРИЈЕ

митрополит

1635.

Митрополит Мардарије, чија нам титула није позната, помиње се у запису на једној штампаној књизи из 1631. године у манастиру Хиландару. Наиме, штампани Пентикостар уступљен је 1639. Карејској испосници од стране „владике Мардарија, игумана Филипа и целог сабора на службу“.[68]

Према Стевану Димитријевићу, патријарх Пајсије издао је синђелију „хиландарском“ митрополиту Мардарију јула 1365. године.

Владика Мардарије се по својој прилици повукао са своје епархије у манастир Хиландар који му је, можда, био постриг или је са њиме као епархијски архијерej одржавао тешње везе.

МАРДАРИЈЕ I

митрополит цетињски

1637 – 1647.

Митрополит Мардарије I је родом из села Корнета у Љешанској нахији. Пре избора за митрополита био је од 1625. године на дужности игумана Цетињског манастира. Као митрополит Мардарије се помиње први пут месеца јула 1637. Његово архипастирство било је скопчано са разним невољама и недаћама. За све време био је у преговорима с Римом око уније имајући у виду поглавито материјалне интересе. Папски мисионар Фране Леонарди упорно је радио на унијаћењу православних Срба у Паштровићима и у Боки Которској, а био је свестан „да се без цетињскога епископа неће моћи спровести унија у тим крајевима. Епископ Мардарије, каже он у једном писму секретару Инголију, ужива велико поштовање својих једноверника, нарочито монаха и свештеника“.[69]

Митрополит Мардарије „имао је великих неприлика у својој епархији“[70] због његових преговора са Римом. Да су и Турци били незадовољни његовим акцијама „доказује затварање епископа Мардарија“.[71] Међутим, до уније никада није дошло. Митрополит Мардарије је умро у време патријарха Пајсија 1647. године.

МАРДАРИЈЕ (Ускоковић)

епископ америчко-канадски

1926 – 1935.

Епископ Мардарије (у свету Иван Ускоковић) рођен је 22. децембра 1889. у Подгорици од оца Пера, племенског капетана, и мајке Јеле, рођене Божовић. Основну школу завршио је на Цетињу и отпочео гимназију, а наставио је у Београду. Као ученик петог разреда гимназије отишао је у манастир Студеницу где се, са благословом епископа жичког Саве, замонашио 1909. године, и рукоположен у чин јеромонаха. Потом је упућен у Српско подворје у Москви од митрополита српског Димитрија. Богословију је почео учити у Житомиру, а завршио је у Кишињеву 1912. Своје школовање наставио је у Петроградској духовној академији коју је и завршио са одличним успехом.

По жељи Светога синода Руске цркве и руског генералштаба, обилазио је заробљеничке логоре по Сибиру и Туркестану и држао предавања заробљеним Словенима из Аустроугарске. За дванаест година боравка у Русији јеромонах Мардарије био је наставник петроградске Словенске гимназије, ректор богословије на Кавказу, члан духовног суда у Владивостоку, председник црквене скупштине Русије у Киши-

њеву, руског Врховног црквеног савета, делегат приликом избора патријарха Тихона и врстан проповедник.

Свети синод Руске цркве упутио је 1917. синђела Мардарија у Америку и назначио га началником Српске духовне мисије. У жељи да створи српски духовни центар у Америци, купио је земљиште на коме је подигао манастир Светога Саве у Либертивилу са централним српским гробљем. На руском црквено-народном сабору изабран је у Кливленду за српског епископа, али се овога избора није примио. После оснивања Америчко-канадске епархије постављен је за њеног амдинистратора, а по-том је позван да дође у Југославију и прими положај управника Монашке школе у манастиру Раковици. Након повратка у Америку поново је постао администратор епархије и на овом положају га је затекао избор за првог епископа америчко-канадског. Хиротонисан је у Саборној београдској цркви 25. априла 1926. од патријарха српског Димитрија, епископа далматинско-истријског Данила и злетовско-струмичког Серафима.

За време епископа Мардарија донет је Устав Епархије америчко-канадске и ударени темељи епархији која је основана с великим закашњењем, те је њен први епископ имао врло великих проблема око успостављања реда у црквено-школским општинама, а нарочито међу парохијским сештеницима који су тридесет година живели без свога старешине. Епископ Мардарије је умро у најбољим годинама свога живота 12. децембра 1935. и сахрањен у храму манастира Светога Саве у Либертивилу, у који је уложио сва своја материјална средства.

МАРДАРИЈЕ (Ускоковић)

МАРДАРИЈЕ II

митрополит цетињски

1651 – 1661.

Када су Турци изгнали митрополита цетињског Висариона „који је изазвао харање и смутњу“[472], на његово место је за митрополита дошао Мардарије II.

Пешкеш у износу од 800 акчи митрополит Мардарије II је платио 16. априла 1651. и остао је на катедри цетињских митрополита до краја 1661. године.

МАРКО

митрополит хвостански

1390/1. – 1414.

Митрополит хвостански Марко рођен је 1359/60. године у околини Пећи као пети син својих родитеља. Отац му је прво био мирски свештеник и свештеничком позиву посветио је свих својих пет синова. Родитељи су касније примили монашки чин и у монаштву добили имена Герасим и Јефимија.

Марко је примио монашки чин 1346. из руку патријарха пећког Јефрема, кога је пратио и када је напустио патијарашки престо, 1379, и са њиме био у манастиру Св. Арханђела у Призрену. Рукоположен је у чин ђакона и презвитера у Великој цркви Пећке патријаршије.

Марко, савременик Маричке и Косовске битке, постао је митрополитом хвостанским 1390. или 1391. године. „Радио је на књижевности и од њега је остало више списа. Најважније му је дело биографија патријарха Јефрема, којом је продужио лепу традицију писања житија и, истовремено, дао неки детаљ више за познавање личности патријарха Јефрема“.[73]

Митрополит Марко је поред житија написао и службе патријарху Јефрему и архиепископу српском Никодиму (1317–1324). У слову пак својим замонашеним родитељима, митрополит Марко даје и нешто биографских података, а задужбини свога оца, храму светога великомученика Георгија у Ждрјелнику, написао је 1411. године своје завештање.[74]

МАРКО

мирополит арилски

1433.

Помиње се као „ахиљски“ односно „ариљски“ митрополит 1433. године.[75] „Тада је велики челник Радич обновио манастир Костамонит на Светој Гори, а са ариљским митрополитом кир Марком саветовао се о манастирском општежићу. Повеља је издата 29. маја 1433. године и у њој се на три места помиње митрополит Марко“.[76]

Челник Радич Поступовић желео је да митрополиту Марку, своме духовнику, осигура у поменутом манастиру, за сваки случај, и уточиште, како би он могао после Радичеве смрти да има и ктиторска права у тој задужбини докле год је жив.[77]

МАРКО

митрополит херцеговачки

1531 – 1534.

Митрополит херцеговачки Марко помиње се први пут у вези са антиминсом који је осветио 1531. године за храм Светих мученика Мине, Виктора и Викентија, а који се чувао у Сарајевској конзисторији.[78]

Миодраг Ал. Пурковић био је мишљења да је митрополит Марко „придржавао“ престо светога Саве у манастиру Милешеви.[79]

Као учесник Охридског сабора, 1532, митрополит Марко се изјаснио против митрополита смедеревског Павла који је покушао да у Пећкој патријаршији успостави редовно стање.[80]

Последњи помен о митрополиту Марку имамо на антиминсу из 1534. године који се налази у манастиру Озрену.[81]

МАРКО

митрополит босански

1532.

Митрополит босански Марко познат нам је по учешћу у раду Архијерејског сабора који је одржан 1532. године под председништвом архиепископа охридског Прохора, који је „свргнуо“ и „одлучио“ од Цркве митрополита смедеревског Павла.[82]

МАТЕЈ I

митрополит скопски

1393 – 11. јануар 1428.

Име митрополита скопског Матеја I први пут се помиње 1393. године. Управљао је Скопском митрополијом за време Турака око четири деценије.[83] Иако под Турцима, митрополит Матеј „води нормалан црквени живот у Скопљу и већ годину дана после уласка Турака у Скопље даје начинити мраморну 'крстионицу', која се до данас сачувала у Марковом манастиру, а има трага и његовој кореспонденцији са 'страшним' турским султаном Мусом Челебијом (1411–1413.год.).[84]

Умро је 11. јануара 1428. године.

МАТЕЈ II

митрополит скопски

1468 – после 1473.

Митрополит Матеј II помиње се после митрополита скопског Јосифа (1648. и 1473), а пре митрополита Антонија.[85]

МАТЕЈ

епископ морозвишки

око 1515.

Епископ морозвишки Матеј помиње се око 1515. године у вези са јеромонахом Филимоном који је преписао једну књигу за време архипастирствовања поменутог епископа „въ храме иже въ светыхъ ѡтца наше(го) Николи мѣсто рекомое Воинегъ“.[86]

МАТЕЈ

митрополит нишавски

1528/9 – 1532.

Митрополит нишавски Матеј помиње се као учасник у раду Архијерејског сабора 1528/9.[87] и 1532,[88] којим је председавао архиепископ охридски Прохор, поводом акције митрополита смедеревског Павла на обнови Пећке патријаршије.

Вероватно је грешком у акту Охридског сабора 1532. године Матеј наведен као митрополит нишки, иако је он био митрополит нишавски.[89]

МАТЕЈ

митрополит будимљански

1552.

Митрополит Матеј, са седиштем у Будимљу, значајном црквеном и културном центру, помиње се 1552. године. Дуго се у историји мислило да се овде ради о митрополиту будимском Матеју и 1552. године узимала се за годину у којој је први пут поменута Будимска епархија и један њен архијереј.

По заповести митрополита будимљанског Матеја, дијак Јован „од Никољ-Пазара“ преписао је 1552. године Тетраеванђеље.[90]

МАТЕЈ (Коренић)

епископ јенопољски

друга половина XVI века

По Хроници Ђорђа Бранковића, у другој половини шеснаестог века јенопољским епископом је постао један од његових предака, Матеј Бранковић-Коренић,[91], кога је наследио његов син Сава I.

МАТЕЈ

епископ преспански

1607 – 1614.

Епископ преспански Матеј помиње се у вези са подизањем манастира Пресвете Богородице у Слимници код Преспе трудом и ктиторством игумана Никанора.[92]

МЕЛЕНТИЈЕ (Вујић)

епископ тимочки

1891 – 1913.

Мелентије (у свету Љубомир Вујић) рођен је од родитеља Живојина и Ане у селу Осеченици 27. јула 1857. Основну школу завршио је у Крчмару, два разреда гимназије у Београду, а потом је примљен за искушеника манастира Боговађе. Замонашен је 25. јуна 1877. у манастиру Враћевшници, 26. рукоположен за јерођакона, а 11. децембра исте године за јеромонаха. Митрополит Михаило га је повео собом у Русију где је завршио Кијевску духовну академију са степеном магистра богословља.

По повратку из Русије постављен је за ректора богословије у Призрену. На овом положају га је затекао и избор за епископа обновљене Тимочке епархије.

МЕЛЕНТИЈЕ (Вулић)

Посвећен је у Београду 10. новембра 1891. Веома ревносно и марљиво је управљао својом епархијом и у исто време бавио се и књижевношћу радећи посебно на верском просвећењу своје паства. Будући да му је парохијско свештенство живело прилично тешко у материјалном погледу, обећао му је и својски се заложио да то стање поправи, а када то није успео, повукао се са управе епархијом и по својој молби пензионисан је 15. јуна 1913. Као пензионисани епископ настанио се у манастиру Хиландару где је умро 7. новембра 1921. Сахрањен је крај гробљанске цркве манастира Хиландара.

МЕЛЕТИЈЕ

митрополит липовски

пре 1641.

Заузимао је катедру липовских митрополита пре 6. октобра 1641. године.

У турском дефтеру за Мелетија се каже: „Речени Мелетиос је свргнут због тога што је био самовољан.“[93]

МЕЛЕТИЈЕ

митрополит херцеговачки

1712 – 1713.

После митрополита Нектарија помиње се нови митрополит Мелетије пре 6. октобра 1712. године. Вероватно је учествовао у избору патријарха пећког Мојсија (Рајовића). По његовој заповести је 12. децембра 1712. завршено преписивање Служебника и Хиротоније.[94] Идуће, 1713, рукоположио је некога Остоју из Херцеговине у чин ђакона.[95] Последњи помен о њему имамо 21. децембра 1713. године када је, заједно са осталим архијерејима, потписао синђелију новоизабраном епископу вршачком Мојсију (Станојевићу).[96]

МЕЛЕТИЈЕ

митрополит дабро-босански

1713 – 1740.

После смрти митрополита Висариона († 1708), послове Дабро-босанске епархије, до њеног попуњења Мојсијем (Петровићем) 1709. године, водио је јеромонах Мелетије (Милинковић, Милековић, Умиљеновић). Будући да се нови митрополит Мојсије кратко време задржао у Сарајеву, Дабро-босанска епархија је опет остала без свог епархијског архијереја. Мелетије, ранији егзарх, постао је митрополит дабро-босански 1713. године „али не дође одмах у Сарајево, него истом годину дана доцније, у октобру или новембру 1714“.[97]

За време дуготрајног архипастирствовања био је врло активан на свим пољима. По његовом наређењу написана је књига Хиротонија,[98] а за његово време је подигнута стара црква Светих арханђела у Сарајеву,[99], којој је поклонио часну трапезу,[100] саковао нову петохљебницу,[101] купио октоих,[102] донете су књиге из манастира Свете Тројице[103] исликана икона пресвете Богородице[104] а епитропи откупише украдено јеванђеље.[105] Умро је у Сарајеву 24. децембра 1740.

МЕЛЕТИЈЕ

митрополит самоковски

1747.

Мелетије, митрополит самоковски, назива се и митрополитом сатковским. Учествоао је 1747. године у избору митрополита скопског Атанасија за патријарха српског.[106]

МЕЛЕТИЈЕ

митрополит нишки

1815 – 1821.

Митрополит Мелетије први пут се помиње 1815. године поводом сједињења Нишавске и Нишке епархије. Његово архипастирство пада у време немира у Турској, када су 1821. хетеристи дигли устанак. „Тада је, 1821. године, и нишки мухафиз Хусеин-паша Гаванзоглу, због веза са Србијом, посекао митрополита Мелетија са четворицом угледних грађана на нишавском мосту близу тврђаве."[107]

МЕЛЕТИЈЕ I (Никшић)

епископ шабачки

1816.

МЕЛЕТИЈЕ (Никшић)

Мелетије I (Никшић) рођен је у селу Брезови, близу манастира Студенице, 20. фебруара 1780. Замонашен у манастиру Студеници од свога стрица архимандрита Василија. Рукоположен је у чин ђакона 1797, а у чин јеромонаха 1800. За архимандрита га је произвео 1809. митрополит београдски Леонтије. Након напуштања манастира Студенице, коју су Турци предали огњу, Мелетије ступи у Карађорђеву војску послуживши у исто време и у дипломатској мисији. Остао је и даље сабрат манастира Студенице, чије се братство настанило у Врањевшници, с тим што су у манастиру била двојица старешина: Студенице и Врањешнице. Када су се два братства сјединила, Мелетије је постао заједнички старешина. Потврђен је од београдског митрополита 21. априла 1810.

Са својим братством архимандриг Мелентије је прешао 1813. године у манастир Фенек, поневши са собом мошти преподобног Симона Монаха (Стефана Првовенчаног). Након двогодишњег боравка у манастиру Фенеку, где је био и старешина манастира, Мелетије се кра-

јем јуна 1815. вратио у Србију. Исте године је био у дипломатској мисији у Цариграду и, пошто је његов претходник епископ Данило, звани „Алаук", напустио епархију, на молбу кнеза Милоша хиротонисан је за шабачког архијереја у Цариграду. Чим је стао на чело епархије, кнез Милош је донео уредбу о свештенству, коју је и Мелетије потписао 18. фебруара 1816 као „митрополит шабачко-ваљевско-ужички". Архипастирство митрополита Мелетија трајало је врло кратко. Осумњичен да је радио о глави кнеза Милоша, кнез је наредио Марку Штитарцу да убије Мелетија, што је овај и учинио 16. јуна 1816. Сахрањен је у шабачкој цркви, а погинуо је у тридесет шестој години живота.

МЕЛЕТИЈЕ (Павловић)

митрополит Србије

1831 – 1833.

Мелетије, први митрополит после ослобођења Срба, родио се у Врбави у горњој Гружи 1776. године. Замонашио се у манастиру Враћевшници, где се учио књизи и где је 1810. постао игуман студеничко-враћевшничког братства. Активно је учествовао у бојевима против Турака. На Љубићу је 1815. добовањем у добош скупио

МЕЛЕТИЈЕ (Павловић)

раштркану српску војску, а на Палежу је дувао у мехове и правио кундак топу. Као неустрашиви борац уживао је опште симпатије кнеза Милоша и српског народа. Постао је прво администратор Београдске митрополије после смрти митрополита београдског Дионисија, а касније духовник кнежевског дома. Као помагач кнеза Милоша дао је идеју да се у Крагујевцу оснује школа православља. Приликом оснивања прве конзисторије у Србији, 1822, постао је њен први председник. Желећи да има у Србији народну јерархију, кнез Милош га је послао у Цариград, заједно а Никифором (Максимовићем). Архимандрит Мелетије је 18. августа 1831. у Цариграду хиротонисан за архијереја и на тај начин постао српски архиепископ и митрополит, а сутрадан је Мелетије посветио Никифора за епископа ужичког. Први Србин на катедри београдских митрополита, после дужег времена, одмах је приступио реорганизацији цркве у Србији: одредио је границе епархија, устројио митрополитску канцеларију и архијерејски сабор, а за секретара је довео ученог Павла Јовановића, који га је касније и наследио на митрополитској катедри. Покушао је да поврати србуљско богослужење и у том циљу је скупљао србуље. Умро је 11. јуна 1833. у Београду, а сахрањен је у манастиру Враћевшници.

МЕЛЕТИЈЕ II

епископ шабачки

1847 – 1848.

Мелетије II се родио око 1806. у селу Вранешима. Књигу је учио у манастиру Љубостињи, где је примио и монашки чин. Ђаконски чин примио је од митрополита Агатангела – 1825, а презвитерски од митрополита Кирила 1826. Извесно време био је придворни монах митрополита Мелетија (Павловића), а потом архимандрит манастира Љубостиње и 'члан апелаторијске конзисторије. После трогодишњег боравка у Светој Гори и Цариграду поново је, 1845, постао старешина Љубостиње. За епископа шабачког посвећен је 4. маја 1847. Умро је 1848.

МЕЛЕТИЈЕ

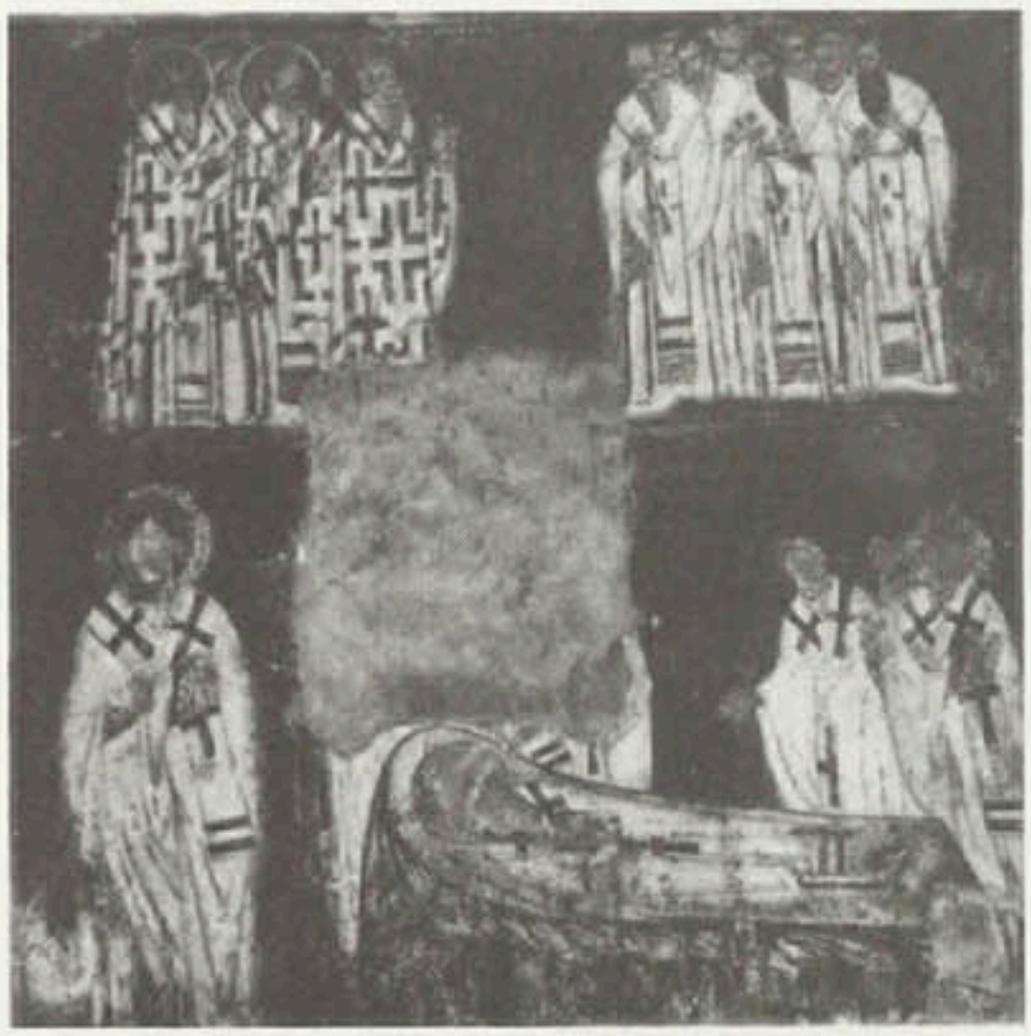
митрополит рашко-призренски

1854 – 1895.

Мелетије, Грк по националности, родом је био из Сереза. Завршио је Богословску школу на Халци. У Призрен је дошао за митрополита 2. августа 1854. За његово време отворена је у Призрену богословија 14. октобра 1871. „Као верски старешина био је будан чувар вере, цркве и обреда. [...] У Приштини Мелетије је подигао зграду код цркве за митрополију и поклонио тамошњој цркви кућу, у којој је дуго година био наш конзулат. Тако исто он је, где год је потреба захтевала, помагао да се при нашим црквама подигне по која соба за његово становање, и у тим собама општине су могле држати своје седнице.

Београдској богословији даровао је сто осамдесет златних турских лира за усавршавање црквенога певања. То се могло видети и из једног извештаја те богословије из осамдесетих година прошлога века".[108]

Српска влада је одликовала митрополита Мелетија Орденом св. Саве првог степена. Умро је у Призрену 27. августа 1895. и сахрањен у старој цркви Св. Ђорђа.

САХРАНА ЕПИСКОПА МЕРКУРИЈА

МЕРКУРИЈЕ

епископ моравички

1283.

Време архипастирствовања епископа моравичког Меркурија пада у доба када је српски краљ Драгутин почео да из основа обнавља цркву светога Архилија у Ариљу, 1283. године. Меркуријева смрт је приказана на зиду поменутога храма када је исти, за време епископа Јевсевија, живописан.[109]

Приликом археолошких истраживања у унутрашњости овога храма пронађен је Меркуријев гроб.

МЕТОДИЈЕ

епископ рашки

1219.

После организовања монашког живота у манастиру Хиландару монах Методије постаје његовим првим игуманом. „Њега поставља сам св. Симеон, а Сава с њим обнавља и довршава манастир. Он је савременик и активни учесник ових Савиних подухвата који су значили не само оснивање српског духовног средишта у Светој Гори него и српске средњевековне црквености и државности.“[110]

Игумана Методија монах Симеон „као ктитор, у току тих осам месеци обнављања манастира и подизања у њему нових објеката два пута шаље у Србију свом сину, великом жупану Стефану: први пут с молбом да 'свим силама' помогне обнављању Хиландара, преносећи на њега и на његове наследнике своје ктиторско право; други пут – с чудотворним крстом“.[111]

Игумана Методија свети Сава је хиротонисао за епископа рашког. Као поверљива личност, епископ Методије је у име светога Саве вршио и службе дипломатске природе.

МЕТОДИЈЕ

епископ хумски

пре 1243.

Епископ Методије помиње се у Стонској повељи, заједно са епископом Спиридоном, јер су они „утврђивали међе села Осојника, још пре издавања ове повеље 1243 године“.[112]

МЕТОДИЈЕ I

епископ дабарски

крај XIII века

У Пљеваљском синодику православља помиње се као трећи по реду епископ дабарски. Сем имена, ништа друго о њему не знамо.[113]

МЕТОДИЈЕ II

епископ дабарски

1322.

Епископ Методије II помиње се 1322. године. Није нам познато да ли је био непосредни наследник епископа Јована, који је заузимао катедру дабарских архијереја од 1291. до 1309. године.[114]

МЕТОДИЈЕ

митрополит призренски

1564 – 1572.

Митрополит Методије први пут се помиње у антиминсу који се „саписа“ 1564. године за цркву Светог Стевана у селу Добродолане.[115] Идуће године је заједно са епископом врањским Софронијем посетио манастир Свете Тројице Русинске.[116]

За његово време је написана књига Панегирик митрополије призренске 1569. године,[117] а такође и поменик манастира Свете Тројице код Призрена,[113] у који је убележио и своје родитеље Јарменку и Боју.[119]

Последњи помен о митрополиту Методију имамо у једном запису из 1572. године.[120]

МЕТОДИЈЕ I

митрополит скопски

1565.

Митрополит Методије помиње се у једном запису полошког епископа око 1565. године у манастиру Лешку, када је дошло до припајања Полошке епархије Скопској митрополији.[121]

МЕТОДИЈЕ

митрополит београдски

1791 – 1801.

После митрополита Дионисија (Поповића), који је управљао Београдском епархијом од 1785. до 1791. године, на ову катедру дошао је Грк Методије.

За време његовог управљања подигнут је манастир Рајиновац, код Бегаљице, 1793. године,[122] трудом архимандрита Герасима Студеничанина, обнови се храм у Врбовцу [123], али и продаде манастир Рачу на Дрини: „Владика београдски Методије и кнез Стеван Воић, соколски, продадоше, издадоше Рачу за 15 хиљада гроша везиру београдском, и једва се тада манастир откупи 1799. јуне месеца 6.[124]

Митрополит Методије умро је насилном смрћу „месеца јануара 26. године 1801, удави владику београдски паша, именом Методија, за његову буну и безакоње: уподобио се беше Фоки мучитељу, грчком цару“[125], а јаничари су убили пашу[126] фебруара 16. исте године.[127]

МЕТОДИЈЕ II

митрополит скопски

1892 – 1896.

Митрополит скопски Методије, Грк по рођењу, помиње се у времену од 1892. до 1896. године.[128] Пореклом је био из Аргирокастра.

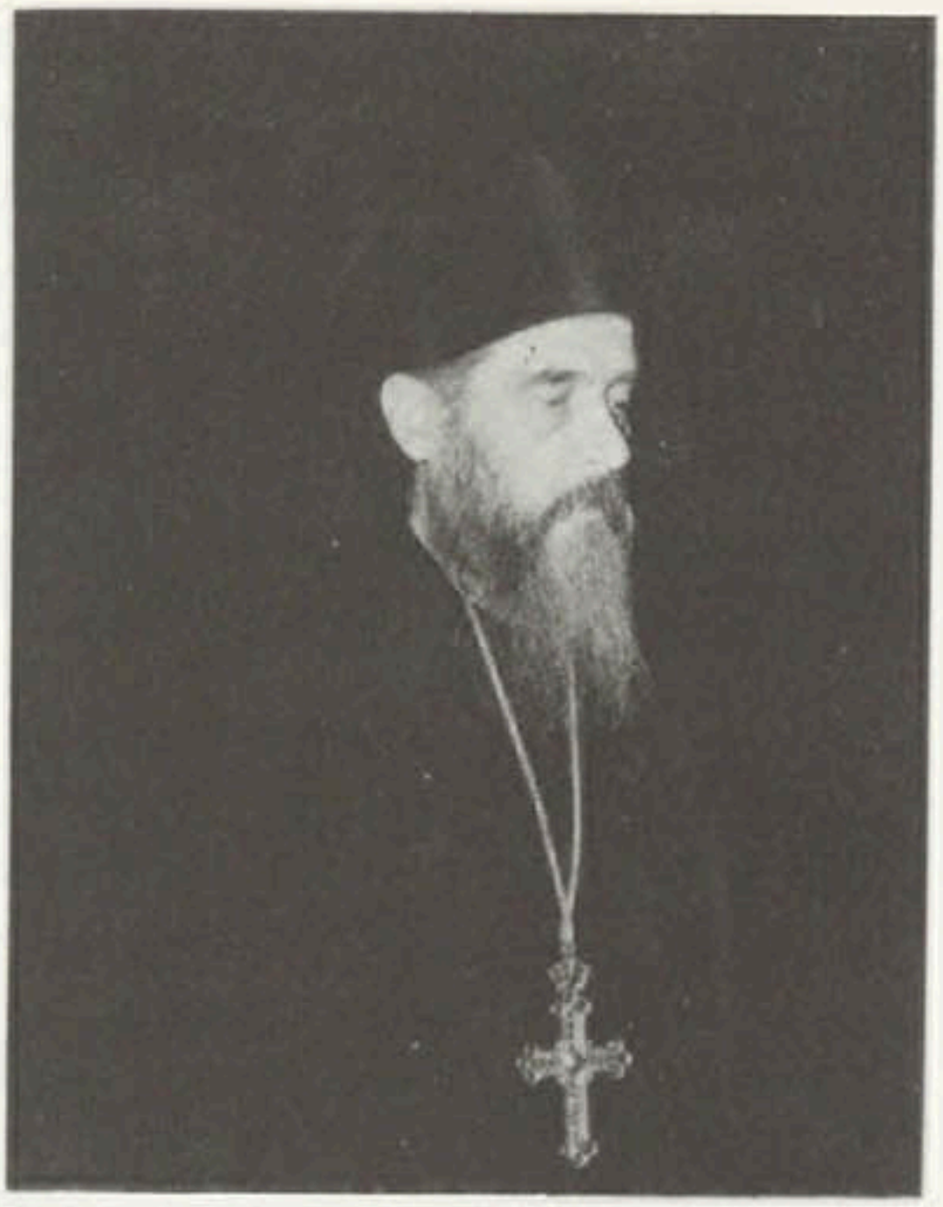
За његово време настављена је борба с Грцима и Власима око дозволе да се у цркви Св. Спаса може и на словенском језику појати и читати, па је бивало нереда и туче и у самој цркви.

Умро је напрасно 16. новембра 1896. године у Скопљу.

МЕТОДИЈЕ (Муждека)

епископ тимочки

1971 – 1977.

МЕТОДИЈЕ (Муждека)

Епископ Методије (у свету Милан Муждека) рођен је 2. фебруара 1912. у селу Хајтићу код Глине од оца Стевана и мајке Марије.

Основну школу завршио је у Хајтићу, гимназију у Глини, а богословију у Битољу. На Богословском факултету је дипломирао 1939. и исте године примио монашки чин у манастиру Раковици. У чин јеромонаха рукоположен је у априлу месецу исте године, а у чин презвитера у јулу месецу. Протосинђелом је постао 1947, а архимандритом 1955. године.

До избора за епископа био је професор богословије у Призрену (1939–1941), катихета Пете мушке гимназије у Београду (1941–1947), професор богословије у Призрену (1947–1951), у манастиру Раковици 1951–1955 и ректор богословије у Призрену (1955–1971).

За епископа тимочког хиротонисан је 4. јула 1971. Његов архипастирски рад убрзо је прекинут болешћу. Умро је 20. фебруара 1977. у Београду, а сахрањен у манастиру Букову.

МИЛУТИН (Стојадиновић)

епископ тимочки

1977 – 1992.

МИЛУТИН (Стојадиновић)

Епископ Милутин (у свету Марко Стојадиновић), рођен је у Горњем Ковиљу 23. јула 1918. године.

Завршио је Богословију Светога Саве у манастиру Раковици, а Богословски факултет у Београду.

Замонашен је по чину мале схиме у манастиру Гргетегу 10. августа 1939. године. У чин ђакона рукоположио га је 27. септембра 1940. епископ нишки Јован, а у чин презвитера на Преображење 1945. године епископ будимљански Валеријан.

Пре избора за епископа био је намесник манастира Гргетега, економ патријаршијског двора у Сремским Карловцима, вероучитељ, старешина мана-

стира Крушедола, помоћник управника патријаршијског двора у Београду, чиновник Епархије сремске, професор богословија у Призрену, Београду и Сремским Карловцима, где је постао и првим послератним ректором. Одликован је достојанством синђела, чином протосинђела и архимандрита.

Изабран је за епископа тимочког 1977. године и хиротонисан у Саборној београдској цркви 10. јула исте године.

Епископ Милутин преминуо је 20. септембра 1992. године и сахрањен у манастиру Суводолу.

МИНА

епископ хвостански

1519 – 1532.

Епископ Мина помиње се као „заступник митрополита студеничког 1532“[129] године. Седиште епископа Мине било је у Малој Студеници, североисточно од Пећи.

МИРОН (Николић)

епископ пакрачки

1890 – 1941.

МИРОН (Николић)

Епископ Мирон (у свету Михаило Николић) рођен је 27. фебруара 1846. у селу Капелни, у славонској Подравини, од оца Павла, свештеника, и мајке Ане. Три разреда основне школе завршио је у Подравској Слатини, а четврти разред у Осијеку. Гимназију је учио у Осијеку, Сремским Карловцима и Новом Саду, а богословију у Пакрацу. Пре примања монашког чина био је чиновник у конзисторијалној канцеларији, подбележник и учитељ у Даруварy. Монашки чин примио је 10. октобра 1870. у манастиру Ораховици из руку игумана ораховачког Максима. У чин ђакона рукоположен је 28. октобра исте године. Протођакон постао је 1871, а презвитером 1874. За архимандрита произведен је 1878. Рукоположења и производства примио је из руку свога претходника епископа пакрачког Никанора (Грујића). После његове смрти, 8. априла 1887, архимандрит Мирон постао је мандатаром патријарха Германа (Анђелића) у Пакрачкој епархији. За епископа пакрачког изабран је 10. октобра 1888. године. Будући да је патријарх Герман убрзо умро, архимандрит Мирон је хирото-нисан тек 1890, после избора новог патријарха Георгија (Бранковића). Хиротонију су извршили 3. маја исте го-

дине патријарх Георгије и епископи вршачки Нектарије и бачки Василијан.

Као епископ посебну бригу је владика Мирон посветио свештенству, завео је свештеничке исповести и братске саборе, увео парохијске и протопрезвитерске библиотеке и основао фонд за издржавање деце и сирочади свештенства Епархије пакрачке. У бризи за учитељски подмладак успео је да 1894. оснује Учитељску школу, да купи зграду за исту и отвори интернат за сиромашне ученике ове школе.

Приликом исељавања Срба из Славоније у Америку епископ Мирон је упозоравао свештенство да чува народ од исељавања и у том смислу је писао и посланицу.

Епископ Мирон је у три маха администрирао упражњеном Карловачком митрополијом.

Умро је 18. фебруара 1941. у Пакрацу и сахрањен у цркви Гавриници.

МИТРОФАН

епископ битољски

1528 – 1532.

Епископ Митрофан је заузимао катедру Битољске епархије 1528. године, јер је у то време учествовао у саборном суђењу под председништвом архиепископа охридског Прохора, које је било између 1. септембра 1528. и 31. августа 1529.

Заједно са двадесет девет других архијереја, епископ Митрофан узео је учешћа и у другој сесији Охридског сабора који је 1532. године осудио и збацио смедеревског архиепископа Павла.[130]

МИТРОФАН

епископ дупнички

1565.

Епископ дупнички Митрофан помиње се у запису на тетрајеванђељу које је преписао јеромонах Гаврил, а откупио га поп Нешо за време епископа Митрофана 1565. године.[131]

МИТРОФАН

митрополит струмички

1683 – 1688.

Митрополит струмички Митрофан помиње се 1683. године. На катедри струмичких архијереја задржао се по свој прилици до 1688. године.[132]

МИТРОФАН

митрополит ваљевски и ужички

1760 – 1766.

Митрополит Митрофан помиње се први пут 17. маја 1760. године, када је послао јеромонаха Алексија, постријника благовештенског, у манастир Вољавчу, а потом га поставио и за игумана истога манастира.[133]

Приликом подношења молбе за присаједињење Пећке патријаршије Цариградској патријаршији, 1766, и митрополит Митрофан је био један од потписника молбе.

МИТРОФАН (Бан)

архиепископ цетињски и митрополит Црне Горе

1885 – 1920.

Архиепископ Митрофан (у свету Марко Бан) рођен је у селу Главатима, општина Грбаљска, 15. марта 1841, од оца Георгија и мајке Анастасије. Основну школу учио је у селу Врановићима и у Котору, српску и италијанску. Замонашио се у манастиру Савини 1865. године. Рукоположио га је епископ Стефан (Кнежевић) у чин ђакона 27. јуна 1865, а у чин презвитера 2. октобра 1866. За настојатеља манастира Подластве постављен је 1867, а 1869. за настојатеља манастира Мораче, за чијег игумана је произведен 7. септембра 1870. За архимандрита је произведен 7. септембра 1877. године и у то време веома се истакао у борби са Турцима. У својству архимандрита био је администратор Црногорске митрополије, а такође Епархије захумско-рашке. За митрополита Црне Горе, Брда и Приморја изабран је 1884. године, а хиротонисан 18.априла 1885. године у Петрограду. Његовом заслугом реорганизована је Српска црква у Црној Гори увођењем духовних судова, подизањем црквене просвете, решавањем материјалног питања парохијског свештенства и увођењем свештеничке униформе.

МИТРОФАН (Бан)

Иако без вишег богословског образовања, митрополит Митрофан се истакао и као богословски писац објавивши своје *Беседе*, *Кратки црквени устав*, *Помоћно упутство при исповести* и *Седам тајни Новог Завета*.

После Првог светског рата изабран је за председника Средишњег архијерејског сабора као најстарији по посвећењу архијереј Српске православне цркве. Умро је 30. септемра 1920. године на Цетињу и сахрањен је у порти Цетињског манастира.

МИТРОФАН (Шевић)

епископ бачки

1899 – 1918.

Милан Шевић, у монаштву Митрофан, рођен је 14. августа 1854. у Новом Саду, где је завршио основну школу и Српску православну велику гимназију. Правне науке је студирао у Грацу и Загребу, а богословију је завршио у Сремским Карловцима 1879.

За суплента богословског завода у Задру постављен је 1880, а по положеном професорском испиту, 1881, и за професора. У овом заводу био је и библиотекар,

а од 1885. до 1891. и ректор. На позив патријарха Георгија (Бранковића) прешао је почетком 1892. у Сремске Карловце на положај редовног професора богословије. Као професор богословије постављен је за настојатеља манастира Хопова и управитеља Монашке школе у истом манастиру. За настојатеља манастира Крушедола премештен је 1898. године.

Пошто је замонашен по чину одјејанија рјаси и камилавки, епископ далматински Стефан (Кнежевић) га је рукоположио 21. априла 1880. за ђакона, а по пријему мале схиме и за презвитера 28. септембра 1881. Епископ далматински Никодим (Милаш) одликовао га је достојанством синђела, а патријарх Георгије чином протосинђела, 1892, и архимандрита 1895. године.

Као професор богословије бавио се врло успешно научним радом. Обрадио је све архијереје Карловачке митрополије, а објавио је само одломке о епископима бачким (Шематизам епархије бачке за годину 1897, Нови сад 1897, X–XXXV, вршачким (Шематизам Српске православне епархије вршачке за годину 1898, Вршац 18999-25), а непотписано о епископима будимским (Први шематизам православне српске епархије будимске, Ср. Карловци 1896, 1–8) и епископима мохачким и сигетским (исто, 9). Превео је и штампао *Православно исповедање вере католичанске и апостолске цркве источне* од Петра Могиле и *Православно Догматичко Богословије* у два дела од Макарија, митрополита московског.

МИТРОФАН (Шевић)

За епископа бачког посветили су га 16. јула 1899. патријарх Георгије и епископи пакрачки Мирон и будимски Лукијан.

Заслугом епископа Митрофана подигнут је у Новом Саду велелепни владичански двор по пројекту архитекте Владимира Николића, а саборна црква је добила иконостас знаменитог српског сликара Паје Јовановића приликом њене спољашње и унутрашње обнове, којом приликом је добила садашњи свој изглед.

Као ретко хуман човек, епископ Митрофан је годинама помагао у Новом Саду школовање сиромашне деце.

Умро је у Новом Саду јануара 1918. и сахрањен у крипти Саборне цркве коју је он подигао за сахрањивање епископа бачких.

МИТРОФАН (Рајић)

епископ браничевски

1922 – 1930.

Митрофан (у свету Миливоје Рајић) рођен је 8. децембра 1873. године у Будимпешти. Гимназију је завршио у Осијеку, правни факултет у Загребу, а Стару карловачку богословију у Сремским Карловцима. Замонашен је у манастиру Лепавини 2. децембра 1897, а 9. децембра рукоположен у чин јеромонаха. За протођакона је произведен 18. октобара 1898. а за презвитера рукоположен 6. децембра 1902. За протосинђела је произведен 15. августа 1903, а за архимандрита 25. децембра 1905. До избора за епископа био је епископски секретар и конзисторијални бележник у Пакрацу. Његовом иницијативом је покренут лист за свештенопастирску праксу, *Пастир добри*, који је излазио двапут месечно у Пакрацу од 1905. до 1907. За првог епископа обновљеног владичанства браничевског изабран је 30. августа 1921, а хиротонисан 29. јануара 1922. у београдској Саборној цркви.

МИТРОФАН (Рајић)

За Митрофанове управе уређена је организација црквеног живота у Епархији браничевској, подигнут завидан број нових храмова и прихваћен богомољачки покрет који је и одиграо у нашем црквено-народном животу сјајну улогу јер је помоћу њега зановљен монашки живот.

Епископ Митрофан је уредио до сада једини Шематизам Српске православне патријаршије, по подацима из 1924. године, и издао кратак Јерејски молитвослов.

Умро је 24. јануара 1930. године и сахрањен у пожаревачкој Саборној цркви.

МИХАИЛО

епископ рашки

око 1284.

На листи рашких епископа која се налази у Пљеваљском требнику, на претпоследњем месту помиње се епископ Михаило,[134] који је наследио епископа Герасима.

У време епископа Михаила, „као некорисни слуга, ђакон Болеслав, са страхом и љубављу“[135] преписао је јеванђеље. Из записа на овом јеванђељу сазнајемо да је епископ Михаило био велики књигољубац, који је стекао много „часних књига“ које је положио „у свету своју цркву и у дан светих апостола“.[136]

МИХАИЛО I

епископ зетски

око 1293.

О митрополиту Михаилу имамо једини помен у Синодику православља.[137]

МИХАИЛО II

епископ зетски

1305 – 1309.

Епископ Михаило помиње се у повељи краља Милутина којом је потврдио дарове своје мајке краљице Јелене Богородици Ратачкој.[138]

Епископ Михаило се такође помиње у вези са боравком краља Милутина у Котору, као и приликом издавања повеље властелинству Св. Стефана у Бањској.[139]

МИХАИЛО

митрополит браничевски

1380 – 1390.

Архијереји Браничевске епархије први пут се помињу као митрополити крајем четрнаестог века.

Тако „браничевски митрополит Михаило забележен је у Загребачком рукопису Синодика православља. В. Мошин је овај рукопис на основу водених знакова датовао у 1380 – 1390. годину.“[140]

МИХАИЛО

епископ рашко-призренски

после 1433 – 1454.

Епископ рашко-призренски Михаило познат нам је у вези са преношењем моштију светога апостола Луке из Рогуса у Смедерево. Запис о његовој смрти налази се на стубу у цркви Богородице Љевишке у Призрену. Умро је 27. децембра 1454. године.[141]

МИХАИЛО

митрополит вучитрнски

XVI век

Михаило, митрополит вучитрнски, помиње се у шеснаестом веку после обновљења Пећке патријаршије, али без ближег означења времена у коме је живео.[142]

МИХАИЛО

митрополит призренски

1576/77 – пре 1602.

Митрополит призренски Михаило помиње се први пут на престоној икони Спаситеља на иконостасу „који је некад свакако припадао цркви Светог Николе“[143] у Великој Хочи, заједно са патријархом пећким Герасимом.

У једном рукопису храма Светога Георгија у Призрену забележено је да је 1586. године долазио поп Цветко из села Корише „у богомчувани град Призрен... при свеосвештеном митрополиту призренском кир Михаилу“.[144]

Из натписа на великом дечанском распећу из 1594. године види се да му је био „началник свети владика призренски Михаило“.[145] Овај запис“ за сад је последњи помен живог призренског митрополита Михаила“.[146]

Један запис од 17. новембра 1602. године митрополита Михаила већ помиње као „светопочившег“.[147] Наиме, у запису на Зонариној хроници, која је била својина митрополита призренског Михаила, стоји да ју је архиепископ пећки Јован поклонио манастиру Хиландару „да буде на служење и на корист онима који је буду прочитали и за помен горе реченоме архијерејy“[148]

МИХАИЛО

митрополит скопски

после 1577 – пре 1623.

Михаило је пре избора за митрополита скопског био архиђакон патријарха пећког Јована. Митрополитом скопским постао је после 1577. године, „али је већ пре 1623. дао оставку и живео у Дечанима“.[149]

Приликом посете патријарха пећког Пајсија манастиру Дечанима 25. августа 1635. године, који се ту задржао извесно време будући да је у Дечанима посветио четири ђакона и два презвитера, помагао је патријарху, поред тетовског епископа Никанора, и Михаило, „бивши некада скопски митрополит“.[150]

Умро је 18. априла 1643. у манастиру Дечанима,[151] као умировљени митрополит скопски. Према томе о Михаилу као активном митрополиту скопском не може се говорити после 1623.[152]

МИХАИЛО

митрополит бачки

1645 – 1651.

Митрополит Михаило помиње се као „митрополит Бача, Сонбора и Тителa и њихових области у Сегединском Санџаку. На основу арза пећког патријарха“.[153] Наследио је митрополита Неофита који је свргнут. Пешкеш је платио турским властима у висини од 800 акчи 26. августа 1645. године.[154]

Описујући манастир Ковиљ, Мирон (Ђорђевић) даје у преводу са немачког један акт грофа Валиша из 1775. године, у којем се говори о старој цркви манастира Ковиља и између осталог се каже: „Грађевина је ове цркве прастара форма и има на вратима препрате црквене српским словима писан натпис, када је и препрата живописана за време пећког архиепископа Гаврила и Михаила митрополита, при овдашњем игуману Дамјану и Еклисиару Неофиту године од створења света 7159. а од рођења Христова 1651.“[155]

Као и његов претходник, митрополит Михаило је „свргнут због тога што се према раји није лепо опходио“.[156]

МИХАИЛО

епископ вретанијски

1647.

После смрти епископа вретанијског односно марчанског Гаврила (Предојевића) 1644, његово место заузео је рођак му Василије (Предојевић) који епископску хиротонију није примио од пећког патријарха и зато није био признат од Пећке патријаршије за канонског епископа. За епископа вретанијског изабран је јеромонах Михаило, сабрат манастир Хопова. У његовом избору и хиротонији учествовали су патријарх Пајсије, митрополити: новобрдски Јефтимије, врањански Јосиф и епископ вучитрнски Виктор.[157] Хиротонија је извршена у Пећи 2. априла 1647.

Епископ Михаило никада није заузео своју катедру у манастиру Марчи, јер га „власти, које су радиле на унији са Римском црквом нашега народа у овом крају, нису хтеле да приме, те је он као посвећени епископ и даље наставио живот у свом манастиру“.[158] Отуда се он називао и хоповским владиком.

Четрнаестог новембра 1647 епископ Михаило је са својом пратњом дошао у Путиваљ, а одатле је пропуштен за Москву ради скупљања милостиње за обнову цркве манастира Хопова.

МИХАИЛО (Бојичић)

митрополит кратовски

1648 – 1660.

Митрополит Михаило припада заслужним људима наше прошлости о којима још увек имамо врло оскудне податке.

Рођен је крајем шеснаестог или почетком седамнаестог века у „Српској земљи, граду Кратову“. О свом пореклу каже: „Родитељи и прародитељи моји су српске земље града Кратова кнежеви. Кад су, господару, Божјом вољом завладали нашим градом нечастиви муслимани и Турци, онда овај отац Николај, видећи њихову нечастиву власт, остави кнезовање своје и ступи у свештенички чин, а мене богомољца твога, преда на чување од нечастивих Турака архиепископу српском Пајсију“.[159]

Као архиђакон Михаило је у Пећкој патријаршији био параеклисијарх, „полатар“ и еклисијарх. У служби патријарха Пајсија био је једанаест година. У току свога службовања „добио је млади Михајло од патријарха Пајсија као књижевника и књигољупца лепу културу за оно време, коју ћемо примећивати целог његовог живота“.[160]

Наследник патријарха Пајсија, патријарх пећки Гаврило, рукоположио је Михаила за митрополита крајем 1648. године. Митрополит Михаило се различито потписивао: „коласијски и кратовски, штипски и радомирски“,[161] „бањски, кратовски и штипски“,[162] „коласијски, зовомаго Бања, радомирски, сиришшнички, кратовски, паланси, штипски, радовишки“[163], „коласијски и кратовски српскије земљи“[164] и „кратовски“[165]. Као што се види, „нема ни једне титуле Михајлове у којој се он не би називао и кратовским“.[166]

Због оставине коју је наследио од патријарха Пајсија, митрополит Михаило имао је врло великих неприлика са Турцима и већ 1649. године отишао је у Свету гору, где је пребивао око две године. Код светогорских монаха остао је у најлепшој успомени, а што се види из њиховог писма у коме за митрополита кажу: „У смирењу високом, у беседи слатком, у разуму трудопостижном, у погледу веселом, истому

телом, а још чистијем душом блаженом и високим облицима добродетељи украшеном ...[167]

Из Свете Горе митрополит Михаило стигао је у Путиваљ 29. октобра 1961. и овде изјавио да жели да се стално настани у Русији. Овде се задржао до Ускрса 1654, а онда је поново дошао у Свету Гору, где је пребивао до 1656. године. Ускршње празнике 1657. године провео је у Јерусалиму. Том приликом посетио је и остала света места, да би се, преко Цариграда и Свете Горе, молдавске, влашке и пољске земље вратио поново у Русију 1657. године. Изгледа да је митроолит Михаило остао у Русији до 1660. године, а онда му се губи траг. Настанио се у хиландарској ћелији Св. Николе. Овде је умро 1669. и његова лобања се и данас овде чува.

МИХАИЛО

митрополит темишварски

1682 – 1687.

Митрополит Михаило помиње се као ктитор светогорских манастира. Наиме, манастиру Хиландару поклонио је иконостас од седефа „на Хухли“ у Кареји, а на заузимање проигумана Симеона, који је и за́монашио митрополита Михаила у велику схиму.[168]

У исто време Михаило, који је носио титулу и бечкеречког митрополита, био је ктитор писања акатиста пресветој Богородици и Откривења Јована Богослова у манастиру Светога Павла у Светој Гори, а за време игумана Луке.[169]

Као књигољубац, искуши једну Ирмологију „ценою сребра за свою дѫшѫ и его родителей, и положи ю въ цр'ков прѣсветїе владичице наше богородице и присно девы Марїе“ у Крушедолу.[170]

После смрти митрополита Михаила, чије име као великосхимника не знамо, дошло је до спора око његове имовине између проигумана Симеона и патријарха Арсенија III (Црнојевића).

МИХАИЛО

епископ

1689.

У ризници манастира Крке сачувана је једна панагија која је припадала епископу Михаилу, а „сагради се в лето 7197“[171] односно 1689. године. У овом запису се не помиње титула епископа Михаила.

МИХАИЛО

митрополит београдски и пожаревачки

1703 – 1706?

Митрополит београдски и пожаревачки Михаило био је познат само у вези са записом из 1706 (?) године на књизи хиротонија која „саписа се ѕ великом градѫ Москве въ крстоносной полате“[172], а купљена је 2. маја 1706. Међутим, митрополит Михаило је још 6. децембра 1703. рукоположио Михаила Недељковића, из Малих Радинаца, у чин ђакона, а 7 децембра исте године у чин презвитера у храму Св. арханђела Михаила и Гаврила.[173]

МИХАИЛО (Милошевић)

епископ будимски

1716 – 1728

Епископ Михаило (Милошевић), родом и постригом Пећанин, наследио је епископа Викентија (Поповића), чији је егзарх био у Будимској епархији.

О његовом раду не зна се много. Највише је података остало о његовом односу са Будимцима.

Интересантан је његов тестамент, написан 16. децембра 1727. године, у којем се сетио пећког патријарха, митрополита београдско-карловачког, архијереја, цркава и манастира Будимске епархије, Студенице, Раванице, Свете Тројице, Хиландара, Јерусалимске патријаршије, манастира свете Катарине на Синају, а такође и светогорских манастира. Св. Ане, Св. Павла, Иверона, Ставроникита и Зографа.[174]

Епископ Михаило је умро 9. фебруара 1728. године и сахрањен је у Светоуспенском саборном храму у Сентандреји.

МИХАИЛО (Сума)

епископ топлички

1737.

Епископ Михаило помиње се 1737. године. Наиме, када је патријарх Арсеније IV почео „са Бечом преговоре већега стила", његови посредници „бејаху прокупачки епископ (der Bishof von Procopia) Михаил Сума и темишварски епископ Никола Димитријевић".[175]

МИХАИЛО (Јовановић)

митрополит Србије

1859 – 1881; 1889 – 1898.

Митрополит Михаило (у свету Милоје Јовановић) рођен је 19. августа 1826. у Сокобањи од родитеља Милована и Марије. Основну школу и гимназију учио је у родном месту и Неготину. Богословију је учио у Београду. У Неготину је био питомац епископа Доситеја (Новаковића) а у Београду митрополита Петра (Јовановића). „Чињеница да је на себе привукао пажњу митрополита Петра Јовановића, који га је био наменио себи за наследника, упућује на то да је млади Милоје морао имати изванредне способности."[176] Са још петорицом кандидата митрополит Петар упутио је младога Милоја на школовање у Кијевску духовну академију 1846. године. У току школовања Милоје прима монашки чин, с благословом митрополита Петра, 29. марта 1853. у Кијево-печерској лаври и добија монашко име Михаило. Митрополит кијевски Филарет рукоположио га је у чин јеромонаха 12. априла, а за јеромонаха 16. истога месеца. Духовну академију завршио је јула 1853. године добивши научни степен магистра богословља.

Млади јеромонах Михаило вратио се у Београд 1854, након седмогодишњег студирања у Кијеву, и ставио на располагање своме митрополиту, који га је поставио за професора Семинарије у Београду. На овом положају задржао се врло кратко. Почетком октобра 1854. изабран је за епископа шабачког, а 11. октобра произведен за архимандрита студеничког. Хиротонисан је за епископа у београдској Саборној цркви 14. октобра, а већ 19. октобра устоличен је у Шапцу.

Епископ Михаило управљао је Шабачком епархијом близу пет година. „У Шапцу је Михаило почео свој плодни и разноврсни национални рад, који га је временом учинио најистакнутијом личношћу савременога му српства и, свакако, једном од најистакнутијих српских политичких личности друге половине XIV века“.[177]

После изнуђене оставке митрополита Петра, у Крагујевцу је 25. јула 1859. године изабран за митрополита епископ шабачки Михаило. „Митрополит Михаило је управљао црквом у Србији за време владе четири Обреновића: Милоша, Михаила, Милана и Александра. Он је, по династичком уверењу, био Обреновићевац, али је са владарима ове династије (осим Александром) имао великих незгода и тешко са њима излазио на крај“.[178]

МИХАИЛО (Јовановић)

Приликом доласка митрополита Михаила на чело цркве у Србији, затекао је четири епархије. Већ приликом избора његовог наследника, епископа шабачког, дошло је до неслагања између њега и кнеза Михаила који није хтео потврдити избор Василија, те се морало приступити новом избору. С друге стране, митрополит Михаило је „био веома незадовољан са Законом о црквеним властима од 1862. године“.[179] Митрополит ће и касније морати да брани Цркву од насртаја појединих министара који јој нису били наклоњени, а нарочито Стојан Новаковић.

Припајањем Нишког, Пиротског и Врањског округа Србији повећала се и територија Цркве у Србији, а из егзархијске више јерархије примљен је у састав Српске цркве, 1. фебруара 1879, митрополит нишки Виктор, који је остао веран митрополиту Михаилу до смрти.

Исте године се догодио један крупан догађај. Актом Васељенске патријаршије од 20. октобра 1879. Српска црква у Србији добила је аутокефалност која се односила и на епархије у новоосвојеним крајевима.

Посебну пажњу митрополит Михаило је посветио богословији и образовању свештенства уопште. У том циљу је и написао књигу *Догматична богословија*, а потом је почео да „саставља уџбеничку литературу: написао је *Црквено богословље* (1860) и *Херменевтику* (тумачење Св. Писма), а прегледао је и основно кориговао или прерадио и дао благослов за: *Догматику, Морално богословље, Омилитику*, све израђено према најбољим уџбеницима руских духовних семинарија“.[180]

На предлог митрополита Михаила отворено је Друго одељење богословије 1873. године под називом Страначка богословија. „Задатак је овој школи био да спрема одушевљене учитеље и свештенике као националне раднике, који су у ратовима за ослобођење 1876–1878. учествовали, и много допринели ослобођењу једнога дела српства, а они остали са неослобођеном браћом, да их просвећују, дижу дух и јачају наду на коначно ослобођење.“[181]

Поред својих многих црквених послова, митрополит Михаило је стигао да се бави и научним радом који је био разноврстан и обиман. Његовом заслугом и трудом појавило се треће издање *Србљака* у Београду 1861. године, које је у односу на друга

два ранија издања имало десет нових служби. Такође је издао службу св. апостолима Кирилу и Методију, а написао је службе св. Стефану Пиперском и Петру цетињском и поједине чинове који су нашли места у штампаном *Дополнительном требнику*. Имајући у виду целокупни књижевни рад митрополита Михаила, Стеван Димитријевић га је сматрао оцем „нове богословске науке и литературе српске".[182]

За све време управе митрополита Михаила свештенство је у материјалном погледу било у незавидној ситуацији. Сви покушаји да се овај проблем реши остао је без успеха, јер код државних власти није било разумевања и добре воље.

Будући превасходно монах, митрополит Михаило је велику пажњу поклањао монаштву и старао се да његов ниво подигне. Међутим, тешко је било поправити стање монаштва, будући да је став државних органа био непријатељски, а материјално питање манастира и монаштва нерешено.

Као русофил, митрополит Михаило сметао је Бечу, краљу Милану и напредњацима. Беч је био добро упознат са акцијом митрополита Михаила у Босни, коју је спроводио преко српских свештеника у Босни, а уз материјалну помоћ руских словенских комитета. Зато је дошло 1881. године до отвореног сукоба између митрополита Михаила и напредњака. Аустрофилски настројен, кнез Милан је решио да уклони митрополита Михаила. „Још у лето 1881. збацивање митрополитово било је свршена ствар; тражио се само згодан повод".[183] Као повод послужио је Закон о црквеним таксама који је ступио на снагу 1. јуна 1881, који је донет без знања и пристанка Светог архијерејског сабора, те је дошло до борбе између владе и мирополита. Указом кнеза Милана од 18. октобра 1881. митрополит Михаило је уклоњен са свога положаја. „Без пензије, без издржавања, без икакве потпоре, после времена од двадесет и пет година часне службе, често пута у тешким приликама, кроз које је пролазао живот Србије, удаљен је са својега високог положаја митрополит Михаило, први поглавар автокефалне Српске цркве".[184]

После збацивања митрополит Михаило се настанио у својој приватној кући у Београду. Међутим, власти га ни овде нису остављале на миру и морао је 1883. напустити Србију. После боравка у Цариграду, Јерусалиму, Рушчуку и Букурешту, митрополит Михаило је у другој половини 1883. дошао у Кијев, где је учествовао у прослави педесетогодишњице Кијевског универзитета. Странствовање митрополита Михаила трајало је све до 23. фебруара 1889, када је абдицирао краљ Милан. И тада се, али без успеха, против повратка митрополита Михаила успротивио аустро-угарски посланик у Београду Хенгелмилер. Враћањем митрополита Михаила указом Краљевског намесништва од 18. маја 1889, а такође и прогнаног епископа Јеронима, решено је црквено питање у Србији.

Положај митрополита Михаила ни после повратка на своју катедру није био лак. Био је присиљен да се и даље бори са потешкоћама разне природе. Тако је, на пример, влада покренула питање склапања Конкордата између Србије и Ватикана. Међутим, за време његовог живота није дошло до склапања Конкордата.

Као поглавар Цркве у Србији, митрополит Михаило бавио се и националним радом. Посебно је радио на ослобођењу Срба који су живели под Турцима у Јужној и Старој Србији и у Босни и Херцеговини (до 1878).

Митрополит Михаило истакао се „својом акцијом и на хуманом, социјалном, књижевном пољу, те је одликован и од разних страних друштава. Тако је 1862. био изабран за председника Друштва за ослобођење афричких робова, 1866. за члана Алтајске мисије; 1869. постао је почасни члан петроградског, а 1871. Московског универзитета, 1876. изабран је за почасног члана друштва Братства христољубивих у Атини, 1871. за почасног члана друштва Црвеног крста у Брислу итд.".[185]

Умро је 5. фебруара 1898. и сахрањен у београдској Саборној цркви.

МИХАИЛО (Грујић)

епископ горњокарловачки

1891 – 1914.

Михаило (у свету Милош Грујић) рођен је 11. августа 1861. године у Краљевчанима од оца Петра, учитеља, и мајке Милке. Основну школу завршио је у Петрињи, гимназију у Загребу и после положеног првог државног испита на правном факултету у Загребу, уписао се у Карловачку богословију и завршио је 1886. године. Рукоположен је као ђакон и презвитер у целибату 1887. године и постављен за администратора парохије у Меченчанима. Почетком 1889. године постављен је за чиновника при епархијској управи у Плашком, али је убрзо морао напустити то место. Пошто се замонашио у манастиру Гомирју, добивши име Михаило, администрирао је манастирском парохијом Мариндол-Бојанци, где је био и учитель. Изненада 1890. године постаје професор Богословије у Сремским Карловцима, а 15. октобра 1891. године бива изабран за епископа горњокарловачког. Као архимандрит крушедолски посвећен је за епископа у карловачкој Саборној цркви 27. децембра исте године од патријарха српског Георгија и епископа вршачког Нектарија и пакрачког Мирона.

МИХАИЛО (Грујић)

Као епархијски епископ био је врло строг, енергичан и радан и на сваком кораку је бранио интересе Српске православне цркве. За живота на епископа Михаила гле-дало се као на човека барона Куена Хедерварија. После његове изненадне смрти пронађено је преко хиљаду копија писама којима је интервенисао у Бечу и Загребу за све оне Србе који су били у некој невољи. Да су та писма, којом срећом, била објављена пре Другог светског рата, епископ Михаило би био представљен у сасвим другом светлу.

После насилне смрти патријарха српског Лукијана (1913), епископ Михаило је био постављен за администратора Карловачке митрополије 14. октобра 1913. године, а после смењивања са те дужности од стране аустроугарских власти најстаријег по посвећењу епископа пакрачког Мирона.

Умро је у најбољим годинама, 6. марта 1914. године у Плашком и сахрањен у Саборној цркви у Плашком.

МИХАИЛО (Шиљак)

МИХАИЛО (Шиљак)

епископ рашко-призренски

1920 – 1928.

Епископ Михаило рођен је 1873. у Поблаћу код Пљеваља. Богословију је завршио у Рељеву, а Духовну академију у Казану. Рукоположен је у чин ђакона 26. августа, а у чин презвитера 29. августа 1905. До избора за епископа био је професор бо-

гословије и гимназије. За епископа рашко-призренског изабран 17. новембра 1920, а посвећен 30. новембра 1920. Умро је 25. августа 1928. Сахрањен је у старој призренској цркви Светога великомученика Георгија.

МИХАИЛО (Урошевић)

МИХАИЛО (Урошевић)

епископ шабачко-ваљевски

1922 – 1933.

Епископ Михаило је рођен 4. јула 1868. у Брестовцу, Округ крагујевачки. Завршио је богословију и Духовну академију у Москви. Рукоположен је у чин ђакона и презвитера по завршетку богословије. Када је остао удов, примио је монашки чин и до избора за епископа био старешина манастира Враћевшнице, и Српског подворја у Москви, а затим и администратор Шабачке епархије. Изабран је за епископа шабачког 1921, а хиротонисан у саборној цркви у Београду 1. јануара 1922. године. Умро је 22. августа 1933. у Врњачкој Бањи, а сахрањен у Шапцу у епископској гробници.

МОЈСИЈЕ

митрополит браничевски

1318.

Митрополит браничевски Мојсије помиње се у Светостефанској хрисовуљи краља Милутина манастиру Бањској за време архиепископа српског Никодима 1318. године.[186]

МОЈСИЈЕ (Рајовић)

патријарх пећки

1712 – 1725.

Патријарх Мојсије је био родом из Трговишта. Замонашио се у манастиру Милешеви. Као еклисијарх манастира Пећке патријаршије изабран је за митрополита рашког пре 1704. и посвећен од патријарха пећког Калиника (1691–1710). За патријарха пећког изабран је 6. октобра 1712.

Патријаршију је затекао у врло тешком материјалном положају, те је био присиљен да се често обраћа карловачким митрополитима за финансијску помоћ и за посредовање око наплаћивања заосталих дугова појединаца. Будући у добрим односима са карловачким митрополитима и у ситуацији да потврди избор митрополита Викентија (Поповића) 1713, и Мојсија (Петровића) 1721 као и оснивање Београдске митрополије 1721, патријарх Мојсије је успевао да у Пећи решава хитне проблеме финансиј-

ске природе. Народно-црквени сабор је у Карловцима 1713. решио да Пећка патријаршија „држи у Каловачкој митрополији једног свог сталног повереника, који ће купити добровољне прилоге по свима епархијама аустроугарских Срба у корист пећке патријаршије".[187] Сазнавши за ову одлуку, патријарх је у Карловце послао свога протосинђела Гаврила који је водио бригу о скупљању прилога за Пећ. Како ови прилози нису били довољни да подмире потребе у Пећи, Срби из Аустроугарске сећали су се Патријаршије и на тај начин што су јој остављали тестаментом одређене суме новца, а такође и своја подушја да им патријарх са осталим архијерејима „опело сатвори и молитву очати". Када је патријарх Мојсије сазнао да умрли митрополит костајничко-зринопољски и крбавско-лички Атанасије (Љубојевић) није тестаментом ништа оставио Пећкој патријаршији, покушао је да га анатемише да би застрашио остале. Митрополит Викентје није дозволио да се то проклетство прочита по храмовима јер претходно није био консултован, а плашио се и да не дође до скандала. Патријарх Мојсије је био исто тако енергичан у вези са наплаћивањем дуга од епископа ваљевског Доситеја те је молио митрополита Викентија да посредује око наплате 720 гроша и вели „Кажите му лепо, је ли ово дебелоглава Херцеговчина, те му и не доходи на ум."[188] Патријарх је тражио да се по градовима Карловачке митрополије уведу и посебне кутије за скупљање милостиње, а у циљу осиромашене Катедралне пећке цркве. Пећке кутије су постојале све до доласка патријарха Арсенија IV.

Патријарх Мојсије се бринуо и за остале српске светиње и задужбине. Тако 5. јуна 1720. најтоплије препоручује хиландарске монахе Партенија и Макарија пажњи митрополита Викентија, који су дошли у Карловачку митрополију ради скупљања милостиње за хиландарско братство. Патријарх се бринуо око израде иконостаса манастира Студенице, који је дао израдити митрополит карловачки Викентије. Он посећује Нови Пазар 1722. да умоли турске власти да не руши Ђурђеве Ступове да би се зидао град. Поред тога ревносно обилази и своју паству у Босни, Херцеговини, Далмацији и Самокову. Од посебне важности је његова посета Далмацији, где је положај православних Срба био врло тежак. Његовим поздравом од 18. априла 1714. године из манастира Драговићи, упућен епископу Саватију, кавалјерима, сердарима, харамбашама и хришћанима уопште, „далматински Срби добише нову снагу за одбрану своје угрожене православне вере".[189] Приликом своје посете Грбаљској жупи 1719, патријарх Мојсије извршио је три епископске хиротоније.

Целокупна активност патријарха Мојсија, па и протеривање грчког калуђера Тимотија, који је од Турака успео да купи пећки престо, али је наишао на негодовање Цариградске патријаршије која је стала на Мојсијеву страну, одаје личност енергичну, а у извесним случајевима и бескопромисну.

Умро је 13. априла 1725.

МОЈСИЈЕ (Петровић)

митрополит београдско-карловачки

1713 – 1730.

Српска православна црква је у осамнаестом веку имала ту срећу да за првопрестолнике има врсне, спремне и времену дорасле архијереје. Међу њима посебно место заузима Мојсије (Петровић), реформатор црквено-народног живота у Београдско-карловачкој митрополији. За велике реформе које је изводио требало је заиста имати велике снаге и смелости„а он их је имао и није се обазирао на тешкоће које је доживљавао.

Мојсије (Петровић) је по рођењу био Београђанин. Рођен је 1677. године од оца Петра и мајке Јелисаве која је касније примила монашки чин. Будући да је у то време у Београду било доста Грка, вероватно је Мојсије похађао грчке школе. „То

се види и из тога што је он још као сарајевски митрополит-владика, шиљан био од Српског архијерејског синода у Цариград к васељенском патриарху, што се заузимао за грчку школу и пјеније а и што је после њега заостало доста и грчких књига".[190] Касније је науке учио на двору патријарха Арсенија (Црнојевића) у Сентандреји. Ту га је патријарх и рукоположио (пре примања монашког чина) у чин ђакона и потом је упућен у Пећ, вероватно у некој мисији, новом патријарху Калинику, где је примио монашки чин. По повратку га је у чин јеромонаха рукоположио митрополит Стефан (Метохијац), администратор Крушедолске митрополије. Приликом поновног боравка у Пећи произведен је у чин протосинђела. За митрополита дабро-босанског Мојсија је посветио патријарх пећки Калиник 30. октобра 1709, а грамата му је издата 4. новембра исте године. Нови митрополит је стигао у Сарајево око 19. новембра, „али је одмах отишао натраг".[191] Митрополит Мојсије је „долазио и догодине (1710) и тада је донио писмо од патријарха Калиника, у коме патријарх моли (или заповиједа ?) да се за ношење патријарашке тепсије таса по цркви узме још 8 празника. Са пређашњих 12 било је сада 20 празника, о којима се од народа скупља новац за патријаршију".[192]

За време своје краткотрајне управе дабро-босанском митрополијом, Мојсије је често био изван ње на разним путовањима, црквеним пословима, што се види из његових сачуваних бележака.

После смрти патријарха Калиника 16. августа 1710, ишао је 8. септембра на заседање Архијерејског сабора у Пећ, а већ 28. септембра у Цариград, по одлуци истог сабора. И после избора новог српског патријарха Атанасија, 6. јануара 1711, био је у Сарајеву свега два-три дана, а потом га видимо у Темишвару, Београду и опет у Сарајеву. Када је патријарх Атанасије отпутовао 25. фебруара 1712. у Београд, у Пећи је оставио митрополита Мојсија да га замењује. У првој половини 1712. године трипут је службено боравио у Темишвару и, најзад, при повратку у Београд, „био затворен 46 дана, од куд се избавио пошто је платио Актерију мумбаширу 100 гроша и 50 гроша харача".[193] Као и сви епархијски архијереји онога времена, митрополит Мојсије је у Сарајеву имао свога заменика, егзарха Мелентија, који га је касније и наследио на митрополитској катедри. Наиме, када се упразнила Београдска митрополија, „патријарх Мојсеј јавља Сарајлијама да је остала упражњена београдска митрополија и да он нема тамо поставити кога другога до њихова митрополита Мојсеја. Синови црквени одговоре патријарху 1 (12) октобра изражујући своје жаљење за митрополитом. Његов премјештај сматрају понижењем за себе, а без икаквог разлога, јер не знају шта су скривили. И онако им је митрополит ријетко долазио, пошто је увијек служио светоме пријестолу патријархшаства, а они су стајали без пастира, очекујући када ће их посјетити. Веле да ово патријарашко рјешење не смију јавити народу. Моле патријарха да на београдску митрополију пошље кога другога, а њима да остави њихова митрополита.

Молба општинска није могла дјеловати на патријарха да промијени саборно рјешење. Митрополит је одмах отишао из Сарајева, а стигао је у Београд 14 (25) новембра."[194]

О свом премештају мирополит Мојсије оставио је запис у тестаменту, рекавши: „здѣ же въ Бѣлградъ прилучшися нъ которому волнению, и претикан и цркви христовъй и с' нуждою паки соборне преселивше мя отъ Босни въ здѣшную митрополию".[195]

„Још пре закључења мира у Пожаревцу Мојсије је отпутовао у Беч и ту се задржао од фебруара до новембра 1718. године тражећи да буде потврђен за архиепископа и митрополита београдског. У исто време тражио је заједчење свију оних права и слобода, које његова једноверна браћа и саплеменици имају у Угарској".[196]

О својој акцији у Бечу Мојсије је обавестио митрополита карловачког Викентија, који је наредио Будимцима да му се нађу при руци.

За време свог вишемесечног боравка у Бечу, Мојсије је искористио прилику да се обрати за помоћ руском цару Петру Великом и замоли га да помогне обнову београдске Саборне цркве. Међутим, тражену помоћ није добио.

Иако је Мојсије желео да буде потврђен за митрополита свих Срба у Аустрији, и с обзиром на болест митрополита карловачког Викентија, он је потврђен само за архиепископа и митрополита у краљевини Србији, с тим што су под његову управу потпале и Ваљевска, Темишварска и Себешка епархија (Вршачка). Као такав, потврђен је од патријарха пећког Мојсија за самосталног „архиепископа и митрополита краљевине Србије и Баната темишварског".[197]

МОЈСИЈЕ (Петровић)

Бојећи се сједињена Београдске и Карловачке митрополије, Дворски ратни савет наложио је београдском заповеднику генералу Odiyer-у да мотри „да митрополит ни на који начин не присваја себи власт над целим српским народом, већ само над клером свога обреда".[198]

Када се у септембру 1722. године одржавао Српски народни сабор, царским рескриптом од 23. јуна (4. јула) 1722. било је забрањено да у његовом раду узму учешћа посланици из Србије и Баната. Београдски, пак, заповедник пуковник Corrado забранио је митрополиту Мојсију одлазак на Сабор. Међутим, Мојсије је не само отишао на сабор, већ је и активно учествовао у његовом раду. Сабор је једнодушно изабрао 8. септембра 1722. године митрополита Мојсија за коадјутора оболелом митрополиту карловачком Викентију, а „после смрти једнога од њих двојице да се обе митрополије споје у једну".[199] Међутим, аустријске власти су ставиле до знања митрополиту Викентију да Мојсију не дозволи „никакво вршење архијерејских дужности у својој митрополији".[200] На крају је издат и краљевски рескрипт Дворског ратног савета од 24. новембра (5. децембра) да се не може дозволити постављање коадјутора, „а најмање у лицу београдског митрополита Мојсија Петровића".[201]

Иако је раније било несугласица између двојице митрополита, Викентија и Мојсија, овога пута је Викентије био посебно заинтересован да се одлука о сједињењу двеју митрополија спроведе у живот. Митрополит Викентије је умро 23. октобра 1725. године, а Изборни сабор састао се 1726. године, и против воље државних власти изабрао Мојсија „за архијепископа српског народа живећег под влашћу царевом".[202] Тада је дворски комесар добио из Беча упутство да Мојсија устоличи само као архиепископа и митрополита карловачког. Устоличење је извршено 27. фебруара (10. марта) 1726. На молбу Сабора да се обе митрополије уједине, цар је Мојсију поверио

да управља и Београдском митрополијом, а потом му је уступљена на администрацију Србија, темишварски Банат и Мала Влашка. И поред свих забрана, народ је на ове две митрополије гледао као на јединствену Београдско-карловачку митрополију, а ову титулу ће понети и први српски патријарх васпостављене Српске патријаршије 1920. године.

С обзиром на забране из Беча и друге нерешене проблеме из области црквено-народног живота, митрополит Мосије је пробавио у Бечу скоро две године и заузимао се да се они повољно реше.

Видећи у каквом се стању Црква и народ налазе, Мојсије је, као сјајан организатор и смели реформатор, пристуио раду на побољшању прилика у повереној му митрополији. Он је врло добро знао да су Аустрији „требали што дивљији српски војници, као баук за заплашивање свих непријатеља Хабзбурговаца, и уопште што неукији Срби, који би се дали лако поунијатити. Зато су Срби морали тражити помоћ на другој страни. У туђе школе у Аустрији нису хтели слати своју децу због стварне опасности од Уније, него су покушавали основати своје, и то помоћу руских учитеља оданих православљу. Мудрој и истрајној енергији митрополита Мојсија Петровића пошло је готово немогуће за руком – он је основао руске школе међу аустријским Србима, створио је просветну државу у држави, и то непријатељску".[203]

На његову молбу руски цар Петар Велики послао му је 400 буквара и 100 славенских граматика, које је он двапут прештампао, 1726. и 1727. године, али је због Румуна додао и румунски језик.

Покушао је попут патријарха Арсенија III (Црнојевића) и Исаије (Ђаковића) да исходи дозволу за отварање српске шатампарије, али га је Беч упутио на штампарију у Трнави, од које је он зазирао.

Са штампаријом митрополит Мојсије није успео, али је успео да за учитеља славенсколатинске школе, која је отворена 1726. године, добије учитеља Максима Суворова. Будући да из Русије није добио учитеља и за грчки језик, држао је у Београду грчког даскала Герасима.

Посебну пажњу митрополит Мојсије посветио је црквеном певању, трудећи се да и црквено славословије тече „чино устројено и благољепно".[204]

Митрополит Мојсије почео је 1725. године да „зида Новоправительствујушчи београдски двор архиепископско-митрополитске резиденције", који је био намењен да служи за потребе цркве и народа, па је зато називан и „Обшчи дом".[205]

Као љубитељ књиге, Мојсије оснива у Београду библиотеку. „Према списку књига из 1735. било је у библиотеци 180 дела, 944 свеске, у коме је наведено да је 15 књига донето из Срем. Карловаца, међу којима је било 5 грчких буквара".[206]

Да би регулисао религиозни и социјални живот својих верника, митрополит Мојсије је издао чувену уредбу у 57 тачака. Тако је наредио да се будући брачници пре венчања исповеде и причесте, да се свештеници брину о сиротињи, која је из стида ноћу просила, да се тестаменти закључују у присуству више сведока, да се даће сасвим укину, а ако је то немогуће, да се сведу само на две врсте јела. Уместо дања, саветовао је да се храна подели сиротињи и врше заупокојене литургије. Очевима и газдама наредио је да своју чељад редовно шаљу у цркву на службе, а за то време месарнице и бакалнице имају бити затворене и у то време се не смеју држати зборови у општинским и варошким кућама. У погледу крштавања новорођене деце наређује да „ниједно дете не сме дуже од осам дана остати некрштено"[207], а крштења се имају обављати у црквама, а не у приватним домовима.

Знајући да је папа Климент X захтевао да се сви шизматички манастири у Србији одузму од православних и уступе римокатолицима „чији су и били" (!), поднео је 10. октобра 1721. године земаљској администрацији у Београду молбу да може манастир Лештани изнова подићи, и да се истом манастиру уступе оне околне ливаде, што су некада биле својина истог манастира".[209] Међутим, земаљска администрација

не само што му није одобрила обнову поменутог манастира, већ је изразила своје негодовање „што калуђери обнављају манастир Винчу, коју би оправку требало одмах забранити“.[209] И поред ове забране, Винча је обновљена.

У Карловцима је митрополит Мојсије почео да зида цркву и митрополитски двор, у који је хтео сместити семинарију и остале школе. Међутим, није успео за свога живота да заврши ни једно ни друго.

Још увек немамо података о архијерејским посланицима осамнаестог века, али нам је познато да су архијереји слали по својим епархијама, нарочито за време ускршњег поста, своје егзархе да поуче народ. Тако митрополит Мојсије 21. јануара 1727. јавља из Будима протосинђелу Василију (Димитријевићу) „да би господин протопоп Живан Црногорац по лањском обичају изишел по Срему поучити људе, и наказати словом божијим и свештенике, пред ови свети пост гредушти, како у јему пишемо“.[210]

Колико је митрополит Мојсије водио рачуна о сиротињи види се, између осталог, и из његова два дописа своме протосинђелу. Наиме, једне године је о Св. Николи, својој крсној слави, био у Пешти, а други пут у Београду. Поводом тога први пут пише своме протосинђелу нека „по празнику на који дан учини једну трапезицу ништим и убогим, а о празнику и онако има много свечара“,[211] а други пут, 1728, пише му: „В гредушти фторник на дан Св. Николе сиромашне и школнике нахраните; то су и тако нам гости.“[212]

За име овог великог јерарха је везано и увођење матичних књига код нас. Боравећи у Будиму, митрополит је наредио 7. јануара 1727. „да протосинђел упути свештенике у Карловцима и по свим протопопијатима, а већ од 1. јануара и. г. бележе у нарочите бележнице све случајеве смрти, рођења и венчања, док им се не пошаљу за то уређени протоколи са детаљним упутствима“.[213]

Колико је митрополит Мојсије био савестан поглавар цркве, а у исто време и врло строг, види се скоро из свих његових уредаба. Тако је, на пример, одредио да сви свештеници, мирског и монашког реда, имају бити униформисани. Мирски свештеници су имали носити одећу плаве, а монашка лица црне боје. Сентандрејским свештеницима је наредио да свакога дана, изузев ускршњег поста, имају служити литургије. У Ђипровачкој цркви се сваке недеље у раније часове служила литургија за слуге, слушкиње и млађе особе, као и домаћине без слугу, да би старешине истога дана, само мало касније могле узети учешћа у литургији у Саборној цркви. Но најгоре су прошли преступници вере и морала. За њих је наредио ово: „Пред Саборном црквом начиниће се дрвени јарам, у који ће се преступници вере и морала стављати, а варош ће дужна бити давати асистенцију за то у свима потребним случајевима. У јарам ће се метати сви који не би уредно долазили у цркву, сем за случају тешке и велике нужде и одсутности из места, без обзира на пол, старост и положај; јер јармом и бојем, као и другим казнама, имају се сви такви кривци казнити – по достојному расуђенију. Исто тако кажњаваће се јармом и они који псују или раде у празничне и недељне дане ...“[214]

Митрополит Мојсије био је скоро цело време свога митрополисања болешљив човек. Ипак, знајући за позив и дужност једног архијереја, значајан део времена провео је на путу, учећи и бранећи поверено му стадо, ради чега је за време турске владе и тавнице допао, а од Аустријанаца разна гоњења претрпео и имао.[215]

Умро је 27. јула 1730. у Београду и сахрањен је у београдској Саборној цркви. Године 1739. пренео га је у манастир Крушедол његов ерзарх Петар Ненадовић, потоњи митрополит Павле.

МОЈСИЈЕ (Станојевић)

епископ себишко-вршачки

1713 – 1724.

Мојсије (Станојевић) је замонашен у манастиру Горњаку. До избора за епископа био је у служби београдског митрополита Михаила. Изабран је за епископа вршачког на сабору 1713. године,у коме је поред патријарха Мојсија узело учешћа шест митрополита, три епископа и један новоизабрани али још непосвећени епископ „ипопсифије ћустендилски Висарион". Грамата о избору и посвећењу је издата 21. децембра 1713.[216]

Иако Мојсије није имао титулу митрополита потписивао се као „митрополит себишки"[217] а у своме тестаменту као „епископ себишки"[218]. Умро је 1724. године, вероватно, у Карансебешу.

МОЈСИЈЕ (Путник)

митрополит карловачки

1781 – 1790.

Митрополит Мојсије рођен је 25. марта 1728. у Новом Саду од родитеља Алексе и Миле. На крштењу је добио име Василије. Књизи се учио код магистра Петра Ранковића у Карловцима. Учио је Кијевску духовну академију. За ђакона га је рукоположио 15. августа 1746. патријарх Арсеније у Карловцима, а 4. октобра 1749. га је митрополит Павле (Ненадовић) произвео за архиђакона. Замонашио се у манастиру Раковцу 1. новембра 1749. У чин презвитера рукоположен је од митрополита Павла 11. априла 1753, произведен у чин протосинђела 12. маја исте године, а у чин архимандрита 14. јануара 1754. Као архимандрит боравио је извесно време у великоварадској епархији и радио са успехом на спречавању уније међу православним Румунима, која је узела великог маха. Посвећен је за епископа бачког 6. јула 1757. у карловачкој Саборној цркви од митрополита Павла.

МОЈСИЈЕ (Путник)

Епископ Мојсије је посебну пажњу посвећивао црквеној просвети. Као епископ бачки својим средствима издржавао је богословску школу. Поред ње, напредовале су и новосадске латинословенске школе у које је довео за предаваче професора Крижановског из Русије и великог српског историчара Јована Рајића. „У рубрицираноме прегледу свога живота и рада записао је Рајић да је ту провео четири године „обучал клирїки", учећи, дакле, свештенство богословљу ...".[219] У средини у коју је дошао учени Рајић одвајала се достојна поштовања личност епископа Мојсија. „Потомак угледне породице, с јаким позитивним традицијама и чврстим мо-

ралом, владика Мојсије био је љубитељ науке и просвете и одан пријатељ сиротиње. Сам по учености није био раван Рајићу: по љубави према науци није за њим заостајао; а по отменом схватању црквених, народних и друштвених обавеза несумњиво га је надмашио. Био је заиста, на високом и одговорном месту прави човек."[220]

По својој молби епископ Мојсије је, након осамнаестогодишњег управљања Бачком епархијом, прешао на катедру Темишварске епархије 1774. Као епископ темишварски, први добија од ондашњих епископа наслов царског тајног саветника. У два маха је администрирао Карловачком митрополијом, и то после смрти митрополита Јована († 1773) и Викентија († 1780). На изборном сабору 21. јуна 1781. у Карловцима изабран је за митрополита карловачког једногласно.

Поставши митрополитом карловачким, Мојсије је покушао да у Темишвару отвори православну семинарију у којој би учили Срби и Румуни те је поднео предлог Бечу да му се одобри поднети план и додели потребна зграда. Када је од њега затражено додатно објашњење у вези са унутрашњим уређењем школе, он је затражио стручно мишљење архимандрита Јована (Рајића), настојатеља манастира Ковиља. Са Рајићевим мишљењем се Мојсије потпуно сложио. Интересантно је напоменути да се Мојсије није слагао са предлогом из Беча да школа буде организована по узору на руске семинарије. „Напротив, он је за савремени тип школе, са модерним наставним програмом. Разуме се да је далеко од тога да се окрене другим узорима. Узор српских школа у Монархији могу и даље да остану руске школе, али никако више преживеле традиционалне богословије, већ нови тип савремених школа, каквих је у Русији, као што и сам каже, тада већ било".[221]

Изградња високе богословске школе у Темишвару за све православне у Карловачкој митрополији стално је одлагана, што је забрињавало митрополита Мојсија. Тек после сељачког устанка у Ердељу и цар Јосиф II „стао је енергично да се залаже да се ова семинарија што пре оснује, па је чак обећао да ће за њену изградњу издвојити потребна новчана средства."[222] Како није био задовољан са понуђеном старом и мрачном зградом једног римокатоличког манастира у Темишвару, Мојсије је искористио боравак цара Јосифа у Карловцима, 11. јула 1788, и пожалио му се на решење. И поред расположења цара Јосифа да се отвори српско-румунска семинарија у Темишвару, до тога није никада дошло, већ је ова касније отворена у Карловцима.

Овај изванредни јерарх, веома широких видика, дао је пристанак да се у Новом Саду отвори одељење за предавање грчког језика цинцарској деци, што се раније није могло замислити.

Приликом укидања појединих банатских манастира својски се заложио да сачува манастир Партош, али у томе, на своју велику жалост, није успео.

Бавећи се у Бечу где је дошао, у сагласности са осталим епископима, да поради на узакоњењу српских народних привилегија мађарским уставом и да издејствује да српски народ добије учешће у грађанским правима, као и дозволу за сазивање народно-црквеног сабора у Темишвару, изненада је умро 28. јуна 1790. Сахрањен је у Светоандрејској саборној цркви.

МОЈСИЈЕ (Миоковић)

епископ горњокарловачки

1807 – 1823.

Епископ Мојсије рођен је 23. августа 1770. у Јозефову у Банату. Замонашио га је 1. јула 1785. у манастиру Раковцу протосинђел Кирил (Живковић), потоњи епископ пакрачки, а 14. јула исте године га је рукоположио у чин ђакона епископ вршачки Викентије (Поповић). Одмах по рукоположењу постављен је за конзисторијалног бележника у Плашком а 1. јануара произведен је у чин протођакона од епископа

горњокарловачког Генадија (Димовића). У чин презвитера га је рукоположио 18. октобра 1798. епископ горњокарловачки Стефан (Авакумовић). Исте године, на Божић, епископ пакрачки Кирил произвео га је у Пакрацу за архимандрита манастира Раковца. По одласку епископа Стефана у Беч на нову дужност, у епархији горњокарловачкој замењиао га је архимандрит Мојсије. Првог јуна 1803. је постао архимандрит манастира Бездина и као такав је изабран за епископа горњокарловачког. Посвећен је за епископа у Карловцима 16. јуна 1807.

За време своје тридесетогодишње службе у најпространијој епархији Карловачке митрополије као конзисторијални бележник, администратор и епархијски архијерej, заузимао се за отварање српских школа, које су се издржавале његовим личним прилозима и прилозима свештенства и народа. У Венецији је штампао *Катихизис* проте Стојана Шобата. За његово време се појавила унија у Тржићу, која је завршена убиством свештеника Николе Гаћеше 1820.

Епископ Мојсије је умро у најбољој снази у Плашком 14. децембра 1823.

МОЈСИЈЕ (Вересић)

епископ неготински

1880 – 1883.

Епископ Мојсије у свету Максим Вересић рођен је у Страгарима од родитеља Јована и Стане. Када је завршио основну школу, примљен је за искушеника манастира Благовештења на Руднику и овде га је архимандрит Василије, старешина манастира, замонашио, а потом га упутио у богословију. Пошто је извесно време био ђакон епископа шабачког Михаила (Јовановића), епископ га је упутио на школовање у Кијевску духовну академију. Након завршеног школовања постављен је за писара београдске конзисторије, 1862, а 1. августа 1866. за суплента богословије. Годину дана (1867) је био старешина манастира Драче, код Крагујевца, па је поново враћен (1868) за професора богословије и произведен у чин архимандрита. После оставке епископа шабачког Гаврила, посвећен је за епископа шабачког 14. септембра 1868. На овом положају је остао до 19. октобра 1874, а тада је пензионисан. Избором за епископа неготинског, 10. јуна 1880, враћен је у активну службу.

Када је митрополит српски Михаило збачен влада је 1881. поставила епископа Мојсија за администратора митрополије, који је играо дволичну улогу. Иако га је нови митрополит Теодосије укључио у састав своје јерархије, епископ Мојсије није хтео да сарађује са њим те је уследило његово пензионисање. Умро је као државни саветник у Београду 4. октобра 1896. и првобитно је био сахрањен у старој Марковој цркви у Београду, а за време Другог светског рата пренет је у крипту нове Маркове цркве.

1 Марија Јанковић, *Липљански епископија и Грачаничка митрополија*, Историјски часопис, књ. XXIX–XXX, Београд 1982–1983, 29
2 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 289.
3 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, Београд 1982, 575
4 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 156.
5 Исто, 157
6 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, I, Минхен 1962, 331.
7 Станоје Станојевић, *Историја српског народа*, Београд 1926, 207–208.
8 Олга Зиројевић, *Цркве и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1682. године*, Београд 1984, 43.
9 Љуб. Стојановић, исто, 795.
10 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 20
11 Љуб. Стојановић, исто 806.
12. Исто, 1075.
13 Исто, IV, 6594.
14 Исто, I, 1087.
15 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, књ. 2, Београд 1980, 122.
16 Исто, 14.
17 Љуб. Стојановић, исто, 4393.
18 Исто, VI, 9664.
19 Јован Хаџи-Васиљевић, *Ђорђе Поповић, нишки митрополит (1735–37), а темишварски епископ* (1741–57), Гласник Историског друштва у Новом Саду 1935, VIII, 262.
20 М. Јевтић, *Архимандрит манастира Св. Романа Сава Петровић (1793–1861)*, Преглед, службени орган епархије нишке, Ниш 1940, 356.
21 Владимир Ђоровић, *Историја Југославије*, Загреб 1933, 264.
22 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 134.
23 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 30.
24 Љуб. Стојановић, исто, III, 5987.
25 Бранка Кнежевић, *Средњовековне цркве и манастири у долини Црнице*, Зборник за ликовне уметности, 16, Нови Сад 1980, 254.
26 Павле Ивић и Милица Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад 1976, 283.
27 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 282.
28 Јован Радонић, исто, 66.
29 Исто, 67.
30 Исто, 68.
31 Љуб. Стојановић, исто IV, 6727.
32 Јован Радонић, исто 72.
33 Свет. Ст. Душанић, *Рашки и новопазарски митрополит Максим и његов печат*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1968, 185.
34 Исто, 187.
35 Исто, 188.
36 Љуб. Стојановић, исто, I, 1230.
37 Свет. Ст. Душанић, исто, 185.
38 Љуб. Стојановић, исто, I, 329.
39 Свет. Ст. Душанић, исто,185.
40 Исто.
41 Исто, 186.
42 Радмила Тричковић, исто 156.
43 Исто, 157
44 Исто.
45 Исто.
46 Исто, 156.
47 Исто, 161
48 Исто, 159.
49 Јован Радонић, исто 332

50 Љуб. Стојановић, исто, 1543
51 Исто, 157.
52 Исто, 1708.
53 Исто, 1557.
54 Исто, 1619.
55 Исто, 1665.
56 Исто, 1735.
57 Исто, 1576.
58 Исто, 1590.
59 Исто, 1605.
60 Исто, 5695.
61 Исто, 2682.
62 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
63 Иларион и Димитрије Руварац, *О Епархији печујско-мохичко-сечујско-сигетској од 1695–1733*, Срем. Карловци 1922, 26.
64 Исто, 37.
65 Љуб. Стојановић, исто, 2680.
66 Исто, III,
67 Јован Радонић, исто, 48.
68 Љуб. Стојановић, исто, 6774.
69 Јован Радонић, 127.
70 Исто, 130.
71 Исто, 131.
72 Радмила Тричковић, исто 158.
73 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело, Скопље 1937, 411
74 Љуб. Стојановић, исто IV, 6112.
75 Стојан Новаковић, *Законски споменици српских држава средњеги века*, Београд 1912, 552.
76 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 157.
77 Рад. М. Грујић, *Светогорски азили за српске владаоце и властелу после Косовске битке*, Гласник скопског научног друштва, XI, Скопље 1932, 83.
78 Љуб. Стојановић, исто 451.
79 Миодраг Ал. Пурковиш, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 102.
80 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, 13.
81 Љуб. Стојановић, исто I, 477.
82 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 66.
83 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 196.
84 Исто.
85 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
86 Љуб. Стојановић, исто IV 6210.
87 Љуб. Стојановић, *Српски црква у међувремену од патријарха Арсенија II до Макарија (око 1459–63. до 1557. г.)*, Глас Српске краљевске академије наука, 56, други разред 61, Београд 1923, 115.
88 Исто, 118.
89 Исто.
90 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 6283.
91 Др Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина, I Нови Сад 1939, 397
92 Љуб. Стојановић, исто, I, 962.
93 Радмила Тричковић, исто, 161.
94 Љуб. Стојановић, исто, II, 2235.
95 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, 28.
96 Исто.
97 Владислав Скарић, *Изабрана дјела* I, Сарајево 1985, 134.
98 Љуб. Стојановић, исто, II, 2292.
99 Исто, 2555.
100 Исто, 2544.
101 Исто, 2404.
102 Исто, 2419.

103 Исто, 4432.
104 Исто, 3634.
105 Исто, 1440.
106 Љубица Штављанин-Ђорђевић, Мирослава Гроздановић-Пајић и Луција Церић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, Београд 1986, 59.
107 Илија Николић, *Тефтер црквене општине у Пироту (1834–1872)*, Историски часопис, X–XI, 1961–1962, Београд 1963, 271.
108 Петар Костић, *Црквени живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку*, Београд 1928, 20–21.
109 Марија Јанковић, исто, 182.
110 Димитрије Богдановић, *Света Гора*, Хиландар, Београд 1978, 42.
111 Владимир Мошин, *Правни списи светога Саве*, Сава Немањић – свети Сава, Београд 1979, 114.
112 Марија Јанковић, исто, 141.
113 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, Споменик LVI, Сремски Карловци 1922, 25.
114 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 67.
115 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, 643.
116 Исто, 647.
117 Исто, 679.
118 Исто, 647.
119 Петар Костић, исто, 158.
120 Љуб. Стојановић, III, 5619.
121 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 213.
122 Љуб. Стојановић, исто II, 3656.
123 Исто, 3708.
124 Исто, 3760.
125 Исто, 3775.
126 Исто, 3780.
127 Исто, 3796.
128 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
129 Исто, 282.
130 Љуб. Стојановић, *Српска црква у међувремену од Арсенија II до Макарија (око 1459–63. до 1557 г.)*, 117–118.
131 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 5612.
132 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
133 Љуб. Стојановић, исто I, 3401.
134 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, 25.
135 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 26.
136 Исто.
137 Љуб. Стојановић, *„Требник" манастира Св. Тројице код Пљеваља*, 25.
138 Марија Јанковић, исто, 134.
139 Исто.
140 Марија Јанковић, исто, 74, примедба 60.
141 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, VI, 10040.
142 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 59.
143 Мирјана Ђоровић-Љубинковић, *Иконостас цркве Светог Николе у Великој Хочи*, Старинар, Нова серија, IX–X, Београд 1958–1959, 169.
144 Љуб. Стојановић, исто, I 781.
145 Л. Мирковић, *Црквене старине из Дечана, Пећи, Цетиња и Праскивце*, Годишњак музеја Јужне Србије, I, Скопље 1941,110.
146 Мирјана Ђоровић-Љубинковић, *Иконостас цркве Светог Николе у Великој Хочи*, 172.
147 Љуб. Стојановић, исто, I, 918
148 Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978, 166.
149 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 226.
150 Љуб. Стојановић, исто, I, 1276.
151 Исто, 6810.
152 Радмила Тричковић, исто, 85.

153 Исто, 153–154.
154 Исто, 154.
155 Мирон Ђорђевић, *Историја светосавског манастира Ковиља*, Нови Сад 1891, 155.
156 Радмила Тричковић, исто, 154.
157 Ст. М. Димитријевић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Споменик LIII, Сарајево 1922, 202.
158 Др Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, 392.
159 Ст. М. Димитријевић, *Односаји пећских патријарха са Русијом у XVII веку*, Глас Српске краљевске академије 58, Београд 1900, 233–234.
160 Др Душан Кашић, *Михајло, митрополит кратовски* (1648–1660), Богословље VI (XXI), Београд 1962, 21.
161 Љуб. Стојановић, исто, I, 1547.
162 Исто, 1494, 6848, 6849, 6880, 6850, 6852, 6853, 6855.
163 Исто, 1487.
164 Исто, 1563.
165 Исто, 2568.
166 Др Душан Кашић, исто, 19.
167 Ст. М. Димитирјевић, исто 235.
168 Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, 156.
169 Љуб. Стојановић, исто, I, 1873.
170 Исто, 1875.
171 Слободан Милеуснић, *Манастир Крка*, Београд 1994, 32.
172 Љуб. Стојановић, исто, 2148.
173 Д. Р. *Опис српских фрушкогорских манастира 1753. год.* Српски Сион, Ср. Карловци 1904, 111.
174 Д. Р., *О оставини владике будимског Михајла Милошевића 1716–1728*, Српски Сион, Ср. Карловци 1905, 293–194.
175 Ђоко М. Слијепчевић, *Укидање Пећке патријаршије*, Богословље, XIII, Београд 1938, 272.
176 Др Ђоко Слијепчевић, *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије*, Минхен 1980, 15.
177 Исто, 32.
178 Исто, 40.
179 Исто, 49.
180 Стеван М. Димитријевић, *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије, као православни јерарх, Србин, Словен и неимар југословенства*, Београд 1933, 29–31.
181 Михаило Поповић, *Историјска улога Српске цркве у чувању народности и стварању државе*, Београд 1933, 282–282.
182 Стеван М. Димитријевић, *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије*, 22.
183 Слободан Јовановић, *Влада Милана Обреновића* II, Београд 1934, 409.
184 Др Ђоко Слијепчевић, *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије*, 231.
185 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 103.
186 Д. Руварац, *Браничево и Браничевска епископија*, Гласник српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1922, 227.
187 Димитрије Руварац, *Мојсије Петровић, митрополит београдски, 1713–1730*,, Споменик XXXIV, Београд 1898, 143.
188 Владислав Скарић, исто, I, 134.
189 Исто, 27.
190 Димитрије Руварац, *Мојсије Петровић, митрополит београдски, 1713–1730*, 84.
191 Владислав Скарић, исто, II, 28.
192 Димитрије Руварац, исто, 85.
193 Исто, 86
194 Исто, 92–93.
195 Исто, 90.
196 Исто, 100.
197 Исто, 96.
198 Исто.
199 Исто, 115.

200 Никола Радојчић: Дим. Кириловић, *Српске основне школе у Војводини у 18 веку, 1740–1780*, Историско друштво у Новом Саду, посебно издање, књ. I, Сремски Карловци 1929,8°, II, 103 (приказ), Гласник Историског друштва у Новом Саду, II, Сремски Карловци 1929, 278.
201 Алимпије Поповић, *Српско народно црквено појање*, Календар Српске православне епархије бачке за преступну годину 1944, Нови Сад 1944, 88.
202 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Библиотеке у Србији*, Београд 1978, 12.
203 Исто.
204 Димитрије Руварац, *Мојсије Петровић, митрополит београдски*, 1713–1730, 126.
205 Исто, 131.
206 Исто.
207 Рад. М. Грујић: Др Дамаскин Грданички, *Посланице митрополита Павла Ненадовића (1699–1768)*. Прилог за историју српског црквеног пастирства и проповедништва у 18 веку, Београд 1929, 32 (приказ).
208 Рад. М. Грујић, *Белешке о крсној слави митрополита Мојсеја Петровића из 1726. и 1728*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, 1934, 327.
209 Исто.
210 Рад. М. Грујић, *Први кораци уважању црквених матица код Срба*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, Сремски Карловци 1934, 327.
211 Рад. М. Грујић *Уредба за српске цркве у Сентандреји од 5. јула* 1728, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, Сремски Карловци 1934, 328.
212 Димитрије Руварац, *Мојсије Петровић, митрополит београдски, 1713–1730*, 133.
213 Рад. М. Грујић, *Први кораци уважању црквених матица код Срба*, 327.
214 Рад. М. Грујић, *Уредба за српске цркве у Сентандреји од 5. јула 1728*. Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, Сремски Карловци 1934, 328.
215 Димитрије Руварац, исто, 133.
216 Д. Р., *Грамата патријарха Мојсија епископу Мојсију Станојевићу*, Српски Сион, Срем. Карловци 1905, 558.
217 Д. Руварац, *Два зборника проповеди Дамаскина Студита*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1922, 51.
218 Д. Р., *Тестамент Мојсија Станојевића, владике себешко-вршачког*, Српски Сион, Срем. Карловци 1905, 274.
219 Никола Радојчић, *Српски историчар Јован Рајић*, Београд 1952, 50.
220 Исто, 51.
221 Никола Гавриловић, *Руске семинарије и мишљење карловачког митрополита Мојсија Путника о њима*, Зборник за историју, 5, Нови Сад 1972, 133.
222 Др Никола Гавриловић, *Сусрет цара Јосифа и митрополита Мојсија Путника у Карловцима 1788. године*, Зборник за историју, 1, Нови Сад 1970, 91.

Н

НЕКТАРИЈЕ (Зотовић)

митрополит херцеговачки

1693 – пре 1712.

Митрополит Нектарије рођен је у селу Љубомиру. Замонашио се у манастиру Тврдошу. Пре избора за митрополита био је протосинђел митрополита Саватија (Љубибратића) и у то време истакао се „у честим походима за скупљање милостиње и прилога за обнављање манастира Тврдоша". Касније је и као митрополит, 31. октобра 1701, „добио дозволу од славонског владике Петронија Љубибратића да може купити прилоге за обнављање манастира Тврдоша".[1]

Са наследником патријарха Арсенија III, патријархом Калиником I, био је у добрим односима. Калиник му је 5. октобра 1693. издао синђелију из које се сазнаје да су његовој епархији припадала места: Пријепоље, Пљевља, Чајниче, Фоча, Невесиње, Церница (Гацко), Мостар, Благај, Габела, Столац и Љубиње. „Чудно је", каже Ђоко Слијепчевић, „да се у Нектаријевој синђелији не помињу ни Требиње, ни Билећа, иако се зна сигурно да је Нектарије био постријжник требињског манастира и да је после резидирао у м. Дужима".[2]

На позив патријарха Калиника I, митрополит Нектарије учествовао је 1695. у раду Светог архијерејског сабора у Пећи, који се одржавао између Васкрса и Вазнесења. „Митрополит Нектарије добио је позив од патријарха Калиника I поглавито стога што је услед доласка на престо султана Мустафе (1695–1703) требало да патријарх код новога султана обнови свој берат, те је сабор имао да реши како и колико да се народ и клир опорежу да би патријарх могао одговорити својим обавезама на Порти".[3]

Митрополит Нектарије је у циљу скупљања милостиње двапут посетио Русију: 1702. и 1708. године. Други пут се, са својом пратњом, задржао у Русији две године и „пошто су добили помоћ отпутовали су из Москве 20. марта 1710. године."[4]

НЕКТАРИЈЕ

митрополит самоковски

пре 1703.

Нектарије је постао самоковски митрополит пре 1703. године. Његова епархија је била у саставу Пећке патријаршије, а он је био „приставник и страж архїепископїи".[5]

Помиње се још 1706. и 1710.године.[6]

НЕКТАРИЈЕ

митрополит битољски

1803.

Приликом доношења одлуке о сједињењу епархија јеромеријске и парамитске (Епир) у једну епархију, синђелију о том сједињењу као последњи је потписао, јуна 1803. године, митрополит битољски Нектарије.[7]

НЕКТАРИЈЕ

митрополит нишавски

1837 – 1853.

Пре доласка на чело Нишавске епархије, митрополит Нектарије, Грк са острва Митилене, био је лесноски митрополит.

Мада Грк, као и његов претходник, знатно је био бољи од њега, те је као „деда Нектарије“ остао у добром сећању старијих људи.[8]

Умро је 1853. и сахрањен у Пироту иза олтара старе цркве.

НЕКТАРИЈЕ (Димитријевић)

НЕКТАРИЈЕ (Димитријевић)

епископ вршачки

1887 – 1895.

Епископ Нектарије рођен је 25. јуна 1839. у Великом Гају код Вршца. Основну школу и нижу гимназију завршио је у Великом Бечкереку, а вишу гимназију у Карловцима и Винковцима. Правне науке, са првим државним испитом, завршио је у Бечу, а богословију у Вршцу. После положеног другог правничког испита у Бечу, земонашио се 1. октобра 1865. године у манастиру Месићу. Након рукоположења у ђаконски и презвитерски чин, постављен је за конзисторијалног бележника и професора вршачке богословије.

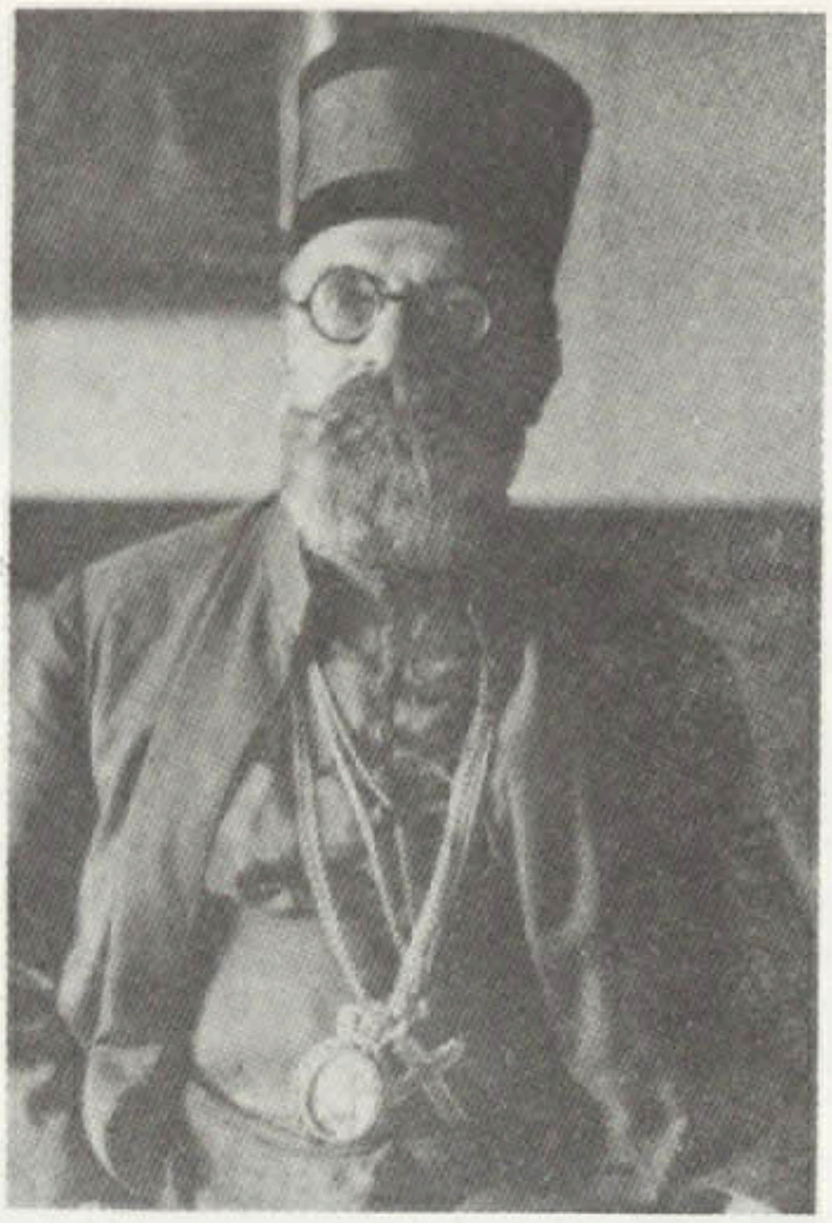
Крајем 1874. године произведен је за архимандита манастира Месића, којим је управљао дванаест година. После смрти епископа Емилијана (Кенгелца) постао је 1885, мандатар Вршачке епархије, а 27. јануара 1887. посвећен је за вршачког епископа од патријарха Германа (Анђелића).

Умро је у Вршцу 20. децембра 1895. године.

Др НЕКТАРИЈЕ (Круљ)

митрополит дабро-босански

1951 – 1966.

Др НЕКТАРИЈЕ (Круљ)

Митрополит Нектарије (у свету др Никола Круљ) рођен је 30. новембра 1879. у Поцрњу код Љубиња у Херцеговини, од родитеља Вукана и Виде рођ. Милошевић.

Основну школу завршио је у родном месту, а гимназију у Мостару. Када је 1907. завршио Рељевску богословију постављен је за секретара црквеног суда у Мостару, где је остао до 1912. године. Правне науке студирао је приватно у Бечу и Загребу, где је 1911. промовисан за доктора права.

Рукоположен је у чин ђакона и презвитера 1912. године и по положеном катихетском испиту био је катихета у Мостару, Бихаћу и Тузли, професор Богословије у Сарајеву, а ректор богословија у Сремским Карловцима, Призрену и Битољу. Овде га је 29. новембра 1925. године затекао избор за епископа Захумско-рашке епархије. Хиротонисан је 16. маја 1926, а устоличен у Никшићу на Петровдан исте године. За епископа зворничко-тузланског изабран је 29. октобра 1928. године.

Као сјајан организатор, епископ Нектарије је успео да око себе окупи најбоље сараднике. Његов црквени суд је између два светска рата важио као један од најбољих судова у Српској патријаршији. Био је у броју оних архијереја који су одмах прихватили богомољачки покрет. Његовом иницијативом одржани су у манастиру Тавни чувени богомољачки сабори и црквени живот је у овој епархији видно напредовао за време његове управе. Потом је дошао рат. Немци су га, као члана Светог архијерејског синода, довели у Београд јер он није напустио своју паству, да би се могла одржати прва синодска седница за време окупације.[9] Са осталим члановима Синода (митрополит Јосиф, епископи Емилијан и Јован) мудро је учествовао у вођењу Цркве, коју су из рата извели без мрље и „боре".

Када је дошао моменат да Српска црква подигне свој глас против нечувених злочина и о томе обавести светску јавност, одлучено је да се протестни меморандум упути немачком команданту у Београду и светској јавности. Меморандум су написали епископ Нектарије и др Перо Слијепчевић, професор универзитета. Захваљујући овом меморандуму свет је сазнао за нечувена страдања.

За време Другог светског рата епископ Нектарије је у Нишу вршио дужност ректора богословије и у исто време је администрирао свим епархијама у Хрватској.

После Другог светског рата епископ Нектарије се вратио у своју епархију, одакле је администрирао дабро-босанском епархијом (1945–1951) и захумско-херцеговачком епархијом (1945–1951). После дугогодишњег опирања пристао је да 1951. године пређе у Сарајево на положај митрополита дабро-босанског. Иако већ у дубоким годинама, митрополит Нектарије је приступио обнови ратом оштећених цркава и манастира и показао невиђену ревност и сналажљивост. И последњи дан живота провео је у обилажењу својих манастира. Умро је у Сарајеву 7. септемра 1966. Сахрањен је крај Старе сарајевске цркве.

НЕОФИТ

епископ будимљански

XIII век

Ђорђе Сп. Радојичић у своме раду о Будимљанским епископима наводи да се у славској стихири једног позног акатиста св. Сави спомиње Неофит као први епископ будимљански. Овај рад закључује речима да после епископа будимљанског Николе „немамо спомена ни о једном епископу будимљанском“[10]. У време писања овога рада епископ Матеј, из 1552. године, још увек се сматрао епископом будимским услед нетачног читања. Међутим, и Матеј је био епископ будимљански, што доказује да је ова епархија трајала много дуже јер се и касније помињу епископи који су носили титулу будимљанских архијереја.

НЕОФИТ

епископ зетски

1261 – 1270

Помиње се први пут у једном запису између 1. септембра 1261. и 31. августа 1262. године, када је за њега „многогрешни Богдан“ преписао номоканон.“[11] То је Иловачка крмчија, рукопис који је по налогу зетског епископа Неофита 1262. год. написао неки Богдан за цркву Св. Арханђела у мјесту Иловици. Та црква је, свакако манастир Св. Арханђела на Превлаци (Тумби), при источној обали Тиватског залива у Боки, јер се у томе манастиру налазило сједиште зетске епархије у XIII в.“[12]

Епископ зетски Неофит је замонашио Јевстатија I архиепископа српског. Миодраг Пурковић је био мишљења да је Неофит „био епископ бар десет година раније, дакле око 1253, ако не и чак и пре“[13], јер је Јевстатије, како сматра Василије Марковић, замонашен око 1250. године.[14]

Према натпису сачуваном на цркви Св. Петра у Богдашићима у Боки Которској, овђе је сазидао храм Неофит, епископ зетски, 1269. године.“[15]

НЕОФИТ

епископ хумски

између 1284. и 1290.

Неофит се помиње у Пљеваљском поменику иза епископа Методија, а пре епископа Николе.[16]

Радивоје Љубинковић претпоставља да је епископ Неофит насликан у Петровој цркви.[17]

НЕОФИТ

епископ лесновски

пре 1530 – 1532.

Као присталица митрополита смедеревског Павла, који је покушао да поправи ситуацију када је у Српској православној цркви наступило нередовно стање, хиротонисан је за епископа лесновског од митрополита Павла.

Када је архиепископ охридски Прохор сазвао 13.марта 1532. године сабор, епископ Неофит је, заједно са осталим присталицама митрополита Павла, анатемисан и искључен из хришћанске цркве.[18]

НЕОФИТ

митрополит темишварски

1608 – 1612.

Митрополит Неофит, рођен је од родитеља Милете и Јовке,[19] први пут се помиње, заједно са архиепископом српским Јованом и митрополитом београдским Јоакимом, 6. августа 1608. године поводом довршавања живописа манастира Хопова.[20]

Помиње се још у једном запису из 1612. године, када је приложио манастиру Хиландару литургију „за своју душу и својих родитеља".[21]

НЕОФИТ

епископ хоповски

пре 1641.

Током седамнаестог века београдски митрополити су имали у манастиру Хопову своју резиденцију. Није још утврђено да ли су четворица епископа који су живели у овом манастиру били викарни епископи београдских митрополита са титулом хоповски, или се ту ради о архијерејима који су овде живели као умировљени епископи, или су морали избећи из својих епархија. Тако се 1641. године помиње епископ Неофит, који је те године био у Русији као изасланик своје епархије.[22]

НЕОФИТ

митрополит бачки

пре 1645.

Помиње се у једном турском дефтеру као епархијски архијереј „митрополије ђаура области Сегедина и њено подручје"[23] с тим што се помиње и Солнок, што значи да је у то време било Срба и у Солноку.

Митрополит Неофит је заузимао катедру Бачке епархије у Сегедину пре августа 1645. године, јер се тада већ помиње његов наследник.

НЕОФИТ

митрополит самоковски

пре 1766.

Неофит је постао самоковски митрополит пре 1766. године. Приликом „укидања" Пећке патријаршије, 1766. године, дао је свој писмени пристанак.[24] Умро је 16. априла 1778. године.[25]

НЕОФИТ

митрополит скопски

после 1830.

После митрополита Антима IV, 1830. на престо скопских митрополита долазили су један за другим, са краћим задржавањем, четири митрополита. Митрополит Неофит, родом из Кесарије, у том низу био је трећи по реду.[26]

НЕСТОР (Јовановић)

епископ арадски

1829 – 1830.

Епископ Нестор, Румун по народности, рођен је 1767. у Фогорашу. Завршио је евангелистичку гимназију у Братислави, а богословију у Карловцима. Као игуман манастира Бешенова, изабран за епископа арадског у децембру 1828, а хиротонисан 27. јануара 1829. у Карловцима. Његово архипастирствовање било је врло кратко јер је већ 21. фебруара 1830. године умро.[27]

НЕСТОР (Јовановић), епископ арадски

НЕСТОР (Јовановић)

епископ нишки

1883 – 1884.

Епископ Нестор (у свету Никола Јовановић) рођен је 1. фебруара 1833. године у селу Шумама у Шумадији. Основну школу и два разреда гимназије завршио је у Крагујевцу, богословију у Београду, а потом био учитељ и парохијски свештеник. Када му је умрла супруга, упућен је у Кијев где је завршио семинарију и Духовну академију.

По повратку из Русије био је писар конзисторије у Београду, наставник полугимназије, професор Велике гимназије, а потом и ректор богословије у Београду. Извесно време био је и вероучитељ краља Милана Обреновића. Замонашио се на Св. Саву 1873. године,а месец дана касније постао је архимандрит. Архимандрит Нестор се бавио књижевношћу. Четири године уређивао је црквени лист *Пастир*, који је касније под именом *Сион* такође он четири године издавао. Посвећен је за епископа нишког 1883. године. Умро је 19. марта 1884. за време обиласка Неготинске епархије, чији је администратор био.

НИКАНОР

митрополит новобрдски

1528/9 – после 1551

Једна од најинтересантнијих личности шеснаестог века је митрополит новобрдски Никанор, који се, поред својих редовних архијерејских дужности, бавио црквеном и културном историјом српскога народа.

Када је митрополит смедеревски Павле покушао да из Смедерева, седишта српске деспотовине, дође до споразума са Турцима, као што су то учинили Грци, у вези са обновом Српске патријаршије, јавио се отпор у Охридској архиепископији и дошло је до раскола који је трајао више година. Том приликом митрополит Никанор се определио за Охридску архиепископију, а о расколу забележио следеће: „Ово писах ја смерни митрополит новобрдски Никанор године 7043 [1534/35]. За ове епархије би смућена велика црква охридска од неког Павла, митрополита смедеревског, 7 година никако у мир не пређе од раскола, као што ти и писаније патријарашко каже на крају ове књиге“.[28]

За све ово време митрополит Никанор је учествовао у раду архијерејског сабора Охридске архиепископије, који је осудио покрет митрополита Павла.

Као „велики љубитељ књига, Никанор их сам преписује, наручује да се пишу и поправљају, купује, ствара од њих приличну књижницу. Његова књижница, 'Никанорове књиге', има 12 великих и 15 малих књига. У манастиру Грачаници је основао штампарију. Она је штампала само једну књигу, Октоих 5–8. гласа. Штампана је 1538/39. год.“[29]

Митрополит Никанор се бавио и дрворезом.

Његов лик је насликан на доњем рубу једне Христове иконе из Грачанице. „Овај портрет митрополита Никанора спада у ред најреалистичнијих и најлепших портрета нашег сликарства XVI века. Истовремено ова композиција говори о степену високог образовања и широког интересовања овог црквеног прелата, библиофила, мецене, а можда и врсног уметника.“[30]

НИКАНОР, МИТРОПОЛИТ НОВОБРДСКИ

Није за сада познато докле је митрополит Никанор управљао новобрдском епархијом. Међутим, „иако су непознати историјски подаци о коначној судбини и години смрти грачаничког митрополита Никанора, остаје чињеница да је он био грачанички и новобрдски митрополит скоро пуне четири деценије, од 1528. до, можда, 1567. године. Деловао је не само као црквени великодостојник и организатор него и као веома плодан и свестрано заинтересован културни прегалац и стваралац. Старао се о писању и сам писао књиге, теолошке полемике и тумачења, отворио прву штампарију у седишту своје дијецезе – Грачаници. Био је наручилац икона, библиофил, врстан калиграф (а можда и дрворезац и мајстор високих квалитета уметничке обраде племенитих метала. Смирски дуборезни сребрни крст у овом броју његових познатих дела заузима посебно и значајно место.“[31].

НИКАНОР

митрополит херцеговачки

1534 – 1546.

Први помен о митрополиту Никанору имамо из 1534. године вези са куповином једног јеванђеља.[32] За његово време је ђак Јован дописао Пролог у манастиру Свете Тројице код Пљеваља, трудом и усрдношћу игумана Висариона,[33] а 1546. године, при истом манастиру и у време истих лица, преписа се тетрајеванђеље[34] које је касније доспело у манастир Дубочицу.

Приликом свога боравка у манастиру Довољи 27. јуна 1544. године, митрополит Никанор је „потврдио писаније пређашњег митрополита Јована".[35]

НИКАНОР I

митрополит скопски

1576/77 – 1600.

Пре избора за митрополита скопског Никанор I је био митрополит полошки. Наиме, из целе друге половине шеснаестог века познато је име само једног митрополита скопског – Никанора, који је пре тога, по свој прилици, био епископ полошки; јер његово име сретамо записано у цркви код данашњег арнаутског села Новаке у Доњем Пологу, недалеко од Тетова. Ту се, наиме, каже да је та црква живописана била 7085 (=1577).[36]

Податке о исликавању цркве светога Николе у Новацима код Тетова „за време скопског и полошког митрополита Никанора 1576/1577"[37] године даје нам и проф. Сретен Петковић у својој драгоценој студији о зидном сликарству овога времена.

НИКАНОР II

митрополит скопски

1641 – 1647.

Митрополит Никанор пре него што је постао митрополитом скопским, заузимао је катедру митрополита тетовских, а 1641. године је сјединио Скопску и тетовску епархију поставши скопским митрополитом.

За њега је ранији скопски митрополит Михаил забележио у Поменику манастира Дечана: да је 1635. године као епископ тетовски био у Дечанима, заједно са патријархом пећким Пајсијем и његовом свитом[38] а у запису који је био у цркви Свете Богородице у Лешћу он се 1646. године назива владиком Скопља и Полога.[39]

Помен о митрополиту скопском Никанору имамо у запису на крсту иконостаса манастира Светога Николе код села Шишева, на реци Тресци,[40] у запису на пентикостару који поклони Јован Машинлија цркви светога Јована „коју је краљ Милутин, негде на периферији Скопља, био саградио и даровао у метох своме манастиру Св. Никити у Скопској Црној Гори".[41]

Скопски митрополити су становали при овој цркви пошто је пропала катедрала скопских митрополита.

Митрополит Никанор се задржао на трону Скопске митрополије само до почетка 1647. године када га је наследио митрополит Филип.

НИКАНОР

патријарх пећки

1550 – 1557.

О патријарху пећком Никанору се врло мало зна. Као патријарх пећки он се у Пећком сказанију набраја непосредно пред патријархом пећким Макаријем, па чак и наводи да је био од 1550. до 1557. године.[42]

НИКАНОР (Мелентијевић)

епископ печујско-мохачки

1710 – 1718

Никанор (Мелентијевић) примио је монашки чин у манастиру Крушедолу, чијим је, касније, и настојатељем постао. Као архимандрит крушедолски допратио је из Беча у манастир Крушедол тело митрополита Исаије (Ђаковића).[43]

За епископа великоварадског, јенопољског и белоњешког изабран је на сабору 1708. године. Међутим, грађанске власти нису дозволиле да новоизабрани епископ преузме своју епархију из које је протеран епископ Јефрем (Бањанин). Две године доцније, 1710, епископ Никанор је изабран за епископа петоцрквanског и мохачког. Бојећи се да цар и овога пута не потврди избор епископа Никанора, народ епархије печујске, мохачке, сечујске и сигетске молио је 4. маја 1710. године цара Јосифа I да потврди Никаноров избор за епископа. Цар Јосиф I потврдио је Никанора путем краљевске угарске дворске канцеларије „pro pertium Quinque ecclesiensium et Szigettiensum graeci Ritus Episcopo“ 16. августа 1710. године.

Сви су изгледи да је епископ Никанор врло често боравио у свом манастиру Крушедолу. Није искључено да је и као епархијски епископ једне друге епархије постио настојатељем манастира Крушедола. Наиме, он се као „архимандрит крушедолски и владика печујски“ обраће својим верницима „да помогну чим и како могу калуђерима из ман. Грабовца да подигну опет порушени за буне Ракоцијеве манастир.“

У том писму, писаном у Крушедолу 16. маја 1711, потписан је он као „архиандрит Крушедолски и владика печујски“, а у почетку се назива „владика печујски, Сигету, Шиклеушу, Мухачу, помежду Драве и Дунава православни епископат“.[44]

Енергични епископ Никанор је исте године поднео тужбу и жалбу Краљевској угарској канцеларији“ у којој се помиње како су Срби, који су још за господства турског у подграђу печујском имали своју цркву, своје куће и дућане, и да у мирном поседу нико под Турцима није смео узнемиравати и досађивати, сада од каптола печуског, царског префекта и неких грађана печујских угњетени, те су морали оставити и цркву и куће своје, те ће Срби присиљени бити из диштрикта сигетског и печујског исселити се у Турску, ако се гоњењу и злостављању од стране поменутих на пут не стане“.[45]

За време мађарске ребелије „против високославног дома аустријског, народ наш хришћански епархије сечујске заједно са тадашњим својим владиком, сада светопочившим Г. Никанором Мелентијевићем, каже се у једном каснијем запису, побеже у ову такозвану осечког поља страну“.[46]

Када је митрополит београдски Викентије (Јовановић) добио дозволу да устроји илирску регименту, послао је у Ердељ крушедолског владику Никанора да за исту скупља милостињу. Прави циљ његовог одласка био је да заштити и утврди Румуне у православљу.

Приликом постављања новог окружног протпрезвитера у Ердељу, епископ Никанор је набројао права и дужности новог проте у раду на очувању православља угроженог од унијатске пропаганде.[47]

Пред полазак из Брашова епископ Никанор је једном посланицом позвао румунски народ у Ердељу и упутио га „како да чува своју православну веру и живи по науци Спаситељевој".[48]

По повратку из Ердеља епископ Никанор се опет вратио у свој Крушедол где је умро 5. октобра 1739. и у Крушедолу је сахрањен.

НИКАНОР (Димитријевић)

епископ костајничко-зринопољски

1716 – 1728.

Епископ Никанор је потврђен за епископа костајничко-зринопољског 2. августа 1716. године. Учествовао је у изборном сабору 1726, када је за митрополита београдско-карловачког једногласно изабран Мојсије (Петровић). Како су у то време епископи носили фелон, вероватно украшен крстовима (полиставрион), епископ Никанор је, мимоишавши свога митрополита, затражио дозволу од патријарха Мојсија (Рајовића) да може носити сакос. Међутим, патријарх га је упутио на његовог митрополита за кога каже: „Ми смо јему благословили, а он вам ако допусти, он зна".[49] По ондашњем обичају епископ Никанор је своју имовину поделио тестаментом митрополиту карловачком, пећком патријарху, Јерусалиму, манастирима Хиландару и Светој Ани на Атону, Синајској Гори и манастирима у Карловачкој митрополији.

НИКАНОР (Ивановић)

митрополит црногорски

1858 – 1860.

Смрћу митрополита Петра II (Петровића-Његоша) у Црној Гори је престала теократска управа. За новог митрополита црногорског кнез Данило је изабрао јеромонаха Никанора (Ивановића), сабрата манастира Савине, који је био родом из Дрниша. Његови преци су се у Дрниш доселили из Његуша. Претпоставља се да је богословско образовање добио у Задру, где је доцније и произведен за архимандрита. Приликом боравка кнеза Данила у Паризу 1857, архимандрит Никанор је постављен за секретара и потпредседника Сената.

За митрополита црногорског је хиротонисан децембра 1858. Будући да није узео учешћа у сахрани кнеза Данила, смењен је са положаја телеграфским путем августа 1860. Одселио се на Крим, а потом у Горицу, где је и умро 1894. године.

НИКАНОР (Грујић)

епископ пакрачки

1864 – 1887.

Никанор (у свету Милутин Грујић) рођен је 1. децембра 1810. у Липови од родитеља Прокопија, пароха липовског, и мајке Агрипине, рођене Косић. Учио је српску, а потом немачку основну школу у Липови, Марошу и Харшању. Гимназију је учио у Мохачу, а филозофију и право у Печују. Богословију, у којој су му професори били Арсеније (Стојковић), потоњи епископ будимски, Андрија (Шагуна), потоњи митрополит ердељски, и Прокопије (Ивачковић), патријарх српски, завршио је

у Карловцима. Замонашен је на Петровдан 1841. у манастиру Кувеждину. За ђакона је рукоположен 19. децембра 1841. и постављен за професора богословије. На овом положају задржао се до краја школске 1843/4. године. Чиновником конзисторије и врло блиским сарадником митрополита Јосифа (Рајачића) постао је 1843. године. Као протођакон рукоположен је у чин презвитера 26. маја 1846, а 6. децембра исте године произведен је у чин протосинђела. Управу манастира Кувеждина примио је 1. јануара 1848. За време народног покрета исте године активно је учествовао у раду народне скупштине 1. маја. После његовог говора на овој скупштини изабран је Стеван Шупљикац за српског војводу, а под утицајем Србије. После производства у чин архимандрита, 26. септембра, Никанор се повукао у свој Кувеждин у коме је остао све до 1853, када је премештен за настојатеља манастира Крушедола. После изненадне смрти тек посвећеног епископа горњокарловачког Сергија (Каћанског), 1. јануара 1859, постављен је за мандатара Горњокарловачке епархије. Пошто је устоличио у Плашком за епископа горњокарловачког Петра (Јовановића), бившег митрополита београдског и целе Србије, Никанор се вратио у Крушедол. За викарног епископа хиротонисао га је 11. јуна 1861. у Карловцима патријарх Јосиф са епископима будимским Арсенијем и арадским Прокопијем. После смрти епископа пакрачког Стефана (Крагујевића), 25. јануара 1864, епископ Никанор је именован за администратора епархије, а августа исте године изабран је за епископа пакрачког.

НИКАНОР (Грујић)

Будући да је епископ Никанор био најпопуларнија личност у српском епископату тога времена, „већ прва вест о постављењу његовом за пакрачког епископа одјекнула је врло угодно“.[50]

Епископ Никанор је потпуно обновио оронулу епископску резиденцију у Пакрацу и тек онда је, 1867, извршено његово устоличење.

У епархији је епископ Никанор затекао 36 вероисповедних основних школа и успео да сачува њихов верски карактер пуних десет година, а потом су скоро све подржављене. Иако су државне власти биле против отварања српске препарандије у Пакрацу, епископ Никанор је успео да је 1871. отвори али је зато у смислу одлуке Народно-црквеног сабора од 1864/5. и Краљевског рескрипта убрзо затворена (богословија у Пакрацу).

После смењивања епископа будимског Арсенија (Стојковића) са положаја администратора Карловачке митрополије од стране државних власти, постављен је за новог администратора епископ Никанор, чиме је изазвано још веће нерасположење према овом врсном српском архијереју. Тако је дошло 1874. до избора неспособног романског митрополита Прокопија (Ивачковића) за српског патријарха, који ће само неколико година доцније насилно бити уклоњен.

Епископ Никанор се од ране младости почео бавити песништвом и књижевношћу. „Писао је патриотске и сентименталне песме чистим језиком и у народном духу;

а у доба аустријског апсолутизма, после угушеног мађарског устанка, штампао је против апсолутизма под псеудонимом,разне пригодне и алегоричне песме. Међу његовим песничким производима најзнатнији је епски спев *Свети Сава Немањић* штампан 1861. Био је противник Вукових реформи па је у својим *Примјетвама*, штампаним 1852, оштро устао против његова превода Св. Писма Новога Завјета. Написао је *Увод у тумачење Св. Писма.*"[51]

Као један од најбољих беседника свога времена, оставио је за собом већи број архијерејских посланица, а после његове смрти је архимандрит Иларион (Зеремски) издао, 1904, његову *Автобиографију*.

Умро је у Пакрацу 8. априла 1887.

НИКАНОР (Ружичић)

епископ нишки

1898 – 1911.

Епископ Никанор је рођен 15. априла 1843. у Свилеуви од родитеља Григорија и Јелене. Полугимназију је завршио у Шапцу, богословију у Београду, а Духовну академију у Кијеву.

Као парохијски капелан остао је удов и замонашио се у манастиру Букову. Пошто га је одликовао достојанством синђела, епископ неготински Евгеније предложио га је за предавача београдске богословије.

НИКАНОР (Ружичић)

За време српско-турског рата био је војни свештеник. Професорски испит је положио 1881, а две године доцније постао је ректором богословије. На овом положају га је затекао и избор за епископа жичког 4. маја 1886. Када је митрополит београдски Теодосије одступио са својом јерархијом, и епископ Никанор је умировљен 28. маја 1889. Након умировљења, епископ Никанор је живео у Загребу, Дубровнику и Цетињу, а потом је у Јени и Тибингену студирао теологију и филозофију. За време митрополита београдског Инокентија изабран је за епископа нишког 17. априла 1898. На овом положају је остао до 1911, када је поново умировљен. Умро је у Београду 16. октобра 1916.

Епископ Никанор је био државни саветник, члан Српске академије наука и члан Научног друштва у Новом Саду. Бавио се научним радом из области историје Српске цркве и канонског права. Своју имовину наменио је просвети и библиотеци Београд- ске богословије. Након оснивања Богословског факултета у Београду, у његовој кући је отворен први интернат студената теологије.

НИКАНОР (Поповић)

епископ темишварски

1891 – 1901.

НИКАНОР (Поповић)

Епископ Никанор (у свету Светозар Поповић) рођен је 1831. у селу Кишфалуби, близу Липове у Будимској епархији, у учитељској породици. Отац му је рано остао удовац и када се замонашио, постао је старешина манастира Привине Главе.

Светозар Поповић је нижу гимназију завршио у Врбасу, а вишу у Пешти, где је завршио и правне науке. Богословију је завршио у Карловцима. Од 1860. до 1862. године био је професор карловачке гимназије, а од 1862. до 1890. године био је парохијски свештеник у Бачинцима и Чуругу, вршећи у исто време и дужност окружног протопрезвитера жабаљског. Замонашен је 25. септембра 1890. у манастиру Гргетегу од архимандрита Илариона (Руварца) добивши име Никанор. Пошто је краће време био старешина манастира Шишатовца, премештен је за настојатеља манастира Беочина а потом произведен у чин протосинђела на Цвети 1891. После избора за епископа темишварског произведен је за архимандрита 20. октобра 1891. За епископа је хиротонисан у карловачкој Саборној цркви од патријарха Георгија (Бранковића) и епископа вршачког Нектарија (Димитријевића) и пакрачког Мирона (Николића). Умро је у Темишвару 22. јула 1901. и сахрањен на српском гробљу.

НИКАНОР (Иличић)

епископ бачки

1955 – 1986.

Епископ Никанор (у свету Недељко Иличић) рођен је 6. новембра 1906. у Новом Бечеју од родитеља Недељка и Софије Туцаков. Основну школу је завршио у свом родном месту,а гимназију у Великом Бечкереку. После завршене Богословије у Сремским Карловцима, дипломирао је на Богословском факултету у Београду као питомац епископа темишварског др Георгија (Летића). Исте године је замонашен по чину мале схиме у манастиру Крушедолу на Ђурђиц. Замонашио га је архимандрит Сава (Трлајић), потоњи епископ-свештеномученик горњокарловачки, кога ће будући епископ Никанор и наследити на епископској катедри. Као монах постао је сабрат манастира Св. Ђурђа у Темишварској епархији и у исто време постављен за суплента гимназије у Великом Бечкереку. Такође је постављен и за парохојског ђакона и радио на организациј богомољачког покрета. Професорски испит положио је 1933, а протођаконом је постао 1939. На овом положају га је затекао и избор за епископа горњокарловачког 20. маја 1947.

НИКАНОР (Иличић)

У чин презвитера рукоположио га је 24. маја исте године митрополит загребачки др Дамаскин. Хиротонисан је за епископа у београдској Саборној цркви 3. јуна 1947. Хиротонију је извршио патријарх српски Гаврило са епископима злетовско-струмичким Викентијем и шумадијским Валеријаном.

Нови епископ горњокарловачки Никанор добио је у администрацију епархију далматинску којом је администрирао све до 1951. Међутим, када је пошао у Далмацију да прими администрацију, претучен је у Кистању и физички спречен да дође у седиште епархије. Рад епископа Никанора на обнови живота десетковане Горњокарловачке епархије спречаван је од грађанских власти на сваком кораку. Четири године доцније, 1951, епископ Никанор је по свом пристанку премештен у Сремску епархију, где је опет требало видати ратне ране и обнављати разорене парохијске храмове и сремске манастире. После смрти епископа бачког др Иринеја (Ћирића), изабран је 1955. за епископа бачког. Као епископ бачки неговао је у богослужењу велељепије наслеђено од свога претходника.

Поред епархије далматинске, епископ Никанор је администрирао и епархијама Шабачко-ваљевском, Сремском (у два аха) и више година Будимском епархијом. Још у време када је био професор написао је уџбеник из литургике за четврти разред средњих школа и Катихизис. Своје радове објављивао је углавном у *Духовној стражи* и *Гласнику Српске православне цркве*. Умро је 6. новембра 1986. у Сремској Каменици, а сахрањен у крипти Саборне цркве у Новом Саду.

НИКИФОР

митрополит градачки

1454.

Први помен о митрополиту градачком Никифору имамо из 1454. године, када је приложио звоно „прѣсветои чюдотворици градьчкои вь дьнии благовѣрнаго господина деспота Гюрга“.[52]

Звоно је ископано 1675. године четрдесет корака од садашње православне цркве у Чачку.

НИКИФОР

митрополит морозвишки

1528 – 1529.

Митрополит морозвишки Никифор познат нам је као учесник Охридског сабора 1528/9. године, чији је задатак био да осуди намеру митрополита смедеревског Павла. Записник о раду тога сабора потписао је и Никифор.[53]

НИКИФОР

митрополит

пре 1545.

Митрополит Никифор помиње се као један од оснивача манастира Свете Тројице код Пљеваља. Наиме, из натписа који је некада био изнутра у припрати, више врата манастира Свете Тројице, познато је да је манастир подигао „јеромонах Висарион са братом Савом и архијерејом Никифором".[54]

С обзиром да у овом натпису није поменута његова титула, није познато коју је епископску катедру заузимао и коју је титулу носио.

НИКИФОР

митрополит скопски

пре 1550.

Никифор је митрополитом скопским постао пре 1550 године, јер је те године већ поднео оставку на свој положај.[55]

НИКИФОР

митрополит струмички

1714 – 1718

Митрополит струмички Никифор помиње се 1714. године. На положају струмичког митрополита остао је до 1718. године.[56]

НИКИФОР (Стефановић)

епископ пакрачки

1721 – 1743.

Епископ Никифор рођен је у селу Гргуревцима у Срему. Као проигуман манастира Хопова изабран је за епископа пакрачког на Народно-црквеном сабору у манастиру Хопову 2. јануара 1721. године. И поред врло великих сметњи од стране унијата, митрополит Викентије је успео да посвети Никифора за епископа на Спасовдан 18. маја 1721. године „и одмах га је послао у Пакрац, јер се, баш у то доба, у Бечу између Угарске Дворске коморе и Дворског ратног савета расправљало о унијатској тези поводом попуњавања упражњене Пакрачке епархије."[57] Епископ Никифор је дошао на чело епархије у којој је био мали број свештеника међу осиротелим народом, који је напустио своја огњишта услед све чешћих хајдука и обесних грађанских власти. Захваљујући упорности митрополита Викентија, цар Карло VI

издао је прву Славонску катастарску књигу у циљу регулисања односа властеле и њихових поданика.

За двадесет година епископ Никифор је успео да реорганизује своју епархију и духовни живот у њој подигне на виши ниво. Основао је у Пакрацу школу за обра-

НИКИФОР (Стефановић)

зовање свештеника, уклонио монахе са парохија и вратио их у манастире, организовао протопрезвитерате, увео ред и дисциплну у црквену администрацију, извршио први попис своје епархије, саградио предњи део епископског двора и у њему придворни храм Благовештења и дао иницијативу за подизање парохијских и филијалних храмова. Епископ Никифор је низ година материјално помагао обнову конака манастира Хопова, те је подизањем нових келија постао ктитор овога манастира.[58]

Пошто је боловао неколико година, епископ Никифор је за свога наследника још за живота предложио свога дугогодишњег сарадника архимандрита Софронија (Јовановића) који је хиротонисан 23. маја 1743.за славонског епископа. Софроније је потврђен тек три године доцније јер је загребачки бискуп, чија ранија унијатска акција није успела, чинио велике сметње. Епископ Никифор је умро у Пакрацу 20. априла 1750.

НИКИФОР (Максимовић)

епископ ужички

1831 – 1853.

Никифор (Максимовић) рођен је у селу Јежевици 12. јануара 1788. од оца Максима и мајке Госпаве. Књигу је „учио“ у манастиру Каменцу, Морачи и Св. Тројици, а грчки језик у манастиру Раковици. Замонашен је 12. јануара 1808. За ђакона и презвитера рукоположио га је митрополит београдски Леонтије. После рукоположења био је сабрат манастира Никоља. Обновио је манастире Преображење и Сретење. Крајем новембра 1830. београдски митрополит Антим произвео га је за архимандрита .За епископа ужичког хиротонисан је у Цариграду 19. јула 1831. Исте године је епископско седиште пренео из Ужица у Чачак. Већ идуће године био је присиљен да из политичких разлога напусти своју епархију и пређе у Црну Гору. Будући да је Цетињска митрополија била упражњена, епископ Никифор је, на молбу младог архимандрита Петра Петровића Његоша, рукополагао свештеничке кандитате у ма-

НИКИФОР (Максимовић)

настирима где је боравио. На позив кнеза Милоша и његовог брата Јована, епископ Никифор се 1833. вратио у своју епархију. У Чачку је подигао 1837. епископски двор. Посебну пажњу је посвећивао манастиру Сретењу, коме је поклонио иконостас, подигао конак, а такође и друге зграде. „Колико се старао о Сретењу сведочи и то да је 1845. наручио да се манастир прикаже на бакрорезу, који је морао бити и описиван."[59]

Епископ Никифор је помагао школовање сиромашних младића, подизање школа и издавање српске књиге. Године 1846. изабран је за члана Друштва српске словесности.

Умро је у манастиру Сретењу 28. фебрура 1853, где је и сахрањен.

НИКИФОР

митрополит нишки

1842 – 1856.

Митрополит нишки Никифор помиње се 1842. године у натпису изнад портала храма Вазнесења Господњег у Горњем Матејевцу код Ниша. Из натписа сазнајемо: „Год. 1841. Турци запалише село и оскрнавише цркву; поново је освећена 1842. год. од Архијереја Никифора."[60]

НИКОДИМ

епископ нишки

1279.

Епископ нишки Никодим помиње се приликом уласка Нишке епархије у састав Жичке архиепископије, односно потоње Пећке архиепископије 1279. године.[61]

Свети НИКОДИМ

архиепископ српски

1317 –1326.

Приликом избора новог српског архиепископа, након смрти архиепископа Саве, изборни сабор се у току 1317. године састајао неколико пута, јер није могао да се сложи у питању личности. Кандидован је Данило, за кога сабор није хтео ни да чује. Избор је пао на хиландарског игумана Никодима, некадашњег Даниловог ученика.

Игуман Никодим је изабран, вероватно, на Спасовдан 12. маја 1317. године за архиепископа српског.

Када се игуман Данило повукао са игуманског положаја у манастиру Хиландару и отишао у Карејску ћелију Светога Саве, за новог игумана је изабран Никодим. Као хиландарски игуман, Никодим је био у Цариграду у једној дипломатској мисији, а у вези са једном расправом која је настала између краља Стефана Уроша и брата му краља Стефана, а по налогу оба брата и сабора Српске земље. Тада је царевао кир-Андроник, Ангел Комнен Палеолог, и син његов цар кир-Михаило и унук овога цара кир-Андроник, а управљао је престо васељенски патријарх Цариграда кир Нифон (1313–1315) – како каже сам Никодим у предговору Типика који је он превео са грчког језика.

Налазећи се у дипломатској мисији у Цариграду 1313. Никодим је присуствовао богослужењу које су по типику преподобног Саве Освећеног вршили јерусалим-

ски и антиохијски патријарх. Богослужење је на њега оставило изванредан утисак, тим пре што су га интересовала литургичка питања.

Поставши српским архиепископом, Никодим је послао у Цариград да му се донесе јерусалимски типик из манастира светога Јована Продрома. Међу многим библиотекама једна од најпознатијих била је у овом манастиру. Скрипторијуму овога манастира има да се захвали усавршавање и ширење минускула (тзв. *der Minuskulschrift*); 25 познатих кодекса припадају овој кући.

Шта је руководило архиепископа Никодима да преведе овај типик преподобнога Саве Освећеног? Одговор нам даје сам архиепископ Никодим: „А нађосмо у светим његовим речима, које нам остави на утеху, јер рече: 'Молим оне који ће бити после мене, због маловремености живота, да испуните оно што ја нисам довршио'. Зато, дакле, ја, смерни Никодим... следећи речима, потрудих се да бар мало овде додам. Послах у Цариград у манастир Св. Претече и Крститеља Јована, и би ми донесен овај јерусалимски типик и преведох га на наш језик с писмена грчкога језика".[62]

Српски владари и архиепископи су с правом сматрали да је њихова историјска дужност да испуне оно што је недокончано. Свети Сава преводи пролог Евергетидског типика, али то још није довољно за вршење уставног богослужења. Оно што није успео да уради, дакле, св. Сава, учинио је архиепископ Никодим. Превео је пуни типик, испунио недокончано и извршио аманет св. Саве.

Проф. Мирковић је први указао да је фраза: „недокончан'наıа... испальните" често употребљавана у нашој старој књижевности, узета из посланице Св. апостола Павла Титу 1,5. Превођењу Типика архиепископ Никодим је приступио као сјајан зналац грчкога језика. Његови књижевни радови показују да је имао велики литерарни таленат, изглађен и префињен стил и да је одлично познавао грчки језик, тако да је приликом превођења могао залазити и у финесе.

За проучавање богослужења Српске цркве Никодимов Типик је најважнији, јер је први пуни типик са календаром у Српској цркви. Богослужење Српске цркве је, захваљујући архиепископу Никодиму, већ у XIV веку достигло свој пуни развитак. У другим словенским православним црквама јерусалимски Типик постао је много касније главним регулатором богослужења. Утицај Српске православне цркве на литургичку делатност других словенских православних цркава одавно је истакнут у литургичким круговима тих земаља, а главна улога у томе припада архиепископу Никодиму.

Оригинал Никодимовог Типика је неповратно изгубљен, јер је изгорео у Народној библиотеци 6. априла 1941. године приликом бомбардовања. Сачуван је за науку захваљујући проф. Лазару Мирковићу који га је „дао пре рата фотографски снимити целога од прве до последње стране".[63]

По заповести архиепископа Никодима, црноризац Дамјан је 1324. године преписао апостол (Шишатовачки). Овај апостол се данас чува у Патријаршијској библиотеци.

Као постријжник манастира Хиландара, архиепископ Никодим је у својој повељи, писаној између 1. септембра 1321. и 31. августа 1332. године, наредио „да убудуће сваки архиепископ даје карејској ћелији Св. Саве годишње по 40 перпера и мазге".

У току свога архипастирствовања архиепископ Никодим је крунисао 6. јануара 1321. године Стефана Дечанског за краља. Подигао је две нове цркве: Св. Саве у Лизици и Св. великомученика Димитрија у Пећи.

Придржавао је престо св. Саве осам година „а умро је вероватно доста млад. Дан његове смрти у његовој биографији није забележен. Са друге стране знамо да је умро 12. маја"[64] 1326. године.

„Како се по свему види, Никодим је био необична појава у почетку XIV века у нашој држави, цркви и друштву. Он је био агилан, пун воље за добар и користан

рад, био је добар организатор и добар политичар, вредан књижевник, човек који је поштовао и чувао традицију, али готов да и уведе сваку корисну новину.[65]

Архиепископ Никодим је канонизован вероватно већ у XIV веку, јер у Пећком летопису који је настао после 1391. године, говори се да је сазидао цркву Св. Димитрија.

Службу архиепископу Никодиму је написао епископ Марко, познати књижевник XIV века. Сви они који су проучавали ову службу, заустављали су се на једном месту у служби у којем се Никодим позива да се моли „да дарује цркви *једномишљеност*, мир и велику милост". Станоје Станојевић је мислио „да је ова служба писана у доба када је био неки спор у српској цркви".[66] Леонтије Павловић је заступао мишљење да је Марко позивао Никодима „да се моли нашим 'царевима' да помогну да српска држава не буде раздељена".[67] Ђорђе Сп. Радојичић је пошао обрнуто од Станоја Станојевића и каже: „Има једно место код Константина Филозофа, у његовој биографији Стефана Лазаревића, које нам у овом питању може бити од помоћи. Кад Константин говори о коначном измирењу између деспота Стефана и Ђурђа Бранковића у јесен 1412. год, он наглашава да тада 'растојеште се уди црковнији в једино' сабраше. Рђави односи између деспота Стефана и његових сродника, породице Вука Бранковића, имали су, као што се види, утицаја и на црквено јединство. Бранковићи су држали Пећ, а епископ Марко, као што смо већ рекли, био је пећки епископ. Марко је очевидно имао највише разлога да цркви жели 'јединомишљеније'".[68]

Међутим, приликом проучавања служби светим Србима треба имати на уму да су оне писане „по узору светитељских служби у минејима" и да су одатле позајмљиване не само фразе, већ често пута и читаве стихире. У том случају је само име промењено. Исти случај је и са местом у служби архиепископа Никодима на коме су се наши научници најчешће задржавали. Завршна фраза у првој, другој и четвртој стихири на Господи возвах, у којој се Никодим позива да умоли Христа „ниспослати црквам јединомислије, мир и велију милост" узета је из византијске службе преподобном Сави Освећеном, која има исте фразе у првој, другој и трећој стихири на Господи возвах. На крају тих стихира, Преподобни се умољава да Христа умоли „даровати цркви јединомишљеније, мир и велију милост". Исту фразу имамо и на крају прве стихире на Господи возвах у служби преподобног Теодосија, начелника општежитија. И још једна сличност. Све су ове стихире 5-ог гласа.

Светом Никодиму, архиепископу српском, посвећен је придворни храм у Владичанском двору Српске православне епархије источноамеричке у Еџворту, Пенсилванија, САД.

НИКОДИМ

митрополит скопски

1370.

Митрополит Никодим помиње се у једном запису 1370. године из којег се види да је наредио преписивање Пролога, те је преписивач оставио следећи запис: „Се ти послѹшание испльни се, а господине митрополите кѵрь Никодиме, многогрѣшни дїакь Радосавь Скопьчикь писахь триє мѣсеце".[69]

НИКОДИМ

патријарх пећки

1445 – 1453.

Као игуман манастира Студенице Никодим је изабран за митрополита рашког пре 1439. године. За патријарха пећког изабран је 1445. а управљао је и Охридском архиепископијом у времену од 1451. до 1453. године.

Свом бившем манастиру Студеници патријарх Никодим поклонио је 1452. рукописну књигу Маргарит светога Јована Златоуста, која се данас чува у манастиру Свете Тројице у Пљевљима.

НИКОДИМ

митрополит топлички

1645.

Никодим је постао митрополит топлички 1645. године. Према једном турском дефтеру Никодим је 19. августа 1645. године платио пешкеш у висини од 2.500 акчи.[70]

НИКОДИМ

митрополит смедеревски и браничевски

1667.

Никодим је постао митрополитом смедеревским и браничевским 1667. године. Његов печат са именом, титулатуром и поменутом годином пронађен је 1841. године у развалинама цркве Светога Николе у селу Каони код Кучева. Све ово указује да је Никодим поменуте године постао митрополит, а седиште му је било при овом храму.[71]

НИКОДИМ

митрополит призренски

1672.

Вероватно је Никодим постао митрополитом призренским око 1672. године када се први пут помиње на омофору који је за њега „справила раба божїа Ірина Стефанова за ѡтпѹщенїе грѣховь своихь“.[72]

Због турског насиља побегао је у Русију и живео у Батурину у Малој Русији.

НИКОДИМ

митрополит струмички

1688.

Митрополит струмички Никодим помиње се 1688. године. Катедру струмичких архијереја заузимао је до 1695. године.[73]

НИКОДИМ (Бусовић)

епископ далматински

1693 – 1707.

Никодим (Бусовић), пострижник манастира Крке и дугогодишњи парох у Шибенику, хиротонисан је за епископа далматинског од млетачко-далматинског Мелетија (Типалдија) и једног грчког архијереја са острва Крфа 24. јуна 1693. Патријарх Арсеније III замерио је Никодиму што се дао хиротонисати „по туждих странах", а то су учинили и православни Срби у Далмацији. Касније, 1696, патријарх је признао ову хиротонију јер се уверио да Никодим није преверио, поверивши му управу над свима православнма у Далмацији. Никодим је боравио у манастиру Крки и називао се „епископ крчки". Из свога пострига је врло ревносно управљао епархијом, унапређивао црквени живот и неговао благољепије у богослужењу. Опустели, 1619, манастир Драговић је обновио 1694. Убрзо се Никодим преселио у Шибеник где је упорно радио на ослобођењу православних Шибенчана од утицаја и притиска латинског бискупа.

Доласком Јустина Риве за генералног провидура Далмације, положај православних се нагло погоршао, јер је Рива, поред осталог, желео Никодима подвргнути јурисдикцији римокатоличког сплитског надбискупа. Због овога је дошло до побуне, на чије се чело ставио драговићки јеромонах Исаија. Он је на крају био осуђен на доживотну робију, а епископ Никодим је избегао у Свету Гору. Вратио се у Далмацију 1707. године и 20. децембра исте године умро је у манастиру Крки.

НИКОДИМ

митрополит рашки

1772 – 1784.

Никодим је потврђен „за митрополита Новог Пазара, Нове Вароши, Сјенице, Акова, Трговишта (Рожаја), Митровице, Брвеника и околног подручја" царским бератом из 1772. године.[74]

Сачувана је једна његова синђелија од 11. септембра 1782.[75]

Др НИКОДИМ (Милаш)

епископ далматинско-истријски

1890 – 1911.

Никодим Милаш пре монаштва Никола, рођен је 4. априла 1845. године у Шибенику од оца Трифуна и мајке Марије, по рођењу Италијанке, која је пре удаје примила православну веру. Милаши су се доселили у Далмацију из Дувна.

Никола је завршио основну школу 1856. године код францисканаца, а приватну нижу гимназију код доминиканаца, слушајући за то време веронауку у Бовановој српској школи. Будући да нижа гимназија није имала право јавности, Никола је морао поново полагати четврти разред код језуита у Дубровнику. Захваљујући урођеној му интелигенцији и бриљантним одговорима не само да му је признат четврти, већ му је признат и пети разред и одмах је преведен у шести. Као стипендиста Зелићеве фондације Никола је наставио школовање у задарској гимназији. Иако није имао намеру да се посвети свештеничком позиву, захваљујући православном богослужењу, тој жили куцавици православне цркве, Никола се уписује у гимназију у Задру, а своје богословско образовање завршава 1863/4. школске године у Сремским Карловцима

НИКОДИМ (Милаш)

са одличним успехом. Као свршени богослов опет покушава да се посвети другом позиву, одлази у Беч и уписује се на Филозофски факултет. Међутим, убрзо напушта студије филозофије, одлази 1867. у Русију и уписује се у Кијевску духовну академију. Никола Милаш Духовну академију завршио је у двадесет шестој години живота и тиме заокружио своје школовање. Из Кијева се вратио као магистар теологије израдивши магистарски рад о номоканону патријарха Фотија.

По повратку из Русије Милаш се надао да ће бити постављен за професора преуређене Богословије у Задру и зато је време до постављења користио за припремање предавања из предмета које би имао предавати. За суплента је постављен 17. новембра 1871. а 30. јуна 1872. године именован је за сталног професора, с тим што га је епископ Стефан (Кнежевић) поставио и за ректора семеништа.

Када је Аустроугарска 1873.године издвојила Далматинску епархију из састава Карловачке митрополије и припојила је вештачкој творевини Буковинско-далматинске митрополије чије седиште није било ни у Буковини ни у Далмацији већ у Бечу, а епископи новостворене митрополије су се споразумевали помоћу преводиоца, јавило се у народу велико узнемирење. Тим поводом појављује се Милашева књижица *Историјско канонични поглед на установљење нове српско-румунске митрополије.* Ову књигу су врло добро примили Срба из свих крајева, између осталог и због смелости аутора.

Никола Милаш је и сам увиђао да није умесно да стоји на челу семеништа као световњак и одлучује се за монашки чин. Замонашен је на Бадњи дан 1873. године у Задру добио име Никодим, а на Божић је рукоположен у чин јерођакона. Убрзо је одликован црвеним појасом и протођаконским чином, на Божић 1875. године прима презвитерски чин а 1880. бива произведен у чин архимандрита.

Млади професор се сада посвећује уређењу семеништа по угледу на завод у Черновцима, и научном раду „допуњујући оне основе знања на црквеном праву“[76] које је добио у Кијевској духовној академији.

Године 1875 одржана је теолошка конференција у Бону у циљу сједињења хришћана. „Задатак је конференције био да би се нашао начин како би се сјединили са православном црквом старокатолици и англиканци, а евентуално и протестанти разних конфесија.“[77] Након конференције Милаш је добио утисак „да од свега овог покушаја сједињења старокатолика и англиканаца неће бити ништа, или бар врло касно“.[78]

Пратећи будно догађаје у целом православном свету и дописујући се са најбољим црквеним правницима Истока и Запада, као и да водећим православним теолозима, Милашу ништа није могло измаћи. Тако, на пример, када је видео шта се у Босни догађа са митрополитом добробосанским Савом (Косановићем), његовим дугогодишњим пријатељем, кога као борца за православље нису узели у заштиту надлежне црквене власти, Милаш пише расправу *Канонско начело православне цркве при разређивању црквених области.* У овој расправи Милаш је заступао гледиште да српске епархије у Босни и Херцеговини треба да се споје са Карловачком митрополијом. Међутим, Аустроугарска није то желела, зато је и створила вештачку творевину спајајући две српске са једном румунском епархијом у буковинско-далматинску митрополију са седиштем у Бечу, у коме није резидирао ниједан од тројице архијереја ове митрополије.

Вредни и у научном свету већ познати „Милаш, скоро никад, није могао избећи неприлике које су му загорчавале живот. Година 1885. донела му је нове невоље, јер се било чуло да га је руски Синод предлагао за цетињског митрополита, а епископ Кнежевић за сарајевског митрополита, на место митрополита Косановића, који је био дао оставку. То је све чињено без да је он дао ма какав повод или испољио жељу за то. Они који су завидели његовом научном успеху, к ји му је доносио популарност, бојали су се његовог престижа, па су га оптуживали као да је он по налогу аустријске

владе написао брошуру о босанско-херцеговачкој цркви само зато да би дошао на катедру сарајевског митрополита. Таквих и других клевета и оговарања било је толико да их ни он није могао препознати од куда долазе, и ко иза њих стоји. Због тога је јула 1885. дао оставку на место ректора Сјеменишта."[79]

Будући да је од министра просвете у Србији Милана Кујунџића добио позив да дође у Београд и реорганизује Богословију, Милашу је овај позив добро дошао да се уклони из средине која је према њему постајала непријатељски расположена. У Београд је дошао крајем месеца новембра 1886. и примио дужност ректора Богословије, а убрзо је постао и члан Главног просветног савета.

Долазак Никодима Милаша у Београд пада у време међусобних партијских борби у Србији којих није био поштеђен ни Милаш иако је тек дошао у Београд. Либерали су ширили вести да је Милаш „дошао у Србију по упутству Аустро-Угарске и римске пропаганде да поунијати Србију'. У тој ситуацији нису га својски прихватали ни сви наставници Богословије. То се сазнало нарочито пошто је саслушана његова светосавска беседа 13. јануара 1887, у којој је он говорио „о потреби класичног образовања за кандидате богословије, у ствари како је желео да реорганизује богословију.[80] Милаш је, дакле, био присиљен да напусти Београд и у јулу 1887. године вратио се на своју дужност у Задар.

По повратку у Задар Милаш се по́свећује научном раду и објављује књиге *Пропаганда* и *Црквено право*. Може се са сигурношћу рећи да је књига *Црквено право* његово животно дело. Оно је преведено на више језика и данас се користи у свим православним црквама. Иако постоји мишљење да је ово дело превазиђено, са тиме се не бисмо могли сложити, јер га је написао највећи канониста нашега века који се користио изворима из „прве руке", а они никада не застаревају. Милаш поново добија позив да дође у Београд, сада за професора канонског права на Великој школи, на којем се одмах захвалио, а епископ темишварски Георгије (Бранковић), потоњи патријарх српски, нуди му положај ректора Карловачке богословије. Милаш је сматрао да о томе може да одлучи тек када се у Сремским Карловцима попуни патријаршијски престо, који је смрћу патријарха Германа био упражњен. Све те могућности су у међувремену престале бити актуелне јер је Милаш 10. јула 1890. именован за далматинског епископа, а хиротонисан 16. септембра 1890. Епископ Никодим је добро знао да је положај далматинског епископа врло тежак, зато и каже: „Није лак посао владици у Далмацији и са такозваном православном интелигенцијом. Ови и овакви људи принудили су далматинске епископе Рајачића, Живковића и Мутибарића да бјеже из Далмације у друге епархије. ... Али најтеже је далматинском епископу са Владом, ако хоће да буде прави православни епископ и чувар вјере и цркве своје. У Аустрији од 1868. влада закон да православље ужива једнака права као и све остале признате држави конфесије. Али у самој ствари та је црква у Аустрији само толерирана."[81]

Никодим Милаш се сав посветио својој епархији за коју је, како сам каже, „одговоран и пред Богом и пред људима. Ревносно ју је обилазио, свештенству и пастви слао посланице, устројио епархијску скупштину и покренуо акцију за подизање српског православног храма у Сплиту, који ни до данас није подигнут због сметњи које су долазиле, за послењих сто година, са исте стране. „А главна је сметња", каже Милаш, „било далматинско Намјесништво. Оно је у овоме стајало под упливом римокатоличког епископа и свештенства спљетског, који су употребљавали сва могућа, већином тајна средства, да православни у Сплиту не добију никада своју цркву.[82] И заиста никада је нису ни добили!

Будући да римокатоличка црква никада није мировала, већ је настојавала да Србе поунијати, Милаш је био изазван папском енцикликом 1894. године, којом су православни позвани да се сједине са римском црквом. Ако се томе још дода посета крижевачког унијатског бискупа Јулија Дрохобецког (1891–1920) Далмацији, Милаш

се „решио за акцију“. Дрохобецки се уверио „да нико не мрзи толико унијате као православни Далматинци“, а Милаш је својом ускршњом посланицом свештенству и народу 1896. скренуо пажњу на значај православне вере и на опасност која им прети од римокатолика и унијата. Ови најновији догађаји су га побудили да се пуне четири године посвети проучаању „судбе православне вјере и цркве у Далмацији од најстаријих времена... Резултатом овога била је моја мила и најмилија књига *Православна Далмација*“.[83] Заиста је ово „најбољи пример како је Милаш био оспособљен и смео да увек одговори писањем на изазове, што му је доносило невоље од непријатеља, а славу од пријатеља и непристрасних научника“.[84]

После смрти митрополита Србије Инокентија, 1905, Никодиму Милашу је понуђен положај митрополита Србије. Међутим, он је одбио ову „часну понуду“.

Смрћу епископа бококоторског Герасима (Петрановића) 1906. епископ Никодим је изгубио свога великог пријатеља и одличног сарадника у борби за очување православља. За његовог наследника је именован архимандрит Доситеј (Јовић) консисторијални референт, рачуновођа и благајник Далматинске епархије, због кога је Милаш доживео врло велике непријатности приликом примопредаје послова.

Црквено-правној науци, коју је обогатио изванредним радовима,[85] Милаш 1907. године даје нову студију *Рукоположење као сметња браку* коју су на нож дочекала два ректора богословије: Стеван Веселиновић из Београда, и Јован Вучковић из Сремских Карловаца. Милашу је нарочито тешко пао напад Веселиновићев, јер га је напао „неприхватљивим начином у научној критици“.[86]

Далматинској влади је добро дошао овај немили догађај да се ослободи Никодима Милаша „кога је сматрала за 'фанатичког православног', који јој је пријечио да тјера са православнима своју великокатоличку политику“. Акцији против епископа Никодима придружили су се и неки интелектуалци, световњаци, монаси и свештеници. У исто време су неке црквене општине „резолуцијама“ тражиле да се епископ Никодим свргне. Епископу Никодиму је било јасно ко стоји иза свега онога, те је 21. децембра 1911.године поднео цару „оставку на задарску епархију“, а она му је уважена 19. јануара 1912. године.

Вест о Милашевом пензионисању примљена је у целом православном свету са великом жалошћу и протестом, а посебно у Русији у којој је Милаш уживао велики углед. Након пензионисања Кијевска духовна академија прогласила га је 2. марта 1912. године својим почасним чланом, а то је учинило и Словенско добротворно друштво у Петрограду 5. маја исте године.

Као умировљени епископ Никодим Милаш се већ 26. јануара поменуте године настанио у Дубровнику, одакле се 29. јануара опростио са свештенством и народом посланицом.

Располажући својом имовином, Милаш се у Дубровнику, под сталном контролом аустроугарске полиције, посветио научном раду. Док се Милаш налазио на лечењу у Штајерској, полиција му је, на дан проглашења рата Аустро-Угарске Србији, 23. јула 1914. године, претресла стан и однела приватну преписку и рукопис припремљен за штампу „Црква и држава у Аустро-Угарској“.

Епископ Никодим Милаш умро је на Велики петак, 2. априла 1915. године у Дубровнику и сахрањен у приватној гробници. Његови посмртни остаци пренети су 4. октобра 1930. године у Шибеник и следећег дана сахрањени у посебној капели крај Успенског храма.

НИКОЛА

епископ хумски

пре 1290.

Према Пљеваљском синодику православља, у низу хумских епископа, после епископа Теодосија, Методија и Неофита, на последњем месту је Никола.[87]

Епископ Никодим (Милаш) каже зе епископа Николу да је доста дуго владиковао и „да је био при преносу тијела св. Саве из Трнова у манастир Милешево. За вријеме жупана Радослава који је био ступио у савез са Дубровчанима противу краља Уроша I, епископ Никола држао је страну Урошеву, и морао је ради тога уклонити се из Стона, те је прешао у краљев двор. Пише такође да је много активан био, како би латински дубровачки епископ лишен био сваке црквене власти у српским земљама.“[88]

Сви су изгледи да му је резиденција била при храму Св. Петра у Бијелом Пољу, на чијем су северном зиду угребана два записа. Први се односи на месец и дан смрти епископа Николе (30. октобра), а други говори о месецу и дану смрти његове мајке монахиње Анастасије.[89]

НИКОЛА I

епископ дабарски

1284 – 1292.

У Пљеваљском синодику дат је попис девет дабарских епископа. По томе попису Никола заузима четврто место.[90]

НИКОЛА

епископ скопски

1301 – 1303/4.

Име епископа скопског Николе појављује се први пут „у једном попису српских епископија“[91] у времену између 1301–1303/4. године. Он се помиње и у Хиландарској повељи краља Милутина (1301–1303), у фалсификатима за Хрусијски пирг и уљарско седиште Хиландара.[92]

НИКОЛА

епископ моравички

око 1317.

Епископ Никола постао је наследником епископа моравичког око 1317. године. Није познато колико се дуго задржао на овој катедри.[93]

НИКОЛА

епископ будимљански

око 1318.

Никола се помиње као епископ будимљански око 1318. године.[94]

НИКОЛА II

епископ дабарски

Почетак XIV века

У Пљеваљском синодику дају се имена епископа дабарских „који су се смењивали један за другим“,[95] али се име епископа дабарског Николе II уопште не помиње. Међутим, ако су постојали Никола I и Никола III, онда је морао постојати и Никола II, епископ дабарски, који је вероватно грешком испуштен из овог именика епископа дабарских.

НИКОЛА III

епископ дабарски

пре 1328 –око 1330.

Низ епископа дабарских у Пљеваљском синодику завршава се са епископом Николом III. Из једног опширног записа на јеванђељу које је почело да се преписује у Пећи, а довршено је „вь єпископии срьбскаго Дьбра“, сазнајемо да епископ Никола „многиѥ трось̀ды и поты приѥ зижде храмь падышии се светаго архиєреа чюдотворца Христова Николы, ієгоже оукраси всакими чтьми и добротами и сьсоуды и всѣми потрѣбами [...] и ѿ безбожныхь бледивыхь проклетыхь бабоунь“.[96]

У храму Светога Николе у манастиру Бањи епископ Никола је сахранио своју мајку монахињу Марту,[97] а убрзо је и он умро, око 1330. године, јер му се на натпису изнад средњих врата овога манастира жели, а такође и светом краљу Стефану III Урошу, „вѣчна паметь сь вьсѣми светими“.[98]

НИКОЛА

епископ хвостански

1330 – 1345.

Помен о епископу хвостанском Николи имамо у Пљеваљском синодику као последњем у реду хвостанских епископа[99]. Помиње се такође и у „обе Дечанске хрисовуље Стефана Дечанског из 1330. године и краља Душана из 1343 – 1345. године“.[100]

НИКОЛА

митрополит браничевски

1643 – 1650.

Никола је наследио митрополита браничевског Василија. Наиме, када је Василије свргнут, „на његово место дошао је монах Никола. На основу арза нашег господина Бајрама, ниба у кадилуку Рам, и на основу фермана. Ферман је издат на основу арза који је гласио: „Сва раја тражи реченога, те да му се да“.[101]

Повећани пешкеш од 5.000 акчи митрополит Никола платио је у два маха: 6. октобра 1643. и 17. октобра исте године. Међутим, доживео је судбину свога претходника, јер и он је свргнут, а наследио га је Василије који се помиње 2. марта 1650.[102] После свргнућа митрополита браничевског Теодосија, Никола је поново враћен на браничевску катедру и „пошто му је милостиво опрошћен обичајни пешкеш од пет хиљада акчи [..] издат му је часни берат“.[103]

НИКОЛА

митрополит

пре 1760.

Митрополит Никола помиње се у запису на јеванђељу манастира Савине где је убележено: „Никола митрополитъ бистъ скимникъ # а҃ѱ҃ѕ҃ месеца ѡктобрїа“, што значи да је тога дана примио велику схиму. Из записа се не види коју је катедру митрополит Никола заузимао пре примања велике схиме, после које је исту морао напустити.[104]

НИКОЛА

епископ малешевски

крајем XVIII века

Епископ Никола помиње се крајем осамнаестог века.[105] Епископи морозвиздски носили су титулу и епископа брегалничких, малешевских и овчепољских.

НИКОЛАЈ (Димитријевић)

епископ темишварски

1728 – 1744.

Епископ Николај рођен је у Херцеговини, а замонашио се у Пећкој патријаршији. Хиротонисан је за епископа вршачког 1726. од митрополита Мојсија (Петровића). Две године доцније премештен је за епископа темишварског. За време аустријско-турског рата био је посредник између патријарха Арсенија и Беча.

НИКОЛАЈ (Димитријевић)

За време његовог архипастирствовања, по заповести генерала грофа Нојберга, спаљен је епископски двор и Саборна црква у Темишвару“ и то стога што се тобоже ради проширења утврђења морала паланка демолирати“[106]

После смрти митрополита Мојсија (Петровића) 1730, постао је не само администратор Карловачке митрополије већ и државни кандидат за митрополитски престо. Епископски и народни кандидат био је Викентије (Јовановић), епископ арадски. Најжешћи противници епископа Николаја били су фрушкогорски монаси на челу са архимандритом крушедолским Висарионом (Павловићем). За митрополита је изабран епископ Викентије, народни кандидат, чији је избор потпомогао и патријарх Арсеније IV из Пећи.

Иако се у науци сматра да је епископ Николај био конфликтна личност, нека његова писма одају га као брижна архијереја. Тако 7. јула 1737. године владика пише проти Раки у Сентимиклуш

„да му чешће јавља како је у протопопији; а нарочито да надгледа сирочад неких, недавно помрлих, свештеника – чије слуге напусте марву, па се она без пастира скита – да се сиротама не изгуби иметак, и додаје: „ми бо иждивеније давати будемо.“[107] Владика је такође водио рачуна да свештеници“ не смеју од својих парохијана ни најмање шта више узимати за свој труд и службу, него што је „обичај и узакоњено“.[108]

Епископ Николај је после смрти епископа Максима (Несторовића) администрирао вршачком епархијом. Умро је 25. јуна 1744. године и сахрањен је у манастиру Бездину.

НИКОЛАЈ (Мандић)

митрополит дабро-босански

1896 – 1907.

Николај (у свету Петар Мандић) рођен је 5. августа 1840. у Горњем Грачацу од оца Николе, свештеника, и мајке Софије. По завршетку основне (немачке школе) школе и „обершул“, уписао се и завршио богословију у Плашком. У чин ђакона рукоположен је 15. а у чин презвитера 18. децембра 1863. од митрополита горњокарловачког Петра (Јовановића) и би постављен за капелана горњокарловачком пароху. Извесно време био је професор плашчанске богословије и парох у Плашком. Као парох грачачки, произведен је 1879. од епископа Теофана (Живковића) за протојереја, а после смрти Милутина Тесле, његовог ујака, постављен је за окружног протопрезвитера.

НИКОЛАЈ (Мандић)

Монашки постриг примио је 13. маја 1891. и 14. октобра исте године произведен је за архимандрита гомирског.

Свети архијерејски синод Цариградске патријаршије изабрао га је за митрополита зворничко-тузланског 14. маја 1892. Посвећен је за епископа 12. јула 1892. у Тузли од митрополита дабро-босанског Георгија (Николајевића), захумско-херцеговачког Серафима (Перовића) и епископа пакрачког Мирона (Николића).

Николај је у својој епархији показао изванредне резултате. Осветио је многе нове храмове, завео матичне књиге, завео збирку окружница, настојавао да се подижу нови храмови и парохијски домови тамо где их није било, издао уредбу о склапању бракова и посебну пажњу посветио извођењу верске наставе коју је и сам надгледао. Његов плодан рад, у току којег је изведена потпуна реформа црквеног живота и учињен велики напредак у епархији, прекинут је премештајем у Сарајево.

Убрзо после доласка митрополита Николаја у Сарајево отпочела је борба за црквено-просветну аутономију, која је донела врло много неприлика и овом заслужном црквеном јерарху. Међутим, захваљујући њему ова борба је срећно завршена доношењем Уредбе о црквено-школској аутономији.

Умро је у Опатији 2. августа 1907.[109] Првобитно је сахрањен на гробљу на Кошеву, а због разарања овог српског православног сарајевског гробља, посмртни остаци су му пренети у Саборну сарајевску цркву.

НИКОЛАЈ (Велимировић)

епископ жички

1936 – 1956.

Епископ Николај (у свету Никола Велимировић) рођен је 23. децембра 1880. у селу Лелићу од родитеља Драгомира и Катарине. После основне школе, гимназије у Ваљеву и Богословије у Београду уписао се на Старокатолички богословски факултет у Берну, Швајцарска, где је 1908. одбранио докторску дисертацију Вера у Христово васкрсење као основна догма апостолске цркве. Идуће године одбранио је дисертацију о Берклију у Женеви. Двадесетог децембра 1909. замонашен је у манастиру Раковици и рукоположен у чин јеромонаха. По жељи митрополита Србије Димитрија, јеромонах Николај проводи извесно време у царској Русији, коју ће доживотно носити у души и са Русима у Југославији и Америци бити у сталној и тесној вези.

Желећи да упозна западни свет о нечувеним страдањима српскога народа за време Првог светског рата, и о праведној борби коју је Србија водила за своје ослобођење, српска влада је одлучила да упути у Енглеску и Америку јеромонаха др Николаја (Велимировића). Осврћући се на своју мисију у Америци у току Првог светског рата, епископ охридски Николај је пет година доцније писао: „Пре пет година ја сам био у Америци. Тада сам био послат од Српске владе да посетим многобројне југословенске колоније у овој земљи, те да нашем народу објасним значај титанске борбе, коју је водила малена Србија са великом Аустријском царевином. Својим многобројним резолуцијама народ југословенски тада се изјаснио за Србију и њене идеале.“[110]

Пре избора за епископа јеромонах Николај је био суплент Богословије светога Саве у Београду. Свети архијерејски сабор Краљевине Србије изабрао га је за епископа жичког 1919. године. Већ 1920. године епископ Николај по властитој жељи прелази у Охрид. После доношења Устава Српске православне цркве, 1931, спроводи у дело сједињење епархија Охридске и Битољске у јединствену Охридско-битољску епархију са седиштем у Битољу. За време свог архипастирствовања у овој епархији епископ Николај ствара у манастиру Калишту центар женског монаштва, који ће поред манастира Хопова и Кувеждина бити расадник српског монаштва и попунити многе празне и опустеле, за време Првог светског рата, српске манастире. Охридски пустињак, како је епископа Николаја назвао један од најумнијих Срба нашега времена, из Охрида, и касније из Битоља, управља у име Српске православне цркве целокупним богомољачким покретом. „Магнетизмом своје личности он је привукао и усмерио латентну религиозност народних маса. И тако је, под његовим утицајем, двадесетих година овога века организован тај верски покрет, превасходно сељачки, који је импресионирао побожношћу и молитвеном ревношћу.[111] Богомољачки покрет дао је „само Хиландару двадесетак искушеника и монаха. Од чланова НХЗ створене су монашке матице „у многим нашим манастирима. Захваљујући овом покрету епископ Николај је обновио монашки живот у запустелим манастирима у Овчару и Каблару.

Поред мисионарских курсева епископ Николај организовао је саборе Хришћанске заједнице „на којима је долазило хиљадама богомољаца из свих крајева и на којима је – изузев два случаја – увек присуствовао и говорио вођа покрета епископ Николај. Поред неколико часописа Православне народне хришћанске заједнице објављиване су сваке године књиге и књижице.[112] До 1941. године издато је у тој библиотеци преко стотину већих или мањих књига верске садржине.

Три године по смрти епископа жичког Јефрема, епископ охридско-битољски Николај изабран је 21. јуна 1936. за епископа жичког. Након његовог поновног до-

НИКОЛАЈ (Велимировић)

ласка, Жичка епархија је доживела свој духовни препород. Обновљени су многи манастири и подигнути нови парохијски храмови. На сваком кораку осетила се снажна рука епископа Николаја. „С њим почиње једна нова епоха. Он није привукао Цркви само народне масе него је надахуо и једну духовну елиту (...)“.[113]

Епископ Николај „је знао да се успне на врх сваке духовне области или књижевног рада кога би се дотакао. У свему и вазда први или међу првима: као беседник и песник не мање него као мисионар, мислилац и пророк.

Владика Николај је обновио српско црквено беседништво и сам је био највећи беседник у историји Српске цркве.[114] Његова дела, до сада сабрана,„износе тринаест томова, мисионарски рад владике Николаја био је по обиму огроман, а по садржају свестран и може се само поредити са делатношћу светог Саве. У својству мисионара Српске цркве, путовао је између два Светска рата на Запад, првенствено у Енглеску и Америку, но и у околне балканске земље, у Цариград, али највише у Грчку, где је редовно посећивао Свету Гору и залагао се за обнову хиландарског општежића. Учествовао је на бројним међународним и међуцрквеним састанцима, јер се интересовао за екуменизам и спријатељио с представницима англиканске и епископалне цркве. Сарађивао је 1930. на предсаборној конференцији православних цркава, одржаној у светогорском манастиру Ватопеду. У земљи се залагао за рестаурацију старих цркава, манастира и других споменика. Одликовао се такође својом хуманитарном акцијом, подизао дечје домове и хранилишта, од Битоља па до Чачка, Горњег Милановца, Краљева и Крагујевца .“[115]

Приликом конкордатске борбе, 1937, епископ Николај је устао у заштиту животних интереса Српске православне цркве живом и писаном речју, а онда је дошао рат. Одмах после немачке окупације епископ Николај је интерниран у манастир Љубостињу, да би касније био премештен у манастир Војловицу. Овде је био заточен заједно са патријархом српским Гаврилом. Из манастира Војловице Немци су их 14. септембра 1944. године одвели у логор Дахау. Ослободили су их Американци када су ушли у Кицбил 8. маја 1945.[116] После свога ослобођења епископ Николај се није вратио у комунистичку Југославију. Извесно време је живео у Енглеској, а затим се преселио у Америку. „У Америци је до последњег даха наставио мисионарску активност. Поред многих беседа и књига написаних у емиграцији, радио је као професор православних богословија. Предавао је у српској Богословији св. Саве у Либертивилу, али је највише живео у руској средини, као предавач у Академији св. Владимира у Њујорку, Богословији св. Тројице у Џорданвилу, Св. Тихона у Саут Канану (Пенсилванија, где је и умро 5. (18) марта 1956. Био је сахрањен покрај српског манастира Св. Саве у Либертивилу“,[117] а 1991. године пренет је у свој родни Лелић.

НИКОЛАЈ (Јокановић)

НИКОЛАЈ (Јокановић)

епископ захумско-херцеговачки

1939 – 1943.

Николај (у свету Алекса Јокановић) рођен је 17. марта 1874. у Шобадинама, срез билећки. Богословију је завршио у Рељеву, а Богословски факултет у Черновицама. У чин ђакона и презвитера рукоположен је 1901. До избора за епископа био је наставник богословије, саветник конзисторије и ста-

решина манастира Гомионице. Као архијерејски заменик на Цетињу, изабран је за викарног епископа будимљанског 22. јуна 1938, а хиротонисан на Петровдан исте године у Цетињском манастиру. За епископа захумско-херцеговачког изабран је 8. децемра 1939.

За време Другог светског рата усташе су га претукле и протерале у Србију. Умро је у Сокобањи 26. марта 1943. и сахрањен крај цркве.[118] После Другог светског рата пренет је у Бањалуку.

НИКОН

патријарх српски

1420 – 1435.

После смрти патријарха српског Кирила, између 1418. и 1420, његовим наследником је постао Никон. Први помен о њему имамо из 1420. Наиме, епактит Андоније Рафаил, књижевник грчког порекла који је избегао у Србију, написао је те године похвално слово кнезу Лазару, за време васељенског патријарха Јосифа II (1416–1439), а за Никона каже: „Далматскыѧ же державы свѧщенства началство правѧщѝ патрїархѫ кѵр Никѡнѫ.“[119]

Попут својих претходника резидирао је у манастиру Жичи, из које се око 1428. морао уклонити. Наиме, из једног записа у рукописном јеванђељу, који је оставио један светогорски монах око 1428, а који се задржао у Србији по жељи деспота Стефана и патријарха Никона ради преписивања књига, сазнаје се да се патријарх Никон уклонио са престола у Подунавље, са већим бројем бегунаца,када је Мурат II упао у српску земљу.[120] Патријарх Никон се склонио код Деспота Ђурђа.

Никон је изванредно „заслужан, не само за наш црквени и уметнички живот, већ и за књижевност: по његовој заповести и захтеву записао је Константин Филозоф *Живот Деспота Стефана*, једно од најзначајнијих дела српске књижевности средњег века“.[121]

Последњи пут патријарха Никона помиње 1435. у једном запису у рукописном триоду јеромонах Арсеније.[122]

НИКОН

митрополит хвостански

пре 1528 – 1529.

Митрополит студенички Никон, чије је седиште било у Малој Студеници која се налазила североистично од Пећи,учествовао је у раду првог Охридског сабора између 1. септембра 1528. и 31. августа 1529. године.

Митрополит Никон је оставио запис у Дечанској хрисовуљи, односно поруку своме наслднику у којој каже „да је на знање брату ономе који ће наставити после мене, митрополиту хвостанском, како ја дођох да узмем бир од црквених села“.[123]

НИЋИФОР (Перић)

митрополит рашко-призренски

1901 – 1911.

Нићифор (у свету Никола Перић) рођен је 4. децембра 1862. у Баранди од родитеља Петра и Олимпије. Основну школу завршио је у родном месту а гимназију и богословију у Београду. Замонашио се у манастиру Враћевшници 14. септембра

1880. и рукоположен је исте године за ђакона. Следеће године је 1.марта постао презвитер. Богословску школу на Халки завршио је 1892. године. До избора за митрополита био је чиновник у канцеларији митрополита српског Михаила, старешина манастира Раванице, професор српске гимназије у Цариграду, протосинђел скопске епархије и настојатељ храма Светих апостола у Цариграду. Хиротонисан је за митрополита рашко-призренског 21. јануара 1901. у патријаршијском храму у Цариграду.

Одмах по доласку у Призрен установио је редовни духовни суд, а за материјалне ствари мешовити суд састављен од свештеника и световњака. Желећи да унапреди просвету, у Призрену је установио главни просветни одбор, а у свим осталим градовима пододборе. Највећи проблем састојао се у решавању дечанског питања, јер су Дечани због недомаћинског пословања архимандрита Јоаникија дошли у врло тешку ситуацију.

„Митрополит Нићифор је акцијом око смењивања Јоаникија и спасавања Високих Дечана стекао значајан углед у народу, али и нове непријатеље. Успех у дечанској афери дао му је самопоуздање да одлучно настави послове око заштите лавре и рашчишћавања нерешених питања из рада црквено-школских општина у Метохији."[124]

Довођењем руских келиота из келије Светога Јована Златоустог у Светој гори у манастир Дечане, митрополит Нићифор је себе довео у врло деликатан положај, а српска штампа се свом жестином окомила на њега. Главни противник „златоустоваца" био је јеромонах Гаврило (Дожић), потоњи патријарх српски.

Будући да је дошло до размимоилажења Нићифоровог са српском дипломатијом не само по питању Високих Дечана, већ и по питању школства, Нићифор је 1911. године поднео оставку на свој положај. За време Првог светског рата митрополит Нићифор је интерниран у Бугарску.

НИЋИФОР (Перић)

НИФОН

митрополит призренски

пре 1528 – 1532.

Митрополит призренски Нифон први пут се помиње у записнику архијерејског сабора охридске црквене области, који се састао да „расправи сва питања која су тада тиштала његову област".[125] Записник овога заседања које је одржано између 1. септембра 1528. и 31. августа 1529. потписао је и Нифон заједно са седморицом других српских архијереја.

Нифон је учествовао и у раду другог сабора у Охриду, који је 13. марта 1532. године изрекао пресуду архиепископу смедеревском Павлу и епископу Теофану.[126]

1 Др Ђоко Слијепчевић, *Хумска епархија и епископи од 1219. до краја XIX века*, Богословље, XIV, Београд 1940, 291.
2 Исто, 291–292
3 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 472
4 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 259.
5 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, Београд 1984, 5738.
6 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 226.
7 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих акапа Цариградске патријаршије*, Богословље VII, Београд 1933, 111.
8 Илија Николић, *Тефтер Црквене општине у Пироту* (1834–1872), Историјски часопис, књ. XII–XIII, 1961–1962, Београд 1963, 275.
9 *Блаженоупокојни Митрополит дабро-босански Нектарије*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1966, 270.
10 Ђорђе Сп. Радојичић, *Будимљански епископи*, Богословље I, Београд 1926, 269.
11 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1982,19.
12 Историја Црне Горе, II, Титоград 1970, 108.
13 Др М. Ал. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело III, Скопље 1937, 18.
14 Василије Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњевековној* Србији, Сремски Карловци 1920, 75.
15 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1982, 23.
16 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византйиский Временник XVI, Москва 1959, 304.
17 Радивоје Љубинковић, *Хумско епархиско властелинство и цркви Светога Петра у Бијелом Пољу*, Старинар, Нова Србија, књ. IX–X, Београд 1958–1959, 118.
18 Рајко Л. Веселиновић, *Стање Српске цркве од пада српских држива под турску управу до обновљења под патријархом Макаријем*, Богословље, XII, Београд 1937, 279.
19 Ђорђе Сп. Радојичић, *Митрополит темишварски Неофит и митрополит београдски Висарион*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, X, Нови Сад 1937, 318.
20 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 1982, 4985.
21 Исто, IV, 6534.
22 Др Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина I,Нови Сад 1939, 392.
23 Радмила Тричковић, *Српски црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 105.
24 Валеријан Прибићевић, *Акта о укидању Пећске патријаршије*, Богословски гласник, V, Сремски Карловци 1905, 379.
25 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 5884.
26 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 234.
27 Dr Gheorghe Litiu, *Istoria Eparhiei aradului*, Episkopia aradului, Arad 1989, 51.
28 Ђорђе Сп. Радојичић, *Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у турско доба*, Нови Сад 1967, 291.
29 Исто, 288–289.
30 Милан Ивановић, *О натпису грачаничког митрополита Никанора из 1551. године на крсту из села Смире*, Зборник Матице српске за ликовне уметности, 22, Нови Сад 1986, 247.
31 Исто, 248.
32 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 490.
33 Исто, 525.
34 Исто, 533.
35 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766*, Мостар 1901, 13.
36 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 226.
37 Сретен Петковић, *Зидно сликарство на подручју Пећке патријаршије 1557–1614*, Нови Сад 1965, 176.
38 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 6759.
39 Рад. М. Грујић, *Полошко-Тетовски епрхија и манастир Лешак*, Гласник скопског научног друштва, XII, Скопље 1933,70.
40 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV, 6823.
41 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, 198.

42 Иларион, епископ горњокарловачки, *Српска црква под Охридском архиепископијом*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1930, 268.
43 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 2214.
44 Иларијон и Димитрије Руварац, *О епархији печујско-мохачко-сечујско-сигетској од 1695–1733*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1922, 249.
45 Исто.
46 Исто.
47 Радослав М. Грујић, *Прилози историји односаја наших с Румунима у XVIII-том веку*, Српски Сион XV, Ср. Карловци 1905, 194.
48 Исто, 195.
49 Др Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и Карловачки митрополити у 18. веку*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1931, 226.
50 Др Радослав М. Грујић, *Пакрачки епархија*. Историјско-статистички преглед. Споменица о Српском православном владичанству пакрачком, Нови Сад 1930,190.
51 Исто,195.
52 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 311.
53 Иларион, епископ горњокарловачки, *Српска црква под Охридском архиепископијом*, 221
54 Др Владимир Р. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950, 329.
55 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, 212.
56 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
57 Др Радослав М. Грујић, *Пакрачка епархија*, 140.
58 Марија Бајаловић-Бирташевић, *Манастир Ново Хопово у Фрушкој гори*, Зборник Матице српске, серија друштвенх наука 5, Нови Сад 1953, 70.
59 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Епископ ужички Никифор и млади Његош*. Краљево 1960, 73.
60 П. В. Гагулић, *Неки записи и натписи у црквама на територији Епархије нишке*, Православна мисао X, Београд 1967, 140
61 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 167.
62 Др Лазар Мирковић, *Типик архиепископа Никодима*, Богословље I (XVI), Београд 1957, 16–17.
63 Исто, 13
64 Ст. Станојевић, *Српски архиепископи од Саве II до Данила II (1263–1326)*, Глас Српске краљевске академије CLIIi, други разред, 77, Београд 1933, 77.
65 Исто.
66 Исто 72.
67 Леонтије Павловић, *Култови лица код Срба и Македонаца*, Смедерево 1965, 97–98.
68 Ђорђе Сп. Радојичић, *Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у турско доба*, Нови Сад 1967,
69 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 128.
70 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, 150.
71 Душан Митошевић, *Епископи и митрополити са територије данашње Браничевске епархије*, Гласник српске православне цркве, Београд 1961, 230.
72 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
73 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1672.
74 Свет. Ст. Душанић, *Будимљанска епархија и манастир Успење у Сељанима код Пријепоља*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1964, 124.
75 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
76 Марко Јачов, *Аутобиографија Никодима Милаша*, Посебан отисак из Мешовите грађе историјског института, Београд 1982, 45.
77 Исто, 44.
78 Исто .
79 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *О животу и делу епископа далматинског Др Никодима Милаша*. Поговор књизи: Др Никодим Милаш, Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља, Београд 1985, 413.
80 Исто, 414.
81 Марко Јачов, *Аутобиографија Никодима Милаша*, 70–71.
82 Исто, 101.
83 Исто, 95.

84 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *О животу и делу епископа далматинског Др Никодима Милаша*, 430.
85 Списак радова епископа Никодима објавио је поводом преношења његових посмртних остатака из Дубровника у Шибеник др Симеон Санковић у чланку: *Др Никодим Милаш, епископ далматинско-истријски*, Богословље V, Београд 1931, 265–270.
86 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *О животу и делу епископа далмаинског Др Никодима Милаша*, 436.
87 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византйиский Временник XVII, Москва 1960, 304.
88 Никодим Милаш, *Стон у средњим вијековима*, Дубровник 1914, 56.
89 Рад. М. Љубинковић, *Хумско епархиско властелинство и црква Светога Петра у Бијелом Пољу*, Старинар IX–X (1958–1959), Београд 1959, 56.
90 Владимир Мошин, Исто, 304
91 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 43.
92 Исто,157.
93 Љ. Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља*, Споменик Српске краљевске академије IV, Београд 1890, 10.
94 Исто.
95 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање, код Прибоја*, Београд 1981, 12.
96 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 55.
97 Мирјана Шакота, исто 12.
98 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 4935.
99 Владимир Мошин, исто, 303
100 Марија Јанковић, исто 150.
101 Радмила Тричковић, исто 151.
102 Исто 152.
103 Исто.
104 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, 3163.
105 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 156.
106 Иларион Земски, *Темишварски епископ Никола Димитријевић и пљење његове резиденције и цркве*, Гласник Историског друштва у Новом Саду V, Сремски Карловци 1932, 89.
107 Р. Грујић, *Из писама Николе Димитријевића, епископа темишварског, 1737, 1738. и 1739. године*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, III Сремски Карловци 1930, 468.
108 Исто,469.
109 Д. Р., *Николај Мандић, српско-православни митрополит дабро-босански*, Српски Сион, Срем. Карловци 1907, 471–473.
110 Николај, епископ охридски, *Ускрњи поздрав свештенству и народу у Америци*, Црквено звоно, Гери, Индијана, април 1921, 2.
111 Марко С. Марковић, *Николај Велимировић (1880–1956)*, 100 најзнаменитијих Срба, Београд 1993, 519–520.
112 Епископ Хризостом, *Народна хришћанска заједница*, Српска православна црква 1920–1970, Београд 1971, 361.
113 Исто, 353.
114 Марко С. Марковић, исто 520.
115 Исто, 519.
116 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, II, Минхен 1966, 664–665.
117 Марко С. Марковић, Исто 521.
118 *Блажено упокојени Николај, епископ захумско-херцеговички*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1943, 38–39.
119 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, III, 4950.
120 Исто, I, 250.
121 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски патријарси средњеги века*, Диселдорф 1976, 144.
122 Исто, 145.
123 Павле Ивић и Милица Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад 1976, 180.
124 Душан Т. Батаковић, *Дечанско питање*, Београд 1989, 63.
125 Иларион, епископ горњокарловачки, *Српска црква под Охридском архиепископијом*, 221.
126 Исто, 263.

П

ПАВЛЕ

епископ рашки

1314 – 1318.

Податке о епископу Павлу, последњем познатом нам епископу рашком, пружио је Данило, потоњи архиепископ српски, од кога сазнајемо да је Павле био присутан на самрти краљице Јелене, која га је веома поштовала.[1]

ПАВЛЕ

митрополит смедеревски

пре 1530 – 1541.

Митрополит смедеревски Павле први пут се помиње у посланици александријског патријарха Јоакима архиепископу охридском Прохору између 17. априла и 31. августа 1530. године. Из посланице се сазнаје да је патријарх Јоаким о Ускрсу те године у Јерусалиму сазнао од српског јеромонаха Германа „о скандалѣ иже въ сръблїехъ бываемаа ѿ некоего Павла разорника“[3]. Међутим, Павле је морао раније постати смедеревским митрополитом и његова акција на успостављању редовног стања у Српској цркви почела је доста раније.

Митрополит Павле је живо радио на обнови Пећке патријаршије и за то је придобио не само вићеније Србе већ и турске власти, и на тај начин „пекскѹю цръковъ... и инїи цръквѣ ѿсече ѿ охридскїе епархие“.[4]

По наређењу цариградског патријарха Јеремије састао се у Охриду 13. марта 1532. године сабор чији је задатак био да онемогући намеру митрополита Павла. Међутим, Павле не само да се није обазирао на одлуке овога сабора којима је одлучен од цркве заједно са својим присталицама, већ је успео да архиепископа Прохора баци у тамницу. У исто време митрополит Павле је хиротонисао нове епископе и поставио их на катедре оних епископа који га нису хтели признати. Када се Прохор ослободио тамнице, издејствовао је од султана повељу о успостављању јединства у Архиепископији охридској и у вези са њом сазвао нови сабор 20. јула 1541. године. На овом сабору, у чијем су раду, поред Прохора, учествовали и патријарси антиохијски Михаило и јерусалимски Кирил, Павле је коначно осуђен и изопштен. Проклетство је бачено и на епископе које је Павле посветио: лесновског Неофита, зворничког Теофана и кратовског Пахомија.

После десетогодишње борбе и неуспеха обнављања Пећке патријаршије, 1541. године митрополит Павле је путовао „по Русији, Пољској и Влашкој и скупљао милостињу. Он се тамо представљао као архиепископ српски и говорио је, како је „имал великѹ нѹждѹ и плененїе ѡтъ Тѹрци“. Од пољског краља и влашког војводе добио

је нарочити „лист“, којим му се допушта пролазак кроз њихову државу „мирно без всакое забаве“.[5] Докле је живео и где је умро митрополит Павле није нам познато.

ПАВЛЕ

митрополит зворнички

1561 – 1576.

Митрополит Павле је први познати нам архијереј зворнички из друге половине шеснаестог века, који је 1561. у старој цркви манастира Петковице оставио запис о себи потписавши се „смирени Павле по милости Божјој митрополит зворнички“.[6] На катедри епархије зворничке задржао се доста дуго и то у време када су смене архијереја биле врло честе.

ПАВЛЕ

митрополит битољски

1616.

О митрополиту битољском Павлу није се ништа знало све док Радослав М. Грујић није пронашао његов антиминс у северној Хрватској. Антиминс потиче из 1616. године и освећен је „за храм пресвете Богородице у једном месту Битољске епархије, чије име у натпису није означено, – а дато је право да се на њему може обављати литургија по целој митрополитовој области...“[7]

ПАВЛЕ

епископ

око 1620.

Епископ „српски“ Павле живео је „у манастиру кнегиње Кортецке“ када га је посетио епископ вршачки и темишварски Антоније у Русији, око 1620. године.

ПАВЛЕ

митрополит херцеговачки и милешевски

1744.

Једини помен сачуван о Павлу је у вези са антиминсом који је осветио 7. јула 1744. године, а сачуван је у ризници манастира Савине.[8] Павле је, изгледа, последњи митрополит херцеговачки који се потписивао и милешевски, јер му је резиденција била у Милешеви, те се као чувар гроба светога Саве називао и милешевским.

ПАВЛЕ (Ненадовић)

митрополит карловачки

1749 – 1768.

Павле (у свету Петар Ненадовић), митрополит карловачки, рођен је 14. јануара 1703. у Будиму, у доњој вароши званој Табан, од родитеља Јелисавете (Стане) и оца Ненада Илића. По оцу назвао се Ненадовић. Петар је у родном месту завршио српске, немачке и латинске школе. Већ 1721. године постао је писар у будимском магистрату.

ПАВЛЕ (Неналовить)

На позив митрополита Мојсија (Петровића) ступио је у дворску службу и 30. јануара 1726. рукоположен је у карловачкој цркви Св. апостола Петра и Павла у чин ђакона, а на Арханђеловдан 1728. митрополит Мојсије рукоположио га је у чин презвитера у Саборној београдској цркви и поставио за свога егзарха. Замонашен је у манастиру Раковцу. Године 1732. постао је администратор упражњене Епархије сечујске и осијечке, која је доцније спојена са Епархијом будимском.

Већ као ђакон био је Павле 1727. године у пратњи митрополита Мојсија када је овај обављао у Бечу неке црквено-народне послове. У новембру 1732. једногласном синодском одлуком постављен је за главног егзарха, а две године доцније као народни посланик постављен је за пуномоћника, намесника и економа у Карловцима и Београду.

Патријарх Арсеније IV именовао је Павла 1737. године за свог главног егзарха, а 25. априла 1742. посветио га је у Саборној карловачкој цркви за епископа горњокарловачког. Потврђен је од царице Марије Терезије тек 6. априла 1744. На овом положају остао је шест година. Наиме, 1748. године епископ Павле је премештен за епископа арадског, али пре него што се преселио у Арад буде изабран 16. јула 1749. за митрополита карловачког.

Новом митрополиту, једном од најпросвећенијих карловачких митрополита, прва брига је била „да запустеле школе његових претходника Мојсија Петровића и Вићентија Јовановића поново оживи, реорганизује и развије".[9] У том циљу основао је *Покровобогородичне школе*, чије је издржавање пало на терет посебног фонда у који су се сливали прилози свештенства и народа. Овај школски фонд до краја његовог живота нарастао је до пет милиона круна „и подмиривао је многе просветне потребе Срба у бившој Карловачкој митрополији".[10]

Рад митрополита Павла „на подизању културе и просвете међу аустроугарским Србима био је од епохалног значаја. Од то доба, управо, јавља се међу Србима више интерес за просветом, књижевношћу и науком; од тада у српском друштву све се јаче осећала струја новога живота."[11]

Из његове оставине основан је Неприкосновени фонд који је такође нарастао до 5 милиона круна, а служио је за подмирење разних црквених потреба. Захваљујући митрополиту Павлу основани су и други фондови Карловачке митрополије чија су знатна средства постојала све до Другог светског рата.

Знајући да се само образовано свештенство може борити са безобзирном унијатском пропагандом, митрополит Павле се још као епископ горњокарловачки заузео да се подигне ниво образованости свештенства у овој осетљивој епархији те је отворио клирикалне школе у Плашком и у Залужници, а касније као митрополит у Карловцима.

Као сјајан организатор установио је конзисторије, епархијске и митрополитску архиву и библиотеке, саградио је Саборну цркву у Карловцима, за коју је дао више од две трећине материјалних средстава, и из темеља обновио манастир Гргетег, добро карловачких митрополита.

Посебну пажњу поклонио је манастирима уводећи киновијски начин живота, забранивши просјачење и наредивши да се 1753.године изврши генерална визитација свих манастира.

Митрополит Павле је за време свога управљања Карловачком митрополијом морао да издржи тешку борбу са грађанским властима које су радила на унијаћењу Срба у Хрватској и Румуна у Ердељу. „Горњокарловачком православном владици Данилу Јакшићу био је забрањен обилазак верника у Жумберку, сви они свештеници, калуђери и граничари који су одбијали унију, годинама су били тешко малтретирани, све док нису ставили своје крстове на подметнуте им изјаве о признавању унијатских епископа. Народне тужбе, молбе епископа Јакшића и интервенције митрополита Не-

надовића на двору, остале су без резултата, јер су и царица и њена околина интимно желели да 'шизматици' буду преведени у 'јединоспасавајућу' веру католичку."[12]

Жалећи се на све невоље које од државних власти и унијата подносе због своје православне вере, ердељски Румуни у писму митрополиту Павлу, између осталог, кажу: „О сем жалимо и плачемо ми Власи обрјетајушчисја у Ердељу и труждајемсја содержати закон восточнии от толикаго наказанија не вјеми и что да сотворимо, от которих будем и писати понеже всја не можем писанију предати."[13]

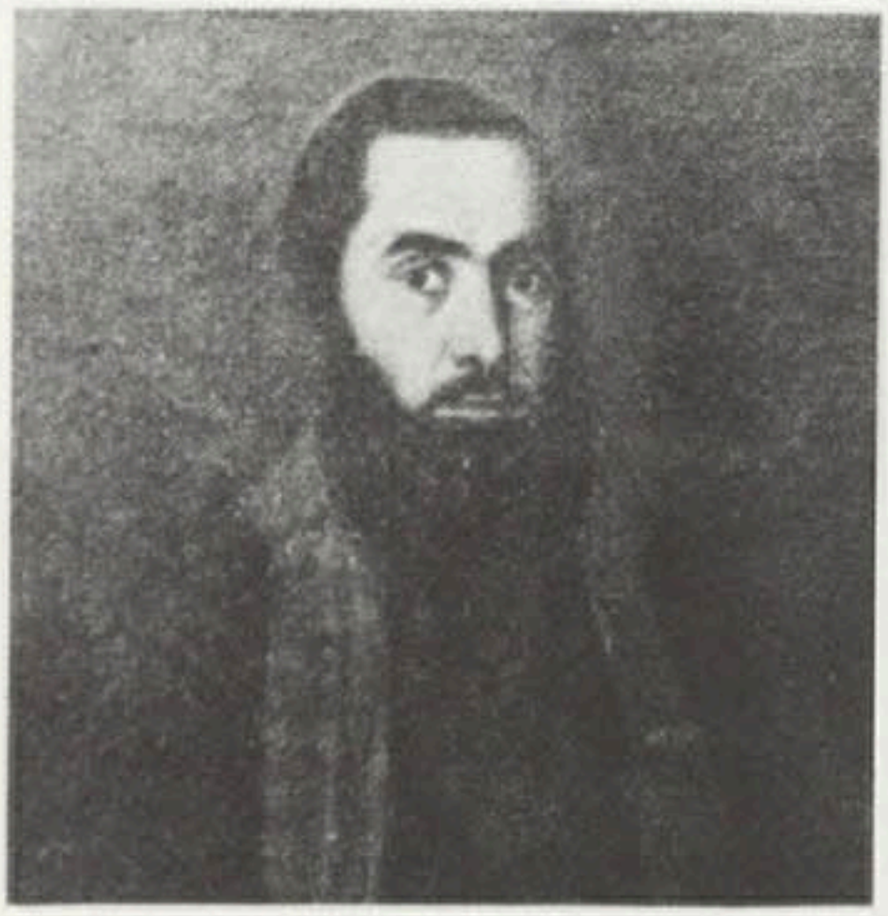
Православни Румуни из Појана, Сибијела, Жина, Карпениша и осталих места још се теже жале митрополиту Павлу и кажу: „Дошло је оно време, да смо отишли ко гробом мртвих и рекли смо: изађите мртви из гробова, да уљеземо ми живи, јако не можемо веће терпити озлобљенија от попов унијатских и от землних господеј, да не знамо что већ творити."[14]

На интервенцију митрополита Павла државна комисија је посетила поједина села у Ердељу у вези са унијатском пропагандом и насиљем, а православни Румуни извештавају о томе митрополита и моле да им пошаље из Карловаца епископа, кога су сви и пред комисијом царском искали".[15]За време митрополита Павла дошло је до укидања војне границе, што је изазвало сеобу Срба у Русију. Томе се митрополит супротстављао „имајући у виду интересе Српске цркве. Знао је да ће се исељавањем смањити српски живаљ под његовом јурисдикцијом, па ће тако бројно ослабљен живаљ и материјално сиромашнија Црква теже моћи да се одупру унијаћењу. Исто тако, знао је митрополит да ће се Срби у Русији утопити у руски народ, што се и догодило. Због оваквог свога става према исељавању Ненадовић је био веома омрзнут на руском Двору, који је радио да га православни Срби више не признају за свога митрополита, него да га збаце, а преко својих емисара оптуживали су га због јереси".[16]

Као одличан организатор и брижан архипастир, митрополит Павле је желео да подигне углед парохијског сештенства и у том циљу средио је питање *свитка*, односно питање свештеничких прихода и радио на укидању установе парохијских капелана.

Заслужни митрополит Павле „за две деценије свога рада створио је сјајну епоху у историји Карловачке митрополије и у историји српског народа уопште".[17]

Умро је 15. августа 1768. у Карловцима и сахрањен у Саборној карловачкој цркви.

ПАВЛЕ (Авакумовић)

ПАВЛЕ (Авакумовић)

епископ арадски

1786 – 1815.

Епископ Павле потиче из угледне српске породице Авакумовић која се из Комората преселила у Сентандреју. У овој „српској вароши" рођен је Павле од оца Николе који је био варошки биров. Рођени брат Стефан био је прво епископ горњо-карловачки, а потом темишварски. Као и брат му, рукоположен је у целибату за ђакона 29. јула 1761, а 26. септембра 1764. је примио монашки чин у манастиру Раковцу. Од 1778. до 1783. био је настојатељ манастира Бездина и на овом положају га је затекао избор за епископа пакрачког. За епископа га је хиротонисао митрополит Мојсије (Путник) у Темишвару 29. октобра 1783. По-

сле трогодишње управе Пакрачком епархијом премештен је у Арад 1786.

У Пакрачкој епархији се истакао отварањем српских народних школа, јер су српска деца до њега похађала немачке школе, а у Арадској епархији као борац против насртљиве унијатске пропаганде.

Умро је у Араду 1815.

ПАЈСИЈЕ I (Јањевац)

патријарх пећки

1614 – 1647.

Патријарх Пајсије I, син попа Димитрија, родио се у Јањеву око 1542. године. О његовом школовању не зна се скоро ништа. Претпоставља се да су богати Јањевци, чији су „рудници, мање-више, стално радили“,[18] у то време имали своју основну школу коју је Пајсије похађао. Своје даље школовање наставио је у манастиру Грачаници. „Јер сви који су писали о Пајсију слажу се у томе, да је би редак библиофил, љубитељ црквене књиге, о чему сведоче многи записи“.[19]

Пајсије је постао митрополит грачанички 1612. године, о чему сведочи његов својеручни запис који је недавно, објављен транскрибован данашњим писмом, у коме каже: „Обретох си минеј непотписан у Митрополији Градчаници аз грешнии недостојни Пајсеј, мааниjем преблагаго владики Христа и молитвами пресветије Богородице возведену ми бившу на сеј престол, јаж(е) несми достојни сеј благодати слову слово ваздати, рукоју преосвештенаґ(о) патријарха пећкаго кир (ћир?) Ијоана. Ва лето 7120 (=1612) месеца ијул(а) дан 15, индиктион 9“.[20]

„У чему се састојала Пајсијева црквена делатност од почетка његове управе митрополијом новобрдском до избора за патријарха није познато. Вероватно да је његов рад и пре и сада био знатан, јер је ускоро затим био изабран за патријарха пећког.“[21] Сви наши историчари се слажу да је митрополит новобрдски Пајсије саборно изабран за патријарха пећког 1614. године.

Избором Пајсијевим за патријарха почиње период његовог веома активног рада. По записима који су нам се сачували ми делимично можемо створити преглед његове активности. Он се у записима помиње врло често; више него и један патријарх наш. Записи обично бележе његов пут, саопштавајући истовремено датум и годину, као и место у коме се налази.[22]

За време свог дугогодишњег патријарховања путовао је јако много. Нарочиту пажњу је обраћао периферним епархијама, јер је знао да се оне налазе у сталној опасности. Његове канонске посете почеле су, према записима, 1620. године. Те године је посетио запустелу Жичу и одатле однео у Пећку патријар-

ПАЈСИЈЕ I (Јањевац)

шију тетраеванђеље да се сачува док се Жича не обнови.[23] Сви су изгледи да је после ове посете, на патријархову иницијативу, почела обнова Жиче, коју је 1651. године опет посетио.[24] После прве патријархове посете уследиле су и друге. Године 1623. посетио је манастир Убожац,[25] а 1626 „Богохраними град Бечкерек"[26], у коме је резидирао бечкеречки митрополит, а што се види из записа.

У Срему је патријарх Пајсије био неколико пута. Први пут је био 1627. године.[27] Две године касније, 1629, посетио је манастир Привину Главу и село Врдник.[28] Из манастира је узео књигу „Чатовникъ съ образи", повезао је и вратио манастиру 1630. године. Патријарх је поново посетио Срем, заједно са митрополитом београдским Авесаломом, и 7. октобра 1632. поклонили су се моштима св. Стефана Штиљановића у манастиру Шишатовцу.[29] Том приликом узео је кондак и књигу св. Стефана да је препише „у цароставник пекски".[30]

После посете Темишвару, 1629. године,[31] патријарх Пајсије посетио је манастир Горњак и потписао се „на једној књизи манастира Горњака 29. децембра 1629. године"[32] а 30. августа 1631. посетио је манастир Војловицу. Из Војловице патријарх је узео посни триод за који вели: „сїи типик ... ѡписахъ (!) своею р8кою азъ смѣрѣни Пαvсеи".[33]

Будући да се патријарх Пајсије много интересовао за прилике у Војној граници, он је 1631. године дошао са „митрополитом Софијским Јефтимијем у Марчанску епархију, о чему је славонски заповедник, кнез Егенберг, известио Ратни савет у Грацу. Патријарх Пајсије није био задовољан дојакошњим држањем епископа Симеона, који се још 1633. спомиње као жив, па му је одузео епархију... Патријарх Пајсије брзо се вратио у своју архидијецезу, али је оставио онде, још за извесно време, митрополита Јефтимија. Овај, пак, у интересу православних Срба иступио је тако енергично да га је Бечки двор, у споразуму с папским нунцијем, позвао био у Беч, али Јефтимије није хтео онамо поћи без јаке пратње Срба".[34] Покушај патријарха Пајсија да пошаље у манастир Марчу новопосвећеног епископа марчанског Михаила, коме је издао синђелију 2. априла 1647. године[35], није успео и епископ Михаило је и даље остао у манастиру Хопову чији је раније сабрат и био.

Патријарх Пајсије је са својом пратњом посетио 25. августа 1635. манастир Дечане и овде је рукоположио четири ђакона и два презвитера.[36]

Приликом поделе имања и уписивања граница у манастиру Морачи патријарх лично присуствује, што значи да је строго водио рачуна о манастирским имањима.[37] Отуђивање манастирске имовине забранио је клетвом.[38]

Када је посетио манастир Раваницу, 1641, патријарх је нашао службу св. апостолу Луки и однео је ради преписивања.[39] У вези са његовим путовањима у Призрен 1642. године[40], и Велики Лукавац[41] помиње се обавезно узимање књига ради повезивања, а потом се исте враћају власнику. Иако у дубоким годинама патријарх Пајсије је у времену од 24. октобра 1646. до 28. јуна 1647. године био у Јерусалиму.[42] „Пада у очи да је Пајсијева активност на крају живота била живља; бар записи дају више података о томе".[43]

У свом национално-политичком раду патријарх Пајсије се угледао на патријарха Макарија (Соколовића) и вратио његовој политици. С друге стране, патријарх Пајсије је радио на учвршћивању сталних односа између Пећке патријаршије и Русије будући да је његова национална политика била русофилска.

Путујући често по својој патријаршији, патријарх Пајсије се могао уверити да прекосавски Срби нису могли несметано исповедати своју веру. Римска курија је ставила у задатак призренском бискупу Масреку да настави са покушајима да Србе преведе на унију и да дође у везу са патријархом Пајсијем. Приликом разговора архиђакона Леонардија са патријархом Пајсијем, а што се види из докумената патријарх и његова ужа околина били су „спремни да у догматским питањима полемишу са

ученим теологом Леонардијем. Своје знање црпли су они, углавном, из крмчије, законодавног зборника православне цркве...“[44]

За време патријарховања Пајсијевог, 1626. године, „пада покушај унијаћења митрополита цетињског Мардарија и херцеговачког Василија.[46]

О ученом патријарху Пајсију као књигољупцу има много података. „Записи, који говоре о њему и његовим путовањима кипте подацима о његовом великом библиофилству толико, да се човеку, док их студира, намеће мисао, као да је циљ свих Пајсијевих путовања био да проналази и повезује књиге. Згодно је речено за њега да се је трудио да повеже прекидане нити средњовековне културе. У овоме прикупљању и изналажењу књига он је био неуморан.“[47]

Прикупљајући старе књиге и обнављајући их, патријарх Пајсије је и на тај начин сузбијао ширење унијатских књига које је Римска курија убацивала на територију Пећке патријаршије. Његов рад није се ограничавао само на скупљање и коришћење књига, које је после враћао власнику, већ и на писање књига по нашим манастирима по његовом налогу.

За време дугогодишње управе патријарха Пајсија у оним „тешким и нужним“ временима учињено је много на обнови храмова и живописа у њима. „Одричући се ослободилачких акција, наследник Јованов, Пајсије, разочаран обманама Запада, почео је, од друге деценије XVII века, акцију у духу макаријевских времена. Она се састојала, најпре, у напору за јачање цркве и у вези са тим у оживљавању уметничке делатности, нешто занемареној у немирним временима, а са друге стране, у тежњи да се поправе поремећени односи са Турцима. У томе је стари патријарх готово потпуно успео и његова владавина пећком патријаршијом била је доба сређених црквених прилика, усклађених односа са турском влашћу, док је позна српска уметност у средњовековним традицијама доживела тада свој други и последњи процват.“[48]

Судећи по изведеним радовима изгледа да је стари патријарх Пајсије средио финансијске прилике Пећке патријаршије. Прекрио је цркве Пећке патријаршије и манастира Грачанице, обновио живопис у Пећи и трпезарију.

У току његовог патријарховања обновљено је много храмова и живописа и у другим епархијама, јер су многи следили његов пример.

Дугогодишње управљање патријарха Пајсија Пећком патријаршијом карактерише саборно управљање црквом, о чему имамо доста података. И он је изабран саборно у манастиру Грачаници, а „као и други наши патријарси, имао је уза се стални синод чији су се чланови мењали периодично; то је клирос свѧтїѣ и великие церкви, како га Пајсије назива.

О саборном начину Пајсијеве управе Црквом имамо директних сведочанстава у синђелијама које је давао појединим изабраним епископима“.[49] Наиме, епископе је на саборима бирао и са члановима сабора их посвећивао. За сада је познато да је за време патријарха изабрано двадесет два архијереја, али је и свргнуто девет. Неки од њих су враћени на своје катедре, а онда опет свргнути. Да ли се овде радило „о тешком раздору унутар Српске црквене јерархије“,[50] или самовољи турских грађанских власти, није у науци још познато.

Патријарх Пајсије је познат и као последњи црквени биограф. Написао је *Живот цара Уроша* и *Службу цару Урошу*. „Његова биографија Уроша V у којој се мешају народна и историјска предања, не поседује неку већу уметничку вредност, али изванредно илуструје дух времена.“[51] Патријарх Пајсије је канонизовао „последњег Немањића на српском престолу“,[52] цара Уроша.

Патријарх Пајсије је умро у Пећи 2. новембра 1647.[53]

ПАЈСИЈЕ (Колашиновић)

митрополит Будимља и Арбаније

1639 – 1654.

Митрополит Пајсије први пут се помиње 1639. године у натпису на зиду Никољске цркве у порти манастира Мораче, а у вези са осигурањем имовинског права овога манастира.[54]

С обзиром да је Пећка патријаршија за време патријараха Пајсија и Гаврила била у врло тешком материјалном положају, Синод српских архијереја у манастиру Морачи одлучио је 1. фебруара 1648. године да се затражи материјална помоћ од Русије и Рима. Том приликом је митрополит Пајсије био одређен да иде у Рим. Међутим, овај пут није остварен. Из истих разлога црквени сабор у Будимљу, 1653. једногласно је одлучио да Пајсије иде у Рим. Будући да су са овом његовом мисијом били упознати Турци, они га живог одраше 1654 и забранише да се у Будимљу поставља нов митрополит.[55]

ПАЈСИЈЕ

митрополит шабачки и зворнички

1640? – 1655?

Једини помен о митрополиту шабачком и зворничком Пајсију имамо у турском дефтеру насталом између 1640. и 1655. године. По томе дефтеру Пајсије је плаћао турским грађанским властима пешкеш од 10 дуката.[56]

ПАЈСИЈЕ (Требјешанин)

митрополит оногошки

пре 1651.

Митрополит Пајсије (Требјешанин), родом из племена са јужне стране Оногошта испод брда Требјесе, заузимао је катедру митрополита Оногошке митрополије пре светога Василија Острошког.[57]

ПАЈСИЈЕ

митрополит београдски и сремски

1678 – 1680.

Митрополит Пајсије први пут се помиње у једном запису поводом његове посете манастиру Сланцима, где је 1678. рукоположио три кандидата: у ђаконски и презвитерски чин и јеромонаха Дамаскина поставио за игумана манастира.[58]

У једном рукопису манастира Гргетега сачуван је подужи запис митрополита Пајсија из 1680. год. О његовом доласку у манастир Шишатовац на поклоњење „светым и дивним и чѫдотворним моцем сего светаго и прѣподобнаго ѡтца Стефана“[59]. Ово је био у исто време и последњи помен о митрополиту Пајсију.

ПАЈСИЈЕ I

митрополит преспански

1709 – 1730.

Пајсије I заузимао је катедру преспанских митрополита између Јоасафа, 1709, и Доситеја, који га је наследио 1730. године.[60]

ПАЈСИЈЕ II

митрополит преспански

1743.

Пајсије II наследио је митрополита Доситеја, али није познато које године, јер је Доситеј био до 1740. а Пајсије се помиње тек 1743. године.[61] У сваком случају није дуго био у активној служби, јер се те године помиње већ нови митрополит Партеније.

ПАЈСИЈЕ I (Лазаревић)

митрополит дабро-босански

1752 –1759.

Након свргнућа митрополита Гаврила (Михајловића) са положаја дабро-босанског митрополита, за новог сарајевског митрополита посвећен је 8. јула 1752. године Пајсије (Лазаревић), архимандрит манастира Пиве. Хиротонију су у Пећи извршили митрополити: нишки Гаврило, ваљевски Пајсије и велешки Дионисије.

За њега је забележено да је био „доиста човјек мирне и попустљиве природе“[62]

Умро је у Сарајеву 13. фебруара 1759.

ПАЈСИЈЕ II

патријарх пећки

после 1752.

Приликом одласка патријарха пећког Викентија (Стефановића) у Цариград, који је после добијања царске потврде одмах умро „не без подозренија от отрављенија“,[63] пратио га је епископ ужичко-ваљевски Пајсије, Грк по националности.

Епископ Пајсије постао је пећким патријархом мимо одлуке Светог архијерејског сабора Пећке патријаршије, али је и он после годину дана умро. За њега је забележено да беше „велми благ“[64] човек.

ПАЈСИЈЕ II

митрополит дабро-босански

пре 1793.

Пајсије II наследио је митрополита Кирила. То је могло бити тек око 1793. године, јер је 3. јануара исте године црквена општина у Сарајеву дала митрополиту Пајсију пуномоћ за поправку цркве у Сарајеву која је настрадала у пожару.[65]

ПАЈСИЈЕ

митрополит скопски

1868 – 1892.

Митрополит Пајсије рођен је 1806. у Његушу у Берској области, иако неки мисле да је из Кукоша. Отац му је био Грк, а мајка словенског порекла. Школовао се у месту рођења, Цариграду и на Халци.[66] По завршетку богословске школе на Халци био је придворни монах у Цариградској патријаршији, писар и учитељ у Га-

лати. Када је Цариградска патријаршија увидела да се у епархије са словенским живљем морају за митрополите слати људи који познаје језике, Пајсије је упућен митрополиту скопском Јоакиму за јеромонаха. За викарног епископа врањског, са титулом перистерас, посвећен је 1852. године. Цариградска патријаршија га је 1865. изабрала за митрополита доростолско-червенског, али га паства није хтела примити и зато је био присиљен да живи у Врању и Скопљу. Будући да је митрополит скопски Јоаким 1865/7. године као члан Синода био у Цариграду, скопском епархијом је управљао Пајсије. Митрополитом скопским постао је 1868. У току борбе која је у скопској епархији вођена између патријаршијске и егзархијске странке, Пајсије је одлучно бранио српску ствар и веома се заузимао за српске школе. Управљао је врањским делом Скопске епархије и Скопском епархијом непуних четрдесет година и био је од свих архијереја ове епархије, почевши од 1766 године, најближи својој пастви код које је остао у најлепшој успомени.

Умро је 29. новембра 1892. у Скопљу и сахрањен од цркве Светог Спаса.

ПАЈСИЈЕ III

митрополит дабро-босански

1872 – 1874.

После премештаја митрополита дабро-босанског Дионисија у Тузлу, у мају 1872, Цариградска патријаршија је за новог митрополита дабро-босанског поставила митрополита зворничко-тузланског Пајсија. Пре доласка у Тузлу, митрополит Пајсије био је митрополит видински, одакле су га Бугари, зато што је Грк, протерали из Видина, а митрополитски двор разорили.

Митрополит Пајсије је заузимао катедру Дабро-босанске епархије свега две године. Умро је 1874. године.[67]

ПАНТЕЛЕЈМОН (Живковић)

епископ темишварски

1839 – 1851

ПАНТЕЛЕЈМОН (Живковић)

Епископ Пантелејмон рођен је у Карловцима 1. октобра 1795. Гимназију је учио у Карловцима, филозофију у Пожуну, а богословију у Карловцима. Течно је говорио јеврејски, латински и грчки. Од 1824/5. до 1820. године заузимао је положај професора богословије у Карловцима. Извесно време био је приватни учитељ деце Петра Чарнојевића, а потом је студирао права у Бечу. На позив митрополита Стефана (Стратимировића) примио је монашки чин у манастиру Раковцу и постављен је за бележника архидијецезалне конзисторије у Карловцима.

На предлог митрополита Стефана (Статимировића) бечки цар је 5. априла 1835. именовао архимандрита раковачког Пантелејмона за епископа далматинског. У то време веома је био жив рад на уни-

јачењу православних Срба у Далмацији. Даровити и учени епископ Пантелејмон морао је напустити Далмацију као и његов претходник епископ Јосиф (Рајачић). Свети архијерејски синод изабрао је епископа Пантелејмона 1836. године за епископа будимског. На овом положају остао је до 1839., а тада је премештен за епископа темишварског.

Умро је у Бечу 10. марта 1851., а сахрањен у храму манастира Раковца.

ПАРТЕНИЈЕ (Павловић)

епископ посвећења

1751 – 1760.

Партеније (Павловић) рођен је крајем седамнаестог века у Силистрији. Основну школу је учио у свом родном месту, реторику код Георгија Трапезунца у Букурешту, а Аристотелову филозофију код Марка Кипранина. Логику и математику слушао је код јеромонаха Методија у Сијатисту и Костуру. Своја бројна путовања, која су била скопчана и са врло великим непријатностима, описао је у аутобиографији. Замонашен је у манастиру Савини од архимандрита Леонтија, рукоположен у чин ђакона од епископа далматинског Стефана (Љубибратића), а у чин презвитера од митрополита Мојсија (Петровића). Протосинђелски чин примио је у Пећи од патријарха Арсенија (Јовановића Шакабенте), а у Будиму је 1749. постао архимандрит. Пре него што је изабран за првог викарног епископа Карловачке митрополије био је учитељ у Рисну, духовник и проповедник, свештеник при српској цркви Св. Георгија у Бечу, где је провео у затвору осамнаест месеци јер је био сумњив бечким властима у политичком погледу. За помоћног епископа митрополиту Павлу (Ненадовићу) хиротонисан је 14. септембра 1751.

Као викарни епископ Партеније је извршио велики број рукоположења мирских и монашких лица, председавао седницама конзисторије и вршио многе епископске функције, па се чак бавио и дипломатијом. Тако је, на пример, известио царицу Јелисавету у Петрограду о гоњењу Срба и српске цркве у Јегри. „У писму царици Јелисавети, желећи да истакне патње нашега народа, он каже: 'Велику и неизглаголану радост имјели ветхозакони људи, егда увједали што их Јудит и Естир прекраснаја избавили от смертоноснија бједи от врагов и супостатов'".[68]

Епископ Партеније се бавио и књижевним радом. Написао је тропар и кондак св. Стефану Пиперском, аутобиографију у којој има доста историјских података, описао је бекство патријарха Арсенија IV, превео је са грчког литургију св. апостола Јакова и у стиховима *Оду у спомен другог Христовог доласка* од византијског цара Лава Мудрог. Умро је 29. априла 1760. и сахрањен у Саборној цркви у Карловцима.

ПАРТЕНИЈЕ

митрополит рашко-призренски

1849 – 1854.

Када је из Призрена протеран митрополит Игњатије, на његово место дошао је 1849. Партеније, бивши митрополит самоски. И поред свог недоличног понашања, „треба изнети и његову бригу о томе да му се паства одржи у православљу, а у месту где је понајвише опасност претила од католичанства...[69] Због неиспуњавања материјалнх обавеза према Цариградској патријаршији, Св. синод у Цариграду повукао га је 1854. године на Метеоре где је и умро.

ПАРТЕНИЈЕ

архиепископ нишавски

1869 – 1872.

Катедру Нишавске епархије Партеније је заузео 1869. године. За његово време је исликан иконостас Студенске цркве, што се види из записа над јужним вратима ове цркве.[70]

ПАРТЕНИЈЕ

митрополит дебарски

1907 – 1913.

После оставке митрополита велешко-дебарског Поликарпа, на његово место изабран је дотадашњи викарни епископ дојрански Партеније. Нови митрополит није успео након свога доласка на епархију ниједанпут да прође кроз своју епархију. Зато му је Цариградска патријаршија изабрала викарног епископа у лицу Србина јеромонаха Варнаву (Росића), са титулом епископ главинички. Митрополит Партеније је и даље носио титулу митрополита дебарског, али се убрзо повукао у Цариград на дужност члана Светог синода. Последњи помен о њему имамо из 1913. године када је учествовао у доношењу одлуке, заједно са осталим синодалима, о установљењу митрополије Дарданела и Лампсаке.[71]

ПАХОМИЈЕ

епископ

прва половна XV века

Епископ Пахомије помиње се у једном поменику из времена деспота Стефана Лазаревића, али без назива епархије.[72]

ПАХОМИЈЕ

епископ кратовски

1523 – 1541

Пахомије је посвећен за епископа од митрополита смедеревског Павла, који је покушао да у Српској цркви васпостави редовно стање. Искључен је из Цркве и анатемисан, јер је хиротонију примио из руку митрополита Павла и пристао уз њега у намери да се обнови Српска патријаршија.[73]

ПАХОМИЈЕ

митрополит скопски

1528 – 1532.

Пахомије се помиње као митрополит скопски у синодалним актима Охридске архиепископије из 1528. и 1532. године.[74]

ПАХОМИЈЕ

митрополит белоцрквански

1532.

Митрополит белоцрквански Пахомије помиње се као учесник Охридског сабора 1532. године, који је анатемисао митрополита Павла Смедеревца.[75]

Епархија митрополита Пахомија звала се раније Топличка, а од 16. века Белоцркванска.[76]

ПАХОМИЈЕ

митрополит хвостански

1541 – 1566.

Митрополит хвостански Пахомије по рођењу је био Грк[77] и за „време патријарха Макарија задржао свој положај“[78]. За њега познати сликар Лонгин каже да је „веома књижеван, седих власи, разуман“.[79]

Помен о њему имамо из 1566. године, када је осветио један антиминс који је израдио Зограф Лонгин.[80]

ПАХОМИЈЕ

митрополит цетињски

1568 – 1573.

Митрополит Пахомије наследио је на катедри цетињских митрополита Ромила око 1568. године.

Будући да су манастири у Црној Гори за време Скендер-бега Црнојевића „били уписани у турске дефтере, да су плаћали порез одсеком (мукату) и да су калуђери имали турске хуџете на риболове и друга имања“, митрополит Пахомије био је присиљен да у другој половини шеснаестог века пође у Цариград да би заштитио риболов Комског и Цетињског манастира.[81]

ПАХОМИЈЕ (Кнежевић)

Није познато докле је митрополит Пахомије остао на трону цетињских митрополита. Радослав М. Грујић 1573. године помиње као новог митрополита Ћерасима.[82]

ПАХОМИЈЕ (Кнежевић)

епископ арадски

1770 – 1783.

Пахомије (у свету Павле Кнежевић) рођен је у Будиму од родитеља Саре и Петра око 1727. године. Словенску и латинску школу завршио је у родном ме-

сту, а универзитет у Халеу и Кијеву. Рукоположен је у чин ђакона 5. децембра 1754. године од викарног епископа Партенија (Павловића). Замонашен је у манастиру Раковцу од митрополита Павла (Ненадовића) 14. маја 1755. године. Исти митрополит га је рукоположио 6. јула 1757. године за јеромонаха и поставио за сремског егзарха.

За архимандрита раковачког Пахомије је произведен 15. септембра 1769. године од митрополита Јована (Ђорђевића)[83]. За епископа арадског је изабран 24. децембра 1769, а посвећен 28. марта 1770. године.

Умро је у Араду 8. маја 1783. године и сахрањен у арадској Саборној цркви.

ПЕНАРЕТ

викарни епископ

1858 – 1860.

Епископ Пенарет познат је као претпоследњи викарни епископ у Штипу за време администрације Цариградске патријаршије у времену од 1858. до 1860. године.[84]

ПЕТАР (Смелић)

архиепископ бјелгородски и обојански

1736 – 1742.

О архиепископу Петру (Смелићу), Србину по рођењу, зна се врло мало. Вероватно је био образован будући да је 1713. примљен у сословије московског ставропигијалног Симоновог манастира, који је 1370. основао Теодор, рођак преподобнога Сергија Радоњешког. Након дванаест година, 1725, Петар је постао сабрат Александро-невске лавре у Петрограду. „По дозволи императорице Катарине од 10. новембра те године завео је у Александроневској духовној школи (садашња Петроградска духовна академија) предавање грчког и латинског језика и преименовао је у Словенограчко-латинску семинарију са главном сврхом образовања достојних црквених служилаца. 20. јула 1736. години хиротонисан је за архиепископа бјелгородскога. Реформисао је и Харковски колегијум тако што је увео нових седам класа наука за чије је предавање довео наставнике са стране. Године 1742. оставио је епархију и отишао у московски Васкресенски Новојерусалимски манастир, где је и умро 27. новембра 1744. године.“[85]

За све време свога боравка у Русији није прекидао везе са својом отаџбином.[86]

ПЕТАР (Петровић)

епископ темишварски

1786 –1800.

Рођен је у Карловцима око 1740. године. Учио се књизи, словенској и латинској, у Карловцима. Рукоположен је у чин ђакона у придворном храму Св. мученика Трифона од митрополита Павла (Ненадовића) 14. јануара 1755, који га 14. маја исте године постриже у монашки чин у манастиру Раковцу. Рукопроизведен је за архиђакона 1757. Презвитером и протосинђелом је постао 1759. За архимандрита раковачког произведен је од митрополита Јована (Ђорђевића) 23. јуна 1774. За епископа горњокарловачког је синодално изабран и посвећен 1. новембра 1774. од митрополита Викентија (Јовановића) у Саборној цркви у Карловцима.

За време његовог архипастирствовања у најпространијој епархији Карловачке митрополије заведен је непопуларни Српски регуламенат из 1777. године, који је у

народу изазвао велико незадовољство. Јер су њиме нека права из привилегија сужена или сасвим укинута. Затим је дошло до редукције празника, којом приликом су празници девет светих Срба, изузев светога Саве, проглашени за радне дане, увођење и нове године од првог јануара и отварање штампарије за Србе у Бечу, а не у Карловцима, седишту митрополије. Посебно узнемирење је изазвала забрана сахрана по старом српском обичају, ношење умрлих у отвореном ковчегу, и сахрањивање у црквеним портама.

Одлуком царске власти епископ Петар је мимо своје жеље премештен у Арадску епархију 26. јануара 1784. године. Две године доцније, 11. октобра 1786, устоличен је за епископа темишварског. После смрти митрополита Мојсија (Путника), 1790, био је администратор Митрополије до избора Стефана (Стратимировића) за новог митрополита 21. новембра 1790.

ПЕТАР (Петровић), епископ темишварски

Када је у Бечу 1791. установљена Илирска дворска канцеларија, епископ Петар је позван у Беч и постављен за референта, а када је она укинута 22. јуна 1792, премештен је у истом својству у Угарску дворску канцеларију у чију надлежност су спадали послови Српскога народа у Аустроугарској. За то време у епархији га је замењивао архимандрит бездински Максим (Секулић).

О школовању епископа Петра се још ништа не зна. Претпоставља се да је као питомац митрополита Павла (Ненадовића) стекао више образовање негде на страни. Епископ Петар спада у ред најобразованијих и најначитанијих Срба осамнаестог века. Тако су га представљали царском двору и царски комесари са наших црквено-народних сабора. Велики утицај на њега је имао француски философ Пјер Бел (Piere Bayle), чија је дела читао у оригиналу.

„Образован у класичном духу, говорио је поред других језика и француски. Највише се бавио философијом, нарочито тада модерним француским енциклопедизмом. Због своје учености и угодне спољашности уживао је и на царском двору угледа. Леополд II именовао га је стога дворским саветником Илирске Дворске канцеларије..."[487]

Умро је 23. децембра 1800. у Темишавару и сахрањен у Саборној цркви, која је за његово време споља обновљена 1791.

После његове смрти извршен је и попис библиотеке, дворске и епископа Петра. Библиотека епископа Петра имала је „108 француских дела у 348 књига, 10 енглеских дела у 29 књига, 125 немачких дела у 377 књига, 35 руских дела у 96 књига, 72 латинска дела у 92 књиге и 39 славеносрпских дела у 68 књига, дакле свега 389 разних дела у 910 књига.

Поред Орфелинове библиотеке, ово је била највећа српска приватна библиотека у 18 веку..."[488]

Свети ПЕТАР (Петровић)

митрополит цетињски

1784 – 1830.

Митрополит Петар рођен је око 1748. године у Његушима од родитеља Марка Дамјанова Петровића и Марије рођене Мартиновић. Митрополит скендеријски и црногорски Сава изабрао га је за свога наследника још као десетогодишње дете и довео у Цетињски манастир да се учи књизи код монаха Данила. Овде је замонашен у дванаестој години, а у седамнаестој години рукоположен је у чин ђакона.

Приликом свог трећег одласка у Русију митрополит Василије, помоћник митрополита Саве, одвео га је на школовање. Међутим, школовање није трајало дуго, јер је митрополит Василије умро у Русији 10. марта 1766. и јеромонах Петар се вратио натраг у Црну Гору. Убрзо је рукоположен у чин јеромонаха и произведен за архимандрита. Као архимандит живео је манастиру Стањевићима и у Цетињском манастиру. За митрополита хиротонисн је у Карловцима 13. октобра 1784. године и означавао се „као митрополит черногорски, скендеријски и приморски“.[89]

Свети ПЕТАР (Петровић)

Митрополит Петар I увећао је број храмова и парохијског свештенства у својој митрополији. „Има помена да је Петар I установљавао парохије по заједницама у гори и паши“.[90]

„Главна заслуга Петра I је што је укинуо власт гувернадура, који су успели да владику држе искључиво у оквиру цркве и да му одузму свако право мешања у световна питања. Смирио је племена која су била у дугој завади и тежио је да укине крвну освету. Прегао је свим силама да створи администрацију. Изнад свега, трајна му је заслуга што је створио законодавство и правосуђе. Црна Гора је добила свој први писани закон 1798.“[91]

Умро је 18. окобра 1830. На дан четворогодишњице његове смрти, проглашен је за светитеља.

Службу св. Петру Цетинском написао је митрополит српски Михаило и она је објављена у Москви 1895. године.

Митрополит Петар „стално се залагао за мир, међусобно и међудржавно признавање и уважавање. Посланице 'које је писао првенствено ради обезбеђења слоге и јединства у народу, су остварења са јаким мисаоним (нарочито етичким) набојем. Стварао је и пјесме у епском духу (прожете морализаторским поукама) како би, у недостатку школа и на тај начин просвећивао народ. У жељи да се сачува истина о прошлости написао је и *Историју Црне Горе*. Као врло образована личност... са познавањем седам свјетских језика, много је допринео афирмацији моралног преваспитавања народа.

Повезивао се са свим значајним културним радницима тога доба и имао богату библиотеку, попуњену разноврсном свјетском литературом на више језика. У књижевности се први почео служити народним језиком и био претеча реформатора."[92]

ПЕТАР (Јовановић Видак)

епископ вршачки

1806 – 1818.

Епископ Петар (Јовановић Видак) рођен је 1. јула 1768. у Карловцима. Гимназију је завршио у Пожуну, а потом се уписао на универзитет у Јени, где је три године „богословске науке охотно изучавао".

Замонашио га је 21. септембра 1793. у манастиру Хопову епископ бачки Јован (Јовановић).

Приликом отварања клирикалне школе у Карловцима, 1794. године, за првог учитеља постављен је протосинђел Петар (Јовановић Видак), придворни монах ученог митрополита Стефана (Стратимировића). У току првог течаја протосинђел Петар је предавао „пространи катихизис", а у другом течају „о дужностима презвитерским".

ПЕТАР (Јовановић Видак)

За архимандрита хоповског произведен је 2. јуна 1797, а већ идуће године је постао архимандрит гргетешки. На овом положају није се дуго задржао, јер је већ 30. јула 1801. хиротонисан за епископа горњокарловачког.

Као епископ горњокарловачки нарочиту пажњу посветио је катихизацији. Свима паросима, капеланима и ђаконима наредио је да поучавају „одрасле своје парохијане у свако вријеме и на сваком мјесту... још и сву дјецу обојега пола парохије своје без изузетка, мушку од 6 од 17, а женску од 8 до 16 година, договорно са надлежном компанијском командом, сваке недеље и празника, особито у љетно вријеме у цркву сабрати дати, и ту пређе божанствене службе од 9 до 10 сати у хришћанској науци обучевати".[93]

Епископ Петар је 1802. године отворио клирикалну школу у Плашком и у њој, заједно са протођаконом Павлом (Хаџићем), предавао две године. Године 1804. отворио је и „Славено-сербску школу". Његов плодан црквенопросветни рад у најпространијој епархији Карловачке митрополије прекинут је његовим премештајем на Вршачку епархију 8. новембра 1806. године.

Умро је у Вршцу 9. децембра 1818. годие и сахрањен у Светониколајевској вршачкој саборној цркви.

ПЕТАР II (Петровић Његош)

митрополит црногорски

1830 – 1851.

У своме тестаменту свети Петар Цетињски оставио је поруку која се односи на његовог наследника рекавши: „а ја на моје мјесто насљедником и управитељем од свега мојега, народскога и црквенога чиним и остављам синовца мојега Рада Томова, у којега се надам да ће бити човјек од посла и разума...“[94] После смрти митрополита Петра I „представници сва четири сједињена племена, у заједници са црногорским главарима, одмах су признали Радивоја Петровића за господара Црне Горе и Брда“.[95]

Радивој Петровић рођен је 1. новембра 1813. од родитеља Тома и Иване у Његушима. Школовао се у Цетињском манастиру и у Боки. Замонашио се почетком фебруара 1831. године. Рукоположио га је у чин ђакона и презвитера, а такође и произвео у чин архимандрита митрополит рашко-призренски Захарије.

Док је још Петар био архимандрит, у Црној Гори се појавио као избеглица епископ ужички Никифор (Максимовић), човек „високог образовања и велике културе“,[96] солидан говорник, појац, калиграф и наставник. Његош се обрадовао доласку епископа Никифора, јер му је он помогао у припремању свештеничких кандидата у новоотвореној клирикалној школи у манастиру Брчелима. Епископ Никифор је, у исто време, рукополагао свештеничке кандидате, јер у Црној Гори тада није било архијереја.

Архимандрит Петар хиротонисан је за архијереја 6. августа 1833. године у Петрограду. По повратку новопосвећеног митрополита Петра II из Русије, на пролазу кроз Боку митрополит је, по наређењу аустријских власти, дочекан не само без уобичајених почасти, већ и врло хладно.

О митрополиту Петру II као архијерају говорило се да није „за владику створен“,[97] будући да се радило о човеку „опсењеном чарима поезије и узнемираваном неутољивом радозналошћу и сталном духовном глађу“.[98] Међутим, Његош није био небрижан архијереј, што се види из не тако бројних података који се односе на његов архипастирски рад. Приликом издавања грамате новопроизведеном игуману острошком Никодиму (Раичевићу), Његош наређује острошком братству да споразумно раде у манастиру „и који би се овоме противио биће одлучен од свега како противник наше архијерејске власти и правилах нашега закона“.[99] Оштар став је заузео Његош и према Залажанима који су одбили давање одређеног бира своме свештенику.

Већ у првој години свог архијерејског служења митрополит Петар II пише Вуку Караџићу: „Ја сам намјеран штампати овдје Буквáре, Часловце и Псалтире, и то на малом колу.“[100]

О митрополиту Петру II као црквеном човеку епископ Николај (Велимировић) је рекао да је његова вера била „вера изузетна, своја, самостворена, самооснована, за разлику од вере комуналне, заједничке, акцептиране и предаване с колена на колено... Но индивидуалност вере може да послужи и као најпоузданији пут ка најбољем хришћанству, али и као најпоузданији пут ка потпуном отуђењу од сваког хришћанства. Његош се у свом индивидуално верском самообразовању од почетка упутио једном нарочитом хришћанству.“[101]

Иако самоук у богословљу, митрополит Петар II је добро знао Свето писмо, што се види из његових дела, а своју дубоку веру у Христа исповедио је у *Лучи Микрокозма*.

„Његош није био само владика, него и владар, који је често морао да употребљава и круте мере и који је, када је то бивало неопходно, морао да се мири и са извршењем смртне казне. Песник целим својим бићем, он је био раздиран сплетовима

ПЕТАР II (Петровић Његош)

потребних несклада у животу, а и онеспокојаван неслогом и непослушношћу главара, који су робовали својој самовољи.“[102]

Митрополит Петар II умро је 19. октобра 1851. „Била је чудна игра судбине да је његов претходник, св. Петар Цетињски, умро уочи Лучина дана, а Његош на сам Лучин дан. Ако су му, за време његовог земаљског живота, пребацивали да је био сувише мало владика, Његош се упокојио и као добар хришћанин и као побожан архијерej“,[103] што се види из сачуваног описа његових последњих часова.

ПЕТАР (Јовановић)

епископ горњокарловачки

1859 – 1864.

Петар (у свету Павле Јовановић) рођен је 18. фебруара 1800. у Илоку. Гимназију и богословију завршио је у Карловцима, а филозофију у Сегедину. Од 1819. до 1829. био је професор Карловачке гимназије, а 1830. прешао је у Србију, где је постао секретар највишег народног суда, а касније секретар кнежеве канцеларије. На овом положају затекао га је избор за митрополита Србије. Замонашио га је, рукоположио у чин ђакона и презвитера и произвео у све чинове епископ ужички Никифор. Чин архијерејске хиротоније над архимандритом Петром извршио је 6. децембра 1833. патријарх цариградски Константин у патријарашком храму Светога великомученика Георгија у Цариграду.

Дошавши у Србију, митрополит Петар затражио је од искусног митрополита Стефана (Статимировића) упутства за свој рад. Митрополит Стефан препоручио је новом митрополиту: „отварање школа где год се то покаже могућим, да на сваком месту где има црква, буде поред ње и школа као што је то, вели, раније било и у Срему. У тим школама треба да се деца поучавају пјевању црквеном и читању и разумевању богослужења“.[104] Митрополит Петар такође је добио упутства и из области брачног права у које се кнез Милош највише мешао и самовољно доносио одлуке.

Приликом првог заседања свих епископа, митрополит Петар је 5. фебруара 1834. предложио оснивање Конзисторије и оснивање клерикалних школа. Међутим, ова идеја није остварена. Законом о црквеним властима од 23. августа 1847. устројене су епархијске Конзисторије, Апелаторија и Свети архијерејски сабор. Овај закон је „јасније разграничио црквену и државну власт. Црква је у многоме постала самосталнија и њено устројство је добило канонски карактер у пуном смислу. У њему се огледа оганизаторска способност митрополита Петра и државотворство уставобранитеља, који су гледали на народну ствар онако како је тај народ желео“.[105]

Митрополит Петар улагао је много труда на увођењу дисциплине међу свештеницима, а исто тако се заузимао за побољшање њиховог материјалног стања. Велику пажњу је митрополит обратио манастирима. Трудио се да и овде заведе дисциплину, регулише имовинско-правне односе и пропише правило о руковању црквеном имовином.

„Изванредан старешина цркве са широким образовањем, које је задивило и руског посланика у Цариграду и са јасним погледом у даљу будућност цркве почео је митрополит Петар да рано брине о спремању црквеног подмлатка и себи наследника“[106]. У том циљу основао је богословију у Београду 1836. године. Међутим, није стао на томе. Будући далековидан и просвећен, знао је да ова богословија не даје довољно знања. Зато је 1846. године послао у Русију шест кандидата ради вишега образовања, међу којима је био и Милоје Јовановић, потоњи митрополит српски Михаило. Исто тако је слао кандидате у новоотворену вишу богословску школу на острву Халци. За младе пак Србе из Старе Србије, Босне и Херцеговине издејствовао је месечне стипендије од Попечительства просвете.

ПЕТАР (Јовановић)

„Дуго времена, све док нису прирасле нове генерације способне за то, митрополит Петар се старао и о увођењу световних школа и просвете. Отваране су школе поред цркве и у селима и градовима.Митрополит се старао о бирању и постављању учитеља, а сам је, у прво време, писао уџбенике и то не само из веронауке за гимназије, него и из осталих предмета. Он је прегледао и остале стручне књиге“.[107]

Посебну пажњу је митрополит Петар обратио штампању богослужбених књига. За његово време објављен је *Псалтир, Требник, Часослов, Служебник, Молбено пјеније* и *Опити минеј*, а за потребе богословије: *Свештена историја*, кратка и пространа, *Катихизис*, кратак и пространи, *Историја цркве* и *Догматско богословље*. Његовим благословом штампано је за потребе Бугарске православне цркве *Правило свјатаго Јована Рилскаго*.

Митрополит Петар управљао је Српском црквом у Србији и после династичких промена за време владе Александра Карађорђевића. Либерална странка га је оклеветала да је противник династије Обреновића. Светоандрејска скупштина, која је вратила натраг кнеза Милоша принудила је честитог митрополита Петра да у јануару 1859. поднесе оставку на свој положај и митрополит је пре повратка кнеза Милоша напустио Србију и настанио се у манастиру Крушедолу. Исте године митрополит Петар је изабран за епископа горњокарловачког.

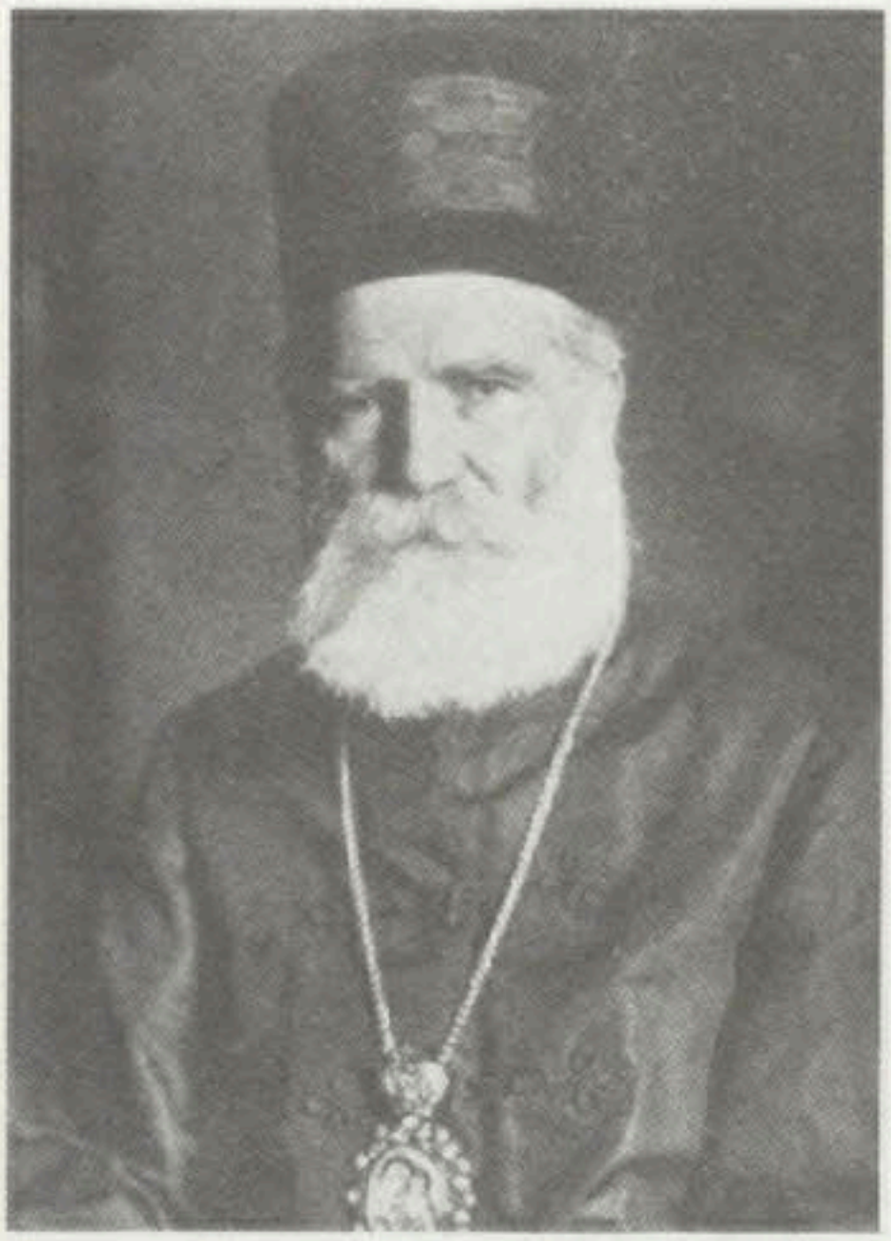
Дошавши у Карловце ради избора новога патријарха 1864. године умро је у Карловцима и сахрањен у манастиру Крушедолу.

ПЕТАР (Зимоњић)

митрополит дабро-босански

1920 – 1941.

Митрополит Петар (Зимоњић), син војводе и свештеника Богдана Зимоњића, рођен је у Грахову 24. јуна 1866. Богословију је учио у Рељеву од 1883. до 1887, а потом Богословски факултет у Черновицама од 1887. до 1893. године. На истом факултету положио је оба прописана државна испита. Замонашио се 6. септембра 1895. Рукоположен је у чин ђакона 7, а у чин презвитера 8 септембра исте године. За суплента је именован 27. октобра 1893. у Богословском училишту у Рељеву, а 14. октобра 1895. постављен је за професора. Конзисторијалним саветником у Сарајеву постао је 30. јула 1901. На овом положају га је затекао и избор за митрополита захумско-херцеговачког. Хиротонисан је и устоличен у Мостару 9. јуна 1903. Након његовог доласка у Мостар дошло је у Босни и Херцеговини до измирења црквених представника и народних првака, а 1904. године и до успостављања аутономије у црквено-народном животу.

ПЕТАР (Зимоњић)

После умировљења митрополита дабробосанског Евгенија (Летице) за новог митрополита дабро-босанског изабран је и краљевским указом од 7. новембра 1920. потврђен је митрополит Петар.

Митрополит Петар је између два светска рата уживао углед једнога од највиђенијих српских архијереја. „Са смерношћу монаха без позе, показивао је свој патриотизам одлучним решењима и делима, избегавајући псеудопатриотске манифестације и намрштеност.

Као одани син своје нације био је први потписивач познате Скадарске изјаве, када се јавно и одлучно решио да брани под туђинском управом интересе слободних држава Србије и Црне Горе. Овакво његово држање дало је подстрека и осталим националним борцима и вођству народа да заузму енергично непомирљиво држање у овом питању. Тако је било његово држање у босанском Сабору и његови енергични протести у почетку Светског рата када су се на граници Црне Горе подизале шуме вешала."[108]

По избијању Другог светског рата 1941. године митрополиту Петру је савето-вано да се склони „на неколико дана из Сарајева, док се стање мало не стиша".[109] Међутим, митрополит је одлучио да остане са својим народом. После жучних објашњења са немачким и усташким властима, па и са римокатоличким жупником Божидаром Брале, који му је забранио употребу ћирилице у црквеној администрацији, 12. маја 1941. хапсе митрополита Петра. Митрополит је прво затворен у Сарајеву, а потом у Загребу и Госпићу. По једној верзији, митрополита Петра су из Госпића одвели у Копривницу, а по другој у Јасеновац. Сви су изгледи да је митрополит Петар убијен у Јасеновцу и бачен у ужарену пећ.

ПЕТРОНИЈЕ

митрополит дабро-босански

1578 – 1589.

Када је митрополит дабро-босански Гаврило (Аврамовић) прешао у аустријску царевину, на катедри га је заменио митрополит Петроније који се помиње 1578. године. Њему је извесна попадија Даница поклонила крст „на просвећење свете цркве дабарске".[110] Крст је недавно пронађен у манастиру Бањи. О митрополиту Петронију знало се и раније „али без утврђеног времена живљења. Сада не само што се зна када је митрополит Петроније управљао својом дијецезом, већ овај крст представља један од доказа да је и после митрополита Јосифа, за којег се сматрало да је био последњи дабро-босански епископ који је столовао у Бањи, седиште митрополије и даље било при цркви Св. Николе Дабарског."[111]

Митрополит Петроније помиње се и у Поменику манастира Грабовца у Будимској епархији, али без титуле. После њега помиње се митрополит Авксентије, такође без титуле, [112] а познато је да је Петроније на катедри Дабро-босанске епархије наследио Авксентија управљајући њоме у времену од 1589. до 1610. године.[113]

ПЛАТОН (Атанацковић)

епископ бачки

1848 – 1867.

Платон (у свету Павле Атнацковић) рођен је 12. јула 1787. у Сомбору, где је у Ковачићевој „граматикалној школи" и започео своје школовање. Потом је завршио гимназију са философијом, правне науке и Богословију у Карловцима 1809. Када се оженио и рукоположио у чин ђакона и презвитера, постао је учитељ. Пошто се истакао као врло добар педагог, постао је први професор српске препарандије у Сентандреји и на овом положају остао пуних седамнаест година (1812 –1829). Када је препарандија премештена из Сентандреје у Сомбор, и он је прешао са њом и постао

ПЛАТОН (Левшинъ)

истовремено и парох сомборски. Оставши удовац, одлучио је да се замонаши, на изненађење митрополита Стефана (Стратимировића), који је добро знао да је Павле Атанацковић писао против монаштва и да је према њему био нерасположен. После дужег искушеништва замонашен је у манастиру Крушедолу од архимандрита Димитрија (Крестића), познатог зналца и реформатора српског народног црквеног појања. Тек три године доцније, 1832, постао је игуман, а убрзо и архимандрит манастира Шишатовца, одакле је 1834. премештен за архимандрита манастира Бездина. На овом положају затекао га је избор за епископа будимског. Није тачна тврдња да је Платон први епископ из редова тзв. белог свештенства, јер је било и пре њега архијереја који су били прво мирски свештеници, а када су остали удови, примили су монашки чин (Исаија, епископ јенопољски, Атанасије, епископ пакрачки и други).

Платон је посвећен за епископа будимског 12. септембра 1839. у Карловцима. У епископу Платону је дотадашњи епископ Пантелејмон (Живковић) заиста добио достојну замену. Платон није био непозната личност у Будимској епархији, јер је у њој био парохијски свештеник, професор и народни посланик. Новом епископу је било познато да је на тој катедри седео Дионисије (Новаковић), први учени српски богословски књижевник и професор. Епископ Платон је био не само учен, већ и први плоднији писац и научни радник у Карловачкој митрополији, који није по доласку на епархију господствовао, већ је одмах почео да ради. У то време све црквене општине су се управљале без икаквих црквено-општинских правила или одредаба. Позивајући пештанску црквену општину да сачини себи устав, епископ Платон је дао основ црквеним општинама, тим организацијама које су, поред сталешких еснафа и руфета, окупљале наш народ у великом броју. Кроз црквене општине, чији је сарадник била и сва српска интелигенција , чувана је и сачувана и вера и народност у Аустроугарској монархији.

Епископ Платон је замерао митрополиту Стефану (Стратимировићу), иначе великом и ученом јерарху у сваком погледу, што за време своје скоро педесетогодишње управе Карловачком митрополијом никада није сазивао народно-црквене сабор:, а последњих двадесет година ни Синод, ради избора нових епископа. Зато је од новога митрополита Стефана (Станковића), који га је бирао за епископа и посветио, тражио да саборно управља Црквом.

За време српског устанка против Мађара 1848. године понуђено му је место начелника православне цркве у мађарском министарству просвете. Овај положај је успео да избегне, али се морао примити управе над целом Српском православном црквом у Угарској, која је патријарха Јосифа (Рајачића), духовног вођу овог устанка, прогласила за издајника. У исто време епископ Платон је 24. јуна 1848. године постављен за епископа Бачке епархије без знања патријарха Јосифа. Овај премештај је изазвао сукоб између патријарха Јосифа и епископа Платона и он је трајао годинама. Ни Његошев покушај да их измири у Бечу није успео. Последица овога спора била је Платонова апологија, коју је 1850. штампао у Бечу под насловом *Аналитика*. До измирења је дошло 1851. под условом да се сви примерци *Аналитике* спале.

Епископ Платон је дошао у разорену Бачку епархију која је у току мађарске буне тешко пострадала. Требало је обновити многе разрушене и оштећене храмове и инвентар у њима, а такође оспособити и епископску резиденцију у Новом Саду, у којој је изгорела драгоцена архивска грађа ове епархије и многе црквене старине из времена пре Велике сеобе. У врло кратком периоду обновљене су све цркве и тада најзнатији сликари исликали су десетак нових иконостаса. Поред рада на грађевинама, епископ Платон је све своје време посветио верском просвећивању својих епархијана, јер он је ипак остао професор. Као књижевник био је врло плодан, написао је око четрдесет дела различите садржине. Највећа његова заслуга је што је радио на издавању нових веронаучних књига, које су на територији Карловачке ми-

трополије не само замениле застареле уџбенике, већ су се и дуго после његове смрти употребљавале у основним школама и у гимназијама, и имале велике тираже.

Посебан значај имају преводи епископа Платона. Превео је већи део Старога завета и неке делове Новог завета, имајући у виду оне делове који су намењени богослужбеној употреби.

Подизањем цркве на алмашком гробљу, зграде за школу и учитеља, даривањем своје куће за оснивање правне академије у Новом Саду и штампарије новосадској гимназији, као и оснивањем Платонеума, интерната за сиромашне ученике Сомборске учитељске школе, владика Платон уврстио се у ред великих добротвора.[114]

Епископ Платон био је члан „Обшчества историји и древности" Московског универзитета, чешког музеја у Прагу, Друштва српске словесности у Београду и један од најистакнутијих председника Матице српске.

Умро је 2. априла 1867. у Новом Саду и сахрањен је у својој задужбини на Алмашком гробљу.

ПЛАТОН (Јовановић)

епископ бањалучки

1939 – 1941.

Епископ Платон (у свету Миливоје Јовановић) рођен је у Београду 29. септембра 1874. од родитеља Илије, пешадијског поручника, и мајке Јелке, рођ. Соколовић. Гимназију је учио у Врању и Нишу, а потом се уписао у Београдску богословију. Замонашио се већ као ученик трећег разреда богословије. По завршетку богословије, пошто је рукоположен у чин ђакона и презвитера, упутио га је митрополит Михаило за сабрата Српског подворја у Москви 1896, где је годину дана учио руски језик. Потом се уписао у Московску духовну академију коју је завршио 1901. године са степеном кандидата богословља.

По повратку из Русије постављен је прво за старешину манастира Рајиновца, а убрзо за суплента у Београду. Као професор службовао је у Алексинцу и Јагодини и за то време одликован је достојанством синђела, протосинђела и архимандрита.

Епископ Платон се врло рано почео бавити књижевним радом, а његов рад је историјског и догматско-апологетског карактера. За време свог службовања у Београду био је члан уређивачког одбора *Хришћанског весника*, потом уредник *Гласника православне цркве* у Краљевини Србији, званичног органа Српске цркве, а онда је дошло до ратова и прекида Платоновог књижевног рада. За време рата 1912. архимандрит Платон је био бригадни свештеник, а у Првом светском рату војни протојереј. Врло кратко време је био администратор Охридске епархије, а окупацију је провео у Србији и помоћу

ПЛАТОН (Јовановић)

својих веза у иностранству помагао све оне који су били унесрећени, а нарочито сирочад и удовице.

Након завршетка рата архимандрита Платона су пензионисали његови политички противници и пошто је остао без средстава за живот, запослио се прво у једној столарској радионици, а потом је постао управник једне штампарије у Београду. За управника Монашке школе и настојатеља манастира Раковице постављен је 1922. године. За то време је у манастиру Раковици подигао зграду за штампарију, али га његови непријатељи ни овде нису оставили на миру. Поново је остао без службе. Примио га је епископ нишки Доситеј и предложио за професора у Нишу. Међутим, предлог није усвојен и архимандрит Платон се за краће време нашао на положају настојатеља манастира Поганова. У то време покреће лист *Верољуб*, који, на жалост, није био дугог века. Његова борба за опстанак најзад је прекинута избором патријарха Варнаве, који га је поставио за управника манастирске штампарије у Сремским Карловцима (1932– 1938) и уредника *Гласника Српске патријаршије* (1932–1938).

Будући да је дуги низ година радио са децом, архимандрит Платон је добро знао да „српска деца нису имала свога листа, из кога би црпила религиозно васпитање, као што имају деца у другим земљама. Она су имала потребу за једним солидним листом, у коме би и она могла да сарађују“[115] Дошавши у Сремске Карловце, архимандрит Платон је покренуо месечни лист за децу *Мали Богољуб* који је почео излазити 1933. године.

Платонове способности на књижевном пољу дошле су до изражаја још приликом његове десетогодишње борбе за Дечане, чијим је старешином био свега шест дана: „У борби за Дечане Платон је остао до краја жучан и непопустљив. Он је чак ступао у полемику у штампи са појединим личностима из званичних кругова, и побијао њихово тврђење о корисности предаје Дечана руским круговима“.[116] Међутим, плод његове публицистичко-пропагандистичке способности побрало је Православље за време конкордатске борбе. Ту треба напоменути и брошуру полемичког карактера – *И опет о конкордату*, која се појавила под његовим именом. За време конкордатске борбе епископ Платон је био веома активан, о чему сведоче и странице патријаршијског *Гласника*, пуне и празне, јер државна цензура није дозволила да се поједини чланци у званичном гласилу објаве. Епископ Платон је, заједно са епископима шабачким Симеоном и сремским Савом, учествовао у крвавој литији у Београду 1937. године. У току конкордатске борбе се појавио и једини примерак његовог новог листа *Стари Небојша*.

Поред својих редовних дужности у Сремским Каровцима, Платон је био и старешина манастира Крушедола (1934 – 1936). На овом положају га је затекао и избор за епископа моравичког. Хиротонисан је у Сремским Карловцима 4. октобра 1936. од патријарха Варнаве, митрополита загребачког Доситеја и Анастасија, поглавара Руске заграничне цркве, епископа: бачког Иринеја, сремског Саве и бостонског (руског) Макарија. На овом положају је остао до 22. јуна 1938, када је изабран за епископа охридско-битољског. У Охридско-битољској епархији, епископ Платон је затекао врло тешку ситуацију и отпор код извесног броја парохијских свештеника, а што је изазвало реакцију новога епископа његовим нападом на свога претходника на епископској катедри. Иако је овај случај решен на опште задовољство, дошло је до премештаја епископа Платона у Бањалуку 8. децембра 1939. Међутим, са стране су чињени потези да епископа Платона не приме у Бањалуку. Министарство правде је намеравало да пензионише епископа Платона, али на сву срећу до тога није дошло. Краљев указ о избору епископа бањалучког Платона потписан је тек 6. априла 1940. Ситуација се, пак,и после потписивања указа у Бањалуци није смиривала и о неком дочеку новога епископа није било ни говора. Зато је епископ Платон ненајављено дошао у Бањалуку 1. октобра и без устоличења преузео дужност епархијског архијереја, што представља јединствен случај у Српској цркви између два светска рата.

Поводом овога случаја свети архијерејски синод је донео одлуку да „се прекрати у будуће са оваквом праксом и неуобичајеним начином у цркви ступања на катедру".[117]

Ситуација се у корист епископа Платна убрзо поправила, јер су његови епархијани били задовољни наступањем епископа Платона, али је убрзо дошао рат. Чим је сазнао да ће сви они који су рођени у Србији морати напустити Босну, епископ Платон је одлучио да своје место не напушта. Болесног епископа Платона усташе су ухапсиле ноћу између 4. и 5. маја 1941, убиле га и тело му бацили у реку Врбању. Епископ Платон је првобитно био сахрањен на војничком гробљу у Бањалуци, а 1973. године је пренет у нову Саборну цркву у Бањалуци.

ПОРФИРИЈЕ

епископ браничевски

1217 – 1218.

Епископ браничевски Порфирије помиње се у Синодику из времена бугарског цара Борила (1217 – 1218), који је прихваћен на сабору у Трнову.[118]

ПРОКОПИЈЕ (Поповић)

епископ

1758.

Прокопије Поповић као удов парохијски свештеник примио је монашки чин у Славонији. Епископ пакрачки Софронније (Јовановић) произвео га је у чин архимандрита 24. фебруара 1751. у Пакрацу и поставио га је за настојатеља манастира Ораховице. Због разних преступа одлучен је од чинодејства и напустивши свој манастир отишао је у Црну Гору. Овде га је митрополит црногорски Сава (Петровић) посветио за епископа. Као епископ појавио се у Бечу, одакле је о својој епископској хиротонији писмено обавестио митрополита Павла (Ненадовића). Након сазнања о његовој хиротонији, Прокопија је Свети архијерејски синод, на челу са митрополитом Павлом, лишио епископског чина и о томе обавестио све окружне протопрезвитере.[119]

ПРОКОПИЈЕ I

митрополит херцеговачки

1837 – 1838.

Митрополит Прокопије наследио је митрополита Јосифа који је 1836. премештен на катедру димитријадску. Прокопије, дотадашњи митрополит созоагатопољски, дошао је у Мостар 11. фебруара 1837.[120] Међутим, исте године је уклоњен из Херцеговине, што је забележено и у записима: „Дѣте Прокопије, владика, горди и злонравни, 1837; и нѣга богъ порази, диже га потрiархъ.[121] Из другог записа се види да је Прокопије уклоњен синодском одлуком са епархије: „...по нѣговои неблагодарности диже га синодъ патриаршескї и из Херцеговине прие године, и дѣте господинь Авѯентїе 1838."[122] Као бивши митрополит херцеговачки, Прокопије је исте године посетио Фочу.[123]

ПРОКОПИЈЕ

митрополит дабро-босански

1851 – 1856.

Митрополит Прокопије управљао је Дабро-босанском епархијом пет година. Због сукоба са сарајевском црквеном општином у питању проширења цркве, Цариградска патријаршија га је повукла 1865. године.

ПРОКОПИЈЕ II

митрополит херцеговачки

1864 – 1875.

Митрополит Прокопије, Бугарин по рођењу, дошао је на катедру херцеговачких митрополита 6. априла 1864. Био је много бољи од својих претходника. О своме трошку обилазио је паству, бринуо се о просвети, а свештенство је штитио од турског зулума.[124] Када је увидео да ће доћи до турско-црногорског рата, затражио је премештај на мелничку катедру и прешао у Мелник 7. јула 1875.

За његово време освећен је обновљени храм манастира Милешеве 1868. и нови мостарски храм 1873. године.

ПРОКОПИЈЕ (Ивачковић)

патријарх српски

1874 – 1879.

Прокопије (у свету Петар Ивачковић) рођен је 1809. у Делиблату. Отац, Андрија Ивачковић, био је парох делиблатски. Основну школу је завршио у свом родном месту, немачке школе у Ковину и Вршцу, гимназију у Оравици и Новом Саду. Филозофију је слушао у Кежмарку, правне науке у Шарошпатаку а богословију је завршио у Вршцу. Пошто је замонашен на Петровдан 1835, митрополит Стефан (Стратимировић) га је као протођакона поставио за учитеља у Богословској школи. На овом положају је остао од 1835. до 1844.

ПРОКОПИЈЕ (Ивачковић)

За архимандрита крушедолског произведен је 1846. и на том положају га је затекао избор за епископа арадског. Посвећен је 1853. Када су се Румуни одвојили од Карловачке митрополије, епископ Прокопије је потпао са својом епархијом под румунског митрополита. Његови покушаји да добије једну од епархија у Карловачкој митрополији или манастир, нису успели. После смрти митрополита Андреја (Шагуне) изабран је за архиепископа сибињског и митрополита романског 1873.

Након смрти патријарха Самуила (Маширевића) изборни сабор је изабрао за новога патријарха Арсенија (Стојковића), чији избор од стране Беча није потврђен. Приликом новог избора митрополит Прокопије је изабран 31. јула 1874. за патријарха српског, а устоличен на Преображење исте године. Пензионисан је 11. децембра 1879. Извесно време је живео у Даљу, а затим се преселио у Белу Цркву, где је и умро 11. маја 1881. Сахрањен је у Саборној цркви у Сремским Карловцима.

ПРОХОР

епископ хвостански

1221.

Први познати нам епископ Епархије хвостанске био је Прохор. Помиње се 1221. године и резидирао је у манастиру Свете Богородие у „Малој Студеници", у области Пећи, где је било седиште ове епархије.[125]

1 Ђуро Даничић, *Животи краљева и архиепископа српских*, написао Данило II, Загреб 1866, 99–100.
2 Ст. М. Димитријевић, *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, Црква, календар Српске православне патријршије за преступну 1948. годину, Београд 1948, 59.
3 Рајко Л. Веселиновић, *Стање Српске цркве од пада српскх држава под турску управу до обновљења под патријархом Макаријем*, Богословље XII, Београд 1937, 278.
4 Исто.
5 Ђорђе Сп. Радојичић, *Из прошлости Српске цркве*, Весник Српске цркве XXXII, Београд 1927, 628.
6 Љуб. Стојановића, *Стари српски записи и натписи* III, Београд 1984, 4971.
7 Рад. М. Грујић, *Антиминс битољског митрополита Павла из 1616. год.*, Гласник скопског научног друштва XIII, Скопље 1934, 209–210.
8 Љуб. Стојановић, Исто, II, 2873.
9 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 160.
10 Исто.
11 Рад. М. Грујић, Др Дамаскин Грданички, *Посланице митрополита Павла Ненадовића (1699–1768)*. Прилог за историју српског црквеног проповедништва у 18. веку. Прештампано из „Богословља", св. 1, год. IV, Београд 1928, 8°, 32, Гласник историског друштва у Новом Саду II, Сремски Карловци 1929, 283.
12 Јохан Хајнрих Швикер, *Хисторија унијаћења Срба у Жумберку*, Крагујевац 1991, 9.
13 Радослав М. Грујић, *Прилози историји односаја наших с Румунима у XVIII-том веку*, Српски Сион, Срем. Карловци 1906, 196.
14 Исто, 232.
15 Исто, 233.
16 Предраг Пузовић, *Павле Ненадовић (1699–1678)*, у књизи 100 најзнаменитијих Срба, Београд–Нови Сад 1993, 105.
17 Исто, 107
18 Ђоко Слијепчевић, *Пајсије, архиепископ пећки и патријарх српски као јерарх и књижевни радник*, Богословље VIII, Београд 1933, 125.
19 Исто.
20 Александар Младеновић, *Записи из XVII и XVIII века у рукописним књигама манастира Грачанице*, Археографски прилози 2, Београд 1980, 204.
21 Исто, 126
22 Исто, 130
23 Исто.
24 Исто.

25 Љуб. Стојановић, исто, I, 1080.
26 Исто, 118.
27 Исто, 1186.
28 Исто, III, 5652
29 Исто, 4986.
30 Исто, 4988.
31 Исто, I 1208.
32 Љуб. Стојановић, исто, III, 133.
33 Љуб. Стојановић, исто, III, 5656.
34 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 68–69.
35 Исто, 220.
36 Љуб. Стојановић, исто, I, 1276.
37 Исто, 1325.
38 Исто.
39 Исто, 202
40 Исто, 1410.
41 Исто, IV, 6829.
42 Ђоко Слијепчевић, исто, 135
43 Јован Радонић, исто, 36.
44 Исто, 171.
45 Ђоко Слијепчевић, 254.
46 Исто, 255.
47 Исто, 2359-160.
48 Сретен Петковић, *Зидно сликарство на подручју Пећке патријаршије 1557–1614*, Нови Сад 1965, 32
49 Ђоко Слијепчеић, исто, 264
50 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века, 2, Београд 1980, 156.*
51 Сретен Петковић, исто, 39
52 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 182.
53 Исто.
54 Љуб. Стојановић, исто, I, 1325.
55 Радмила Тричковић, исто, 106–107.
56 Исто, 148.
57 Милан Савићевић, *Оногошка митрополија и св. Василије Остроški у књизи Св. Василије – Остроški чудотворац*, Београд 1971, 34.
58 Љуб. Стојановић, исто, 1748.
59 Исто, 1765.
60 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 210.
61 Исто.
62 Владислав Скарић, *Изабрана дјела* II, Сарајево 1985, 42.
63 Гласник Српског ученог друштва 35, Београд 1872, 82.
64 Исто.
65 Владислав Скарић, исто, 47.
66 Др Јован Хаџи-Васиљевић, *Скопски митрополит Пајсије*, Гласник Српске православне патријаршије, Сремски Карловци 1934, 582.
67 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 66.
68 Д. Р. *Автобиографија Партенија Павловића, епископа посвећења*, Српски Сион, Сремски Карловци 1905, 555.
69 Петар Костић, *Црквени живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку*, V, 9301.
70 Љуб. Стојановић, исто, V. 9301.
71 Д. Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије о њеним епархијама*, Богословље VIII, Београд 1933, 122.
72 Љубица Штављанин-Ђорђевић, *Један недовољно познат поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића*, Археографски прилози 9, Београд 1987, 341.
73 Рајко Л. Веселиновић, *Стање Српске цркве од пада српских држава под турску управу до обновљења под патријархом Макаријем*, Богословље XII, Београд 1937, 280.

74 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 212.
75 Љуб.Стојановић, *Српска црква у међувремену од патријарха Аренија II до Макарија (око 1459–63. до 1557. г.* Глас Српске краљевске академије 56, Београд 1923, 113–131.
76 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 274.
77 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 658.
78 Сретен Петковић, исто, 34.
79 Љуб. Стојановић, исто, I, 658.
80 Мирослав Тимотијевић, *Први српски штампани антиминси и њихови узори*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 23, Нови Сад 1987, 39.
81 Бранислав Ђурђев, *О одласку црногорског владике Пахомија у Цариград у другој половини VI века*, Историски часопис, орган Историског института САН, II (1949–1950), Београд 1951, 134.
82 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 288.
83 Д. Р, *Архимандрити раковачки*, Српски Сион, Ср. Карловци 1907, 183.
84 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 303.
85 Ст. М. Димитријеић, *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, Црква Календар Српске православне патријршије за преступну 1948. годину, Београд 1948, 61.
86 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 237.
87 Др Мита Костић, *Штетан утецај француског философа Bayle-a на темишварског епископа Петра Петровића*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, Сремски Карловци 1928, 68.
88 Др Мита Костић, *Темишварски епископ Петар Петровић по књигама његове библиотеке*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, Сремски Карловци 1935, 455.
89 Ђоко Д. Пејовић, *Црна Гора у доба Петра I и Петра II Петровића*, Београд 1981, 124.
90 Исто, 127.
91 Миодраг Ал. Пурковић , *Српски владари*, Виндзор 1958, 120.
92 Др Чедомир М. Лучић, *Митрополит Петар Први Петровић*, Титоград 1991, 216.
93 Манојло Грбић, *Карловачко владичанство*, Карловац 1893, 239.
94 Петар Петровић, *Посланице*, Цетиње 1993, 22.
95 Др Чедомир М. Лучић, исто, 161
96 Милисав Д. Протић, *Његош, владар-првосвештеник-песник*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1951, 272.
97 *Вукова преписка*, Београд 1909, 47.
98 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, Минхен 1966, 286.
99 Мираш Кићовић, *Петар Петровић-Његош, Писма (1830–1837)*, Београд 1951, 433.
100 Исто, 165–166.
101 Николај Велимировић, *Религија Његошева*, Београд 1911, 106, 107.
102 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 299.
103 Исто, 298.
104 Исто, 361
105 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Развитак основног црквеног закона у Шумадији у првој половини XX века (1804–1847)*, Београд 1947, 25.
106 Др Ђоко Слијепчевић, *Михаило, архиепископ београдски и митрополит* Србије, Минхен 1980, 15.
107 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, Минхен 1966, 381.
108 *Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Господин Петар*, Братство X, Сарајево 1938, 109.
109 Драгослав Страњаковић, *Пре десет година*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1951, 13
110 Мирјана Шакота, *Ризница манастира Бање*, Београд 1981, 100
111 Исто, 102.
112 Надежда Р. Синдик, Мирослава Гроздановић-Пајић и Катарина Мано-Зиси, *Опис рукописа и старих штампаних књига библиотека Српске православне епархије будимске у Сентандреји*,Београд–Нови Сад, 1991, 27.
113 Мирјана Шакота, исо, 20.
114 Др Сава Вуковић, *Архипастирство епископа Платона Атанацковића* у Зборнику радова научног скупа посвећеног епископу Платону Атанацковићу, Нови Сад 1991, 18.
115 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Платон Јовановић, епископ бањалучки*, Ејворт 1978, 118.
116 Исто, 35.
117 Исто, 126.

118 Иодраг М. Петровић, *Титулатура патријарха Спиридона и прекосовске црквено политичке прилике у Србији* у Свети кнез Лазар, Београд 1989, 117.
119 Ђ. Р., *Прокопије Поповић*, Српски Сиона, Ср. Карловци 1906, 41–42.
120 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, 4113.
121 Исто, 4116.
122 Исто, 4119.
123 Исто, 4123.
124 Летопис Матице српске, књ. 270, Нови Сад 1910, 46–47.
125 Др Владимир Р. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 950, 335.

ρ

РОМАН

митрополит црногорски и приморски

1504.

Помен о митрополиту црногорском и приморском Роману, који је заузимао цетињску катедру 1504, имамо сачуван у запису рукописне књиге Берлинске библиотеке у коме се помиње: „Роман вл[адика] чрьнѡгѡ[рскїи] и прѣмѡ[р]ски[їи]“.[1]

РОМАН

митрополит београдски

1532.

Митрополит београдски Роман помиње се 1532. године као учесник другог Охридског сабора који је судио митрополиту смедеревском Павлу.[2]

Професор Радослав М. Грујић га не помиње у списку београдских епископа, у коме постоји празнина између Максима (1508-1516) и Макарија (1589), што значи да је између њих двојице био Роман.[3]

РОМИЛ I

архиепископ зетски, црногорски и приморски

1530.

Архиепископ Ромил помиње се у једном писму из 1530. године које је потписао као „архиепископ Ромио Зецки и црногорски и приморски“.[4]

РОМИЛ

митрополит бањски

1532.

Митрополит бањски Ромил је познат као учесник Охридског сабора, 1532. године, који је осудио митрополита смедеревског Павла и његову акцију у вези са обновом Пећке патријаршије.[5]

РОМИЛ II

митрополит црногорски

1559.

Митрополит црногорски Ромил II наследио је на цетињској катедри митрополита Дионисија. Ромил се бавио и преписивачким радом. Тако је, 1559, преписао „на мѣсто рекомо Цѣтине, въ Чрънеи Гори" минеј за април са прологом, потписавши се тајном буквицом „Ромилъ епискѫпъ".[6]

РУВИМ I

митрополит црногорски и приморски

1593 – 1639.

Први пут се помиње у једном запису сачуваном у рукопису Цетињског манастира, који гласи: „У години 1593. постави се епископом игуман Рувим".[7]

Из сачуваних записа сазнајемо о преписивачкој и грађевинској делатности његовога времена. Тако је његовим настојањем преписан један минеј 1608.[8] а други 1609. године.[9]

За време његовог архипастирства живописа се храм Успенија пресвете Богородице, 1620. године, ктиторством Стијепа Јунковића, Никана Андричића и „старца Андрије од Црне Горе".[10] Исте године, подигнут је и храм Светога Николе, ктиторством игумана Дионисија и Стефана Давидовића у манастиру Градишту.[11]

Његовим благословом презвитер Лазар сагради 1627. храм Благовести „трудом и подвигом ктитора: воеводе Мрчете Вуиновића, Новака и Николе Радована с братїомъ".[12]

У цетињском манастиру је, иначе, чуван „Крст окован сребром владике Руфима".[13]

РУВИМ

епископ штипски

пре 1601.

Помиње се поводом живописања храма Вазнесења Господњег између Штипа и махале Ново Село. Живописање храма ктиторством Павла Мутавџије, а при свештенику Дојку, отпочело је 13. маја, а завршило се 6. јула 1601. године.[14]

РУВИМ II (Бољевић)

митрополит црногорски и приморски

1662 – 1685.

Митрополита Мардарија је на цетињском престолу наследио митрополит Рувим (Бољевић). Дуго времена се није знало када је Рувим посвећен, те је и проф. Рад. М. Грујић био мишљења да је Рувим постао митрополит 1673. године.[15] Сви су, пак, изгледи да је Цетињска катедра била попуњена већ 1662. године, јер се епископ Рувим помиње 3. октобра 1662.[16]

Из извештаја опата Андрије Змајевића, из Пераста, од 16. октобра 1663. године се види „да је у његов крај стигао владика Рувим, егзарх пећког патријарха Максима. Он обилази и надгледа рад епископа, калуђера и свештеника у манастирима и паро-

хијама, али је дошао поглавито да убере од народа дажбине, да би се за ту годину платио султану данак према одлуци провинцијалног синода, одржаног по Васкрсу у пећком манастиру".[17]

„Змајевић је, према наредби Конгрегације од 3. октобра 1662, настојао да се спријатељи с епископом Руфимом који га је посетио по налогу патријарха Максима да му захвали на љубазности с којом дочекује калуђере у својој кући. Епископа Руфима задржао је опат Змајевић пет дана у Перасту".[18]

За владику Рувима (Бољевића) Јован Радонић је мислио да је викарни епископ патријарха Максима. Међутим, Рувим је био митрополит црногорски и скендеријски коме „за љубав" стари патријарх Максим шаље Цетињском манастиру минеј за септембар 1676. године.[19]

Трошком митрополита Рувима преписао је, 1682. Апостол јеромонах Василије у келији Успенија пресвете Богородице близу манастира Светога Павла у Светој Гори Атонској.[20]

Митрополит Рувим умро је 1685. године.

РУВИМ

митрополит нишавски

пре 1663 – 1705.

Митрополит нишавски Рувим први пут се помиње у поменику манастира Светога Николе у Бијелом Пољу пре митрополита скопског Силвестра (1663 – 1669).[21]

Записи о њему приказују га као књигољупца. Уписао се на Типику „по језику српскоме"[22] 1680, а 1692 године је у истом типику написао: „по мојој смрти ко је узме, да ми има одржати велики сарандар, Божији му аманет".[23]

Митрополит Рувим је 1689. године посетио Цетињски манастир и том приликом у једном рукопису оставио следећи запис: „Ва лѣто 7197 азъ грѣшни Роувимъ владика придохъ ва манастир Цетинѣ ва Черней Гори отъ велїе бѣде кою презъ да кажу, свак мудри може знати што се чини када се царство измѣнуе, тачию уви! уви! што дочекасмо грѣх ради нашихъ. Може богъ дати и видѣти всемъ архїереомъ обштаго отца и патрїарха въ свою епархїю да нѣсмо разагнати од безбожнихъ чед. Тожде врѣме држешту сему манастиру васеосвѣщени митрополитъ кир Висарионъ, емуже многая лѣта, зане велми милуе иноке".[24]

Јован Радонић је мислио да се овде ради о викарном епископу Рувиму „која провидур Дуодо спомиње у исму од 5. маја 1689". Међутим, по препису горе наведеног записа од стране М. Драговића, види се да се овде не ради о викарном епископу Пећке патријаршије, јер митрополит Рувим каже за себе: „Здје придох ва љето з.р.ч.з аз грјешни Рувим, владика наречени Нишу и Љесковцу..."[25]

РУВИМ

митрополит арильски

1688.

О митрополиту арильском Рувиму сачуван је помен из 1688. када је, по његовом наређењу, руком јеромонаха Христофора Рачанина, 31. јула 1688, преписана служба преподобнога Петра.[26]

1 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, Београд 1982, 4616.
2 Иларион, епископ горњокрловачки, *Српска црква под охридском архиепископијом*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1930, 264.
3 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 22.
4 *Радмила Тричковић, Српска црква средином XVII века*, Глас СССХХХ, Одељење историјских наука, Београд 1992, 124.
5 Иларион, епископ горњокарловачки, исто 264.
6 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6303.
7 Исто, 6446.
8 Исто, I, 960, 972.
9 Исто, 980.
10 Исто, 1083.
11 Исто,1084.
12 Исто, 1183.
13 Исто, 1330.
14 Исто, IV, 6489.
15 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 289.
16 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 343.
17 Исто, 159.
18 Исто, 343.
19 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1708.
20 Исто, 1788.
21 Д. Н. Анастасијевић, *Споменици из старих цркава у „Санџаку" неиздани или с погрешкама издани*, Богословље, VI, Београд 1931, 69.
22 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, IV,744.
23 Исто, 7165.
24 Исто, I, 1908.
25 Исто, IV, 7165.
26 Исто, I, 1636.

Свети САВА I

архиепископ српски

1219 – 1235.

Растко, најмлађи син Стевана Немање и Ане, рођен је око 1173. године. На двору својих родитеља добио је врло солидно образовање и од ране младости показивао је љубав према књизи. Успеси његовог оца на стварању српске државе „које је извођено на његове очи, као да нису занимали младога Растка".[1] Растко се посветио проучавању житија светих, нарочито житија светих мученика и „он је био више склон да се предаје молитви, посту и читању Светог писма и светих књига него весељу, уживању и разоноди".[2] Тежећи савршенијем животу, млади Растко напустио је дом својих родитеља и отишао у Свету Гору, где је већ било српских монаха, и у осамнаестој години живота примио је монашки чин и добио име Сава. Подвижнички живот монаха Саве најбоље је описао Теодосије: „Хлеба и воде окушаше и то оскудно, те исцрпљиваше младићки цвет; уз то се мрзнуо од зиме, и само худа власена хаљина беше му довољна, и увек бос ходећи, доби тако очврслу кожу, да се није бојао од каменог боја".[3] У току свог шеснаестогодишњег живота у подвигу изградио се у њему човек стваралац и прегалац, особине које су наши монаси показивали вековима".[4]

Захваљујући материјалној помоћи коју су му слали родитељи и брат, монах Сава је помагао светогорске манастире, а пре свега манастир Ватопед" и сазидао је у њему три цркве: цркву Богородице на граду, на пиргу цркву Преображења и цркву Св. Јовану Златоусту. Сем тога, покрио је оловом велику манастирску цркву."[5]

Када је Стеван Немања предао престо свом млађем сину Стевану, задржао се у Србији још извесно време, а потом је дошао у манастир Ватопед. Одавде су два монаха 'Сава и Симеон, кренули на поклоничко путовање светогорским светињама. Иако су постали други ктитори манастира Ватопеда, где су стално били окружавани пажњом, пожелели су и остварили племениту намеру да подигну у Светој Гори за синове своје земље српски манастир".[6]

Бавећи се у Цариграду пословима манастира Ватопеда, монах Сава је добио дозволу да обнови разорени манастир Хиландар да би „учинио од њега први српски манастир у Светој Гори, силан и богатством и интензивношћу духовног живота његових монаха".[7] Обнова манастира Хиландара завршена је 1199. године. За потребе манастира Хиландара монах Сава је написао хиландарски типик, прерадивши типик манастира пресвете Богородице Евергетиде из Цариграда, а за Карејску ћелију Карејски типик који је јединствен у целом православном свету. Наиме, у току једне седмице Псалтир се на богослужењу прочита једанпут, а у току Ускршњег поста двапут. Међутим, по Карејском типику Псалтир се цео прочита у току једнога дана.

„Сава је, проницљивом снагом свога духа, подигао и организовао Хиландар за живот и образовање српских монаха на Св. Гори у духу *српског православља*, које ће он помоћу њиховом створити; па су из Хиландара излазили, не само први најбољи

наши књижевници, него и управници Српском црквом, архијепископи, патријарси и други. А средњевековни српски владари, ценећи значај Хиландара, богато су га обдаривали разним драгоценостима и многим властеоским имањима тако да је он од XII до XV века, на територији од Егејског мора до више Параћина у Србији, имао преко 360 села под својом властеоском влашћу... Тако је Хиландар све до XVIII века био наша највећа школа и расадник наше духовне просвете и културе; па је и данас он још најзнатнија ризница драгоцених споменика наше средњовековне уметности, највећа библиотека наших старих рукописних књига и најбогатији архив златом печаћених (хрисовуља) и других повеља наших царева, краљева и осталих великих и моћних људи наше прошлости..."[8]

После представљења монаха Симеона, монах Сава се често повлачио у Карејску ћелију. „Ту у тишини и миру божанствне природе светогорске, долазиле су му и најсрећније мисли за његове даље акције у духовном вођству свога народа."[9]

По повратку у Хиландар, монах Сава је рукоположен у чин јеромонаха да би се после рукоположења опет повукао у Карејску ћелију.[10]

У Карејској ћелији „збио се и судбоносни прелом у души Савиној, када је сазнао за страшне невоље које су снашле његову Отаџбину – Србију ради грађанског рата, који је повео старији брат, римокатолик Вукан, зетски господар, против млађег, православног брата Стефана – наследника Немањиног. Велико и родољубиво срце Савино, и поред највећег аскетског расположења, није могло да му допусти да он мирно остане, моли се и испашта у Св. Гори, док се у његовој Отаџбини руше и упропашћују животне тековине његовог великог оца и светитеља Симеона – Немање. И он, који је раније стоички одбијао потресне молбе оца и мајке своје да дође у Србију, ма само да се виде, сада је одлучио да притекне у помоћ своме народу: и са посвећеним моштима оца свога, чији је култ већ знатно развијен био, отпутовао је Сава у Србију."[11]

Оставивши слатку му пустињу, где је спасавао своју душу, архимандрит Сава је дошао у Србију да измири своју браћу и да спасава душу свога народа. По доласку у своје Отачаство, архимандрит Сава се, заједно са својим ученицима које је повео из Хиландара, настанио у манастиру Студеници. Боравећи овде у очевој задужбини, архимандрит Сава је проучавао „потребе и задатке Српске цркве".[12]

За време путовања по Србији, архимандрит Сава је „поред разних недостатака црквене организаије, опазио и недовољну спрему парохијског свештенства, тих главних носилаца хришћанске просвете и цивилизације у масе народне, а уједно се уверио колико је по духовне црквене и државне интересе штетно што Србија нема још своју самосталну и добро организовану вишу јерархију, већ сав посао око тако важне унутрашње мисије лежи на једном једином православном епископу у Расу, који је потчињен охридском архијепископу, енергичном заступнику грчких политичких и културних интереса. Стога је он одмах приступио, опрезно и мудро, издвајању православне цркве у самосталној држави свога брата из погрчене Охридске архијепископије, која је тада била под политичком влашћу епирског деспота Теодора, коме никако није могло бити по вољи не само политичко снажење него ни културно развијање младе српске самосталне државе у непосредном суседству његовом."[13]

Године 1217. архимандрит Сава вратио се у Свету Гору, јер је „у тишини њеној хтео одахнути од трудних путовања и напрезања, зановити дух, обновити стара пријатељства и везе са меродавним и утицајним за добијање архиепископије, и преко ње улажење и у више и обимније архипастирско учитељство".[14]

Поред Рашке епархије, Охридској архиепископији припадали су у XII веку и епископи Београда, Браничева, Ниша, Призрена и Липљана.[15] У таквим приликама преузима Сава главну улогу у решавању црквених потреба српских земаља[16] „и одлази 1219. у Никеју да затражи самосталност Српске цркве. Убедивши цара Теодора I Ласкариса и патријарха Манојла Сарантина „да није у њиховом интересу сувишно

Cui in CABAI

снажење Охридске цркве“,[17] која није у стању да мисионари у овим покрајинама, архимандрит Сава је успео 1219. године „да постигне и оснивање архиепископије и добијање автокефалије, а да је велики део тога посла био његов лични успех“.[18]

За првог српског архиепископа архимандрит Сава је хиротонисан на празник Успенија пресвете Богородице 1219. у Никеји. У раду пак „на организацији архиепископије има мало података о епископима и епископским центрима, осим усамљеног помена епархије Раса и Призрена у писму Димитрија Хоматијана“.[19]

У погледу броја епархија које је архиепископ Сава основао наши историчари имају различита мишљења.“ Она су углавном подељена на питању да ли су и Липљанска и Призренска епископија, или само Призренска, биле у саставу Српске цркве у време њеног формирања. Осим тога, постоје и различита гледишта о броју старих катедри које је наследила домаћа архиепископија“.[20]

На основу најновијих истраживања „у земљи су, поред старих епископија у Расу, Липљану и Призрену основане нове епископије. У Приморју су основане две (Хумска, Зетска) и у унутрашњости Србије шест (Жичка, Хвостанска, Будимљанска, Дабарска, Моравичка,Топличка). Седишта епископија нису била у градовима, јер српска држава тада није имала већи број градских насеља, већ при појединим манастирима. Нове епископије су покриле земљиште по коме се дотле нису делотворно старали црквени центри. „[21] Седиште нове Српске архиепископије било је у Жичи.

За епископе новооснованих епархија архиепископ Сава је посветио своје најбоље ученике које је повео из Хиландара. Њима је предао „потпун циклус потребних књига у аутентичном препису и послао их је на дужност са врло разборитим наређењем: да свештенство по епархијама може вршити преписе потребних му црквених књига само из тих проверених епископских примерака. И у тој наредби огледа се Савина дубока проницљивост и ванредан организаторски смисао; јер је то наређење имало задатак да у Српској цркви спречи кварење текстова које се неминовно збива при преписивању са непроверених преписа“.[22]

Тада је постала Крмчија Светога Саве. Најновијим истраживањима дошло се до закључка да је Свети Сава превео Крмчију, која је у животу српске државе и цркве овога времена, а и касније, имала врло велику улогу у стварању културе. Све ово сведочи да је Свети Сава поседовао велико знање и велике организаторске способности.

Све епархије Свети Сава поделио је на протопопијате. На њиховом челу су стајали протопопи чија је дужност, између осталог, била да раде на искорењивању многобожачких обичаја, на крштавању некрштених и венчавању многобожачких бракова. Тако је, захваљујући настојању Св. Саве преко ојачаних породица учвршћена моралним везама и државна заједница.[23]

Приликом организовања Српске православне цркве, поред унутрашњих Свети Сава је имао и спољних тешкоћа које су долазиле од архиепископа охридског Димитрија Хоматијана, чија је архиепископија оснивањем Српске архиепископије изгубила неколико епархија. Зато је Димитрије Хоматијан и писао патријарху цариградском Герману да је „на нашу штету рукоположен архиепископ Србије“.[24]

За време краља Радослава Свети Сава одлази на своје прво путовање у Свету земљу. Том приликом дао је „да се подигне манастир Св. Георгија као прихватилиште за српске хаџије, које ће, после, ту одседати. Он је подигнуо и манастир Св. Јована Богослова на Сиону“.[25]

Вративши се са поклоничког путовања Св. Сава је још четири године управљао Српском црквом. Пошто је извесно време провео у манастиру Студеници, „сам пропутовао по земљи народа свога, све утврђиваше учењем у вери, у свима манастирима предаваше уставе и обичаје иночкога живота да их се држе, како је видео у Светој Гори и у Палестини и у Азији“.[26]

Постоји мишљење да је Свети Сава по повратку из Јерусалима уводио „јерусалимско исправљање“.[27] Међутим, прве вести о јерусалимском поретку служби у словенском свету везане су за име Светога Саве још у Хиландарском ктиторском типику (1200–1207).

После крунисања краља Владислава, Свети Сава се убрзо повукао са свога положаја и одлучио да крене на друго поклоничко путовање по Светој земљи. При повратку са овог путовања упокојио се 14.јануара 1235.у Трнову. Његове мошти пренете су из Трнова у манастир Милешеву у мају 1237. године и овде су почивале све до 1594, док их Синан-паша није однео у Београд и спалио на Врачару.

Свети Сава је закорачио „на све стране и сваки његов корак био је поуздан и добар; дотакао се много чега, и сваки његов додир био је мелем; осврнуо се на много шта,и сваки његов поглед претворио се у дивно дело“.[30] Његов уметнички дух провлачиће се од Хиландарског типика „па преко његове службе Светоме Симеону до Живота Немањина...Служба Светоме Симеону већ по самој својој природи јесте распеваност душе Светога Саве“.[31] На тај начин Св. Сава је утицао на развијање уметничког духа у нашем народу. „Сви писци Савиних биографија забележили су његову блискост с уметношћу, кад су описивали његову ктиторску делатност у Србији, на Светој Гори, у Цариграду, Солуну и Палестини. Где год се кретао ступао је у додир не само с градитељима и сликарима, него и са преписивачима књига и њиховим илуминаторима, као што је, путујући, набављао црквене уметничке предмете како би их поклањао својим домаћинима или манастирима у својој земљи.“[32]

У Хиландарском и Студеничком типику налазе се и прописи за болнице у овим манастирима. „Према томе, Св.Сава је не само први оснивач наших болница већ и први медицински писац, здравствени радник и здравствени законодавац.И оснивање ових болница треба везати за Савино путовање, јер су му манастирске болнице у Цариграду биле модел и повод да и у нашим манастирима подигне сличне здравствене установе.“[33]

И после спаљивања моштију свети Сава је остао духовни вођ српскога народа. Његов култ се, у прво време, неговао и ширио заједно са култом преподобнога Симеона Мироточивог. „Доцније, кроз призму векова, одвајао се је све више култ Св. Саве од култа Св. Симеона, великог оца његовог, и почео је да сија сам својом светлошћу.“[34]

Српске школе прихватиле су светога Саву као свога патрона и славе га не само у отачаству, него и у целом расејању.

Култ светога Саве „прешао је све политичке и црквене границе и доспео у све крајеве света где Срби данас живе и још му подижу нове храмове“.[35]

Захваљујући распрострањености култа светога Саве,српски народ пружао је жилав отпор да би очувао православну веру, националну свест и успомену на своју мукотрпну али сјајну прошлост. У томе му је помогао свети Сава, јер је био и остао „вођа пута који у живот води“.

Свети САВА II

архиепископ српски

1263 – 1271.

Када је архиепископа српског Арсенија ударила капља, за српског архиепископа постављен је 1263. године епископ хумски Сава, брат краља Уроша. Пљеваљски синодик православља даје податке о првим епископима хумским, али епископа Саву не помиње.[36] „Чудноват факт“, каже Станоје Станојевић,“ да се у Савиној биографији уопште не помиње да је он био хумски епископ, показује, као што сам једном

приликом напоменуо, да се у то доба црквене традиције понекада, противно сваком очекивању, рђаво држале."[37]

Приликом оснивања Хумске епархије њој су припали поседи у околини епархијског седишта Свете Богородице у Стону, које је касније премештено у Полимље при храму Светога Петра на Лиму. После бугарске провале и пљачкања цркве Св. Петра одржан је сабор. На овоме сабору је „у присуству краља Уроша I, архиепископа Арсенија и хумског епископа Саве, краљевог брата, властеле, епископа и игумана решавано питање спајања Петровског властелинства и властелинства Хумске епископије. Очигледно, велику улогу у овом послу имао је краљев брат, хумски епископ Сава, као главни сведок који је потврђивао течност поседа епископије и имања Петровског властелинства".[38] Не зна се тачно када је био овај сабор, али је он поменут у Лимској повељи насталој у времену од 1254. до 1263. године. „Прва промена која се догодила унутар Српске архиепископије, а односила се на једну њену стару епископију, било је премештање седишта Хумске епископије у унутрашњост српске земље, у Полимље."[39] Питање премештања седишта хумских епископа који су „резидирали у Стону све док је то било могуће због прилика које су тамо настале" спорно је.

Свети САВА II

Поставши архиепископом, Сава II „пазио је самислено на првозаконо предање, што је светим апостолима и богоносним оцима утврђена права вера и савршени устави по достојању".[41]

Архиепископ Сава II управљао је Српском црквом седам година. Умро је 8. фебруара 1271.и сахрањен у пећком храму Светих Апостола. Српска православна црква уврстила га је у ред светитеља.

САВА

епископ липљански

XIII век

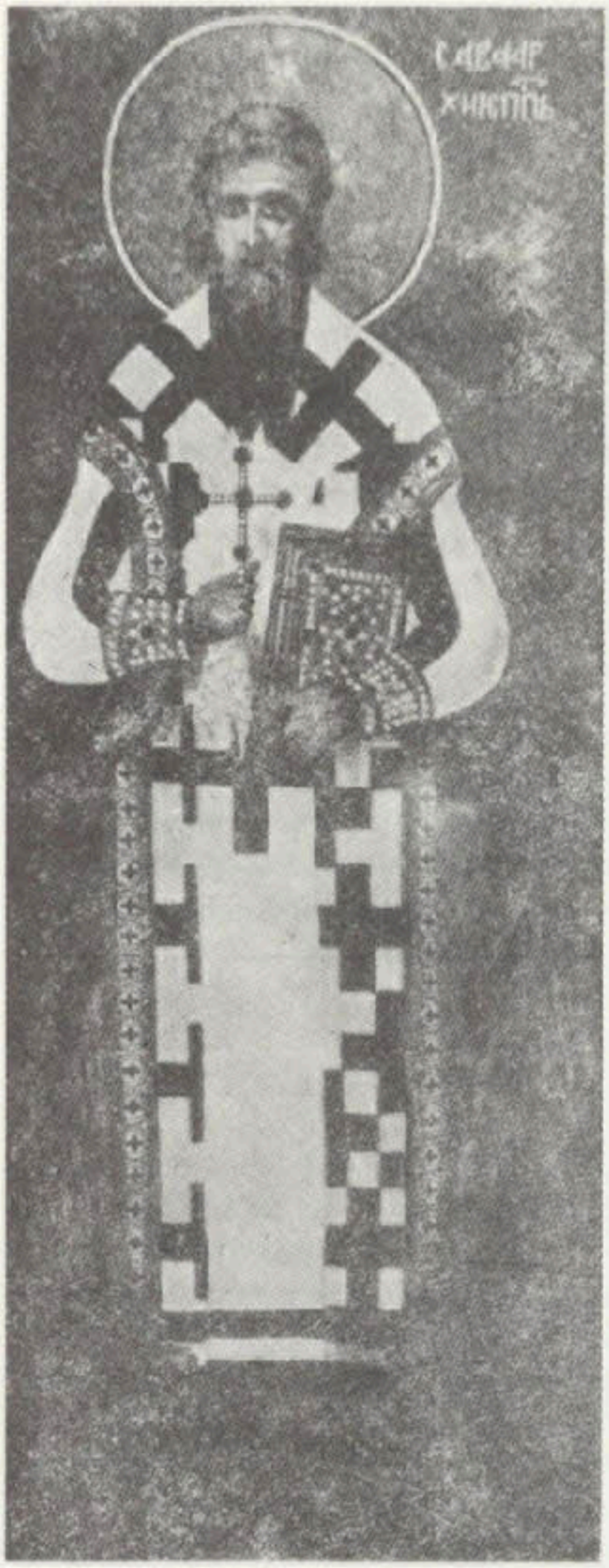
Помиње се у Пљеваљском синодику православља, заједно са осталим липљанским епископима, иза Мавројана и Варнаве, а пре Јована.[42]

САВА III

архиепископ пећки

1309 – 1316.

Архиепископ Сава III богословско образовање добио је у манастиру Хиландару. Зато Данило II и каже за њега да је био „васпитање и наук Свете Горе, и отуда се беше навикао благодати и смотрену разуму".[43] Као игуман манастира Хиландара

САВА III

постао је епископ призренски, али се не зна тачно време његовог доласка у Призрен. Нагледао је грађење цркве Богородице Љевишке. У сваком случају то је морало бити пре 1307. године. Наиме „натписи узидани у цркву у којима се спомње име епископа Саве из истог су времена из којег је и велики ктиторски натпис са источне стране цркве који је тачно датован. Пошто су ти натписи узидани у зидове цркве 1307. године на оним местима која показују да је црква била при завршетку, може се као сасвим сигурно сматрати да је Сава дошао бар годину-две раније пре почетка зидања цркве.“[44]

Епископ Сава је на архиепископском престолу заменио Јевстатија II после његове смрти 1309. године. Краљ Милутин се саветовао са њим пре подизања манастира Бањске, чије довршење Сава није доживео. Приликом повратка Данила II из Свете Горе у Србију, Сава му је за пребивање даровао своју келију. Потврђујући својом повељом даровницу краља Милутина манастиру Хиландару назвао се архиепископом свих српских и поморских земаља.

„Личност архиепископа Саве III постаје нарочито значајна за развој средњовековне архитектуре у Србији зато што је везана за оне споменике који почињу да се граде у једном сасвим новом стилу. Он је био можда тај који је стајао на челу Хиландара док се овај градио; он је био тај под чијим се надзором обнавља При-зренска епископија у његово време, док је стајао на челу српске архиепископије, обновљена је црква Св. Ђорђе у Старом Нагоричану.“[45]

По сведочанству архиепископа српског Никодима, његовог наследника, испуњавајући аманет светога Саве, редовно је давао помоћ манастиру Хиландару. То је захтевао и од свих наследника. Умро је 26. јула 1316. године.

САВА IV

патријарх српски

1354 – 1375.

После смрти Јоаникија, првог патријарха српског (3. септембра 1354), цар Душан је у Серу сазвао сабор „српски и грчки“ који је 29. новембра 1354. године за другог српског патријарха изабрао игумана хиландарског Саву. Патријарх Сава је више од двадесет година провео у манастиру Хиландару где је био еклисијарх, а кра-

јем 1347. или почетком 1348.године је постао и игуман. Сава, будући српски патријарх, живео је у Светој Гори у време њеног процвата, када је српско обележје било нарочито наглашено. У то време су у Светој Гори живели свети Григорије Палама и будући цариградски патријарси Калист I (1354–1355; 1364–1370) и Фотије (1355–1363; 1376–1379). Сава је лично познавао Григорија Синаита и пустињака Јефрема, потоњег српског патријарха.

Сви су изгледи да се патријарх Сава бавио књигом јер „једно Јеванђеље, писано на пергаменту и украшено врло лепим минијатурама, носи име патријарха Саве".[46]

Патријарх Сава је себе назвао патријархом Срба и Грка[47]. Као патријарх, Сава је тесно сарађивао са царем Урошем. У време патријарха Саве отпочео је рад на измирењу Српске и Византијске цркве, које није дочекао. Умро је у недељу Антипасхе, 29. априла 1375. године. Сахрањен је у цркви Светог Димитрија у Пећи.

САВА V

патријарх српски

1399? – 1409?

Патријарх Сава V наследио је патријарха Данила III, али нам није познато када се то тачно догодило. Сава V се потписивао као патријарх Срба и Грка.[48] Приликом смрти патријарха Јефрема, 1400, опростио се са њиме и пренео га у велику цркву у Пећи. За време његово и под његовим председништвом свештени сабор Српске цркве је канонизовао патријарха Јефрема прогласивши га светитељем 1407. године. Умро је 7. априла, али се не зна које је то године било.

САВА

митрополит серски

пре 1365 – око 1382.

Поред митрополита Јакова, катедру серских митрополита заузимао је још један Србин – митрополит Сава. Катедру серских митрополита је заузео пре августа 1365. године, јер „у августу 1365. године митрополит Сава, председавајући црквеним архонтима и у присуству световних, изрицао је свој акт којим је пресудио да црква Светог Ђорђа у Цинцосу буде одузета Костамониту и да се врати у власништво Есфигмена чији су монаси показали пуноправна документа о власништву.[49]

У време деспота Јована Угљеше радом суда у октобру 1355. године руководио је сам деспот. „Пошто је решио да се повуче са процеса, деспот је наредио митрополиту да донесе пресуду и одредио му састав суда."[50]

Митрополит Сава је био присиљен да напусти своју катедру у Серу, јер је иста опет потпала под Васељенску патријаршију, те га 1382. године видимо у Хиландару као сабрата манастира,[51] а 1386. године као игумана манастира Хиландара.

САВА

архиепископ будимски

XV век

У једном поменику из времена деспота Ђурђа Бранковића, у коме су имена владалачке породице и најугледнијих политичких личности, налазе се и имена црквених великодостојника. Међу њима је и име архиепископа будимског Саве[52] за кога

се раније није знало и зато његовог имена и нема у каталогу будимских архијереја, објављеног у календару Епархије бачке за 1942. годину.

САВА

епископ бачки

око 1526.

Помиње се после Мохачке битке, 1526, иза епископа Филипа, али се не зна тачно време његовог архипастирствовања.[53]

САВА

епископ ланкерски

1570.

У другој половини шеснаестог века око Сасвароша и Ланкерка у Ердељу од српских пребега образовала су се српска насеља и српски елеменат је у Ердељској кнежевини почео да јача. Око 1570. године епископ Сава је покушао да у овим крајевима оснује српску православну епископију. Међутим, његов покушај није успео. Пошто се није покорио калвинским законима, морао је напустити Ердељ.[54]

САВА I (Бранковић)

митрополит ердељски

пре 1607 – око 1629.

После ослобођења Поморишја и Липова од Турака почетком седамнаестог века, ови крајеви су поново дошли под власт ердељског кнеза, а у црквеном погледу под јурисдикцију митрополита Саве I, који је био јенопољски, а сада постаје и липовски. „Дакле, делови раније Угарске епархије поново су здружени били. Штавише, Сава је тада пренео у Липову и седиште своје проширене епархије, па је ту, заједно са 160 српских породица из Липове, добио ердељско племство и велика добра око Липове и Арада."[55] Будући да ово стање није било дугог века, вероватно је ова опет постала самосталном епархијом.

САВА (Станиславић)

епископ вретанијски

1648 – 1661.

После смрти епископа вретанијског Висилија, српске народне старешине су изразиле жељу да им се за епископа постави архимандрит Сава (Станиславић), пострижник и бивши игуман манастира Рмња у Босни. „Ратни савет на основу Галерове информације, предложио је цару Фердинанду III Саву за епископа. Овај га је у августу 1648. именовао за свидничког епископа с тим да добије потврду од Рима, где би имао признати папу као свога старешину.[56] Међутим, и по својој и по народној жељи, архимандрит Сава је отишао у Пећ и тамо је хиротонисан од патријарха пећког Гаврила I (Рајића). Нови епископ је добио јурисдикцију над свим Србима православне вере од Дунава до Јадранског мора. Чим је примио управу епархије, епископ Сава је срушио дрвену цркву манастира Марче, подигнуту 1564. године, и подигао у Марчи нови саборни храм Св. архангела Михаила и Гаврила, у српско-византијском стилу.

Енергични епископ Сава имао је доста проблема не само са римокатолицима већ и са архимандритом Симеоном (Кордићем), кога је морао чак и затворити, што сведочи да је стање у Марчанској епархији било врло тешко. Епископ Сава је још у току свога живота одредио да га наследи јеромонах марчански Гаврило (Мијакић), који га је пратио у Пећ када је ишао да прими епископску хиротонију. Умро је 1661. године.

Свети САВА II (Бранковић)

митрополит ердељски

1656 – 1680.

Сава (у свету Симеон) потиче из угледне српске породице Бранковића која се доселила у Банат и Поморишје из Херцеговине. Ова породица је дала неколико архијереја: Саву I, Матију, Лонгина и Саву II.

После повлачења са катедре митрополита јенопољских Лонгина, црквенимословима у Јенопољу управљали су протопопи, међу којима је био и Симеон Бранковић. Када се катедра законским путем упразнила, за архиепископа јенопољског постављен је Симеон који је у монаштву добио име Сава. „По дипломи Ракоцијевој, Сава је постављен епископом свију Грка, Срба и Румуна у Ердељу, те Варадској, Бихарској, Солночкој, Крашовској и осталим жупанијама и дистриктима, а особито Белењешком, – који тада потпадаху под власт ердељског кнеза."[57] Потврдна диплома ердељског кнеза Ђорђа II Ракоција издата је 28.децембра 1656.године, након хиротоније у Трговишту на Крстовдан исте године.

Одмах после хиротоније, митрополит Сава је успоставио везе са Пећком патријаршијом и стално их одржавао. „Као раније патријарси Пајсије и Гаврило, и Сава Бранковић надао се да ће се тешко стање православних у Ердељу, услед притиска протестаната, олакшати акцијом православнога цара у Москви. Од ћесара Леополда I православни у Ердељу нису могли очекивати неке помоћи. Њима добро беше познат утицај језуита на Бечком двору који беше јако нетрпљив према протестантима у Угарској. Пошто је добио препоруку од ердељскога кнеза Михаила Апафија и пољскога краља Јана Казимира, стигао је митрополит Сава Бранковић, лети 1668, у Москву. 2. јуна предао је он занимљиву представку цару Алексију."[58]

Услед организоване завере митрополит Сава II допао је затвора 1680. године. Наиме, митрополит Сава је најенергичније пружао отпор калвинском прозелитизму и сав се био заложио у борби за очување православне вере у повереној му епархији. Захваљујући влашком кнезу Шербану, митрополит Сава је ослобођен затвора, али је убрзо, 1681. године, и умро измучен у тешкој и неравноправној борби.

Канонизовала га је Румунска и Српска православна црква и слави се 24. априла /7. маја.

САВА (Очинић)

митрополит цетињски

1694 – 1697.

Митрополит Сава је на катедри Цетињске митрополије наследио митрополита Висариона (1685–1692). За епископа су га посветили 27. новембра 1694. године митрополит београдски хаџи Симеон, захумски Саватије и херцеговачки Герасим у Новом, Бока Которска.[59]

САВА (Петровић)

митрополит скендеријски

1735 – 1781.

Митрополит Сава (Петровић) наследио је владику Данила. Посветио га је патријарх пећки Мојсије и тако је „наставио оно што је стриц му Данило завео: да у једној личности буду удружени и световна и духовна власт. Својим симпатијама био је уз православну Русију. Али знао је добро колико су Руси далеко ако затреба помоћ, па је желео да буде у најбољим односима с блиским Млечанима. Сава је лично одлазио у Русију да би обезбедио нешто помоћи.“[60]

Везу митрополита Саве са Русијом истицао је и бискуп Матија Караман, у вези са превођењем православних Срба у Далмацији у римокатоличку веру будући да је владика Сава велики противник римокатолицизма, а православни „стоје под утицајем руским преко црногорског владике и под утицајем српског патријарха“.[61]

У време владике Саве у Црној Гори се појавио лажни цар Шћепан Мали (1768), узео сву власт у своје руке, а владику Саву затворио.

Поводом „укидања“ Пећке патријаршије митрополит Сава је 26. фебруара 1776. године потписао протест узевши у заштиту стародревну Српску патријаршију. Међутим, са свргнутим патријархом пећким Василијем (Бркићем), који је избегао у Црну Гору и онде тешко живео, митрополит Сава није нашао заједнички језик.

„Владика Сава је, својим неинтересовањем за ствари, појачаним сада и старошћу, имао све мање угледа.[62] Умро је 26. фебруара 1781.

САВА

епископ

† 1778.

Из натписа на гробном камену у манастиру Ђипши сазнаје се да је ту сахрањен владика Сава, који је поживео 67 година и представио се 3. априла 1778. године, али му се титула не помиње.[63]

САВА (Николајевић)

епископ шабачки

1844 – 1847.

Епископ Сава рођен је у селу Купинову око 1784. године. У чин презвитера га је рукоположио митрополит београдски Леонтије. Као удов свештеник примио је монашки чин. Замонашио га је митрополит видински Венедикт. По повратку у Србију постављен је за старешину манастира Боговађе. Након мученичке смрти епископа шабачког Максима (Савића),изабран је на ову катедру 16. априла 1844. Умро је 7. јануара 1847. и сахрањен у шабачкој Саборној цркви.

САВА (Косановић)

митрополит дабро-босански

1881 – 1885.

После низа митрополита грчке народности након окупације Босне и Херцеговине, Свети архијерејски синод Цариградске патријаршије изабрао је за сарајевског ми-

трополита архимандрита Саву (Косановића), који је хиротонисан у Сарајеву 10. априла 1881. од митрополита рашко-призренског Мелентија, захумско-херцеговачког Игњатија и бококоторског епископа Герасима (Петрановића).

Митрополит Сава рођен је 27. јануара 1839. у селу Миљанићима у Херцеговини. После завршене основне школе у Мостару, уписао се у Београдску богословију и завршио је 1860. са одличним успехом. Покушао је да продужи своје богословско школовање у Кијеву или Задру, али није успео. Пошто је годину дана провео у Мостару као учитељ, оженио се и рукоположио у чин ђакона и презвитера и у Сарајеву био учитељ, ђакон и парохијски свештеник. Када је остао удов, замонашио се 19. јуна 1872. Исте године га је митрополит Пајсије произвео у чин архимандрита и потом је био надзорник српских школа и вероучитељ у Сарајеву.

САВА (Косановић)

Своју епархију затекао је у потпуном нереду. Године 1882. отворио је у Сарајеву конзисторију, а крајем исте године и богословију. Како се Сарајевци нису могли сложити где да се гради богословија, митрополит Сава је поклонио своје имање у Рељеву и овде је 1884. године подигнута богословија. Као епархијски архијерej имао је врло много неприлика са римском пропагандом „и јуначки је и мушки одбијао нападе с разних страна стреле на православну цркву“.[64] Због тога је морао доћи у сукоб са окупационим властима које нису хтеле да узму у заштиту српски народ од прозелитизма надбискупа сарајевског Штадлера, а, са друге стране, и саме власти су иступале против православља, ћирилице и српских школа. Окупациона власт у Босни је будно пратила све, оне који су имали везе са Русијом, Србијом и митрополитом српским Михаилом који је Бечу мрсио конце. Митрополит Сава је, пак, ишао у Русију ради скупљања прилога за довршење сарајевске Саборне цркве а са митрополитом Михаилом је био у најтешњим везама. Када је гроф Кристоф Мирошовски посетио митрополита Саву и понудио му да са целим српским народом пређе на унију, увређени митрополит, који у Сарајеву није саставио још ни три месеца, упутио је Царској канцеларији у Бечу протест и затражио заштиту од агресивног римокатолицизма. Митрополит је још више био забринут када је сазнао да је у Бечу основано „Друштво за католичење Срба“ у Босни и Херцеговини, те је тим поводом својој пастви упутио посланицу и позвао је на опрезност. Бечка влада је забранила даљу полемику и укорила митрополита што се пожалио цариградском патријарху на стање у његовој епархији. Одговарајући бечкој влади, митрополит је изјавио „да му под овим приликама не преостаје ништа друго него да народу обзнани строги налог којим му влада забрањује одбрану вјере, било говором било писмено, као и распростирање одговора на отворено писмо, како би тиме избјегао сумњу које би се могле појавити у народу.“[65] После овога од стране бечке владе организована је на све стране кампања против митрополита Саве. Још је тежим постао његов положај

после објављивања његовог чланка у новосадској *Застави* под насловом „Католицизам у Босни и Херцеговини“.

Митрополит Сава је понудио патријарху цариградском Јоакиму оставку на свој положај 26. јуна 1885. године и о томе обавестио земаљску владу за Босну и Херцеговину. Оставка је усвојена 7. септембра исте године, и 21. октобра митрополит је напустио Сарајево и настанио се у Ужицу, где је 13. фебруара 1903. и умро.

САВА (Бараћ)

САВА (Бараћ)

епископ жички

1889 – 1913.

Сава (у свету Ђорђе Бараћ) рођен је 1. октобра 1831. године у селу Гњежданима код Новог Пазара, од родитеља Марте и Димитрија. Основно образовање добио је у манастиру Дечанима, где је и замонашен на Божић 1854.године. Рукоположен је од митрополита рашко-призренског Мелентија у чин ђакона 2. марта 1855. године у Дежеву, а у чин јеромонаха 5. марта исте године у храму Светих апостола Петра и Павла на утоки Дежеве у Рашку.

По рукоположењу постао је духовник дечанског метоха у Пироту, одакле га је пут 1861. одвео у Београдску богословију.

За време школовања у Београду борио се на барикадама града када су га Турци јуна 1862. године бомбардовали са Калемегдана. Када је завршио богословију, постао је учитељ у Пећи. Жељан науке, с благословом митрополита српског Михаила, уписао се у Кијевску духовну академију, коју је завршио са степеном кандидата богословља 1871. године. По повратку из Русије постављен је у августу исте године за ректора Богословије у Призрену. Са овога положаја отишао је 1. јануара 1873. године, када је због турских зулума морао напустити Призрен.

За време ратова 1876/78. године био је командант дежевско-ибарских устаника, а када је дошло до рата са Бугарском, командант другог добровољачког одреда.

Када је наступило примирје, архимандрит Сава учествује у раду Берлинског конгреса 1878. године. По повратку Сава је на дужности администратора епархије врањске, члана ужичке, а потом нишке конзисторије. После одступања митрополита Михаила, био му је понуђен и епископски чин. За епископа жичког посвећен је 3. јула 1889. године.

Као епархијски епископ оставио је одличне извештаје о својим канонским посетама и у истима дао драгоцене податке о манастирима и парохијским храмовима.

У епископу Сави Српска црква је имала сјајног црквено-народног радника који је активно учествовао у свему ономе што је било на корист тада поробљеном српском народу на Косову, а потом и у ослобођеним крајевима.

Епископ Сава се истакао и као писац, нарочито архипастирских посланица.

Умро је 17. маја 1913. године у Чачку, а привремено сахрањен у манастиру Жичи. По својој изричитој жељи пренет је у манастир Дечане на Видовдан 1936. године.

САВА (Трлајић)

епископ горњокарловачки

1938 – 1941.

Епископ Сава (у свету Светозар Трлајић) рођен је 19. јула 1884. у Молу од оца Стефана и мајке Јелисавете, рођ. Каракашевић. Основну школу завршио је у родном месту, гимназију са великом матуром у Новом Саду и Стару карловачку богословију. Правни факултет је завршио у Београду, а строги судијски испит је положио на правном факултету у Загребу.

Рукоположен је за ђакона 19, а за презвитера 27. јануара 1909. године од епископа темишварског Георгија. Као парохијски свештеник службовао је у Печки и Башаиду. Почетком 1927. године изабран је за референта, убрзо и за главног секретара Св. Арх. Синода.

Као удов свештеник замонашен је 27. октоба 1929. године у манастиру Крушедолу. Убрзо је произведен у чин протосинђела и архимандрита и примљен у статус придворних монаха. Исте године постао је старешина манастира Крушедола и потом изабран за епископа сремског. Хиротонију викарног епископа сремског Саве извршио је 30. септембра 1934. у Срем. Карловцима патријарх српски Варнава са епископима: тимочким Емилијаном, нишким Јованом, захумско-херцеговачким Тихоном и злетовско-струмичким Симеоном. На овој дужности остао је све до 22. јуна 1938, када је изабран за епископа горњокарловачког. После смрти епископа пакрачког Мирона, 1941, постао је и администратор Епархије пакрачке.

Почетком Другог светског рата одбио је понуду италијанских окупационих власти да пређе у Београд. Остао је са својим народом, поднео многа понижења и мученички завршио живот 1941. Ни данас се не зна тачно где му се гроб налази.

САВА (Трлајић)

САВА (Андрић)

епископ браничевски

1991 – 1993.

Сава (у свету Драгослав Андрић) рођен је 14. маја 1939. у селу Душковцима, код Ужичке Пожеге, од оца Веселина и мајке Перунике. Основну школу је завршио у родном месту, а нижу гимназију у Шетоњу. Богословију светога Саве завршио је у Београду, а такође и Богословски факултет Српске православне цркве.

САВА (Андрић)

Замонашен је у манастиру Горњаку од игумана Симона (Миличића) и рукоположен за јеромонаха од епископа браничевског Хризостома. Све до избора за епископа био је ђакон епископа Хризостома и банатског Висариона, а такође и чиновник Епархијског управног одбора у Вршцу. Изабран је за викарног епископа моравичког у мају 1982. године. У чин презвитера рукоположен је од епископа шумадијског Саве 22. маја 1982, и произведен у чин протосинђела. За епископа је хиротонисан у Саборној београдској цркви 20. јуна исте године од патријарха српског Германа, епископа шумадијског Саве и тимочког Милутина. Изабран је за епископа врањског 1984, а за епископа браничевског 1991. године. Умро је у Пожаревцу 2. децембра 1993. године и сахрањен крај Саборне цркве.

САВАТИЈЕ

митрополит браничевски

1434 – 1456.

Митрополит Саватије помиње се у време деспота Ђурђа Бранковића са којим је заједно организовао рад „на поправци текста“ Лествице преподобнога Јована Лествичника, о чему нам је оставио и запис. Рад је завршен 1434. године.[66] Овај рукопис се пре Другог светског рата чувао у манастиру Крушедолу.

Умро је 27. марта 1456. године.

САВАТИЈЕ (Соколовић)

патријарх пећки

1585 – 1586.

Саватије (Соколовић) наследио је на катедри херцеговачких митрополита свога рођака Антонија (Соколовића) који је 1573. године постао пећки патријарх. Исте године је митрополит Саватије осветио темељ храма манастира Успенија пресвете Богородице, манастира Пиве.[67]На положају херцеговачког митрополита Саватије је остао до свога избора за Пећког патријарха 1585. године. Године 1586. завршена је изградња храма манастира Пиве и исте године је напрасно умро патријарх Саватије.

САВАТИЈЕ I

митрополит херцеговачки

пре 1642.

Митрополит херцеговачки Саватије I помиње се у турском дефтеру бр. 2539, који је заведен под називом „митрополије и епископије у Румелији и Анадолији“. Наиме, помиње се његово свргнуће и каже се: „Митрополија ђаура области Херце-

говине и њено подручје у обавези монаха Саватија... Споменути је свргнут због тога што се безобразно умешао. На његово место дошао је монах Василије, првобитни бератлија. На основу узвишеног фермана. Из руке Ибрахима Бустанија. Пешкеш 6.000 акчи приспело дана 16. ребиулевела године 1052 14. јуна 1642. године."

Из овога произилази да се у епархију светога Василија Острошкога (1639 – 1671) умешао митрополит Саватије I, за кога се каже да је свргнут „због тога што се безобразно умешао", а на катедру се вратио „првобитни бератлија"[68] Василије. То значи да је свети Василије раније имао берат и када се сазнало како је Саватије дошао до митрополитског положаја, збачен је и на своје првобитно место враћен је свети Василије Острошки.

САВАТИЈЕ (Руђић)

митрополит захумски и приморски

1683 – 1716.

Митрополит Саватије (Руђић) родом је из Пиве. Претпоставља се да је пре избора за митрополита био 1674. године игуман манастира Пиве. Митрополитом је постао 1683. године и у то време се потписивао као „митрополит захумски и полухерцеговачки". Касније се потписивао и као „далматински" односно „приморски".

За време млетачко-турског рата са неколико православних породица населио се у Топлој код Новог. „Касније, Саватије је са Млечанима учествовао у низу битака против Турака".[69]

Као митрополит није признао власт наметнутог патријарха у Пећи, већ је одржавао везу са избеглим патријархом Арсенијем III (Црнојевићем). На његов позив узео је учешће у раду народно-црквеног сабора у Кастелу Сечују, у Барањи, када се решавало „о важним црквеним и политичким стварима".[70] Патријарх Арсеније га је, иначе, именовао за свога егзарха.

Млетачке власти су својим декретом од 29. јуна 1695. признале Саватијеву епископску власт на својој територији и одредиле му приходе за његово издржавање. Од 1709. године митрополит Саватије је водио бригу и о православним Србима у Далмацији.

Умро је 16. јануара 1716.

САМУИЛО

митрополит нишавски

? – 1815.

Почетком деветнаестог века на челу Нишавске епархије помиње се митрополит Самуило, Грк по народности.

Будући „унесрећена прекорним животом и неприличним владањем свога митрополита Самуила, Нишавска епархија је актом цариградског патријарха Кирила VI и Синода била сједињена с ратовима опустошеном Нишком епархијом у једну, Нишку митрополију, на челу с митрополитом Мелетијем, егзархом Доње Мизије".[71]

У погледу на бившег дијецезана, Синод је одлучио „да горе поменути Самуило који је у епархији Нишавској наопако архијерејствовао све до сад, остане од ње сасвим удаљен и отуђен и да никакве уопште нема са њом везе ни основа за поглаварство и господарење",[72]

САМУИЛО (Маширевић)

патријарх српски

1864 – 1870.

Самуило (Маширевић) рођен је 1803. године у Сомбору. На крштењу је добио име Сава. После завршених гимназијских, правних и богословских наука, замонашен је 4. јула 1826. у манастиру Крушедолу од архимандрита Димитрија (Крестића). До избора за епископа био је архиђакон, синђел и професор богословске школе у Вршцу. Као архимандрит је био старешина манастира Светога Ђурђа и Бездина. Као бездински архимандрит изабран је 30. октобра 1852. за епископа темишварског, а посвећен 8. маја 1853. После смрти патријарха Јосифа (Рајачића) постао је администратором Карловачке митрополије. На изборном сабору 25. јула 1864. изабран је за митрополита карловачког и патријарха српског. За време његовог патријарховања извршена је деоба између Карловачке митрополије и Румунске митрополије. Умро је 20. јануара 1870. и сахрањен у карловачкој Саборној цркви.

САМУИЛО (Маширевић)

САМУИЛО (Пантелић)

САМУИЛО (Пантелић)

епископ шабачки

1884 – 1886.

Самуило (Пантелић) рођен је 1841. у Јаску, у Срему, од оца Јована, директора карловачке гимназије,и мајке Евице. Основну школу завршио је у Панчеву, гимназију и богословију у Срем. Карловцима, филозофију у Пешти и права у Бечу. Замонашио се 1866. године и постављен за професора Богословије у Срем. Карловцима. На позив митрополита београдског Теодосија (Мраовића) прешао је у Србију и изабран беше за епископа шабачког. Хиротонисан је у београдској Саборној цркви 6. маја 1884. Одликовао се беседничким даром и одличним по́знавањем црквеног појања. Умро је 25. марта 1886. и сахрањен у шабачкој Саборној цркви.

СЕВАСТИЈАН I

митрополит будимски

пре 1643 – 1643.

Митрополит Севастијан I је први познати архијерej Будимске епрхије. Заузимао је епископску катедру у Будиму „ у четвртом или петом деценију 17. века, па је у шестом деценију дао оставку...“ по Радославу Грујићу.[73] Међутим, недавно је пронађено да је митрополит Севастијан „свргнут средином 1643. године и тада је, на предлог патријарха Пајсија, издат берат његовом имењаку Севастијану II.[74]

СЕВАСТИЈАН II

митрополит будимски

1643.

Митрополит Севастијан II на катедри будимских архијереја наследио је свога имењака митрополита Севастијана I, који је свргнут са свога положаја средином 1643. године. „Његовој епархији припојена је тада и област пређашње Мохачке митрополије...“[75]

Није познато када се митрополит Севастијан II повукао са катедре у манастир Раковац. Вероватно је манастир Раковац, у коме су примали монашки чин придворни монаси карловачких митрополита, био постриг и митрополита Севастијана II чим се он повукао баш у овај манастир, где је и умро 1662. године. У протоколу манастира Раковца постоји запис о Севастијановој смрти у коме се каже: „Севастїанъ, епископъ Б8димски, преставил сѧ здѣ в' монастирѣ Раковцѣ и погребенъ во общем гробїи на егоже камену натписъ: владика Севастїань Б8димскїи, лѣта 7170“.[76]

СЕВАСТИЈАН

митрополит темишварски, бечкеречки и чанадски

1644 – 1647.

Када је свргнут са темишварског трона митрополит Јосиф (Фуско), „на његово место дошао је монах Севастијан. На основу арза моњаха Пајсија, патријарха Ђаура области Пећи и њеног подручја,и сходно узвишеном ферману од 20. реџеба“ [22. септембра 1644. године][77]. Иако је за свој положај добио ферман поменутог датума, митрополит Севастијан је нов берат добио“ последњег дана реџеба, 30. реџеба 1504, што значи 2. октобра 1644. године“.[78]

С правом истиче Радмила Тричковић да је „ово непобитан знак о тешком раздору унутар српске црквене јерархије у наведеној години, за коју су два митрополита нудила порти кесим, тражећи заузврат патријаршијски берат“.[79]

И поред тога митрополит Севастијан је свргнут, а на његово место је опет дошао митрополит Јосиф (Фуско),који је платио пешкеш 7. септембра 1645. године. Пошто је митрополит Јосиф поново свргнут „на основу арза Пајсија, патријарха Ђаура Пећи. Из руке зимије Раде“[80], митрополит Севастијан је платио „стари пешкеш: 5.000 акчи и поново дошао на темишварски митрополитски трон. Коначно, после смрти митрополита Севастијана, за митрополита темишварског је опет дошао митрополит Јосиф“ на основу арза пећког патријарха. Из руке зимије Раде“, а стари пешкеш у износу од 5.000 акчи је платио 28. септембра 1648. године.[81]

СЕВАСТИЈАН (Дебељковић)

СЕВАСТИЈАН (Дебељковић)

митрополит скопски

1904 – 1905.

Митрополит Севастијан рођен је 1869. године у Липљану. После завршене призренске богословије завршио је и учитељску школу у Београду. Замонашио се 30. новембра 1894. године, а 4. децембра исте године рукоположен је у чин ђакона. Богословску школу завршио је на острву Халци 1901. По избору за митрополита скопског рукоположен је 17. јануара 1904. за презвитера, а 18. јануара хиротонисан је за епископа у Цариграду.

Митрополит Севастијан није ни видео своју епархију. Умро је од туберкулозе у Цариграду 23. јануара 1905. године, а сахрањен у цркви Светог Спаса у Скопљу.

СЕРАПИОН

епископ полошки

1528/9.

О епископу полошком Серапиону знамо захваљујући његовом учествовању у раду Охридског сабора одржаног између 1. септембра 1528. и 31. августа 1529. године.[82]

СЕРАПИОН

митрополит ћустендилски

1757.

Серапион се помиње 1757. године као ћустендилски митрополит. Председавао је црквеној конференцији у Нишу 1761, која је покушала да врати патријарха пећког Гаврила III на пећки престо.[83]

СЕРАФИМ

митрополит веначки и руднички

1627 – 1632.

Серафим је постао митрополит руднички и веначки око 1627. године. Те године је, наиме, његовим наређењем и настојањем преписан у манастиру Драчи крај Крагујевца псалтир, који се данас чува у Цетињском манастиру. Други пут се помиње у опширном запису у припрати храма рудничког манастира Благовештење, јер је он дао благослов за живописање овога храма.[84]

Помиње се и у натпису у параклису Св. Стефана у манастиру Морачи као Серафион, бивши сабрат манастира.[85] И пре и касније помагао је манастир Морачу, али се не каже где је био владика.[86] Очевидно да се овде ради о једној истој личности, која се помиње као Серафим и Серафион, рудничком митрополиту који је заузимао катедру Рудничке митрополије до 1632, а живео је до 1644. године.

СЕРАФИМ

митрополит дабро-босански

1753 – после 1790.

У време „укидања пећке патријаршије", 1766, на трону митрополита дабро-босанских затекао се митрополит Серафим, Србин по народности, човек „образован и просвећен, склон испосничком животу"[87], пострижник Рилског манастира у којем га је и хиротонисао за епископа штипског патријарх пећки Кирил „када је овај 1753. г. посетио Рилски манастир".[88]

Постоји мишљење да је он окупио око себе затечене српске архијереје у Цариграду 1758. године, ради избора новог пећког патријарха место патријарха Гаврила, који је своју катедру напустио.

Име митрополита Серафима нашло се међу именима оних епископа што су предложили да се укине Пећка патријаршија. Он је наведен као шести потписник, а потписао га је, на основу овлашћења, скопски владика Константин.[89]

После „укидања" Пећке патријаршије дао је свој глас, опет преко скопског митрополита Константина, за избор новог призренског митрополита.

У вези са његовим архипастирским радом сачувано је неколико записа. Наиме, 1766. године осветио је антиминс за цркву у селу Раткову код Кључа,[90] а 11. септембра 1768. године за цркву Св. апостола Петра и Павла у селу Врућици.[91] Исте године помиње се на једном надгробном крсту села Јошавке код Бањалуке.[92]

Као пострижник манастира Светога Јована Рилског, митрополит Серафим је 7. септембра 1770. године преписао параклис светоме Јовану Рилском и поклонио га Рилском манастиру. Овај параклис је „најглавнији и најјачи доказ да је овај архијереј по народности Србин..."[93]

„Лепота и чистоћа нашег језика, које нам пружа овај документат, а које прави Грк покрај најбољег труда и воље никад не би могао да постигне, затим сам факат да он пише, односно преписује славенску књигу, да се служи нашим писмом и употребљава наш језик, уз то и његова два потписа из 1770. и 1790. г. – несумњиви су докази, покрај већ наведених, да он није био Грк већ Србин, и то последњи Србин на дабро-босанској митрополитској столици.

Овом приликом потребно је истаћи једну чињеницу достојну пажње и признања, наиме факат да митрополит Серафим поклања пажњу књизи, доприноси њеном ширењу улажући и свој лични труд."[94]

На трону дабро-босанских митрополита, на који је дошао у не баш младим годинама, митрополит Серафим је био више од десет година, а када је „био врло остарио и по његовом признању постао неспособан за вршење дужности", поднео је оставку на дужност.

Изгледа да је митрополит Серафим након одступања са трона још дуго живео, јер се помиње у једном запису у Отечнику Рилског манастира 1790. године. Међутим, тешко би се могли сложити са бугарским научником Ј. Ивановим да је митрополит Серафим после Дабро-босанске епархије „управљао Самоковско-дупничком митрополијом, коју је од старости, захваливши се, напустио".[95]

Митрополит Серафим је вероватно умро у Рилском манастиру, где би требало потражити његов гроб.

СЕРАФИМ

митрополит струмички

1759 – 1767?

Митрополит струмички Серафим помиње се 1759. године. Вероватно се налазио на овом положају до 1767. године када се помиње нови митрополит Ананије.[96]

СЕРАФИМ (Перовић)

митрополит захумско-херцеговачки

1889 – 1903.

Митрополит Серафим рођен је 22. јуна 1827. у селу Горици, Требињски срез. Детињство је провео у манастиру Житомислићу, где се и књизи учио. Замонашио се у манастиру Дужи 1848. Рукоположио га је митрополит Јосиф у чин ђакона 8. новембра, а у чин презвитера 6. децембра 1848. По завршетку београдске богословије, заједно са својим школским другом Нићифором Дучићем, посветио се просветном раду у Херцеговини као учитељ у мостарским основним школама.

Пошто је прибројан братству манастира Житомислића, митрополит Григорије га је произвео 1858. године у чин игумана и поставио га за настојатеља овога манастира. За архимандрита је произведен 1864. од митрополита Прокопија. Извесно време је провео у Србији и Русији скупљајући прилоге за свој манастир и школу.

Као највиђенији Србин у Херцеговини, би затворен и осуђен на доживотну робију, коју је издржао у Фезану, у Африци, од 1871. до 1876. године. Из затвора је ослобођен заузимањем Русије. За време руско-турског рата 1877. придружио се устаницима. После завршетка рата са врло великим успехом је управљао манастиром Житомислићем. После смрти митрополита Леонтија хиротонисан је за митрополита захумско-херцеговачког 16. априла 1889. године.

За време његове управе отворена је конзисторија у Херцеговини 25. маја 1897. „Крај Серафимова живота био је пун немира и непријатности. Године су остављале видљив траг на њему: он није био више онај стари борбени Серафим, него старац подложан разним, често нимало добрим утицајима. За време аутономне борбе био је на страни владе и у том правцу показао упорност која није била нимало позитивна, нити општој народној ствари корисна. Последица је била што је народ почео да избегава цркву и да се клони човека који је имао тако лепу и творачку прошлост.“[97] Умро је 17. фебруара 1903. у Мостару, а сахрањен је у манастиру Житомислићу.

СЕРАФИМ (Перовић)

СЕРАФИМ (Јовановић)

СЕРАФИМ (Јовановић)

епископ рашко-призренски

1928 – 1945.

Епископ Серафим родом је из Призрена, Богословско-учитељску школу завршио је у Призрену, а Духовну академију у Москви. Рукоположен је за ђакона 15, а за свештеника 16. јуна 1902. у храму Светог Александра Невског у Скадру. Као удов свештеник, примио је монашки чин 25. марта 1909. на Српском подворју у Москви. До избора за епископа био је суплент Призренске богословско-учитељске школе, суплент гимназије у Штипу, а потом и професор. Хиротонисан је за епископа злетовско-струмичког у београдској Саборној цркви 23. децембра 1920. године. За епископа рашко-призренског је изабран 29. октобра 1928.

Као изасланик Светог архијерејског синода провео је годину дана у Прикарпатској Русији радећи на враћању унијата у православље и сређивању црквених односа.

Умро је 13. јануара 1945. у Тирани, где су га интернирале окупационе власти, а сахрањен на православном гробљу у Тирани.

СЕРГИЈЕ (Кађански)

СЕРГИЈЕ (Кађански)

епископ горњокарловачки

1858 – 1859.

Епископ Сергије (у свету Симеон Кађански) рођен је у данашњем Србобрану (Бачка) 1813. године. После завршене гимназије филозофију и право учио је у Пешти и Пожуну, а богословију у Карловцима. Замонашио се 1839. године и постао професор Клирикалног училишта у Карловцима и управитељ благодјејанија. Рукоположен је у чин ђакона 23. априла исте године у Новом Саду, а на Божић је произведен у чин протођакона. Архиђаконски чин примио је 26. октобра 1842. у Вршцу. Конзисторија архидијецезе сремско-карловачке једногласно га је изабрала 30. новембра 1844. за правог члана конзисторије.

Као настојатељ манастира Беочина истакао се својим говором на мајској скупштини у Карловцима 1848. После преласка епископа

Платона из Будима у Нови Сад, патријарх Јосиф га је послао у Будим за свога мандатара. Након попуњења ове епархије, 1853, архимандрит Сергије је постао старешина манастира Бездина, а већ 1855. постављен је за администратора упажњене Епархије горњокарловачке. У Плашком је покушао да обнови Клирикалну школу која је због недостатака материјалних средстава престала да ради, али до њеног поновног отварања није дошло.

Архимандрит Сергије је изабран за епископа горњокарловачког и посвећен у Карловцима 20. децембра 1858. После посвећења пошао је у манастир Бездин да преда управу, разболео се и умро у Темишвару 12. јануара 1895. не видевши своју епархију као епископ. Сахрањен је у манастиру Бездину.

Прераном смрћу даровитог епископа Сергија који се одликовао правном и богословском спремом, „темељношћу и савесношћу како на црквеносудском тако и на црквено-административном пољу“,[98] Црква је у оним смутним временима изгубила једног врсног архијереја и трудбеника.

СЕРГИЈЕ (Георгијевић)

СЕРГИЈЕ (Георгијевић)

епископ шабачки

1905 – 1919.

Епископ Сергије (у свету Милан Георгијевић) рођен је у Београду 1869. од оца Атанасија, секретара Београдске конзисторије, и мајке Јелене. Нижу гимназију је завршио у Београду, семинарију и Духовну академију у Петрограду. Монашки чин је примио у Русији. По повратку из Русије, 1896, одликован је достојанством синђела и постављен за суплента богословије и вероучитеља у првој и трећој београдској гимназији. Протосинђелом је постао 1902, а архимандритом 1905. године, када је постављен за старешину Српског подворја у Москви. Пре поласка на нову дужност изабран је за епископа шабачког. Хиротонисан је у београдској Саборној цркви 22. септембра 1905. За време Првог светског рата је три године провео у бугарском ропству. Пензионисан је по својој молби 22. јуна 1919. Умро је у Београду 9. јуна 1922. године.

СИЛВЕСТАР I

митрополит рашки

1559/60.

Пре избора за епископа рашког Силвестар је био архимандрит манастира Хиландара и у том својству је посетио цара Ивана и митрополита московског Макарија (1541–1563) 1555. године. За његово време је у Кареји преписан Номонакон 1559. године. Крајем 1559. или почетком 1560. хиротонисан је од патријарха Макарија и свих архијереја „светитељскога сабора све српске земље у Пећи“.[99]

Митрополит рашки Силвестар био је „образован човек, књигољубац, и сам преписивач текстова, који се интересовао за теолошке проблеме, посебно везане за борбу против католичанства. Доста је путовао и очигледно имао прилике да прошири своја знања: у једном рукопису, у коме је лично преписао неколико формулара за синђелије, забележио је да је био у Русији и да је оданде донео 'много добро и црковну красоту'"[100].

СИЛВЕСТАР

митрополит херцеговачки

1592 – око 1602.

Митрополит Силвестар помиње се први пут 1592. године, заједно са патријархом пећким Јованом, у вези са живописањем манастира Свете Тројице у Пљевљима,[101] а потом 1593. у једном запису у Номоканону који је, након рушења манастира Тврдоша, пренет у манастир Савину. Иларион Руварац је мишљења да Силвестар „није могао бити митрополит над целом Херцеговином већ само у њеној половини, ваљда источној, јер је год. 1596. и 1599. у Требињу био митрополит Висарион". Сви су изгледи да митрополит Висарион није остао до краја живота на епископској катедри, јер се митрополит Леонтије помиње већ 1601. године.[102] У запису на псалтиру са посљедованијем манастира Завале стоји да се владика Силвестар представио 1608. године.[103]

СИЛВЕСТАР II

митрополит рашки

пре 1609 – 1620.

Силвестар II постао је митрополит рашки пре 1609. године, јер се те године помиње као један од потписника патријарашке синђелије издате Симеону, епископу за Србе у западној Угарској. Последњи помен о њему имамо у једном запису из 1620. године.[104]

СИЛВЕСТАР

митрополит смедеревски

пре 1611 – 1628.

Митрополит смедеревски Силвестар помиње се као учесник сабора у Рудничкој митрополији 1611. године, када је за епископа вршачког изабран јеромонах Антоније.[105]

У једном запису у рукопису Матице српске помиње се 1628. године митрополит Силвестар,[106] али се његова титула не наводи. Овде се по свој прилици ради о митрополиту смедеревском Силвестру.

СИЛВЕСТАР

митрополит грачанички

око 1633 –1635.

Митрополит грачанички Силвестар помиње се без ближег датовања у једном запису који се чува у Народној библиотеци у Београду.[107] Такође се помиње у натпису

цркве у селу Штава код Бруса. Натпис је објављиван без године, јер је била нечитљива. Ипак, могло се установити да је живопис у Штави настао 1633. или 1636, па се тиме одређује и време када је митрополит Силвестар управљао Грачаничком митрополијом.[108]

Заједно са патријархом Пајсијем митрополит Силвестар је 18. јула 1635. године учествовао у хиротонији митрополита хиландарског Мардарија.

СИЛВЕСТАР III

митрополит рашки

после 1637.

Силвестар III наследио је митрополита Максима I после 1637. године и заузимао катедру рашких митрополита до 1644. године, када га је наследио Гаврило, потоњи патријарх пећки.[109]

СИЛВЕСТАР

митрополит скопски

1663 – 1699.

Као митрополит скопски, Силвестар се помиње у времену од 1663. до 1669. године.

Замонашен је у манастиру Морачи у Црној Гори, одакле је, по свој прилици, био и родом. Поклањајући манастиру Морачи књигу *Зонара летописац*, митрополит Силвестар каже да ју је послао из Маркова манастира Морачи „где сам моје убоге власи постригао".[110] Вероватно је црква Марковог манастира покривена оловом и његовим старањем, о чему нам је оставио запис у коме се каже: „Узпе се на цркву грешни Силвестар, митрополит скопски, љета 1663, месеца априла 8."[111]

Пре избора за митрополита скопског, Силвестар је био егзарх патријарха пећког Пајсија, те је био у прилици да по службеној дужности посети Самоков, Софију, Београд, Бачку и Херцеговину.

Као егзарх одржавао је посебну везу са својим постригом манастиром Морачом, којој је поклонио књигу *Житије Андрије Јуродивог* и један панагијар, који се пре Другог светског рата налазио у ризници манастира Крушедола.

Најзад, по запису из 1645. год. на једној икони у манастиру Морачи, изгледа да се Силвестар доцније вратио у свој манастир Морачу и да је те године био „дофиар". Ако је то тачно, онда бисмо знали и за његово презиме, јер се морачки дохијар Силвестар на тој икони назива „от Лазаревић". Лако је могуће, каже проф. Радослав М. Грујић, да је доцније Силвестар директно из манастира позван за митрополита скопског, после митрополита Никанора, који се још 1646. год. помиње као митрополит Скопља и Полога.[112]

Запис о смрти митрополита скопског Силвестра је „урезан брзописом, оштрим тврдим предметом на зиду с десне стране слике св. Андрије, ниже левог колена светитељева"[113] у нартексу манастира Грачанице на Косову.

Запис о смрти овог „одличног представника Српске цркве и народа у Скопљу... живо карактерише тугу записивача за преминулим, 1669. године, скопским митрополитом Силвестром, како се у запису каже: јединствено добрим оцем и учитељем онога времена у целој српској земљи".[114]

Име митрополита Силвестра унето је у поменик умрлих цркве Светога Николе у Бијелом Пољу после Руфима нишевског.[115]

СИЛОАН

митрополит топлички

око 1451 – 1454.

Силоан је постао митрополит топлички око 1451. године. Помиње „се међу спахијама Топлице, којима су у јесен 1453. године потврђени тимари изгубљени после враћања тих области деспоту Ђурђу заједно с његовом кћерју, удовицом Мурата царицом Маром...[116] Тада је, наиме, и њему враћен тимар који се састојао „од четири села и једног пустог селишта у области Крушевца, Бовна и Топлице. Међу њима се налазило и село Никољани, спада под Куршумлију, вероватно Прњавор цркве Св. Николе, столица старе Топличке епископије. Уз име митрополита Силоана забележено је HIS-IPAŠA, пашин рођак, што би значило да је био рођак тадашњег беглербега Румелије, односно великог везира.“[117]

СИМЕОН

епископ

1379.

Приликом посете манастиру Жичи, епископ Симеон се потписао на зиду, али без титуле.[118]

СИМЕОН

митрополит липљански

1383 – 1388.

Митрополит липљански (грачанички) Симеон помиње се 1383. Наиме, „у немирним временима око Косовске битке (1389 рушилачким упадима Турака била је изложена Грачаница, која је у једно пожару изгубила свој књижни фонд“[119] Мора бити да су том приликом настрадали и остали објекти, јер монах Никодим говорећи о подухватима архиепископа Симеона каже: „иже много потроудив се вь семь светѣм монастыри, все ис темелиꙗ вьздвиже, и пакы всакыми правдами оукрасивь и испльнив вьноутрьними и вьнѣшними...“.[129]

Од већег броја књига које су настале у Симеоново време, данас се у Грачаници налази само шест листова Служабног минеја за април и исто тако врло фрагментарно очувани одломци једног јеванђеља, апостола и Триода.[121]

СИМЕОН

епископ призренски

после 1436. а пре 1453.

У Призренском поменику Симеон се помиње као први епископ призренски у првој половини петнаестог века.[122]

СИМЕОН I

митрополит рашки

1526 – 1550.

Митрополит Симеон I био је на челу Рашке епархије у времену од 1526. до 1550. године.[123]

„Из записа рашког митрополита Симеона који се налазио у рукописном Четворојеванђељу које је изгорело 1941. у Народној библиотеци у Београду види се да је овај рукопис завршен 1547, да је написан по његовом тражењу и затим да је митрополит Симеон књигу приложио цркви великомученице Варваре, коју је саздао у својој дијецези, близу реке Рас (Рашке) и потом тај храм снабдео многим утварима, себи за спасење, а својим родитељима за душу.“[124]

Године 1550. митрополит Симеон је постао архиепископ охридски, али на овом положају није саставио ни годину дана.[125]

Његов ручни крст чува се у ризници манастира Свете Тројице код Пљеваља.[126]

СИМЕОН

митрополи́т пећки

1529 –1538.

Помен о митрополиту пећком Симеону сачуван је захваљујући његовом учествовању у раду архијерејског сабора који је сазвао архиепископ охридски Прохор у времену од 1. септембра 1528. до 31. августа 1529. године.[127]

СИМЕОН

митрополит новопазарски

1532.

Митрополит новопазарски Симеон познат је по учествовању у раду архијерејског сабора у Охриду који је 13.марта 1532. године судио и осудио архиепископа смедеревског Павла.[128]

СИМЕОН

митрополит дабро-босански

1573.

Симеон је у науци познат захваљујући једном његовом писму упућеном јеромонаху Гаврилу у Далмацији. Писмо је потписао као „митрополит дабро-босански, зворнички, клишки и целе Далмације.“[129]

Митрополит Симеон се потписао и као „зворнички“ јер је себе сматрао егзархом Босне и Далмације.

СИМЕОН

епископ бачки

пре 1579.

Епископ бачки Симеон помиње се као наследник епископа бачког Макарија, пре 1579. године.

СИМЕОН II

митрополит рашки

1608.

Други митрополит рашки Симеон познат нам је једино по запису [130] на кивоту св. Стефана Првовенчаног у Студеници, чијим је он ктитором био 1608. године.

„Вероватно је овај митрополит, у чијем је подручју могао бити и манастир Студеница, предузимао темељну рестаурацију манастира.[131]“

СИМЕОН

епископ вршачки

пре 1611.

Епископ Симеон постао је вршачким епископом пре 1611. године. Иако се назива вршачким епископом 1618/9. године, он то није био, јер је избор новог вршачког епископа обављен на Руднику 1611. године. Наиме, 16. децембра 1611. године на сабору у Рудничкој митрополији за новог вршачког епископа изабран је Антоније и том приликом му је издата уобичајена синђелија.[132]

Међутим, митрополит Симеон је и даље користио своју стару титулу, јер се назива вршачким када је манастиру Студеници поклонио оковано јеванђеље „у послужење светога Симеона мироточца“.[133] „Међу студеничким оковима најзначајнији је оков вршачког епископа Симеона. Иако није сачуван у целовитом стању, пошто је сечен, крпљен и преношен с књиге на књигу, њега красе одређене ликовне и историске вредности, па је више пута дотицан у стручној литератури“,[134] каже Мирјана Шакота, најбољи познавалац ризнице манастира Студенице.

СИМЕОН I

митрополит херцеговачки

1613 – 1635.

Митрополит Симеон први пут се помиње 1613. годие. Те године је заповешћу игумана Симеона, а за време архипастирствовања митрополита Симеона преписан минеј за октобар.[135]

Симеон је био велики ктитор и приложник српских манастира. По његовом наређењу је 1615. године саздан сребрни кивот са кубетима за манастир Успенија пресвете Богородице – Тврдош[136] – који се касније обрео у манастиру Савини. Вероватно његовим настојањем живописан је 1619. године манастир Завала,[137] а 1623. пописа се руком“ грешнога зографа Василија“, ктиторством Радоја Михаљевића, црква Климентица у Мостаћима, код Требиња.[138]

Када су мошти светога Стефана Првовенчаног 1629. године извађене из земље у манастиру Сопоћанима, где су биле раније донете из манастира Жиче, митрополит Симеон је „послао ћивот у Сопоћане, где су у њега стављене мошти после вађења из земље“. Сматра се да је овај ћивот „највећа драгоценост међу студеничким ћивотима“.[139]

„Смерни и худи међу људима“ Тома је забележио 1630. године да је „при свеосвећеном митрополиту херцеговачком кир Симеону преписао књигу пророк“, вероватно „пролог“, за манастир Пиву.[140]

После поклоничког путовања по Светој земљи, митрополит Симеон је посетио и манастир Хиландар 1635. године и том приликом обећао да ће „бити хтитор“.[141]

Последњи пут се помиње у једној синђелији патријарха пећког Пајсија 15. јула 1635. године, издатој митрополиту хиландарском Мардарију.[142]

СИМЕОН I

митрополит београдски

1622 – 1624.

Митрополит београдски хаџи Симеон помиње се у времену од 1622. до 1624. године. Наиме, 1622. године, за време игумана хиландарског Гаврила, обновио је пирг светога Саве у манастиру Хиландару,[143] а за време игумана Симеона, 1624. године, живописао је и украсио храм Светога претече Јована.[144]

У једном запису из 1640. године помиње се владика „Симеун белиградски", који је дао на поклон једну књигу попу Михаилу у Угровлашкој.[145] Можда је митрополит Симеон 1640. године још живео у једном од наших манастира.

СИМЕОН

епископ вретáнијски

1609 – 1630.

Првим епископом вратанијским односно марчанским постао је Симеон, називан и „Вретањом". Хиротонисао га је за епископа митрополит коринтски Козма у Ђуру 1607. Хиротонија је 1609. призната од Архијерејског сабора Пећке патријаршије.

Као „митрополит ускочки" Симеон се помиње у једном запису 1623. године.[146]

СИМЕОН

митрополит скопски

1623 – 1641.

Први помен о митрополиту Симеону имамо 3. новембра 1623. године када је наредио у Кучевишту да се препише минеј за септембар за храм Светих архистратига Михаила и Гаврила.[147] Идуће, 1624. године наредио је да се за исти храм обнови јеванђеље.[148] За његово време је живописан храм Светога Николе на реци Трески 1630. године.[149]

Митрополит Симеон је 1641. године напустио своју епархију и стигао у Москву. „Средство потребно за несметану везу Пећске патријаршије и Русије издејствовано је посредовањем 'Сербске земљи, города Скопија, манастира Јоана предтечи митрополита Симеона', како се представио, кад је 7. јуна 1641. године стигао у Москву. Изјавио је да је због гоњења од Турака допутовао у Русију на стално живљење. Не сачекав решење своје судбе митрополит је 3. јула предао цару молбу, да 'подари своју царску златопечатну грамату Српској саборној цркви, манастиру пећском, храму Вазнесења Господња, Пајсију, архиепископу српскоме, богомољцу твојему господаревому. Твоја царска милостиња напунила је свуда по манастирима, а Саборна, господару, црква веома страда од нечестивих агарјана. Царе господару, смилуј се, подари'.

Молба је усвојена и цар је 1. августа дао дародавну грамату у којој цитира после свога имена опширне титуле владавина својих и каже: „Подарили смо српске земље Вазнесења Господа нашега Исуса Христа Пећског манастира архиепископа Пајсија по молби српске земље града Скопља манастира Јована Претече Митрополита Симеона... и дозволили смо, да старци тог Пећског Вознесенског манастира к нама у Москву за милостињу долазе".[150]

У Русији је митрополит Симеон заузимао положај казанског митрополита од 1646. до 1649 године.

Колики је био углед митрополита Симеона у Русији види се и по томе што је био кандидован за патријарха јерусалимског.

СИМЕОН II

митрополит херцеговачки

1635.

О митрополиту херцеговачком Симеону II знамо само захваљујући изради иконостаса манастира Хиландара, 1635. године, која је учињена захваљујући његовој материјалној помоћи.[151]

СИМЕОН

епископ ловчански

1639.

Епископ Симеон помиње се 1639. године поводом преписивања минеја од стране јеромонаха Рафаила.[152]

СИМЕОН

митрополит

XVI – XVII век

На зиду припрате манастира Грачанице налази се запис у којем се помиње кир Симеон.[153] Није нам познато о којем се митрополиту Симеону овде ради.

СИМЕОН

митрополит будимски

средина XVII века

У летопису манастира Грабовца, који се данас чува у библиотеци Епархије будимске у Сентандреји, каже се да су за време игумана грабовачког Василија (1649–1664) два грабовачка пострижника постали епископи будимски: Симеон и Виктор.[154]

У каталогу епископа будимских који је објављен у календару Српске православне епархије бачке за просту 1942. годину, страна 39–40, Симеон се не помиње.[155]

СИМЕОН

митрополит бачки

1653.

О епископима бачким пре Сеобе под Арсенијем III писали су протојереј Милан Ћирић и епископ бачки Иринеј (Ћирић). Обојица су знали за митрополита Симеона, али нису знали када је он живео. Милан Ћирић је Симеона стављао после Филипа, Саве и Мардарија, јер није знао када су они живели, а потом Георгија, Михаила и Георгија. За Михаила је навео да је 1651. године „дао моловати стару црквицу у манастиру Ковиљу“.[156]

Из турског дефтера, насталог од 1640. до 1655. године сазнајемо да је Симеон, владика „ћаура области Бачке и Сомбора и њиховог подручја“ дошао после Михаила. Наиме, „дошао је на место монаха именом Михаила, који је свргнут због тога што се према раји није лепо опходио“.[157]

Митрополит Симеон је 6. јула 1653. године платио Турцима пешкеш у износу од 3.600 акчи.

СИМЕОН

митрополит струмички

после 1565 – пре 1671.

Митрополит струмички Симеон помиње се 1668. године. Заузимао је катедру струмичких архијереја између митрополита Ананија, 1565, и Јевтимија, 1671, што значи да се није дуго задржавао на овој катедри.[158]

СИМЕОН II (Љубибратић)

митрополит београдски

1682 – 1690.

Митрополит Симеон (Љубибратић), пострижник манастира Тврдоша, постао је митрополит херцеговачки пре 1681. године. Као поклоник Господњег гроба од 1681. године називао се хаџијом. Идуће, 1682. године премештен је из Требиња на катедру Београдске митрополије.

Као митрополит београдски, Симеон је 1682. године у манастиру Хиландару својим средствима обновио „камарами и тавани и писанїем“[159] пирг светога Јована Крститеља, то јест пирг светога Саве.[160] Године 1684. је украси и „лописао“ параклис светога Јована Крститеља у кули светога Саве у Хиландару.[161] Његовим трудом окована се једно јеванђеље 1685. године.[162]

На положају београдског митрополита остао је до 1690. године, а „те бурне године склонио се у Боку Которску“.[163]

„Како се првих година аустријско-млетачкога рата с Турцима доста Срба населило у околини Задра, под вођством свога београдскога епископа, обратила је Конгрегација за пропаганду Римокатоличке цркве нарочиту пажњу овом делу северне Далмације. Ово тим пре што је исти епископ, по доласку у тај крај, приступио живо да подигне православну цркву. Могло би се мислити да је тај епископ био хаџи Симеон Љубибратић који је из Требиња премештен био на београдску митрополију 1682.“[164]

Умро је 1697. године.

СИМЕОН (Филиповић)

епископ лепавинско-северински

1734 – 1743.

Симеон је изабран за епископа новоосноване Епархије лепавинско-северинске у другој половини месеца маја 1734. године. Предлажући га 12. јула 1734. године на потврду, митрополит Викентије каже да је Симеон „не само добар богослов, него је узорног, строгог живота и одан царском дому, па као такав најподобнији и најподеснији за управљање поменутом епархијом.“[165]

Епископ Симеон је потврђен тек почетком јануара 1735.године.

Нови епископ лепавинско-северински Симеон рођен је у Варадинском Шанцу (данашњем Новом Саду). Замонашен је у манастиру Раковцу и пре избора за епископа био је егзарх костајничко-зринопољских епископа. Учествовао је, изгледа, 1730. године у буни Крајишника и извесно време провео у затвору. Како је након његовог пуштања из затвора поново сазвао збор народа, премештен је у Карловце.

За епископа Симеона је хиротонисао 12. јула 1734. године митрополит Викентије (Јовановић).

Дошашви у своју епархију у врло тешко време, епископ Симеон је отпочео енергично и свестрано да ради на њеном уздизању у духовном, организационом и економском погледу. У Северину је подигао епископски двор и куповином земље дошао до великог епархијског поседа, којим је обезбедио материјалну егзистенцију своје епархије. Основао је конзисторију и потрудио се око духовног уздизања свога свештенства.

Међутим, ускоро је Силвестар (Ивановић) постао у манастиру Марчи унијатски епископ, владика без паствe, човек без икакве спреме и угледа. Огорчени српски народ је енергично тражио да му се врати манастир Марча, а уплашени унијатски епископ Силвестар је из Марче избегао, поневши собом све манастирске драгоцености. Умро је у избеглиштву пре 10. децембра 1735. године.

Иако је унијата сасвим нестало, Беч је у току трајања рата са Турцима, крајем 1738. године, донео одлуку да се манастир Марча одузме од православних и преда римокатоличком загребачком бискупу. Када су унијати насилно уведени у манастир Марчу, огорчени Срби ноћу између 17/8. јуна 1739. године запалише Марчу и том приликом изгоре и црква и манастирски конаци.

„За све ово био је опет окривљен владика Симеон. Против њега је на тражење загребачког бискупа одређена истрага, за време које је чамио у затвору, а кад је пуштен, било му је ограничено кретање.“[166] Епископ Симеон није дочекао крај истраге. Умро је 16. марта 1743. године у Копривници, а сахрањен је у манастиру Лепавини.

СИМЕОН (Поповић)

митрополит самоковски

пре 1737.

Симеон (Поповић) постао је митрополит самоковски пре 1737. године. За време „великог метежа“ 1737. године митрополит Симеон је оклеветан код паше Ћуприли Оглу „да је он дигао Немца на Турчина“.[167] Зато је од стране Турака „ухваћен као подстрекач народног устанка у Дупници, а затим, после тамновања и мучења, обешен“.[163]

Митрополит Симеон је обешен 21. августа 1737. године, у недељу, у пети час „и би велико Божије чудо. Приликом првог вешања сломи се уже од главе, прекиде се и тек трећи пут сконча се дух.“[169]

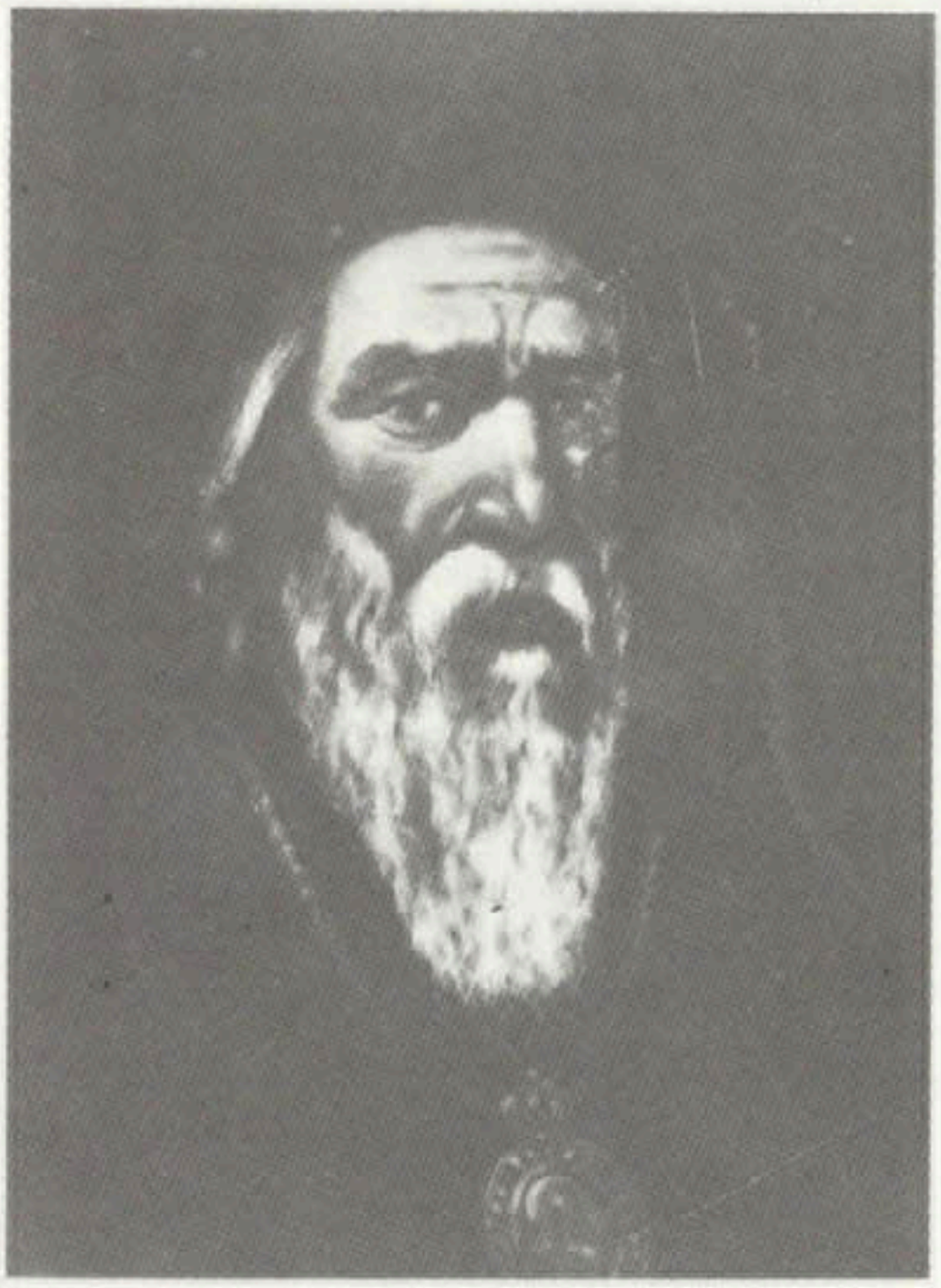
СИМЕОН (Кончаревић)

епископ далматински

1751 – 1762.

Када је православна црква у Далмацији одласком епископа Стефана (Љубибратића) за епископа костајничког, 1725, остала обезглављена, појавио се на њеном челу свештеник Симеон Кончаревић.

Симеон Кончаревић је рођен у селу Карину од родитеља Јована, пароха бенковачког, и мајке Павлине. Учио је код свога оца, пошто богословије није било, а потом се школовао у Задру и Млецима, где је научио „талијански, а у мањој мјери и латински језик. То је у оно вријеме сматрано за већу интелектуалну наобразбу“.[170] За ђакона и презвитера рукоположио га је епископ Стефан (Љубибратић) и поставио за парохијског свештеника у Бенковцу. За протопрезвитера га је произвео митрополит црногорски Сава (Петровић) на Малу Госпојину 1735. Због одбране православне вере провео је неколико месеци у затвору, то је увећало његов углед код Срба у Далмацији. После тога „Кончаревић се брзо развијао у снажну и запажену личност далеко ван граница своје парохије“[191] На великом црквено-народном збору, одржаном на Ваведење 1750. године, на Далматинском Косову, протопрезвитер Симеон Кончаревић је једногласно изабран за епископа далматинског, о чему је извештен и патријарх пећки Атанасије (Гавриловић). Патријарх Атанасије је овластио митрополита дабро-босанског Гаврила, 21. августа 1751, да Симеона посвети за епископа. Пошто је Симеон пред Божић 1750. у манастиру Крупи примио монашки чин, 15. септембра 1751. га је митрополит Гаврило, уз садејство још двојице епископа, посветио за далматинског владику.

СИМЕОН (Кончаревић)

Епископ Симеон је из Бенковца управљао својом епархијом, доводећи у ред храмове, организујући окружне протопрезвитере и радећи на подизању нивоа просвете. Под вођством епископа Симеона „далматински су Срби, у љутој борби са непријатељима, одољели и жестини гоњења и бјеснилу страдања“,[172] али су државне власти прогнале епископа Симеона из Далмације у Лику 19. априла 1753. године. Настанио се у селу Попини и одатле је још четири године управљао преко архимандрита Никанора (Рајевића), свога егзарха, својом епархијом, а сва рукоположења је вршио у Лици. Када је видео да се неће моћи вратити у своју епархију, епископ Симеон са групом млађих епархијана кренуо је у Русију и настанио се у тамошњој Новој Србији. Свој боравак у Русији је користио да са стањем српског народа у Далмацији упозна цара и Руску православну цркву.

Након неколико година епископ Симеон је одлучио да се врати у своју епархију. Крајем априла 1762. године стигао је у Медак, а затим је дошао у Попину. Међутим, на интервенцију турских власти, које су сазнале да једна група Срба из Босне жели да се исели у Русију, епископ Симеон је ухапшен и протеран у Русију. Настанио се у Петропавловском манастиру у Кијеву, где је умро 26. августа 1769. године. Бавио се и књижевним радом. Епископ Симеон је написао драгоцени *Љетопис грађанских и црквених догађаја*, који ће касније послужити епископу далматинском Никодиму (Милашу) да напише своје капитално дело *Православна Далмација*.

СИМЕОН (Станковић)

Др СИМЕОН (Станковић)

епископ шабачко-ваљевски

1934 – 1960.

Епископ Симеон рођен је 17. октобра 1886. године у Лежимиру у Срему. Завршио је гимназију, Богословски факултет, са степеном доктора, у Черновицама и Филозофски факултет у Загребу. Замонашио га је у Малој Ремети игуман Корнелије (Зубовић). Рукоположен је у чин ђакона 1919, а у чин превитера на Цвети 1920. године. До избора за епископа био је професор гимназије и ванредни професор Богословског факултета у Београду.

За епископа захумско-херцеговачког изабран је 2. октобра 1931. године, а хиротонисан у Саборној београдској цркви 31. јануара 1932. Две године доцније, 1934., премештен је по свом пристанку за епископа шабачког. Као епископ шабачко-ваљевски нарочито се старао о припремању свештеничког подмлатка, посебно после Другог светског рата. За његово време је подигнуто у епархији око четрдесет нових парохијских храмова. Читавог живота бавио се и научним радом. Рад о Штросмајеру, његово животно дело, још није објављен.

Умро је 30. јануара 1960. у Шапцу и сахрањен у епископској гробници.

Др СИМЕОН (Поповић)

СИМЕОН (Поповић)

епископ злетовско-струмички

1934 – 1939.

Епископ Симеон рођен је 20. априла 1874. године у Лијешћу у Босни. Основну школу завршио је у Дервенти, гимназију у Сремским Карловцима а Богословски факултет са степеном доктора богословља у Черновицама.

По завршетку студија постављен је за суплента Богословије у Рељеву, а три године доцније за вероучитеља у Сарајеву. Године 1909. постаје поново професор Богословије у Рељеву. За време Првог светског рата осуђен је као велеиздајник и у затвору провео пуне две године.

До избора за епископа био је на дужности парохијског свештеника у Црном Лугу (аустријске власти му нису дозволиле да се врати у просветну службу), вероучитељ у Брчком и Сарајеву, члан комисије за изједначење црквеног законодавства у Београду

(1919–1921), професор богословије у Призрену и најзад од 1924. године ректор ове богословије, на којем га је положају затекао и избор за епископа злетовско-струмичког 1934. године. За епископа је хиротонисан 16. септембра исте године у Светониколајевском саборном храму у Сремским Карловцима.

Као истакнути црквено-национални радник, који је поред својих редовних дужности дуже времена уређивао Босанско-херцеговачки „Источник", архимандрит Симеон је кандидован за митрополита бањалучко-бихаћког, а потом и за митрополита зворничко-тузланског, али се Аустроугарска није сложила са његовом кандидатуром.

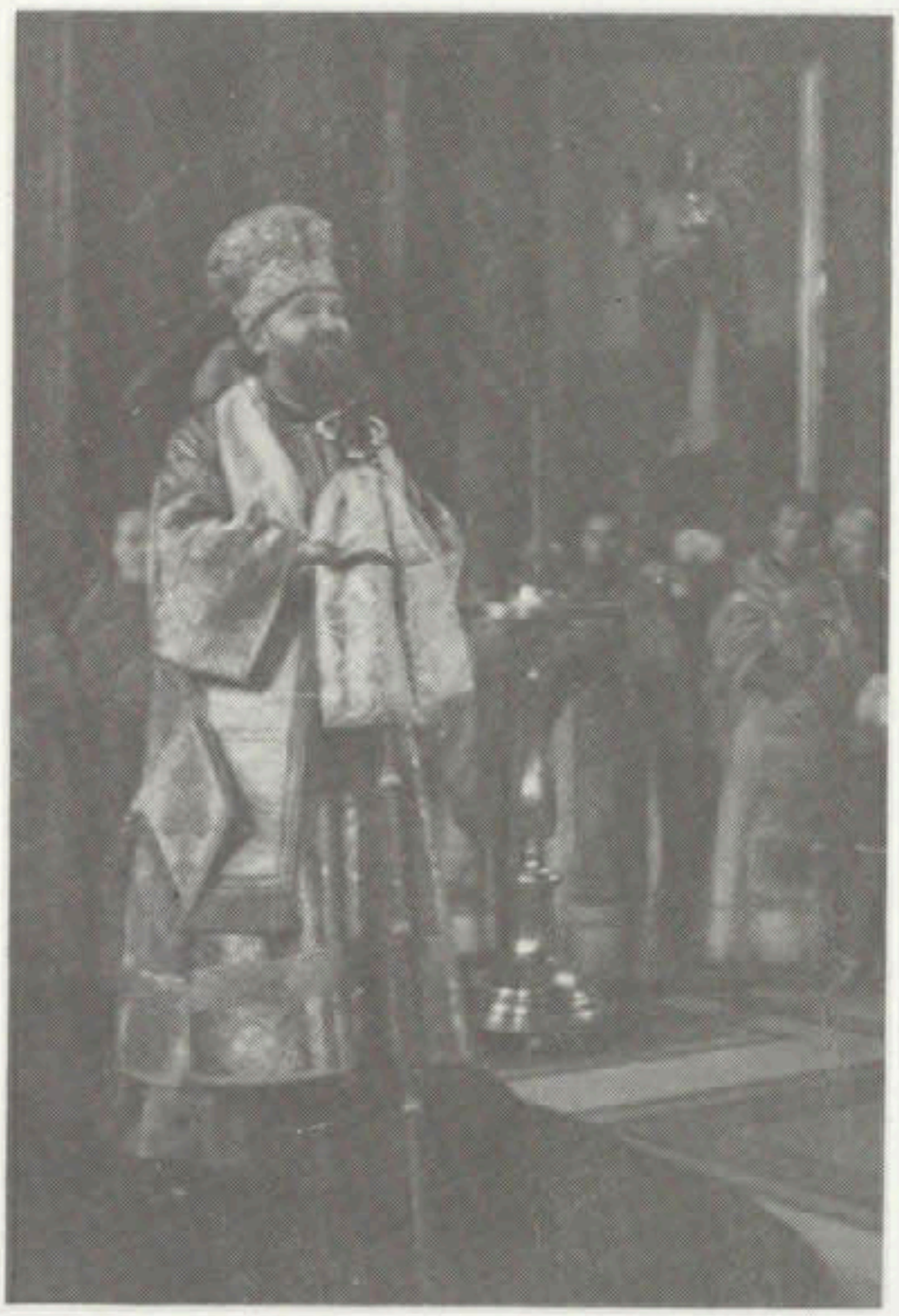
Епископ Симеон умро је 21. октобра 1939. године у Штипу и сахрањен је у храму Светих Арханђела у Штипу.

СИМЕОН (Злоковић)

епископ горњокарловачки

1951 – 1990.

Епископ Симеон (у свету Љубомир Злоковић) рођен је 7. априла 1911. године у Бијелој, Бока Которска. Богословију је завршио на Цетињу, а Богословски факултет у Београду. По завршетку студија у Београду одлази у Берлин, где до почетка Другог светског рата студира филозофске и богословске науке. По повратку у земљу бива постављен за суплента гимназије у Јагодини, а затим у Београду, након положеног професорског испита, за вероучитеља у мушким гимназијама и Другој трговачкој академији.

СИМЕОН (Злоковић)

Замонашио се 8. марта 1940. године у манастиру Раковици, рукоположен је у чин ђакона 7. априла, а у чин јеромонаха 21. новембра исте године у Саборној цркви у Београду. Синђелом је постао 1945, а протосинђелом 1947. године.

Приликом отварања Богословије светога Саве у манастиру Раковици 1949. године, Свети архијерејски синод га је поставио за старешину ове школе, коју је он организовао уз натчовечанске напоре, и то у време прогона Цркве и велике материјалне беде и намаштине. Са овога положаја, можда најтежег у то време у Цркви, изабран је 12. јуна 1951. године за епископа горњокарловачког. Посвећен је у Београду 29. јула исте године.

Епископ Симеон дошао је у потпуно разорену епархију. У многим местима ове некада највеће епархије Каловачке митрополије црквени живот је скоро потпуно замро. Број парохијских свештеника спао је на минимум, а већи број храмова је био у рушевинама. Оно што није порушено за време Другог светског рата, порушено је после рата. Око четрдесет храмова је у овој епархији порушено од 1944. године па надаље. Све ово није обесхрабрило смелог, одлучног, вредног и пожртвованог епископа Симеона да уз помоћ Срба

из иностранства, нарочито Америке и Канаде, приступи обнови разрушених храмова и генерлној обнови Гомирја, јединог манастира у епархији.

Од 1951. до 1959. године администрирао је Далматинском епархијом.

Епископ Симеон је још као студент писао и објављивао радове из области религиозне филозофије, а касније и из историје Српске православне цркве.

Умро је 27. новембра 1990. године у Карловцу и сахрањен у гробници епископа Лукијана (Мушицког) на карловачком гробљу.

СИНЕСИЈЕ (Живановић)

епископ арадски

1751 – 1768.

Епископ Синесије рођен је у Сентандреји око 1711. године, где се учио и књизи. Као ђакон митрополита Викентија (Јовановића), примио је монашки чин у манастиру Раковцу од игумана раковачог Исаије у мају 1737. годне. Патријарх Арсеније IV поставио га је прво за дворског капелана, а потом и за свога егзарха. Од 26. јуна 1744. године до 13. августа 1745. администрирао је епархијом темишврском. На збору настојатеља фрушкогорских манастира у манастиру Хопову изабран је за провинцијала фрушкогорских манастира. Боравио је у Бечу 1747 године ради решавања имовинско-правних односа манастира. Успео је да фрушкогорским манастирима обезбеди привилегије и на тај начин осигура манастирске поседе. „У томе му је послу много помагао и владика горњокарловачки Павле Ненадовић, који се више од годину дана бавио у Бечу, радећи на томе да му се допусти вршити епископско право у целој својој епархији, чему се много одупирао загребачки бискуп Брањуга.

СИНЕСИЈЕ (Живановић)

Синесије се за време свога бављења у Бечу бавио, по упутству патријарха Арсенија IV – и ликвидацијом дугова укинуте Илирске хусарске регименте, коју је установио митрополит Вићентије Јовановић“.[173] У исто време био је и ефемерије Светођурђевске капеле у Бечу, у којој су се Срби окупљали пре подизања садашње цркве Светога Саве у престоном граду.

За архимандрита раковачког произвео га је 1749. митрополит карловачки Павле (Ненадовић), коме је Синесије врло често био саветник и саговорник. Како митрополиту Павлу није било дозвољено оснивање српске штампарије, Синесије му је саветовао да се штампарија отвори у манастиру Раковцу, што је митрополит и усвојио. „Истог дана, 18. августа 1759, двојица црквених поглавара саставила су молбу Илирској дворској депутацији. Том молбом потписаном митрополитовим потписом, они су затражили дозволу да се у манастиру Раковцу оснује ћирилска штампарија за потребе верника Карловачке

митрополије, као и то да депутација издејствује код царице привилегију за њу на име поменутог манастира".[174]

Штампарија је требало да се отвори у манастиру Раковцу не само због погодности које су пружали манастирски конаци и близина седишта митрополије, него и стога што се у Раковцу налазио архимандрит Синесије.

Већ приликом избора епископа Павла за митрополита карловачког царски комесар је захтевао да се укине Арадска епархија. Међутим, нови митрополит успео је да очува Арадску епархију и за њеног епископа предложио је архимандрита Синесија. Посвећен је за епископа 21. септембра 1751. године.

Епископ Синесије је у Арадској епархији водио врло енергичну борбу против унијата. Само захваљујући његовој енергији и сјајној спреми српски и румунски народ се одупро унијатској пропаганди и одржао у православљу. „Као архијерej снажног национално-верског осећања, он је приредио рукопис Србљака и дао да се штампа у влашкој штампарији у Римнику 1761. године. „Национално-верску политику епископа Синесија наставили су и његови наследници у Арадској епархији, те су „неговали међу православнима дух националне толеранције и разумевања. Они су набављали црквене књиге и на грчком и румунском, а Синесије Живановић је издавао и бакрорезе с натписима на румунском, међу којима је позната и његова свештеничка синђелија."[175]

Саборној светоуспенској цркви своје родне Сентандреје епископ Синесије је подарио мермерни жртвеник који је без сумње најлепши у Српској православној цркви, своме постригу је оставио драгоцености у сребру, а у Арад-Гају је подигао своју задужбину, манастир Преподобнога Симеона Столпника, и у њој епископску резиденцију са свим пратећим зградама. Умро је у својој задужбини 14. марта 1768. године и ту је и сахрањен.

СИНЕСИЈЕ

митрополит рашко-призренски

1837 – 1840.

Када је митрополит рашко-призренски Герман, због арнаутских побуна у околини Призрена напустио своју епархију, на његово место је 1837. дошао у Призрен митрополит Синесије. Задржао се у Призрену до 1840.[176] године не оставивши за собом лепу успомену.

СИНЕСИЈЕ

викарни епископ

1875 – 1878.

Синесије се помиње као викарни епископ са седиштем у Штипу у времену од 1875. до 1878. године.[177]

СОФОНИЈЕ

митрополит смедеревски

пре 1609 – 1615.

У патријарашкој синђелији, издатој у јуну 1609. године, о постављењу и посвећењу епископа вретанијског Симеона, упућену православнима „у области западних страна, тј. у Вретанији", помиње се и митрополит смедеревски Софоније. По-

менуту синђелију није потписао патријарх пећки Јован већ седам митрополита и један епископ. О потписницима ове синђелије Јован Радонић каже: „Нисам успео да идентификујем смедеревског митрополита Софронија...“[178] Митрополит Софоније, како пише на његовој гробници, а не Софроније, заузимао је катедру Смедеревске епархије у чијем саставу се налазио и манастир Благовештење на Руднику. Зато је и сахрањен у овом манастиру у гробници са следећим натписом на надгробном камену: „Сїа грѡбница всеѡсвещен'нагѡ владыкы кѵр Софонїа, прѣстави се в лѣт(о) з.н.р.к. и д. мѣсеца ноемврїа к. и в. дьнь, вторичас ноци, бив'шаго митрѡполита смедеревскаго, вечна боуди ємоу паметь.“[179]

С обзиром да је 1619. године ову гробницу „оградио“ Силвестар, његов наследник на митрополитској катедри, сигурно је да је он знао како му се претходник звао те зато и стоји Софоније, а не Софроније.[180]

СОФРОНИЈЕ

митрополит Зихне

1355.

Након проширења Душановог царства стара византијска митрополија Зихне ушла је у оквире Србије. Из тога времена, 1355, познат нам је митрополит Зихне Софроније.[181]

СОФРОНИЈЕ I

митрополит липовски

пре 1561.

Софроније, митрополит липовски, са седиштем у световаведенском манастиру Ходошу, постао је митрополит вероватно пре 1651. године, јер је те године отишао у Русију.[182]

СОФРОНИЈЕ

епископ врањански

1565.

Приликом уписивања епископа полошког „Богом чуваног места Хтетова – име му се не помиње – у проскомидију и у саборни поменик „манастира Свете Тројице назване Русинске, у Призренској области 1565. године, ту су се затекли „митрополит кир Методије и свеосвећени епископ врањски кир Софроније, за време игумана Мартирија“.[183]

Наиме, „под обновљеном Пећком патријаршијом (1557–1766) Скопска митрополија је, углавном, имала исти састав као и под Охридском архиепископијом; само што је Врањска област добила викарног епископа (први познати нам епископ био је Софроније, који се помиње 1565. год.)“.[184]

СОФРОНИЈЕ

митрополит рашко-призренски

средина XVII века

На митрополитској катедри Софроније је наследио митрополита призренског Гаврила,[185] али се тачно време не зна.

Као митрополит био је и сувише привржен турским властима. Петар Костић је био мишљења да је митрополит Софроније „био уклоњен са призренске епархије“.[186] Међутим, из једног записа који је оставио еклисијарх манастира Грачанице Стефан, сазнајемо да је митрополит Софроније побегао 1640. године.[187]

СОФРОНИЈЕ II

митрополит липовски

1641.

За митрополита липовског Софроније је постављен „на основу арза Пајсија, патријарха у Пећи, и на основу узвишеног фермама“[188] а након збацивања његовог претходника Мелетиоса, који је „свргнут због тога што је био самовољан“.[189]

Пешкеш у висини од 1.880 акчи митрополит Софроније је платио 6. октобра 1641. године.

СОФРОНИЈЕ

митрополит пожешки

XVII век

Подаци о пожешким архијерејима у седамнаестом веку су врло оскудни. Пожешки митрополит Софроније помиње се у Сопоћанском поменику.[190]

СОФРОНИЈЕ (Подгоричанин)

митрополит карловачки

1710 – 1711.

Митрополит Софроније, пореклом из Подгорице, замонашио се у Пећкој патријаршији. Посвећен је за епископа пакрачко-славонског на Спасовдан, 17. маја 1705. у манастиру Крушедолу од патријарха Арсенија III и архијереја: фрушкогорског Стефана, јенопољског Исаије и будимског Јефтимија. Потврђен је тек 20. јуна 1708. од цара Јосифа, а на предлог новоизабраног митрополита крушедолског Исаије (Ђаковића).

Епископ Софроније по доласку у Пакрац затражио је цркву и епископски двор које је откупио епископ Петроније, а на основу права кадуцитета, и такође наслеђену земљу од поменутог претходника, коју је добио на доживотно уживање. Када су се 1706. побунили Срби у Малој Влашкој, успео је да их умири и заштити народ од обести грађанских власти.

Као естета, славонски епископ Софроније је поверио дубровчанину Георгију Николићу да у дрвету изради клипе за антиминсе.

Затекавши се у Бечу приликом изненадне смрти митрополита Исаије (Ђаковића), послао је његово тело у пратњи архимандрита Никанора (Мелентијевића) у манастир Крушедол. За архиепископа и митрополита изабран је у манастиру Крушедолу 23. априла 1710. Том прликом „новоизабрани митрополит, Софроније Подгоричанин, добио је наредбу да лично дође у Беч цару да онде добије потврду. Крушедолски народно-црквени сабор, који је једногласно изабрао Софронија за митрополита, молио је цара да одустане од тога захтева због великих путних трошкова... али више због тога, што се ово противило привилегијама које не предвиђају личан одлазак новоизабраног митрополита владару ради потврде“.[191]

Потврдну грамату, из које се види да су односи између Крушедолске митрополије и Пећке патријаршије потпуно уређени, добио је Софроније од патријарха пећког Калиника 18. маја 1710. Она је издата у селу Немету близу Темишвара. Између два изборна сабора у Крушедолу (1708. и 1710) аустријске власти су на српску јерархију вршиле страховит притисак да прекину све везе са Пећком патријаршијом и свим источним патријарсима из, тобоже, политичких разлога. Међутим, није то био прави разлог. Аустријске власти и римокатоличка црква су били уверени да ће се кидањем веза међу православним патријаршијама лакше спровести унија.

Нови митрополит је само једну синђелију издао у Крушедолу епископу бачком Христофору (Димитријевићу), а та синђелија се у естетском погледу, својом орнаментиком, разликује од грамате коју је издао митрополит Исаија. Интересантно је да је митрополит Софроније у овој грамати назвао себе „егзархом трона пећког".

О раду митрополита Софронија за време његовог краткотрајног архипастирства остало је мало података. Пакрачкој цркви је поклонио Тетрајеванђеље „послѫжити, Бога единаго въ Троици славити",[192] а у миклеушкој цркви се чувао антиминс који је осветио 1710. године.

За његово време је 1709. обновљена књига молбан Пресветој Богородици и правило светом великомученику Теодору Тирону у манастиру Хопову, а 1710. године књига Златоуст у манастиру Јаску.[193]

Митрополит Софроније умро је већ 7. јануара 1711. у Карловцима у 43. години живота и сахрањен је у Саборној Светониколајевској цркви.

СОФРОНИЈЕ (Томашевић)

епископ бачки

1718 – 1730.

Софроније (Томашевић), постријжник манастира Ковина на Чепелском острву, изабран је за епископа бачког 1. маја 1718. године, а потврђен 23 августа исте године. Дворски војни савет потврдио га је тек 18. априла 1722. Хиротонију јеромонаха Софронија, митрополитског егзарха, за епископа бачког извршио је у Саборном храму у Карловцима митрополит карловачки Викентије (Поповић) са епископима печујским Никанором и славонским Атанасијем. Грамату о посвећењу за епископа митрополит је издао у Карловицма 1719. године.[194]

Захваљујући епископу Софронију сазнајемо да је тек 1724. године Даљско властелинство предато митрополиту Викентију, јер је он по митрополитовој заповести био присутан примопредаји, о чему је својим писмом од 28. јуна 1724. године известио једног архијереја Карловачке митрополије.

Након смрти митрополита Викентија (Поповића), 19. октобра 1724. године, епископи, свештенство и народ, окупљени на митрополитовој сахрани у манастиру Крушедолу, изабрали су епископа Софронија за администратора Карловачке митрополије.

На Заседању Светог архијерејског сабора 1726. године и епископ Софроније, заједно са осталим архијерејима, упознао је Сабор о брачним нередима тога времена у Бачкој епархији.

У другој половини августа 1728. године извршена је у Београду хиротонија новоизабраног епископа римничког Инокентија (Васиљевића). На ову свечаност митрополит београдско-карловачки Мојсије (Петровић) позвао је већи број свештених лица, међу којима су била и два архијереја: крушедолски Никанор и бачки Софроније, са којима је митрополит извршио архијерејску хиротонију.

Епископ Софроније преминуо је у Петроварадинском Шанцу (Новом Саду) 16. фебруара 1730. године и сахрањен је у гробници свога претходника епископа бачког

Григорија (Димитријевића) у порти манастира Ковиља. Обојици је надгробни споменик подигао патријарх српски Георгије (Бранковић), постријник ковиљски.

СОФРОНИЈЕ (Раваничанин)

епископ арадски

1722 – 1726.

Приликом избора епископа упражњене Епархије арадске 1722. изабран је игуман манастира Раванице (Врдник) Софроније. Хиротонисан је на Спасовдан, а потврдну диплому добио је од цара Карла 22. априла исте године.

Датум његове смрти био је споран и о томе је писао Димитрије Руварац, који је заступао гледиште да је Софроније умро између марта 1726. и 11. септембра исте године. Наиме, као година његове смрти наводила се 1725. Међутим, епископ Софроније је био на народно-црквеном сабору 1726. године, а свој Завет митрополиту Мојсију (Петровићу) потписао је у Карловцима 9. марта 1726.[195]

СОФРОНИЈЕ (Јовановић)

епископ пакрачки

1743 – 1757.

СОФРОНИЈЕ (Јовановић)

Када се епископ пакрачки Никифор после дугогодишње болести повукао у мировину, за његовог наследника је посвећен архимандрит Софроније (Јовановић), „најбољи понавалац славонског народа и најпопуларнија личност у Славонији".[196] Патријарх Арсеније IV га је посветио пре потврде царичине, која је уследила тек 15. августа 1746.

Као одличан познавалац прилика у Славонији, где је скоро четврт века службовао пре него што је постао епископ, Софроније је посебну пажњу поклонио школству уопште, а посебно свештеничком образовању. Придворну школу у Пакрацу подигао је на ниво граматикалне, а по селима је почео отварати школе које су се због сметњи од стране језуита тешко одржавале.

У већ заведеној конзисторији епископ Софроније је завео још бољи ред, обративши нарочиту пажњу архиви у којој је сва документа лично сортирао и која су, 1758. године пренета у Сремске Карловце.[197]

Као изврстан домаћин епископ Софроније је проширио епископски посед „и за сва своја епископска добра издејствовао је од цара 1749. год. нову донационалну потврду".[198] Његовим заузимањем је подигнут сав предњи део епископског двора и припремљен грађевински материјал за зидање нове катедрале у Пакрацу.

СОФРОНИЈЕ (Андрејев)

митрополит београдски

1743 – 1746.

Митрополит београдски Софроније (Андрејев) родом беше са острва Хиоса а пострижних синајски. Рукоположен је у Цариграду. Када је дошло до неслоге између њега и патријарха пећког Јоаникија, патријарх му је одузео епархију. Тим поводом је митрополит Софроније 20. септембра 1746. године дошао у Беч да од цара проси „милость садержанїа и Протекцію, по препорѹци Блаж. нашега Г. Г. Патрїарха агентѹ Оренги писане“.[199]

Митрополит Софроније је умро у Пешти 21. новембра 1784. године.

СОФРОНИЈЕ (Кириловић)

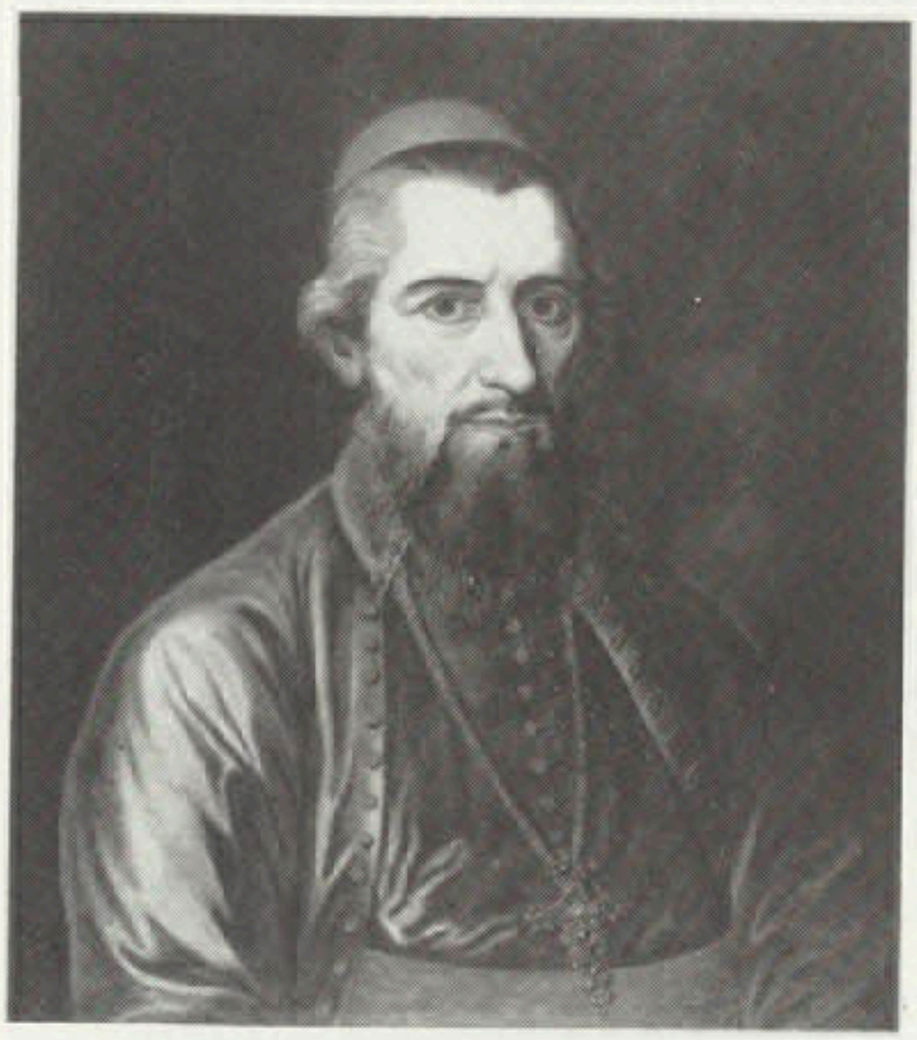
епископ темишварски

1781 – 1786.

Епископ Софроније рођен је у Сечују, у Мохачком срезу. Књизи се учио у манастиру Грабовцу, где је и замонашен. У чин ђакона и презвитера рукоположио га је епископ будимски Василије (1728–1748), а нови епископ будимски Дионисије (Новаковић) поставио га је за егзарха Сечујске епархије.

Када је аустријски двор поверио управу над православнима у Ердељу епископу Дионисију, Софроније је 21. априла 1762. произведен у чин архимандрита и постављен за егзарха Будимске епархије.

После смрти ученога епископа Дионисија, администратора православне Ердељске епархије, православни верници Ердеља су, у присуству дворске комисије за Ердељ, изабрали за свога епископа архимандрита Софронија (Кириловића), настојатеља манастира Грабовца, 24. децембра 1769. године. Пошто је потврђен декретом царице Марије Терезије, за епископа га је посветио 27. маја 1770. митрополит Јован (Ђорђевић). Као и његов претходник, и он је изузет испод јурисдикције карловачког митрополита. Православни Румуни нису били задовољни што њихов епископ није потчињен митрополиту у Карловцима и због тога су се са неповерењем односили према њему. Зато је епископ Софроније по свом пристанку 24. августа 1774. године премештен за епископа будимског. У овој епархији је остао до 24. августа 1781. године,[200] када је по својој жељи прешао на катедру Епархије темишварске. Умро је 28. фебруара 1786.

СОФРОНИЈЕ (Кириловић)

СОФРОНИЈЕ I

митрополит скопски

друга половина XVIII века

Помиње се у другој половини осамнаестог века, после митрополита Генадија, а пре митрополита Захарије.[201]

СОФРОНИЈЕ II

митрополит скопски

1840.

Помиње га Радослав М. Грујић иза митрополита Гаврила III, који је умро у Скопљу 1843. године „и сахрањен код цркве Св. Богородице".[202] Митрополит Гаврило се помиње као активни архијерej 1838. године, а Софроније, његов наследник 1840, што значи да је Гаврило свргнут после 1838. године или се добровољно повукао са катедре и остао и даље да живи у Скопљу.

СОФРОНИЈЕ

митрополит нишавски

1860 – 1868.

Митрополит нишавски Софроније, Грк по националности, провео је у Пироту „осам бурних година" држећи „свештенство у економској и политичкој зависности" дајући им парохије „на исполицу".[203] О таквом његовом раду сачувано је доста материјала у Тефтеру нишавске митрополије. Због таквог понашања митрополит Софроније је смењен 1868. године.

СПИРИДОН

епископ будимљански

XIII век

Епископ будимљански Спиридон помиње се у Пљеваљском синодику православља као четврти по реду иза епископа Теофила, а пре епископа Германа.[204]

Других података о њему нема.[205]

СПИРИДОН

епископ хумски

после 1239.

У Стонској повељи за Хумску епископију помиње се епископ хумски Спиридон, заједно са епископом Методијем, јер су њих двојица „утврђивали међе села Осојника, још пре издавања ове повеље 1243–1253. године".[206]

СПИРИДОН

епископ дабарски

између 1286. и 1292.

Епископ Спиридон се помиње у попису дабарских епископа у Пљевљском синодику православља после епископа Јована, између 1286. и 1292. године.[207]

Свети СПИРИДОН

патријарх пећки

1379 – 1389.

После смене патријарха српског Јефрема за четвртог српског патријарха изабран је мелнички митрополит Спиридон пре 17. маја 1379. године.

Кнез Лазар је „од раније добро био упознат са изузетним способностима мелничког митрополита Србина, Спиридона. Вероватно се и саветовао са њим за поједина црквена питања, јер овај је био у могућности да у Мелнику изблиза упозна Византинце и да стекне драгоцена црквеноуправна искуства.“[208]

Издавањем потврдне дипломе цркви у браничевском Ждрелу манастиру Горњаку, давањем манастирске самосталности и проширењем црквене јурисдикције у Браничеву, патријарх Спиридон је закорачио „у цариградску јурисдикцију у Подунављу“.[209] Захваљујући томе дата је „предност оживљавању црквеног живота и преношењу духовности, и свеукупне културе, са југа на север. До тада је црквено градитељство у Поморављу и Подунављу било у застоју.“[210]

Свети СПИРИДОН

Овакав рад патријарха Спиридона морао је изазвати реакцију Цариградске патријаршије, те „Синод Цариградске цркве прекорно је приписао Спиридону епитет трисепископос (τρισεπίσκοπος) и званично престао да га сматра саслужитељем (συλλειτουργός).“[211] Наиме, патријарх Спиридон је, пре него што је постао мелничким митрополитом био епархијски архијереј Цезарополиса, тј. трипут мењао епархије, што му је „узето“ у грех и назван је „трисепископос“.

„Кнез Лазар је добро проценио митрополита Спиридона и приликом избора новога патријарха срећно се одлучио за њега, те је у то време узајамно разумевање и сарадња цркве и државе било узор плодотворности. Кнез Лазар је неометано наставио да подиже цркве и манастире у источној Србији и Подунављу, тј. крајевима где је због туђе јурисдикције и наизменичних ратова у прошлости између Византинаца, Мађара, Бугара и Срба остала велика празнина“.[212] Патријарх Спиридон је био десна рука кнеза Лазара, његов саветник и помоћник. „Нико више од патријарха Спиридона није могао да помогне кне-

зу Лазару у његовој црквенодржавној политици. Патријарх је, у ствари, најзначајнија личност уз кнеза, која је умела свестрано да га подржи и да последњих десет година уочи Косовског боја 1389. године највише утиче на духовни препород Србије у крајевима према Дунаву и Сави."[213]

Патријарх Спиридон је надживео Косовску битку. Умро је 11. августа 1389. године. Српска православна црква га је уврстила у ред светитеља. Мошти му почивају у цркви Светога Димитрија у Пећкој патријаршији.

СПИРИДОН (Штибица)

епископ вршачки

1694 – 1699.

Епископ Спиридон прешао је 1690. године са патријархом Арсенијем III у крајеве преко Саве и Дунава. До 1690. био је епископ белоцрквански, „а Белом Црквом још се и тада звала Куршумлија у Топлици, и у његовој епархији било и место Прокупље".[214]

Када је патријарх Арсеније III извршио реорганизацију Српске цркве у Аустријској царевини, предложио је епископа Спиридона за епископа вршачког и себешког са седиштем у манастиру Месићу, „што је Леополд у својој дипломи од 4. марта 1694. и учинио.

Карловачким миром од 1699. потпадне Банат поново под Турке и Спиридон остане без епархије, те је живео у Срему и био још жив и 1708"[215]

У току живота патријарха Арсенија III епископ Спиридон управљао је Вуковарском епархијом као дијецезан рукоположио је Павка, родом из Бачке, у чин ђакона и презвитера и осветио храмове у Маркушици, Негославцима, Вуковару и Сотину.

СТЕФАН

епископ скопски

1317.

Епископ Стефан је, према потврди архиепископа српског Никодима, заузимао катедру скопских архијереја, који су тек после 1346. године добили титулу митрополита, 1317. године.[216]

СТЕФАН (Пекпал)

епископ хумски

1324/5. –1330.

Стефан, последњи епископ хумски, помиње се у време краља Стефана Дечанског. Краљ је 1324/1325. године потврдио приложена имања епископу Стефану, који му се пожалио на сиромаштво своје епархије.[217]

Краљ Урош III (1321–1331) му је „дао на уживање манастир Св. апостола Петра и Павла на Лиму и још неке цркве, пошто је његова епископија запустјела и он нема ни бира ни врховине".[218]

Епископ Стефан „јамачно је био прогнан из Хума, пошто га је заузео Ст. Котроманић 1234. године."[219]

Хумска епархија се, по свој прилици, угасила у времену од 1330. до 1343. године.

СТЕФАН

митрополит јенопољско-ердељски

1557.

Помен о митрополиту јенопољско-ердељском Стефану имамо из 1557. године.[220]

СТЕФАН

митрополит цетињски

1582 – 1593

Митрополит цетињски Стефан наследио је на катедри цетињских митрополита Венијамина, а задржао се на њој до 1593. године.

СТЕФАН

митрополит пелагонијски и прилепски

1600.

Митрополита Стефана помиње „многогрешни" монах Спиридон који, 26. маја 1600. године, преписа минеј за потребе храма светога Архијереја и чудотворца Николе у Манастиру Градишту.[221]

СТЕФАН

митрополит студенички

1609.

Митрополит Стефан се помиње у патријарашкој синђелији упућеној вернима у Вретанији поводом посвећења, односно постављења новога епископа Симеона.[222] Ништа друго се о епископу Стефану за сада не зна.

СТЕФАН

митрополит Сокола, Сребрнице и Зворника

1640 – 1655.

Митрополит Стефан се помиње у турском дефтеру између 1640 и 1655. године, из којег се види да је митрополит зворнички Стефан платио, 4. новембра 1650 године, пешкеш од 3.600 акчи.[223]

СТЕФАН

митрополит Пожеге и Зачасне

1641.

За митрополита „ђаура области Пожеге и Зачасне" постављен је „на основу писма пећког патријараха" Стефан, који је 11. новембра 1641. године платио турским властима „пешкеш 1440. акчи, Целих гроша 15 Холандских гроша 30".[224]

СТЕФАН

епископ липовски

1656.

Епископ Стефан помиње се у једном запису на зиду припрате манастира Грачанице 1656. године. Хиротонисан је у манастиру Грачаници.[225]

СТЕФАН (Метохијац)

митрополит бачки

1708 – 1709.

Митрополит Стефан (Метохијац) био је родом из Пећи. Није познато где се замонашио и када је примио епископску хиротонију. Претпоставља се да је хиротонисан пре сеобе Срба.

Приликом реорганизације Српске православне цркве у Аустријској царевини, предложио га је патријарх Арсеније III за митрополита сремског са седиштем у манастиру Врднику. Међутим, бечки двор га је потврдио за епископа горњокарловачког и зринопољског. Патријарх Арсеније се није осврtао на ову одлуку Беча, већ га је као сјајног борца против насртљивих унијата и даље оставио у Срему да управља горњим Сремом и Фрушком Гором. Отуда се његова епархија у актима Цариградске и Пећке патријаршије и називала фрушкогорском епархијом.

Пошто је успоставио везу са Нефимоновим, руским послаником у Бечу, патријарх Арсеније му се пожалио да је римски терор над православним Србима гори од турског и одлучио да пошаље своју делегацију у Русију, која ће изнети тамо тешкоће свих православних словенских народа.

Изасланство, на челу са митрополитом Стефаном, примио је цар Петар Велики крајем децембра 1696. године. Митрополит Стефан се највише жалио на безобзирну језуитску пропаганду и усмено изложио све оно што патријарх из предострожности није могао да напише у свом писму цару од 7. октобра 1696. године.

„На саслушању у Посољском приказу изјавио је митрополит Стефан да су католици, особито језуити, мухачку епархију у Барањи превели на унију, а њеног епископа Јевтимија (боље Јефрема) Тетовца Јанковића изагнали, и на његово место поставили унијатског епископа Јосифа".[226]

Колико је патријарх Арсеније имао поверења у митрополита Стефана види се и по томе што га је још 1702. године предложио народним првацима за свога помоћника с правом наследства. Већ приликом сахране патријарха Арсенија у манастиру Крушедолу Стефан Метохијац је изабран „не само за намесника умрлом патријарху Арсенију, него и за пуноправног митрополита и архиепископа аустроугарских Срба, под чију духовну јурисдикцију спадали су тада и сви православни Срби у млетачкој Далмацији".[227]

Аустроугарске власти нису признале овај избор, али је митрополит Стефан и даље остао администратор и старешина свих Срба, који је имао задатак да сазове и припреми први привилегијални изборни сабор у манастиру Крушедолу. За то време митрополит Стефан је пренео своје седиште из Врдника у Карловце и одатле је управљао двема епархијама: Фрушкогорском и Бачком.

Припремајући сабор митрополит Стефан одржао је 29. септембра 1707. године у Карловцима састанак са народним првацима који су се одлучно изјаснили за одржање канонских веза са Пећком патријаршијом.

Водећи рачуна о општим интересима Цркве, митрополит Стефан се не само одрекао кандидатуре за поглавара Српске православне цркве у Аустријској царевини, већ је омогућио „да се први избор црквеног поглавара аустроугарских Срба обави једногласно, у смислу стечених привилегија и заврши без већих трзавица и штете по интересе православне вере и народа".[228]

Захваљујући митрополиту Стефану, његовом угледу и утицају, победила је на Првом крушедолском сабору његова теза да се не смеју кидати канонске везе са Пећком патријаршијом и нови митрополит Исаија морао је положити и заклетву да ће пећког патријарха признавати за свог врховног старешину.

СТЕФАН (Љубибратић)

епископ костајничко-зринопољски

1728 – 1737.

После смрти епископа Саватија (Љубибратића), јануара 1716. године, управу Православне цркве у Далмацији примио је његов синовац архимандрит Стефан (у свету Вукашин Љубибратић). Архимандриг Стефан је још за живота епископа Саватија 1715. посетио „већину далматинских цркава, и тада већ стекао љубав Далматинаца. Кад је умро Саватије, свештенство и народ сматрали су Стефана природним наследником Саватијевим у управи далматинске цркве, и ту му власт драговољно сви одмах и признаше“.[229] Знајући све ово, генерални провидур Анђело Емо признао је 1. августа 1716. „сва права која је уживао покојни Саватије, и тиме власт да управља далматинском црквом“.[230] За епископа га је хиротонисао у Боки на Сретење 1719. патријарх пећки Мојсије.

Већ исте јесени епископ Стефан је учинио канонску посету храмовима своје епархије. Ова посета је „много узбудила надбискупа задарског и бискупа шибеничког који су предузели кораке да се то спречи пошто пото“.[231] Под утицајем Римске курије Млетачка влада је наредила генералном провидуру Алвизу Моћениго“ да уклони из Далмације епископа Стевана Љубибратића. Поводом ове наредбе провидур Моћениго одговорио је Влади, 1. марта 1720... Пре свега, он истиче да акција римокатоличких прелата у Далмацији не потиче толико из верских побуда, него се иза њих крије похлепа за влашћу и јачим материјалним приходима“.[232] Моћениго није извршио наређење те му је Млетачка влада 5. септембра 1720. наредила „да изврши њену наредбу од 25. јуна 1720. и уклони из Далмације „callogero serviano “, Стевана Љубибратића“.[233]

После Моћенига за генералног провидура дошао је М. А. Дијего. На његов предлог сенат је 11. априла 1722. издао дукал на основу којег је епископ Стефан уклоњен из Далмације.

После изгнанства из Далмације епископ Стефан је извесно време пребивао у Лици и у Београдско-карловачкој митрополији. За епископа костајничко-зринопољског изабран је 1. фебруара 1728. Умро је априла 1737. године.

СТЕФАН

митрополит арильски и зворнички

1737.

Митрополит Стефан помиње се у запису на спољном западном зиду манастира Благовештења (Овчар) 19. октобра 1737. године.[234]

СТЕФАН

митрополит захумски, херцеговачки и требињски

после 1763 – 1766.

После митрополита Аксентија за митрополита захумског дошао је Стефан (Милутиновић). Он се затекао на овој катедри у време тзв. укидања Пећке патријаршије.

Рођен је у селу Мркоњићима. Зато га називају и Мркоњић, а по оцу Радивоју и Радивојевић.

Године 1765. помагао је братство манастира Хиландара које је запало у велике дугове и молило га је за милостињу.[235]

Следеће године Стефан се помиње „уз патријарха на изображењу манастира Пиве“.[236]

„О његовом збацивању са митрополитске столице сачуван је један податак у вези са избором Антима за његовог наследника. У акту о Антимовом избору и постављењу стоји за митрополита Стефана, да не само да му је потпуно одузет архијерејски чин, него је, по царској заповести, послат на заточење због рђавог владања (злонравїа) и порочног живота и због противљења и непослушности коју је показао архијерејима потчињеним Пећи због тога и многих других канонских(!) преступа заслужио је да се канонски збаци. То је све и учињено са одобрењем патријарха Самуила, 23. септембра 1766. године. Можда се под заточењем, које се овде помиње, разуме стални боравак митрополитов у манастиру Дужима, а под непослушношћу покушајем отпора, који је Стефан покушао да да.“[237]

Митрополит Стефан умро је у манастиру Дужима 1777/8. године.

СТЕФАН (Стратимировић)

митрополит карловачки

1790 – 1836.

Ниједан од двадесет поглавара Карловачке митрополије, за 230. год. њена постојања (1690–1920), није тако дуго управљао Српском црквом под аустроугарском влашћу, као митрополит Стефан Стратимировић – пуну петину целокупног времена постојања Карловачке митрополије.[238]

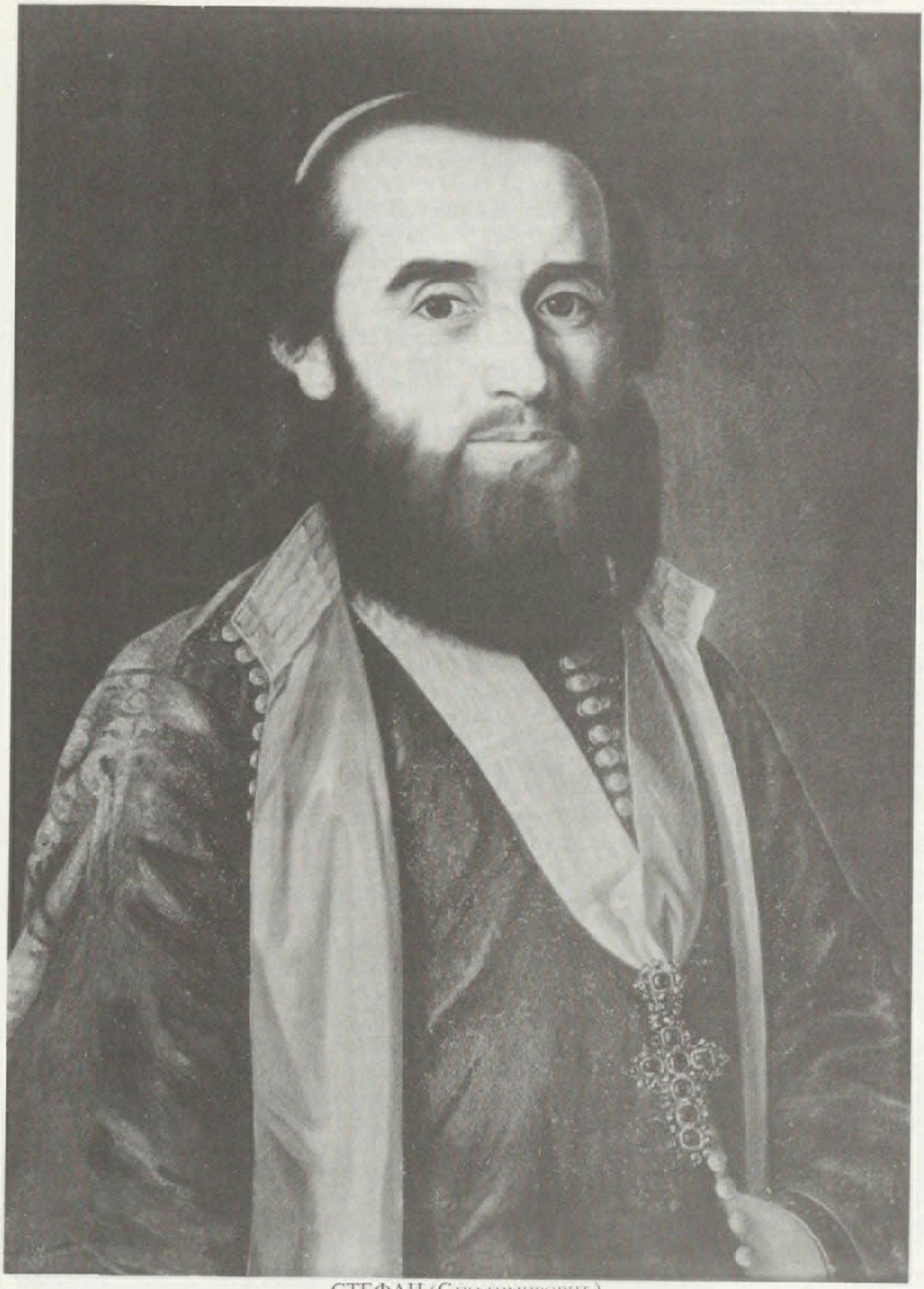
Стефан (Стратимировић) рођен је 27. децембра 1757. у Кулпину, Бачка, од оца Јована и мајке Ангелине. Породица му је пореклом из Херцеговине. За војничку храброст породица Стратимировић добила је од цара Карла VI племство. Основну школу учио је у Кулпину и Бегечу. У Новом Саду је завршио два нижа разреда гимназије, где је изучио основе немачког и латинског језика. „Граматикалне класе“ завршио је у Сегедину, научивши овде мађарски језик, а хуманитарне науке завршио је у Ваџу.

После завршеног средњег образовања Стратимировић је изучавао правне и филозофске науке на универзитетима Будима и Беча. Када је крајe 1783. дошао у Карловце, Стратимировић овде „није нашао ниједне богословске школе у којој би се могао упознати са богословском наукама и стећи најпотребније богословско знање. Зато је приватно морао надокнадити оно што није могао научити редовним путем. Код Јована Рајића, тада најученијег нашег богослова, учио је богословске науке. И после, до краја живота Рајићева, Стратимировић је као митрополит гајио према њему осећање поштовања и срдачности“.[239]

На Благовести 1784. митрополит Мојсије (Путник) рукоположио је Стевана Стратимировића у чин ђакона, а 28. марта га произвео за архиђакона. Замонашен је 29. јуна и 4. јула рукоположен у чин јеромонаха-синђела. Петнаестог августа 1784. произведен је за архимандрита крушедолског. Као архимандрит пребивао је у двору уз митрополита Мојсија и помагао му у вођењу црквено-народних послова.

Приликом избора епископа будимског, 15. маја 1786, у тројној кандидатури су били архимандрити: крушедолски Стефан (Стратимировић), раковачки Генадије (Димовић) и гргетешки Кирило (Живковић). Изабран је Стефан (Стратимировић), који је тада имао 28. година, и хиротонисан је 15. јуна исте године.

Шта је епископ Стефан урадио у Будимској епархији, где је провео четири године, није познато, јер овај период његовог архипастирског рада у науци још увек није осветљен.

СТЕФАН (Стратимировић)

На Темишварском сабору, 1790, епископ Стефан „најмлађи међу епископима би за митрополита изабран, а нити се отимао за то, нити је обећавао и обрицао што“.[240]

Ускоро после свога избора митрополит Стефан ишао је у Беч да убрза потврду одлука Темишварског сабора.

Народно-црквени сабор је 1774. године тражио да свака епархија има клирикалну школу у којој би свештенички кандидати стицали бољу спрему. „Темишварски сабор ставио је Стратимировићу у дужност да оживотвори његов закључак о оснивању Генералне Семинарије у којој би се школовао свештенички подмладак целе митрополије“.[241] Међутим, „Стратимировић не основа, не устроји Семинарију – и што то не учини – нећу рећи да је згрешио“, каже Иларион Руварац, „већ би само рекао, да је погрешио, да је јако погрешио“.[242]

Место генералне Семинарије за целу Митрополију „митрополит Стратимировић завео је првих година своје архипастирске службе богословско училиште, а није хтео по спремљеном плану основати Семинарије, јер је држао, да се код нас не може она основати и да Семинарија није нама баш ни потребна... већ је место Семинарије основао богословско училиште“.[243]

Ако није отворио генералну Семинарију, митрополит Стефан је велику пажњу посветио оснивању епархијских клирикалних школа. „Колика је и каква била његова улога у отварању и организовању тих школа види се најбоље по томе што су све отворене његовим заузимањем, и што су сви епископи гледали у Стратимировићевој школи узор према коме треба подесити и изградити школе у својим епархијама“.[244]

За време митрополита Стефана основане су Карловачка и Новосадска гимназија. Његовим заузимањем карловачки грађанин Димитрије Сабов дао је 20.000 форината, а дали су и други приложници, да се у Карловцима отвори гимназија. „Карловачка гимназија је прва виша Стратимировићева школа у којој су савременици гледали знаменити институт за изједначење једног даровитог, али дугим ропством варваризованога народа с просвећеним западним нацијама...“[245]

Митрополиту Стефану припада велика заслуга и око оснивања Новосадске гимназије. „Захваљујући само његовим везама, угледу и умешности добијен је потребни царски пристанак и одобрење за отварање ове гимназије.“[246]

Будући да је Темишварски сабор расправљао питање отварања једне штампарије за потребе Срба и Румуна, митрополит Стефан је био заинтересован за подизање народне штампарије. Међутим, „ни ово се није могло остварити, јер се није могао од цара добити пристанак. Што је покушај пропао није кривица до Стратимировића“.[247]

Као архипастир митрополит Стефан се старао да поправи не само материјални положај парохијског свештенства, већ и да подигне ниво његовог богословског образовања. „Жеља је Стратимировићева била да свештеник буде и оличење врлина и учен човек. То двоје он је хтео довести у један склад, јер је знао колика је вредност и једног и другог“.[248]

Архипастирска дужност митрополита Стефана огледала се и у његовим архијерејским посланицама“ које је он, скоро редовно, сваке године о Божићу упућивао својој пастви, а понекад и у разним изузетним приликама, као што су појава куге, хајдучије, рата итд.“[249]

С обзиром на напоре „моћне аустријске државне силе и богате римокатоличке цркве да све Влахе и бар оне Србе на територији српства откину од православља“[250] борба митрополита Стефана била је дуга „опорна и болна“.[251]

Посебна брига митрополита Стефана у току његове дуготрајне управе Карловачком митрополијом било је занављање епископата, јер синод није био у могућности да се састаје када се за то указивала потреба, пошто за његово одржавање није добијана царска дозола. Наиме, цар је покушавао да сам именује епископе. Тако је дошло

до именовања архимандрита Јосифа (Рајачића) за епископа далматинског, кога је митрополит Стефан 1829. хиротонисао у Карловцима.

Архипастирски рад митрополита Стефана, јерарха широке културе и човека невероватне активности, одвијао се у врло значајном времену у Европи и код нас. То је било време Доситеја и Вука с једне стране, а Карађорђа и Милоша, с друге стране. „Стратимировић је према ова два велика покрета у нашем народу његова времена понео се сасвим различито. – У питању народног политичког ослобођења показао је он напредне идеје, па је и сам, иако врло опрезно због опасности од аустријских власти, почео се залагати за стварање српске државе и чак је написао један мемоар за руског цара о потреби и могућности остварења једне такве државе под руском заштитом, на челу с *православним* принцом. Међутим, према покрету, који је на основу Доситејвих и Вукових идеја радио на свестраном духовном и културном препорођају српског народа, Стратимировић је заузео потпуно конзервативан став, јер се бојао да ће нови дух просвећеног рационализма својим рационалистичким тенденцијама нанети велику штету православној Српској цркви, која је поверена била његовом вођењу и чувању од свих штетних утицаја“.[252] Време је показало да је митрополит Стефан био у праву.

Митрополит Стефан као архипастир провео је „рекордан низ година, који се ванредно ретко сретао не само у историји наше цркве него и у каталозима поглавара осталих хришћанских цркава“.[233] Захваљујући његовим способностима и вредноћи, резултати његовог рада су изванредни.

Умро је напрасно 4. октобра 1836. у Карловцима и сахрањен је поред митрополита Павла (Ненадовића) у карловачкој Саборној цркви.

СТЕФАН (Авакумовић)

СТЕФАН (Авакумовић)

епископ темишварски

1801 – 1822.

Породица Авакумовић потиче из Коморана, где се некада налазила знатна српска колонија у којој су живеле познате српске породице. Породица Авакумовић се преселила из Коморана у „српску варош“ Сентандреју. У овом граду је око 1756. рођен Стефан Авакумовић. Отац му је био сентандрејски биров, а брат му Павле, епископ у Араду (1786 – 1815).

Стефан, пошто је завршио гимназију, хуманитарне и правне науке, постао је канцелиста краљевске курије. Богословско образовање је стекао код архимандрита Јована (Рајића), најјачег богослова тога времена у целој Карловачкој митрополији. Митрополит Мојсије (Путик) примио га је у свој двор, рукоположио га у чин ђакона и презвитера и произвео за протосинђела. Када је 24. јуна 1789. замонашен у манастиру Гргетегу од архимандрита ковиљског Јована (Рајића), митрополит га је на Петровдан исте године произвео за архимандрита манастира Гргетега. У том свој-

ству га је затекао и избор за епископа горњокарловачког у току синодског заседања од 15. јануара до 15. марта 1798. За епископа га је хиротонисао митрополит Стефан (Стратимировић) 21. марта исте године.

Епископ Стефан је седиште епархије пренео из Плашког у Карловац, али се ни овде није дуго задржавао, јер је убрзо отишао у Беч на службу српског референдара при Краљевској угарској канцеларији уместо епископа темишварског Петра (Петровића), који је поднео оставку на овај положај. За време владичиног одсуства из епархије истом је управљао архимандрит Мојсије (Миоковић), потоњи епископ горњокарловачки. Заузимањем митрополита Стефана епископ Стефан је премештен у Темишвар и устоличен овде 19. маја 1801. У овој епархији је епископ Стефан показао много више резултата, а нарочито на подизању нових и обнови старих храмова.

Правим тајним саветником је постао 1807. године и као такав учествовао је 1808. у раду државног сабора.

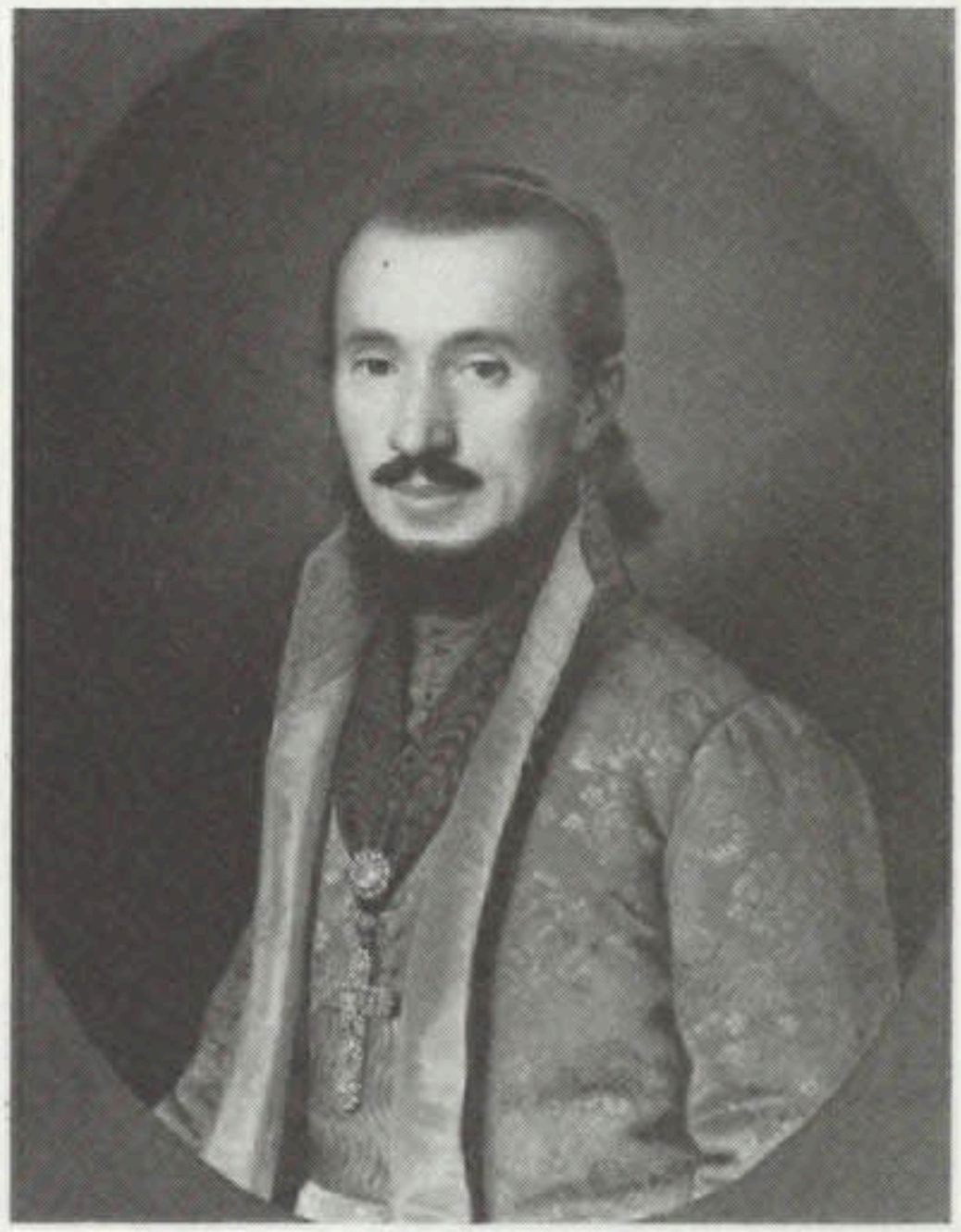
Умро је 25. јуна 1822. у Темишвару.

СТЕФАН (Станковић)

митрополит карловачки

1837 – 1841.

Митрополит Стефан рођен је 24. јуна 1788. у Карловцима од родитеља Стојка и Пелагије. Гимназију је завршио у родном месту, а филозофију на Пештанском универзитету. По завршетку школовања митрополит Стефан (Стратимировић) поставио га је 1807. године за професора прве граматикалне класе у Карловцима. У исто време радио је у митрополитској канцеларији, а такође посећивао и Клирикално училиште.

СТЕФАН (Станковић)

С дозволом митрополита Стефана ставио се на располагање епископу пакрачком Јосифу (Путнику) који га је 25. децембра 188. рукоположио у чин ђакона и поставио прво за подбележника, а потом за конзисторијалног бележника. Произведен је у чин протођакона 15. августа 1809. године у манастиру Лепавини, а замонашен по чину мале схиме у манастиру Раковцу од архимандрита Прокопија (Болића), настојатеља манастира.

За архимандрита ораховичког произведен је 13. јула 1819. За епископа будимског посветио га је 20. јануара 1829. у Карловцима митрополит Стефан са епископима: темишварским Јосифом и бачким Гедеоном. На катедру Бачке епархије прешао је 30. септембра 1834. године.

После смрти митрополита Стефана (Стратимировића) постао је администратор Карловачке митрополије, а 23. новембра 1837. једногласно је изабран за митрополита карловачког.

У историји Карловачке митрополије познато је да за време митрополита Стефана (Стратимировића) нису одржавани народно-црквени сабори, што се често митрополиту Стефану замерало. Питање сазива сабора постало је актуелно за време новог митрополита, коме је у том погледу желео да помогне образовани епископ бачки Платон (Атанацковић). У вези са тим послао му је један елаборат о организацији српског православног главног народног сабора, особеног народног сабора и архијерејског синода.

До неки нарочитих промена у Карловачкој митрополији није дошло јер управа митрополита Стефана (Станковића) није била дугог века. Његов пројекат да клирикалне школе буду „скопчане“ са Семинаријом није заживео, јер није било довољно материјалних средстава.

Као и многи његови претходници и митрополит Стефан „имао је своје питомце на разним вишим школама. За време своје кратке управе као митрополит он је из својих личних средстава стипендирао дванаест младића, међу којима и Димитрија Аврамовића, познатог сликара и писца, који је 1847. изабран за дописног члана Друштва српске словесности“.[254]

Наведени подаци сведоче да митрополит Стефан није био онакав како га је описао епископ вршачки Јосиф (Рајачић), потоњи патријарх српски. „Да је Рајачић неистинито описао Станковића Хакману види се из тога што је Станковић био митрополит од 1837–1841, а Рајачић од 1842–1861 и од оставине Станковићеве ушло је у неприкосновени фонд 75.000 фор. бечке вредности или 30.000 фор. сребра, док од Рајачићеве није у њега скоро ништа унишло“.[255]

Митрополит Стефан умро је у Карловцима 31. јула 1841. године и сахрањен је у карловачкој Саборној цркви.

СТЕФАН (Поповић)

СТЕФАН (Поповић)

епископ вршачки

1843 – 1849.

Епископ Стефан (Поповић) рођен је у Чакову од оца Јована, свештеника, и мајке Јулијане Георгијевић. За време школовања био је питомац епископа пакрачког Јосифа (Путника), чијим је касније постао и протођаконом. До избора за епископа био је конзисторијални бележник и професор Богословије у Вршцу, а од 1835. до 1839. настојатељ манастира Ковиља. За епископа пакрачког изабран је 1839, а хиротонисан 17. септембра 1839. премештен је за епископа вршачког 1843. Ревносни епископ Стефан је у својим епархијама имао великих потешкоћа у борби са унијатима. За време мађарске буне 1848. неправедно је проглашен „мађароном“ те му патријарх Јосиф (Рајачић) без ислеђења и суда одузе, 20. јануара 1849, епархију и посла га у манастир Фенек. После кратког боловања умро је у Бежанији 21. јуна 1849. и сахрањен у манастиру Фенеку.

СТЕФАН (Ковачевић)

епископ нишки

1862.

Епископ нишки Стефан (Ковачевић) помиње се као наследник епископа нишког Јоаникија II.

СТЕФАН (Крагујевић)

епископ пакрачки

1843 – 1864.

Епископ Стефан рођен је 28. децембра 1803. у Осијеку. Српску основну школу и шест разреда гимназије завршио је у родном месту, филозофију у Сегедину и Кежмарку, права у Пожуну, а клирикалну школу у Карловцима. Пре примања монашког чина био је три године практикант у архиепископској канцеларији. Замонашио га је 12. марта 1828. архимандрит Георгије (Хранислав) у манастиру Раковцу по чину одјејанија рјаси и камилавки, а 18. марта исте године митрополит Стефан (Стратимировић) рукоположио га је у чин ђакона. У чин протођакона произвео га је епископ далматински Јосиф (Рајачић) 7. јула 1829, а у Вршцу га је исти епископ рукоположио 20. јуна 1835. за презвитера. Архимандритом хоповским постао је 14. јануара 1838. На овом положају није се дуго задржао јер је већ 1839. постављен за старешину манастира Ходоша. Када је епископ Јосиф (Рајачић) постао карловачки митрополит, архимандрит Стефан је 1842. именован генералним викаром Далматинске епархије. Иако је изабран за епископа пакрачког 1843. године, устоличен је у Пакрацу тек 1848. За време мађарске буне епископ Стефан држао се веома резервисано.

СТЕФАН (Крагујевић)

Као епископ пакрачки посебну пажњу је поклонио подизању српских основних школа и њиховом реформисању под надзором црквено-просветних власти. Од својих окружних протопрезвитера тражио је да га сваке године радовно извештавају шта су учинили на побољшању наставе у школама. За потребе богословско-учитељске школе, чију је наставу повисио са две на три године, подигао је у Пакрацу 1853. нову школску зграду. Умро је у Пакрацу 25. јануара 1864. године.

СТЕФАН (Кнежевић)

епископ далматински

1853 – 1890.

После насилног премештаја епископа Јеротеја (Мутибарића) из Далмације у Будим, од стране бечког двора, за епископа далматинског је постављен први Далматинац, архимандрит крчки Стефан (Кнежевић).

СТЕФАН (Кнежевић)

Рођен је 15. јуна 1806. у Оћестову. Основну школу је завршио у Шибенику, а гимназију и богословију у Карловцима. Богословске студије је заокружио на Богословском факултету у Черновицама. Рукоположен је у чин ђакона 21. маја 1833, а у чин презвитера у новембра 1835. Архимандритом манастира Крке је постао на Богојављење 1844. Епископом далматинским је именован 16. марта 1853, а хиротонисан је у Карловцима 17. маја 1853. од патријарха Јосифа (Рајачића).

Као и његови претходници, имао је пре свега да издржи тешку борбу са унијатима који су стално насртали на Србе у Далмацији, али без икаквог успеха.

У току свог скоро четрдесетогодишњег архипастирствовања, епископ Стефан је у Далмацији заорао дубоку бразду. Подигао је ниво богословије у Задру, у коју су примани кандидати са завршеном гимназијом. Основао је 1853. конзисторију и извршио нову поделу епархије на окружне протопрезвитерате. Његовим заузимањем је у Далмацији подигнуто четрнаест нових храмова, међу којима и храм на Далматинском Косову, који је много допринео ширењу култа кнеза Лазара у Далмацији. Посебну пажњу је посветио школовању сиромашне српске омладине оснивајући у том циљу разне фондове.

У току 1870. године из састава Далматинске епархије издвојена је Бока Которска у самосталну епархију, а 1873. су обе епархије излучене из Карловачке митрополије и, заједно са Буковинском епархијом, ушле су у састав вештачки створене Буковинско-далматинске митрополије са седиштем у Бечу.

Богословски факултет у Черновицама га је, као и епископе Никодима (Милаша) и Герасима (Петрановића), почаствовао почасним докторатом богословља.

Умро је 28. јануара 1890. у Задру, а сахрањен у капели светог Саве у манастиру Крки.

СТЕФАН (Ластавица)

епископ источноамерички и канадски

1963 – 1966.

Епископ Стефан рођен је у свештеничкој породици 14. септембра 1908. године у селу Дивошу у Срему. Основну школу завршио је у родном месту, Богословију светога Саве у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Београду.

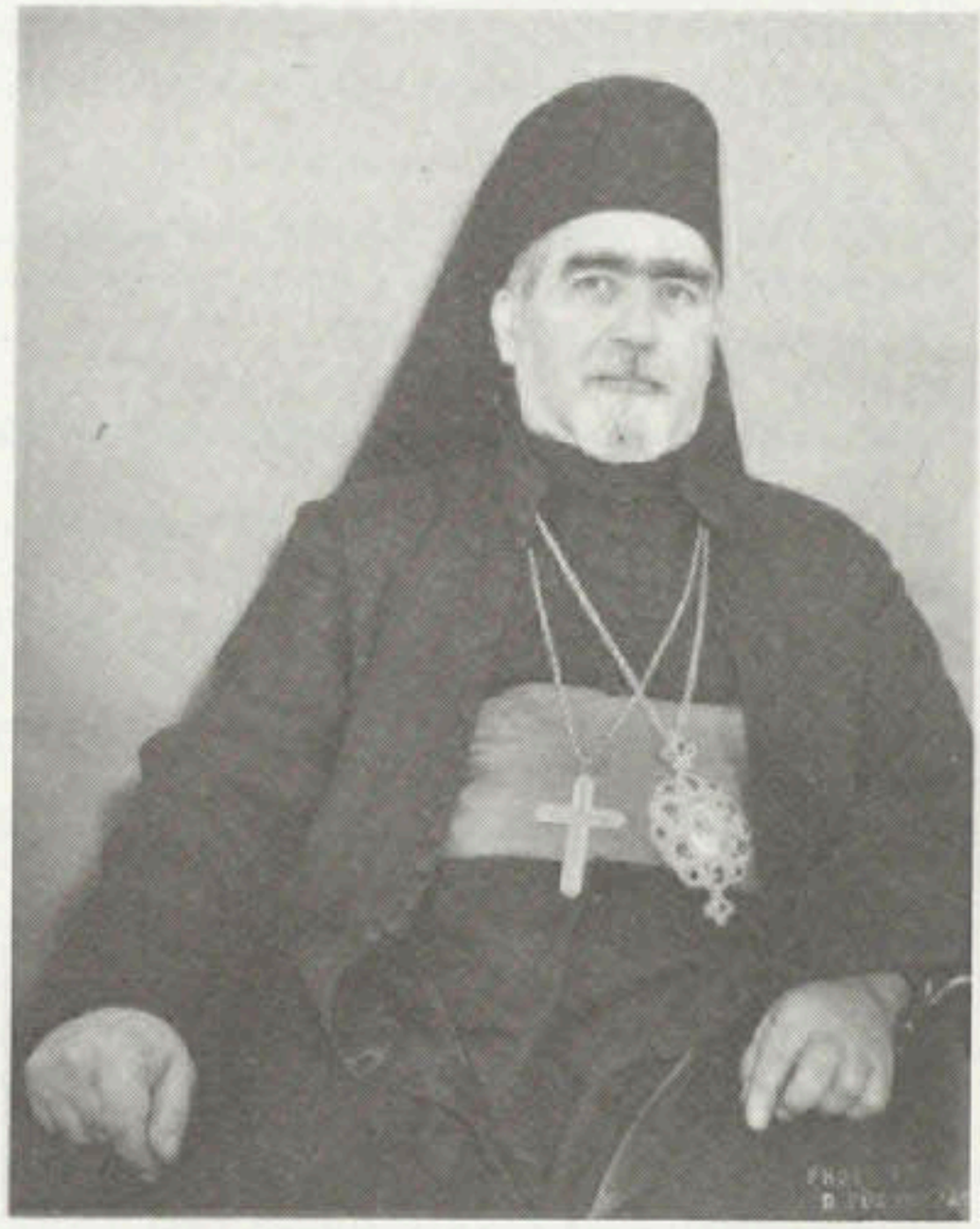
Већ после завршене богословије постао је службеник црквеног суда Архиепископије београдско-карловачке, а по рукоположењу у чин ђакона и секретар истога суда. За секретара Светог архијерејског синода изабран је 1951. године, али се на овом положају није дуго задржао. Као један од најбољих зналаца српског народног црквеног појања, постављен је за наставника појања у Богословији светога Саве у Београду. Пред одлазак у Трст за пароха, 1956. године, рукоположен је у чин пре-

звитера и произведен у чин протојереја. Како је био ретко честит и племенит човек, у Трсту се није могао дуго одржати због ситуације која је тад била у овој познатој црквено-школској општини, већ је отишао за пароха у Виндзор, Канада. На овом положају га је затекао и избор, 11. маја 1963. године, за епископа источноамеричког и канадског. За епископа су га хиротонисали 13. јула 1963. године у Аликвипи браничевски епископ Хризостом и банатски Висарион.

Епископ Стефан „музичку историју задужио је тиме што је поред Осмогласника, оставио записано и своје Празнично појање. Недостаје још: Триод (ускршњи пост) – записао је само три статије – Пентикостар па да остави записано скоро целокупно наше црквено појање. Најзначајније је пак од њега то што је он пронашао и свој лични стил у појању и умео зналачки да стави у ноте своје 'кројење' онога што је урадио и што нам је оставио.

Прерана смрт епископа Стефана, претекла га је у раду те није стигао да до краја заврши мелографски своје Празнично појање."

Будући и сам одличан певач, „имао је драмски баритон – глас изједначене и обле звучне боје и изванредног опсега", а као изузетно музикалан, почео је да се бави мелографским радом 1951. године, када се решио да изда Осмогласник. Радећи на њему, епископ Стефан у предговору каже: „Старао сам се да ускладим мелодијски нагласак са нагласком српског језика, али не по сваку цену, па и по цену да се изгуби карактер односног гласа. Стога има места у овом Осмогласнику где се за љубав језичког акцента није могла жртвовати утврђена мелодијска линија."

СТЕФАН (Ластавица)

Осмогласник је угледао света за епископова живота, а Празнично појање, у два тома, издала је Епархија источноамеричка и канадска 1969. године, у редакцији проф. Војислава Илића. Према записима епископа Стефана, проф. Војислав Илић је за хор хармонизовао све три статије које је такође издала поменута епархија. Епископ Стефан умро је 10. маја 1966. године у Кливленду, Охајо, где је неколико месеци пред своју смрт пренео седиште Епархије источноамеричке и канадске из Клертона, Пенсилванија, где се био привремено настанио. Сахрањен је на српском православном гробљу у Аликвипи.

1 Ст. Станојевић, *Свети Сава*, Београд 1935, 8.
2 Исто.
3 Теодосије, *Живот Св. Саве*, превео Миливоје Башић, Београд 1924, 99.
4 Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, I Минхен 1962, 63.
5 Ст. Станојевић. исто, 17.
6 Исто, 22.
7 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 64.
8 Др Р. М. Грујић, *Свети Сава као духовни вођа свога народа*, Јужни Преглед бр. 5, Скопље 1935, 212.

9 Исто, 213.
10 Теодосије, исто, 140.
11 Др Рад. М. Грујић, исто, 213.
12 Стеван М. Димитријевић, *Свети Сава као народни учитељ*, Братство, XXVIII, Београд 1934, 93.
13 Др Ра. М. Грујић, исто, 215.
14 Стеван М. Димитријевић, исто, 95.
15 Јованка Калић, *Црквене прилике у српским земљама до стварања архиепископије 1219. године*, Сава Немањић – Свети Сава, Београд 1979, 49.
16 Исто, 62.
17 Јован Радонић, *Свети Сава* (у Слике из историје књижвности) Београд 1938, 47.
18 Јоанис Тарнанидис, *Савин утицај на остварење автокефалије*, Сава Немањић – Свети Сава, Београд 1979, 62.
19 Марија Јанковић, *Епископије Српске цркве 1220. године*, Сава Немањић Свети Сава, Београд 1979, 77.
20 Исто, 78.
21 Др Сима М. Ћирковић, *Православа цркви у средњовековној српској држави*, Српска православна црква 1219–1969, Београд 1969, 39.
22 Др Рад. М. Грујић, исто, 217.
23 Исто.
24 Георгије Острогорски, *Писмо Димитрија Хоматијана Св. Сава*, Светосавски зборник, Београд 1938, 105.
25 Др Ђоко Слијепчевић, исто, 111.
26 Исто, 115.
27 Исто, 116.
28 Владимир Питовић, *Уметнички дух Светога Саве*, Гласник Српске православне цркве, Срем. Карловци 1941, 177.
29 Исто.
30 Исто.
31 Исто, 178–179.
32 Војислав Ј. Ђурић, *Свети Сава и сликарство његовог доба*, Сава Немањић – Свети Сава, Београд 1979, 245.
33 Јован Туцаков, *Допринос Светога Саве унапређењу здравствене културе у средњовековној Србији*, у Сава Немањић – Свети Сава, Београд 1979, 272.
34 Др Рад. М. Грујић, исто, 220.
35 Сава, епископ шумадијски, *Стогодишњица култа Светог Саве у Америци*, Даница, српски народни илустровани календар за годину 1994, Београд 1994, 59.
36 Владимир Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византйиский Временник XVII, Москва 1960 304.
37 Ст. Станојевић, *Српски архиепископи од Саве II до Данила II (1263–1362)*, Глас Српске краљевске академије, CLIII, Београд 1933, 47.
38 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 107.
39 Исто, 38
40 Ђоко Слијепчвић, *Хумско-херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219. до краја XIX века,* Богословље XIII, Београд 1938, 248.
41 Архиепископ Данило, *Живот краљева и архиепископа српских*, превео др Лазар Мирковић, Београд 1935, 206–207.
42 Владимир Мошин, исто.
43 Архиепископ Данило, исто, 246.
44 Слободан Ненадовић, *Богородица Љевишка*, Београд 1963, 181.
45 Исто, 182.
46 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976, 131.
47 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, 146.
48 Исто, 145 и 146.
49 Душан Кораћ, *Света Гора под српском влашћу 1345–1371*, Зборник радова Византолошког института 31, Београд 1992, 148.
50 Исто, 150.
51 Љуб. Стојановић, исто, III, 5008.

52 Љубица Штављанин-Ђорђевић, *Један недовољно познат Поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића,* Археографски прилози 9, Београд 1987, 336.
53 Иринеј, епископ бачки, *О бачким епископима пре себе*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, II, Ср. Карловци 1929, 407.
54 Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина I, Нови Сад 1939, 398.
55 Исто, 392–393.
56 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 220.
57 Радослав М. Грујић, *Прилози историји односаја наших с Румунима у XVIII-том веку*, Српски Сион, Ср. Карловци 1905, 686–687.
58 Јован Радонић, исто, 334.
59 Љуб. Стојановић, исто, I, 1985.
60 Миодраг Ал. Пурковић, *Српски владари*, Виндзор 1958, 117
61 Јован Радонић, исто, 613.
62 Миодраг Ал. Пурковић, исто, 118.
63 Љуб. Стојановић, исто, II, 3477.
64 Д. Р., *Сава Косановић, митрополит дабро-босански*, Српски Сион, Ср. Карловци 1903, 82–83.
65 Др Саво Љубибратић, *Архиепископ и митрополит Сава Косановић*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1959,106.
66 Марија Јанковић, исто, 154.
67 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима до године 1766,* Мостар 1901, 15.
68 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века,* глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 147.
69 Др Глигор Станојевић, *Црна Гора у XVII вијеку*, Историја Црне Горе, Титоград 1975, 181.
70 Јован Радонић, исто, 159.
71 Илија Николић, *Тефтер црквене општине у Пироту (1834–1872)*, Историјски часопис, XII–XIII, 1961–1962, Београд 1963, 271.
72 Д. Анастастијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије*, Богословље, VIII, Београд 1933, 113.
73 Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, 396.
74 Радмила Тричковић, исто, 128.
75 Исто.
76 Љуб. Стојановић, исто, III, 4993.
77 Радмила Тричковић, исто, 155.
78 Исто.
79 Исто, 156.
80 Исто.
81 Исто.
82 Љуб. Стојановић, *Српска црква у међувремену од Арсенија II до Макарија (око 459–63. до 1557. г.)* Глас 56, Београд 1923, 115.
83 Др Љубомир Дурковић-Јакшић, *Покушај црквене конференције у Нишу 1761. да поврати патријарха Гаврила III на пећки престо*, Зборник Православног богословског факултета, II, Београд 1951, 137.
84 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 921.
85 Сретен Петковић, *Зидна декорација параклиса Св. Стефана у Морачи*, Зборник за ликовне уметности, 3, Нови Сад 1967, 134.
86 Сретен Петковић, *Морача*, Београд 1986, 52.
87 Светозар Душанић, *Серафим, дабро-босански митрополит*, Богословље XV, Београд 1940, 63, примедба 1.
88 Исто.
89 Јован Радонић, исто, 665.
90 Прилог „Источнику" за 1888, бр. 4, 16.
91 Исто, бр. 3, 11.
92 Љуб. Стојановић, исто, V, 8334.
93 Исто, III, 5873.
94 Светозар Душанић, исто, 63–63
95 Исто, 63.
96 *Азбучник Српске православне цркве по Радосављу Грујићу*, Београд 1993, 268.

97 Ђоко Слијепчевић, исто, 43–43.
98 Ф. Гранић, *Два документа о црквеном службовању епископа горњо-карловичког Сергија Кађанског*, Богословље, Београд 1940, 13.
99 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6389.
100 Сретен Петковић, *Зидно сликарство на подручју Пећке патријаршије 1557–1614.* Нови Сад 1965, 34.
101 Љуб. Стојановић, исто, I, 835.
102 Ђоко Слијепчевић, исто, 277.
103 Исто.
104 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6592.
105 Јован Радонић, исто, 158.
106 Љуб. Стојановић, исто, 1, 1196.
107 Исто, II, 4617.
108 С. Петковић, *Легенда о светом Мини у цркви села Штаве*, Старинар, н.с. XX, Београд 1968, 278.
109 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
110 Љуб. Стојановић, исто, I, 1594.
111 Исто, IV, 6937.
112 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 227.
113 Исто.
114 Рад. М. Грујић, *Скопски митроолит Силвестар*, Гласник скопског научног друштва, Скопље 1927, 290–191.
115 Д. Н. Анастасијевић, *Споменици из старих цркава у „Санџаку" неиздани или с погрешкама издани*, Богословље, VI, Београд 1931, 69.
116 Радмила Тричковић, исто, 72–73.
117 Исто.
118 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6074.
119 Бранислав Тодић, *Грачаница*. Сликарство. Београд–Приштина 1988, 267.
120 Љуб. Стојановић, исто, I, 155.
121 Бранислав Тодић, исто.
122 Стојан Новаковић, *Српски поменици XV и XVIII века*, Гласник српског ученог друштва, 42, Београд 1875, 35.
123 *Азбучник српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
124 Свет. Ст. Душанић, *Рашки и новопазарски митрополит Максим и његов печат*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1968, 185.
125 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грјићу*, 176.
126 Бојана Радојковић, *Старо српско златарство*, Нови Сад 1966, 72.
127 Иларион, епископ горњо-карловачки, *Српска црква под Охридском архиепископијом*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1930, 219.
128 Исто, 264.
129 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље, VIII (XXIII), Београд 1964, 82.
130 Љуб. Стојановић, исто, I, 274.
131 Др Влад. Р. Петковић, *Манастир Студеница*, Београд 1924,5.
132 Јован Радонић, исто, 163.
133 Љуб. Стојановић, исто, I, 295.
134 Мирјана Шакота,*Студеничка ризница*, Београд 1988, 105.
135 Љуб. Стојановић, исто, IV, 6538.
136 Исто, I 1025.
137 Исто, 1069.
138 Исто, 1146.
139 Мирјана Шакота, исто 109.
140 Љуб. Стојановић, исто, I 1210.
141 Исто, IV, 6756.
142 Стеван Димитријевић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Споменик Српске краљевске академије LIII, Београд 1922, 120.
143 Љуб. Стојановић, исто, I, 1125.
144 Исто, 1126.

145 Исто, 1333.
146 Исто, IV, 6635.
147 Исто, 6638.
148 Исто, 6650.
149 Исто, I, 1211.
150 Ст. М. Димитријевић, *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, Црква, календар Српске православне патријаршије за преступну 1948. годину, Београд 1948, 60.
151 Љуб. Стојановић, исто, IV, 67561.
152 Исто, I, 1322.
153 Исто, VI, 9724.
154 Радослав М. Грујић, *Духовни живот*, Војводина, I, 396.
155 *Календар Српске православне епархије бачке за просту 1942*, Нови Сад 1941, 39–40.
156 Иринеј, епископ бачки, исто, 407.
157 Радмила Тричковић, исто, 127.
158 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
159 Љуб. Стојановић, исто, I, 1813.
160 Исто, 1827.
161 Исто, IV, 7081.
162 Исто, I, 1843.
163 Јован Радонић, исто, 355.
164 Исто, 437.
165 Др Душан Кашић, *Отпор Марчанској унији*, Београд 1986, 42
166 Исто, 60.
167 Љуб. Стојановић, исто, V 7735.
168 Радмила Тричковић, исто, 99.
169 Љуб. Стојановић, исто, II, 2712.
170 Душан Ст. Лакић, *Симеон Кончаревић, епископ далматински и бококоторски (1751–1757; †1769)*, у књизи Далматински епископ Симеон Кончаревић и његово доба, Београд 1970, 28.
171 Исто, 30.
172 Исто, 36.
173 Димитрије Руварац, *Синесије Живиновић, ексарх и провинцијал фрушкогорских манастира*, Архив за историју Српске православне карловачке митрополије III, Сремски Карловци 1913, 289.
174 Др Никола Гавриловић, *Историја ћирилских штампарија у Хабзбуршкој монархији у VIII веку*, Нови Сад 1975, 55.
175 Динко Давидов, *Споменици Будимске епархије*, Београд 199, 142–143.
176 *Азбучинк Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 219.
177 Исто, 303.
178 Јован Радонић, исто,48.
179 Љуб. Стојановић, исто, I, 1031.
180 Исто, 1032.
181 Георгије Острогорски, *Серска област после Душанове смрти*, Београд 1965, 107.
182 Д. Р., *Настојатељи манастира Ходоша*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 143.
183 Љуб. Стојановић, исто, I, 647.
184 Др Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 191.
185 Петар Костић, *Црквени живот православнх Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку*, Београд 1928, 7.
186 Исто.
187 Љуб. Стојановић, исто VI, 10142.
188 Радмила Тричковић, исто, 161.
189 Исто.
190 Др Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија*, Нови Сад 1930, 27.
191 Јован Радонић, исто, 483.
192 Љуб. Стојановић, исто, V, 7388.
193 Исто, II, 2208
194 Д. Р., *Грамата за Софронија Томашевића, епископа бачког*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 557–558.
195 Д. Р., *Софроније Раваничанин, епископ арадски*, Српски Сион, Ср. Карловци 1906, 450.

196 Др Рад. М. Грујић, исто, 145.
197 Рад. М. Грујић, *Пећки патријарси и карловачки митрополити у 18 веку,* Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1931, 238.
198 Др Рад. М. Грујић, исто, 149.
199 Д. Р., *Својеручни записи владике горњокарловачког, а потом митрополита Павла Ненадовића*, Српски Сион, Сремски Карловци 1904, 36.
200 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 122.
201 Исто, 234.
202 Др Рад. М. Грујић, *Скопска митрополија*, 246.
203 Илија Николић, исто, X.
204 Владимир Мошин, исто, 304.
205 Исто.
206 Марија Јанковић, исто, 141.
207 Владимир Мошин, исто.
208 Миодраг М. Петровић, *Титулатура патријарха Спиридона и преткосовске црквено-политичке промене у Србији*, у Св. кнез Лазар, Београд 1989, 110.
209 Исто, 113.
210 Исто.
211 Исто, 114.
212 Миодраг М. Петровић, *Корени црквеноправних односа у Србији за време кнеза Лазара,* Краљево 1989, 14.
213 Исто.
214 Димитрије Руварац, *Вуковарска епархија*, Архив за Историју Српске православне Карловачке митрополије, Сремски Карловци 1913, 81.
215 Исто,82
216 Марија Јанковић, исто, 157
217 Стојан Новаковић, *Законски споменици српских држава средњега века,* Београд 1912, 598.
218 Иларион Руварац, исто, 9.
219 Љуб. Стојановић, исто, I, 58.
220 Радослав Грујић, *Духовни живот*, Војводина, I, 347.
221 Љуб. Стојановић, исто, 900
222 Јован Радонић, исто, 48.
223 Радмила Тричковић, исто, 148.
224 Исто, 153.
225 Љуб. Стојановић, исто, IV 6900
226 Јован Радонић, исто, 441
227 Др Рад. М. Грујић, *Проблеми историје Карловачке митрополије*, Гласник Историског друштва у Новом Саду I, Сремски Карловци 1929, 197.
228 Исто, 198
229 Е. Н. М, *Православна Далмација*, Нови Сад 1901, 346.
230 Исто.
231 Јован Радонић, исто, 594.
232 Исто, 595
233 Исто, 599
234 Љуб. Стојановић, исто, VI, 10259.
235 Ђоко Слијепчевић, исто, 31.
236 Исто.
237 Исто.
238 Рад. М. Грујић, *Стратимировићево архипастирство*, Богословље, XIV, Београд 1939, 1.
239 Ђоко М. Слијепчевић, *Стеван Стратимировић,* Београд 1936, 11.
240 Иларион Руварац, *Шта се и с које се стране досле покушавало, да се и код нас оснује Семинарија за кандидате свештеничког реда*, Нови Сад 1887, 44.
241 Ђоко Слијепчевић, исто 28.
242 Иларион Руварац, исто, 45.
243 Исто.
244 Ђоко Слијепчевић, исто, 37.

245 Никола Радојчић, *Око митрополита Стефана Стратимировића*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, X, Нови Сад 1937, 173.
246 Ђоко Слијепчевић, исто 135.
247 Исто, 143.
248 Исто, 44.
249 Рад. М. Грујић, исто, 18.
250 Никола Радојчић, исто, 168.
251 Исто.
252 Рад. М. Грујић, исто, 15.
253 Исто, 14.
254 Душан К. Петровић, *Једно писмо Димитрија Аврамовића митрополиту Станковићу*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад 1971, књ. 19, свеска трећа, 569.
255 Д. Руварац, *Кореспонденција буковинског владике Евгенија Хакмана и владике вршачког Јосифа Рајачића*, Богословље V, Београд 1930, 205.

Т

ТЕОДОР

епископ топлички

XIII век

Епископа Теодора помиње Пљеваљски синодик православља у низу топличких епископа одмах иза епископа Дионисија.[1]

ТЕОДОР

епископ липљански

после 1317.

Епископ Теодор је наследио епископа Игњатија на епископском престолу липљанских архијереја. Сахрањен је у јужном параклису манастира Грачанице, а изнад гроба му је фреска која представља његов погреб.

Опело епископа ТЕОДОРА

ТЕОДОР (Теодоровић, Тивадаровић)

епископ вршачки

пре 1594.

Епископ Теодор је, по свој прилици, први познати епископ вршачки јер је Вршачка епархија основана, као и липовска, у ово време.

Епископ Теодор се 1594. године нашао на челу устанка у Банату. Устаници су на заставама имали лик светога Саве. Из једног записа сазнајемо „да изиђе темишварски паша на Вршац и ухвати владику вршачкога и одре га на мех“.[3]

ТЕОДОР

митрополит дабро-босански

1601 – 1619.

Митрополит Теодор се помиње у запису на књизи коју је за његово време написао у манастиру Липље[4] монах Данило. Помиње се затим у запису на Панегирику писаном 1614. од стране монаха Аверкија.[5]

ТЕОДОР

митрополит београдско-сремски

1623 – 1628.

Митрополит Теодор наследио је на катедри београдских митрополита Хаџи Симеона 1623. Последњи помен о њему имамо из 1628. године, када је рукоположио двојицу великореметских монаха.[6]

ТЕОДОР

митрополит темишварски

1643.

После свргнутог митрополита темишварског Јосифа „на његово место дошао је монах Теодор. На основу арза монаха [патријарха] Пајсија. А пешкеш је плаћен“.[7]

Митрополит Теодор је платио увећани пешкеш од 5.000 аки 5. децембра 1643.

ТЕОДОСИЈЕ

епископ хумски

после 1239.

Архипастирство Теодосија, епископа хумског, пада у време великога кнеза хумског Андрије.[8] У време његових претходника Илариј, Методија и Теодосија „је било најсјајније доба у историји Православне цркве у Стону и Стонском Рату, кад су у томе пређелу сграђене биле многе православне богомоље у разним мјестима, и кад је најплодотворнији рад развијен био о утврђењу православља из српског стонског манастира Св. Богородице. Стонски епископ Теодосије сахранио је у цркви тога манастира тијело кнеза Андрије. За истог епископа пише да је врло активан у одбрани самосталности српске цркве, коју је краљ Стеван Радослав хтио потчинити охридској

архијепископији и да је услијед тога изазвао противу себе срџбу краљеву, те принуђен био напустити епископију.“[9]

ТЕОДОСИЈЕ I

епископ призренски

1333.

После епископа Арсенија[10], који се последњи пут помиње 1333. године, помиње се у Призренском поменику епископ Теодосије. Сем имена, о њему ништа друго не знамо.

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит серски

после 1366.

Након два Србина на катедри Серске митрополије, Јакова и Саве дошао је опет за митрополита Србин – Теодосије, који је био и последњи Србин у овој епархији.

Последњи помен о митрополиту Сави је из октобра 1366. године, али се и поред тога не може утврдити „када га је Теодосије наследио, и да ли је био његов непосредни наследник, али је сигурно у сваком случају да је Теодосије постављен за серског митрополита још за време српске власти“.[11]

Занимљиво је да је овај последњи серски митрополит Србин задржао свој положај више година после маричке катастрофе и успостављања византијске власти у Серу. Сачуван је само његов акт од августа 1375. године и овај акт, издат под византијском влашћу. Теодосије потписује српски. Наиме, Теодосије, као председник суда Серске митрополије „потписује акт о суђењу словенским словима, као у најбоље дане српске власти“.[12]

Иларион Руварац је у „великом и светом мужу“, који је даровао иконицу младенцу Угљеши Деспотовићу, препознао митрополита „богоспаснога града Сера“ кир Теодосија.[13]

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит зетски

пре 1446.

Из жалбе Петра Калуђеровића Млечанина, римокатоличког пароха, из бискупије Свач, сазнаје се за једног зетског митрополита који је потчинио себи неке римокатоличке цркве. Име тога митрополита се не помиње. То би морао бити Теодосије, „који се помиње прије 1446. год.“[14].

ТЕОДОСИЈЕ II

митрополит призренски

пре 1453.

Митрополит Теодосије помиње се у попису призренских епископа у Поменику Богородице Љевишке, насталог у времену између 7. фебруара 1436. и 27. децембра 1453. године. У поменутом попису Теодосије II се налази на претпоследњем месту, испред Дамјана II.[15]

ТЕОДОСИЈЕ I (Дојчетовић)

митрополит хвостански

1496.

Митрополит хвостански Теодосије I (Дојчетовић) помиње се „на самом крају XV века“,[16] 1496. године. Умро је 20. марта 1498.[17]

ТЕОДОСИЈЕ II

епископ хвостански

пре 1520.

Пре обнављања Пећке патријаршије од стране патријарха Макарија (Соколовића) у Пећи су резидирала два архијереја чија су нам имена позната. Један од њих је Теодосије, који се помиње 1520. године. Те године је 20. септембра, „при епископѣ Ѳеѡдоси“, презвитер Костадин завршио преписивање осмогласника у месту Шинкари.[18]

ТЕОДОСИЈЕ

епископ смедревски

око 1532.

Епископ Теодосије је учествовао у раду Охридског сабора 1532. године.[19] За смедеревског епископа изабран је на охридском сабору као протуепископ митрополиту смедеревском Павлу и вероватно никада није заузео катедру у Смедереву.

ТЕОДОСИЈЕ

епископ зворнички

1538.

На крају зборника манастира Ораховице Метафраст, л. 545–548, брзописом је исписан запис следеће садржине: „Съ събѡрник(ь) начя ся при еп(ис)к(о)пствѳ Ѳеофановоу, и съвръш(и)ся и свъза ся ꙗкоже ес(ть) при еп(ис)к(о)пствѳ Ѳеѡдѡсю с(вя)томѳ храмѳ архие(рар)хѳ и чѳдотворцѳ (!) Николи, лѣт .ѕ̄мѕ̄. ав(гоуста) ї (1538)“.[20]

Очевидно да се овде ради о зворничким епископима Теофану и Теодосију. Наиме, „не зна се кад је митрополит Павле поставио за зворничког епископа свог оданог сарадника Теофана“[21], али је сачуван документ о његовом рашчињењу из 1541. године. То значи да је Теофан постао епископ пре 1538. године и да га је наследио Теодосије. Зборник је, вероватно, преписан у храму манастира Озрена који је посвећен св. Николи, а приликом бежања монаха пренет из Босне у манастир Ораховицу.

ТЕОДОСИЈЕ III

митрополит хвостански

1552.

Теодосије III, митрополит хвостански, помиње се, као наследник митрополита хвостанског Јосифа, 1552 године.[22] године. Теодосије је, изгледа, био последњи Србин на престолу ове епархије пре тзв. укидања Пећке патријаршије.

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит зворнички

1601 – 1602.

Помиње се у једном запису у рукописном законику који је по налогу презвитера Јована, а у време патријарха пећког Јована и митрополита зворничког кир Теодосија, преписао неки Јован „Голцхусив“ (Злоруковић).[23]

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит скопски

1643.

Након одласка митрополита скопског Симеона у Русију 1641. године, „заступао га је у Скопској митрополији полошки епископ Никанор; а када се сазнало да је Симеон одлучио стално остати у Русији, проглашена је његова катедра упражњеном и за новог митрополита постављен је Теодосије, који се помиње само у једном запису 1643. године“[24].

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит пожаревачки

1654.

Митрополит Теодосије је наследио митрополита Николу који је свргнут јер је чинио „зулум и насиље“.[25] Међутим, ни Теодосије се није дуго задржао на овој катедри, јер га је свргнуо патријарх пећки Гаврило, а на његово место је поново постављен Никола.[26]

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит вршачки

пре 1662 – ?

После митрополита вршачког Антонија, за митрополита вршачког и себешког изабран је Теодосије пре 1662. године. Те године поклонио је Поучна слова Јефрема Сирина за монахе „в монастир Лепавинскїй во храм воведенїе въ землю Вретанскѳю“[27] и на њој се потписао.

Митрополит Теодосије убрзо је напустио своју епархију и отишао у Русију „где је учествовао на знаменитом Московском сабору 1666–1667. Тај је сабор осудио руког патријарха Никона, свргао га са престола и за првог патријарашког намесника поставио је Теодосија“.[28]

Од 1667. до 1671. године Теодосије је био митрополит бјелгородски и обојански.[29]

ТЕОДОСИЈЕ

владика

1692.

После смрти цетињског владике Висариона (Бориловића-Бајице), крајем јула 1692. године,[30] саставио је инвентар његових ствари которски племић Иван Антун

Болица-Грбић. Том приликом је један од сведока био владика Теодосије. Како му се не помиње титула, може се претпоставити да је био викарни епископ.

ТЕОДОСИЈЕ

митрополит струмички

1746 – 1752.

Митрополит струмички Теодосије помиње се 1746. године. На овој катедри је остао до 1752. године.[31]

ТЕОДОСИЈЕ (Стефановић-Поповић)

митрополит ваљевски

1756 – 1759.

Митрополит ваљевски Теодосије (Стефановић-Поповић), ступио је на трон ваљевских митрополита 1756. године. Управљаó је у исто време и Зворничком епархијом. За његово време сазидана је, 1758, црква Св. Николе у селу Мачковцу близу Јабланице у Тузланској нахији. Последњи помен о њему имамо поводом смрти протопопа Саве, који је умро маја 1759. у селу Драгуњи код Тузле.[32]

ТЕОДОСИЈЕ (Мраовић)

митрополит београдски

1883 – 1889.

Теодосије (у свету Теодор Мраовић) рођен је у Баји, Бачка, 12. фебруара 1816. године од родитеља Петра и Персиде Мраовић. По свршетку филозофије у Будимпешти и богословије у Сремским Карловцима, дошао је 1840 у Београд и овде је постављен за професора богословије. Приликом примања монашког чина добио је име Теодосије. Рукоположен у чин ђакона и презвитера 1841, а за архимандрита произведен 1860. године.

ТЕОДОСИЈЕ (Мраовић)

После одступања митрополита српског Михаила, изборни сабор који су сачињавали световњаци изабрао је архимандрита Теодосија за архиепископа београдског и митрополита Србије. Хиротонисао га је у Сремским Карловцима 27. марта 1883. године патријарх Герман (Анђелић).

Управљао је Српском црквом у Србији све до повратка митрополита Михаила 28. маја 1889. године, а тада је добровољно одступио. Био је сјајан зналац српског народног појања и основао је фонд за неговање црквеног појања.

Умро је у Београду 27. фебруара 1891. године и сахрањен у старој Марковој цркви, а када је она изгорела, у току Другог светског рата, посмртни остаци су му пренети у нову Маркову цркву.

По оцени епископа Димитрија, потоњег патријарха српског, митрополит Теодосије је племенит човек, „а колико је ова његова племенитост и предусретљивост допринела да се црквено питање расправи на миран начин и корисно по углед земље и цркве, то је познато земљи и државницима, којима је пало у део да то питање доведу у ред“.[33]

ТЕОФАН

патријарх пећки

1446.

Поводом устоличења патријарха Димитрија у Пећи, Стеван Димитријевић објавио је у Споменици, штампаној тим поводом, списак српских архиепископа и патријараха. Иза патријарха Никона, који се помиње од 1420. до 1435. године, навео је патријарха Теофана као његовог наследника 1446. године.[35] Међутим, Миодраг Пурковић не помиње патријарха Теофана те долази до једанаестогодишње паузе у поглаварству Српске православне цркве.[35]

У Поменику пак из времена деспота Ђурђа Бранковића иза патријарха Никона помиње се патријарх Теодосије.[36] То ће бити патријарх Теофан који је овде погрешно назван Теодосијем.

ТЕОФАН

митрополит београдски

око 1504 – 1509.

Митрополит Теофан заузео је катедру беорадских митрополита око 1504. године. Стање Београдске митрополије и катедралне цркве било је у материјалом погледу врло тешко. Зато је митрополит Теофан био присиљен да се обрати за помоћ московском кнезу Василију Ивановичу (1503–1533) једним писмом у току 1509. године. „У писму он обавештава руског владара да у Београду постоји митрополитска црква у којој се чувају разне светиње, мошти и чудотворна икона Богородице. Затим наводи да је ова црква била веома лепо украшена и богата захваљујући даровима српске господе, али је осиромашила од када је власт прешла у руке странаца, Угара. Из овог документа се сазнаје да је београдска црква добијала и раније помоћ из Русије, од кнежевог оца. Митрополит даје и други важан податак у своме писму, наводећи да српски деспоти 'латинске вере' о манастиру и београдској цркви не воде рачуна. У таквим околностима, митрополит Теофан је био принуђен да тражи помоћ из Русије, пошто, по његовим речима, манастир нема другог ктитора сем московског кнеза. У том циљу су упућени у Москву јеромонах Анастасије и јерођакон Јоаникије, монаси београдске цркве.“[37]

Деспот Иваниш Бериславић, који је био римокатолик, „препоручивао је београдског митрополита Теофана када се овај обратио руском великом кнезу Василију Ивановичу с молбом за милостињу својим црквама“.[38]

ТЕОФАН

епископ зворнички

1532 – 1541

Епископа Теофана је посветио за епископа смедеревски митрополит Павле, који је пре 1530. године покушао да успостави ред у обезглављеној Пећкој патри-

јаршији. Према натпису у манастиру Папрађи, Теофан је први епископ зворничке епархије. Приликом одржавања Охридског сабора 1541. године Теофана је сврг нуо архиепископ охридски Прохор и на његово место је постављен нови епископ Доментијан. Прохоров епископ се никада није појавио у Зворничкој епархији, а Теофан се пак није обазирао на свргнуће које је имало политички карактер и остао је и даље на истом положају. Сопоћански поменик га чак помиње као српског архиепископа између Павла и Макарија.[39]

ТЕОФАН

митрополит скопски

1671 – 1690.

Митрополит Теофан први пут се помиње 27. јула 1671. године.[40] За њега је израђена 1681. године панагија у манастиру Хиландару,[41] а петог маја 1682. године је он поклонио литургијар манастиру Вувцу.[42]

Почетком септембра месеца 1682. године сачекао је патријарха Арсенија III у околини Скопља „с грађанима Скопља, који патријарха и пратњу му дочекаше с многим понудама. Митрополит Теофан с неколико Скопљака придружише се патријарху, те и они кренуше за Свету земљу.“[43]

Вероватно је митрополит Теофан био постриж ник манастира Вувца, јер је проигуману овога манастира поклонио „једно рукописно Јеванђеље, које се данас чува у манастиру Св. Тројице код Пљеваља“.[44]

ТЕОФАН

митрополит преспански

1671 – 1685.

После митрополита преспанског Доротеја за његовог наследника је дошао 1677. митрополит Теофан.[45] На катедри митрополита преспанских задржао се до 1685. када га је наследио митрополит Партеније.

ТЕОФАН

епископ рудн ички

пре 1690.

Епископ Теофан је вероватно наследио епископа рудничког Серафима, који је дао живописати манастир Благовештење на Руднику 1632.године.

О епископу Теофану имамо једино помен у вези са његовим учешћем на збору црквених и народних првака, који је одржан у Београду[46] 18. јуна 1690. године под председништвом патријарха Арсенија III. Поред њих овом збору су присуствовали и архијереји: београдски Симеон (Љубибратић) и белоцрквенски Спиридон (Штибица).

Сви су изгледи да епископ Теофан није прешао са патријархом у Аустрију, јер о њему више нема никаквог помена.

ТЕОФАН

митрополит струмички

1752 – 1756.

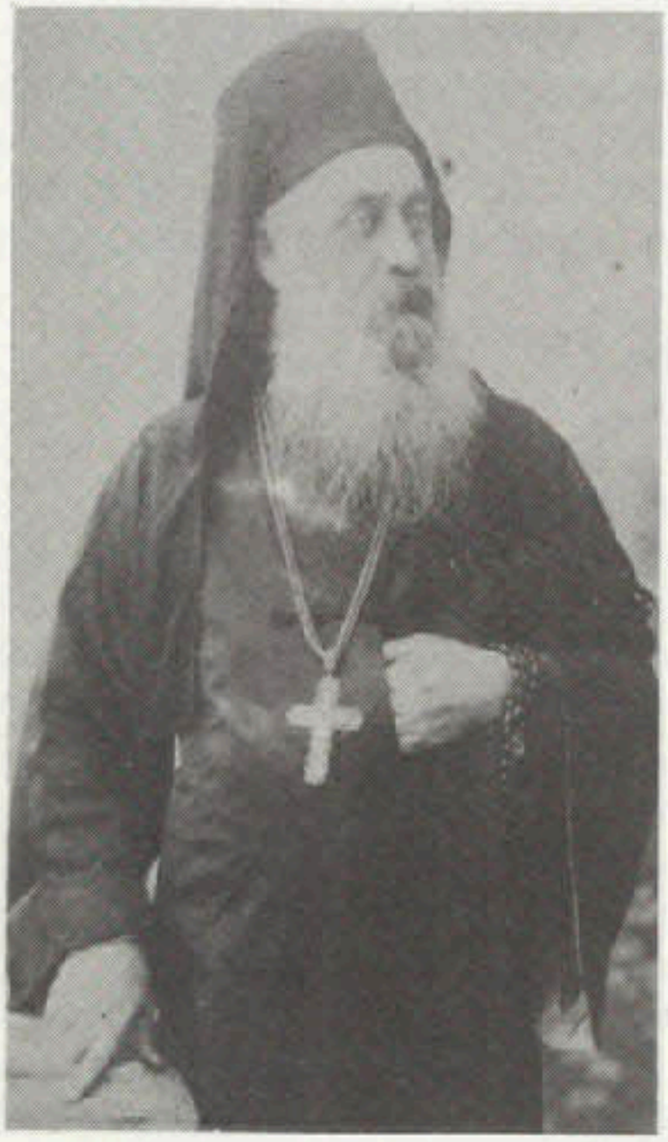
Митрополит струмички Теофан заузимао је положај митрополита струмичког у времену од 1752. до 1756. године.[47]

ТЕОФАН (Живковић)

епископ горњокарловачки

1874 – 1890.

Један од најистакнутијих архијереја и најбољи беседник деветнаестог века у Карловачкој митрополији Теофан (у свету Теодор Живковић), рођен је у Сремским Карловцима у лекарској породици 25. марта 1825. године. Основну школу и гимназију завршио је у свом родном месту, а такође и богословију као њен најбољи ученик.

ТЕОФАН (Живковић)

Права је почео студирати у Кечкемету, а завршио у Бечу. Филозофију је студирао у Пешти.

Замонашио се у манастиру Беочину. Пре него што је постао епископ, а са његовим избором је ишло врло тешко јер се бечка влада томе противила, био је са службом у учитељској школи у Сомбору, професор гимназије и богословије у Сремским Карловцима, а такође и конзисторијални бележник. Као архимандрит манастира Бездина изабран је за епископа горњокарловачког и хиротонисан 15. септембра 1874.

Као архијереј био је одличан администратор, а као беседник плодан и ненадмашан. Беседе су му објављене после смрти, 1891, под насловом *Проповједник*. Од посебног значаја је његова историјско-канонска студија *Српска народна црква на канонич-ко-историском темељу свом*. Приликом избора патријарха 1881. године изабран је за српског патријарха са 53 гласа, а против епископа бачког Германа (Анђелића) који је добио 11 гласова. Међутим, бечка влада није потврдила његов избор већ је за патријарха именовала епископа Германа. Умро је напрасно 21. новембра 1890. године у Плашком и по својој жељи сахрањен је на гробљу.[48]

ТЕОФИЛ I

епископ будимљански

1251/2.

Трећи по реду епископ будимљански Теофил помиње се 1251/2. године. Резидирао је у Ђурђевим Ступовима код Берана, где се између осталог бавио преписивањем књига. Ту у „дом8 светога великаго страстотрьпьца христова Геѡргїа“ пре-

писивао је номоканон и остале књиге и каже: „сыѥ бо книгы писаны быше изь арьхїпископлыхь книгъ, и самь азь грѣшны Ѳеофиль потроудихь се и ис тѣхь книгъ исправихь сиѥ книгы да несѫ ничьтоже криве“.[49]

Приликом теолошких разговора између патријарха Пајсија и ученог римокатоличког теолога Леонардија, патријарх и његови сарадници „своје знање црпли су они, углавном, из крмчије, законодавног зборника православне цркве, и то, по свој прилици, према рукопису манастира Успенија Богородице у Морачи, преписаном 1613. из крмчије будимљанскога епископа Теофила из год. 1252“.[50]

ТЕОФИЛ II

митрополит будимљански

1615.

Митрополит будимљански Теофил II помиње се 1615. године. Сем имена за сада се о њему ништа друго не зна.[51]

ТИМОТИЈЕ

митрополит рашки

1560.

Тимотије је наследио на катедри рашких митрополита Силвестра I, 1560. године, али нам није познато колико се дуго задржао на овој катедри јер се следећи архијереј, Висарион, помиње тек 1586. године.[52]

Др ТИХОН (Радовановић)

ТИТ

епископ

Епископ Тит (Костић) живео је у селу Сињцу, близу манастира Пиве. Потиче „од братства Костића од којих има данас фамилија у Пиви“.[53] Није познато коју је епархију заузимао и време када је живео.

Др ТИХОН (Радовановић)

епикоп захумско-херцеговачки

1934 – 1939.

Епископ Тихон (у свету др Тихомир Радовановић) рођен је у Малом Пожаревцу 8. јула 1891. године од оца Димитрија и мајке Даринке. По завршетку основне школе учио је истовремено гимназију и деветоразредну Богословију св. Саве у Београду.

По завршетку школовања био је извесно време учитељ у селу Дрлупи. У чин ђакона рукоположио га је на Ивандан 1913. митрополит Србије Димитрије и поставио за парохијског ђакона при Старој цркви у Крагујевцу.

Као болничар у току Првог светског рата одведен је у ропство у Хајнрихгрин. После рата студирао је на Богословском факултету у Атини (1918–1921), где је 1922. године одбранио докторску дисертацију „Еволуција месијанске идеје“, коју је израдио за време постдипломских студија у Лајпцигу.

По повратку из Атине постављен је за суплента Прве мушке гимназије у Београду, а 1924, за доцента Богословског факултета у Београду. Избор за епископа сремског, викара патријарха српског Варнаве, затекао га је на положају секретара Светог архијерејског синода.[54]

Хиротонисан је за епископа у Саборној београдској цркви 21. новембра 1932. године. За епископа захумско-херцеговачког изабран је 1934. године. Његова активност је врло брзо прекинута изненадном болешћу због које је, по својој молби, и умировљен 1939. године. Иза себе оставио је значајне радове из области Старога завета.

Умро је у Београду 8. фебруара 1951. године и сахрањен је крај храма Покрова пресвете Богородице у Београду.

1 В. А. Мошин, *Сербская редакция синодика в неделю православия*, Византийский Временник XVII, Москва 1960, 304.
2 Душан М. Колунџић, *Портрети српских епископа у средњем веку и њихова иконографија*, Гласник Српске православне цркве, Београд 1971, 89.
3 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, II, Београд 1982, 3726.
4 Исто, I, 999.
5 Исто, 1018.
6 Споменик 53, 193
7 Радмила Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, Глас CCCXX, Одељење историјских наука, 2, Београд 1980, 155.
8 Епископ Никодим, *Стон у средњим вијековима*, Дубровник 1914, 55–56.
9 Исто.
10 Марија Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 143.
11 Георгије Острогорски, *Серска област после Душанове смрти*, Београд, 1965, 105
12 Исто, 125.
13 Иларион Руварац, *О натпису на иконици Угљеше Деспотовића*, Зборник Илариона Руварца, I, Београд 1934, 363.
14 Др Иван Божић, *Владавина Црнојевића*,Историја Црне Горе, књ. II том I, Титоград 1970, 327.
15 Марија Јанковић, исто. 143.
16 Исто, 141–142.
17 S. Smirnov, *L'eglise de la Mère-de Dicu da Hvosno,* Старинар X–XI, Београд 1936, 51.
18 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи,* IV, 6218.
19 Љуб. Стојановић, *Српска црква у међувремену од патријарха Арсенија II до Макарија око 1459–63. до 1557. г.*, Глас Српске краљевске академије, CVI, Београд 1923, 118.
20 Владимир Мошин, *Ћирилски рукописи Повијесног музеја Хрватске и Копитареве збирке,* Београд 1971, 95.
21 Мил. С. Филиповић, *Почеци и прошлост Зворничке епархије*, Богословље, VIII (XXIII), Београд 1964, 75.
22 *Азбучник Српске православне цркве по Радосиву Грујићу*, Београд 1993, 282.
23 Мил. С. Филиповић, исто, 83.
24 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, Скопље 1935, 226–227.
25 Радмила Тричковић, исто 152.
26 Исто.

27 Дим. Витковић, *Шта је негда била Вретанија*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, VII, Нови Сад 1934, 87.
28 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 271.
29 С. В. Булгаковъ, *Настольная книга для священно-служителей*, Кіевъ 1813, 1403.
30 Др Глигор Станојевић, *Земља и име Црна Гора*, Историја Црне Горе, књ. III, том 1, Титоград 1975, 204.
31 *Азбучник српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
32 Мил. С. Филиповић, исто 89–90.
33 Епископ Димитрије, *Помен митрополиту Теодосију Мраовићу*, Београд 1891, 14.
34 Стеван Димитријевић, *Устоличење Њ. Светости патријарха Димитрија у Пећи 28. августа 1924. године*, Београд 1924.
35 Миодраг Пурковић, *Српски патријарси средњега века*, Диселдорф 1976.
36 Љубица Штављанин-Ђорђевић, *Један недовољно познат поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића*, Археографски прилози, 9, Београд 1987, 335.
37 Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 307
38 Сима Ћирковић, *Последњи Бранковићи*, Историја српског народа, II, Београд 1982, 461.
39 Мил. С. Филиповић, исто 75.
40 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1782.
41 Исто, IV, 6989.
42 Исто, VI, 10193.
43 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд 1950, 378.
44 Радослав М. Грујић, *Скопска митрополија*, 228.
45 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 210.
46 Душан Ј. Поповић, *Велика сеоба Срба 1690*, Београд 1954, 31.
47 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 268.
48 Д. Р., *Некролог Теофана Живковића, горњокарловичког владике*, Гласник Српског ученог друштва, књ. 72, Београд 1891, 28–34.
49 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 1029.
50 Јован Радонић, исто, 171.
51 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 48.
52 Исто, 219.
53 Јован Р. Бојовић, *Љетопис манастира Пива*, Подгорица 1992, 245.
54 *Др Тихомир Радовановић, изабрани викарни епископ сремски*, Гласник Српске православне патријаршије, Срем. Карловци 1932, 487.

ФИЛАРЕТ

епископ штипски

1783.

Епископ штипски Филарет помиње се за време администрације Цариградске патријаршије 1783.[1] године. Вероватно је управљао овом епархијом до доласка новог архијереја Дионисија 1788. године.

ФИЛИП

епископ рашки

1299/1300 – 1303/4.

Филип се помиње као рашки епископ у повељи краља Милутина манастиру Хиландару, која је написана 1299. или 1300. године.[2]

„Година после које сигурно Филип није дошао на епископски положај је 1297, а година пре које није заузео тај положај је најраније 1286, пошто је те године дошао за архиепископа Јаков, за чије је време умро епископ Григорије, после којег је дошао Филип."[3]

ФИЛИП

патријарх пећки

1591 – 1592.

Патријарх Филип је на патријарашком престолу наследио патријарха Јеротеја 15. јула 1591. године.[4] Да је стање Пећке паријаршије у то време било врло тешко види се из истог записа који каже „Тогда бѣ видѣти црквам ва кѡначное падѣнїе ꙗкоже дрѣвлє ѿ звероименїтаго".[5]

Патријарх Филип помиње се још у једном савременом запису на Метафрасту, који је преписао у манастиру Озрену у храму светога оца Николаја јерођакон Тимотеј у време када „прѣстолъ сръбскы ѡдръжаше патрїархъ кѵр Филп'пъ, въ дни прѣвысокаго цара измаилтен'скаго Амоуратъ амири, великомѫ господароу".[6]

ФИЛИП

митрополит скопски

1647 – 1654.

Митрополит Филип помиње се у времену између 1647. и 1654. године, када му је патријарх Гаврило поклонио Литургијар који је добио на поклон у Богородичином манастиру.[7]

ФИЛИП

епископ бачки

? – 5. јануара 1678.

Име епископа бачког Филипа записано је у рукописном јеванђељу Цетињског манастира који потиче из осамнаестог века.[8] Епископ Филип се убележио или је убележен у каснијем времену, јер је положај епископа бачког заузимао пре Велике сеобе.

ФИЛОТЕЈ

митрополит лимски

1442.

Помиње га у једном запису, 1442. године, многогрешни Роман који заврши књигу „пракси“ храму Св. апостола Петра и Павла, Митрополија лимска, у „много метежно време“.[9]

ФИЛОТЕЈ

митрополит београдски

1481.

Помиње га поп Јован у запису на Четворојеванђељу које је писао „можда у самом Београду“[10] 1481. године, у дане благочастивога и христољубивога господина деспота Вука, тада владајућем новопосвећеном митрополиту београдском кир Филотеју“.[11]

ФИЛОТЕЈ

митрополит скопски

1744.

Митрополит Филотеј заузимао је катедру скопских митрополита 1744. године. Те године рукоположио је Исаију у чин презвитера.[12]

ФИЛОТЕЈ

митрополит самоковски

1794.

Митрополит самоковски Филотеј помиње се 1794. године у натпису у Рилском манастиру који по други пут „прекрасно изобрази ся настоянїем пречеснѣишаго игѹмена кїр Герасима и иждивенїем прекосвещенѣишаго митрополїта господина кѵр Фїлодеа Самоковскаго“.[13]

ФИЛОТЕЈ

владика ћустендилски

У једном недатованом запису помиње се владика Филотеј поводом посете јереја Лазара, из Ковачевца, Лесновском манастиру у време игумана Исаије и поменутог владике.[14]

ФИЛОТИЈЕ

митрополит херцеговачки

1740 – 1751.

Наследио је на катедри митрополита херцеговачких митрополита Аксентија I 1740. године.

Учествовао је у избору митрополита скопског Атанасија за патријарха српског 20. јула 1747. године.[15]

Умро је 27. или 29. маја 1751. године у манастиру Житомислићу.[16]

ФИРМИЛИЈАН (Дражић)

митрополит скопски

1902 – 1903.

Рођен је у Шапцу 1852 године. Богословију је учио у Београду, а потом студирао теологију на острву Халци и у Атини, а филозофију у Прагу. Замонашио се 1869. године. Од 1876. до 1878. године администрирао је Врањском епархијом. Професором Богословије у Београду постао је 1880, а ректором нешто касније. После одступања митрополита српског Михаила понуђен му је положај митрополита, али га није прихватао. Извесно време био је учитељ краљевића Александра Обреновића. На позив америчких Срба отишао је 1891. године у Чикаго и заузео положај парохијског свештеника на коме се није дуго задржао. По повратку настанио се у Цариграду и врло корисно послужио Српској цркви у Турској. Администратором Скопске епархије постао је 1897, а за митрополита изабран је 1899. Међутим, морао је чекати на посвећење све до 1902. године.

ФИРМИЛИЈАН (Дражић)

Митрополит Фирмилијан спадао је у ред најученијих богослова свога времена. Истакао се као уредник *Весника Српске цркве* и писац је многих књига и чланака. Његови радови превођени су на грчки језик, а својим преводима упознавао је грчке богословске раднике са богословљем код Срба,[17]

Умро је 1903. године, у напону снаге.

Др ФИРМИЛИЈАН (Оцокољић)

епископ средњезападноамерички

1963 – 1991.

Епископ Фирмилијан (у свету Станко Оцокољић), рођен је у свештеничкој породици 1910. године у селу Каони, у Драгачеву. Основну школу завршио је у месту рођења, нижу гимназију у Чачку, а богословију у Сарајеву 1930. године. Рукопо-

ложен је у чин ђакона и презвитера 1931. године и постављен за парохијског све штеника. Пошто је обудовио, постаје вероучитељ у Београду и завршава Богословски факултет Београдског универзитета.

После дипломирања на Богословском факултету, Станко Оцокољић је постављен за суплента Богословије св. Петра Цетињског. Монашки чин је примио 1939. године у манастиру Острогу и као јеромонах пошао идуће године у Америку.

Пре избора за епископа средњезападноамеричког, јеромонах Фирмилијан био је на парохијским дужностима при храмовима у Детроиту, Питсбургу (цркви Св. Ђурђа и цркви Св. Саве) и манастиру Светога Саве у Либертивилу.

У току Другог светског рата, од 1943. до 1945. године, синђел Фирмилијан је службовао при храму Светога Саве у Лондону. По завршетку рата вратио се у Америку, докторирао на тему „Душанов законик" и заузимао дужности пароха њујоршког, асистента на Духовној академији Светога Владимира и главног секретара Сталне конференције канонских православних епископа Америке. Извесно време архимандрит Фирмилијан вршио је и дужност секретара Епархије америчко-канадске.

ФИРМИЛИЈАН (Оцокољић)

Након реорганизације Српске православне цркве у САД и Канади, архимандрит др Фирмилијан је изабран за првог епископа Епархије средњезападноамеричке 14/27. јула 1963. године. Епископску хиротонију над архимандритом Фирмилијаном извршили су 1. августа исте године у храму Св. Саве у Милвокију епископи: браничевски Хризостом и источноамерички и канадски Стефан.

Епископ Фирмилијан је својим трудом и залагањем допринео проширењу и коначном уређењу манастира Светога Саве у Либертивилу, духовном центру свих Срба на Америчком континенту.[18]

У историји Српске православне цркве име епископа Фирмилијана биће забележено као борца за одбрану јединства наше Цркве у време раскола у овом њеном делу. Посебну љубав је гајио и развијао у Новом свету према храму Светога Саве на Врачару.

Након дугогодишње болести умировљен је 1991. године. Умро је 2. новембра 1992. и сахрањен 5. новембра исте године крај манастира Светога Саве у Либертивилу.

1 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, Београд 1993, 303.
2 Fr. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1858, 60
3 Др Миодраг Ал. Пурковић, *Српски архиепископи и митрополити средњеги века*, Хришћанско дело, III, Скопље 1937, 256.
4 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* IV, Београд 1981, 642.
5 Исто.
6 Исто, I, 822.
7 Исто, 1515.
8 Исто, VI, 9641.
9 Исто, I 278.
10 Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978, 62.
11 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, 351.
12 Исто, II, 2888.
13 Исто, II, 3664.
14 Исто, VI, 9667.
15 Љубица Штављанин-Ђорђевић, Мирослава Гроздановић-Пајић, Луција Чернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, Београд 1986, 59.
16 Иларион Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима* до године 1766, Мостар 1901, 29.
17 *Азбучник Српске православне цркве по Радославу Грујићу*, 75.
18 *Освећење обновљеног и проширеног манастира Светог Саве*, 4. септембар 1982, Либертивил 1982, 6–7.

X

ХРИЗОСТОМ (Војиновић)

епископ браничевски

1952 – 1989.

Епископ Хризостом (у свету Љубисав Војиновић) родио се 15. јуна 1911. од оца Добросава и мајке Вукосаве у селу Салаковцу крај Пожаревца. Гимназију је завршио у Пожаревцу, Богословију светога Саве у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Београду – одликујући се у свему. Већ као студент теологије постао је искушеник манастира Раванице, чији је и стипендиста био за време студија. Замонашен је по чину мале схиме 25. априла 1935. у манастиру Раваници од архимандрита Јустина (Поповића), 28. априла је рукоположен у чин ђакона, а 29. априла за презвитера од епископа браничевског Венијамина. После рукоположења постављен је за пароха сењско-рудничке парохије, коју је опслуживао до краја 1935. Заузимањем епископа Николаја (Велимировића) постављен је крајем исте године за суплента Богословије у Сремским Карловцима, с тим што је додељен на рад у канцеларију Светог архијерејског синода. Већ као почетник у синодској канцеларији почео је да се бави преводилачким радом. Своје преводе је објављивао у *Православљу* и *Мисионару*. Почетком 1939. уписује се на социлошки одсек Католичког института у Паризу, а у исто време на Сорбони слуша Шарла Дила, византолога светског гласа. На Институту светога Сергија слушао је предавања познатих православних теолога, а нарочито Николаја Берђајева. Окупацију, 1941–1944, провео је на лечењу у манастиру Каленићу. Вршећи и даље своју дужност у синодској канцеларији, постављен је за духовника цркве Ружице у Београду, 1945, где је једно време био и старешина цркве. Исте године га је митрополит Јосиф, који га је особито ценио, произвео у чин протосинђела.

Иако је молио да не буде биран за епископа, изабран је 20. маја 1947. за викарног епископа моравичког. Његов избор примљен је у целој Српској православној цркви са одушевљењем. Хиротонисан је у Саборној београдској цркви 15. јуна исте године од патријарха српског Гаврила, митрополита загребачког Дамаскина и епископа нишког Јована. Од 1947. до 1951. помагао патријарсима Гаврилу и Викентију, поред својих редовних викарских дужности, у администрирању епархије банатске, чији су они администратори били. Као изврстан зналац црквеног појања и љубитељ благогласија, оснива 1949. при Саборној цркви у Београду Катедрални октет.

После смрти епископа будимског Георгија, 1951, епископ Хризостом је изабран за епископа будимског. Због неповољних политичких прилика, није могао бити устоличен у Сентандреји и већ следеће, 1952. изабран је за епископа браничевске епархије, коју је затекао у врло тешком сању. Његовом заслугом ова епархија је оживела у сваком погледу. Подмлађени су свештенички редови, попуњени манастири, нарочито женским монаштвом, и оживела грађевиска делатност. Епископ Хризостом је осветио 30 цркава, 85 парохијских домова и 13 манастирских конака.

ХРИЗОСТОМ (Волиновић)

Послератна издавачка делатност Српске православне цркве је покренута иницијативом епископа Хризостома. Његовом заслугом су угледале света многе корисне књиге: *Србљак*, музички зборник проф. Бранка Цвејића, *Чин великог освећења храма, Дванаест страсних еванђеља* на српском језику и *Еванђелистар* на српском језику. Рад на приређивању четвртог издања *Србљака* отпочео је по његовим председништвом. Сам је покренуо и пуних двадесет пет година са врло великим успехом уређивао *Православни мисионар* тако да је постао најтиражнији лист Српске цркве.

Од своје ране младости бавио се преводилачким радом. Превео је са француског Паскалове мисли, у издању Српске патријаршије.

После смрти патријарха Викентија, 1958, постао је чувар патријарашког престола, а приликом избора новога патријарха био кандидат Светог архијерејског сабора.

Беседе епископа Хризостома *Тихи глас* доживеле су два издања, а библиографија његових радова појавила се у књизи: *Епископ Хризостом, живот и рад*, Београд 1990, 309–320.

Смрт је затекла 24. септембра 1989. у Пожаревцу овог најумнијег епископа Српске цркве у другој половини двадесетог века.

ХРИСТОФОР

митрополит дабро-босански

1666 – 1681.

Христофор је постао митрополит дабро-босански 1666. Помиње се у запису у једном јеванђељу које је оковано у Београду 1668. године „въ в'торое лѣто владичества светеишаго митрополита нашего босанскаго кїр Христофора".[1]

„Чини се да је Христофор боравио у Пиви, јер се два пута спомиње како су му тамо долазили општински људи"[2] из Сарајева.

ХРИСТОФОР (Димитријевић)

епископ бачки

1710 – 1712.

После смрти митрополита Исаије (Ђаковића),1708, катедра крушедолских митрополита била је упражњена све до 23. априла 1710. године, када је за новог митрополита изабран епископ пакрачко-славонски Софроније (Подгоричанин). Први акт новог митрополита био је потписивање синђелије Христофору (Димитријевићу), епископу бачком, раније егзарху патријарха Арсенија III (Црнојевића), који је вероватно раније посвећен за епископа. Синђелија је потписана на дан избора митрополита Софронија, 23. априла 1710.[3]

Нови епископ бачки Христофор је седиште Епархије бачке пренео из манастира Бођана у Петроварадински Шанац, данашњи Нови Сад.

Како је већ идуће године, 7. јануара 1711, умро митрополит крушедолски Софроније, аустријски цар је 18 марта 1711. за администратора митрополије поставио епископа бачког Христофора. Као „митрополитски намесник" управљао је из Сремских Карловаца и својом, Бачком епархијом.

Умро је 16. новембра 1712.

ХРИСТОФОР

митрополит мухачки

?

У поменику манастира Светога Николе у Бијелом Пољу у низу митрополита помиње се и митрополит Христофор муха(чки), без навођења године када је архипастирствовао.[4]

1 Љуб. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, 1, Београд 1982, 1640.

2 Владислав Скарић, *Изабрана дјела* II, Сарајево 1985, 124.

3 „У Карл. патр. архиви има синђелија епископа бачког Христофора Димитријевића, који му је 7. фебруара 1710. издао митрополит Софроније Подгоричанин", М. Ј., *О учешћу свештењака при избору епископа,* Српски Сион, Ср. Карловци 1896, 184.
Овде је свакако погрешка у датуму, јер је Софроније постао митрополитом тек 23. априла 1710. године.

4 Д. Н. Анастасијевић, *Споменици из старих цркава у „Санџаку" неиздани или с погрешкама издани*, Богословље, VI, Београд 1934, 69.

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

Абдул Мецид, султан турски, 19
Авакум (Тројичанин), јеромонах, 83
Авакумовић, Никола, биров сентандрејски, отац еп. Павла и еп. Стефана, 387, 472
Авакумовић, породица, 387, 472
Авакумовић, Стефан – в. *Стефан (Авакумовић)*
Августин (Бошњаковић), архимандрит ман. Хопова, 199
Аверкије, монах, преписивач панегирика, 485
Авесалом, митрополит београдско-сремски, **7**, 389
Авксентија, владика – в. *Аксентије III, митрополит херцеговачки*
Авксентије, митрополит – в. *Аксентије, митрополит дабро-босански*
Аврам, епископ призренски, **7**
Аврамовић, Димитрије, сликар, 474
Аврамовић, Тодор-Тицан, вођа сељачке буне у Срему, 258
Агапије, епископ преспански, **7**
Агатангел, митрополит београдски, **7–8**, 279, 305, 314
Агатангел, митрополит зворничко-тузлански, **8**
Агатангел, митрополит струмички, **9**
Агатангел, патријарх цариградски, 141
Агатон, епископ моравски, **9**
Адам, праотац, 29
Аданасиј – в. *Атанасије, епископ*
Аданасије – в. *Атанасије, митрополит*
Аксентије, митрополит дабро-босански, **9**, 97, 406
Аксентије, митрополит, делегат патр. цариградског код Карађорђа, 285
Аксентије, поп кућански, 126
Аксентије I, митрополит захумско-херцеговачки, **9**, 10, 498
Аксентије II (Јовановић-Паликућа), митрополит херцеговачки, **10**, 468
Аксентије III, митрополит херцеговачки, **10**, 258, 411
„Алаук" – в. *Данило, епископ шабачки*
Александра, мати еп. Венедикта (Краљевића), 64
Алексије (Андрејевић), митрополит костајничко-зринопољски, **10–11**, 228
Алексије (Гавриловић), администратор карловачке епархије, 256
Алексије, зидар, 229
Алексије, игуман ман. Вољавче, 320
Алексије Михајловић, цар руски, 99, 100, 184, 430
Алексије, син свештеника Симеона, 234
Али-паша, везир херцеговачки, 10, 258
Амвросије, епископ призренски, **11**
Амвросије, митрополит дабро-босански, **11**, 67, 191
Амвросије, митрополит скопски, **12**
Амурат – в. *Мурат III*
Амфилохије (Јеремић), игуман ман. Кувеждина, 133
Ана, мати митр. Викентија Јовановића, 70
Ана, мати светог Саве, 421
Ана, монахиња, мати митр. Данила I (Петровића), 156
Ана, царица руска, 72
Ананије, епископ кратовски и штипски, **13**, 28
Ананије, епископ (после 1640), **12–13**
Ананије, јеромонах студенички, 254
Ананије, митрополит зворнички, **13**, 125
Ананије, митрополит новобрдски, **12**
Ананије, митрополит призренски, **14**, 131
Ананије, митрополит самоковски и дупнички, **13**
Ананије, митрополит херцеговачки, **14**
Ананије I, митрополит струмички, **12**, 451
Ананије I, митрополит ћустендилски, **12**
Ананије II, митрополит струмички, **14**, 441
Ананије II, митрополит ћустендилски, **13**
Анастасија, монахиња, мати еп. хумског Николе, 371
Анастасије, владика (1703), **15**
Анастасије, епископ велбушки, **14**
Анастасије, митрополит кишињевско-хотински, 49
Ангелина, преподобна – в *Бранковић, Ангелина, деспотица*
Андоније, архиепископ смедеревски, **15**
Андоније Рафаил, књижевник, 378
Андреј (Фрушић, др), епископ сремски, **15–16**, 249
Андреј (Шагуна), митрополит ердељски, 355, 412
Андреја, митрополит јенопољски, **16**
Андрија, епископ зетски, **16**
Андрија, зограф, приложник ман. Св. архистратига Михаила на Тари, 13
Андрија Јуродиви, 445
Андрија, кнез хумски, 485
Андрија, митрополит јановски, **16**
Андрија, митрополит (1552), **16**
Андрија, свети, 445
Андрија, „старац", ктитор храма Успенија пресв. Богородице, 418
Андрија (Шагуна) – в. *Андреј (Шагуна)*
Андријашевић, фра Доминик, 83
Андрић, Веселин и Перуника, родитељи еп. Саве, 434
Андричић, Никан, ктитор храма Успенија пресв. Богородице, 418
Андро, мајстор, 86
Андроник II Палеолог, цар византијски, 362
Андроник III Палеолог, цар византијски, 362
Анђелић, Ана, рођ. Шероглић, мати патр. Германа, 131
Анђелић, браћа (в. и *Анђелић, Стеван* и *Герман (Анђелић), патријарх српски*), 119
Анђелић, Павле, парох сремскокарловачки, отац. патр. Германа, 131
Анђелић, Стеван (в. и *Анђелић, браћа*), 132
Анђеловић, Михајло, 232
Анђелопуљ, Јоан, 10
Антим (Зеповић), митрополит ужичко-шабачки, **18–19**, 160
Антим, митрополит београдски, **19**, 361

Антим, митрополит велешки, **20**
Антим, митрополит дабро-босански, **20**
Антим, митрополит нишавски, **19**
Антим, митрополит сарандаеклисијски, 52
Антим, митрополит струмички, **19**
Антим, митрополит херцеговачки, **17**, 469
Антим, патријарх цариградски, 19
Антим I, митрополит скопски, **16**, 237, 282
Антим II, митрополит скопски, **17**, 351
Антим III, митрополит скопски, **17**, 110, 180
Антим III, патријарх цариградски, 258
Антим IV, митрополит скопски, **19**, 351
Антоније, архиђакон, 55
Антоније (Довољац), 9
Антоније, епископ липљански, **20**
Антоније, епископ вршачки, **21–22**, 384, 448
Антоније, ктитор ман. Лешка – в. *Јоаникије, епископ полошки*
Антоније, митрополит скопски, **20**, 130, 310
Антоније, митрополит вршачки, **26**, 444, 488
Антоније (Нако), епископ темишварски, **22**, 36
Антоније (Соколовић), патријарх пећки, **20–21**, 124, 166, 297, 435
Антоновић, Антоније и Сузана, родитељи митр. Исаије, 208
Апафи, Михаило, кнез ердељски, 430
Арсеније (Брадваровић), митрополит будимски, **37–38**, 89, 120, 262
Арсеније, епископ преспански, **26**, 85
Арсеније, епископ злетовски, **24**
Арсеније, јеромонах (1435) 378
Арсеније, јеромонах, преписивач житија у Кучевишту 1581, 97
Арсеније, митрополит рашки, **25**
Арсеније, митрополит руднички, **26**
Арсеније, митрополит зетски, **24–25**, 148
Арсеније (Пламенац), митрополит црногорски, **35–36**
Арсеније (Радивојевић), епископ бачки, **34–35**, 42, 43, 88, 109
Арсеније, свети, архиепископ српски, **22–23**, 59, 153, 425
Арсеније (Стојковић), епископ будимски, **36**, 117, 217, 355, 356, 413
Арсеније (Теофановић), епископ костајничко-зринопољски, **34**
Арсеније I, епископ призренски, **24**, 197, 486
Арсеније I, епископ хвостански, **24**
Арсеније I, митрополит херцеговачки, **26**, 99
Арсеније II, епископ хвостански, **24**
Арсеније II, митрополит призренски, **25**
Арсеније II, митрополит херцеговачки, **32**
Арсеније II, патријарх пећки, **25**
Арсеније III, митрополит призренски, **25**
Арсеније III (Црнојевић), патријарх пећки, 13, **26–32**, 33, 40, 58, 68, 84, 101, 125, 132, 141, 156, 203–205, 222–224, 226, 227, 232, 255, 271, 272, 304, 327, 334, 336, 346, 366, 436, 450, 459, 465, 467, 491, 503
Арсеније IV (Јовановић-Шакабента), патријарх пећки, 9–11, **33–34**, 41, 59, 61, 68, 69, 75, 87, 88, 101, 114, 132, 208, 224, 227, 228, 233, 234, 244, 246, 256, 276, 456, 461
Арсенијевић, Вукашин, свештеник, 229, 257
Атанасије, архиепископ охридски, 85
Атанасије (Живковић), епископ бачки, **42–43**, 408
Атанасије, епископ славонски, **40**, 101, 460
Атанасије, јеромонах београдски, 490
Атанасије (Кецман), јеромонах, 102
Атанасије (Љубојевић/Љубовић), митрополит карловачко-зринопољски, **39–40**, 157, 333
Атанасије, митрополит, **42**
Атанасије, митрополит коласијски, **41**, 225
Атанасије, митрополит скопски, **39**
Атанасије, митрополит смедеревски, 15
Атанасије, поглавар Руске заграничне цркве, 410
Атанасије (Фрашак), митрополит смедеревски, **38**
Атанасије I, патријарх пећки, 39, **40–41**, 97, 272, 281, 334
Атанасије II (Гавриловић), патријарх пећки, 16, **41–42**, 59, 60, 90, 102, 168, 313, 453, 498
Атанацковић, Павле – в. *Платон (Атанацковић)*
Ахмед-паша Сараф-баша, 233
Бајрам, 372
Бакић, Петар, бискуп ђаковачки, 101
Балшић, Балша, 24, 25
Балшић, Ђурађ/Ђурђе, 221
Бан, Анастасија и Георгије, родитељи архиеп. Митрофана, 321
Баошић – в. *Балшић*
Бараћ, Димитрије и Марта, родитељи еп. Саве, 433
Басараба, Матија, 99
Бањањи, Адам, гроф, бан хрватски, 39
Бањањи, Екатерина – в. *Катарина, деспотица*
Беатрича, краљица угарска, 300
Бекир-ефендија, дефтердар, 226
Бел, Пјер, 398
Бердјајев, Николај, 501
Беркли, Џорџ, 375
Бехир-паша, 114
Бикар – в. *Бринковић, Јелисавета*
Бишинац, Јован Јовановић – в. *Јероним (Јовановић), епископ нишки*
Бјелопавлићи, племе (и област), 156, 227
Боберић, Анета, рођ. Маширевић, и Младен, свештеник, родитељи еп. Владимира, 90
Бован, 366
Богдан, живописац, син јеромонаха Неофита, 214
Богдан, преписивач Иловачке крмчије, 349
Богдан, свештеник (из Батање), 194
Богдана, удовица, 80
Богдановић, Александар и Милица, родитељи патр. Лукијана, 290
Богдашић, породица, 148
Богић, магистар, 75
Богићевић, Војислав, 102
Божо, поп (Босанска митрополија, XVII в.), 202
Божовић, Јела – в. *Ускоковић, Јела, рођ. Божовић*
Боја, отац митр. призренског Методија, 317
Бојовић, Петар, војвода, 225
Болеслав, ђакон, преписивач јеванђеља (Рашка митрополија, XIII в), 323
Болица-Грбић, Иван Антун, племић которски, 488–489
Борил, цар бугарски, 411

Брајковић, Мартин, бискуп сењски, загребачки, 30, 39
Брале, Божидар, жупник сарајевски, 406
Бранковић, Ангелина, деспотица, 299
Бранковић, Вук, властелин српски, 364
Бранковић, Вук – Змај Огњени, 299, 497
Бранковић, династија, 139
Бранковић, Ђорђе, гроф, 29, 204, 311
Бранковић, Ђорђе, деспот српски – в. *Максим (Бранковић), свети*
Бранковић, Ђурађ, деспот српски, 38, 55, 63, 64, 110, 139, 226, 250, 359, 364, 378, 428, 435, 446, 490
Бранковић, Јелисавета, рођ. Бикар, мати патр. Георгија 117
Бранковић, Јован, свети, деспот српски, 300
Бранковић, Лазар, деспот српски, 63, 64
Бранковић, Матија – в. *Matej (Korenić)*
Бранковић, породица (банатско-поморишка), 430
Бранковић, Сава (Букурешт, 1703), 222
Бранковић, Стефан, деспот српски, 299
Бранковић, Тимотије, парох кулпински, 117
Бранковић-Корсчић, Матија – в. *Matej (Korenić)*
Брањуга, Ђуро, бискуп загребачки, 11
Братоножићи, племе (и област), 156, 227
Бркић, Јован, учитељ, отац патр. Василија, 61
Бубанић, Бошко, 148
Бубанић, браћа (Которани), 148
Будаи, породица, 255
Бунило, ђак, 151
Бустани, Ибрахим, 436
Вавила, митрополит зетски, **48**, 82
Валеријан (Прибићевић), викарни епископ сремски, **48–49**
Валеријан (Стефановић), епископ шумадијски, **49**, 133, 262, 318, 359
Валиш, гроф, 325
Валсамис, Гиоргиос, 234
Валтровић, Михаило, 228
Варлаам, архиепископ, **50**
Варлаам, еклисијарх (ман. Дечани), 154
Варлаам, епископ дабарски, **50**
Варлаам, епископ призренски, **49**
Варлаам, митрополит молдавски и оршавски, **50**, 58
Варнава, епископ липљански, **50**, 426
Варнава (Настић), викарни епископ хвостански, **52–53**
Варнава (Росић), патријарх српски, **50–52**, 67, 77, 79, 91, 161, 176, 199, 395, 410, 434, 494
Василијан (Петровић), епископ бачки, **53**, 117, 320
Василије, архиепископ цетињски, **55**, 295
Василије, архимандрит ман. Благовештења, 340
Василије, архимандрит ман. Студенице, 313
Василије (Бркић Јовановић), патријарх пећки, 35, **61–62**, 104, 273, 274, 276, 277, 431
Василије Велики, свети, 32, 137
Василије (Димитријевић), епископ будимски, 11, 34, **59–60**, 337, 462
Василије, епископ бачки, **56**
Василије, епископ босански, **54**
Василије, епископ далматински, **58**
Василије, епископ топлички, **54**, 150
Василије, епископ (XV век), **55**
Василије Ивановић, кнез московски, 490
Василије, игуман грабовачки, 450
Василије, јеромонах, еклисијарх у ман. Ораховици, 56
Василије, зограф, 448
Василије, јеромонах, преписивач Апостола, 419
Василије (Јовановић), свети, митрополит херцеговачки, **56–57**, 62, 391, 399, 436
Василије, кандидат за епископа шабачког, 329
Василије (Костић, др), епископ жички, **62–63**, 143, 282
Василије, митрополит будимљански, **55**
Василије, митрополит молдавски, оршавски, вршачки и панчевачки, 50, **58**
Василије, митрополит новобрдски, 12, **56**
Василије, митрополит пожаревачки, **57**, 372
Василије, митрополит пожешки, **56**, 219
Василије, митрополит призренски, **61**
Василије, митрополит славонски, **58**, 101
Василије, митрополит смедеревски, **55**
Василије, митрополит темишварски, **58**
Василије, митрополит херцеговачки, **54**, 390
Василије (Недељковић), игуман хиландарски, 248
Василије Острошки, свети – в. *Василије (Јовановић) свети*
Василије (Петровић), архимандрит студенички, 42
Василије (Петровић), игуман ман. Боговађе, 160
Василије (Петровић), митрополит црногорски, **60–61**, 90
Василије (Пивац), ђакон, 125
Василије (Поповић), митрополит бањалучки, **62**, 67, 133
Василије (Предојевић), епископ марчански, **57**, 326
Василије (Рајић), епископ пакрачки, **58**
Василије I, епископ хвостански, **54**
Василије II, митрополит хвостански, **55**
Васојевићи, племе (и област), 33, 156, 227
Вацлав, свети, 137
Велимировић, Драгомир, отац. еп. Николаја, 375
Велимировић, Душан отац еп. Јована, 249
Велимировић, Катарина, мати еп. Николаја, 375
Велимировић, Пелагија, мато еп. Јована, 249
Велис, генерал аустријски, 72
Величко, поп (рашка митрополија)
Вендрамин, Севастијан, провидур которски, 157
Венедикт (Краљевић), епископ далматински, **64–65**
Венедикт, митрополит видински, 431
Венедикт (Цреповић), митрополит грачанички и новобрдски, **63–64**, 193, 275
Венедикт I, митрополит нишки, **65**
Венедикт II, митрополит нишки, **65**
Венијамин, архиепископ браничевски, **65**
Венијамин, митрополит босански, **66–67**
Венијамин, митрополит зворнички, **66**, 180, 202, 288
Венијамин, митрополит призренски, 25, **66**
Венијамин, митрополит цетињски, **66**, 466
Венијамин (Таушановић, др), епископ браничевски, **67–68**, 501
Вересић, Јован и Стана, родитељи еп. Мојсија, 340
Веселиновић, Стеван, ректор београдске Богословије, 370

Вид, монах у ман. Св. Тројице, 102
Викентије, архимандрит шишатовачки, 255
Викентије (Вујић, др), епископ банатски, **76–77**
Викентије (Јовановић), митрополит карловачки, 33, 60, 69, **70–73**, 87, 174, 256, 280, 304, 333, 334, 335, 354, 373, 386, 451, 452, 456
Викентије (Јовановић Видак), митрополит карловачки, **73–74**, 109, 244, 248, 256, 277, 339, 397
Викентије (Красојевић), епископ ужички, **75–76**
Викентије (Крџић), митрополит скопски, **76**, 185
Викентије (Поповић), епископ вршачки, **75**, 256, 339
Викентије (Поповић-Хаџилавић), митрополит карловачки, 41, 59, **68-70**, 141, 206, 224, 233, 328, 332, 360, 460
Викентије (Проданов), патријарх српски, 49, 53, **77–79**, 133, 176, 249, 359, 501, 503
Викентије (Стефановић), патријарх пећки, **73**, 392
Виктор, јеромонах, сабрат ман. Крушедола, 222
Виктор (Лепавинац), монах, сабрат ман. Моноштора у Бачкој, 141
Виктор, митрополит будимски, **80**, 276, 450
Виктор, митрополит вучитрнски **80**, 326,
Виктор, митрополит нишки, **80–81**, 329
Виктор, митрополит хвостански, **80**
Виктор (Михаиловић), викарни епископ скадарски, **81**
Висарион (Бориловић), митрополит цетињски, **86**, 419, 488
Висарион, епископ албански, 81
Висарион, епископ бихорски, **85**
Висарион, епископ Ћустендилски, **87**, 338
Висарион, игуман ман. Свете Тројице код Пљеваља, 352
Висарион, јеромонах, оснивач ман. Свете Тројице код Пљеваља, 359
Висарион (Костић), епископ банатски, **89**, 161, 435, 477
Висарион (Љубиша), митрополит цетињски **88–89**
Висарион, митрополит београдски, **84**
Висарион, митрополит бечкеречки, 12, **83–84**
Висарион, митрополит зетски, 48, **82**
Висарион, митрополит липовски и Ћулски, **84**
Висарион, митрополит рашки, новопазарски и старовлашки, **82**, 493
Висарион, митрополит самоковски, 13, **84**
Висарион, митрополит струмички, **85**
Висарион, митрополит цетињски, **85**, 308, 430
Висарион (Павловић), епископ бачки, 35, 42, 61, 73, **87–88**, 174, 246, 373
Висарион I, митрополит дабро-босански, **82–83**
Висарион I, митрополит херцеговачки, **82**, 444
Висарион II, митрополит дабро-босански, **86–87**, 207, 312
Висарион II, митрополит херцеговачки, **83**
Винковић, Бенко II, бискуп загребачки, 98, 301
Витковић, Гаврило, 244
Витковић, Димитрије, 12
Вићентије – в. *Викентије*
Владимир (Боберић), епископ бококоторски, **90–91**, 162, 236
Владимир (Буковски), „епископ предела зетских“, **90**
Владимир (Рајић), епископ рашко-призренски, **91–92**
Владимир (Репта), митрополит буковински, 162, 175
Владислав, дијак, преписивач Житија св. Саве, 241
Владислав, краљ српски, 22, 54, 193, 425
Владислав (Митровић), митрополит дабро-босански, **91–92**
Владиславић, Стеван, 57
Властар, Матија, 112, 250
Влахо, епископ призренски, **92**, 112
Влаховић, Атанасије, парох старобечејски, 264
Воић, Стеван, кнез соколски, 317
Војин, „спахиа“, 12
Војиновић, Вукосава и Добросав, родитељи еп. Хризостома, 501
„Вретања“ – в. *Симеон, епископ вретанијски*
Вуиновић, Мрчета, војвода, ктитор храма Благовести, 418
Вуиновићи, 126
Вујановски, Стефан, 74, 115
Вујић, Ана и Живојин, родитељи еп. Мелентија, 311
Вук, војвода, 262
Вук Лазаревић, син кнеза Лазара и кнегиње Милице, потоње монахиње Евгеније, 154
Вук, презвитер буђановачки, 286
Вукаловић, Лука, војвода херцеговачки, 286
Вукан (Немањић), господар Зете, 422
Вуковић, Божидар, штампар, 111, 139
Вуковић, Виценцо, штампар, 252
Вуковић, Сава, оснивач српске гимназије у Новом Саду, 110
Вукчић, Стјепан, херцег, 149
Вучковић, Јован, протојереј, ректор Карловачке богословије, 199, 292, 370
Гаванзоглу, Хусеин-паша, мухафиз нишки, 313
Гаврил, преписивач Цветног триода (1359), 213
Гаврил, јеромонах, преписивач терајеванђеља (Дупничка епархија, 1565), 320
Гаврил, монах, преписивач (Самоковско-дупничка митрополија, пре 1666), 13
Гаврило (Аврамовић), митрополит дабро-босански, **97**, 406
Гаврило (Георгијевић), митрополит рашки, **101**
Гаврило (Дожић), патријарх српски, 37, 38, 49, 53, 81, 89, **107–109**, 121, 133, 176, 202, 236, 262, 286, 288, 359, 377, 379, 501
Гаврило, епископ арилјски и жички, **100**
Гаврило, епископ дабарски, **97**
Гаврило, епископ славонски, 40, **101**
Гаврило (Змејановић), епископ вршачки, 37, **106–107**, 122, 292
Гаврило, игуман хиландарски, 449
Гаврило, јеромонах, 447
Гаврило (Мијакић), епископ марчански, **100–101**, 430
Гаврило, митрополит зворнички, **98**, 124, 281
Гаврило, митрополит зворнички и градачки, **105**
Гаврило, митрополит новопазарски, **98**, 302, 458
Гаврило, митрополит призренски, 104, **105**
Гаврило, митрополит рашки, **104**
Гаврило, митрополит Ћустендилски, **104**
Гаврило (Поповић), епископ шабачки, **106**, 340

Гаврило (Предојевић), епископ марчански, 57, **98**, 326
Гаврило, протосинђел патр. Мојсија (Рајовића), 333
Гаврило I, митрополит нишки, 42, **100**, 124, 287, 392
Гаврило I, митрополит скопски, **97**
Гаврило I (Рајић), свети, патријарх пећки, 57, **98–100**, 140, 194, 226, 234, 254, 303, 325, 326, 391, 429, 430, 445, 496
Гаврило II, митрополит нишки и белоцрквански, **105**
Гаврило II, митрополит скопски, **97**
Гаврило II (Михић/Михајловић), патријарх пећки, **102**, 103, 392, 453
Гаврило III, митрополит скопски, **105**, 463
Гаврило III (Николин), патријарх пећки, **102–104**, 168, 273, 439, 440
Гаврило IV, патријарх пећки, **104**, 276, 391
Гавро, владика пазарски – в. *Гаврило, митрополит рашки*
Галер, 429
Гардашевић, др Благота, 181
Гаћеша, Никола, свештеник, 340
Гедеон, митрополит скопски, 19, **110**
Гедеон (Никетић), епископ православних Румуна, **109**
Гедеон (Петровић), епископ бачки, **109–110**, 258, 264, 473
Генадије (Васић), егзарх пакрачког епископа, 35
Генадије (Димовић), епископ горњокарловачки, **111–112**, 340, 469
Генадије, митрополит будимљански, **111**
Генадије, митрополит дебарски, **112**, 192
Генадије, митрополит ердељски, **111**
Генадије, митрополит кончулски, **110**
Генадије, митрополит призренски, **111**
Генадије I, митрополит скопски, 110, **111**, 237, 463
Генадије II, митрополит скопски, 110, **112**
Георгије (Бранковић), патријарх српски, 73, 107, **117–120**, 133, 182, 217, 290, 292, 293, 319, 320, 322, 331, 358, 369, 461
Георгије, владика, резбар (1606/7), **113**
Георгије (Војновић), епископ темишварски, **116–117**, 202
Георгије (Зубковић, др), епископ будимски, **122**, 264, 501
Георгије, јеромонах, преписивач у ман. Врднику (1589), 297
Георгије, јеромонах, преписивач у ман. Косијереву (1605), 284
Георгије, јеромонах, преписивач у ман. Шишатовцу (1589), 219
Георгије, „кир", купац књиге Јустендилског митр. Макарија, 297
Георгије (Летић, др), епископ банатски, 77, 79, **120–122**, 199, 288, 292, 358, 434
Георгије (Маркуђ), епископ призренски, 92, **112**
Георгије, митрополит бачки, **113**, 450
Георгије, митрополит зворнички, **113**, 202, 288
Георгије, митрополит нишавски, **113**
Георгије, митрополит сегедински, **112–113**, 124
Георгије, монах, отац митр. новобрдског Ананија, 12
Георгије (Николајевић), митрополит дабро-босански, **116**, 143, 374
Георгије, отац митр. београдског Висариона, 84
Георгије (Поповић), митрополит темишварски, 10, 112, **113–114**, 233
Георгије Трапезунтац, учитељ реторике, 394
Георгије (Хранислав), епископ бачки, 36, **115–116**, 475
Георгијевић, Атанасије и Јелена, родитељи еп. Сергија, 443
Георгијевић, Јулијана – в. *Поповић, Јован и Јулијана*
Герасим (Адамовић), православни епископ ердељски, **126–127**
Герасим, архимандрит хиландарски, 255
Герасим (Домнин), митрополит шабачки, **127**, 305
Герасим (Георгијевић), сабрат ман. Боговађе, 160
Герасим (Ђорђевић/Георгијевић), митрополит шабачки, 19, **127**, 174
Герасим, даскал грчки, 336
Герасим, епископ моравички, **123**
Гераșим, епископ нишавски, 100, **124**
Герасим, епископ призренски, **123**, 193
Герасим, епископ рашки, **123**, 323
Герасим, епископ ресавски и сервински, **126**
Герасим, епископ топлички, **123**
Гарасим, игуман Рилског манастира, 497
Герасим, митрополит битољски и прилепски, **128**
Герасим, митрополит вршачки, **125**
Герасим, митрополит дебарски, **129**
Герасим, митрополит зетски, 66, **123**, 396
Герасим, митрополит петрушки, **124**, 243
Герасим, митрополит полошки, **123**
Герасим, митрополит рашки, 104, **126**
Герасим, митрополит вршачки, **125**
Герасим, монах, отац митр. хвостанског Марка, 309
Герасим, монах, сабрат ман. Вољавче, 169
Герасим (Петранови), епископ бококоторски, **129**, 370, 432, 476
Герасим (Поповић), митрополит херцеговачки, **125–126**, 430
Герасим (Рац), епископ арадски, **128**
Герасим (Соколовић), патријарх пећки, 21, 83, **124**, 325
Герасим (Стојковић), епископ неготински, **128–129**, 182
Герасим (Студеничанин), архимандрит ман. Рајиновца, 317
Герасим I, митрополит зворнички, **125**, 156, 223
Герасим II, митрополит зворнички, **126**
Герман (Анђелић), патријарх српски (в. и *Анђелић, браћа*), 54, 74, 117, **131–132**, 133, 260, 319, 347, 369, 489, 492
Герман (Ђорић), патријарх српски, **133–135**, 161, 173, 435
Герман, епископ топлички, **130**
Герман, јеромонах (српски, 1530. у Јерусалиму), 383
Герман, митрополит рашко-призренски, **131**, 457
Герман (Опачић), епископ бачки, **132–133**, 217
Герман, патријарх цариградски, 424
Герман, „црнац" из ман. Милшеве, 215
Герман I, епископ зетски, 129, **130**

Герман I, епископ будимљански, **130**, 463
Герман I (Матија), митрополит скопски, **130**
Герман II, епископ будимљански, **130**
Герман II, епископ зетски, **130**
Герман II, епископ мегленски, **131**
Герман II, митрополит скопски, **130**
Глигоријевић, хаџи Продан, војвода, 127
Гојковић, Василије, поп, 102
Головин, Феодор Алексијевић, 31
Горазд (Павлик, др), свети, епископ чешко-моравски, **135–137**
Грбић, Јован, сликар, 158
Грбић, Манојло, 13
Гргур, „српски кесар“, 138
Грдан, војвода никшићки, 83, 242
Григорије (Димитријевић), епископ бачки, **141**, 207, 461
Григорије (Дрекаловић/Дреховић Кастриотовић /„от Кастриот“), архимандрит нишки, 104, 126, 274
Григорије, „ђакон и поп“, 126
Григорије, епископ бањски, **138**, 154
Григорије, епископ деволски, **138**
Григорије, епископ пелагонијски и прилепски, **139**
Григорије, епископ полошки, **139**
Григорије (Живковић, митрополит зворничко-тузлански, **142–143**
Григорије, митрополит арилски, **141**
Григорије, митрополит ваљевски, **141**
Григорије, митрополит вранjски, **140**
Григорије, митрополит грачанички, **140**, 186
Григорије, митрополит дебарски, **141**
Григорије, митрополит зворнички, **141**
Григорије, митрополит моравичко-ужички, **140**
Григорије, митрополит нишки, **142**, 259
Григорије, митрополит пожешки, **140**
Григорије, митрополит рачки, **140**
Григорије, митрополит себешки, **139**
Григорије, митрополит струмички, **142**
Григорије, митрополит херцеговачко-захумски, **142**, 441
Григорије, монах, сабрат ман. Светог Андрије, 240
Григорије Палама, свети, 428
Григорије, свети (Богослов), 32
Григорије Синаит, 428
Григорије (Удицки), епископ западноамерички, **143**
Григорије I, епископ рашки, **138**, 496
Григорије I, митрополит београдски, 38, **139**
Григорије II, епископ рашки, **138**, 215
Григорије II, митрополит београдски, **139**
Григорије VI, патријарх цариградски, 258
Грузин, 137
Грујић, Агрипина, рођ. Косић, мати еп. Никанора, 355
Грујић, Милка и Петар, свештеник, родитељи еп. Михаила, 331
Грујић, Прокопије, парох липовски, отац еп. Никанора, 355
Грујић, Радослав М., 14, 17, 19–21, 26, 61, 68, 82, 102, 216, 251, 262, 280, 281, 303, 384, 396, 413, 417, 418, 438, 445, 463
Гучетић, Ђорђе, племић дубровачки, 139
Давид, митрополит милешевски, **148**, 165
Давид, митрополит призренски, **148**
Давид (Хорисен), митрополит прилепски, **148–149**
Давид I, митрополит зетски, 24, **148**
Давид II, митрополит зетски, 25, **148**
Давидовић, Лазар, протојереј будвански, 302
Давидовић, Стефан, ктитор храма Св. Николе у ман. Градишту, 418
Дамаскин (Грданички, др), митрополит загребачки, 143, **149–150**, 161, 186, 359, 501
Дамаскин, игуман ман. Сланаца, 391
Дамаскин Студит, 139
Дамјан, ђакон, преписивач Синтагме Матије Властара, 250
Дамјан, епископ топлички, **150**
Дамјан, игуман ковиљски, 325
Дамјан, митрополит хвостански, **151**
Дамјан, црноризац, преписивач апостола (Шишатовачког), 363
Дамјан I, митрополит призренски, **150**, 197
Дамјан II, митрополит призренски, **150**, 486
Дамјановић, Марија – в. *Липовац, Марија и Штиро*
Данило (Влаховић), епископ буковински, **159**
Данило (Дајковић), митрополит црногорско-приморски, **161**, 173
Данило, епископ водочки, 138, **154**
Данило, епископ звечански, **151**
Данило, епископ ибарски, **151**
Данило, епископ шабачки, **160**, 314
Данило, епископ (XIII век), **151**
Данило, зидар, 229
Данило (Јакшић), епископ горњокарловачки, **158–159**, 248, 386
Данило (Кажанегра), архимандрит ман. Дечана, 189
Данило, кнез црногорски, 355
Данило (Љуботина), епископ карловачко-сењско-приморски, 10, **157–158**
Данило, митрополит дабро-босански, **159**
Данило, митрополит дебарски, **155**
Данило, митрополит ђулски, **156**
Данило, митрополит липовски, **155**
Данило, митрополит нишки, **161**, 259
Данило, митрополит угро-влашки, 90
Данило, митрополит херцеговачки, **155**
Данило, митрополит шабачко-ваљевски, 18, **160**
Данило, монах, сабрат ман. Липља, 485
Данило, монах, учитељ св. Петра (Петровића) Цетињског, 399
Данило (Пантелић), епископ далматинско-истарски, 120, **160–161**, 288, 308
Данило I, архиепископ српски, **151**, 230, 362, 383
Данило I (Петровић), митрополит црногорски, 125, **156–157**, 227, 272, 431
Данило II, свети, архиепископ српски, **152–154**, 215, 231, 426, 427
Данило III, патријарх српски, **154–155**, 221, 428
Данило IV, патријарх пећки, **155**, 275
Даница, попадија, дародавка крста за цркву Св. Николе Дабарског, 406
„Дели Папаз“ – в. *Данило, епископ шабачки*
Демски, Павлин, малоруски унијат, 86, 99
Деспина, мати ђакона Григорија, 126
Деспотовић, Угљеша, 486

Дијего, М. А., генерални провидур млетачки у Далмацији, 468
Димитрије (Бранковић), епископ задарски, **162**, 220
Димитрије, епископ велбушки, **162**
Димитрије (Крестић), архимандрит крушедолски, 115, 219, 305, 408, 437
Димитрије (Павловић), патријарх српски, 52, 67, 136, 149, 161, **163–164**, 172, 185, 185, 199, 202, 249, 307, 308, 375, 490, 493
Димитрије, поп, живописац, син јеромонаха Неофита, 214
Димитрије, поп јањевски, отац патр. Пајсија I (Јањевца), 388
Димитрије (Хоматијан), архиепископ охридски, 237, 424
Димитријевић, Стеван, 307, 330, 489
Диомидије, митрополит рудничи, **165**
Диомидије, митрополит херцеговачи, **165**
Дионизије, митрополит – в. *Дионисије (Поповић), митрополит београдски*
Дионисије Ареопагит, 125
Дионисије, викарни епископ штипски, **170**
Дионисије, епископ јенопољски, **166**
Дионисије, епископ моравички, **165**
Дионисије, епископ топлички, **165**, 484
Дионисије, епископ штипски, **169**, 496
Дионисије, игуман и ктитор храма Св. Николе у ман. Градишту, 418
Дионисије, јеромонах, игуман ман. Гомионице, 191
Дионисије (Миливојевић, епископ америчко-канадски, **172**
Дионисије, митрополит велетски, 42, 102, **168**, 392
Дионисије, митрополит видински, 285
Дионисије, митрополит дабро-босански, **170**, 393
Дионисије, митрополит херцеговачи, **165**
Дионисије, митрополит цетињски, **167**, 295, 418
Дионисије, митрополит (1382?), **165–166**
Дионисије (Никшић), митрополит новобрдски, **168**
Дионисије Ниш лија – в. *Дионисије (Поповић), митрополит београдски*
Дионисије (Новаковић), епископ будимски, 88, 109, 110, **167–168**, 408, 462
Дионисије (Петровић), митрополит рашко-призренски, **171**
Дионисије (Поповић), митрополит београдски, **169**, 314, 317
Дионисије (Поповић), митрополит будимски, **168–169**
Дионисије (Соколовић), митрополит новобрдски, 21, **166**
Дионисије (Угарковић), епископ костајничко-зринопољски, **167**
Дионисије (Чупић), 219
Дионисије I, митрополит грачанички, **167**
Дионисије I, митрополит зворничко-тузлански, 8, **170**
Дионисије II (Илијевић), митрополит зворничко-тузлански, **170–171**
Дионисије II, митрополит грачанички, **167**
Дојко, свештеник штипски, 418
Долгоруков, Јурий Владимирович, кнез руски, 61
Доментијан, епископ зворнички, **172**, 491
Доментијан, епископ нишки, **172**
Доментијан, монах хиландарски, писац житија св. Саве и св. Симеона, 277
Доментијан (Павловић), епископ врањски, **172–173**
Доротеј, митрополит преспански, 491
Доротеј, митрополит созоагатопољски, 52
Доситеј (Васић), митрополит загребачки, 67, 136, 150, **175–176**, 199, 249, 263, 410
Доситеј (Ђорић), архимандрит, 89
Доситеј (Јовић), епископ бококоторски, **174–175**, 370
Доситеј, митрополит арилски, **173**
Доситеј, митрополит грачанички, **173**
Доситеј, митрополит дебарски, **174**
Доситеј, митрополит преспански, 392
Доситеј, митрополит самоковски, **173**
Доситеј (Николић), епископ ваљевски, **173–174**, 333
Доситеј (Новаковић), епископ тимочки, **174**, 235, 328
Доситеј (Нотар), патријарх јерусалимски, 28, 31
Доситеј (Обрадовић), 74, 244, 472
Доситеј (Стојковић), викарни епископ топлички, **176–177**
Драго, Марин, бискуп которски, 156
Драговић, М., 419
Драгослав, деспот, 24
Драгослав, логотет цара Уроша, 275
Драгослав, поп из села Говрљева, 251
Драгутин, краљ српски, 54, 214, 216, 239, 315
Дрекаловић/Дреховић)-Кастриотовић, Григорије – в. *Григорије (Дрекиловић/Дреховић)*
Дробњаци, племе, 227
Дрохобецки, Јулије, бискуп (унијатски), 369, 370
Думоња, бискуп которски, 239
Дуодо, провидур, 419
Дучић, Ниħифор, 303, 441
Душан, цар српски (в. и *Стефан Душан, цар српски*) 24, 73, 212, 213, 231, 240, 372, 427, 457
Душанић, Светозар Ст., 104, 302
Ђенадије арђелски – в. *Генадије, митрополит ердељски*
Ђерасим – в. *Герасим, митрополит зетски*
Ђорђевић, Добросав и Драгиња, родитељи еп. Иринеја, 201
Ђорић, Михаило, учитељ и презвитер, отац патр. Гаврила, 133
Ђорић, Цвета, мати патр. Гаврила, 133
Баошић – в. *Балшић*
Ђурђевић, Стеван, 227
Евгенија, монахиња (бивша кнегиња Милица), 154
Евгеније (Јовановић), епископ горњокарловачки, 131, **180–181**
Евгеније (Летица), митрополит дабро-босански, **182–183**, 405
Евгеније, митрополит зворничко-тузлански, **180**
Евгеније, митрополит скопски, **180**
Евгеније (Симеоновић), епископ тимочки, **182**, 357
Евгеније (Хакман), владика буковински, 474
Еврем (Јефрем), митрополит пожешки, **183**
Евстатије, митрополит пожаревачки, 57, **183**
Евстатије, митрополит рашки, **183**
Евстратије, епископ ужички, **183**

Евтимије, митрополит новобрдски – в. *Јефтимије, митрополит грачанички и липљански*
Егенберг, гроф, заповедник славонски, 301, 389
Елевтерије, митрополит београдски, **184**
Емилијан (Кенгелац), епископ вршачки, **184–185**, 347
Емилијан (Мариновић), епископ славонски, **186**
Емилијан (Пиперковић, др), епископ тимочки, 49, 81, **185**, 348, 434
Емо, Анђело, генерални провидур млетачки у Далмацији, 468
Емушицки, Лука – в. *Лукијан (Мушицки)*
Епифаније, епископ велбушки, 162, **186**
Епифаније, јеромонах молдавски, 253
Епифаније, митрополит далматински, 12, **186**
Ерицо, Франческо, генерални провидур за Далмацију, 157
Естир (Јестира), 394
Ефтимиос, митрополит новобрдски, **186**
Жегар, 150
Женејн, генерал, 18
Жефаровић, Христофор, 61, 244
Живановић, Јован, 119
Живковић, Јован, 119
Живковић, Стефан-Телемах, 285
Захарија Возушчан, 202
Захарије, епископ сегедински, **188**
Захарије, митрополит призренски, 14, **188**, 401
Захарије, митрополит рашки, **189**
Захарије, митрополит скопски, **189**, 463
Захарије, митрополит смедеревски, **188**
Захарије, монах, преписивач псалтира у ман. Милешеви, 287
Зелић, 366
Зеч, леди, 213
Зигабен, Јефтимије – в. *Јефтимије Зигабен*
Зимоњић, Богдан, свештеник и војвода, отац митр. Петра, 405
Злокруховић/Злоруковић, Јован, 56, 488
Змајевић, Андрија, надбискуп барски, 28, 271, 272, 418, 419
Змајевић, Вићентије, надбискуп, 272
Змејановић, Ева, мати еп. Гаврила, 106
Змејановић, Михаило, свештеник, отац еп. Гаврила, 106
Зонара, Јован, летописац византијски, 325, 445
Зорчић, Марко – в. *Марко (Зорчић), епископ марчански*
Зорчић, Павле, епископ марчански (унијатски), 101
Зрински, гроф, 101
Зубковић, Арсен, судија будимски, 122
Зубковић, Милева, 122
Зуста, провидур которски, 277
Ибрахим, султан турски, 99, 302, 303
Иван Самуиловић, хетман козачки, 184
Иван IV Васиљевич „Грозни", цар руски, 443
Иванић, Тимотије, учитељ, 115
Иваниш Берислав(ић), деспот српски, 490
Иванко Пискуп – в. *Јован III (Иванко), митрополит скопски*
Иванов, Јордан, историчар бугарски, 440
Ивачковић, Андрија, парох делиблатски, отац патр. Прокопија, 412
Игалић, Софија – в. *Мађаревић, Роман и Софија*
Игњат од Квариента и Рала, Христофор, 205, 206
Игњатије, епископ липљански, **191**, 484
Игњатије, митрополит рашко-призренски, скендеријски и ђаковачки, **191**, 394
Игњатије, митрополит херцеговачки, **192**, 286, 432
Игњатије I, митрополит дабро-босански, **191**
Игњатије II, митрополит дабро-босански, **192**
Изабела, супруга деспота Ђорђа Бранковића, 300
Ијоан (в. и *Јован, патријарх пећки*), 388
Иларион, епископ зетски, 129, **193**
Иларије, епископ призренски, **193**
Иларије, епископ хумски, **193**, 485
Иларион (Зеремски), епископ горњокарловачки, **196–197**, 199, 219, 252, 254, 292, 299, 357
Иларион, митрополит београдски и сремски, **194**
Иларион, митрополит грачанички, **193**
Иларион, митрополит печујски, **194**
Иларион (Радонић), митрополит вршачки, 121, **195–196**
Иларион (Рогановић), митрополит црногорско-брдски, **194–195**
Иларион (Руварац), архимандрит, 32, 40, 104, 117, 119, 126, 132, 162, 183, 222, 223, 228, 244, 247, 264, 302, 358, 444, 471, 486
Илија, епископ липљански, **197**
Илија, јерођакон и ктитор хоповски, 7
Илија I, епископ призренски, 150, **197**
Илија II, епископ призренски, **197**
Илијевић, Василика и Илија, родитељи митр. Дионисија, 170
Илијевић, Михајло, деда митр. Дионисија, 170
Илић, Апостол, отац еп. Јована, 248
Илић, Војислав, професор, 477
Илић, Мара, мати еп. Јована, 248
Илић, Ненад и Јелисавета (Стана), родитељи митр. Павла (Ненадовића), 384
Иличић, Недељко и Софија, рођ. Туцаков, родитељи еп. Никанора, 358
Инголи, секретар Римске курије, 307
Инђија, монахиња, приложница ман. Св. архистратига Михаила на Тари, 13
Инокентије (Васиљевић), епископ римнички, **198**, 280, 460
Инокентије (Павловић), архиепископ београдски и митрополит Србије, 163, **198**, 357, 370
Инокентије X, папа римски, 85
Инокентије XII, папа римски, 223
Иноценц X – в. *Инокентије X*
Ирина Стефанова, дародавка омофора митр. призренском Никодиму, 365
Иринеј (Ђорђевић, др), епископ далматински, **201–202**
Иринеј (Ћирић, др), епископ бачки, 15, 37, 79, 119, **199–201**, 249, 263, 359, 410, 450
Исаи – в. *Исаија, митрополит темишварски*
Исаија (Антоновић), митрополит карловачки, 11, 60, 88, **208**
Исаија (Бајковић), јеромонах, 195
Исаија (Димитријевић-Туцак), митрополит призренски, 61, **207–208**, 255
Исаија (Ђаковић, митрополит крушедолски, 29, 69, 125, 156, **203–207**, 223, 272, 336, 354, 408, 459, 460, 467, 503

Исаија, игумана ман. Раковице, 456
Исаија, јеромонах драговићки, 366
Исаија, митрополит зворнички, 66, **202**, 288
Исаија, митрополит темишварски, **203**, 254
Исаија (Поповић, епископ марчански, **203**
Исаија, презвитер (у Скопској митрополији), 497
Исаија I, епископ дабарски, **202**, 238
Исаија I, митрополит босански, **202**, 287, 298
Исаија II, епископ дабарски, **202**, 239
Исаија II, митрополит босански, **203**
Исаија III, митрополит дабро-босански, **207**
Исаил – в. *Исаија, митрополит темишварски*
Исак (Боћанац), одбегли калуђер-светокрадица, 207
Исак (Дошен), архимандрит, настојатељ ман. Бездина, 79
Исак Енишехерлија, 233
Исхак-бег, 241
Исидор, митрополит београдски, **208–209**
Јаков, архиепископ српски, 138, **211**, 215
Јаков, архиепископ београдско-сремски, **214**
Јаков, епископ будимљански, **211**, 271
Јаков, епископ дупнички, **214**
Јаков, епископ смедеревски, **213**
Јаков, епископ топлички, **211**
Јаков, епископ хвостански, 24, **211**
Јаков, епископ (1491), **214**
Јаков, митрополит касандријски, 258
Јаков, митрополит серски, **212–213**, 275, 428, 486
Јаков, свети апостол, 394
Јакшић, Ђура, 76
Јакшић, Милета и Стојна, родитељи еп. Данила, 158
Јан Казимир, краљ пољски, 430
Јаничије III – в. *Јоаникије III (Караџа)*
Јанковић, Марија, 110
Јанковић Миријевски, Теодор, 74, 88
Јањалија, Елијосаф, хазнадар Бећир-пашин, 114
Јарменка, мати митр. призренског Методија, 317
Јевсевије, епископ моравички, 123, **214**, 315
Јевсевије, епископ рашко-призренски, **215**
Јевстатије, епископ хумски, **216**
Јевстатије I, свети, архиепископ српски, **215**, 238, 349
Јевстатије II, архиепископ српски, 130, 153, 214, **215–216**, 239, 427
Јевтимије – в. *Јефтимије*
Јелена, краљица, супруга краља Уроша I, 230, 239, 324, 383
Јелена, сестра цара Стефана Душана, 73
Јелена, царица, супруга цара Стефана Душана (в. и *Јелисавета, монахиња*), 212, 213, 275
Јелинек, Матија, 88
Јелисавета, монахиња (в. и *Јелена, царица*), 213
Јелисавета, царица руска, 90, 394
Јенофрије (Онуфрије?), епископ хвостански, **216**
Јеремија (Мађаревић), епископ будимски, **217**, 292
Јеремија, митрополит херцеговачки, **216–217**
Јеремија (Папазоглу), митрополит београдски, 168, **216**
Јеремија, патријарх цариградски, 383
Јеремија, поп, еклисијарх храма Св. Николе у ман. Ораховици, 56
Јероним (Јовановић), епископ нишки, **218–219**, 330
Јероним, митрополит зворнички, **218**
Јероним, митрополит нишавски, **218**
Јеротеј (Гавриловић), епископ пећки, **220–221**
Јеротеј, митрополит струмички, **220**
Јеротеј (Мутибарић), епископ далматински, 116, **219–220**, 369, 475
Јеротеј, патријарх пећки, **219**, 496
Јестира – в. *Естир*
Јефимија, монахиња, мати митр. хвостанског Марка, 309
Јефрем (Бањанин), епископ великоварадски и јегарски, **223–224**, 354
Јефрем (Бојовић), епископ жички, 133, **225**, 375
Јефрем (Јанковић Тетовац), епископ мохачки, **222–223**, 467
Јефрем, митрополит београдски и сремски, **222**
Јефрем, митрополит будимљански, **224**
Јефрем, митрополит пожешки – в. *Еврем, митрополит пожешки*
Јефрем, митрополит призренски, 148
Јефрем, митрополит самоковски, 173, **225**
Јефрем, свети, патријарх пећки, 154, **221–222**, 309, 428, 463
Јефрем Сирин, 56, 488
Јефрем (Станковић), митрополит коласијски, кратовски и пустендилски, **224**, 244
Јефрем (Хиландарац), јеромонах, 222
Јефтимије (Вукотић), јеромонах, 32
Јефтимије (Дамјановић), митрополит вршачки, 10, 101, **227–228**
Јефтимије (Дробњак), митрополит бачки, 156, 223, **227**
Јефтимије, епископ мохачки – в. *Јефрем, епископ мохачки*
Јефтимије, епископ рашки, **225**, 281
Јефтимије Зигабен, 167
Јефтимије, митрополит ваљевско-ужички и арильски, **226**
Јефтимије, митрополит грачанички и липљански, 140, **226**, 326
Јефтимије, митрополит зетски, **226**
Јефтимије, митрополит нишавски и лесковачки, **226**
Јефтимије, митрополит скопски, 28, 40, **226–227**
Јефтимије, митрополит софијски, 301, 389
Јефтимије, митрополит струмички, 451
Јефтимије (Поповић), митрополит будимски и столнобеоградски, 156, 223, 224, **227**, 459
Јефтимије, протопрезвитер карловачки, 73
Јиречек, Јосиф Константин, 208
Јоаким (Ђаковић), епископ србославонски, **228–229**
Јоаким (Костић, др), настојатељ ман. Беочина, 89
Јоаким, митрополит београдски и сремски, **228**, 350
Јоаким, митрополит ваљевски, **229**
Јоаким, митрополит дебарско-кичевски, **229**
Јоаким, митрополит параћински и горњачки, **228**
Јоаким, митрополит пелагонијски, **230**
Јоаким, митрополит скопски, **229**, 393
Јоаким, митрополит струмички, 12, **228**
Јоаким, патријарх александријски, 383
Јоаким II, патријарх цариградски, 20, 112, 192, 220, 433

Јоакимовић, Андрија, администратор ваљевске епархије, 174
Јоан, дијак, 55
Јоан Јосиф де Камелис – в. *Камелис, Јован Јосиф*
Јоаникије, архимандрит дечански, 379
Јоаникије (Георгијевић), митрополит рашко-призренски, 189, **234**
Јоаникије, епископ дабарски, **230**
Јоаникије, епископ полошки, **232**
Јоаникије, јерођакон београдски, 490
Јоаникије, јеромонах ковиљски, 42
Јоаникије (Липовац), митрополит црногорско-приморски, **236–237**
Јоаникије (Љубибратић), епископ (унијатски), 30
Јоаникије (Мартиновић), епископ арадски, **233**
Јоаникије, митрополит нишки и белоцрквански, **233**
Јоаникије, митрополит београдски, 84, **232**
Јоаникије, митрополит браничевски, **232**
Јоаникије, митрополит зворничко-тузлански, 180, **234**
Јоаникије, митрополит рашки, **232**
Јоаникије (Нешковић), епископ ужичко-крушевачки, 76, **235–236**
Јоаникије (Памучина), 286
Јоаникије I, архиепископ српски, 215, **230**
Јоаникије I, епископ топлички, **230**
Јоаникије I, митрополит нишки и белоцрквански, 113, **232**
Јоаникије I, свети, патријарх српски, **231–232**, 427
Јоаникије II, епископ топлички, **231**
Јоаникије II, митрополит нишки, **236**, 475
Јоаникије III (Караџа), патријарх пећки, 33, 34, 41, **233–234**, 462
Јоасаф, митрополит врањски, **237**
Јоасаф, митрополит вучитрнски, **237**
Јоасаф, митрополит преспански, 391
Јоасаф, митрополит самоковски, **237**
Јоасаф, митрополит скопски, 111, **237**
Јоасаф II, патријарх сверуски, **229**
Јован, архиепископ српски, 82, **241**, 325, 350
Јован (Велимировић), епископ шабачко-ваљевски, **249–250**
Јован, дијак „од Никољ-Пазара", преписивач тетрајеванђеља (1552), 311,
Јован, дијак, преписивач тетрајеванђеља (1546) у ман. Св. Тројице код Пљеваља, 353
Јован (Ђорђевић или Георгијевић), митрополит карловачки, 42, 62, 114, **244–247**, 256, 339, 397, 462
Јован, епископ зетски, **238**
Јован, епископ злетовски, 24, **240**
Јован, епископ јановски (јеновски, јенопољски), **243**
Јован, епископ липљански, **238**, 426
Јован, епископ мачвански, **239**
Јован, епископ скопски, **237**
Јован, епископ хвостански, **239**
Јован, епископ хумски, **239**
Јован Златоуст, свети, 55, 136, 213, 255, 365, 379
Јован (Илић, др), епископ нишки, 37, **248–249**, 318, 348, 434, 501
Јован (Јовановић), епископ бачки, 110, **248**, 400
Јован, ковач земунски, **248**
Јован Корнелије, дужд млетачки, 157
Јован Лествичник, преподобни, 435
Јован (Максимовић), свештеномонах, професор Битољске богословије, 262
Јован, митрополит петрушки, **243**
Јован, митрополит рашки, **243**
Јован, митрополит топлички, **240**
Јован, митрополит херцеговачки, **243**
Јован, митрополит херцеговачко-захумски, **241**, 353
Јован, митрополит (XVI–XVII век), **243**
Јован, митрополит (1747), **243**
Јован, отац митр. Викентија (Јовановића), 70
Јован, патријарх пећки, 12, 21, 26, 56, 83, 99, 186, **241–242**, 325, 388, 390, 444, 458, 488
Јован, поп, преписивач четворојеванђеља (1481), 497
Јован, поп (рукоположен 1586. у Грачаничкој митрополији), 167
Јован, презвитер (у Зворничкој епархији око 1660), 488
Јован (Рајић), архимандрит ковиљски, 74, 110, 244, 289, 338, 339, 469, 472
Јован Рилски, свети, 40, 276, 405, 440
Јован, свети, деспот српски – в. *Бранковић, Јован, деспот српски*
Јован Угљеша, деспот, 240, 428
Јован I, епископ дабарски, **238**
Јован I, епископ призренски, **238**
Јован I, митрополит скопски, **240**
Јован II, епископ дабарски, 202, **238**
Јован II, епископ призренски, 25, **239**
Јован II, митрополит скопски, **240**
Јован III, епископ дабарски, **238**, 463
Јован III (Иванко), митрополит скопски, **241**
Јован III, митрополит призренски, 148
Јован IV, епископ дабарски, **239**
Јован IV, митрополит скопски, **241**
Јовановић, Ана, мати еп. Јустина, 264
Јовановић, Ана, мати св. Василија, 56
Јовановић, Ангелина, мати еп. Евгенија, 180
Јовановић, Антоније, отац еп. Јустина, 264
Јовановић, Григорије, отац еп. Евгенија, 180
Јовановић, Илија, поручник, отац. еп. Платона, 409
Јовановић, Јевтимије, 181
Јовановић, Јелка, рођ. Соколовић, мати еп. Платона, 409
Јовановић, Милоје – в. *Михаило (Јовановић), митрополит Србије*
Јовановић, Марија и Милован, родитељи митр. Михаила, 328
Јовановић, Паја, сликар, 322
Јовановић, Петар, отац св. Василија, 56
Јовановић, Павле, секретар архијерејског сабора (в. и *Петар (Јовановић), епископ горњокарловачки*), 314
Јовановић, Сава, ђакон и свештеник из Петњице, 207
Јовановић, Стојан – в. *Василије (Јовановић), свети*
Јовановић Шакабента, Андрија, свештеник, отац еп. Јосифа, 256
Јовка, мати митр. темишварског Неофита, 350
Јосиф, (Будаи), митрополит темишварски, **254**
Јосиф, владика (1655), **255**

Јосиф, епископ браничевски, **250**
Јосиф, епископ мохачки (унијатски), 467
Јосиф, епископ пожаревачки, **253**
Јосиф, епископ хоповски, **253**
Јосиф, епископ (1427–1456), **250**
Јосиф (Јовановић Шакабента), епископ вршачки, **256–257**, 258
Јосиф, митрополит арильски и моравски, 10, **255**
Јосиф, митрополит битољски, **258**
Јосиф, митрополит велески, **255**
Јосиф, митрополит вранъски, **253**, 326
Јосиф, митрополит дабарски, **252**, 406
Јосиф, митрополит зетски, **250**
Јосиф, митрополит моравски, **257**
Јосиф, митрополит мухачки, **255**
Јосиф, митрополит нишки, **259**
Јосиф, митрополит пожешки, **252**
Јосиф, митрополит прилепски, **254**
Јосиф, митрополит рашки, **253**
Јосиф, митрополит угарски, **251**
Јосиф, митрополит херцеговачки, 10, 142, **258**, 411
Јосиф, митрополит (1733), **256**
Јосиф Нови, свети – в. *Јосиф (Фуско), свети*
Јосиф (Путник), епископ темишварски, 115, **258–259**, 473, 474
Јосиф (Рајачић), патријарх српски, 36, 65, 74, 116, 131, **259–261**, 356, 369, 394, 408, 437, 442, 472, 474–6
Јосиф (Стојановић), епископ горњокарловачки, **256**
Јосиф (Фуско), свети, митрополит темишварски, **253–254**, 438, 485
Јосиф (Цвијовић), митрополит скопски, 37, 49, 89, 121, 173, 176, 236, **261–263**, 348, 501
Јосиф I, архиепископ хвостански, **251–252**, 487
Јосиф I, митрополит скопски, 130, **251**, 310
Јосиф I, цар аустријски, 206, 207, 222, 223, 233, 354, 459
Јосиф II, митрополит скопски, **251**
Јосиф II, митрополит темишварски – в. *Јосиф (Будим)*
Јосиф II, митрополит хвостански, **252**
Јосиф II, патријарх васељенски, 378
Јосиф II, цар аустријски, 127, 248, 339
Јосиф III, митрополит хвостански, **252**
Јудита, 16, 394
Јунковић, Стијепо, ктитор храма Успенија пресв. Богородице, 418
Јустин (Јовановић), епископ будимски, 264
Јустин (Поповић), архимандрит раванички, 501
Јустин („Пуспун"), митрополит ћустендилски, **263**
Јусуф-челебија, 226
Кавасила – в. *Михаило (Кавасила)*
Кавасилас – в. *Нил (Кавасилас)*
Калевит, митрополит софијски, 300
Калиник, епископ будимљански, **271**
Калиник, епископ рашки, **271**, 275, 281
Калиник, епископ бањски, **271**
Калиник, митрополит белоцрквански и нишки, **273**
Калиник, митрополит београдски, **273**
Калиник, митрополит босански, 180, 258, **274**
Калиник, митрополит струмички, **273**
Калиник I, патријарх пећки, 30, 31, 125, 156, **271–273**, 281, 332, 334, 346, 460
Калиник II, митрополит нишки, **274**
Калиник II, патријарх пећки, **273–274**
Калиник VII, патријарх цариградски, 28
Калист, митрополит мелнички, 274
Калист I, патријарх цариградски, 231, 428
Калист, „расодер" серски, 213
Калуђеровић Млечанин, Петар, парох (католички), 486
Камелис (или Камилис), Јован Јосиф де, епископ мукачевски (унијатски), 30
Кантакузин, 231
Кантул, Јован – в. *Јован, патријарх пећки*
Карађорђе – в. *Петровић, Ђорђе – Карађорђе*
Карађорђевић, Александар I, 405
Каракашевић, Јелисавета – в. *Трлајић, Јелисавета, рођ. Киракашевић*
Караман, Матија, бискуп, 431
Караџић, Вук Стефановић, 74, 357, 401, 472
Карло Емануило, херцег савојски, 242
Карло VI, цар аустријски, 59, 70, 141, 167, 228, 360, 461, 469
Карсон, Роберт, 213
Кастриот, Кастриотовић – в. *Григорије (Дрекаловић/Дреховић)*
Катарина, деспотица, супруга деспота Стефана Бериславa, 286
Катарина, царица руска, 397
Кашић, Душан, 8
Квариент – в. *Игњат од Квариента и Рала, Христофор*
Кенгелац, породица, 184
Кизл, Павле, дворски агент угарски, 115
Кипријан (Керн), свештеномонах, професор Битољске богословије, 262
Кириjак, јеромонах, 86
Кирил, епископ будимски, 255, **276**
Кирил, епископ моравички, **275**
Кирил (Живковић), епископ пакрачки, **277–279**, 339, 340, 469
Кирил Златоусти – в. *Кирил, епископ будимски*
Кирил, игуман хиландарски, **276**
Кирил (Кирјаковић), митрополит зворнички, 8, **279**
Кирил, митрополит београдски, 235, **279**, 314
Кирил, митрополит дабро-босански, **277**, 392
Кирил, митрополит мелнички, **275**
Кирил, митрополит призренски, **276**
Кирил, патријарх јерусалимски, 383
Кирил (Поповић), митрополит самоковски, **276**
Кирил, свети апостол (Словенски), 137, 330
Кирил I, епископ рашки, 225, **275**, 281
Кирил I, патријарх српски, 155, **275–276**, 378
Кирил II, епископ рашки, **275**, 281
Кирил II, патријарх пећки, 61, 104, **276–277**, 440
Кирил VI, патријарх цариградски, 8, 17, 161, 274, 436
Кирило (Митровић), митрополит бококоторски, 161, **279–280**
Кирило, митрополит скопски, 244, **276**
Кирило, митрополит трновски, 99
Клапавица, Мојсије, „поп Мојо", 17
Климент, митрополит скопски, **280**

Климент (Радовић), епископ римнички, **280**
Климент VIII, папа римски, 83, 242
Климент X, папа римски, 336
Кнежевић, Петар и Сара, родитељи еп. Пахомија, 396
Кнежевић, Стојан, поп, 104
Ковачић, 406
Козачински, Емануил, професор 61, 72
Козма, епископ рашки, 123, **281**
Козма, митрополит коринтски, 83, 449
Колонић, Леополд, гроф, кардинал бечки, 29, 30, 205, 223, 233
Коморанац, Адам, магистар, 34
Константин, војвода, ктитор ман. Св. Јоакима Осоговског, 83
Константин, ђакон (у ман. Свете Тројице код Пљеваља), 9
Константин, епископ призренски, **281**
Константин, митрополит зворнички, **281**
Константин, митрополит темишварски, **281**
Константин, патријарх цариградски, 66, 403
Константин Филозоф, 364, 378
Константин I, митрополит скопски, **281**
Константин II, митрополит скопски, **282**, 440
Кончаревић, Јован и Павлина, родитељи еп. Стефана, 453
Корадо (Corrado), пуковник, заповедник београдски, 335
Кореси, ђакон, 139
Корнелије (Зубовић), игуман ман. Мале Ремете, 454
Корнилије (Станковић), епископ жички, **282**
Кортецка, кнегиња руска, 21, 384
Костадин, презвитер, 487
Косић, Агрипина – в. *Грујић, Агрипина, рођ. Косић*
Костић, Паулина, мати еп. Висариона, 89
Костић, Петар, 459
Костић, Слободан, конзисторијални бележник, отац еп. Висариона, 89
Костићи, братство, 493
Котроманић, Стефан, бан босански, 465
Кречаревић, Евелина – в. *Ђирић, Евелина*
Крижановски, Василије, учитељ руски, 88, 338
Крстић, Василије, ђакон и учитељ, 115
Крстопор (Христофор?), епископ дабарски, 230, **282**
Круљ, Вида, рођ. Милошевић, и Вукан, родитељи митр. Нектарија, 348
Крушић, Иван, бискуп корчулански, 239
Куен Хедервари, Карло, гроф, мађарски државник и хрватски бан, 331
Кујунџић, Милан, министар просвете Краљевине Србије, 369
Кучи, племе (и област), 156, 227
Лав, даскал, 68
Лав Мудри, цар византијски, 394
Лаза, израђивач петохлебнице за ман. Хопово, 222
Лазар, епископ (1569), **284**
Лазар, јереј из Ковачевца, 497
Лазар, презвитер, 418
Лазар (Хребељановић), свети, кнез српски, 63, 154, 155, 221, 246, 288, 378, 463, 464, 476
Лазаревић, Вук – в. *Вук Лазаревић*
Лазаревић, Ђеорђије, парох Нацвијеча и Врбна, 32
Лазаревић, Стефан – в. *Стефан Лазаревић, деспот српски*
Леонарди, др Фране, архиђакон, 85, 307, 390, 492
Леонтије, архимандрит ман. Савине, 394
Леонтије, епископ призренски, 281, **284**
Леонтије, епископ рашки, 281, **284**
Леонтије, епископ струмички, **285**
Леонтије, митрополит херцеговачко-милешевски, **284**, 441, 444
Леонтије (Ламбровић), митрополит београдски, 18, 169, **285**, 313, 361, 431
Леонтије (Радуловић), митрополит херцеговачки, 192, **285**, 286
Леополд I, цар аустријски, 28, 29, 30, 31, 101, 125, 204, 222, 223, 430, 465
Леополд II, цар аустријски, 398
Летић, Милева и Милош, учитељ, родитељи еп. Георгија, 120
Ликаније, митрополит херцеговачки, 216, **286**
Липај, Ђорђе, канцелар угарски, 98
Липовац, Марија, рођ. Дамјановић, и Шпиро, родитељи митр. Јоаникија, 236
Ловров, Вице, сликар дубровачки, 82
Локатели, генерал, 70
Лонгин, архиепископ београдско-сремски, 214, **286**
Лонгин (Бранковић), митрополит јенопољски, 16, 84, **287**, 430
Лонгин, зограф 252, 396
Лонгин, епископ петроски, **287**
Лонгин, митрополит липљански, **287**
Лонгин, митрополит милешевски, **287**, 303
Лонгин, митрополит нишавски, 100, **287**
Лонгин, митрополит дабро-босански, 203, **287**
Лонгин (Томић), епископ зворничко-тузлански, **288**
Лука, игуман ман. Светог Павла у Светој Гори, 327
Лука, митрополит зворнички, 202, **288**
Лука, свети апостол, 38, 213, 324, 389
Лукијан (Богдановић), патријарх српски, 120, 121, 122, 199, **290–293**, 322, 331
Лукијан (Николајевић), епископ горњокарловачки, **290**
Лукијан (Мушицки), епископ горњокарловачки, 117, 143, 181, **289**, 456
Лучић, фра Јероним, 183
Љубибратић, Јефтимије, генерал, 112
Љубибратић, Вукашин – в. *Стефан (Љубибратић), епископ костајничко-зринопољски*
Љубинковић, Радивоје, 349
Љубица, кнегиња, 263
Љубојевић, Атанасије – в. *Атанасије (Љубојевић /Љубовић)*
Љумотић (Љуштичанин), 226
Мавројан, епископ липљански, 50, **295**, 426
Маврокордат, 271
Магарашевић, Георгије, 110
Мађаревић, Роман и Софиј, рођ. Игалић, родитељи еп. Јеремије, 217
Мајка Ангелина – в. *Бранковић, Ангелина, деспотица*
Мајков, Дмитар, 251

Макарије, владика нишавски, **298**
Макарије (Ђорђевић), епископ сремски, **299**
Макарије, епископ бачки, **297**, 447
Макарије, епископ бостонски (руски), 410
Макарије, епископ (1553), **295**
Макарије, митрополит белоцрквански, **298**
Макарије, митрополит београдски и сремски, **297**, 417
Макарије, митрополит дабарски, **298**
Макарије, митрополит зворнички, **298**
Макарије, митрополит московски, 322, 443
Макарије, митрополит нишки, 297, **299**
Макарије, митрополит цетињски, **295**
Макарије, митрополит ћустендилски, 12, **297**
Макарије, митрополит ужички, **298**
Макарије, монах хиландарски, 333
Макарије, патријарх антиохијски, 100
Макарије, свештеномонах, штампар, 48, 300
Макарије (Соколовић), патријарх пећки, 20, 21, 26, 124, 165, 166, 242, **295–297**, 354, 389, 396, 443, 487, 491
Макарије, „старац" у ман. Ваведењу, 9
Максим (Бранковић), свети, архиепископ и митрополит београдски и сремски, 32, **299–300**, 417
Максим (Гавриловић), епископ сигетски и мохачки, **304**
Максим, епископ петрушки, **300–301**
Максим, епископ (око 1550), **300**
Максим, игуман ораховачки (1590) 56
Максим, игуман ораховачки (1870) 319
Максим, игуман Цетињског манастира (пре 1577), 167
Максим, игуман (Црна Гора, 1654), 86
Максим (Мануиловић), епископ темишварски, 220, **305**
Максим, митрополит мохачки, **303**
Максим, митрополит рашки и новопазарски, 98, 287, **302–303**, 445
Максим, митрополит струмички, **304**
Максим, митрополит хвостански, **301**
Максим, монах (1655), 255
Максим (Несторовић), епископ вршачки, **304**, 374
Максим (Предојевић), епископ вретанијски, 98, **301–302**
Максим (Савић), епископ шабачки, **305**, 431
Максим (Секулић), архимандрит бездински, 398
Максим (Скопљанац), патријарх пећки, 26, 100, 184, **303–304**, 418
Максим I, митрополит херцеговачки, **300**
Максим II, митрополит херцеговачки, 287, **303**
Максимилијан (Хајдин, др), епископ горњокарловачки, **306**
Максимовић, Госпава и Максим, родитељи еп. Никифора, 361
Мандић, Григорије, свештеник, и Јелица, родитељи митр. Григорија, 142
Мандић, Никола, свештеник, и Софија, родитељи митр. Николаја, 374
Манојло Сарантин, патријарх цариградски, 422
Мара, царица, кћи деспота Ђурђа, 213, 446
Мардарије, епископ америчко-канадски, 150, 202
Мардарије, епископ радомирски, **306**
Мардарије, митрополит бачки, **306**, 450
Мардарије, митрополит („хиландарски", 1635), **307**, 445, 449
Мардарије (Ускокови), епископ америчко-канадски, **307–308**
Мардарије I, митрополит цетињски, 85, **307**, 390
Мардарије II, митрополит цетињски, **308**, 418
Марија Терезија, царица аустријска, 33, 34, 42, 61, 75, 114, 246, 386, 462
Марин, надбискуп барски, 239
Марко (Зорчић), епископ марчански, 203
Марко Кипранин, учитељ Аристотелове филозофије, 394
Марко, митрополит арильски, **309**
Марко, митрополит босански, **310**
Марко, митрополит хвостански, 154, 222, **309**, 364
Марко, митрополит херцеговачки, 165, **309**
Марко (Требињац), свештеномонах, преписивач октоиха у Тврдоњу, 82, 241
Марковић, Василије, 349
Марковић, Марија в. – *Рогановић, Ђуро и Марија*
Марковић, фра Антоније, 233
Марта, монахиња, мати еп. дабарског Николе III, 372
Марта, приложница ман. Св. архистратига Михаила на Тари (1674), 13
Мартиновић, Марија – в. *Петровић, Марко Дамјанов и Марија, рођ. Мартиновић*
Мартирије, игуман ман. Свете Тројице Русинске, 458
Масарик, Томаш, председник Чехословачке, 136
Масрек, бискуп призренски, 389
Матезен, барон, 74
Матеј, епископ морозвишки, **310**
Матеј, епископ преспански, 26, **311**
Матеј (Коренић), епископ јенопољски, **311**, 430
Матеј, митрополит будимљански, 224, **311**, 349
Матеј, митрополит нишавски, **310**
Матеј, „расодер", сабрат ман. Ораховице, 56
Матеј I, митрополит скопски, 241, 251, **310**
Матеј II, митрополит скопски, **310**
Матеја, Гаспар, нунције бечки, 98
Матија Корвин, краљ угарски, 232, 299
Матулај, 73
Махмуд Капицибаша, пиротски ајан, 218
Махмуд I, султан турски, 227
Махмуд II (1808–1839), султан турски, 21, 169
Махмут-беговић, паша, 86
Машинлија, Јован, приложник цркве Светог Јована у Скопљу, 353
Маширевић, Анета – в. *Боберић, Анета, рођ. Маширевић*
Маширевић, Сава – в. *Самуило (Маширевић), патријарх српски*
Мелентије – в. *Мелетије*
Мелентије (Вујић), епископ тимочки, **311–312**
Мелетије, митрополит дабро-босански, 9, 102, 234, **312**, 334
Мелетије, митрополит липовски, **312**, 459
Мелетије, митрополит нишки, 65, 161, 174, 218, 274, **313**, 436
Мелетије, митрополит рашко-призренски, **315**, 432, 433
Мелетије, митрополит самоковски, **313**

Мелетије, митрополит херцеговачки, **312**
Мелетије (Павловић), митрополит Србије, 235, **314**, 315
Мелетије (Типалди), епископ млетачко-далматински, 366
Мелетије I (Никшић), епископ шабачки, 127, **313–314**
Мелетије II, епископ шабачки, **315**
Мелетиос – в. *Мелетије, митрополит липовски*
Меркурије, епископ моравички, 123, **315**
Месић, Марко, архиђакон (римокатолички), 39
Метерних, Клеменс, министар и канцелар аустријски, 65
Методије, епископ рашки, **316**
Методије, епископ хумски, **316**, 349, 371, 463, 485
Методије, јеромонах, учитељ логике и математике, 394
Методије, митрополит београдски, 285, **317**
Методије, митрополит призренски, **317**, 458
Методије (Муждека), епископ тимочки, **318**
Методије, свети апостол, 137, 330
Методије I, епископ дабарски, 230, **316**
Методије I, митрополит скопски, **317**
Методије II, епископ дабарски, **316**
Методије II, митрополит скопски 12, **317**
Мехмед (Соколовић), велики везир, 21, 295–296
Мехмед II, султан турски, 149
Мехмед IV, султан турски, 28, 99, 302
Мехмед-ага, 99
Мецофанти, 77
Микић в. – *Гаврило II (Михић/Михајловић)*
Миклошић, Фрањо, слависта, 143
Милаш, Марија и Трифун, родитељи еп. Никодима, 366
Милековић, Милинковић – в. *Мелетије, митрополит дабро-босански*
Милета, отац митр. темишварског Неофита, 350
Милићевић, Милан Ђ., 218
Милица, властелинка скопска, 39
Милица, кнегиња српска – в. *Евгенија, монахиња*
Миловић, Матко, сликар дубровачки, 82
Милорадовић, Петар, 88
Милош, поп (у Зочишту), 234
Милошевић, Вида – в. *Круљ, Вида, рођ. Милошевић*
Милутин, краљ српски (в. и *Урош II, краљ српски*), 20, 54, 130, 150, 153, 155, 197, 216, 221, 239, 324, 332, 353, 362, 371, 427, 496
Милутин (Стојадиновић), епископ тимочки, 173, **318–319**, 435
Милутиновић, Стефан – в. *Стефан, митрополит захумски, херцеговачки и требињски*
Мина, епископ хвостански, **319**
Минацки, Јован, професор 72
Миошић, Богета, 148
Мирковић, др Лазар, 119, 228, 363
Мирон (Ђорђевић), игуман ковиљски, 325
Мирон (Николић), епископ пакрачки, 176, 186, 217, **319–320**, 322, 331, 358, 374, 434
Мирошовски, Кристоф, гроф, 432
Митровић, Исаија, књижевник, 91
Митровић, Стака, 91
Митрофан (Бан), архиепископ цетињски и митрополит Црне Горе, 109, **321**
Митрофан, епископ битољски, **320**
Митрофан, епископ дупнички, **320**
Митрофан, митрополит ваљевски и ужички, **320**
Митрофан, митрополит струмички, 285, **320**
Митрофан (Рајић), епископ браничевски, 249, 299, **323**
Митрофан (Шевић), епископ бачки, 119, 120, **321–322**
Михаило (Бојичић), митрополит кратовски, **326–327**
Михаило (Грујић, епископ горњокарловачки, 107, 133, 196, 292, **331**
Михаило, епископ вретанијски, 80, **326**, 389
Михаило, епископ рашки, **323**
Михаило, епископ рашко-призренски, **324**
Михаило, епископ (1689), **327**
Михаило, јеромонах, 41
Михаило (Јовановић), митрополит Србије, 81, 106, 163, 170, 172, 198, 219, 311, **328–330**, 340, 379, 399, 403, 409, 432, 433, 489, 498
Михаило (Кавасила), патријарх цариградски, 100
Михаило (Милошевић), епископ будимскли, **328**
Михаило, митрополит бачки, **325–326**, 450, 451
Михаило, митрополит београдски и пожаревачки, **327**, 338
Михаило, митрополит браничевски, **324**
Михаило, митрополит вучитрнски, **324**
Михаило, митрополит призренски, **325**
Михаило, митрополит скопски, **325**, 353
Михаило, митрополит темишварски, **327**
Михаило, патријарх антиохијски, 383
Михаило, писац минеја за јануар (1390), 24
Михаило, поп (у кућанској парохији), 101
Михаило, поп („у Угровлашкој"), 449
Михаило Теодоровић, цар руски, 21
Михаило (Сума), епископ топлички, **328**
Михаило (Урошевић), епископ шабачко-ваљевски, **332**
Михаило (Шиљак), епископ рашко-призренски, 67, 249, **331–332**
Михаило I, епископ зетски, 16, **324**
Михаило II, епископ зетски, 239, **324**
Михаило VIII Палеолог, цар византијски, 362
Михајло, отац патр. Гаврила II (Михића/Михајловића), 102
Михаљевић, Радоје, ктитор цркве Клементице у Мостарима, 448
Михић в. – *Гаврило II (Михић/Михајловић)*
Мишљеновић, Ђорђе, сликар, 158
Могила, Петар, 322
Mojcej (Фрушкогорац), 41
Мојсије (Вересић), епископ неготински, **340**
Мојсије (Миоковић), епископ горњокарловачки, 259, **339–340**, 473
Мојсије, митрополит браничевски, **332**
Мојсије (Петровић), митрополит београдско-карловачки, 59, 69, 70, 125, 198, 207, 304, 312, 332, **333–337**, 355, 373, 386, 386, 394, 460, 461
Мојсије (Путник), епископ бачки, 42, 43, 62, 112, 159, 244, 248, 256, 257, 277, **338–339**, 387, 398, 469, 472

Мојсије (Рајовић), патријарх пећки, 33, 68, 69, 87, 173, 207, 272, 276, 312, **332–333**, 334, 335, 338, 355, 430, 468
Мојсије (Станојевић), епископ себишко-вршачки, 312, **338**
Морозини, Констанца, 54
Морозини, Михаило, 54
Моћениго, Алвизо, генерални провидур млетачки у Далмацији, 468
Мошин, Владимир, 173, 193, 324
Мраовић, Петар и Персида, родитељи митр. Теодосија, 489
Мркоњић, Стефан – в. *Стефан, митрополит захумски, херцеговачки и требињски*
Муждека, Марија и Стеван, родитељи еп. Методија, 318
Мурат II, султан турски, 38, 378, 446
Мурат III, султан турски, 16, 297, 496
Муса Челебија, султан турски, 310
Мустафа, султан турски, 346
Мусић, Лазар, 240
Мусић, Стефан, 240
Мустафа-паша, 20
Мутавџија, Павле, ктитор храма Вазнесења Господњег (крај Штипа), 418
Мушицки, Ђура и Наста, родитељи еп. Лукијана, 289
Најперт, генерал аустријски, 72
Наполеон I Бонапарта, цар француски, 64
Настић, Атанасије, 52
Настић, Војислав – в. *Варнава (Настић, Војислав)*
Настић, Зорка, 52
Недељковић, Михаило, презвитер из Малих Радинаца, 327
Недовић, Анђелија и Нешко, родитељи еп. Јоаникија (Нешковића), 235
Нектарије, архиепископ охридски, 22
Нектарије (Димитријевић), епископ вршачки, 320, 331, **347**, 358
Нектарије (Зотовић), митрополит херцеговачки, 125, 312, **346**
Нектарије (Круљ, др) митрополит дабро-босански, 53, 92, 236, **348**
Нектарије, митрополит битољски, **347**
Нектарије, митрополит нишавски, 19, **347**
Нектарије, митрополит самоковски, 40, 173, **346**
Ненадовић, Матија, прота, 18
Ненадовић, Петар – в. *Павле (Ненадовић)*
Ненадовић, хаџи Рувим – в. Рувим (Ненадовић)
Немања, велики жупан српски (в. и *Симеон, свети*), 155, 284, 421, 422, 425
Немањићи, династија, 390
Неофит, еклисијарх у ман. Ковиљу, 325
Неофит, епископ будимљански, **349**
Неофит, епископ зетски, 215, **349**
Неофит, епископ лесновски, **349–350**, 383
Неофит, епископ хумски, **349**, 371
Неофит, епископ хоповски, **350**
Неофит, јеромонах, живописац (Дупничка епархија), 214
Неофит, јеромонах, старешина ман. Бање (в. и *Поповић, Нешо, свештеник*), 14
Неофит, митрополит бачки, 325, **350**
Неофит, митрополит самоковски, 131, **350**
Неофит, митрополит скопски, **351**
Неофит, митрополит темишварски, **350**
Неселроде, Карл Васиљевич, гроф, 285
Нестор (Јовановић), епископ арадски, **351**
Нестор (Јовановић), епископ нишки, **351**
Нешко, поп (у Бачкој, 1690), 227
Нешковић, Никола, сликар, 246, 247
Нешо, поп (Дупничка епархија, 1565), 320
Никанор (Димитријевић), епископ костајничко-зринопољски, 69, **355**
Никанор (Грујић), епископ пакрачки, 319, **355–357**
Никанор (Ивановић), митрополит црногорски, 195, **355**
Никанор, игуман ман. Пресвете Богородице у Слимници, 311
Никанор (Иличић), епископ бачки, 133, **358–359**
Никанор (Мелентијеви), епископ печујско-мохачки, 72, 198, **354–355**, 459, 460
Никанор, митрополит дабарски, **252**
Никанор, митрополит новобрдски, 300, **352**
Никанор, митрополит херцеговачки, 20, **353**
Никанор, патријарх пећки, **354**
Никанор (Поповић), епископ темишварски, 133, 183, 290, 292, **358**
Никанор (Рајевић), архимандрит, 453
Никанор (Ружичић), епископ нишки, 76, 107, **357**
Никанор I, митрополит скопски, **353**, 488
Никанор II, митрополит скопски, 325, **353**, 445
Никифор, јеромонах, постријжник ман. Дечана, 274
Никифор (Максимовић), епископ ужички, 174, 235, 314, **361–362**, 401, 403
Никифор, митрополит градачки, **359**
Никифор, митрополит морозвишки, **360**
Никифор, митрополит нишки, 236, **362**
Никифор, митрополит (пре 1545), **360**
Никифор, митрополит скопски, 280, **360**
Никифор, митрополит струмички, **360**
Никифор (Стефановић), епископ пакрачки, 11, 101, **360–361**, 461
Никодим (Бусовић), епископ далматински, **366**
Никодим, епископ нишки, **362**
Никодим (Милаш, др), епископ далматинско-истријски, 174, 175, 322, **366–370**, 371, 453, 476
Никодим, митрополит призренски, **365**
Никодим, митрополит скопски, **364**
Никодим, митрополит смедеревски и браничевски, **365**
Никодим, митрополит струмички, 285, **365**
Никодим, митрополит топлички, **365**
Никодим, митрополит рашки, 38, **366**
Никодим, патријарх пећки, 232, **365**
Никодим (Раичевић), игуман острошки, 401
Никодим, свети, архиепископ српски, 153, 191, 239, 309, 332, **362–364**, 427, 465
Никодим (Хиландарац), протосинђел митр. скопског Захарија, 189
Никола, духовник при храму Успенија пресв. Богородице у Студеници, 251
Никола, епископ будимљански, 349, **371**
Никола, епископ малешевски, **373**
Никола, епископ моравички, **371**
Никола, епископ хвостански, **372**

Никола, епископ хумски, **371**
Никола, епископ скопски, **371**
Никола, игуман ман. Св. Николе у Кончулу, 153
Никола, ктитор цркве Св. Арханђела у селу Непроштену, 123
Никола, митрополит браничевски, **372**, 488
Никола, митрополит (пре 1760), **373**
Никола, папа римски, 239
Никола I, епископ дабарски, 238, **371**
Никола I Петровић, кнез и краљ црногорски, 195, 280
Никола II, епископ дабарски, **372**
Никола III, епископ дабарски, **372**
Николај (Велимировић), епископ жички, 67, 79, 109, 133, 199, **375–377**, 401, 501
Николај (Димитријевић), епископ темишварски, 68, 87, 328, **373–374**
Николај (Јокановић), епископ захумско-херцеговачки, **377–377**
Николај (Мандић), митрополит дабро-босански, 90, 91, 142, 183, **374**
Николај, кнез и свештеник кратовски, отац митр. Михаила (Бојичића), 326
Николајевић, Никола, професор, 72
Николић, Ана, мати еп. Мирона, 319
Николић, Владимир, архитекта, 322
Николић, Георгије, дуборезац, 459
Николић, Павле, свештеник, отац еп. Мирона, 319
Никон (Лазаревић), архимандрит ман. Каленића, 299
Никон, митрополит хвостански, **378**
Никон, патријарх руски, 99, 100, 488
Никон, патријарх српски, **378,** 490
Никшић, Лука, сликар, 158
Никшићи, племе, 126, 168
Нил (Кавасилас), митрополит солунски, 100
Ниħифор – в. *Никифор*
Ниħифор (Перић), митрополит рашко-призренски, **378–379**
Нифон, митрополит призренски, **379**
Нифон, патријарх цариградски, 300, 362
Новаковић, Стефан, штампар, 159
Новаковић, Стојан, 329
Нојберг, гроф, генерал, 373
Обрадовић, Доситеј – в. *Доситеј (Обрадовић)*
Обреновић, династија, 305, 329, 405
Обреновић, Александар, 329, 498
Обреновић, Јован, 362
Обреновић, Милан, краљ Србије, 48, 329, 330, 351
Обреновић, Милош, кнез Србије, 8, 19, 109 , 127, 160, 314, 329, 362, 403, 405, 472
Обреновић, Михаило, кнез Србије, 109, 329
Огнан (Огњан), поп криворечки, 298
Одијер (Odiyer), генерал, заповедник београдски, 335
Оливер, отмичар подложника ман. Грачанице (XIV в), 191
Онуфрије – в. *Јенофрије*
Опашић, Марко, свештеник, и Софија, родитељи еп. Германа, 132
Оренги, опуномоћени агент српског народа у Аустрији, 462
Орлов, Алексије, гроф, руски адмирал, 62
Орфелин, Захарије, књижевник и графичар, 398
Осенд, „камерални обрдиректор" осечки, 304
Осмокруг, Стеван, 101
Остоја, ђакон, 312
Павел, преписивач тетрајеванђеља (у Калањевцима), 300
Павелић, Анте, 53
Павко, презвитер, 465
Павле (Авакумовић, епископ арадски, **387–388**, 472
Павле, епископ рашки, **383**
Павле, епископ („српски", 1620), 21, **384**
Павле, митрополит битољски, **384**
Павле, митрополит зворнички, **384**
Павле, митрополит смедеревски, 55, 139, 172, 295, 300, 309, 310, 320, 349, 350, 352, 360, 379, **383-384**, 395, 396, 417, 447, 487, 491
Павле, митрополит херцеговачки и милешевски, **384**
Павле (Ненадовић), митрополит карловачки, 34, 73, 75, 88, 103, 158, 159, 167, 244, 246, 247, 256, 337, 338, **384–387**, 394, 397, 398, 411, 456, 457, 472
Павле, презвитер, 100
Павле, свети апостол, 32, 363
Павле (Хаџић), протођакон, 400
Павлик, др Мahej – в. *Горазд (Павлик), свети*
Павловић, Владимир и Десанка, родитељи еп. Доментијана, 172
Павловић, Јован, прота, отац митр. Инокентија, 163, 198
Павловић, Леонтије, 364
Павловић, Милосава и Стојан, родитељи патр. Димитрија, 163
Пава, презвитер, 214
Пајсеј – в. *Пајсије*
Пајсије (Андровић), јеромонах, 208
Пајсије (Колашиновић), митрополит Будимља и Арбаније, **391**
Пајсије, митрополит београдски и сремски, 184, **391**
Пајсије, митрополит скопски, 112, 229, **392–393**
Пајсије, митрополит шабачки и зворнички, 42, **391**
Пајсије, патријарх јерусалимски, 99, 194
Пајсије, патријарх цариградски, 234
Пајсије (Требјешанин), митрополит оногошки, **391**
Пајсије I (Јањевац), патријарх пећки, 5, 7, 21, 57, 80, 85, 98, 99, 186, 254, 297, 298, 301, 303, 307, 325, 326, 353, **388–390**, 391, 430, 438, 445, 449, 459, 485, 493
Пајсије I (Лазаревић), митрополит дабро-босански, 20, 42, 102, 168, 276, **392**
Пајсије I, митрополит преспански, **391**
Пајсије II, митрополит преспански, **392**
Пајсије II, митрополит дабро-босански, 234, **392**
Пајсије II, патријарх пећки, 42, 102, 104, **392**
Пајсије III, митрополит дабро-босански, **393**, 432
Пантелејмон (Живковић), епископ темишварски, 36, 181, 184, 220, **393–394**, 408
Пантелић, Драгиња, рођ. Поповић, мати еп. Данила, 437
Пантелић, Евица, мати еп. Самуила, 437
Пантелић, Илија, учитељ, отац еп. Данила, 160
Пантелић, Јован, директор карловачке гимназије, отац еп. Самуила, 437
Пападопулос – в. *Дионисије (Поповић)*

Папазоглу, – в. *Дионисије (Поповић)*
Партеније, архиепископ нишавски, **395**
Партеније, митрополит дебарски, **395**
Партеније, митрополит преспански (1685), 491
Партеније, митрополит преспански (1743), 392
Партеније, митрополит рашко-призренски, **394**
Партеније, монах хиландарски, 333
Партеније (Павловић), епископ посвећења, 74, 256, **394**, 397
Партеније II, патријарх цариградски, 99
Парчевић, Петар, надбискуп марцијанопољски, 99
Паскал, Блез, филозоф француски, 503
Пахомије, епископ кратовски, 383, **395**
Пахомије, епископ (прва половина XV века), **395**
Пахомије, јеромонах, 217
Пахомије (Кнежевић), епископ арадски, **396–397**
Пахомије, митрополит белоцрквански, **396**
Пахомије, митрополит скопски, **395**
Пахомије, митрополит хвостански, **396**
Пахомије, митрополит цетињски, **396**
Пејатовић, Крсмана – в. *Росић, Крсмана*
Пејо, протопоп „од племена Никшића", 126
Пејчиновић, Кирил, 17
Пенарет, викарни епископ (у Штипу), **397**
Перић, Олимпија и Петар, родитељи митр. Нићифора, 378
Петар Велики, цар руски, 30, 90, 157, 206, 335, 336, 467
Петар, епископ дамаски, 277
Петар (Зимоњић), митрополит дабро-босански, 53, 173, **405–406**
Петар (Јовановић), епископ горњокарловачки, 106, 142, 174, 235, 258, 328, 329, 356, 374, **403–405**
Петар (Јовановић Видак), епископ вршачки, **400**
Петар (Петровић), епископ темишварски, 256, **397–398**, 473
Петар (Петровић), свети, митрополит цетињски, 35, 189, 330, **399–400**, 401, 403
Петар, свети апостол, 32
Петар (Смелић), архиепископ бјелгородски и обојански, **397**
Петар II (Петровић Његош), митрополит црногорски, 195, 355, 361, **401–403**, 408
Петко, дијак из Калањеваца, 300
Петковић, Владимир, 151
Петковић, Сретен, 213, 353
Петретић, Петар, бискуп загребачки, 101
Петроније, митрополит дабро-босански, **406**
Петроније (Љубибратић), епископ (унијатски), 30, 140, 223, 346, 459
Петровић, Вељко, 247
Петровић, Ђорђе – Карађорђе, 18, 248, 285, 313, 472
Петровић, Ивана, мати Петра II (Петровића Његоша, 401
Петровић, Јелисава и Петар, родитељи митр. Мојсија, 333
Петровић, Марко Дамјанов, и Марија, рођ. Мартиновић, родитељи св. Петра Цетињског, 399
Петровић, Радивој-Раде Томов – в. *Петар II (Петровић Његош)*
Петровић, Сава (Подгоричанин), протопоп, 234
Петровић, Сретен, 223
Петровић, Стјепан, отац митр. Данила I, 156
Петровић, Томо, отац Петра II (Петровића Његоша, 401
Петровићи, братство, 35, 36
Пиколомини, Енеја Силвије, генерал, 28, 29
Пиперковић, др Неделько – в. *Емилијан (Пиперковић)*
Пипери, племе (и област), 81, 156, 227
Пјаковачки, Петар, поп, 191
Платон (Атанацковић), епископ бачки, 117, 132, 217, **406–409**, 443, 474
Платон (Јовановић), епископ бањалучки, 79, 149, 163, **409–411**
Платон (Мишков), игуман бобјански, 15
Платон (Телечки), архимандрит, настојатељ ман. Беочина, 119, 120
Поликарп, митрополит велешко-дебарски, 395
Поликарп, митрополит еласонски, 52
Попов, Станиша, 86
Поповић, Драгиња в. *Пантелић, Драгиња*
Поповић, Ефросинија, мати митр. Георгија, 113
Поповић, Јован и Јулијана, рођ. Георгијевић, родитељи еп. Стефана, 474
Поповић, Лазар, презвитер, 280
Поповић, Милош, свештеник, отац. митр. Георгија, 113
Поповић, Нешо, свештеник (в. и *Неофит, јеромонах, старешина ман. Бање*), 14
Поповић, Светозар – в. *Никанор (Поповић)*
Поповић-Јањевац, Вићентије – в. *Викентије (Поповић-Хаџилавић)*
Порфирије, епископ браничевски, **411**
Поступовић, Радич, велики челник, 63, 309
Предојевић, Првул, презвитер, 198
Прогон, 112
Проданов, Ђорђе, 77
Проданов, Јелена, 77
Прокопије (Болић), настојатељ ман. Раковца, 473
Прокопије (Ивачковић), патријарх српски, 116, 131, 132, 355, 356, **412–413**
Прокопије, митрополит дабро-босански, 170, **411**
Прокопије (Поповић, епископ (1758), **411**
Прокопије I, митрополит херцеговачки, 10, **411**
Прокопије II, митрополит херцеговачки, **412**, 441
Прокопије (Поповић), епископ (1758), **411**
Прохор, архиепископ охридски, 55, 155, 172, 310, 320, 350, 383, 447, 491
Прохор, епископ хвостански, **413**
Пурковић, Миодраг Ал., 24, 193, 214, 238, 309, 349, 490
Пуспун – в. *Јустин, митрополит ћустендилски*
Путник, Алекса, отац митр. Мојсија, 338
Путник, Димитрије и Марија, рођ. Саплонцаи, родитељи еп. Јосифа, 258
Путник, Мила, мати митр. Мојсија, 338
Рада, „зимија", 438
Раден, ктитор цркве Св. Арханђела у селу Непроштену, 123
Радивој, отац митр. захумског и херцеговачког Стефана, 468
Радич, велики челник – в. *Поступовић, Радич*
Радичевић, Алексије, поп подгорички, 194–195

Радован, Никола и Новак, ктитори храма Благовести (Црногорско-приморска митрополија), 418
Радовановић, Даринка и Димитрије, родитељи еп. Тихона, 493
Радојичић, Ђорђе Сп., 130, 349, 364
Радојчић, Никола, 74
Радонић, Јован, 31, 85, 99, 243, 419, 458
Радослав, краљ српски, 371, 424, 485
Растко (Немањић) – в. *Сава I, свети*
Радул, отац ђакона Григорија, 126
Раичевић, Андрија, сликар, 194
Рајачић, Василија и Лука, свештеник, родитељи патр. Јосифа, 259
Рајић, Јован – в. Јован (Рајић), архимандрит
Рајковић, Петар, учитељ, 111
Рака, прота сентмиклушки, 373
Ракоци, Ђерђ (Ђорђе) II, 430
Ракоци, Ференц, војвода ердељски, 222, 354
Ранковић, Петар, магистар, 338
Рафаило, јеромонах, преписивач минеја, 450
Рашковић, Атанасије, кнез старовлашки, 33
Рашковић, Стефан, грађанин Великог Бечкерека, 277
Рашковићи, кнежевска породица, 183
Рива, Јустин, провидур Далмације, 366
Рогановић, Ђуро и Марија, рођ. Марковић, родитељи митр. Илариона, 194
Родофиникин, Константин Константинович, руски конзул у Србији, 285
Роман, калуђер, 148
Роман, митрополит београдски, **417**
Роман, митрополит црногорски и приморски, **417**
Роман, преписивач књиге „пракси“ у Лимској митрополији, 497
Ромил, митрополит бањски, **417**
Ромил I, архиепископ зетски, црногорски и приморски, 396, **417**
Ромил II, митрополит црногорски, **418**
Ромио Зецки – в. *Ромил I, архиепископ зетски*
Росић, Ђорђе и Крсмана рођ. Пејатовић, родитељи патр. Варнаве 50
Руварац, Димитрије, 22, 72, 119, 181, 222, 244, 461
Руварац, Иларион в. – *Иларион (Руварац), архимандрит*
Рувим, архимандрит ман. Раковице, 67
Рувим, епископ штипски, **418**
Рувим, иконом ман. Ораховице, 56
Рувим, митрополит арилски, **419**
Рувим, митрополит нишавски, 86, **419**, 445
Рувим (Ненадовић), архимандрит ман. Боговађе, 160, 285
Рувим I, митрополит црногорски и приморски, **418**
Рувим II (Бољевић) митрополит црногорски и приморски, 303, **418-419**
Рудолф II, цар аустријски, 83
Ружичић, Григорије и Јелена, родитељи еп. Никанора, 357
Рујица, 80
Рупић, Марко, поп (из Оногошта), 125
Руфим – в. *Рувим*
Рушид-паша, 169
Сабов, Димитрије, приложник Карловачке гимназије, 471
Сава (Андрић), епископ браничевски, **434–435**
Сава, архиепископ будимски, **428–429**
Сава (Бараћ), епископ жички, 76, 307, **433**
Сава (Бистрички), архиепископ сучавски и молдавски, 101
Сава (Вуковић), епископ шумадијски, 435
Сава, епископ бачки, 297, **429**, 450
Сава, епископ ланкерски, **429**
Сава, епископ липљански, 50, 197, **426**
Сава, епископ (1778), **431**
Сава, јеромонах, 86
Сава (Косановић), митрополит дабро-босански, 20, 368, **431–433**
Сава, митрополит серски, 165, 213, **428**, 486
Сава Освећени, преподобни, 362, 363, 364
Сава, оснивач ман. Свете Тројице код Пљеваља, 359
Сава (Очинић), митрополит цетињски, 125, 230, **430**
Сава (Николајевић), епископ шабачки, **431**
Сава (Петровић), митрополит скендеријски, 35, 36, 60, 61, 90, 399, 411, **431**, 453
Сава, презвитер, син јеромонаха Атанасија (Кецмана), 102
Сава (Станиславић), епископ вретанијски, 100, **429–430**
Сава (Трлајић), епископ горњокарловачки, 79, 120, 358, 410, **434**
Сава I (Бранковић), митрополит ердељски, 311, **429**, 430
Сава I, свети, архиепископ српски, 21, 22, 23, 26, 28, 74, 80, 97, 100, 139, 149, 153, 154, 193, 214, 216, 219, 237, 241, 242, 251, 273, 277, 328, 333, 338, 373, 386, 394, 295, 296, 309, 316, 349, 357, 362, 363, 371, 377, 384, **421–425**, 427, 449, 485
Сава II (Бранковић), свети, митрополит ердељски, **430**
Сава II, свети, архиепископ српски, 23, 213, 230, **425–426**
Сава III, архиепископ пећки, 153, 362, **426-427**
Сава IV, патријарх српски, 221, **427–428**
Сава V, патријарх српски, 155, 222, **428**
Саватије, игуман ман. Свете Тројице на Тамни, 281
Саватије (Љубибратић), митрополит захумски и далматински, 222–223, 346, 468
Саватије, митрополит браничевски, 15, 38, **435**
Саватије (Рубић) митрополит захумски и приморски, 125, 156, 333, 430, **436**
Саватије (Соколовић), патријарх пећки, 124, 219, **435**
Саватије I, митрополит херцеговачки, **435–436**
Самуило (Маширевић), патријарх српски, 36, 90, 132, 413, **437**
Самуило, митрополит нишавски, **436**
Самуило (Пантелић), епископ шабачки, **437**
Самуило, патријарх цариградски, 469
Саплонцаи од Теодори, Марија – в. *Путник, Димитрије и Марија*
Сарковић, Паскоје, 38
Сахаров, 137
Севастијан (Дебељковић), митрополит скопски, 76, **438**

Севастијан, митрополит темишварски, бечкеречки и чанадски, 254, **438**
Севастијан I, митрополит будимски, **438**
Севастијан II, митрополит будимски, **438**
Сегединац, Пера, 70
Селим II, султан турски, 301
Серапион, епископ полошки, **439**
Серапион, митрополит ћустендилски, 103, , **439**
Серафим, игуман („смотритель и управитель" цркве Св. Марка), 208
Серафим, јеромонах, игуман ман. Завале, 56
Серафим (Јовановић), епископ рашко-призренски, 79, 308, **442**
Серафим (Ладе), православни епископ, 137
Серафим, митрополит веначки и руднички, **439-440**, 490
Серафим, митрополит дабро-босански, 277, **440**
Серафим, митрополит струмички 14, **441**
Серафим (Перовић), митрополит захумско-херцеговачки, 374, **441**
Серафим II, патријарх цариградски, 234
Серафион – в. *Серафим, митрополит веначки и руднички*
Сергије, епископ, ректор Петроградске духовне академије, 51
Сергије (Кањански), епископ горњокарловачки, 356, **442–443**
Сергије (Георгијевић), епископ шабачки, **443**
Сергије Радоњешки, преподобни, 397
Силвестар (Ивановић), епископ марчански (унијатски), 452
Силвестар (Лазаревић), дохијар морачки, 445
Силвестар, митрополит грачанички, **444–445**
Силвестар, митрополит смедеревски, 26, **444**, 458
Силвестар, митрополит херцеговачки, 284, **444**
Силвестар, митрополит скопски, 419, **445**
Силвестар I, митрополит рашки, **443**, 493
Силвестар II, митрополит рашки, 253, **444**
Силвестар III, митрополит рашки, **445**
Силоан, митрополит топлички, **446**
Силоан, преписивач јеванђеља, 255
Симеон, епископ бачки, **447**
Симеон, епископ вретанијски, 12, 83, 301, 306, 389, 444, **449**, 457, 466
Симеон, епископ вршачки, 21, **448**
Симеон, епископ ловчански, **450**
Симеон, епископ призренски, 284, **446**
Симеон, епископ (1379), **446**
Симеон (Злоковић), епископ горњокарловачки, **455–456**
Симеон, игуман ман. Св. Јоакима Осоговског, 83
Симеон, игуман (у Херцеговачкој митрополији 1613), 448
Симеон, игуман хиландарски, 449
Симеон (Кончаревић), епископ далматински, 102, **452–453**
Симеон (Кордић), архимандрит ман. Марче, 430
Симеон, митрополит бачки, 297, **450–451**
Симеон, митрополит будимски, **450**
Симеон, митрополит дабро-босански, **447**
Симеон, митрополит липљански, **446**
Симеон, митрополит новопазарски, **447**
Симеон, митрополит пећки, **447**
Симеон, митрополит скопски, **449–450**, 488
Симеон, митрополит струмички, 85, **451**
Симеон, „митрополит ускочки" – в. *Симеон, епископ вретанијски*
Симеон, митрополит (XVI–XVII век), **450**
Симеон (Поповић), епископ злетовско-струмички, **454–455**
Симеон (Поповић), митрополит самоковски, **452**
Симеон, проигуман хиландарски, 327
Симеон, свети (Мироточац, Мироточиви; в. и *Немања, великижупан српски*), 155, 277, 316, 421, 422, 425, 448
Симеон, свештеник, 234
Симеон (Симон), приложник цркве Пресвете Богородице у Мушутишту, 188
Симеон (Станковић, др), епископ шабачко-ваљевски, 249, 410, 434, **454**
Симеон (Филиповић), епископ лепавинско-северински, 11, 75, 114, **451–452**
Симеон (Христијан), 114, 244
Симеон I, митрополит београдски, **449**, 485
Симеон I, митрополит рашки, 302, **447**
Симеон I, митрополит херцеговачки, **448–449**
Симеон II, митрополит рашки, **448**
Симеон II (Љубибратић), митрополит београдски, 125, **451**, 430, 491
Симеон II, митрополит херцеговачки, **450**
Симон (Миличић), игуман горњачки, 435
Симон Монах, преподобни (в. и *Стефан Првовенчани*), 313
Синан-паша, 242, 425
Синесије, викарни епископ, **457**
Синесије (Живановић), епископ арадски, 128, 246, 256, **456–457**
Синесије, митрополит рашко-призренски, **457**
Скарић, Владислав, 67
Скерлић, Јован, 31
Скопчић, Радосав, дијак, 364
Слијепчевић, Ђоко, 155, 346
Слијепчевић, др Перо, 348
Смедеревац, Павле – в. *Павле, митрополит смедеревски*
Сојимировић, Фране, бискуп призренски, 99
Софоније, митрополит смедеревски, **457–458**
Софроније (Андрејев), митрополит београдски, 246, **462**
Софроније, епископ врањански, 317, **458**
Софроније, јеромонах раванички, 216
Софроније (Јовановић), епископ пакрачки, 73, 208, 361, 411, **461**
Софроније (Кириловић), епископ темишварски, **462**
Софроније, митрополит будимљански, **463**
Софроније, митрополит Зихне, **458**
Софроније, митрополит нишавски, **463**
Софроније, митрополит пожешки, 140, **459**
Софроније, митрополит приконијски, 52
Софроније, митрополит рашко-призренски, 215, **458–459**
Софроније I, митрополит скопски, 111, **462**
Софроније II, митрополит скопски, **462**
Софроније (Подгоричанин), митрополит карловачки, 30, 40, 272, 273, **459–460**, 503

Софроније (Раваничанин), епископ арадски, **461**
Софроније (Томашевић), епископ бачки, 198, **460–461**
Софроније I, митрополит липовски, 155, **458**
Софроније II, митрополит липовски, 84, **459**
Софроније III, патријарх цариградски, 129
Соколовић, Јелка – в. *Јовановић, Јелка, рођ. Соколовић*
Соколовић, породица, 21, 124
Сокол-Пашић, 273
Спиридон, епископ будимљански, **463**
Спиридон, епископ дабарски, 202, **464**
Спиридон, епископ хумски, 316, **463**
Спиридон, монах, преписивач минеја за ман. Градиште, 466
Спиридон, свети, патријарх српски, 221, 274, **464–465**
Спиридон (Штибица), епископ вршачки, 125, 156, 223, **465**, 491
Станача, мати митр. београдског Висариона, 84
Станисављевић, Димитрије, презвитер, 125
Станиша, капетан, обновитељ храма Св. оца Николаја у ман. Драчи, 173
Станковић, Стојко и Пелагија, родитељи митр. Стефана, 473
Становски, др Ото, капелан цркве св. Вита у Прагу, 137
Станојевић, Станоје, 364, 425
Стеван Немања – в. *Немања, велики жупан српски* и *Симеон, свети*
Стеван Првовенчани – в. *Стефан Првовенчани*
Стефан (Авакумовић), епископ темишварски, 340, 387, **472–473**
Стефан Дечански, краљ српски, 150, 246, 247, 363, 372, 465
Стефан Душан, цар српски – в. *Душан, цар српски*
Стефан, еклисијарх грачанички, 459
Стефан, епископ липовски, **466**
Стефан, епископ скопски, **465**
Стефан (Кнежевић), епископ далматински, 174, 321, 322, 368, **475–476**
Стефан (Ковачевић), епископ нишки, 274, **475**
Стефан (Крагујевић), епископ пакрачки, 356, **475**
Стефан, краљ, брат краља Стефана Уроша (в. и *Драгутин, краљ српски*), 362
Стефан Лазаревић, деспот српски, 65, 154, 163, 209, 276, 364, 378, 395
Стефан (Ластавица), епископ источноамерички и канадски, 143, **476–477**, 499
Стефан (Љубибратић), епископ костајничко-зринопољски, 394, 452, 453, **468**
Стефан (Метохијац), митрополит бачки, 30, 156, 204, 205, 206, 334, 459, **467**
Стефан, митрополит арильски и зворнички, **468**
Стефан, митрополит захумски, херцеговачки и требињски, 17, **468–469**
Стефан, митрополит јенопољско-ердељски, **466**
Стефан, митрополит пелагонијски и прилепски, **466**
Стефан, митрополит Пожеге и Зачасне, **466**
Стефан, митрополит Сокола, Сребрнице и Зворника, **466**
Стефан, митрополит студенички, **466**
Стефан, митрополит цетињски, 66, **466**
Стефан Немања – в. *Немања, велики жупан српски* и *Симеон, свети*
Стефан (Пекпал), епископ хумски, 153, **465**
Стефан Пиперски, свети, 330, 394
Стефан (Поповић), епископ вршачки, **474**
Стефан Првовенчани, краљ српски (в. и *Симон Монах, преподобни*), 23, 69, 313, 316, 421, 422, 448
Стефан, поп, еклисијарх, 226
Стефан, приложник ман. Св. архистратига Михаила на Тари, 13
Стефан Радослав – в. *Радослав, краљ српски*
Стефан (Станковић), митрополит карловачки, 116, 220, 369, 408, **473–474**
Стефан (Стратимировић), митрополит карловачки, 18, 36, 64, 65, 109, 110, 115, 116, 120, 169, 181, 219, 220, 223, 244, 258, 259, 260, 264, 279, 289, 292, 393, 398, 400, 403, 408, 412, **469–772**, 473–475
Стефан Урош I, краљ српски – в. *Урош, краљ српски*
Стефан Урош II, краљ српски – в. *Милутин, краљ српски*
Стефан Урош III, краљ српски – в. *Срефан Дечански*
Стефан Урош, цар српски – в. *Урош, цар српски*
Стефановић, др Димитрије, 119, 264
Стефан, цар српски – в. *Душан, цар српски*
Стефан Штиљановић, свети, 7, 288, 303, 389, 391
Степинац, Алојзије, надбискуп загребачки, 53
Стојан, „белац" (потписан на минеју у ман. Свете Тројице на Тамни), 281
Стојан, поп у „Племетинској нурији", син попа Величка, 104
Стојан, поп (убица еп. славонског Гаврила), 101
Стојановић, Љуба, 110, 298
Стојков, др Мојсије, 119
Стојковић, Лазар и Софија, родитељи вик. еп. Доситеја, 176
Стратимировић, Ангелина и Јован, родитељи митр. Стефана, 469
Стратимировић, породица, 469
Страчиновић, Миочин, 148
Ступницки, каноник, 65
Суворов, Максим Терентјевич, учитељ руски, 336
Сулејман II Величанствени, султан турски, 295
Танаско, поп (у Хвостанској епархији), 252
Твртко I, бан и краљ босански, 149
Текелија, Јован, пуковник, 233
Теодор, деспот епирски, 422
Теодор, епископ топлички, **484**
Теодор, епископ липљански, **484**
Теодор, митрополит београдско-сремски, **485**
Теодор, митрополит дабро-босански, **485**
Теодор, митрополит темишварски, 254, **485**
Теодор, оснивач Симоновог манастира (у Москви), 397
Теодор (Теодоровић, Тивадаревић), епископ вршачки, **485**
Теодор Тирон, великомученик, 460
Теодор I Ласкарис, цар византијски, 422
Теодосија, монахиња, мати Лазара и Стефана Мусића и митр. топличког Јована, 240
Теодосије, владика (1692), **488–489**

Теодосије, епископ смедеревски, **487**
Теодосије, епископ хумски, 371, **485–486**
Теодосије, епископ зворнички, **487**
Теодосије, митрополит вршачки, 229, **488**
Теодосије, митрополит зворнички, 202, 288, **488**
Теодосије, митрополит зетски, **486**
Теодосије, митрополит пожаревачки, 372, **488**
Теодосије, митрополит серски, **486**
Теодосије, митрополит скопски, **488**
Теодосије, митрополит солунски, 131
Теодосије, митрополит струмички, **489**
Теодосије, патријарх пећки – в. *Теофан, патријарх пећки*
Теодосије, писац Житија светог Саве, 421
Теодосије (Мраовић), митрополит београдски, 163, 340, 357, 437, **489–490**
Теодосије, преподобни, 364
Теодосије (Ристић), јеромонах, настојатељ ман. Вољавче, 160
Теодосије (Стефановић-Поповић), митрополит београдски, **489**
Теодосије I (Дојчетовић), митрополит хвостански, **487**
Теодосије I, епископ призренски, 150, **486**
Теодосије II, епископ хвостански, **487**
Теодосије II, митрополит призренски, **486**
Теодосије III, епископ хвостански, **487**
Теофан, епископ зворнички, 172, 379, 383, 487, **490–491**
Теофан, епископ руднички, **491**
Теофан (Живковић), епископ горњокарловачки, 132, 143, 374, **492**
Теофан, митрополит београдски, 139, **490**
Теофан, митрополит преспански, **491**
Теофан, митрополит скопски, 28, **491**
Теофан, митрополит струмички, **492**
Теофан, патријарх пећки, **490**
Теофил (Пашић), епископ (унијатски), 158
Теофил I, епископ будимљански, 271, 463, **492–493**
Теофил II, епископ будимљански, **493**
Тесла, Милутин, протопрезвитер, 374
Томотеј, јеромонах озренски, 496
Тимотије, калуђер (грчки), 333
Тимотије, митрополит рашки, **493**
Тит, епископ, **493**
Тицан – в. *Аврамовић, Тодор-Тицан*
Тихон, патријарх руски, 308
Тихон (Радовановић, др), епископ захумско-херцеговачки, 434, **493–494**
Товита, 106
Тома, преписивач пролога за ман. Пиву, 448
Томанија, приложница ман. Св. архистратига Михаила на Тари, 13
Томић, Јован, свештеник, 7
Томић, Мисирка и Тимотије, родитељи еп. Лонгина, 288
Трипко (Љуштичанин), 226
Тричковић, Радмила, 254, 302, 438
Трлајић, Јелисавета, рођ. Каракашевић, и Стефан, родитељи еп. Саве, 434
Тутормић, Радич, 148
Туцаков, Софија – в. *Иличић, Недељко и Софија, рођ. Туцаков*
Ћирил, епископ рашки (упор. *Кирил I* и *Кирил II, епископ рашки*), 281
Ћирић, Исидор, српски народни црквени тајник, отац еп. Иринеја, 199
Ћирић, Евелина, рођ. Кречаревић, мати еп. Иринеја, 199
Ћирић, Милан, протојереј, 450
Ћоровић, Владимир, 142, 202
Ћуприли Оглу, паша, 452
Ћуприлић, Ахмет-паша, 102
Угљеша, деспот – в. *Јован Угљеша, деспот*
Умиљеновић – в. *Мелетије, митрополит дабро-босански*
Урош, цар српски, 138, 213, 246, 275, 288, 390, 428
Урош I, краљ српски, 230, 362, 371, 425, 426
Урош II – в. *Милутин, краљ српски*
Ускоковић, Јела, рођ. Божовић, и Перо, племенски капетан, родитељи еп. Мардарија, 307
Феодор III Алексејевић, цар руски, 229
Фердинанд, надвојвода аустријски, 242
Фердинанд II, цар ауструјски, 301
Фердинанд III, цар аустријски, 57, 98, 429
Фијала, 137
Филарет, епископ рашки, **496**
Филарет, епископ штипски, 169
Филарет, митрополит дидимотички, 52
Филарет, митрополит кијевски, 328
Филарет (Никитић), патријарх руски, 22
Филимон, монах, преписивач у храму Св. Николе у Војнегу, 310
Филип, епископ бачки, 429, **497**, 450
Филип, епископ рашки, 138, **496**
Филип, игуман хиландарски, 307
Филип, митрополит скопски, 353, **496**
Филип, патријарх пећки, 241, **496**
Филип III, краљ шпански, 242
Филиповић, Мил. С., 125
Филотеј, владика Ћустендилски, **497**
Филотеј, „добри поп", 253
Филотеј, митрополит београдски, **497**
Филотеј, митрополит лимски, **497**
Филотеј, митрополит самоковски, **497**
Филотеј, митрополит скопски, **497**
Филотије, митрополит херцеговачки, **498**
Фирмилијан (Дражић), митрополит скопски, **498**
Фирмилијан (Оцокољић, др), епископ средњезападноамерички, 143, **498–499**
Фока, цар византијски, 317
Фотије, патријарх цариградски (858–867), 368
Фотије, патријарх цариградски (1355–63, 1376–1379), 428
Франкопан, гроф, 101
Франја Јосиф I, цар аустријски, 261
Фуско, породица (в. и *Јосиф Фуско, свети*), 253
Хабсбург, династија, 336
Хадик, гроф, 35
Хајдрих, Рајнхард, 137
Хајзлер, генерал аустријски, 29
Хакман – в. *Евгеније (Хакман), владика буковински*
Хаџи Илариона – в. *Илариона, митрополит београдски и сремски*

Хаџи Калиник – в. *Калиник, митрополит београдски* и *Калиник II, патријарх пећки*
Хаџи Продан – в. *Глигоријевић, хаџи Продан*
Хаџи Рувим – в. *Рувим (Ненадовић), архимандрит ман. Боговађе*
Хаџи Симеон – в. *Симеон I, митрополит београдски* и *Симеон II, (Љубибратић) митрополит београдски*
Хаџи-Васиљевић, Јован, 298
Хевенеши, Гаврило, језуита, 223
Хенгелмилер, посланик Аустро-Угарске у Београду, 330
Хмељницки, Богдан, хетман козачки, 99
Хранислав, Алка и Павле, родитељи еп. Георгија, 115
Хранислав, Пантелејмон, јереј и учитељ, 115
Хребељановић, Лазар – в. *Лазар (Хребељановић), свети, кнез српски*
Хризостом (Војиновић), епископ браничевски, 143, 435, 477, 499, **501–503**
Хрисант, јеромонах, игуман Маркова манастира, 17
Хрисант, патријарх јерусалимски васељенски, 272
Христијан, Ђорђе, херцег, 29
Христо, ђак, 61
Христодул, отац еп. Венедикта (Краљевића), 64
Христофор, јеромонах, израђивач дискоса за ман. Св. Михаила на Тари, 13
Христофор (Димитријевић), епископ бачки, 207, 460, **503**
Христофор, митрополит дабро-босански, **503**
Христофор, митрополит мухачки, **504**
Христофор (Пивљанин), 80
Христофор (Рачанин), јеромонах, преписивач службе преп. Петра, 419
Христос, 28, 32, 232, 364, 375, 388, 394, 401
Хуњади, породица, 38
Хусеин-паша – в. *Гаванзоглу, Хусеин-паша*
Цвејић, Бранко, 503
Цветко, ђакон митр. Викентија (Крцића), 76
Цветко, поп коришки, 325
Цвијовић, Јелисавета и Кр̀ста, родитељи митр. Јосифа, 261
Corrado – в. *Корадо*
Цреп, војвода, 63
Црногорац, Живан, протопоп, 337
Црнојевић, Ђурађ, 286
Црнојевић, Иван, 48, 82
Црнојевић, породица, 26
Црнојевић, Скендер-бег, 396
Чарнојевић, Арсеније – в. *Арсеније III (Црнојевић)*
Чарнојевић, Петар, 393
Шакота, Мирјана, 448
Шафарик, Јанко, 228
Шварценберг, Ђорђе, гроф, 57
Шербан, кнез влашки, 28, 430
Шероглић – в. *Анђелић, Ана*
Шобат, Стојан, прота, 340
Штадлер, надбискуп сарајевски, 432
Штиљановић, Стефан – в. *Стефан Штиљановић*
Штитарац, Марко, 314
Штросмајер, Јосип Јурај, бискуп, 454
Шћепан Мали, лажни цар, 35, 36, 62, 431
Шћеповић (Петровић) Његош, Данило – в. *Данило I (Петровић)*
Шупљикац, Стеван, војвода српски, 356

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА

Адријанополис, Адријанопољ (в. и *Једрене*), 8, 253
Азија (в. и *Мала Азија*), 424
Ајковица, 101
Аково, 366
Албанија (в. и *Арбанија*), 52, 81, 163, 299
Александро-Невска лавра (у Петрограду), 61, 195, 280, 397
Алексинац, 409
Аликвипа (САД), 477
Алтенбург, 107
Алхамбра (САД), 143
Америка, 143, 150, 172, 202, 308, 320, 375, 377, 456, 499
Амикла, 174
Анадолија, 435
Андрос, 19
Арад, 128, 233, 259, 296, 305, 386, 388, 397, 429
Арад-Гај, 128, 457
Аранђеловац, 37, 237
Арбанија (в. и *Албанија*), 391
Аргирокастро, 317
Ариље, 214, 216, 315
Ариље, манастир, 99, 123
Арханђел, манастир у Прилепској митрополији, 149
Арханђелов манастир(в. и *Свети арханђели, манастир код Призрена*), 212, 213
Асипалеја, 131
Атина, 19, 62, 67, 90, 107, 119, 141, 162, 185, 201, 221, 330, 494, 498
Атон, 57
Аустрија, Аустријска царевина/ћесаревина (в. и *Аустро-Угарска*), 28, 31, 33, 61, 64, 109, 113, 160, 169, 192, 247, 248, 260, 261, 335, 336, 369, 375, 465, 467, 491
Аустро-Угарска (в. и *Аустрија*), 5, 20, 69, 88, 117, 121, 136, 184, 281, 293, 302, 307, 333, 368, 370, 398, 408, 455
Африка, 286, 441
Бад Гастајн, 293
Баја, 119, 217, 290, 489
Балкан, Балканско полуострво, 277, 285
Банат, 70, 90, 91, 121, 155, 156, 196, 204, 242, 251, 335, 336, 339, 430, 465, 485
Банатска Паланка, 37
Банија, 11, 40
Банковци, пустара, 204
Баноштор, 247
Бања (коласијска) 326
Бања, манастир (код Велбужда), 162,
Бања, манастир, (код Прибоја) 14, 21, 39, 50, 86, 166, 252, 255, 287, 296, 297, 372, 406
Бањалука, 16, 62, 92, 183, 192, 378, 411, 440
Бањани, 241
Бањска, 153
Бањска, манастир, 153, 324, 332, 427
Бар, 156, 227
Баранда, 378
Барања, 111, 125, 436, 467
Батања, 194
Батосек, 217
Батурин, 365
Бач, 325
Бачинци, 358
Бачка, 70, 159, 195, 219, 260, 277, 442, 445, 451, 469, 489
Бачко Градиште, 120
Бачко Петрово Село, 77
Башаид, 434
Бегаљица, 317
Бегеј, 204
Бегеч, 219, 469
Бежанија, 474
Беласица, 80, 302
Бела Црква (у Банату), 37, 182, 413
Бела Црква (у Топлици; в. и *Куршумлија*), 465
Бело Брдо, 119
Беловар, 257
Бело Поље, 227
Бездин, манастир, 22, 35, 64, 79, 122, 248, 264, 340, 374, 387, 408, 437, 443, 492
Бенковац, 453
Београд, 7, 10, 15, 18, 29, 33, 37, 41, 49, 52, 60–64, 67–70, 72, 73, 76, 77, 79, 81, 91, 92, 106, 109, 122, 125, 128, 129, 133, 135, 136, 143, 149, 150, 161, 163, 169, 171–173, 175, 176, 182, 184–186, 194, 197, 198, 201, 203, 218, 221, 232, 235, 236, 239, 248, 249, 262, 263, 279, 285, 286, 288, 299, 302, 304, 306, 307, 311, 312, 314, 318, 319, 328–330, 332–334, 336, 337, 340, 348, 351, 357, 358, 369, 374, 378, 386, 403, 409, 410, 422, 425, 434, 439, 443–445, 447, 454, 455, 460, 476, 489–491, 493, 494, 498, 499, 501, 503
Беочин, манастир, 53, 54, 89, 117, 120, 162, 184, 217, 288, 290, 358, 492
Беране, 99
Берковица, 170
Берлин, 137
Берн, 249, 375
Берска област, 392
Беч, 28–33, 35, 48, 61–64, 70, 74–76, 88, 101, 114, 115, 121, 125, 128, 133, 158, 159, 162, 182, 188, 199, 201, 204, 205, 207, 208, 228, 233, 244, 246, 247, 259–261, 277, 328, 330, 331, 334–336, 339, 340, 347, 348, 354, 360, 368, 373, 386, 389, 393, 394, 398, 408, 411, 413, 432, 437, 452, 456, 459, 462, 467, 469, 471, 473, 476, 492
Бечеј (в. и *Стари Бечеј*)
Бечкерек (в. и *Велики Бечкерек*), 203, 389
Бешеново, манастир, 18, 64, 119, 304, 351
Бизерта, 262
Бијела (код Брчког), 8
Бијела (у Боки) 151, 455
Бијела Ријека, 101
Бијело Поље, 153, 155, 274, 371, 445, 504
Билећа, 346

Бистрички манастир, 280
Битољ, 62, 112, 128, 143, 176, 249, 288, 318, 348, 375
Бихаћ, 348
Бихор, 128
Бишина, 142
Бјелгород, 229
Бјут (САД, 143
Благај, 346
Благовештење, манастир (на Руднику) 165, 340, 439, 458, 491
Благовештење, манастир (на Овчару) 160, 468
Блажуј, 116
Бобошево, 214
Бован, 446
Бон, 368
Богдашићи, 349
Боговађа, манастир, 18, 160, 311, 431
Богородица Захумска, манастир (в. и *Заум, манастир*), 138
Богородица Ратачка – в. *Света Богородица ратачка*
Богородица Синајска, манастир, 213
Бођани, манастир, 15, 503
Бока Которска, 64, 129, 151, 236, 307, 349, 401, 430, 451, 455, 468, 476
Борач, 295
Босанска Градишка, 171
Босна, 8, 20, 28, 39, 40, 54, 58, 67, 91, 92, 117, 121, 143, 160, 171, 192, 195, 227, 263, 276, 431, 432, 433, 447, 453, 454, 487
Браничево, 28, 65, 249, 422, 463
Бранъин, манастир (светоарханђелски), 222
Братислава (в. и *Пожун*), 351
Брашов, 355
Брвеник, 227, 302, 366
Брда, 25, 89, 321, 401
Брдо (в. и *Превлака, Томба, Тумба*), 148
Брезова, 313
Брестовац (код Крагујевца), 332
Брзан, 163
Брисел, 330
Брус, 445
Бруса, 100, 129
Брчела, манастир, 401
Брчко, 8, 454
Бршљанац, манастир, 43
Будва, 226, 279
Будим, 29, 60, 68, 109, 111, 122, 169, 208, 224, 264, 277, 296, 300, 337, 384, 394, 396, 438, 443, 469
Будимље, 99, 227, 311, 391
Будимпешта, 53, 89, 91, 119, 128, 196, 217, 293, 323, 489
Бугарска, 23, 379, 433
Будисавци, манастир, 28, 296
Буђановци, 286
Буковина, 11, 76, 159, 368
Буковица (на Дрини), 207
Буково, манастир (код Неготина), 106, 317, 357
Букурешт, 28, 64, 222, 226, 330, 394
Бураћи, 101
Ваведење, манастир (у Београду), 38, 53, 150, 176, 263
Ваведење пресвете Богородице, манастир (у Кратову), 9
Вазнесење, манастир (в. и *Вознесенски манастир, Пећки манастир*), 449
Ваљево, 18, 33, 92, 160, 249, 375
Варадински Шанац (в и *Нови Сад, Петроварадински Шанац, Шанац*), 452
Вардар, 296
Ватикан, 330
Ватопед, 377, 421
Вац, 469
Вдиња, 13
Велес, 10, 67, 258
Велика Греда, 121
Велика Дренова, 133
Велика Кикинда (в. и *Кикинда*), 121, 143
Велика Лешница, 49
Велика Моравска (в. и *Моравска*), 135
Велика Ремета, манастир, 69, 119
Велика Хоча, 325
Велике Ливаде, 121
Велики Бечкерек (в. и *Бечкерек, Петровград*), 121, 180, 347, 358
Велики Варад, 115, 224, 287
Велики Гај, 347
Велики Јовановац, 62
Велики Лукавац, 389
Велико Село, 163
Венеција (в. и *Млеци, Млетачка република*), 60, 340
Видин, 192, 393
Византија, 79, 92
Виндзор (Канада), 477
Винковци, 347
Винца, 189
Винча, манастир, 296, 337
Вис, 202
Високи Дечани, манастир (в. и *Дечани, манастир*), 379
Вишњићево, 121
Владивосток, 307
Влашка, 99, 280, 285, 300, 303, 383
Влчитрн (в. и *Вучитрн*), 302
Водоча, 154
Вознесенски манастир (в. и *Важенесење, манастир* и *Пећки манастир*), 449
Војводина, 37, 79, 88, 125, 158, 197, 261
Војловица, манастир, 62, 109, 254, 377, 389
Војнић, 132
Вољавча, манастир, 160, 169, 229
Воскресенски Новојерусалимски манастир (у Москви), 397
Вранеш (код Шаховића), 188,
Вранеш (код Чачка) 305,
Вранеши, 315
Врановићи, 321
Вранштица, 303
Врање, 14, 263, 280, 393
Вреньево, 90, 91
Вреньина, 193, 195
Вреньина, манастир (в. и *Свети Никола, манастир у Вреньини*), 193
Врањска област, 229, 458
Врачар, 109, 135, 242, 425, 499

Враћевшница, манастир, 26, 64, 75, 75, 128, 165, 305, 311, 313, 314, 332, 378
Враћевшница, река, 63
Врбава, 314
Врбања, 411
Врбас, 117, 358
Врбно, 32
Врбовац, 317
Врдник, 389
Врдник, манастир (в. и *Раваница-Врдник, манастир*), 33, 54, 119, 297, 467
Вретанија, 12, 228, 457, 466, 488
Врнчани, 201
Врњачка Бања, 133, 332
Врујци, 107
Врућица, 440
Врхобрезница, 100
Вршац, 37, 74, 75, 77, 89, 107, 150, 180, 182, 184, 185, 219, 246, 247, 257, 260, 296, 304, 305, 347, 400, 412, 435, 437, 442, 474, 475, 485
Вувац, манастир (метох ман. Бање код Прибоја), 255, 491
Вуковар, 75, 465
Вучитрн (в. и *Влчитрн*), 80, 302
Габела, 346
Галата, 392-393
Галиција, 65
Гацко (в. и *Церница*), 14, 346
Гери, 52
Главати, 321
Гладско, 101
Гламоч, 91
Глина, 318
Гњеждани, 433
Говрљево, 251
Голубац, 183
Голубинци, 180
Голубиње, 285
Голубић, 58
Гомионица, манастир, 53, 191, 378
Гомирје, манастир, 12, 57, 97, 143, 157, 158, 186, 197, 259, 331, 456
Горица, 355
Горица (код Требиња), 441
Горња Крајина, 70
Горња Црнућа, 75
Горњак, манастир, 174, 219, 338, 389, 435, 463
Горњи Грачац, 374
Горњи Ковиљ, 318
Горњи Ковиљ, манастир (в. и *Ковиљ, манастир*), 247
Горњи Матејевац, 113, 362
Горњи Милановац, 377
Горњи Михољац, 186
Госпић, 406
Грабовац (код Сланкамена), 203
Грабовац, манастир, 34, 80, 217, 227, 354, 406, 450, 462
Грабовци, 107
Градац, манастир, 23, 82
Градачац, 62
Градчаница (в. и *Грачаница*), 388
Градиште, манастир (у Црној Гори), 418, 466
Граово („у малим Пећима"), 191
Грахово, 405
Грац, 101, 182, 301, 321, 389
Грачаница, манастир, 12, 26, 56, 61, 124, 166, 176, 191, 244, 296, 352, 388, 390, 445, 446, 459, 466, 484
Грачаница, село, 13
Грбаљ, 156, 321
Грбаљска Жупа, 157, 227, 333
Гргетег, манастир, 10, 36, 131, 132, 136, 160, 162, 174, 204, 208, 220, 264, 277, 288, 289, 318, 358, 386, 391, 472
Гргуревци, 360
Гроцка, 296
Гружа, 314
Грчка, 377
Гуч, село у Рудничком округу, 160
Дабар, 23, 372
Далматинско Косово, 453, 476
Дабница, 174
„Далматска држава", 378
Далмација, 30, 39, 50, 58, 61, 64, 65, 67, 121, 157, 168, 174, 202, 204, 220, 263, 277, 279, 296, 333, 359, 366, 368, 369, 370, 394, 431, 436, 447, 451, 452, 453, 467, 468, 475, 476
Даљ, 69, 72, 74, 76, 119, 290, 290, 413
Дарданели, 395
Дарувар, 319
Дахау, 109, 377
Дебељача, 121
Дебрц, 153, 239
Дежева, река, 433
Дежево, 433
Делиблато, 412
Дервента, 454
Детроит, 499
Дечани, манастир (в. и *Високи Дечани*), 20, 28, 62, 73, 81, 107, 114, 153, 154, 171, 172, 189, 221, 244, 247, 274, 296, 298, 299, 303, 325, 330, 333, 334, 353, 368, 379, 389, 403, 405, 410, 411, 433
Дивостин, манастир, 137
Дивош, 15, 476
Диоклетија (в. и *Зета*), 21
Диоклетија Хвостанска, 55
Дионисијат, манастир (светогорски), 90
Добановци, 106
Добрићево, манастир, 23, 234
Добродолане, 317
Довоља, манастир, 14, 23, 258, 352
Дојкинци, 248
Докмир, манастир, 92
Долгаец, 148
Доња Мизија, 436
Доња Морача, 107
Доњи Полог (в. и *Полог*), 24, 112, 353
Драва, 354
Драгачево, 498
Драговић, манастир, 333, 366
Драгуња, 489
Драгуш, 140
Драча, манастир, 173, 340, 439
Дрежник, 261, 262
Дреновац, манастир, 43

Држава, село, 140
Дрина, 87, 207, 296
Дринопоље, 285
Дрлупа, 493
Дрниш, 174, 355
Друшићи, 161
Дубица (Босанска), 142
Дубница, 29
Дубочица (код Лесковца), 297
Дубочица (у Херцеговини), 303, 352
Дубровник, 24, 38, 116, 138, 139, 193, 226, 253, 254, 286, 357, 366, 370
Дувно, 10, 366
Дужи, манастир, 10, 17, 102, 286, 346, 441, 469
Дунав, 23, 29, 30, 99, 125, 227, 232, 233, 354, 429, 465
Дупница, 13, 84, 452
Дупничко, 224
Душковци, 434
Ђевђелија, 67
Ђипша, манастир, 431
Ђула, 84, 156
Ђур, 83, 100, 106
Ђурђеви ступови, манастир (код Берана), 492
Ђурђеви ступови, манастир (код Новог Пазара), 333
Европа, 231, 472
Егејско море, 422
Енглеска, 137, 149, 201, 202, 262, 375, 377
Енос, 11
Епир, 274, 347
Еписис, 180
Ердељ, 72, 84, 126, 126, 159, 167, 168, 233, 246, 287, 339, 354, 355, 386, 387, 429, 430, 462
Ердељска кнежевина, 429
Ердељски Београд, 111
Есфигмен, манастир (у Светој Гори), 428
Ецворт, 364
Жабљак, 156, 227
Ждребаоник, манастир, 23, 195
Ждрело (браничевско), 463
Ждрело, испосница код Пећи, 221
Жеглигово, 280
Женева, 63, 175, 375
Житомир, 307
Житомислић, манастир, 9, 10, 14, 216, 284, 286, 441, 498
Жидча (в. и *Жича*), 188
Жин, 387
Жича, манастир, 22, 23, 28, 63, 154, 188, 207, 215, 229, 232, 236, 255, 263, 282, 305, 378, 389, 424, 446, 448
Жумберак, 159, 386
Жупа Будимљанска, 215
Заблаће, 235
Завала, манастир, 56, 284, 444, 448
Завој, 248
Загреб, 37, 48, 129, 132, 142, 160, 176, 182, 259, 301, 306, 321, 323, 331, 348, 357, 406, 434, 454
Задар, 129, 162, 236, 279, 286, 321, 355, 366, 368, 369, 432, 451, 453, 476
Зајечар, 174, 185
Залужница, 386
Заум, манастир (в. и *Богородица Захумска, манастир*), 138
Зачасна, 466
Зворник, 8, 105, 125, 126, 466
Земун, 285
Земун-Поље, 107
Зеница, 53
Зета (в. и *Диоклетија*) 21, 38, 156, 250
Зидани Мост, 37, 237
Зихне, 458
Злетово, 24
Зограф, манастир (у Светој Гори), 174, 277, 328
Зрињско Поље, 167
Ибар, 232
Иверон, манастир (у Светој Гори), 328
Иловица, 349
Илок, 403
Индијана, 52
Ипек (в. и *Пећ*), 17
Ириг, 247, 256
Италија, 65, 202, 277
Ихтиман, 84
Јабланица (код Тузле), 489
Јагодина, 218, 409, 455
Јадранско море, 429
Јазак (в. и *Стари Јазак*), 116, 437
Јазак, манастир, 49, 247, 460
Јангвуд (САД), 143
Јанова (в. и *Јеноноль*), 16, 166
Јањево, 61, 68, 215, 388
Јањина, 64
Јасенова, 101
Јасеновац, 406
Јегра, 195, 223, 279, 290, 394
Једрене (в. и *Адријанополь*), 38, 105
Јежевица, 361
Јеленово, 243
Јелшница, 154
Јена, 357, 400
Јенополь (в. и *Јанови*), 166, 430
Јерусалим, 28, 84, 230, 304, 327, 330, 355, 383, 389, 425
Јозефово, 339
Јошаница, манастир, 62, 169
Јошаничка Бања, 133
Јошавка, 440
Југославија, 38, 79, 109, 121, 308, 375, 377
Јужна Србија, 52, 262, 330
Каблар, 375
Кавказ, 307
Казан, 331
Калањевци, 300
Калемегдан, 433
Каленић, манастир, 7, 216, 235, 299, 305, 501
Калиште, женски манастир, 375
Калофер, 80
Каменац, 361
Каменица (код Ниша), 248
Канада, 135, 456, 477, 499
Каона, 365, 498
Капелна, 319
Карабурма, 109
Карановац, 236

Карансебеш, 246, 338
Кареја, 84, 207, 327
Карин, 452
Карловац, 48, 143, 181, 289, 456, 473
Карловци – в. *Сремски Карловци*
Кармил, 232
Карпениш, 387
Картин, манастир, 243
Кежмарк, 184, 412, 475
Кембриц, 202
Кесарија, 351
Кечкемет, 217, 492
Кијев, 48, 172, 198, 261, 328, 330, 351, 357, 368, 397, 432, 453
Кикинда (в. и *Велика Кикинда*), 184
Кипар, 61, 277
Кисима Селима, 8
Кистање, 359
Кицбил, 377
Кишињев, 67, 307, 308
Кишфалуба, 217, 358
Клертон (САД), 477
Кливленд, 308, 477
Кључ, 440
Книн, 58
Книнска крајина, 58, 168
Кобилиса, 137
Ковачевац, 497
Ковиљ, манастир (в. и *Горњи Ковиљ*), 42, 117, 159, 196, 325, 339, 450, 461, 474
Ковин, манастир (на Чепелском острву), 208, 412, 460
Кожани, 168
Колашиновић, 57
Коман, манастир, 16
Комноуш, 227
Комоговина, манастир, 11, 40, 167
Коморан, 22, 28, 29, 80, 111, 255, 303, 387, 472
Комски манастир, 396
Конич, 140
Кончул, 153
Копиловци, 169
Копривница, 406, 452
Корамиста, 129
Кориша, 212
Корнет, 307
Косијерево, манастир, 23, 284
Косово, 68, 86, 99, 185, 263, 433, 445
Косово Поље, 63
Косовска Митровица, 207, 227, 366
Костајница, 11, 256
Костамонит, манастир (у Светој Гори), 309, 428
Костур, 394
Котари, 39
Котор, 86, 129, 236, 239, 279, 280, 321, 324
Коцељево, 299
Кошево, 374
Кошчани, 9
Крагујевац, 49, 106, 137, 198, 218, 235, 282, 285, 295, 314, 329, 340, 351, 377, 439, 493
Крајина, 30, 185
Краљево, 63, 377
Краљевчани, 331
Кратово, 9, 326
Крбава, 30, 39, 40
Крива Река, 298
Крижана, 159
Крим, 355
Крка, манастир, 97, 135, 327, 366, 476
Кртоле, 156, 227
Крупа, манастир, 129, 453
Крушевац, 133, 446
Крушедол, манастир, 16, 32, 34, 40, 48, 50, 58, 59, 69, 70, 87, 99, 107, 109, 114, 115, 119, 136, 155, 157, 194, 203, 204, 205, 206, 207, 228, 246, 247, 272, 286, 290, 299, 300, 305, 319, 322, 327, 337, 354, 355, 356, 358, 405, 408, 410, 434, 435, 437, 445, 459, 460, 467
Крф, 52, 67, 163, 185, 366
Крчмар, 311
Ксанти, 105
Ксенофонт, грчки манастир (у Светој Гори), 280
Кувеждин, манастир 119, 133, 162, 182, 194, 356, 375
Кузмин, 160
Кукош, 392
Кула (код Пожеге), 183
Кулпин, 117, 119, 469
Куманново, 189
Купиник, 121, 300
Купиново, 431
Куршумлија (в. и *Бела Цркви у Топлици*), 446, 465
Кусић, манастир, 121
Кучајна, 188
Кучевиште, 97, 185, 449
Кучево, 365
Кућани, 101
Лајпциг, 48, 175, 494
Лампсака, 395
Ланкерк, 429
Лапово, 163
Ластва, 236
Лежимир, 184, 454
Лезбос, 192
Лелић, 33, 249, 250, 374, 377
Лепавина, манастир, 34, 75, 323, 452, 473, 488
Лесковац, 86, 149, 173
Лесново, 224, 240
Лесново, манастир (в. и *Свети архистратиг Михаило, манастир*) 24, 240, 497
Лешак, манастир, 41, 232, 317
Лешак, село, 232
Лештани, манастир, 336
Леше, 353
Либертивил (САД), 202, 308, 377, 499
Ливорно, 62
Медвеђа, 297
Лизица, 154, 363
Лијеше, 454
Лика, 11, 30, 39, 40, 453, 468
Лим, 426, 465
Липљан, 185, 422, 424, 439
Липница, 301
Липова (у Барањи), 355, 358
Липова (у Поморишју), 84, 155, 429
Лозана, 22

Локањ, 105
Ломница, манастир, 9, 87
Лондон, 201, 213
Лос Анђелес, 143
Лучани, 259
Луштица (в. и *Љуштица*), 24
Љесковац – в. *Лесковац*
Љеш, 67
Љубиње, 346, 348
Љубић, 314
Љубомир, 56, 346
Љубостиња, манастир, 7, 314, 377
Љуштица (в. и *Луштица*), 156, 227
Маглич, 154
Магнисија, 8
Мађарска (в. и *Угарска*), 38
Маине, 85, 157
Мајданпек, 183
Мајевац, 62
Мајевица, 8, 279
Македонија, 19, 263
Мала Азија (в. и *Азија*), 8, 128, 142
Мала Влашка, 72, 246, 336, 459
Мала Ремета, манастир, 454
Мала Русија, 365
Мала Студеница, манастир (в. и *Св. Богородица, манастир у Малој Студеници* и *Успеније пресв. Богородице, манастир код Пећи*), 216, 252, 319, 378
Мали Пожаревац, 493
Мали Радинци, 327
Манасија, манастир, 182, 276, 285
Марија Радна, католички манастир (на Мориљу), 233
Марков манастир (код Скопља; в. и *Свети Димитрије, манастир*), 17, 40, 189, 310, 445
Марков манастир (Свети Марко Коришки), 189
Маркушица, 465
Мароњ, 355
Марча, манастир, 72, 75, 97, 100, 203, 301, 326, 389, 429, 452
Мачковац, 279, 489
Матка, манастир, 39, 241
Медак, 39, 40, 453
Медун, 23
Мелник, 275, 412, 463
Меминска, 142, 143
Месић, манастир, 22, 75, 247, 257, 347, 465
Метеори, манастир, 394
Метковић, 192
Метохија, 189, 379
Мецова, 17, 274
Меченчани, 331
Миконос, 18
Миланца, 235
Милвоки (САД), 499
Милетићево, 121
Милешева (Милешево), манастир, 53, 85, 220–221, 243, 284, 296, 303, 309, 332, 371, 384, 412, 425
Миљанићи, 432
Миоковци, 133
Мириндол-Бојанци, 331
Митилена, 347
Митровица – в. *КосовскаМитровица, СремскаМитровица*
Мишевић, 225
Млеци (в. и *Млетачка република, Венеција*) , 28, 48, 54, 58, 65, 111, 453
Млетачка република (в. и *Млеци, Венеција*), 5, 28
Мокрин, 36
Мол, 195, 434
Молдава, Молдавија, 50, 101, 253
Моноштор, манастир (у Бачкој епархији), 141
Монпеље, 163
Морава, 296
Моравска (в. и *Велика Моравска*), 136, 137
Морача, 57, 226, 303, 321, 361, 389, 391, 445, 493
Морача, манастир, 23, 89, 99, 113, 125, 126, 389, 440
Морачник, 25
Мориљ, 296
Москва, 21, 23, 28, 83, 97, 99, 157, 184, 199, 216, 223, 226, 243, 251, 253, 307, 326, 327, 332, 346, 399, 409, 430, 442, 449, 490
Мостар, 10, 14, 17, 142, 192, 258, 286, 346, 348, 405, 411, 432, 441
Мостаћи, 10, 448
Мохач, 194, 217, 303, 354, 355, 429
Мркоњић(и), село, 57, 468
Мукачево, Мункач, 150, 287
Мухач – в. *Мохач*
Мушутиште, 188, 208
Невесиње, 346
Негбина, 101
Негославци, 465
Неготин, 106, 129, 174, 182, 328
Немачка, 137, 225
Немет, 273, 281, 460
Непроштен, село код Тетова, 123
Нерадин, 204
Никеја, 422, 424
Никисијан, 129
Никола, Николај, манастир (в. и *Свети Никола, манастир у Подврху*) 104, 207
Никоље, манастир (под Кабларом), 28, 303, 361
Никољани, 446
Никољац, манастир (у нишкој митрополији), 273
Никшић (в. и *Оногошт*), 28, 57, 348
Ниш, 59, 81, 86, 103, 107, 114, 142, 171, 172, 175, 188, 198, 233, 249, 348, 362, 410, 419, 422, 439
Нова Варош, 227, 302, 366
Нова Павлица, манастир, 232
Нова Србија, 453
Новаке, Новаци, 353
Нови (в. и *Херцег-Нови*), 430, 436
Нови Бечеј, 358
Нови Пазар, 33, 183, 225, 227, 302, 333, 366, 433
Нови Сад (в. и *Варадински Шанац, Петроварадински Шанац, Шанац*), 15, 35, 43, 54, 59, 69, 74, 75, 77, 88, 90, 110, 115, 116, 120, 133, 143, 195, 196, 197, 199, 201, 258, 260, 290, 299, 305, 319, 321, 322, 338, 339, 357, 359, 408, 409, 412, 434, 442, 443, 452, 469, 503
Нови свет, 499
Ново Брдо, 63, 154, 215
Ново Село (код Штипа), 224, 418

Нојшател, 249
Његуш (у Берској области), 392
Његуши, 86, 355, 399, 401
Њујорк, 377
Овчар, 375
Озрен, манастир, 9, 91, 309, 487, 496
Оксфорд, 149, 201
Окучани, 62
Оломоуц, 135
Оногошт (в. и *Никшић*), 125, 391
Оногошт, манастир, 57
Опатија, 374
Орадија, 128
Оравица, 412
Ораховица, манастир (код Славонске Пожеге; в. и *Ремета-Ораховица, манастир*), 40, 56, 58, 101, 219, 296, 319, 411, 487
Оршава, 50
Осат, 87
Осек (в. и *Осијек*), 30, 304
Осеченица, 311
Осечко поље, 206, 208
Осијек (в. и *Осек*), 72, 76, 196, 256, 264, 319, 323, 475
Осоговска планина, 87
Осојник, 316, 463
Острог, манастир, 57, 89, 109, 135, 161, 195, 262, 499
Отрјешич, 255
Оћестово, 476
Охајо, 202, 477
Охрид, 55, 67, 155, 176, 253, 300, 375, 379, 383, 447
Охридско језеро, 138
Paancova, 16
Павлица, манастир, 224
Пакра, манастир, 140
Пакрац, 30, 35, 42, 186, 223, 259, 277, 292, 319, 320, 323, 340, 356, 357, 360, 361, 411, 459, 461, 475
Палеж, 314
Палеохорион, 129
Палестина, 424, 425
Панчево, 282, 303, 437
Папраћа, манастир, 243, 491
Параћин, 422
Париз, 133, 260, 277, 355, 501
Партош, манастир, 254, 339
Пауни, 231
Паштровићи, 156, 227, 242, 307
Пек (в. и *Ипек*, *Пећ*)
Пелопонез, 174
Пељешац, 24
Пенсилванија, 364, 477
Пераст, 89, 418, 419
Пероj, 64, 157
Петковица, манастир, 81, 112, 113, 172, 281, 384
Петњица, 207
Петрате, 172
Петриња, 142, 331
Петроварадин, 29, 157
Петроварадински Шанац (в. и *Варадински Шанац*, *Нови Сад*, *Шанац*), 460, 503
Петровград (в. и *Бечкерек*, *Велики Бечкерек*), 121
Петроград, 61, 62, 149, 201, 280, 321, 370, 394, 401, 443
Петропавловски манастир (у Кијеву), 453
Пећ (в. и *Ипек*), 10, 11, 21, 23, 26, 28, 31, 34, 41, 57, 59, 68, 69, 85–87, 98, 99, 101, 103, 124, 156, 157, 168, 186, 205, 206, 216, 221, 232, 234, 240, 242, 251, 254, 272, 274, 295, 301, 303, 304, 308, 319, 326, 333, 334, 346, 364, 372, 378, 389, 392, 413, 428–430, 433, 436, 438, 443, 459, 467, 469, 487, 490
Пећки манастир (в. и *Вазнесење, манастир пећки*) 10, 26, 449
Печка, 434
Печуј, 30, 109, 194, 222, 296, 355
Пешта, 36, 60, 106, 109, 131, 182, 195, 258, 260, 337, 358, 437, 442, 462, 492
Пива, 436, 493, 503
Пива, манастир, 57, 102, 125, 126, 194, 234, 392, 435, 436, 448, 469, 493
Пилот, 230
Пирот, 19, 62, 67, 218, 248, 277, 347, 433, 463
Плана (у Херцеговини), 57, 238
Плашко, 73, 112, 157, 159, 181, 182, 197, 248, 259, 289, 306, 331, 339, 340, 356, 374, 386, 400, 443, 473, 492
Плећ, манастирско земљиште, 112
Поблаће, 331
Поганово, манастир, 410
Подврх, 274
Подгор, 216
Подгорица, 156, 161, 194, 227, 307, 459
Подластва, манастир, 321
Подравина, Подравље, 296, 319
Подравска Слатина, 319
Подриње, 49
Подунавље, 296, 378, 463
Пожаревац, 68, 75, 163, 334, 435, 501, 503
Пожега – в. *Сливонски Пожега*, *Ужичка Пожега*
Пожун (в. и *Братислава*), 244, 301, 393, 400, 442, 475
Појана, 387
Полимље, 194
Полог (в. и *Доњи Полог*), 150, 232, 353, 445
Полумир, 232
Пољска, 383
Поморавље, 463
Поморије, 154
Поморишје, 233, 429, 430
Попина, 453
Поповљани, 111
Пореч, 285
Потисје, 296
Поуње, 39
Поцрње, 348
Пљевља, 9, 10, 12, 49, 50, 100, 192, 303, 331, 346, 491
Праг, 137, 409, 498
Прасквица, манастир, 88
Превлака (в. и *Брдо*, *Томба, Тумба*), 349
Преображење, манастир, 135, 361
Преподобна мати Параскева, манастир (под планином Цер), 124

Преподобни Симеон Столпник, манастир (у Арад-Гају), 457
Преподобни Симон монах, манастир (у Алхамбри, САД), 143
Преполье (в. и *Пријеполье*), 303
Прерадовац, 235
Пресвета, 237
Пресвета Богородица, манастир (у Слимници код Преспе), 311
Пресвета Богородица Тројеручица, манастир (у Скопљу), 240, 496
Пречиста Крајинска, манастир, 25, 226
Привина Глава, манастир, 358, 389
Призрен, 7, 11, 14, 19, 28, 50, 62, 66, 81, 91, 107, 111, 171, 173, 191, 220, 234, 239, 274, 311, 315, 318, 319, 324, 325, 348, 379, 389, 394, 422, 424, 427, 433, 442, 455, 457
Приједор, 91
Пријеполье (в. и *Преполье*), 10, 192, 258, 346
Прикарпатска Русија, 176, 201, 262, 442
Прилеп, 174
Приморје, 154, 321, 424
Приштина, 28, 154, 185, 188, 315
Прјашчевина, 91
Прокупље (в. и *Procopia*), 233, 465
Procopia (в. и *Прокупље*), 328
Пруса – в. *Бруса*
Прчањ, 236
Птуј, 61
Пула, 64
Путиваљ, 253, 326, 327
Рабровац, 172
Раваница, манастир, 68, 106, 154, 221, 282, 328, 379, 389, 501
Раваница, манастир (у Врднику; в. и *Врдник, манастир*), 33, 49, 183, 256, 288, 461
Радауц, 159
Радешић (у Зрињском пољу), 167
Радомир, 237
Разлог, 84, 303
Рајиновац, манастир, 317, 409
Раковац (крај Карловца), 48, 142–143, 473
Раковац, манастир, 32, 34, 36, 72, 73, 109, 112, 115, 143, 158, 162, 196, 219, 256, 290, 338, 339, 340, 386, 387, 393, 394, 397, 438, 452, 456, 457, 475
Раковица, манастир, 15, 37, 67, 91, 92, 109, 149, 163, 198, 218, 225, 236, 249, 261, 262, 299, 308, 318, 361, 375, 410, 455
Рам, 183, 372
Рас, 138, 284, 302, 422, 424
Рас, река, 447
Ратково (код Кључа), 440
Ратковић, село (у Шумадији), 163
Рача, манастир (у Срему), 222
Рача, манастир (на Дрини), 317
Рашка, област, 33, 296
Рашка, река, 433, 447
Ребровац, 62
Режевић, манастир, 88–89
Рељево, 331, 377, 405, 432, 454
Ремета-Ораховица, манастир (в. и *Ораховица, манастир*), 56, 252
Ресава, 183
Решинар, 109, 127
Рил, 214
Рилски манастир (в. и *Свети Јован Рилски, манастир*), 40, 41, 225, 440, 497
Рим, 83, 85, 86, 98, 101, 156, 183, 223, 224, 243, 301, 307, 391, 429
Римник, 246, 457
Рисан, 86, 394
Рмањ, манастир, 97, 102, 296, 429
Родос, 63
Рогус, 324
Рожаје (в. и *Трговиште*), 366
Roit, 128
Рсовци, 248
Ругово, 33
Рудник, 188, 448, 458, 491
Рума, 115, 116, 247
Румелија, 11, 80, 435, 446
Румунија, 121
Русија (в. и *Прикарпатска Русија*), 22, 23, 28, 30, 40, 52, 60–62, 72, 74, 83, 84, 88, 90, 99, 100, 135, 149, 155, 157, 158, 176, 218, 222, 223, 225–229, 242, 253, 262, 277, 303, 307, 311, 327, 339, 346, 350, 351, 365, 368, 370, 375, 383, 384, 387, 389, 391, 397, 399, 401, 403, 409, 431–433, 441, 443, 444, 449, 450, 453, 458, 467, 488, 490
Руско Село, 121
Рушчук, 330
Ршава – в. *Оршава*
Сава, 29, 30, 125, 227, 232, 233, 465
Савина, манастир, 89, 129, 168, 280, 302, 321, 355, 373, 384, 394, 444, 448
САД – в. *Сједињене Америчке Државе*
Салаковац, 501
Салцбург, 219
Самоков, 13, 84, 303, 333, 445
Сарајево, 9, 41, 50, 52, 53, 61, 62, 66, 67, 87, 90, 91, 102, 109, 116, 142, 143, 168, 170, 173, 182, 183, 234, 243, 276, 277, 287, 312, 334, 348, 374, 391, 405, 406, 432, 433, 454, 498, 503
Сасварош, 429
Сасшебеш, 111
Саут Канан (САД), 377
Свач, 486
Света Ана, манастир (у Пакрачкој епархији), 43
Света Ана, манастир (у Светој Гори), 328, 355
Света Анастасија, манастир (код Солуна), 64
Света Богородица, манастир (у Малој Студеници; в. и *МалаСтуденица, манастир* и *Успење пресвете Богородице*), 413
Света Богородица, манастир (на Цетињу; в. и *Цетињски манастир*), 48
Света Богородица, манастир (у Савини; в. и *Савина, манастир*), 168
Света Богородица, манастир (у Стону), 485
Света Богородица, манастир (у Хтетову, савр. Тетову), 92, 191
Света Богородица ратачка, католички манастир (код Бара), 239, 324
Света Гора, 57, 64, 81, 84, 153, 154, 176, 184, 207, 216, 221, 231, 253, 258, 275, 276, 277, 309, 315, 316, 326, 327, 366, 377, 379, 421, 422, 424, 425, 426, 428

Света земља, 13, 23, 28, 84, 100, 215, 230, 424, 425, 448, 491
Света Катарина, манастир (на Синају), 213, 328
Света Меланија, женски манастир, 121
Света Петка, женски манастир (у Загребу), 176
Света Петка, манастир, 68
Света Пречиста, манастир (код Кичева), 176
Света Тројица, манастир, 312, 328
Света Тројица, манастир (код Пљеваља), 9, 12, 49, 223, 242, 303, 352, 360, 365, 444, 447, 491
Света Тројица, манастир (на Овчару), 76, 361, 207
Света Тројица, манастир (на реци Тавни/Тамни код Зворника; в. и *Тавна, манастир*; *Тамна, манастир*), 98, 102, 281
Света Тројица Русиница/Русинска, манастир (у Мушутишту код Призрена), 189, 317, 458
Свети Андрија, манастир (на Трески), 240, 244
Свети арханђели, манастир (на Дубочици/Ветерници код Лесковца), 297
Свети арханђели, манастир (на Превлаци/Тумби), 349
Свети арханђели, манастир (у Призрену), 212, 221, 309
Свети арханђели Михаило и Гаврило, манастир (у Кучевишту, Скопска Црна Гора), 97, 185, 189, 449
Свети арханђео Михаило (у Зети), 215
Свети архистратиг Михаило, манастир (у Леснову), 240
Свети архистратиг Михаило и Гаврило, манастир (под планином Ковиљ, Рашка митрополија), 98
Свети архистратиг Михаило и Гаврило, манастир (на Тари), 13, 125, 126
Свети великомченик Георгије, манастир (у Ждрјелнику), 309
Свети Врачеви, манастир (у селу Зочишту), 234
Свети Георгије Кримски, манастир (на Халки), 234
Свети Георгије, манастир (у Јерусалиму), 424
Свети Димитрије, манастир (в. и *Марков манастир код Скопља*), 189
Свети Ђорђе, манастир (в. и *Враћевшница, манастир*), 63
Свети Ђорђе, манастир (код Берана), 99
Свети Ђурђе, манастир (у Темишварској епархији), 254, 358, 437
Свети Јоаким осоговски (сарандапорски), манастир, 83, 253
Свети Јован Богослов, манастир (на Сиону), 424
Свети Јован Претеча, манастир (у Скопљу), 449
Свети Јован Продром, манастир (у Цариграду; в. и *Св. Претеча и Крститель Јован, манастир*) 363
Свети Јован Рилски, манастир (в. и *Рилски манастир*), 237, 440
Свети Лука, манастир (код Никшића), 125, 126
Свети мученик Леонтије, манастир (у Струмичкој епархији), 154
Свети Никита, манастир (у Скопској Црној Гори), 353
Свети Никола, манастир (у Подврху код Бијелог Поља; в. и *Никола, Николај, манастир*), 189, 207, 274, 419, 504
Свети Никола, манастир (у Врањини), 193
Свети Никола, манастир (у Јенопољу), 287
Свети Никола, манастир (у Кончулу), 153
Свети Никола, манастир (у Шишеву на Трески), 353, 449
Свети Павле, манастир (у Светој Гори), 64, 213, 300, 327, 328, 419
Свети Пантелејмон, руски манастир (у Светој Гори), 154
Свети Петар и Павле, манастир (на Лиму), 426, 465
Свети Петар Коришки, манастир, 274
Свети Претеча и Крститељ Јован, манастир (у Цариграду; в. и *Свети Јован Продром, манастир*), 363
Свети Прохор Пчињски, манастир, 276
Свети Сава, манастир (у Либертивилу, САД), 202, 308, 499
Свети Сава, манастир (у Лондону), 499
Свети Стефан, манастир (у Адријанопољу), 253
Свети Стефан, манастир (у Бањској; в. и *Бањски, манастир*), 153, 191, 324, 332
Свети Стефан (у Боки Которској), 88
Свилеува, 357
Свилош, 232
Северин, 34, 72, 75, 452
Севск, 243
Сегедин, 36, 42, 106, 109, 184, 259, 296, 350, 403, 469, 475
Сексард, 194, 303
Сеница (в. и *Сјеница*), 302
Сента, 117
Сентандреја, 36, 60, 70, 87, 122, 217, 222, 264, 304, 328, 334, 387, 406, 450, 456, 457, 472, 501
Сентиван, 36
Сентмиклуш, 373
Сеоце, 81
Сер (в. и *Серез*), 212, 213, 427, 428, 486
Сервијска краљевина (в. и *Српска деспотовина, Српска земља, Србија*), 69
Сергијевска лавра, 22
Серез (в. и *Сер*), 275, 315
Сечуј, 125, 156, 222, 223, 227, 304, 436, 462
Сибијел, 387
Сибињ (в. и *Сибиу*), 127
Сибир, 307
Сибиу (в. и *Сибињ*), 109
Сигет, 354
Сигетвар, 194
Сијатист, 394
Силистрија, 394
Симонов манастир (у Москви), 90, 397
Симонторна – в. *Шимонторна*
Синај, 213, 328
Синајска Гора, 355
Сињац, 493
Сириг, пустара, 88
Сиришгник, 237
Сићево, манастир, 107
Сједињене Америчке Државе, 52, 135, 364, 499
Сјеница (в. и *Сеница*), 225, 366
Сјеничак, 158
Скадар, 156, 227, 442

Скопље, 12, 19, 40, 76, 105, 112, 161, 171, 176, 185, 212, 229, 237, 240, 262, 263, 280, 281, 303, 310, 317, 353, 393, 439, 445, 449, 463, 491
Скопска Црна Гора, 97
Слабиња, 132
Славонија, 30, 101, 140, 186, 204, 228, 244, 252, 257, 320, 411, 461
Славонска Пожега, 183, 252, 466
Сланкамен (в. и *Стари Сланкамен*), 23, 29, 203
Сланци, манастир, 391
Слепче, 149
Сливна, 105
Сливов, 191
Словачка, 137
Словенија, 221
Смедерево, 28, 38, 176, 188, 213, 234, 324, 352
Смирна, 105
Сокобања, 172, 328, 378
Сокол, 298, 466
Солнок, 350
Солун, 28, 64, 168, 185, 425
Сомбатхељ, 30
Сомбор, 36, 109, 117, 119, 248, 325, 406, 437, 451, 492
Сопоћани, манастир, 23, 230, 448
Сотин, 465
Софија, 165, 445
Сплит, 49, 202, 369
Србија (в. и *Сервијска краљевина*, *Српска деспотовина*, *Српска земља*), 8, 18, 19, 23, 30, 31, 37, 61, 64, 69, 70, 72, 82, 91, 92, 100, 106, 163, 170, 174, 175, 185, 198, 199, 204, 207, 208, 219, 230, 236, 248, 261, 262, 282, 285, 313, 314, 329, 330, 335, 336, 356, 369, 370, 375, 377, 378, 403, 405, 406, 409, 411, 422, 424, 425, 427, 431, 432, 437, 441, 458, 463–465, 489
Србобран, 442
Сребреница, Сребрница, 209, 298, 466
Средиште, манастир, 247
Срем, 15, 28, 30, 33, 37, 75, 106, 107, 204, 206, 232, 246, 256, 258, 282, 286, 290, 300, 337, 360, 389, 403, 437, 454, 465, 467, 476
Сремска Каменица, 359
Сремска Митровица, 16, 18, 53, 116, 160, 290, 299, 306
Сремски Карловци, 18, 33, 34, 36, 37, 39, 42, 49, 53, 54, 61, 62, 68, 70, 72, 73, 75, 77, 81, 87–90, 106, 109, 110, 111, 115–117, 119–122, 126–129, 131–133, 135, 142, 143, 149, 160, 162, 167, 173, 174, 176, 180–183, 185, 196, 199, 201, 205, 206, 208, 217, 219, 220, 221, 233, 244, 247, 248, 250, 256, 257, 259–261, 264, 280, 288–290, 293, 299, 306, 318, 319, 321–323, 331, 333, 336–340, 347, 348, 351, 356, 358, 366, 369, 386, 387, 393, 394, 397–400, 403, 405, 406, 408, 410, 413, 437, 442, 443, 452, 454, 455, 460–462, 467, 469, 472–476, 489, 492, 501, 503
Сретење, манастир (у Овчару), 76, 99, 361, 362
Српска Кларија, 90
Српска деспотовина, 295
Српска земља (в. и *Сервијска краљевина*, *Српска деспотовина*, *Србија*,), 216, 326, 362, 449
Српске Моравице, 158
Српско Поље (Гацка долина), 157
Ставроникита, манастир (у Светој Гори), 328
Стајићево, 121
Стара Србија, 330, 403
Старо Нагоричане, 427
Стањевићи, манастир, 399
Стари Бечеј (в. и *Бечеј*), 120
Стари Влах, 99, 113
Стари Јазак (в. и *Јазак*), 196
Стари Нагорич, 140
Стари Сланкамен (в. и *Сланкамен*), 180
Старо Село (код Гламоча), 91
Стејановци, 290
Столац, 346
Столив, 236
Стон, 24, 193, 239, 371, 426, 485
Стонски Рат, 239, 485
Страгари, 340
Струмица, 103, 138, 154
Стубенвил, 202
Студеница, манастир, 69, 76, 114, 133, 140, 224, 225, 230, 235, 251, 252, 252, 305, 307, 313, 328, 333, 365, 422, 424, 448
Суводол, 319
Судети, 137
Сења, 183
Табан, 384
Тавена, 15
Тавна, манастир (в. и *Света Тројица, манастир на реци Тавни/Тамни*; *Тамна, манастир*) 105, 227, 288, 348
Тавор, 232
Таково, 201
Тамла (в. и *Тавна* и *Тамна*), 281
Тамна, манастир (в. и *Света Тројица, манастир на реци Тавни/Тамни*; *Тавна, манастир*), 8
Тара (река), 13
Тврдош, манастир (в. и *Успеније пресвете Богородице, манастир у Требињу*), 10, 54, 56, 57, 82, 346, 444, 448, 451
Темишвар, 22, 36, 53, 54, 74, 79, 89, 112, 114, 117, 121, 128, 161, 184, 203, 248, 254, 259, 273, 281, 289, 296, 305, 334, 339, 358, 373, 387, 389, 398, 443, 460, 473
Темишвар-Фабрика, 114
Темска, 15
Тесалија, 14, 131
Тетово (в. и *Хтетово*), 123, 220, 222, 232, 353
Тибинген, 357
Тиватски залив, 349
Тимок, 296
Тирана, 442
Тисовица, река, 100
Тител, 325
Томба, (в. и *Брдо*, *Превлака, Тумба*), 148
Топла, 61, 436
Топлица, 446
Топола, 77, 248
Топчидер, 18
Травник, 64, 102
Трапезунт, 127
Трговиште, 99, 272, 332, 366, 430
Требиње, 10, 82, 241, 286, 346, 441, 444, 448, 451

Требјеса, 391
Треска, 240, 244
Тресије, манастир, 49
Трескавац, манастир, 149, 174, 254
Тржић, 340
Триполица, 174
Трнава, 336
Трново, 18, 371, 411, 425
Троноша, манастир, 23, 105, 207
Трст, 62, 131, 132, 476, 477
Тузла, 8, 105, 142, 143, 170, 171, 195, 348, 374, 393, 489
Тулеж, 234
Туљ, 286
Туман, манастир, 7
Тумба (в. и *Брдо*, *Превлака*, *Томба*), 349
Турија, 196
Туркестан, 307
Турска (в. и *Турско царство*), 5, 33, 192, 206, 255, 313, 354, 498
Турско царство (в. и *Турска*), 40
Уб, 92
Убожац, манастир, 389
Увац, 255
Угарска, (в. и *Мађарска*), 28, 31, 33, 41, 46, 74, 88, 203, 204, 205, 232, 233, 246, 251, 272, 279, 334, 408, 429, 430, 444
Угровлашка, 449
Ужице, 91, 188, 298, 361
Ужичка Пожега, 261, 434
Улцињ, 156, 227, 433
Успеније пресвете Богородице, манастир (код Пећи; в. и *Мала Студеница, манастир* и *Света Богородица у малој Студеници*), 252
Успеније пресвете Богородице, манастир (на Пиви; в. и *Пива, манастир*), 435
Успеније пресвете Богородице, манастир (у Морачи; в. и *Морача, манастир*), 493
Успеније пресвете Богородице, манастир (у Требињу; в. и *Тврдош, манастир*), 82, 448
Ушће, село, 75
Фезано, 441
Фенек, манастир, 305, 313, 474
Фенлак, 280, 288
Фогораш, 351
Фоча, 346, 411
Фрајбург, 149
Француска, 64, 107, 163, 219
Фрушка Гора, 40, 282, 467
Футог, 35, 232, 277
Хајдин, 306
Хајнрихгрин, 494
Хајтић, 318
Хале, 34, 88, 397
Халка, 107, 170, 171, 185, 192, 234, 315, 379, 392, 403, 439, 498
Харшањ, 355
Херцег-Нови (в. и *Нови*), 61, 168
Херцегова земља, 82
Херцеговина (в. и *Херцегова земља*, *Херцег-санжакатија*), 10, 30, 57, 83, 92, 117, 121, 143, 157, 171, 173, 192, 204, 207, 234, 242, 258, 263, 284, 286, 330, 333, 348, 368, 373, 403, 405, 411, 430, 431, 432, 433, 435–436, 440, 441, 444, 445, 469
Херцег-санжатија, 155
Хиландар, манастир, 20, 57, 58, 76, 80, 81, 84, 86–88, 107, 124, 138, 140, 143, 151, 153, 163, 165, 166, 176, 184, 189, 194, 202, 207, 213, 215, 221, 230, 231, 240, 242, 296, 303, 307, 312, 316, 325, 327, 328, 350, 355, 362, 363, 371, 375, 421, 422, 426–428, 449, 443, 448–451, 469, 491, 496
Хиос, 462
Ходош, манастир, 22, 84, 184, 458, 475
Хопово, манастир, 7, 30, 32, 48, 54, 59, 119, 136, 157, 173, 174, 194, 196, 199, 222, 228, 242, 247, 248, 253, 274, 275, 284, 253, 304, 322, 326, 350, 360, 361, 375, 389, 400, 456, 460
Хрватска, 10, 30, 40, 97, 204, 205, 221, 244, 246, 279, 301, 348, 384, 386
Хрватска Дубица, 48
Хруба Врбка, 135
Хтетово (в. и *Тетово*), 458
Хум, 230, 465
Цариград, 8, 10, 11, 17, 19, 48, 52, 64, 73, 81, 99, 107, 109, 127, 131, 142, 150, 160, 170, 171, 174, 180, 189, 192, 216, 229, 230, 233, 235, 236, 242, 258, 277, 279, 314, 315, 327, 330, 334, 361–363, 377, 379, 392–396, 403, 421, 425, 439, 440, 462, 498
Цезарополис, 463
Цеље, 11
Цер, 112, 281
„Церна Река“, 215
Церница (в. и *Гацко*), 346
Цетиње, 26, 38, 48, 56, 85, 86, 89, 103, 156, 161, 173, 195, 236, 307, 321, 357, 378, 418, 419, 455
Цетињски манастир, 86, 157, 167, 274, 303, 307, 321, 378, 396, 398, 401, 418, 419, 439, 497
Цинцос, 428
Црквени Бок, 142
Црмница, 36
Црна Гора, 35, 36, 37, 38, 60, 61, 81, 85, 86, 89, 90, 157, 227, 242, 321, 355, 361, 396, 399, 401, 406, 411, 418, 419, 431, 445
Црна Река, село у Рашкој митрополији, 104
Црна Река, село у Самоковско-дупничкој митрополији, 13
Црни Луг, 454
Чајниче, 10, 346
Чаково, 474
Чанад, 203
Чачак, 133, 188, 225, 359, 361, 362, 377, 433, 498
Черна Гора, Чрна Гора – в. *Црна Гора*
Чернигов, 184
Черновице, Черновци, 76, 119, 120, 121, 122, 159, 279, 368, 377, 405, 454, 476
Чехословачка, 135, 136, 137, 176
Чешка, 137
Чикаго, 143, 498
Чобанац, 292
Чокешина, манастир, 229
Чрнча, 23
ЧСР – в. *Чехословачка*
Чуруг, 159, 358
Џорданвил (САД), 377

Ћуприја, 221
Ћустендил, 103, 170
Шабац, 18, 49, 127, 160, 172, 198, 218, 225, 235, 250, 328, 329, 332, 357, 454, 498
Шанац (в. и *Варадински Шанац, Нови Сад, Петроварадински Шанац*), 88
Шарвар, 201
Шарошпатак, 131, 412
Шаховић, 188
Швајцарска, 22, 107, 149, 219, 249, 375
Шетоње, 434
Шибеник, 64, 129, 161, 260, 366, 370, 476
Шиклуш, Шиклеуш, 111, 354
Шимонторна, 303
Шинкара, 487
Шишатовац, манастир, 7, 75, 77, 109, 117, 184, 219, 227, 232, 253, 289, 303, 358, 389, 391, 408
Шлеска, 101
Шобадине, 377
Шопрон, 111
Штава, 445
Штајерска, 370
Штип, 29, 79, 161, 170, 418, 455, 457
Штитково, 100
Шуљам, 247
Шумадија, 77
Шуме, 351

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

929:262.1(031)

ВУКОВИЋ, Сава
Српски јерарси : од деветог до двадесетог века / Сава, епископ шумадијски. – Београд : Евро ; Подгорица : Унирекс ; Крагујевац : Каленић, 1996 (Нови Сад : Будућност). – 538 стр. ; 24 цм

Тираж 5000. – Регистар.

а) Православни свештеници, српски – Лексикони

ИД=49118476

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
Пр ИН
2279
000920905
COBISS

